නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථා (පඨමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

යො කප්පකොටීහිපි අප්පමෙය්‍යං;
කාලං කරොන්තො අතිදුක්කරානි;
ඛෙදං ගතො ලොකහිතාය නාථො;
නමො මහාකාරුණිකස්ස තස්ස.

අසම්බුධං බුද්ධනිසෙවිතං යං;
භවාභවං ගච්ඡති ජීවලොකො;
නමො අවිජ්ජාදිකිලෙසජාල-
විද්ධංසිනො ධම්මවරස්ස තස්ස.

ගුණෙහි යො සීලසමාධිපඤ්ඤා-
විමුත්තිඤාණප්පභුතීහි යුත්තො;
ඛෙත්තං ජනානං කුසලත්ථිකානං;
තමරියසඞ්ඝං සිරසා නමාමි.

ඉච්චෙවමච්චන්තනමස්සනෙය්‍යං;
නමස්සමානො රතනත්තයං යං;
පුඤ්ඤාභිසන්දං විපුලං අලත්ථං;
තස්සානුභාවෙන හතන්තරායො.

යස්මිං ඨිතෙ සාසනමට්ඨිතස්ස;
පතිට්ඨිතං හොති සුසණ්ඨිතස්ස;
තං වණ්ණයිස්සං විනයං අමිස්සං;
නිස්සාය පුබ්බාචරියානුභාවං.

කාමඤ්ච පුබ්බාචරියාසභෙහි;
ඤාණම්බුනිද්ධොතමලාසවෙහි;
විසුද්ධවිජ්ජාපටිසම්භිදෙහි ;
සද්ධම්මසංවණ්ණනකොවිදෙහි.

සල්ලෙඛියෙ නොසුලභූපමෙහි;
මහාවිහාරස්ස ධජූපමෙහි;
සංවණ්ණිතොයං විනයො නයෙහි;
චිත්තෙහි සම්බුද්ධවරන්වයෙහි.

සංවණ්ණනා සීහළදීපකෙන;
වාක්‍යෙන එසා පන සඞ්ඛතත්තා;
න කිඤ්චි අත්ථං අභිසම්භුණාති;
දීපන්තරෙ භික්ඛුජනස්ස යස්මා.

තස්මා ඉමං පාළිනයානුරූපං;
සංවණ්ණනං දානි සමාරභිස්සං;
අජ්ඣෙසනං බුද්ධසිරිව්හයස්ස;
ථෙරස්ස සම්මා සමනුස්සරන්තො.

සංවණ්ණනං තඤ්ච සමාරභන්තො;
තස්සා මහාඅට්ඨකථං සරීරං;

කත්වා මහාපච්චරියං තථෙව;
කුරුන්දිනාමාදිසු විස්සුතාසු.

විනිච්ඡයො අට්ඨකථාසු වුත්තො;
යො යුත්තමත්ථං අපරිච්චජන්තො;
තතොපි අන්තොගධථෙරවාදං;
සංවණ්ණනං සම්ම සමාරභිස්සං.

තං මෙ නිසාමෙන්තු පසන්නචිත්තා;
ථෙරා ච භික්ඛූ නවමජ්ඣිමා ච;
ධම්මප්පදීපස්ස තථාගතස්ස;
සක්කච්ච ධම්මං පතිමානයන්තා.

බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ච වුත්තො;
යො තස්ස පුත්තෙහි තථෙව ඤාතො;
සො යෙහි තෙසං මතිමච්චජන්තා;
යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.

තස්මා හි යං අට්ඨකථාසු වුත්තං;
තං වජ්ජයිත්වාන පමාදලෙඛං;
සබ්බම්පි සික්ඛාසු සගාරවානං;
යස්මා පමාණං ඉධ පණ්ඩිතානං.

තතො ච භාසන්තරමෙව හිත්වා;
විත්ථාරමග්ගඤ්ච සමාසයිත්වා;
විනිච්ඡයං සබ්බමසෙසයිත්වා;
තන්තික්කමං කිඤ්චි අවොක්කමිත්වා.

සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං;
සුත්තානුරූපං පරිදීපයන්තී;
යස්මා අයං හෙස්සති වණ්ණනාපි;
සක්කච්ච තස්මා අනුසික්ඛිතබ්බාති.

බාහිරනිදානකථා

තත්ථ **තං වණ්ණයිස්සං විනය**න්ති වුත්තත්තා විනයො තාව වවත්ථපෙතබ්බො. තෙනෙතං වුච්චති – ‘‘විනයො නාම ඉධ සකලං විනයපිටකං අධිප්පෙත’’න්ති. සංවණ්ණනත්ථං පනස්ස අයං **මාතිකා** –

වුත්තං යෙන යදා යස්මා, ධාරිතං යෙන චාභතං;
යත්ථප්පතිට්ඨිතඤ්චෙතමෙතං වත්වා විධිං තතො.

තෙනාතිආදිපාඨස්ස, අත්ථං නානප්පකාරතො;
දස්සයන්තො කරිස්සාමි, විනයස්සත්ථවණ්ණනන්ති.

තත්ථ **වුත්තං යෙන යදා යස්මා**ති ඉදං තාව වචනං ‘‘තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී’’ති එවමාදිවචනං සන්ධාය වුත්තං. ඉදඤ්හි බුද්ධස්ස භගවතො අත්තපච්චක්ඛවචනං න හොති, තස්මා වත්තබ්බමෙතං ‘‘ඉදං වචනං කෙන වුත්තං, කදා වුත්තං, කස්මා ච වුත්ත’’න්ති? ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන වුත්තං, තඤ්ච පන පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ.

පඨමමහාසඞ්ගීතිකථා

පඨමමහාසඞ්ගීති නාම චෙසා කිඤ්චාපි පඤ්චසතික**සඞ්ගීතික්ඛන්ධකෙ** වුත්තා, නිදානකොසල්ලත්ථං පන ඉධාපි ඉමිනා නයෙන වෙදිතබ්බා. ධම්මචක්කප්පවත්තනඤ්හි ආදිං කත්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකවිනයනා කතබුද්ධකිච්චෙ කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ යමකසාලානමන්තරෙ විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පච්චූසසමයෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ භගවති ලොකනාථෙ, භගවතො පරිනිබ්බානෙ සන්නිපතිතානං සත්තන්නං භික්ඛුසතසහස්සානං සඞ්ඝත්ථෙරො ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තාහපරිනිබ්බුතෙ භගවති, සුභද්දෙන වුඩ්ඪපබ්බජිතෙන ‘‘අලං, ආවුසො, මා සොචිත්ථ, මා පරිදෙවිත්ථ, සුමුත්තා මයං තෙන මහාසමණෙන; උපද්දුතා ච

හොම – ‘ඉදං වො කප්පති, ඉදං වො න කප්පතී’ති! ඉදානි පන මයං යං ඉච්ඡිස්සාම තං කරිස්සාම, යං න ඉච්ඡිස්සාම න තං කරිස්සාමා’’ති (චූළව. 437; දී. නි. 2.232) වුත්තවචනමනුස්සරන්තො ‘‘ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති යං පාපභික්ඛූ අතීතසත්ථුකං පාවචනන්ති මඤ්ඤමානා පක්ඛං ලභිත්වා නචිරස්සෙව සද්ධම්මං අන්තරධාපෙය්‍යුං, යාව ච ධම්මවිනයො තිට්ඨති තාව අනතීතසත්ථුකමෙව පාවචනං හොති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘යො වො, ආනන්ද, මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො , සො වො මමච්චයෙන සත්ථා’ති (දී. නි. 2.216).

‘‘යංනූනාහං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යං, යථයිදං සාසනං අද්ධනියං අස්ස චිරට්ඨිතිකං.

යං චාහං භගවතා –

‘ධාරෙස්සසි පන මෙ ත්වං, කස්සප, සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානී’ති වත්වා චීවරෙ සාධාරණපරිභොගෙන චෙව,

‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙ ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි…පෙ…. පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි; කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙ ආකඞ්ඛති විවිච්චෙව කාමෙහි…පෙ…. පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතී’ති –

එවමාදිනා නයෙන නවානුපුබ්බවිහාරඡළභිඤ්ඤාප්පභෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමට්ඨපනෙන ච අනුග්ගහිතො, තස්ස කිමඤ්ඤං ආණණ්‍යං භවිස්සති; නනු මං භගවා රාජා විය සකකවචඉස්සරියානුප්පදානෙන අත්තනො කුලවංසප්පතිට්ඨාපකං පුත්තං ‘සද්ධම්මවංසප්පතිට්ඨාපකො මෙ අයං භවිස්සතී’ති මන්ත්වා ඉමිනා අසාධාරණෙන අනුග්ගහෙන අනුග්ගහෙසී’’ති චින්තයන්තො ධම්මවිනයසඞ්ගායනත්ථං භික්ඛූනං උස්සාහං ජනෙසි. යථාහ –

‘‘අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘එකමිදාහං, ආවුසො, සමයං පාවාය කුසිනාරං අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහී’’ති (දී. නි. 2.231) සබ්බං **සුභද්දකණ්ඩ**ං විත්ථාරතො වෙදිතබ්බං.

තතො පරං ආහ –

‘‘හන්ද මයං, ආවුසො, ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාම. පුරෙ අධම්මො දිප්පති, ධම්මො පටිබාහියති; අවිනයො දිප්පති, විනයො පටිබාහියති. පුරෙ අධම්මවාදිනො බලවන්තො හොන්ති, ධම්මවාදිනො දුබ්බලා හොන්ති; අවිනයවාදිනො බලවන්තො හොන්ති, විනයවාදිනො දුබ්බලා හොන්ති’’ති (චූළව. 437).

භික්ඛූ ආහංසු – ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, ථෙරො භික්ඛූ උච්චිනතූ’’ති. ථෙරො සකලනවඞ්ගසත්ථුසාසනපරියත්තිධරෙ පුථුජ්ජන-සොතාපන්න-සකදාගාමි-අනාගාමි-සුක්ඛවිපස්සකඛීණාසවභික්ඛූ අනෙකසතෙ අනෙකසහස්සෙ ච වජ්ජෙත්වා තිපිටකසබ්බපරියත්තිප්පභෙදධරෙ පටිසම්භිදාප්පත්තෙ මහානුභාවෙ යෙභුය්‍යෙන භගවතා එතදග්ගං ආරොපිතෙ තෙවිජ්ජාදිභෙදෙ ඛීණාසවභික්ඛූයෙව එකූනපඤ්චසතෙ පරිග්ගහෙසි. යෙ සන්ධාය ඉදං වුත්තං – ‘‘අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො එකෙනූනාපඤ්චඅරහන්තසතානි උච්චිනී’’ති (චූළව. 437).

කිස්ස පන ථෙරො එකෙනූනමකාසීති? ආයස්මතො ආනන්දත්ථෙරස්ස ඔකාසකරණත්ථං. තෙන හායස්මතා සහාපි විනාපි න සක්කා ධම්මසඞ්ගීති කාතුං, සො හායස්මා සෙක්ඛො සකරණීයො, තස්මා සහාපි න සක්කා; යස්මා පනස්ස කිඤ්චි දසබලදෙසිතං සුත්තගෙය්‍යාදිකං භගවතො අසම්මුඛා පටිග්ගහිතං නාම නත්ථි, තස්මා විනාපි න සක්කා. යදි එවං සෙක්ඛොපි සමානො ධම්මසඞ්ගීතියා බහුකාරත්තා ථෙරෙන උච්චිනිතබ්බො අස්ස. අථ කස්මා න උච්චිනිතොති ? පරූපවාදවිවජ්ජනතො. ථෙරො හි ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ අතිවිය විස්සත්ථො අහොසි, තථා හි නං සිරස්මිං පලිතෙසු ජාතෙසුපි ‘‘න වායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසී’’ති (සං. නි. 2.154) කුමාරකවාදෙන ඔවදති. සක්‍යකුලප්පසුතො චායං ආයස්මා තථාගතස්ස භාතා චූළපිතුපුත්තො. තත්‍ර හි භික්ඛූ ඡන්දාගමනං විය මඤ්ඤමානා ‘‘බහූ අසෙක්ඛපටිසම්භිදාප්පත්තෙ භික්ඛූ ඨපෙත්වා ආනන්දං සෙක්ඛපටිසම්භිදාප්පත්තං ථෙරො උච්චිනී’’ති උපවදෙය්‍යුං, තං පරූපවාදං පරිවජ්ජෙන්තො ‘‘ආනන්දං විනා සඞ්ගීති න සක්කා කාතුං, භික්ඛූනංයෙව අනුමතියා ගහෙස්සාමී’’ති න උච්චිනි.

අථ සයමෙව භික්ඛූ ආනන්දස්සත්ථාය ථෙරං යාචිංසු. යථාහ –

‘‘භික්ඛූ ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොචුං – ‘අයං, භන්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො කිඤ්චාපි සෙක්ඛො අභබ්බො ඡන්දා දොසා මොහා භයා අගතිං ගන්තුං, බහු චානෙන භගවතො සන්තිකෙ ධම්මො ච විනයො ච

පරියත්තො; තෙන හි, භන්තෙ, ථෙරො ආයස්මන්තම්පි ආනන්දං උච්චිනතූ’ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තම්පි ආනන්දං උච්චිනී’’ති (චූළව. 437).

එවං භික්ඛූනං අනුමතියා උච්චිනිතෙන තෙනායස්මතා සද්ධිං පඤ්චථෙරසතානි අහෙසුං.

අථ ඛො ථෙරානං භික්ඛූනං එතදහොසි – ‘‘කත්ථ නු ඛො මයං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාමා’’ති. අථ ඛො ථෙරානං භික්ඛූනං එතදහොසි – ‘‘රාජගහං ඛො මහාගොචරං පහූතසෙනාසනං, යංනූන මයං රාජගහෙ වස්සං වසන්තා ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාම, න අඤ්ඤෙ භික්ඛූ රාජගහෙ වස්සං උපගච්ඡෙය්‍යු’’න්ති. කස්මා පන නෙසං එතදහොසි? ඉදං අම්හාකං ථාවරකම්මං, කොචි විසභාගපුග්ගලො සඞ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා උක්කොටෙය්‍යාති. අථායස්මා මහාකස්සපො ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන සාවෙසි, තං **සඞ්ගීතික්ඛන්ධකෙ** වුත්තනයෙනෙව ඤාතබ්බං.

අථ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානතො සත්තසු සාධුකීළනදිවසෙසු සත්තසු ච ධාතුපූජාදිවසෙසු වීතිවත්තෙසු ‘‘අඩ්ඪමාසො අතික්කන්තො, ඉදානි ගිම්හානං දියඩ්ඪො මාසො සෙසො, උපකට්ඨා වස්සූපනායිකා’’ති මන්ත්වා මහාකස්සපත්ථෙරො ‘‘රාජගහං, ආවුසො, ගච්ඡාමා’’ති උපඩ්ඪං භික්ඛුසඞ්ඝං ගහෙත්වා එකං මග්ගං ගතො. අනුරුද්ධත්ථෙරොපි උපඩ්ඪං ගහෙත්වා එකං මග්ගං ගතො. ආනන්දත්ථෙරො පන භගවතො පත්තචීවරං ගහෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථිං ගන්ත්වා රාජගහං ගන්තුකාමො යෙන සාවත්ථි තෙන චාරිකං පක්කාමි. ආනන්දත්ථෙරෙන ගතගතට්ඨානෙ මහාපරිදෙවො අහොසි – ‘‘භන්තෙ ආනන්ද, කුහිං සත්ථාරං ඨපෙත්වා ආගතොසී’’ති . අනුපුබ්බෙන පන සාවත්ථිං අනුප්පත්තෙ ථෙරෙ භගවතො පරිනිබ්බානදිවසෙ විය මහාපරිදෙවො අහොසි.

තත්‍ර සුදං ආයස්මා ආනන්දො අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තාය ධම්මියා කථාය තං මහාජනං සඤ්ඤාපෙත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා දසබලෙන වසිතගන්ධකුටියා ද්වාරං විවරිත්වා මඤ්චපීඨං නීහරිත්වා පප්ඵොටෙත්වා ගන්ධකුටිං සම්මජ්ජිත්වා මිලාතමාලාකචවරං ඡඩ්ඩෙත්වා මඤ්චපීඨං අතිහරිත්වා පුන යථාඨානෙ ඨපෙත්වා භගවතො ඨිතකාලෙ කරණීයං වත්තං සබ්බමකාසි. අථ ථෙරො භගවතො පරිනිබ්බානතො පභුති ඨානනිසජ්ජබහුලත්තා උස්සන්නධාතුකං කායං සමස්සාසෙතුං දුතියදිවසෙ ඛීරවිරෙචනං පිවිත්වා විහාරෙයෙව නිසීදි. යං සන්ධාය සුභෙන මාණවෙන පහිතං මාණවකං එතදවොච –

‘‘අකාලො ඛො, මාණවක, අත්ථි මෙ අජ්ජ භෙසජ්ජමත්තා පීතා, අප්පෙව නාම ස්වෙපි උපසඞ්කමෙය්‍යාමා’’ති (දී. නි. 1.447).

දුතියදිවසෙ චෙතකත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන ගන්ත්වා සුභෙන මාණවෙන පුට්ඨො දීඝනිකායෙ **සුභසුත්තං**නාම දසමං සුත්තමභාසි.

අථ ථෙරො ජෙතවනවිහාරෙ ඛණ්ඩඵුල්ලප්පටිසඞ්ඛරණං කාරාපෙත්වා උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය රාජගහං ගතො. තථා මහාකස්සපත්ථෙරො අනුරුද්ධත්ථෙරො ච සබ්බං භික්ඛුසඞ්ඝං ගහෙත්වා රාජගහමෙව ගතො.

තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ අට්ඨාරස මහාවිහාරා හොන්ති. තෙ සබ්බෙපි ඡඩ්ඩිතපතිතඋක්ලාපා අහෙසුං. භගවතො හි පරිනිබ්බානෙ සබ්බෙ භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා විහාරෙ ච පරිවෙණෙ ච ඡඩ්ඩෙත්වා අගමංසු. තත්ථ ථෙරා භගවතො වචනපූජනත්ථං තිත්ථියවාදපරිමොචනත්ථඤ්ච ‘‘පඨමං මාසං ඛණ්ඩඵුල්ලප්පටිසඞ්ඛරණං කරොමා’’ති චින්තෙසුං. තිත්ථියා හි එවං වදෙය්‍යුං – ‘‘සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා සත්ථරි ඨිතෙයෙව විහාරෙ පටිජග්ගිංසු, පරිනිබ්බුතෙ ඡඩ්ඩෙසු’’න්ති. තෙසං වාදපරිමොචනත්ථඤ්ච චින්තෙසුන්ති වුත්තං හොති. වුත්තම්පි හෙතං –

‘‘අථ ඛො ථෙරානං භික්ඛූනං එතදහොසි – ‘භගවතා ඛො, ආවුසො, ඛණ්ඩඵුල්ලප්පටිසඞ්ඛරණං වණ්ණිතං. හන්ද මයං, ආවුසො, පඨමං මාසං ඛණ්ඩඵුල්ලප්පටිසඞ්ඛරණං කරොම, මජ්ඣිමං මාසං සන්නිපතිත්වා ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිස්සාමා’’ති (චූළව. 438).

තෙ දුතියදිවසෙ ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ අට්ඨංසු. අජාතසත්තු රාජා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘කිං, භන්තෙ, ආගතත්ථා’’ති අත්තනා කත්තබ්බකිච්චං පටිපුච්ඡි. ථෙරා අට්ඨාරස මහාවිහාරපටිසඞ්ඛරණත්ථාය හත්ථකම්මං පටිවෙදෙසුං. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති රාජා හත්ථකම්මකාරකෙ මනුස්සෙ අදාසි. ථෙරා පඨමං මාසං සබ්බවිහාරෙ පටිසඞ්ඛරාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං – ‘‘නිට්ඨිතං, මහාරාජ, විහාරපටිසඞ්ඛරණං. ඉදානි ධම්මවිනයසඞ්ගහං කරොමා’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ, විස්සත්ථා කරොථ. මය්හං ආණාචක්කං, තුම්හාකං ධම්මචක්කං හොතු. ආණාපෙථ, භන්තෙ, කිං කරොමී’’ති? ‘‘සඞ්ගහං කරොන්තානං භික්ඛූනං සන්නිසජ්ජට්ඨානං, මහාරාජා’’ති. ‘‘කත්ථ කරොමි, භන්තෙ’’ති? ‘‘වෙභාරපබ්බතපස්සෙ සත්තපණ්ණිගුහාද්වාරෙ කාතුං යුත්තං, මහාරාජා’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො රාජා අජාතසත්තු විස්සකම්මුනා නිම්මිතසදිසං සුවිභත්තභිත්තිත්ථම්භසොපානං නානාවිධමාලාකම්මලතාකම්මවිචිත්තං අභිභවන්තමිව රාජභවනවිභූතිං අවහසන්තමිව දෙවවිමානසිරිං සිරියා නිකෙතමිව එකනිපාතතිත්ථමිව ච දෙවමනුස්සනයනවිහඞ්ගානං ලොකරාමණෙය්‍යකමිව සම්පිණ්ඩිතං

දට්ඨබ්බසාරමණ්ඩං මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා විවිධකුසුමදාම-ඔලම්බක-විනිග්ගලන්තචාරුවිතානං රතනවිචිත්තමණිකොට්ටිමතලමිව ච නං නානාපුප්ඵූපහාරවිචිත්තසුපරිනිට්ඨිතභූමිකම්මං බ්‍රහ්මවිමානසදිසං අලඞ්කරිත්වා තස්මිං මහාමණ්ඩපෙ පඤ්චසතානං භික්ඛූනං අනග්ඝානි පඤ්ච කප්පියපච්චත්ථරණසතානි පඤ්ඤාපෙත්වා දක්ඛිණභාගං නිස්සාය උත්තරාභිමුඛං ථෙරාසනං මණ්ඩපමජ්ඣෙ පුරත්ථාභිමුඛං බුද්ධස්ස භගවතො ආසනාරහං ධම්මාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දන්තඛචිතං බීජනිඤ්චෙත්ථ ඨපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරොචාපෙසි – ‘‘නිට්ඨිතං, භන්තෙ, මම කිච්ච’’න්ති.

තස්මිං ඛො පන සමයෙ එකච්චෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං ආනන්දං සන්ධාය එවමාහංසු – ‘‘ඉමස්මිං භික්ඛුසඞ්ඝෙ එකො භික්ඛු විස්සගන්ධං වායන්තො විචරතී’’ති. ථෙරො තං සුත්වා ‘‘ඉමස්මිං භික්ඛුසඞ්ඝෙ අඤ්ඤො විස්සගන්ධං වායන්තො විචරණකභික්ඛු නාම නත්ථි, අද්ධා එතෙ මං සන්ධාය වදන්තී’’ති සංවෙගං ආපජ්ජි. එකච්චෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං ආනන්දං ආහංසු – ‘‘ස්වෙ, ආවුසො, සන්නිපාතො ත්වඤ්ච සෙක්ඛො සකරණීයො, තෙන තෙ න යුත්තං සන්නිපාතං ගන්තුං, අප්පමත්තො හොහී’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො – ‘‘ස්වෙ සන්නිපාතො, න ඛො පන මෙතං පතිරූපං ය්වාහං සෙක්ඛො සමානො සන්නිපාතං ගච්ඡෙය්‍ය’’න්ති බහුදෙව රත්තිං කායගතායසතියා වීතිනාමෙත්වා රත්තියා පච්චූසසමයං චඞ්කමා ඔරොහිත්වා විහාරං පවිසිත්වා ‘‘නිපජ්ජිස්සාමී’’ති කායං ආවජ්ජෙසි. ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා, අප්පත්තඤ්ච සීසං බිම්බොහනං, එතස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි. අයඤ්හි ආයස්මා චඞ්කමෙන බහි වීතිනාමෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො චින්තෙසි – ‘‘නනු මං භගවා එතදවොච – ‘කතපුඤ්ඤොසි ත්වං, ආනන්ද, පධානමනුයුඤ්ජ; ඛිප්පං හොහිසි අනාසවො’ති (දී. නි. 2.207). බුද්ධානඤ්ච කථාදොසො නාම නත්ථි. මම අච්චාරද්ධං වීරියං තෙන මෙ චිත්තං උද්ධච්චාය සංවත්තති. හන්දාහං වීරියසමථං යොජෙමී’’ති චඞ්කමා ඔරොහිත්වා පාදධොවනට්ඨානෙ ඨත්වා පාදෙ ධොවිත්වා විහාරං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසීදිත්වා ‘‘ථොකං විස්සමිස්සාමී’’ති කායං මඤ්චකෙ උපනාමෙසි. ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා, සීසඤ්ච බිම්බොහනං අසම්පත්තං. එතස්මිං අන්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, චතුඉරියාපථවිරහිතං ථෙරස්ස අරහත්තං අහොසි. තෙන ඉමස්මිං සාසනෙ අනිපන්නො අනිසින්නො අට්ඨිතො අචඞ්කමන්තො ‘‘කො භික්ඛු අරහත්තං පත්තො’’ති වුත්තෙ ‘‘ආනන්දත්ථෙරො’’ති වත්තුං වට්ටති.

අථ ඛො ථෙරා භික්ඛූ දුතියදිවසෙ කතභත්තකිච්චා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා ධම්මසභායං සන්නිපතිතා. ආනන්දත්ථෙරො පන අත්තනො අරහත්තප්පත්තිං ඤාපෙතුකාමො භික්ඛූහි සද්ධිං න ගතො. භික්ඛූ යථාවුඩ්ඪං අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදන්තා ආනන්දත්ථෙරස්ස ආසනං ඨපෙත්වා නිසින්නා. තත්ථ කෙහිචි ‘‘එතමාසනං කස්සා’’ති වුත්තෙ ‘‘ආනන්දත්ථෙරස්සා’’ති. ‘‘ආනන්දො පන කුහිං ගතො’’ති? තස්මිං සමයෙ ථෙරො චින්තෙසි – ‘‘ඉදානි මය්හං ගමනකාලො’’ති. තතො අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්තො පථවියං නිමුජ්ජිත්වා අත්තනො ආසනෙයෙව අත්තානං දස්සෙසි. ආකාසෙනාගන්ත්වා නිසීදීතිපි එකෙ.

එවං නිසින්නෙ තස්මිං ආයස්මන්තෙ මහාකස්සපත්ථෙරො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ආවුසො, කිං පඨමං සඞ්ගායාම, ධම්මං වා විනයං වා’’ති? භික්ඛූ ආහංසු – ‘‘භන්තෙ මහාකස්සප, **විනයො නාම බුද්ධසාසනස්ස ආයු, විනයෙ ඨිතෙ සාසනං ඨිතං හොති;** තස්මා පඨමං විනයං සඞ්ගායාමා’’ති,. ‘‘කං ධුරං කත්වා’’ති? ‘‘ආයස්මන්තං උපාලි’’න්ති. ‘‘කිං ආනන්දො නප්පහොතී’’ති? ‘‘නො නප්පහොති; අපි ච ඛො පන සම්මාසම්බුද්ධො ධරමානොයෙව විනයපරියත්තිං නිස්සාය ආයස්මන්තං උපාලිං එතදග්ගෙ ඨපෙසි – ‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී’ති (අ. නි. 1.219, 228). තස්මා උපාලිත්ථෙරං පුච්ඡිත්වා විනයං සඞ්ගායාමා’’ති. තතො ථෙරො විනයං පුච්ඡනත්ථාය අත්තනාව අත්තානං සම්මන්නි. උපාලිත්ථෙරොපි විස්සජ්ජනත්ථාය සම්මන්නි. තත්‍රායං පාළි –

‘‘අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො සඞ්ඝං ඤාපෙසි –

‘‘සුණාතු මෙ, ආවුසො, සඞ්ඝො. යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යා’න්ති.

‘‘ආයස්මාපි උපාලි සඞ්ඝං ඤාපෙසි –

‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො. යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ආයස්මතා මහාකස්සපෙන විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍යා’’න්ති.

එවං අත්තනාව අත්තානං සම්මන්නිත්වා ආයස්මා උපාලි උට්ඨායාසනා එකංසං චීවරං කත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි, දන්තඛචිතං බීජනිං ගහෙත්වා. තතො ආයස්මා මහාකස්සපො ථෙරාසනෙ නිසීදිත්වා ආයස්මන්තං උපාලිං විනයං පුච්ඡි – ‘‘පඨමං, ආවුසො උපාලි, පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත’’න්ති ? ‘‘වෙසාලියං, භන්තෙ’’ති. ‘‘කං ආරබ්භා’’ති? ‘‘සුදින්නං කලන්දපුත්තං ආරබ්භා’’ති. ‘‘කිස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති? ‘‘මෙථුනධම්මෙ’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං උපාලිං පඨමස්ස පාරාජිකස්ස වත්ථුම්පි පුච්ඡි, නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, පඤ්ඤත්තිම්පි පුච්ඡි, අනුපඤ්ඤත්තිම්පි පුච්ඡි, ආපත්තිම්පි පුච්ඡි, අනාපත්තිම්පි පුච්ඡි; යථා ච

පඨමස්ස තථා දුතියස්ස තථා තතියස්ස තථා චතුත්ථස්ස පාරාජිකස්ස වත්ථුම්පි පුච්ඡි…පෙ…. අනාපත්තිම්පි පුච්ඡි. පුට්ඨො පුට්ඨො උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසි. තතො ඉමානි චත්තාරි පාරාජිකානි ‘‘පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉද’’න්ති සඞ්ගහං ආරොපෙත්වා ඨපෙසුං. තෙරස සඞ්ඝාදිසෙසානි ‘‘තෙරසක’’න්ති ඨපෙසුං. ද්වෙ සික්ඛාපදානි ‘‘අනියතානී’’ති ඨපෙසුං. තිංස සික්ඛාපදානි ‘‘නිස්සග්ගියපාචිත්තියානී’’ති ඨපෙසුං. ද්වෙනවුති සික්ඛාපදානි ‘‘පාචිත්තියානී’’ති ඨපෙසුං. චත්තාරි සික්ඛාපදානි ‘‘පාටිදෙසනීයානී’’ති ඨපෙසුං. පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි ‘‘සෙඛියානී’’ති ඨපෙසුං. සත්ත ධම්මෙ ‘‘අධිකරණසමථා’’ති ඨපෙසුං.

එවං මහාවිභඞ්ගං සඞ්ගහං ආරොපෙත්වා භික්ඛුනීවිභඞ්ගෙ අට්ඨ සික්ඛාපදානි ‘‘පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉද’’න්ති ඨපෙසුං. සත්තරස සික්ඛාපදානි ‘‘සත්තරසක’’න්ති ඨපෙසුං. තිංස සික්ඛාපදානි ‘‘නිස්සග්ගියපාචිත්තියානී’’ති ඨපෙසුං. ඡසට්ඨිසතසික්ඛාපදානි ‘‘පාචිත්තියානී’’ති ඨපෙසුං. අට්ඨ සික්ඛාපදානි ‘‘පාටිදෙසනීයානී’’ති ඨපෙසුං. පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි ‘‘සෙඛියානී’’ති ඨපෙසුං. සත්ත ධම්මෙ ‘‘අධිකරණසමථා’’ති ඨපෙසුං. එවං භික්ඛුනීවිභඞ්ගං සඞ්ගහං ආරොපෙත්වා එතෙනෙව උපායෙන ඛන්ධකපරිවාරෙපි ආරොපෙසුං. එවමෙතං සඋභතොවිභඞ්ගඛන්ධකපරිවාරං විනයපිටකං සඞ්ගහමාරූළ්හං සබ්බං මහාකස්සපත්ථෙරො පුච්ඡි, උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසි. පුච්ඡාවිස්සජ්ජනපරියොසානෙ පඤ්ච අරහන්තසතානි සඞ්ගහං ආරොපිතනයෙනෙව ගණසජ්ඣායමකංසු. විනයසඞ්ගහාවසානෙ උපාලිත්ථෙරො දන්තඛචිතං බීජනිං නික්ඛිපිත්වා ධම්මාසනා ඔරොහිත්වා වුඩ්ඪෙ භික්ඛූ වන්දිත්වා අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදි.

විනයං සඞ්ගායිත්වා ධම්මං සඞ්ගායිතුකාමො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛූ පුච්ඡි – ‘‘ධම්මං සඞ්ගායන්තෙහි කං පුග්ගලං ධුරං කත්වා ධම්මො සඞ්ගායිතබ්බො’’ති? භික්ඛූ ‘‘ආනන්දත්ථෙරං ධුරං කත්වා’’ති ආහංසු.

අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො සඞ්ඝං ඤාපෙසි –

‘‘සුණාතු මෙ, ආවුසො, සඞ්ඝො. යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍යා’’න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සඞ්ඝං ඤාපෙසි –

‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ආයස්මතා මහාකස්සපෙන ධම්මං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍යා’’න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො උට්ඨායාසනා එකංසං චීවරං කත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි දන්තඛචිතං බීජනිං ගහෙත්වා. අථ මහාකස්සපත්ථෙරො ආනන්දත්ථෙරං ධම්මං පුච්ඡි – ‘‘බ්‍රහ්මජාලං, ආවුසො ආනන්ද, කත්ථ භාසිත’’න්ති? ‘‘අන්තරා ච, භන්තෙ, රාජගහං අන්තරා ච නාළන්දං රාජාගාරකෙ අම්බලට්ඨිකාය’’න්ති. ‘‘කං ආරබ්භා’’ති? ‘‘සුප්පියඤ්ච පරිබ්බාජකං, බ්‍රහ්මදත්තඤ්ච මාණව’’න්ති. ‘‘කිස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති? ‘‘වණ්ණාවණ්ණෙ’’ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං බ්‍රහ්මජාලස්ස නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, වත්ථුම්පි පුච්ඡි. ‘‘සාමඤ්ඤඵලං පනාවුසො ආනන්ද, කත්ථ භාසිත’’න්ති? ‘රාජගහෙ, භන්තෙ, ජීවකම්බවනෙ’’ති. ‘‘කෙන සද්ධි’’න්ති? ‘‘අජාතසත්තුනා වෙදෙහිපුත්තෙන සද්ධි’’න්ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං සාමඤ්ඤඵලස්ස නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි. එතෙනෙව උපායෙන පඤ්ච නිකායෙ පුච්ඡි.

පඤ්චනිකායා නාම – දීඝනිකායො, මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො, අඞ්ගුත්තරනිකායො, ඛුද්දකනිකායොති. තත්ථ ඛුද්දකනිකායො නාම – චත්තාරො නිකායෙ ඨපෙත්වා, අවසෙසං බුද්ධවචනං. තත්ථ විනයො ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන විස්සජ්ජිතො, සෙසඛුද්දකනිකායො චත්තාරො ච නිකායා ආනන්දත්ථෙරෙන. තදෙතං සබ්බම්පි බුද්ධවචනං රසවසෙන එකවිධං, ධම්මවිනයවසෙන දුවිධං, පඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිවිධං; තථා පිටකවසෙන, නිකායවසෙන පඤ්චවිධං, අඞ්ගවසෙන නවවිධං, ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධන්ති වෙදිතබ්බං.

කථං **රසවසෙන එකවිධං**? යඤ්හි භගවතා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා යාව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති, එත්ථන්තරෙ පඤ්චචත්තාලීසවස්සානි දෙවමනුස්සනාගයක්ඛාදයො අනුසාසන්තෙන පච්චවෙක්ඛන්තෙන වා වුත්තං, සබ්බං තං එකරසං විමුත්තිරසමෙව හොති. එවං රසවසෙන එකවිධං.

කථං **ධම්මවිනයවසෙන දුවිධං**? සබ්බමෙව චෙතං ධම්මො චෙව විනයො චාති සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. තත්ථ විනයපිටකං **විනයො,** අවසෙසං බුද්ධවචනං **ධම්මො;** තෙනෙවාහ – ‘‘යංනූන මයං, ආවුසො, ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායෙය්‍යාමා’’ති. ‘‘අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යං, ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍යා’’න්ති ච එවං ධම්මවිනයවසෙන දුවිධං.

කථං **පඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිවිධං**? සබ්බමෙව හිදං පඨමබුද්ධවචනං, මජ්ඣිමබුද්ධවචනං, පච්ඡිමබුද්ධවචනන්ති තිප්පභෙදං හොති. තත්ථ –

‘‘අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

‘‘ගහකාරක දිට්ඨොසි, පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා, ගහකූටං විසඞ්ඛතං;
විසඞ්ඛාරගතං චිත්තං, තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා’’ති. (ධ. ප. 153-154);

ඉදං **පඨමබුද්ධවචනං**.

කෙචි ‘‘යදා හවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා’’ති **ඛන්ධකෙ** උදානගාථං ආහු. එසා පන පාටිපදදිවසෙ සබ්බඤ්ඤුභාවප්පත්තස්ස සොමනස්සමයඤාණෙන පච්චයාකාරං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පන්නා උදානගාථාති වෙදිතබ්බා.

යං පන පරිනිබ්බානකාලෙ අභාසි – ‘‘හන්ද දානි, භික්ඛවෙ, ආමන්තයාමි වො, වයධම්මා සඞ්ඛාරා, අප්පමාදෙන සම්පාදෙථා’’ති (දී. නි. 2.218) ඉදං **පච්ඡිමබුද්ධවචනං**.

උභින්නමන්තරෙ යං වුත්තං එතං **මජ්ඣිමබුද්ධවචනන්ති**. එවං පඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිවිධං.

කථං **පිටකවසෙන තිවිධං?** සබ්බම්පි හෙතං විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තිප්පභෙදමෙව හොති. තත්ථ පඨමසඞ්ගීතියං සඞ්ගීතඤ්ච අසඞ්ගීතඤ්ච සබ්බම්පි සමොධානෙත්වා උභයානි පාතිමොක්ඛානි, ද්වෙ විභඞ්ගානි, ද්වාවීසති ඛන්ධකානි, සොළසපරිවාරාති ඉදං **විනයපිටකං** නාම.

බ්‍රහ්මජාලාදි චතුත්තිංසසුත්තසඞ්ගහො දීඝනිකායො, මූලපරියායසුත්තාදි දියඩ්ඪසතද්වෙසුත්තසඞ්ගහො මජ්ඣිමනිකායො, ඔඝතරණසුත්තාදි සත්තසුත්තසහස්ස සත්තසත ද්වාසට්ඨිසුත්තසඞ්ගහො සංයුත්තනිකායො, චිත්තපරියාදානසුත්තාදි නවසුත්තසහස්ස පඤ්චසත සත්තපඤ්ඤාසසුත්තසඞ්ගහො අඞ්ගුත්තරනිකායො, ඛුද්දකපාඨ-ධම්මපද-උදාන-ඉතිවුත්තක-සුත්තනිපාත-විමානවත්ථු-පෙතවත්ථු-ථෙරගාථා-ථෙරීගාථා-ජාතකනිද්දෙස-පටිසම්භිදා-අපදාන-බුද්ධවංස-චරියාපිටකවසෙන පන්නරසප්පභෙදො ඛුද්දකනිකායොති ඉදං **සුත්තන්තපිටකං** නාම.

ධම්මසඞ්ගහො, විභඞ්ගො, ධාතුකථා, පුග්ගලපඤ්ඤත්ති, කථාවත්ථු, යමකං, පට්ඨානන්ති ඉදං **අභිධම්මපිටකං** නාම. තත්ථ –

විවිධවිසෙසනයත්තා , විනයනතො චෙව කායවාචානං;
විනයත්ථවිදූහි අයං, විනයො විනයොති අක්ඛාතො.

විවිධා හි එත්ථ පඤ්චවිධ පාතිමොක්ඛුද්දෙස පාරාජිකාදි සත්තආපත්තික්ඛන්ධමාතිකා විභඞ්ගාදිප්පභෙදා නයා, විසෙසභූතා ච දළ්හීකම්මසිථිලකරණප්පයොජනා අනුපඤ්ඤත්තිනයා , කායිකවාචසිකඅජ්ඣාචාරනිසෙධනතො චෙස කායං වාචඤ්ච විනෙති, තස්මා විවිධනයත්තා විසෙසනයත්තා කායවාචානඤ්ච විනයනතො ‘‘විනයො’’ති අක්ඛාතො. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං –

‘‘විවිධවිසෙසනයත්තා, විනයනතො චෙව කායවාචානං;
විනයත්ථවිදූහි අයං, විනයො විනයොති අක්ඛාතො’’ති.

ඉතරං පන –

අත්ථානං සූචනතො, සුවුත්තතො සවනතොථ සූදනතො;
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච, සුත්තන්ති අක්ඛාතං.

තඤ්හි අත්තත්ථපරත්ථාදිභෙදෙ අත්ථෙ සූචෙති, සුවුත්තා චෙත්ථ අත්ථා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයානුලොමෙන වුත්තත්තා. සවති චෙතං අත්ථෙ සස්සමිව ඵලං පසවතීති වුත්තං හොති. සූදති චෙතං ධෙනුවිය ඛීරං, පග්ඝරතීති වුත්තං හොති. සුට්ඨු ච නෙ තායති රක්ඛතීති වුත්තං හොති. සුත්තසභාගඤ්චෙතං, යථා හි තච්ඡකානං සුත්තං පමාණං හොති; එවමෙතම්පි විඤ්ඤූනං. යථා ච සුත්තෙන සඞ්ගහිතානි පුප්ඵානි න විකිරියන්ති න විද්ධංසියන්ති; එවමෙතෙන සඞ්ගහිතා අත්ථා. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං –

‘‘අත්ථානං සූචනතො, සුවුත්තතො සවනතොථ සූදනතො;
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච, සුත්තන්ති අක්ඛාත’’න්ති.

ඉතරො පන –

යං එත්ථ වුඩ්ඪිමන්තො, සලක්ඛණා පූජිතා පරිච්ඡින්නා;
වුත්තාධිකා ච ධම්මා, අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො.

අයඤ්හි අභිසද්දො වුඩ්ඪිලක්ඛණපූජිතපරිච්ඡින්නාධිකෙසු දිස්සති. තථාහෙස – ‘‘බාළ්හා මෙ ආවුසො දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති නො පටික්කමන්තී’’තිආදීසු (ම. නි. 3.389; සං. නි. 5.195) වුඩ්ඪියං ආගතො. ‘‘යා තා රත්තියො අභිඤ්ඤාතා අභිලක්ඛිතා’’තිආදීසු (ම. නි. 1.49) ලක්ඛණෙ. ‘‘රාජාභිරාජා මනුජින්දො’’තිආදීසු (ම. නි. 2.399; සු. නි. 558) පූජිතෙ. ‘‘පටිබලො විනෙතුං අභිධම්මෙ අභිවිනයෙ’’තිආදීසු (මහාව. 85) පරිච්ඡින්නෙ. අඤ්ඤමඤ්ඤසඞ්කරවිරහිතෙ ධම්මෙ ච විනයෙ චාති වුත්තං හොති. ‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා’’තිආදීසු (වි. ව. 75) අධිකෙ.

එත්ථ ච ‘‘රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති, මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී’’තිආදිනා (ධ. ස. 160 ආදයො) නයෙන වුඩ්ඪිමන්තොපි ධම්මා වුත්තා. ‘‘රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා’’තිආදිනා නයෙන ආරම්මණාදීහි ලක්ඛණීයත්තා සලක්ඛණාපි. ‘‘සෙක්ඛා ධම්මා, අසෙක්ඛා ධම්මා, ලොකුත්තරා ධම්මා’’තිආදිනා නයෙන පූජිතාපි පූජාරහාති අධිප්පායො. ‘‘ඵස්සො හොති වෙදනා හොතී’’තිආදිනා නයෙන සභාවපරිච්ඡින්නත්තා පරිච්ඡින්නාපි. ‘‘මහග්ගතා ධම්මා, අප්පමාණා ධම්මා, අනුත්තරා ධම්මා’’තිආදිනා නයෙන අධිකාපි ධම්මා වුත්තා. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං –

‘‘යං එත්ථ වුඩ්ඪිමන්තො, සලක්ඛණා පූජිතා පරිච්ඡින්නා;
වුත්තාධිකා ච ධම්මා, අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො’’ති.

යං පනෙත්ථ අවිසිට්ඨං, තං –

පිටකං පිටකත්ථවිදූ, පරියත්තිබ්භාජනත්ථතො ආහු;
තෙන සමොධානෙත්වා, තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා.

පරියත්තිපි හි ‘‘මා පිටකසම්පදානෙනා’’තිආදීසු (අ. නි. 3.66) පිටකන්ති වුච්චති. ‘‘අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුදාලපිටකං ආදායා’’තිආදීසු (ම. නි. 1.228; අ. නි. 3.70) යං කිඤ්චි භාජනම්පි. තස්මා පිටකං පිටකත්ථවිදූ, පරියත්තිබ්භාජනත්ථතො ආහු.

ඉදානි **තෙන සමොධානෙත්වා තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යාති**. තෙන එවං දුවිධත්ථෙන පිටකසද්දෙන සහ සමාසං කත්වා විනයො ච සො පිටකඤ්ච පරියත්තිභාවතො තස්ස තස්ස අත්ථස්ස භාජනතො චාති විනයපිටකං, යථාවුත්තෙනෙව නයෙන සුත්තන්තඤ්ච තං පිටකඤ්චාති සුත්තන්තපිටකං, අභිධම්මො ච සො පිටකඤ්චාති අභිධම්මපිටකන්ති එවමෙතෙ තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා.

එවං ඤත්වා ච පුනපි තෙස්වෙව පිටකෙසු නානප්පකාරකොසල්ලත්ථං –

දෙසනාසාසනකථා, භෙදං තෙසු යථාරහං;
සික්ඛාපහානගම්භීර, භාවඤ්ච පරිදීපයෙ.

පරියත්තිභෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිං චාපි යං යහිං;
පාපුණාති යථා භික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ.

තත්‍රායං පරිදීපනා විභාවනා ච, එතානි හි තීණි පිටකානි යථාක්කමං ආණා වොහාර පරමත්ථදෙසනා යථාපරාධ-යථානුලොම-යථාධම්මසාසනානි, සංවරාසංවරදිට්ඨිවිනිවෙඨනාමරූපපරිච්ඡෙදකථාති ච වුච්චන්ති.

එත්ථ හි විනයපිටකං ආණාරහෙන භගවතා ආණාබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා **ආණාදෙසනා,** සුත්තන්තපිටකං වොහාරකුසලෙන භගවතා වොහාරබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා **වොහාරදෙසනා,** අභිධම්මපිටකං පරමත්ථකුසලෙන භගවතා පරමත්ථබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා **පරමත්ථදෙසනාති** වුච්චති.

තථා පඨමං යෙ තෙ පචුරාපරාධා සත්තා තෙ යථාපරාධං එත්ථ සාසිතාති **යථාපරාධසාසනං,** දුතියං අනෙකජ්ඣාසයානුසයචරියාධිමුත්තිකා සත්තා යථානුලොමං එත්ථ සාසිතාති **යථානුලොමසාසනං,** තතියං ධම්මපුඤ්ජමත්තෙ ‘‘අහං මමා’’ති සඤ්ඤිනො සත්තා යථාධම්මං එත්ථ සාසිතාති **යථාධම්මසාසනන්ති** වුච්චති.

තථා පඨමං අජ්ඣාචාරපටිපක්ඛභූතො සංවරාසංවරො එත්ථ කථීයතීති **සංවරාසංවරකථා,** දුතියං ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිපටිපක්ඛභූතා දිට්ඨිවිනිවෙඨනා එත්ථ කථීයතීති **දිට්ඨිවිනිවෙඨනකථා,** තතියං රාගාදිපටිපක්ඛභූතො නාමරූපපරිච්ඡෙදො එත්ථ කථීයතීති **නාමරූපපරිච්ඡෙදකථා**ති වුච්චති.

තීසුපි ච චෙතෙසු තිස්සො සික්ඛා, තීණි පහානානි, චතුබ්බිධො ච ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො . තථා හි – විනයපිටකෙ විසෙසෙන **අධිසීලසික්ඛා** වුත්තා, සුත්තන්තපිටකෙ **අධිචිත්තසික්ඛා,** අභිධම්මපිටකෙ **අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.**

විනයපිටකෙ ච **වීතික්කමප්පහානං** කිලෙසානං, වීතික්කමපටිපක්ඛත්තා සීලස්ස. සුත්තන්තපිටකෙ **පරියුට්ඨානප්පහානං,** පරියුට්ඨානපටිපක්ඛත්තා සමාධිස්ස. අභිධම්මපිටකෙ **අනුසයප්පහානං** අනුසයපටිපක්ඛත්තා පඤ්ඤාය.

පඨමෙ ච **තදඞ්ගප්පහානං** කිලෙසානං, ඉතරෙසු **වික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදප්පහානානි**. පඨමෙ ච **දුච්චරිතසංකිලෙසස්ස** පහානං, ඉතරෙසු **තණ්හාදිට්ඨිසංකිලෙසානං**.

එකමෙකස්මිඤ්චෙත්ථ චතුබ්බිධොපි ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **ධම්මො**ති පාළි. **අත්ථො**ති තස්සායෙවත්ථො. **දෙසනා**ති තස්සා මනසාවවත්ථාපිතාය පාළියා දෙසනා. **පටිවෙධො**ති පාළියා පාළිඅත්ථස්ස ච යථාභූතාවබොධො. තීසුපි චෙතෙසු එතෙ ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධා යස්මා සසාදීහි විය මහාසමුද්දො මන්දබුද්ධීහි දුක්ඛොගාහා අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨා ච, තස්මා ගම්භීරා. එවං එකමෙකස්මිං එත්ථ චතුබ්බිධොපි ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො.

අපරො නයො – **ධම්මො**ති හෙතු. වුත්තං හෙතං – ‘‘හෙතුම්හි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා’’ති. **අත්ථො**ති හෙතුඵලං. වුත්තං හෙතං – ‘‘හෙතුඵලෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා’’ති. **දෙසනා**ති පඤ්ඤත්ති, යථාධම්මං ධම්මාභිලාපොති අධිප්පායො. **පටිවෙධො**ති අභිසමයො, සො ච ලොකියලොකුත්තරො විසයතො අසම්මොහතො ච අත්ථානුරූපං ධම්මෙසු, ධම්මානුරූපං අත්ථෙසු, පඤ්ඤත්තිපථානුරූපං පඤ්ඤත්තීසු අවබොධො.

ඉදානි යස්මා එතෙසු පිටකෙසු යං යං ධම්මජාතං වා අත්ථජාතං වා, යා චායං යථා යථා ඤාපෙතබ්බො අත්ථො සොතූනං ඤාණස්ස අභිමුඛො හොති, තථා තථා තදත්ථජොතිකා දෙසනා, යො චෙත්ථ අවිපරීතාවබොධසඞ්ඛාතො පටිවෙධො සබ්බමෙතං අනුපචිතකුසලසම්භාරෙහි දුප්පඤ්ඤෙහි සසාදීහි විය මහාසමුද්දො දුක්ඛොගාහං අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨඤ්ච, තස්මා ගම්භීරං. එවම්පි එකමෙකස්මිං එත්ථ චතුබ්බිධොපි ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා ච –

> ‘‘දෙසනා-සාසනකථා , භෙදං තෙසු යථාරහං;
> සික්ඛාපහානගම්භීරභාවඤ්ච පරිදීපයෙ’’ති.

අයං ගාථා වුත්තත්ථා හොති.

> ‘‘පරියත්තිභෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිඤ්චාපි යං යහිං;
> පාපුණාති යථා භික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ’’ති.

එත්ථ පන තීසු පිටකෙසු තිවිධො **පරියත්තිභෙදො** දට්ඨබ්බො. තිස්සො හි පරියත්තියො – අලගද්දූපමා, නිස්සරණත්ථා, භණ්ඩාගාරිකපරියත්තීති.

තත්ථ යා දුග්ගහිතා උපාරම්භාදිහෙතු පරියාපුටා, අයං **අලගද්දූපමා**. යං සන්ධාය වුත්තං – ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො අලගද්දත්ථිකො අලගද්දගවෙසී අලගද්දපරියෙසනං චරමානො, සො පස්සෙය්‍ය මහන්තං අලගද්දං. තමෙනං භොගෙ වා නඞ්ගුට්ඨෙ වා ගණ්හෙය්‍ය. තස්ස සො අලගද්දො පටිපරිවත්තිත්වා හත්ථෙ වා බාහාය වා අඤ්ඤතරස්මිං වා අඞ්ගපච්චඞ්ගෙ ඩංසෙය්‍ය. සො තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය, මරණමත්තං වා දුක්ඛං. තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා, භික්ඛවෙ, අලගද්දස්ස. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චෙ මොඝපුරිසා ධම්මං පරියාපුණන්ති සුත්තං…පෙ…. වෙදල්ලං. තෙ තං ධම්මං පරියාපුණිත්වා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාය අත්ථං න උපපරික්ඛන්ති. තෙසං තෙ ධම්මා පඤ්ඤාය අත්ථං අනුපපරික්ඛතං න නිජ්ඣානං ඛමන්ති. තෙ උපාරම්භානිසංසා චෙව ධම්මං පරියාපුණන්ති ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසා ච. යස්ස චත්ථාය ධම්මං පරියාපුණන්ති, තඤ්චස්ස අත්ථං නානුභොන්ති. තෙසං තෙ ධම්මා දුග්ගහිතා දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා, භික්ඛවෙ, ධම්මාන’’න්ති (ම. නි. 1.238).

යා පන සුග්ගහිතා සීලක්ඛන්ධාදිපාරිපූරිංයෙව ආකඞ්ඛමානෙන පරියාපුටා න උපාරම්භාදි හෙතු, අයං **නිස්සරණත්ථා**. යං සන්ධාය වුත්තං – ‘‘තෙසං තෙ ධම්මා සුග්ගහිතා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස

හෙතු? සුග්ගහිතත්තා, භික්ඛවෙ, ධම්මාන’’න්ති (ම. නි. 1.239).

යං පන පරිඤ්ඤාතක්ඛන්ධො පහීනකිලෙසො භාවිතමග්ගො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතනිරොධො ඛීණාසවො කෙවලං පවෙණීපාලනත්ථාය වංසානුරක්ඛණත්ථාය පරියාපුණාති, අයං **භණ්ඩාගාරිකපරියත්තීති**.

විනයෙ පන සුප්පටිපන්නො භික්ඛු සීලසම්පත්තිං නිස්සාය තිස්සො විජ්ජා පාපුණාති, තාසංයෙව ච තත්ථ පභෙදවචනතො. සුත්තෙ සුප්පටිපන්නො සමාධිසම්පදං නිස්සාය ඡ අභිඤ්ඤා පාපුණාති, තාසංයෙව ච තත්ථ පභෙදවචනතො. අභිධම්මෙ සුප්පටිපන්නො පඤ්ඤාසම්පදං නිස්සාය චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණාති, තාසඤ්ච තත්ථෙව පභෙදවචනතො. එවමෙතෙසු සුප්පටිපන්නො යථාක්කමෙන ඉමං විජ්ජාත්තයඡළභිඤ්ඤාචතුපටිසම්භිදාභෙදං සම්පත්තිං පාපුණාති.

විනයෙ පන දුප්පටිපන්නො අනුඤ්ඤාතසුඛසම්ඵස්සඅත්ථරණපාවුරණාදිඵස්සසාමඤ්ඤතො පටික්ඛිත්තෙසු උපාදින්නඵස්සාදීසු අනවජ්ජසඤ්ඤී හොති. වුත්තම්පි හෙතං – ‘‘තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා යෙමෙ අන්තරායිකා ධම්මා වුත්තා භගවතා, තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායා’’ති (පාචි. 417; ම. නි. 1.234) තතො දුස්සීලභාවං පාපුණාති. සුත්තෙ දුප්පටිපන්නො ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, පුග්ගලා සන්තො සංවිජ්ජමානා’’තිආදීසු (අ. නි. 4.5) අධිප්පායං අජානන්තො දුග්ගහිතං ගණ්හාති. යං සන්ධාය වුත්තං – ‘‘අත්තනා දුග්ගහිතෙන අම්හෙ චෙව අබ්භාචික්ඛති, අත්තානඤ්ච ඛනති, බහුඤ්ච අපුඤ්ඤං පසවතී’’ති (පාචි. 417; ම. නි. 1.236) තතො මිච්ඡාදිට්ඨිතං පාපුණාති. අභිධම්මෙ දුප්පටිපන්නො ධම්මචින්තං අතිධාවන්තො අචින්තෙය්‍යානිපි චින්තෙති, තතො චිත්තක්ඛෙපං පාපුණාති. වුත්තං හෙතං – ‘‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, අචින්තෙය්‍යානි න චින්තෙතබ්බානි, යානි චින්තෙන්තො උම්මාදස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්සා’’ති (අ. නි. 4.77). එවමෙතෙසු දුප්පටිපන්නො යථාක්කමෙන ඉමං දුස්සීලභාවමිච්ඡාදිට්ඨිතාචිත්තක්ඛෙපභෙදං විපත්තිං පාපුණාතීති.

එත්තාවතා ච –

‘‘පරියත්තිභෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිං චාපි යං යහිං;
පාපුණාති යථා භික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ’’ති.

අයම්පි ගාථා වුත්තත්ථා හොති. එවං නානප්පකාරතො පිටකානි ඤත්වා තෙසං වසෙනෙතං බුද්ධවචනං තිවිධන්ති ඤාතබ්බං.

කථං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං? සබ්බමෙව චෙතං දීඝනිකායො, මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො, අඞ්ගුත්තරනිකායො, ඛුද්දකනිකායොති පඤ්චප්පභෙදං හොති. තත්ථ කතමො **දීඝනිකායො**? තිවග්ගසඞ්ගහානි බ්‍රහ්මජාලාදීනි චතුත්තිංස සුත්තානි.

චතුත්තිංසෙව සුත්තන්තා, තිවග්ගො යස්ස සඞ්ගහො;
එස දීඝනිකායොති, පඨමො අනුලොමිකො.

කස්මා පනෙස දීඝනිකායොති වුච්චති? දීඝප්පමාණානං සුත්තානං සමූහතො නිවාසතො ච, සමූහනිවාසා හි නිකායොති වුච්චන්ති. ‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකනිකායම්පි සමනුපස්සාමි එවං චිත්තං; යථයිදං, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා පාණා; පොණිකනිකායො, චික්ඛල්ලිකනිකායො’’ති (සං. නි. 3.100) එවමාදීනි චෙත්ථ සාධකානි සාසනතො ච ලොකතො ච. එවං සෙසානම්පි නිකායභාවෙ වචනත්ථො වෙදිතබ්බො.

කතමො **මජ්ඣිමනිකායො**? මජ්ඣිමප්පමාණානි පඤ්චදසවග්ගසඞ්ගහානි මූලපරියායසුත්තාදීනි දියඩ්ඪසතං ද්වෙ ච සුත්තානි.

දියඩ්ඪසතං සුත්තන්තා, ද්වෙ ච සුත්තානි යත්ථ සො;
නිකායො මජ්ඣිමො පඤ්ච-දසවග්ගපරිග්ගහො.

කතමො **සංයුත්තනිකායො**? දෙවතාසංයුත්තාදිවසෙන ඨිතානි ඔඝතරණාදීනි සත්ත සුත්තසහස්සානි සත්ත ච සුත්තසතානි ද්වාසට්ඨි ච සුත්තානි.

සත්ත සුත්තසහස්සානි, සත්ත සුත්තසතානි ච;
ද්වාසට්ඨි චෙව සුත්තන්තා, එසො සංයුත්තසඞ්ගහො.

කතමො **අඞ්ගුත්තරනිකායො**? එකෙකඅඞ්ගාතිරෙකවසෙන ඨිතානි චිත්තපරියාදානාදීනි නව සුත්තසහස්සානි පඤ්ච සුත්තසතානි සත්තපඤ්ඤාසඤ්ච සුත්තානි.

නව සුත්තසහස්සානි, පඤ්ච සුත්තසතානි ච;
සත්තපඤ්ඤාස සුත්තානි, සඞ්ඛ්‍යා අඞ්ගුත්තරෙ අයං.

කතමො **ඛුද්දකනිකායො**? සකලං විනයපිටකං අභිධම්මපිටකං ඛුද්දකපාඨාදයො ච පුබ්බෙ නිදස්සිතා පන්නරසභෙදා ඨපෙත්වා චත්තාරො නිකායෙ අවසෙසං බුද්ධවචනන්ති.

ඨපෙත්වා චතුරොපෙතෙ, නිකායෙ දීඝආදිකෙ;
තදඤ්ඤං බුද්ධවචනං, නිකායො ඛුද්දකො මතොති.

එවං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං.

කථං අඞ්ගවසෙන නවවිධං? සබ්බමෙව හිදං සුත්තං, ගෙය්‍යං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදානං, ඉතිවුත්තකං, ජාතකං, අබ්භුතධම්මං, වෙදල්ලන්ති නවප්පභෙදං හොති. තත්ථ උභතොවිභඞ්ගනිද්දෙසඛන්ධකපරිවාරා සුත්තනිපාතෙ මඞ්ගලසුත්ත-රතනසුත්ත-නාලකසුත්ත-තුවට්ටකසුත්තානි අඤ්ඤම්පි ච සුත්තනාමකං තථාගතවචනං **සුත්තන්ති** වෙදිතබ්බං. සබ්බම්පි සගාථකං සුත්තං **ගෙය්‍යන්ති** වෙදිතබ්බං. විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථාවග්ගො, සකලං අභිධම්මපිටකං, නිග්ගාථකං සුත්තං, යඤ්ච අඤ්ඤම්පි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි අසඞ්ගහිතං බුද්ධවචනං තං **වෙය්‍යාකරණන්ති** වෙදිතබ්බං. ධම්මපදං, ථෙරගාථා, ථෙරීගාථා, සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ච **ගාථාති** වෙදිතබ්බා. සොමනස්සඤාණමයිකගාථාපටිසංයුත්තා ද්වාසීති සුත්තන්තා **උදානන්ති** වෙදිතබ්බං. ''වුත්තඤ්හෙතං භගවතා''තිආදිනයප්පවත්තා දසුත්තරසතසුත්තන්තා **ඉතිවුත්තකන්ති** වෙදිතබ්බං. අපණ්ණකජාතකාදීනි පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්ච ජාතකසතානි **ජාතකන්ති** වෙදිතබ්බං. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ''ති (දී. නි. 2.209) -ආදිනයප්පවත්තා සබ්බෙපි අච්ඡරියඅබ්භුතධම්මපටිසංයුත්තා සුත්තන්තා **අබ්භුතධම්මන්ති** වෙදිතබ්බං. චූළවෙදල්ල-මහාවෙදල්ල-සම්මාදිට්ඨි-සක්කපඤ්හ-සඞ්ඛාරභාජනිය-මහාපුණ්ණමසුත්තාදයො සබ්බෙපි වෙදඤ්ච තුට්ඨිඤ්ච ලද්ධා ලද්ධා පුච්ඡිතසුත්තන්තා **වෙදල්ලන්ති** වෙදිතබ්බං. එවං අඞ්ගවසෙන නවවිධං.

කථං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං? සබ්බමෙව චෙතං බුද්ධවචනං –

''ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො;
චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො''ති. (ථෙරගා. 1027);

එවං පරිදීපිතධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සප්පභෙදං හොති. තත්ථ එකානුසන්ධිකං සුත්තං එකො ධම්මක්ඛන්ධො. යං අනෙකානුසන්ධිකං තත්ථ අනුසන්ධිවසෙන ධම්මක්ඛන්ධගණනා. ගාථාබන්ධෙසු පඤ්හාපුච්ඡනං එකො ධම්මක්ඛන්ධො, විස්සජ්ජනං එකො. අභිධම්මෙ එකමෙකං තික-දුක-භාජනං, එකමෙකඤ්ච චිත්තවාරභාජනං, එකො ධම්මක්ඛන්ධො. විනයෙ අත්ථි වත්ථු, අත්ථි මාතිකා, අත්ථි පදභාජනීයං, අත්ථි අන්තරාපත්ති, අත්ථි ආපත්ති, අත්ථි අනාපත්ති, අත්ථි පරිච්ඡෙදො; තත්ථ එකමෙකො කොට්ඨාසො, එකමෙකො ධම්මක්ඛන්ධොති වෙදිතබ්බො. එවං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං.

එවමෙතං අභෙදතො රසවසෙන එකවිධං, භෙදතො ධම්මවිනයාදිවසෙන දුවිධාදිභෙදං බුද්ධවචනං සඞ්ගායන්තෙන මහාකස්සපප්පමුඛෙන වසීගණෙන ''අයං ධම්මො, අයං විනයො; ඉදං පඨමබුද්ධවචනං, ඉදං මජ්ඣිමබුද්ධවචනං, ඉදං පච්ඡිමබුද්ධවචනං; ඉදං විනයපිටකං, ඉදං සුත්තන්තපිටකං, ඉදං අභිධම්මපිටකං; අයං දීඝනිකායො…පෙ…. අයං ඛුද්දකනිකායො; ඉමානි සුත්තාදීනි නවඞ්ගානි, ඉමානි චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානී''ති ඉමං පභෙදං වවත්ථපෙත්වාව සඞ්ගීතං. න කෙවලඤ්ච එත්තකමෙව, අඤ්ඤම්පි උද්දානසඞ්ගහ-වග්ගසඞ්ගහපෙය්‍යාලසඞ්ගහ-එකකනිපාත-දුකනිපාතාදිනිපාතසඞ්ගහ-සංයුත්තසඞ්ගහ-පණ්ණාසසඞ්ගහාදිඅනෙකවිධං තීසු පිටකෙසු සන්දිස්සමානං සඞ්ගහප්පභෙදං වවත්ථපෙත්වාඑව සත්තහි මාසෙහි සඞ්ගීතං. සඞ්ගීතිපරියොසානෙ චස්ස – ''ඉදං මහාකස්සපත්ථෙරෙන දසබලස්ස සාසනං පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණං කාලං පවත්තනසමත්ථං කත''න්ති සඤ්ජාතප්පමොදා සාධුකාරං විය දදමානා අයං මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා අනෙකප්පකාරං කම්පි සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, අනෙකානි ච අච්ඡරියානි පාතුරහෙසුන්ති අයං **පඨමමහාසඞ්ගීති**නාම. යා ලොකෙ –

සතෙහි පඤ්චහි කතා, තෙන පඤ්චසතාති ච;
ථෙරෙහෙව කතත්තා ච, ථෙරිකාති පවුච්චතීති.

ඉමිස්සා පන පඨමමහාසඞ්ගීතියා පවත්තමානාය විනයං පුච්ඡන්තෙන ආයස්මතා මහාකස්සපෙන ''පඨමං, ආවුසො උපාලි, පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත''න්ති එවමාදිවචනපරියොසානෙ ''වත්ථුම්පි පුච්ඡි, නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡී''ති එත්ථ නිදානෙ පුච්ඡිතෙ තං නිදානං ආදිතො පභුති විත්ථාරෙත්වා යෙන ච පඤ්ඤත්තං, යස්මා ච පඤ්ඤත්තං, සබ්බමෙතං කථෙතුකාමෙන ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන වුත්තං ''තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී''ති සබ්බං වත්තබ්බං. එවමිදං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන වුත්තං, තඤ්ච පන

‘‘පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ වුත්ත’’න්ති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච ‘‘ඉදං වචනං කෙන වුත්තං, කදා වුත්ත’’න්ති එතෙසං පදානං අත්ථො පකාසිතො හොති.

ඉදානි කස්මා වුත්තන්ති එත්ථ වුච්චතෙ, යස්මා අයමායස්මතා මහාකස්සපත්ථෙරෙන නිදානං පුට්ඨො තස්මානෙන තං නිදානං ආදිතො පභුති විත්ථාරෙතුං වුත්තන්ති. එවමිදං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ වදන්තෙනාපි ඉමිනා කාරණෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච **වුත්තං යෙන යදා යස්මා**ති ඉමෙසං මාතිකාපදානං අත්ථො පකාසිතො හොති.

ඉදානි **ධාරිතං යෙන චාභතං, යත්ථප්පතිට්ඨිතං චෙතමෙතං වත්වා විධිං තතො**ති එතෙසං අත්ථප්පකාසනත්ථං ඉදං වුච්චති. තං පනෙතං ‘‘තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී’’ති එවමාදිවචනපටිමණ්ඩිතනිදානං විනයපිටකං කෙන ධාරිතං, කෙනාභතං, කත්ථ පතිට්ඨිතන්ති? වුච්චතෙ – ආදිතො තාව ඉදං භගවතො සම්මුඛා ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන ධාරිතං, තස්ස සම්මුඛතො අපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ ඡළභිඤ්ඤාදිභෙදෙහි අනෙකෙහි භික්ඛුසහස්සෙහි පරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ මහාකස්සපප්පමුඛෙහි ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි. කෙනාභතන්ති? ජම්බුදීපෙ තාව උපාලිත්ථෙරමාදිං කත්වා ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඞ්ගීති තාව ආභතං. තත්රායං **ආචරියපරම්පරා** –

උපාලි දාසකො චෙව, සොණකො සිග්ගවො තථා;
තිස්සො මොග්ගලිපුත්තො ච, පඤ්චෙතෙ විජිතාවිනො.

පරම්පරාය විනයං, දීපෙ ජම්බුසිරිව්හයෙ;
අච්ඡිජ්ජමානමානෙසුං, තතියො යාව සඞ්ගහො.

ආයස්මා හි උපාලි ඉමං විනයවංසං විනයතන්තිං විනයපවෙණිං භගවතො

සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා බහූනං භික්ඛූනං හදයෙ පතිට්ඨාපෙසි. තස්ස හායස්මතො සන්තිකෙ විනයවංසං උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තෙසු පුග්ගලෙසු පුථුජ්ජන-සොතාපන්න-සකදාගාමි-අනාගාමිනො ගණනපථං වීතිවත්තා, ඛීණාසවානං සහස්සමෙකං අහොසි. දාසකත්ථෙරොපි තස්සෙව සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, සො උපාලිත්ථෙරස්ස සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා තථෙව විනයං වාචෙසි. තස්සාපි ආයස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුථුජ්ජනාදයො ගණනපථං වීතිවත්තා, ඛීණාසවානං සහස්සමෙව අහොසි. සොණකත්ථෙරොපි දාසකත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, සොපි අත්තනො උපජ්ඣායස්ස දාසකත්ථෙරස්ස සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා තථෙව විනයං වාචෙසි. තස්සාපි ආයස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුථුජ්ජනාදයො ගණනපථං වීතිවත්තා, ඛීණාසවානං සහස්සමෙව අහොසි. සිග්ගවත්ථෙරොපි සොණකත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, සොපි අත්තනො උපජ්ඣායස්ස සොණකත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ විනයං උග්ගහෙත්වා අරහන්තසහස්සස්ස ධුරග්ගාහො අහොසි. තස්ස පනායස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුථුජ්ජන-සොතාපන්නසකදාගාමි-අනාගාමිනොපි ඛීණාසවාපි එත්තකානි සතානීති වා එත්තකානි සහස්සානීති වා අපරිච්ඡින්නා අහෙසුං. තදා කිර ජම්බුදීපෙ අතිමහාභික්ඛුසමුදායො අහොසි. මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස පන ආනුභාවො තතියසඞ්ගීතියං පාකටො භවිස්සති. එවමිදං විනයපිටකං ජම්බුදීපෙ තාව ඉමාය ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඞ්ගීති තාව ආභතන්ති වෙදිතබ්බං.

පඨමමහාසඞ්ගීතිකථා නිට්ඨිතා.

දුතියසඞ්ගීතිකථා

දුතියසඞ්ගීතිවිජානනත්ථං පන අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො. යදා හි –

සඞ්ගායිත්වාන සද්ධම්මං, ජොතයිත්වා ච සබ්බධි;
යාව ජීවිතපරියන්තං, ඨත්වා පඤ්චසතාපි තෙ.

ඛීණාසවා ජුතිමන්තො, ථෙරා කස්සපආදයො;
ඛීණස්නෙහපදීපාව, නිබ්බායිංසු අනාලයා.

අථානුක්කමෙන ගච්ඡන්තෙසු රත්තින්දිවෙසු වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ භගවති වෙසාලිකා වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛූ වෙසාලියං ‘‘කප්පති සිඞ්ගීලොණකප්පො, කප්පති ද්වඞ්ගුලකප්පො, කප්පති ගාමන්තරකප්පො, කප්පති ආවාසකප්පො, කප්පති අනුමතිකප්පො, කප්පති ආචිණ්ණකප්පො, කප්පති අමථිතකප්පො, කප්පති ජළොගිං පාතුං, කප්පති අදසකං නිසීදනං, කප්පති ජාතරූපරජත’’න්ති ඉමානි දස වත්ථූනි දීපෙසුං. තෙසං සුසුනාගපුත්තො කාළාසොකො නාම රාජා පක්ඛො අහොසි.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා යසො කාකණ්ඩකපුත්තො වජ්ජීසු චාරිකං චරමානො ''වෙසාලිකා කිර වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛූ වෙසාලියං දස වත්ථූනි දීපෙන්තී''ති සුත්වා ''න ඛො පනෙතං පතිරූපං ය්වාහං දසබලස්ස සාසනවිපත්තිං සුත්වා අප්පොස්සුක්කො භවෙය්‍යං. හන්දාහං අධම්මවාදිනො නිග්ගහෙත්වා ධම්මං දීපෙමී''ති චින්තෙන්තො යෙන වෙසාලී තදවසරි. තත්‍ර සුදං ආයස්මා යසො කාකණ්ඩකපුත්තො වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං.

තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලිකා වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛූ තදහුපොසථෙ කංසපාතිං උදකෙන පූරෙත්වා මජ්ඣෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඨපෙත්වා ආගතාගතෙ වෙසාලිකෙ උපාසකෙ එවං වදන්ති – ''දෙථාවුසො, සඞ්ඝස්ස කහාපණම්පි අඩ්ඪම්පි පාදම්පි මාසකරූපම්පි, භවිස්සති සඞ්ඝස්ස පරික්ඛාරෙන කරණීය''න්ති සබ්බං තාව වත්තබ්බං, යාව ''ඉමාය පන විනයසඞ්ගීතියා සත්ත භික්ඛුසතානි අනූනානි අනධිකානි අහෙසුං, තස්මා අයං දුතියසඞ්ගීති **සත්තසතිකා**ති වුච්චතී''ති.

එවං තස්මිඤ්ච සන්නිපාතෙ ද්වාදස භික්ඛුසතසහස්සානි සන්නිපතිංසු ආයස්මතා යසෙන සමුස්සාහිතා. තෙසං මජ්ඣෙ ආයස්මතා රෙවතෙන පුට්ඨෙන සබ්බකාමිත්ථෙරෙන විනයං විස්සජ්ජෙන්තෙන තානි දස වත්ථූනි විනිච්ඡිතානි, අධිකරණං වූපසමිතං. අථ ථෙරා ''පුන ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිස්සාමා''ති තිපිටකධරෙ පත්තපටිසම්භිදෙ සත්තසතෙ භික්ඛූ උච්චිනිත්වා වෙසාලියං වාලිකාරාමෙ සන්නිපතිත්වා මහාකස්සපත්ථෙරෙන සඞ්ගායිතසදිසමෙව සබ්බං සාසනමලං සොධෙත්වා පුන පිටකවසෙන නිකායවසෙන අඞ්ගවසෙන ධම්මක්ඛන්ධවසෙන ච සබ්බං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිංසු. අයං සඞ්ගීති අට්ඨහි මාසෙහි නිට්ඨිතා. යා ලොකෙ –

සතෙහි සත්තහි කතා, තෙන සත්තසතාති ච;
පුබ්බෙ කතං උපාදාය, දුතියාති ච වුච්චතීති.

සා පනායං –

යෙහි ථෙරෙහි සඞ්ගීතා, සඞ්ගීති තෙසු විස්සුතා;
සබ්බකාමී ච සාළ්හො ච, රෙවතො ඛුජ්ජසොභිතො.

යසො ච සාණසම්භූතො, එතෙ සද්ධිවිහාරිකා;
ථෙරා ආනන්දථෙරස්ස, දිට්ඨපුබ්බා තථාගතං.

සුමනො වාසභගාමී ච, ඤෙය්‍යා සද්ධිවිහාරිකා;
ද්වෙ ඉමෙ අනුරුද්ධස්ස, දිට්ඨපුබ්බා තථාගතං.

දුතියො පන සඞ්ගීතො, යෙහි ථෙරෙහි සඞ්ගහො;
සබ්බෙපි පන්නභාරා තෙ, කතකිච්චා අනාසවාති.

අයං දුතියසඞ්ගීති.

එවමිමං දුතියසඞ්ගීතිං සඞ්ගායිත්වා ථෙරා ''උප්පජ්ජිස්සති නු ඛො අනාගතෙපි සාසනස්ස එවරූපං අබ්බුද''න්ති ඔලොකයමානා ඉමං අද්දසංසු – ''ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ පාටලිපුත්තෙ **ධම්මාසොකො** නාම රාජා උප්පජ්ජිත්වා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං කාරෙස්සති. සො බුද්ධසාසනෙ පසීදිත්වා මහන්තං ලාභසක්කාරං පවත්තයිස්සති. තතො තිත්ථියා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සකං සකං දිට්ඨිං පරිදීපෙස්සන්ති. එවං සාසනෙ මහන්තං අබ්බුදං උප්පජ්ජිස්සතී''ති. අථ නෙසං එතදහොසි – ''කින්නු ඛො මයං එතස්මිං අබ්බුදෙ උප්පන්නෙ සම්මුඛා භවිස්සාම, න භවිස්සාමා''ති. අථ තෙ සබ්බෙව තදා අත්තනො අසම්මුඛභාවං ඤත්වා ''කො නු ඛො තං අධිකරණං වූපසමෙතුං සමත්ථො භවිස්සතී''ති සකලං මනුස්සලොකං ඡකාමාවචරදෙවලොකඤ්ච ඔලොකෙන්තා න කඤ්චි දිස්වා බ්‍රහ්මලොකෙ **තිස්සං** නාම මහාබ්‍රහ්මානං අද්දසංසු පරිත්තායුකං උපරිබ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා භාවිතමග්ගං. දිස්වාන නෙසං එතදහොසි – ''සචෙ මයං එතස්ස බ්‍රහ්මුනො මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තනත්ථාය උස්සාහං කරෙය්‍යාම, අද්ධා එස මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගහෙස්සති. තතො ච මන්තෙහි පලොභිතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සති. සො එවං පබ්බජිත්වා සකලං බුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා අධිගතපටිසම්භිදො හුත්වා තිත්ථියෙ මද්දිත්වා තං අධිකරණං විනිච්ඡිත්වා සාසනං පග්ගණ්හිස්සතී''ති.

තෙ බ්‍රහ්මලොකං ගන්ත්වා තිස්සං මහාබ්‍රහ්මානං එතදවොචුං – ''ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ සාසනෙ මහන්තං අබ්බුදං උප්පජ්ජිස්සති. මයඤ්ච සකලං මනුස්සලොකං ඡකාමාවචරදෙවලොකඤ්ච ඔලොකයමානා කඤ්චි සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථං අදිස්වා බ්‍රහ්මලොකං විචිනන්තා භවන්තමෙව අද්දසාම. සාධු, සප්පුරිස, මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දසබලස්ස සාසනං පග්ගණ්හිතුං පටිඤ්ඤං දෙහී''ති.

එවං වුත්තෙ මහාබ්‍රහ්මා, ‘‘අහං කිර සාසනෙ උප්පන්නං අබ්බුදං සොධෙත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථො භවිස්සාමී’’ති හට්ඨපහට්ඨො උදග්ගුදග්ගො හුත්වා, ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා පටිඤ්ඤං අදාසි. ථෙරා බ්‍රහ්මලොකෙ තං කරණීයං තීරෙත්වා පුන පච්චාගමිංසු.

තෙන ඛො පන සමයෙන සිග්ගවත්ථෙරො ච චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරො ච ද්වෙපි නවකා හොන්ති දහරභික්ඛූ තිපිටකධරා පත්තපටිසම්භිදා ඛීණාසවා, තෙ තං අධිකරණං න සම්පාපුණිංසු. ථෙරා ‘‘තුම්හෙ, ආවුසො, අම්හාකං ඉමස්මිං අධිකරණෙ නො සහායකා අහුවත්ථ, තෙන වො ඉදං දණ්ඩකම්මං හොතු – ‘තිස්සො නාම බ්‍රහ්මා මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සති, තං තුම්හාකං එකො නීහරිත්වා පබ්බාජෙතු, එකො බුද්ධවචනං උග්ගණ්හාපෙතූ’’’ති වත්වා සබ්බෙපි යාවතායුකං ඨත්වා –

සබ්බකාමිප්පභුතයො, තෙපි ථෙරා මහිද්ධිකා;
අග්ගික්ඛන්ධාව ලොකම්හි, ජලිත්වා පරිනිබ්බුතා.

දුතියං සඞ්ගහං කත්වා, විසොධෙත්වාන සාසනං;
අනාගතෙපි කත්වාන, හෙතුං සද්ධම්මසුද්ධියා.

ඛීණාසවා වසිප්පත්ථා, පභින්නපටිසම්භිදා;
අනිච්චතාවසං ථෙරා, තෙපි නාම උපාගතා.

එවං අනිච්චතං ජම්මිං, ඤත්වා දුරභිසම්භවං;
තං පත්තුං වායමෙ ධීරො, යං නිච්චං අමතං පදන්ති.

එත්තාවතා සබ්බාකාරෙන **දුතියසඞ්ගීතිවණ්ණනා** නිට්ඨිතා හොති.

දුතියසඞ්ගීතිකථා නිට්ඨිතා

තතියසඞ්ගීතිකථා

තිස්සොපි ඛො **මහාබ්‍රහ්මා** බ්‍රහ්මලොකතො චවිත්වා මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සිග්ගවත්ථෙරොපි තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණතො පභුති සත්ත වස්සානි බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහං පිණ්ඩාය පාවිසි. එකදිවසම්පි උළුඞ්කමත්තං වා යාගුං කටච්ඡුමත්තං වා භත්තං නාලත්ථ. සත්තන්නං පන වස්සානං අච්චයෙන එකදිවසං ‘‘අතිච්ඡථ, භන්තෙ’’ති වචනමත්තං අලත්ථ. තංදිවසමෙව බ්‍රාහ්මණොපි බහිද්ධා කිඤ්චි කරණීයං කත්වා ආගච්ඡන්තො පටිපථෙ ථෙරං දිස්වා, ‘‘භො පබ්බජිත, අම්හාකං ගෙහං අගමිත්ථා’’ති ආහ. ‘‘ආම, බ්‍රාහ්මණ, අගමිම්හා’’ති. ‘‘අපි කිඤ්චි ලභිත්ථා’’ති? ‘‘ආම, බ්‍රාහ්මණ, ලභිම්හා’’ති. සො ගෙහං ගන්ත්වා පුච්ඡි – ‘‘තස්ස පබ්බජිතස්ස කිඤ්චි අදත්ථා’’ති? ‘‘න කිඤ්චි අදම්හා’’ති. බ්‍රාහ්මණො දුතියදිවසෙ ඝරද්වාරෙයෙව නිසීදි ‘‘අජ්ජ පබ්බජිතං මුසාවාදෙන නිග්ගහෙස්සාමී’’ති. ථෙරො දුතියදිවසෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරද්වාරං සම්පත්තො. බ්‍රාහ්මණො ථෙරං දිස්වාව එවමාහ – ‘‘තුම්හෙ හියො අම්හාකං ගෙහෙ කිඤ්චි අලද්ධායෙව ‘ලභිම්හා’ති අවොචුත්ථ. වට්ටති නු ඛො තුම්හාකං මුසාවාදො’’ති! ථෙරො ආහ – ‘‘මයං, බ්‍රාහ්මණ, තුම්හාකං ගෙහෙ සත්ත වස්සානි ‘අතිච්ඡථා’ති වචනමත්තම්පි අලභිත්වා හියො ‘අතිච්ඡථා’ති වචනමත්තං ලභිම්හ; අථෙතං පටිසන්ථාරං උපාදාය එවමවොචුම්හා’’ති.

බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි – ‘‘ඉමෙ පටිසන්ථාරමත්තම්පි ලභිත්වා ‘ලභිම්හා’ති පසංසන්ති, අඤ්ඤං කිඤ්චි ඛාදනීයං භොජනීයං ලභිත්වා කස්මා න පසංසන්තී’’ති පසීදිත්වා අත්තනො අත්ථාය පටියාදිතභත්තතො කටච්ඡුමත්තං භික්ඛං තදුපියඤ්ච බ්‍යඤ්ජනං දාපෙත්වා ‘‘ඉමං භික්ඛං සබ්බකාලං තුම්හෙ ලභිස්සථා’’ති ආහ . සො පුනදිවසතො පභුති උපසඞ්කමන්තස්ස ථෙරස්ස උපසමං දිස්වා භිය්‍යොසොමත්තාය පසීදිත්වා ථෙරං නිච්චකාලං අත්තනො ඝරෙ භත්තවිස්සග්ගකරණත්ථාය යාචි. ථෙරො අධිවාසෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ භත්තකිච්චං කත්වා ගච්ඡන්තො ථොකං ථොකං බුද්ධවචනං කථෙත්වා ගච්ඡති. සොපි ඛො මාණවකො සොළසවස්සුද්දෙසිකොයෙව තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ අහොසි. බ්‍රහ්මලොකතො ආගතසුද්ධසත්තස්ස ආසනෙ වා සයනෙ වා අඤ්ඤො කොචි නිසජ්ජිතා වා නිපජ්ජිතා වා නත්ථි. සො යදා ආචරියඝරං ගච්ඡති, තදාස්ස මඤ්චපීඨං සෙතෙන වත්ථෙන පටිච්ඡාදෙත්වා ලග්ගෙත්වා ඨපෙන්ති. ථෙරො චින්තෙසි – ‘‘සමයො දානි මාණවකං පබ්බාජෙතුං, චිරඤ්ච මෙ ඉධාගච්ඡන්තස්ස, න ච කාචි මාණවකෙන සද්ධිං කථා උප්පජ්ජති. හන්ද දානි ඉමිනා උපායෙන පල්ලඞ්කං නිස්සාය උප්පජ්ජිස්සතී’’ති ගෙහං ගන්ත්වා යථා තස්මිං ගෙහෙ ඨපෙත්වා මාණවකස්ස පල්ලඞ්කං අඤ්ඤං න කිඤ්චි ආසනං දිස්සති තථා අධිට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහජනො ථෙරං දිස්වා අඤ්ඤං කිඤ්චි ආසනං අපස්සන්තො මාණවකස්ස පල්ලඞ්කං අත්ථරිත්වා ථෙරස්ස අදාසි. නිසීදි ථෙරො පල්ලඞ්කෙ. මාණවකොපි ඛො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ආචරියඝරා ආගම්ම ථෙරං අත්තනො පල්ලඞ්කෙ නිසින්නං දිස්වා කුපිතො අනත්තමනො ‘‘කො මම පල්ලඞ්කං සමණස්ස පඤ්ඤපෙසී’’ති ආහ.

ථෙරො භත්තකිච්චං කත්වා වූපසන්තෙ මාණවකස්ස චණ්ඩික්කභාවෙ එවමාහ – ‘‘කිං පන ත්වං, මාණවක, කිඤ්චි මන්තං ජානාසී’’ති? මාණවකො ‘‘භො පබ්බජිත, මයි දානි මන්තෙ අජානන්තෙ අඤ්ඤෙ කෙ ජානිස්සන්තී’’ති

වත්වා, ථෙරං පුච්ඡි – ''තුම්හෙ පන මන්තං ජානාථා''ති? ''පුච්ඡ, මාණවක, පුච්ඡිත්වා සක්කා ජානිතු''න්ති. අථ ඛො මාණවකො තීසු වෙදෙසු සනිඝණ්ඩුකෙටුභෙසු සාක්ඛරප්පභෙදෙසු ඉතිහාසපඤ්චමෙසු යානි යානි ගණ්ඨිට්ඨානානි, යෙසං යෙසං නයං නෙව අත්තනා පස්සති නාපිස්ස ආචරියො අද්දස, තෙසු තෙසු ථෙරං පුච්ඡි. ථෙරො ''පකතියාපි තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ, ඉදානි පන පටිසම්භිදාප්පත්තො, තෙනස්ස නත්ථි තෙසං පඤ්හානං විස්සජ්ජනෙ භාරො''ති තාවදෙව තෙ පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙත්වා මාණවකං ආහ – ''මාණවක, අහං තයා බහුං පුච්ඡිතො; අහම්පි දානි තං එකං පඤ්හං පුච්ඡාමි, බ්‍යාකරිස්සසි මෙ''ති? ''ආම, භො පබ්බජිත, පුච්ඡ බ්‍යාකරිස්සාමී''ති. ථෙරො **චිත්තයමකෙ** ඉමං පඤ්හං පුච්ඡි –

> ''යස්ස චිත්තං උප්පජ්ජති න නිරුජ්ඣති තස්ස චිත්තං නිරුජ්ඣිස්සති නුප්පජ්ජිස්සති; යස්ස වා පන චිත්තං නිරුජ්ඣිස්සති නුප්පජ්ජිස්සති තස්ස චිත්තං උප්පජ්ජති න නිරුජ්ඣතී''ති?

මාණවො උද්ධං වා අධො වා හරිතුං අසක්කොන්තො ''කිං නාම, භො පබ්බජිත, ඉද''න්ති ආහ. ''බුද්ධමන්තො නාමායං, මාණවා''ති. ''සක්කා පනායං, භො, මය්හම්පි දාතු''න්ති. ''සක්කා මාණව, අම්හෙහි ගහිතපබ්බජ්ජං ගණ්හන්තස්ස දාතු''න්ති. තතො මාණවො මාතාපිතරො උපසඞ්කමිත්වා ආහ – ''අයං පබ්බජිතො බුද්ධමන්තං නාම ජානාති, න ච අත්තනො සන්තිකෙ අපබ්බජිතස්ස දෙති, අහං එතස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා මන්තං උග්ගණ්හිස්සාමී''ති.

අථස්ස මාතාපිතරො ''පබ්බජිත්වාපි නො පුත්තො මන්තෙ ගණ්හතු, ගහෙත්වා පුනාගමිස්සතී''ති මඤ්ඤමානා ''උග්ගණ්හ, පුත්තා''ති අනුජානිංසු. ථෙරො දාරකං පබ්බාජෙත්වා ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං තාව ආචික්ඛි. සො තත්ථ පරිකම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තතො ථෙරො චින්තෙසි – ''සාමණෙරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතො, අභබ්බො දානි සාසනතො නිවත්තිතුං. සචෙ පනස්සාහං කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා කථෙය්‍යං, අරහත්තං පාපුණෙය්‍ය, අප්පොස්සුක්කො භවෙය්‍ය බුද්ධවචනං ගහෙතුං, සමයො දානි නං චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස සන්තිකං පෙසෙතු''න්ති. තතො ආහ – ''එහි ත්වං, සාමණෙර, ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හ. මම වචනෙන තඤ්ච ආරොග්‍යං පුච්ඡ; එවඤ්ච වදෙහි – 'උපජ්ඣායො මං, භන්තෙ, තුම්හාකං සන්තිකං පහිණී'ති. 'කො නාම තෙ උපජ්ඣායො'ති ච වුත්තෙ 'සිග්ගවත්ථෙරො නාම, භන්තෙ'ති වදෙය්‍යාසි. 'අහං කො නාමා'ති වුත්තෙ එවං වදෙය්‍යාසි – 'මම උපජ්ඣායො, භන්තෙ, තුම්හාකං නාමං ජානාතී'''ති.

''එවං, භන්තෙ''ති ඛො තිස්සො සාමණෙරො ථෙරං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අනුපුබ්බෙන චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. ථෙරො සාමණෙරං පුච්ඡි – ''කුතො ආගතොසී''ති? ''උපජ්ඣායො මං, භන්තෙ, තුම්හාකං සන්තිකං පහිණී''ති. ''කො නාම තෙ උපජ්ඣායො''ති? ''සිග්ගවත්ථෙරො නාම, භන්තෙ''ති. ''අහං කො නාමා''ති? ''මම උපජ්ඣායො, භන්තෙ, තුම්හාකං නාමං ජානාතී''ති. ''පත්තචීවරං දානි පටිසාමෙහී''ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති සාමණෙරො පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා පුනදිවසෙ පරිවෙණං සම්මජ්ජිත්වා උදකදන්තපොනං උපට්ඨාපෙසි. ථෙරො තස්ස සම්මජ්ජිතට්ඨානං පුන සම්මජ්ජි . තං උදකං ඡඩ්ඩෙත්වා අඤ්ඤං උදකං ආහරි. තඤ්ච දන්තකට්ඨං අපනෙත්වා අඤ්ඤං දන්තකට්ඨං ගණ්හි. එවං සත්ත දිවසානි කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ පුන පුච්ඡි. සාමණෙරො පුනපි පුබ්බෙ කථිතසදිසමෙව කථෙසි. ථෙරො ''සො වතායං බ්‍රාහ්මණො''ති සඤ්ජානිත්වා ''කිමත්ථං ආගතොසී''ති ආහ. ''බුද්ධවචනං උග්ගණ්හත්ථාය, භන්තෙ''ති. ථෙරො ''උග්ගණ්හ දානි, සාමණෙරා''ති වත්වා පුන දිවසතො පභුති බුද්ධවචනං පට්ඨපෙසි. තිස්සො සාමණෙරොව හුත්වා, ඨපෙත්වා විනයපිටකං සබ්බං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හි සද්ධිං අට්ඨකථාය. උපසම්පන්නකාලෙ පන අවස්සිකොව සමානො තිපිටකධරො අහොසි. ආචරියුපජ්ඣායා මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස හත්ථෙ සකලං බුද්ධවචනං පතිට්ඨාපෙත්වා යාවතායුකං ඨත්වා පරිනිබ්බායිංසු. මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරොපි අපරෙන සමයෙන කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තප්පත්තො බහූනං ධම්මවිනයං වාචෙසි.

තෙන ඛො පන සමයෙන බින්දුසාරස්ස රඤ්ඤො එකසතපුත්තා අහෙසුං. තෙ සබ්බෙ අසොකො අත්තනා සද්ධිං එකමාතිකං තිස්සකුමාරං ඨපෙත්වා ඝාතෙසි. ඝාතෙන්තො ච චත්තාරි වස්සානි අනභිසිත්තොව රජ්ජං කාරෙත්වා චතුන්නං වස්සානං අච්චයෙන තථාගතස්ස පරිනිබ්බානතො ද්වින්නං වස්සසතානං උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ සකලජම්බුදීපෙ එකරජ්ජාභිසෙකං පාපුණි . අභිසෙකානුභාවෙන චස්ස ඉමා රාජිද්ධියො ආගතා – මහාපථවියා හෙට්ඨා යොජනප්පමාණෙ ආණා පවත්තති; තථා උපරි ආකාසෙ අනොතත්තදහතො අට්ඨහි කාජෙහි සොළස පානීයඝටෙ දිවසෙ දිවසෙ දෙවතා ආහරන්ති, යතො සාසනෙ උප්පන්නසද්ධො හුත්වා අට්ඨ ඝටෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදාසි, ද්වෙ ඝටෙ සට්ඨිමත්තානං තිපිටකධරභික්ඛූනං, ද්වෙ ඝටෙ අග්ගමහෙසියා අසන්ධිමිත්තාය, චත්තාරො ඝටෙ අත්තනා පරිභුඤ්ජි; දෙවතාඑව හිමවන්තෙ නාගලතාදන්තකට්ඨං නාම අත්ථි සිනිද්ධං මුදුකං රසවන්තං තං දිවසෙ දිවසෙ ආහරන්ති, යෙන රඤ්ඤො ච මහෙසියා ච සොළසන්නඤ්ච නාටකිත්ථිසහස්සානං සට්ඨිමත්තානඤ්ච භික්ඛුසහස්සානං දෙවසිකං දන්තපොනකිච්චං නිප්පජ්ජති. දෙවසිකමෙව චස්ස දෙවතා අගදාමලකං අගදහරීතකං සුවණ්ණවණ්ණඤ්ච ගන්ධරසසම්පන්නං අම්බපක්කං ආහරන්ති. තථා ඡද්දන්තදහතො පඤ්චවණ්ණනිවාසනපාවුරණං පීතකවණ්ණහත්ථපුච්ඡනපටකං දිබ්බඤ්ච පානකං ආහරන්ති. දෙවසිකමෙව පනස්ස න්හානගන්ධං අනුවිලෙපනගන්ධං පාරුපනත්ථාය අසුත්තමයිකං සුමනපුප්ඵපටං මහාරහඤ්ච අඤ්ජනං නාගභවනතො නාගරාජානො ආහරන්ති. ඡද්දන්තදහෙව උට්ඨිතස්ස සාලිනො නව වාහසහස්සානි දිවසෙ දිවසෙ සුකා ආහරන්ති. මූසිකා නිත්ථුසකණෙ කරොන්ති, එකොපි ඛණ්ඩතණ්ඩුලො න හොති, රඤ්ඤො සබ්බට්ඨානෙසු අයමෙව තණ්ඩුලො පරිභොගං ගච්ඡති.

මධුමක්ඛිකා මධුං කරොන්ති. කම්මාරසාලාසු අච්ඡා කූටං පහරන්ති. කරවීකසකුණා ආගන්ත්වා මධුරස්සරං විකූජන්තා රඤ්ඤො බලිකම්මං කරොන්ති.

ඉමාහි ඉද්ධීහි සමන්නාගතො රාජා එකදිවසං සුවණ්ණසඞ්ඛලිකබන්ධනං පෙසෙත්වා චතුන්නං බුද්ධානං අධිගතරූපදස්සනං කප්පායුකං කාළං නාම නාගරාජානං ආනයිත්වා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අනෙකසතවණ්ණෙහි ජලජ ථලජපුප්ඵෙහි සුවණ්ණපුප්ඵෙහි ච පූජං කත්වා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතෙහි සොළසහි නාටකිත්ථිසහස්සෙහි සමන්තතො පරික්ඛිපිත්වා ''අනන්තඤාණස්ස තාව මෙ සද්ධම්මවරචක්කවත්තිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස රූපං ඉමෙසං අක්ඛීනං ආපාථං කරොහී''ති වත්වා තෙන නිම්මිතං සකලසරීරවිප්පකිණ්ණපුඤ්ඤප්පභාවනිබ්බත්තාසීතානුබ්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසස්සිරිකතාය විකසිතකමලුප්පලපුණ්ඩරීකපටිමණ්ඩිතමිව සලිලතලං තාරාගණරස්මිජාලවිසදවිප්ඵුරිතසොභාසමුජ්ජලිතමිව ගගනතලං නීලපීතලොහිතාදිභෙදවිචිත්‍රවණ්ණරංසිවිනද්ධබ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපවිලාසිතාය සඤ්ඣාප්පභානුරාගඉන්දධනුවිජ්ජුලතාපරික්ඛිත්තමිව කනකගිරිසිඛරං නානාවිරාගවිමලකෙතුමාලාසමුජ්ජලිතචාරුමත්ථකසොභං නයනරසායතනමිව බ්‍රහ්මදෙවමනුජනාගයක්ඛගණානං බුද්ධරූපං පස්සන්තො සත්ත දිවසානි අක්ඛිපූජං නාම අකාසි.

රාජා කිර අභිසෙකං පාපුණිත්වා තීණියෙව සංවච්ඡරානි බාහිරකපාසණ්ඩං පරිග්ගණ්හි. චතුත්ථෙ සංවච්ඡරෙ බුද්ධසාසනෙ පසීදි. තස්ස කිර පිතා බින්දුසාරො බ්‍රාහ්මණභත්තො අහොසි, සො බ්‍රාහ්මණානඤ්ච බ්‍රාහ්මණජාතියපාසණ්ඩානඤ්ච පණ්ඩරඞ්ගපරිබ්බාජකාදීනං සට්ඨිසහස්සමත්තානං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසි. අසොකොපි පිතරා පවත්තිතං දානං අත්තනො අන්තෙපුරෙ තථෙව දදමානො එකදිවසං සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො තෙ උපසමපරිබාහිරෙන ආචාරෙන භුඤ්ජමානෙ අසංයතින්ද්‍රියෙ අවිනීතඉරියාපථෙ දිස්වා චින්තෙසි – ''ඊදිසං දානං උපපරික්ඛිත්වා යුත්තට්ඨානෙ දාතුං වට්ටතී''ති. එවං චින්තෙත්වා අමච්චෙ ආහ – ''ගච්ඡථ, භණෙ, අත්තනො අත්තනො සාධුසම්මතෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ අන්තෙපුරං අතිහරථ, දානං දස්සාමා''ති. අමච්චා ''සාධු, දෙවා''ති රඤ්ඤො පටිස්සුණිත්වා තෙ තෙ පණ්ඩරඞ්ගපරිබ්බාජකාජීවකනිගණ්ඨාදයො ආනෙත්වා ''ඉමෙ, මහාරාජ, අම්හාකං අරහන්තො''ති ආහංසු.

අථ රාජා අන්තෙපුරෙ උච්චාවචානි ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා ''ආගච්ඡන්තූ''ති වත්වා ආගතාගතෙ ආහ – ''අත්තනො අත්තනො පතිරූපෙ ආසනෙ නිසීදථා''ති . තෙසු එකච්චෙ භද්දපීඨකෙසු, එකච්චෙ ඵලකපීඨකෙසු නිසීදිංසු. තෙ දිස්වා රාජා ''නත්ථි නෙසං අන්තො සාරො''ති ඤත්වා තෙසං අනුරූපං ඛාදනීයං භොජනීයං දත්වා උය්‍යොජෙසි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකදිවසං රාජා සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො අද්දස නිග්‍රොධසාමණෙරං රාජඞ්ගණෙන ගච්ඡන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ඉරියාපථසම්පන්නං. කො පනායං **නිග්‍රොධො** නාම? බින්දුසාරරඤ්ඤො ජෙට්ඨපුත්තස්ස සුමනරාජකුමාරස්ස පුත්තො.

තත්‍රායං **අනුපුබ්බිකථා** –

බින්දුසාරරඤ්ඤො කිර දුබ්බලකාලෙයෙව අසොකකුමාරො අත්තනා ලද්ධං උජ්ජෙනීරජ්ජං පහාය ආගන්ත්වා සබ්බනගරං අත්තනො හත්ථගතං කත්වා සුමනරාජකුමාරං අග්ගහෙසි. තංදිවසමෙව සුමනස්ස රාජකුමාරස්ස සුමනා නාම දෙවී පරිපුණ්ණගබ්භා අහොසි. සා අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛමිත්වා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරං චණ්ඩාලගාමං සන්ධාය ගච්ඡන්තී ජෙට්ඨකචණ්ඩාලස්ස ගෙහතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය ''ඉතො එහි, සුමනෙ''ති වදන්තියා සද්දං සුත්වා තස්සා සමීපං ගතා. දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන එකං සාලං නිම්මිනිත්වා ''එත්ථ වසාහී''ති අදාසි. සා තං සාලං පාවිසි. ගතදිවසෙයෙව ච පුත්තං විජායි. සා තස්ස නිග්‍රොධදෙවතාය පරිග්ගහිතත්තා ''නිග්‍රොධො'' ත්වෙව නාමං අකාසි. ජෙට්ඨකචණ්ඩාලො දිට්ඨදිවසතො පභුති තං අත්තනො සාමිධීතරං විය මඤ්ඤමානො නිබද්ධවත්තං පට්ඨපෙසි. රාජධීතා තත්ථ සත්ත වස්සානි වසි. නිග්‍රොධකුමාරොපි සත්තවස්සිකො ජාතො. තදා මහාවරුණත්ථෙරො නාම එකො අරහා දාරකස්ස හෙතුසම්පදං දිස්වා රක්ඛිත්වා තත්ථ විහරමානො ''සත්තවස්සිකො දානි දාරකො, කාලො නං පබ්බාජෙතු''න්ති චින්තෙත්වා රාජධීතාය ආරොචාපෙත්වා නිග්‍රොධකුමාරං පබ්බාජෙසි. කුමාරො ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. සො එකදිවසං පාතොව සරීරං ජග්ගිත්වා ආචරියුපජ්ඣායවත්තං කත්වා පත්තචීවරමාදාය ''මාතුඋපාසිකාය ගෙහද්වාරං ගච්ඡාමී''ති නික්ඛමි. මාතුනිවාසනට්ඨානඤ්චස්ස දක්ඛිණද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා නගරමජ්ඣෙන ගන්ත්වා පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ගන්තබ්බං හොති.

තෙන ච සමයෙන අසොකො ධම්මරාජා පාචීනදිසාභිමුඛො සීහපඤ්ජරෙ චඞ්කමති. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව නිග්‍රොධො රාජඞ්ගණං සම්පාපුණි සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො යුගමත්තං පෙක්ඛමානො. තෙන වුත්තං – ''එකදිවසං රාජා සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො අද්දස නිග්‍රොධසාමණෙරං රාජඞ්ගණෙන ගච්ඡන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ඉරියාපථසම්පන්න''න්ති. දිස්වා පනස්ස එතදහොසි – ''අයං ජනො සබ්බොපි වික්ඛිත්තචිත්තො භන්තමිගප්පටිභාගො. අයං පන දාරකො අවික්ඛිත්තචිත්තො අතිවිය චස්ස ආලොකිතවිලොකිතං සමිඤ්ජනපසාරණඤ්ච සොභති. අද්ධා එතස්ස අබ්භන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මො භවිස්සතී''ති රඤ්ඤො සහ දස්සනෙනෙව සාමණෙරෙ චිත්තං පසීදි, පෙමං

සණ්ඨහි. කස්මා? පුබ්බෙ හි කිර පුඤ්ඤකරණකාලෙ එස රඤ්ඤො ජෙට්ඨභාතා වාණිජකො අහොසි. වුත්තම්පි හෙතං –

> ‘‘පුබ්බෙ ව සන්නිවාසෙන, පච්චුප්පන්නහිතෙන වා;
> එවං තං ජායතෙ පෙමං, උප්පලං ව යථොදකෙ’’ති. (ජා. 1.2.174);

අථ රාජා සඤ්ජාතපෙමො සබහුමානො ‘‘එතං සාමණෙරං පක්කොසථා’’ති අමච්චෙ පෙසෙසි. ‘‘තෙ අතිචිරායන්තී’’ති පුන ද්වෙ තයො පෙසෙසි – ‘‘තුරිතං ආගච්ඡතූ’’ති. සාමණෙරො අත්තනො පකතියා එව අගමාසි. රාජා පතිරූපමාසනං ඤත්වා ‘‘නිසීදථා’’ති ආහ. සො ඉතො චිතො ච විලොකෙත්වා ‘‘නත්ථි දානි අඤ්ඤෙ භික්ඛූ’’ති සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තං රාජපල්ලඞ්කං උපසඞ්කමිත්වා පත්තග්ගහණත්ථාය රඤ්ඤො ආකාරං දස්සෙසි. රාජා තං පල්ලඞ්කසමීපං උපගච්ඡන්තංයෙව දිස්වා චින්තෙසි – ‘‘අජ්ජෙව දානි අයං සාමණෙරො ඉමස්ස ගෙහස්ස සාමිකො භවිස්සතී’’ති සාමණෙරො රඤ්ඤො හත්ථෙ පත්තං දත්වා පල්ලඞ්කං අභිරුහිත්වා නිසීදි. රාජා අත්තනො අත්ථාය සම්පාදිතං සබ්බං යාගුඛජ්ජකභත්තවිකතිං උපනාමෙසි. සාමණෙරො අත්තනො යාපනීයමත්තකමෙව සම්පටිච්ඡි. භත්තකිච්චාවසානෙ රාජා ආහ – ‘‘සත්ථාරා තුම්හාකං දින්නොවාදං ජානාථා’’ති? ‘‘ජානාමි, මහාරාජ, එකදෙසෙනා’’ති. ‘‘තාත, මය්හම්පි නං කථෙහී’’ති. ‘‘සාධු, මහාරාජා’’ති රඤ්ඤො අනුරූපං ධම්මපදෙ අප්පමාදවග්ගං අනුමොදනත්ථාය අභාසි.

රාජා පන ‘‘අප්පමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පද’’න්ති සුත්වාව ‘‘අඤ්ඤාතං, තාත, පරියොසාපෙහී’’ති ආහ. අනුමොදනාවසානෙ ච ‘‘අට්ඨ තෙ, තාත, ධුවභත්තානි දම්මී’’ති ආහ. සාමණෙරො ආහ – ‘‘එතානි අහං උපජ්ඣායස්ස දම්මි, මහාරාජා’’ති. ‘‘කො අයං, තාත, උපජ්ඣායො නාමා’’ති? ‘‘වජ්ජාවජ්ජං දිස්වා චොදෙතා සාරෙතා ච, මහාරාජා’’ති. ‘‘අඤ්ඤානිපි තෙ, තාත, අට්ඨ දම්මී’’ති. ‘‘එතානි ආචරියස්ස දම්මි, මහාරාජා’’ති. ‘‘කො අයං, තාත, ආචරියො නාමා’’ති? ‘‘ඉමස්මිං සාසනෙ සික්ඛිතබ්බකධම්මෙසු පතිට්ඨාපෙතා, මහාරාජා’’ති. ‘‘සාධු, තාත, අඤ්ඤානිපි තෙ අට්ඨ දම්මී’’ති. ‘‘එතානිපි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දම්මි, මහාරාජා’’ති. ‘‘කො අයං, තාත, භික්ඛුසඞ්ඝො නාමා’’ති? ‘‘යං නිස්සාය , මහාරාජ, අම්හාකං ආචරියුපජ්ඣායානඤ්ච මම ච පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා චා’’ති. රාජා භියොසො මත්තාය තුට්ඨචිත්තො ආහ – ‘‘අඤ්ඤානිපි තෙ, තාත, අට්ඨ දම්මී’’ති. සාමණෙරො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා පුනදිවසෙ ද්වත්තිංස භික්ඛූ ගහෙත්වා රාජන්තෙපුරං පවිසිත්වා භත්තකිච්චමකාසි. රාජා ‘‘අඤ්ඤෙපි ද්වත්තිංස භික්ඛූ තුම්හෙහි සද්ධිං ස්වෙ භික්ඛං ගණ්හන්තූ’’ති එතෙනෙව උපායෙන දිවසෙ දිවසෙ වඩ්ඪාපෙන්තො සට්ඨිසහස්සානං බ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකාදීනං භත්තං උපච්ඡින්දිත්වා අන්තොනිවෙසනෙ සට්ඨිසහස්සානං භික්ඛූනං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසි නිග්‍රොධත්ථෙරෙ ගතෙනෙව පසාදෙන. නිග්‍රොධත්ථෙරොපි රාජානං සපරිසං තීසු සරණෙසු පඤ්චසු ච සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා බුද්ධසාසනෙ පොථුජ්ජනිකෙන පසාදෙන අචලප්පසාදං කත්වා පතිට්ඨාපෙසි. පුන රාජා **අසොකාරාමං** නාම මහාවිහාරං කාරෙත්වා සට්ඨිසහස්සානං භික්ඛූනං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසි. සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීතියා නගරසහස්සෙසු චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානි කාරාපෙසි චතුරාසීතිසහස්සචෙතියපටිමණ්ඩිතානි ධම්මෙනෙව, නො අධම්මෙන.

එකදිවසං කිර රාජා අසොකාරාමෙ මහාදානං දත්වා සට්ඨිසහස්සභික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ නිසජ්ජ සඞ්ඝං චතූහි පච්චයෙහි පවාරෙත්වා ඉමං පඤ්හං පුච්ඡි – ‘‘භන්තෙ, භගවතා දෙසිතධම්මො නාම කිත්තකො හොතී’’ති? ‘‘අඞ්ගතො, මහාරාජ, නවඞ්ගානි, ඛන්ධතො චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානී’’ති. රාජා ධම්මෙ පසීදිත්වා ‘‘එකෙකං ධම්මක්ඛන්ධං එකෙකවිහාරෙන පූජෙස්සාමී’’ති එකදිවසමෙව ඡන්නවුතිකොටිධනං විසජ්ජෙත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි – ‘‘එථ, භණෙ, එකමෙකස්මිං නගරෙ එකමෙකං විහාරං කාරාපෙන්තා චතුරාසීතියා නගරසහස්සෙසු චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානි කාරාපෙථා’’ති. සයඤ්ච අසොකාරාමෙ අසොකමහාවිහාරත්ථාය කම්මං පට්ඨපෙසි. සඞ්ඝො ඉන්දගුත්තත්ථෙරං නාම මහිද්ධිකං මහානුභාවං ඛීණාසවං නවකම්මාධිට්ඨායකං අදාසි. ථෙරො යං යං න නිට්ඨාති තං තං අත්තනො ආනුභාවෙන නිට්ඨාපෙසි. එවම්පි තීහි සංවච්ඡරෙහි විහාරකම්මං නිට්ඨාපෙසි. එකදිවසමෙව සබ්බනගරෙහි පණ්ණානි ආගමිංසු.

අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං – ‘‘නිට්ඨිතානි, දෙව, චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානී’’ති. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි – ‘‘ඉතො සත්තන්නං දිවසානං අච්චයෙන විහාරමහො භවිස්සති. සබ්බෙ අට්ඨ සීලඞ්ගානි සමාදියිත්වා අන්තොනගරෙ ච බහිනගරෙ ච විහාරමහං පටියාදෙන්තූ’’ති. තතො සත්තන්නං දිවසානං අච්චයෙන සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතාය අනෙකසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය පරිවුතො දෙවලොකෙ අමරවතියා රාජධානියා සිරිතො අධිකතරසස්සිරිකං විය නගරං කාතුකාමෙන උස්සාහජාතෙන මහාජනෙන අලඞ්කතපටියත්තං නගරං අනුවිචරන්තො විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ අට්ඨාසි.

තස්මිඤ්ච ඛණෙ සන්නිපතිතා අසීති භික්ඛුකොටියො අහෙසුං, භික්ඛුනීනඤ්ච ඡන්නවුතිසතසහස්සානි. තත්ථ ඛීණාසවභික්ඛූයෙව සතසහස්සසඞ්ඛ්‍යා අහෙසුං. තෙසං එතදහොසි – ‘‘සචෙ රාජා අත්තනො අධිකාරං අනවසෙසං පස්සෙය්‍ය අතිවිය බුද්ධසාසනෙ පසීදෙය්‍යා’’ති. තතො ලොකවිවරණං නාම පාටිහාරියං අකංසු. රාජා අසොකාරාමෙ ඨිතොව චතුද්දිසා අනුවිලොකෙන්තො සමන්තතො සමුද්දපරියන්තං ජම්බුදීපං පස්සති චතුරාසීතිඤ්ච විහාරසහස්සානි උළාරාය විහාරමහපූජාය විරොචමානානි. සො තං විභූතිං පස්සමානො උළාරෙන පීතිපාමොජ්ජෙන සමන්නාගතො ‘‘අත්ථි පන අඤ්ඤස්සපි කස්සචි එවරූපං පීතිපාමොජ්ජං උප්පන්නපුබ්බ’’න්ති චින්තෙන්තො භික්ඛුසඞ්ඝං පුච්ඡි –

‘‘භන්තෙ, අම්හාකං ලොකනාථස්ස දසබලස්ස සාසනෙ කො මහාපරිච්චාගං පරිච්චජි. කස්ස පරිච්චාගො මහන්තොති? භික්ඛුසඞ්ඝො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස භාරං අකාසි. ථෙරො ආහ – ‘‘මහාරාජ, දසබලස්ස සාසනෙ පච්චයදායකො නාම තයා සදිසො ධරමානෙපි තථාගතෙ න කොචි අහොසි, තවෙව පරිච්චාගො මහා’’ති. රාජා ථෙරස්ස වචනං සුත්වා උළාරෙන පීතිපාමොජ්ජෙන නිරන්තරං ඵුට්ඨසරීරො හුත්වා චින්තෙසි – ‘‘නත්ථි කිර මයා සදිසො පච්චයදායකො, මය්හං කිර පරිච්චාගො මහා, අහං කිර දෙය්‍යධම්මෙන සාසනං පග්ගණ්හාමි. කිං පනාහං එවං සති සාසනස්ස දායාදො හොමි, න හොමී’’ති. තතො භික්ඛුසඞ්ඝං පුච්ඡි – ‘‘භවාමි නු ඛො අහං, භන්තෙ, සාසනස්ස දායාදො’’ති?

තතො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො රඤ්ඤො ඉදං වචනං සුත්වා රාජපුත්තස්ස මහින්දස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං සම්පස්සමානො ‘‘සචෙ අයං කුමාරො පබ්බජිස්සති සාසනස්ස අතිවිය වුඩ්ඪි භවිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා රාජානං එතදවොච – ‘‘න ඛො, මහාරාජ, එත්තාවතා සාසනස්ස දායාදො හොති; අපිච ඛො පච්චයදායකොති වා උපට්ඨාකොති වා සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. යොපි හි, මහාරාජ, පථවිතො යාව බ්‍රහ්මලොකපරිමාණං පච්චයරාසිං දදෙය්‍ය සොපි ‘සාසනෙ දායාදො’ති සඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡතී’’ති. ‘‘අථ කථං චරහි, භන්තෙ, සාසනස්ස දායාදො හොතී’’ති? ‘‘යො හි කොචි, මහාරාජ, අඩ්ඪො වා දලිද්දො වා අත්තනො ඔරසං පුත්තං පබ්බාජෙති – අයං වුච්චති, මහාරාජ, දායාදො සාසනස්සා’’ති.

එවං වුත්තෙ අසොකො රාජා ‘‘අහං කිර එවරූපං පරිච්චාගං කත්වාපි නෙව සාසනස්ස දායාදභාවං පත්තො’’ති සාසනෙ දායාදභාවං පත්ථයමානො ඉතො චිතො ච විලොකෙත්වා අද්දස මහින්දකුමාරං අවිදූරෙ ඨිතං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – ‘‘කිඤ්චාපි අහං ඉමං කුමාරං තිස්සකුමාරස්ස පබ්බජිතකාලතො පභුති ඔපරජ්ජෙ ඨපෙතුකාමො, අථ ඛො ඔපරජ්ජතොපි පබ්බජ්ජාව උත්තමා’’ති. තතො කුමාරං ආහ – ‘‘සක්ඛසි ත්වං, තාත, පබ්බජිතු’’න්ති? කුමාරො පකතියාපි තිස්සකුමාරස්ස පබ්බජිතකාලතො පභුති පබ්බජිතුකාමොව රඤ්ඤො වචනං සුත්වා අතිවිය පාමොජ්ජජාතො හුත්වා ආහ – ‘‘පබ්බජාමි, දෙව, මං පබ්බාජෙත්වා තුම්හෙ සාසනදායාදා හොථා’’ති.

තෙන ච සමයෙන රාජධීතා සඞ්ඝමිත්තාපි තස්මිංයෙව ඨානෙ ඨිතා හොති. තස්සා ච සාමිකො අග්ගිබ්‍රහ්මා නාම කුමාරො යුවරාජෙන තිස්සකුමාරෙන සද්ධිං පබ්බජිතො හොති. රාජා තං දිස්වා ආහ – ‘‘ත්වම්පි, අම්ම, පබ්බජිතුං සක්ඛසී’’ති? ‘‘සාධු, තාත, සක්කොමී’’ති. රාජා පුත්තානං මනං ලභිත්වා පහට්ඨචිත්තො භික්ඛුසඞ්ඝං එතදවොච – ‘‘භන්තෙ, ඉමෙ දාරකෙ පබ්බාජෙත්වා මං සාසනෙ දායාදං කරොථා’’ති. සඞ්ඝො රඤ්ඤො වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා කුමාරං මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරෙන උපජ්ඣායෙන මහාදෙවත්ථෙරෙන ච ආචරියෙන පබ්බාජෙසි. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරෙන ආචරියෙන උපසම්පාදෙසි. තදා කිර කුමාරො පරිපුණ්ණවීසතිවස්සොව හොති. සො තස්මිංයෙව උපසම්පදසීමමණ්ඩලෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සඞ්ඝමිත්තායපි රාජධීතාය ආචරියා ආයුපාලිත්ථෙරී නාම, උපජ්ඣායා පන ධම්මපාලිත්ථෙරී නාම අහොසි. තදා සඞ්ඝමිත්තා අට්ඨාරසවස්සා හොති. තං පබ්බජිතමත්තං තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ සික්ඛාය පතිට්ඨාපෙසුං. උභින්නං පබ්බජිතකාලෙ රාජා ඡබ්බස්සාභිසෙකො හොති.

අථ මහින්දත්ථෙරො උපසම්පන්නකාලතො පභුති අත්තනො උපජ්ඣායස්සෙව සන්තිකෙ ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච පරියාපුණන්තො ද්වෙපි සඞ්ගීතියො ආරූළ්හං තිපිටකසඞ්ගහිතං සාට්ඨකථං සබ්බං ථෙරවාදං තිණ්ණං වස්සානං අබ්භන්තරෙ උග්ගහෙත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස අන්තෙවාසිකානං සහස්සමත්තානං භික්ඛූනං පාමොක්ඛො අහොසි. තදා අසොකො ධම්මරාජා නවවස්සාභිසෙකො හොති. රඤ්ඤො පන අට්ඨවස්සාභිසෙකකාලෙයෙව කොන්තපුත්තතිස්සත්ථෙරො බ්‍යාධිපටිකම්මත්ථං භික්ඛාචාරවත්තෙන ආහිණ්ඩන්තො පසතමත්තං සප්පිං අලභිත්වා බ්‍යාධිබලෙන පරික්ඛීණායුසඞ්ඛාරො භික්ඛුසඞ්ඝං අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා ආකාසෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පරිනිබ්බායි. රාජා තං පවත්තිං සුත්වා ථෙරස්ස සක්කාරං කත්වා ‘‘මයි නාම රජ්ජං කාරෙන්තෙ එවං භික්ඛූනං පච්චයා දුල්ලභා’’ති නගරස්ස චතූසු ද්වාරෙසු පොක්ඛරණියො කාරාපෙත්වා භෙසජ්ජස්ස පූරාපෙත්වා දාපෙසි.

තෙන කිර සමයෙන පාටලිපුත්තස්ස චතූසු ද්වාරෙසු චත්තාරි සතසහස්සානි, සභායං සතසහස්සන්ති දිවසෙ දිවසෙ පඤ්චසතසහස්සානි රඤ්ඤො උප්පජ්ජන්ති. තතො රාජා නිග්‍රොධත්ථෙරස්ස දෙවසිකං සතසහස්සං විස්සජ්ජෙසි. බුද්ධස්ස චෙතියෙ ගන්ධමාලාදීහි පූජනත්ථාය සතසහස්සං . ධම්මස්ස සතසහස්සං, තං ධම්මධරානං බහුස්සුතානං චතුපච්චයත්ථාය උපනීයති. සඞ්ඝස්ස සතසහස්සං, චතූසු ද්වාරෙසු භෙසජ්ජත්ථාය සතසහස්සං. එවං සාසනෙ උළාරො ලාභසක්කාරො නිබ්බත්ති.

තිත්ථියා පරිහීනලාභසක්කාරා අන්තමසො ඝාසච්ඡාදනම්පි අලභන්තා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සකානි සකානි දිට්ඨිගතානි ‘‘අයං ධම්මො, අයං විනයො’’ති දීපෙන්ති. පබ්බජ්ජං අලභමානාපි සයමෙව මුණ්ඩෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා විහාරෙසු විචරන්තා උපොසථම්පි පවාරණම්පි සඞ්ඝකම්මම්පි ගණකම්මම්පි පවිසන්ති. භික්ඛූ තෙහි සද්ධිං උපොසථං න කරොන්ති. තදා මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො ‘‘උප්පන්නං දානි ඉදං අධිකරණං, තං නචිරස්සෙව කක්ඛළං භවිස්සති. න ඛො පනෙතං සක්කා ඉමෙසං මජ්ඣෙ වසන්තෙන වූපසමෙතු’’න්ති මහින්දත්ථෙරස්ස ගණං නීය්‍යාතෙත්වා අත්තනා ඵාසුවිහාරෙන විහරිතුකාමො අහොගඞ්ගපබ්බතං අගමාසි. තෙපි ඛො තිත්ථියා භික්ඛුසඞ්ඝෙන ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන නිග්ගය්හමානාපි ධම්මවිනයානුලොමාය පටිපත්තියා අසණ්ඨහන්තා අනෙකරූපං සාසනස්ස අබ්බුදඤ්ච මලඤ්ච කණ්ටකඤ්ච

සමුට්ඨාපෙසුං. කෙචි අග්ගිං පරිචරන්ති, කෙචි පඤ්චාතපෙන තාපෙන්ති, කෙචි ආදිච්චං අනුපරිවත්තන්ති, කෙචි ''ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච වොභින්දිස්සාමා''ති පග්ගණ්හිංසු. තදා භික්ඛුසඞ්ඝො න තෙහි සද්ධිං උපොසථං වා පවාරණං වා අකාසි. අසොකාරාමෙ සත්තවස්සානි උපොසථො උපච්ඡිජ්ජි. රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා එකං අමච්චං ආණාපෙසි – ''විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහී''ති. අමච්චො රාජානං පටිපුච්ඡිතුං අවිසහන්තො අඤ්ඤෙ අමච්චෙ උපසඞ්කමිත්වා ආහ – ''රාජා මං 'විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහී'ති පහිණි. කථං නු ඛො අධිකරණං වූපසම්මතී''ති? තෙ ආහංසු – ''මයං එවං සල්ලක්ඛෙම – 'යථා නාම පච්චන්තං වූපසමෙන්තා චොරෙ ඝාතෙන්ති, එවමෙව යෙ උපොසථං න කරොන්ති, තෙ මාරෙතුකාමො රාජා භවිස්සතී'''ති. අථ සො අමච්චො විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා ආහ – ''අහං රඤ්ඤා 'උපොසථං කාරාපෙහී'ති පෙසිතො. කරොථ දානි, භන්තෙ, උපොසථ''න්ති. භික්ඛූ ''න මයං තිත්ථියෙහි සද්ධිං උපොසථං කරොමා''ති ආහංසු. අථ අමච්චො ථෙරාසනතො පට්ඨාය අසිනා සීසානි පාතෙතුං ආරද්ධො.

අද්දසා ඛො තිස්සත්ථෙරො තං අමච්චං තථා විප්පටිපන්නං. තිස්සත්ථෙරො නාම න යො වා සො වා, රඤ්ඤො එකමාතිකො භාතා තිස්සකුමාරො නාම, තං කිර රාජා පත්තාභිසෙකො ඔපරජ්ජෙ ඨපෙසි. සො එකදිවසං වනචාරං ගතො අද්දස මහන්තං මිගසඞ්ඝං චිත්තකීළාය කීළන්තං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – ''ඉමෙ තාව තිණභක්ඛා මිගා එවං කීළන්ති, ඉමෙ පන සමණා රාජකුලෙ පණීතානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා මුදුකාසු සෙය්‍යාසු සයමානා කිං නාම කීළිතං න කීළිස්සන්තී''ති! සො තතො ආගන්ත්වා ඉමං අත්තනො විතක්කං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ''අට්ඨානෙ කුක්කුච්චායිතං කුමාරෙන! හන්ද, නං එවං සඤ්ඤාපෙස්සාමී''ති එකදිවසං කෙනචි කාරණෙන කුද්ධො විය හුත්වා ''එහි සත්තදිවසෙන රජ්ජං සම්පටිච්ඡ, තතො තං ඝාතෙස්සාමී''ති මරණභයෙන තජ්ජෙත්වා තමත්ථං සඤ්ඤාපෙසි. සො කිර කුමාරො ''සත්තමෙ මං දිවසෙ මාරෙස්සතී''ති න චිත්තරූපං න්හායි, න භුඤ්ජි, න සුපි, අතිවිය ලූඛසරීරො අහොසි. තතො නං රාජා පුච්ඡි – ''කිස්ස ත්වං එවරූපො ජාතො''ති? ''මරණභයෙන, දෙවා''ති. ''අරෙ, ත්වං නාම පරිච්ඡින්නමරණං සම්පස්සමානො විස්සත්ථො න කීළසි? භික්ඛූ අස්සාසපස්සාසනිබද්ධං මරණං පෙක්ඛමානා කථං කීළිස්සන්තී''ති! තතො පභුති කුමාරො සාසනෙ පසීදි.

සො පුන එකදිවසං මිගවං නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤෙ අනුවිචරමානො අද්දස යොනකමහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං අඤ්ඤතරෙන හත්ථිනාගෙන සාලසාඛං ගහෙත්වා බීජියමානං නිසින්නං. දිස්වා පාමොජ්ජජාතො චින්තෙසි – ''කදා නු ඛො අහම්පි අයං මහාථෙරො විය පබ්බජෙය්‍යං! සියා නු ඛො සො දිවසො''ති. ථෙරො තස්සාසයං විදිත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසෙ උප්පතිත්වා අසොකාරාමෙ පොක්ඛරණියා උදකතලෙ ඨත්වා චීවරඤ්ච උත්තරාසඞ්ගඤ්ච ආකාසෙ ලග්ගෙත්වා න්හායිතුං ආරද්ධො.

කුමාරො ථෙරස්සානුභාවං දිස්වා අතිවිය පසන්නො ''අජ්ජෙව පබ්බජිස්සාමී''ති නිවත්තිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ''පබ්බජිස්සාමහං, දෙවා''ති. රාජා අනෙකප්පකාරං යාචිත්වාපි තං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො අසොකාරාමගමනීයමග්ගං අලඞ්කාරාපෙත්වා කුමාරං ඡණවෙසං ගාහාපෙත්වා අලඞ්කතාය සෙනාය පරිවාරාපෙත්වා විහාරං නෙසි. ''යුවරාජා කිර පබ්බජිස්සතී''ති සුත්වා බහූ භික්ඛූ පත්තචීවරානි පටියාදෙසුං. කුමාරො පධානඝරං ගන්ත්වා මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජි සද්ධිං පුරිසසතසහස්සෙන. කුමාරස්ස පන අනුපබ්බජිතානං ගණනපරිච්ඡෙදො නත්ථි. කුමාරො රඤ්ඤො චතුවස්සාභිසෙකකාලෙ පබ්බජිතො. අථඤ්ඤොපි රඤ්ඤො භාගිනෙය්‍යො සඞ්ඝමිත්තාය සාමිකො අග්ගිබ්‍රහ්මා නාම කුමාරො අත්ථි. සඞ්ඝමිත්තා තං පටිච්ච එකමෙව පුත්තං විජායි. සොපි ''යුවරාජා පබ්බජිතො''ති සුත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා – ''අහම්පි, දෙව, පබ්බජිස්සාමී''ති යාචි. ''පබ්බජ, තාතා''ති ච රඤ්ඤා අනුඤ්ඤාතො තංදිවසමෙව පබ්බජි.

එවං අනුපබ්බජිතො, උළාරවිභවෙන ඛත්තියජනෙන;
රඤ්ඤො කනිට්ඨභාතා, තිස්සත්ථෙරොති විඤ්ඤෙය්‍යො.

සො තං අමච්චං තථා විප්පටිපන්නං දිස්වා චින්තෙසි – ''න රාජා ථෙරෙ මාරාපෙතුං පහිණෙය්‍ය; අද්ධා ඉමස්සෙවෙතං අමච්චස්ස දුග්ගහිතං භවිස්සතී''ති ගන්ත්වා සයං තස්ස ආසන්නෙ ආසනෙ නිසීදි. සො ථෙරං සඤ්ජානිත්වා සත්ථං නිපාතෙතුං අවිසහන්තො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ''අහං, දෙව, උපොසථං කාතුං අනිච්ඡන්තානං එත්තකානං නාම භික්ඛූනං සීසානි පාතෙසිං; අථ අය්‍යස්ස තිස්සත්ථෙරස්ස පටිපාටි සම්පත්තා, කින්ති කරොමී''ති? රාජා සුත්වාව – ''අරෙ! කිං පන, ත්වං, මයා භික්ඛූ ඝාතෙතුං පෙසිතො''ති තාවදෙව සරීරෙ උප්පන්නදාහො හුත්වා විහාරං ගන්ත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ පුච්ඡි – ''අයං, භන්තෙ, අමච්චො මයා අනාණත්තොව එවං අකාසි, කස්ස නු ඛො ඉමිනා පාපෙන භවිතබ්බ''න්ති? එකච්චෙ ථෙරා, ''අයං තව වචනෙන අකාසි, තුය්හෙතං පාප''න්ති ආහංසු. එකච්චෙ ''උභින්නම්පි වො එතං පාප''න්ති ආහංසු. එකච්චෙ එවමාහංසු – ''කිං පන තෙ, මහාරාජ, අත්ථි චිත්තං 'අයං ගන්ත්වා භික්ඛූ ඝාතෙතූ'''ති? ''නත්ථි, භන්තෙ, කුසලාධිප්පායො අහං පෙසෙසිං – 'සමග්ගො භික්ඛුසඞ්ඝො උපොසථං කරොතූ'''ති. ''සචෙ ත්වං කුසලාධිප්පායො, නත්ථි තුය්හං පාපං, අමච්චස්සෙවෙතං පාප''න්ති. රාජා ද්වෙළ්හකජාතො ආහ – ''අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කොචි භික්ඛු මමෙතං ද්වෙළ්හකං ඡින්දිත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථො''ති? ''අත්ථි, මහාරාජ, මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො නාම, සො තෙ ඉමං ද්වෙළ්හකං ඡින්දිත්වා සාසනං පග්ගණ්හිතුං සමත්ථො''ති. රාජා තදහෙව චත්තාරො ධම්මකථිකෙ එකෙකභික්ඛුසහස්සපරිවාරෙ, චත්තාරො ච අමච්චෙ එකෙකපුරිසසහස්සපරිවාරෙ ''ථෙරං ගණ්හිත්වා ආගච්ඡථා''ති පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා ''රාජා පක්කොසතී''ති ආහංසු. ථෙරො නාගච්ඡි . දුතියම්පි ඛො රාජා අට්ඨ ධම්මකථිකෙ, අට්ඨ ච අමච්චෙ

සහස්සසහස්සපරිවාරෙයෙව පෙසෙසි – '''රාජා, භන්තෙ, පක්කොසතී'ති වත්වා ගණ්හිත්වාව ආගච්ඡථා''ති. තෙ තථෙව ආහංසු. දුතියම්පි ථෙරො නාගච්ඡි. රාජා ථෙරෙ පුච්ඡි – ''අහං, භන්තෙ, ද්වික්ඛත්තුං පහිණිං; කස්මා ථෙරො නාගච්ඡතී''ති? '''රාජා පක්කොසතී'ති වුත්තත්තා, මහාරාජ, නාගච්ඡති. එවං පන වුත්තෙ ආගච්ඡෙය්‍යා 'සාසනං, භන්තෙ, ඔසීදති, අම්හාකං සාසනං පග්ගහත්ථාය සහායකා හොථා'''ති. අථ රාජා තථා වත්වා සොළස ධම්මකථිකෙ, සොළස ච අමච්චෙ සහස්සසහස්සපරිවාරෙ පෙසෙසි. භික්ඛූ ච පටිපුච්ඡි – ''මහල්ලකො නු ඛො, භන්තෙ, ථෙරො දහරො නු ඛො''ති? ''මහල්ලකො, මහාරාජා''ති. ''වය්හං වා සිවිකං වා අභිරුහිස්සති, භන්තෙ''ති? ''නාභිරුහිස්සති, මහාරාජා''ති. ''කුහිං, භන්තෙ, ථෙරො වසතී''ති? ''උපරි ගඞ්ගාය, මහාරාජා''ති. රාජා ආහ – ''තෙන හි, භණෙ, නාවාසඞ්ඝාටං බන්ධිත්වා තත්ථෙව ථෙරං නිසීදාපෙත්වා ද්වීසුපි තීරෙසු ආරක්ඛං සංවිධාය ථෙරං ආනෙථා''ති. භික්ඛූ ච අමච්චා ච ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා රඤ්ඤො සාසනං ආරොචෙසුං.

ථෙරො සුත්වා ''යං ඛො අහං මූලතො පට්ඨාය සාසනං පග්ගණ්හිස්සාමීති පබ්බජිතොම්හි. අයං දානි මෙ සො කාලො අනුප්පත්තො''ති චම්මඛණ්ඩං ගණ්හිත්වාව උට්ඨහි. අථ ''ථෙරො ස්වෙ පාටලිපුත්තං සම්පාපුණිස්සතී''ති රත්තිභාගෙ රාජා සුපිනං අද්දස. එවරූපො සුපිනො අහොසි – ''සබ්බසෙතො හත්ථිනාගො ආගන්ත්වා රාජානං සීසතො පට්ඨාය පරාමසිත්වා දක්ඛිණහත්ථෙ අග්ගහෙසී''ති. පුනදිවසෙ රාජා සුපිනජ්ඣායකෙ පුච්ඡි – ''මයා එවරූපො සුපිනො දිට්ඨො, කිං මෙ භවිස්සතී''ති? එකො තං, ''මහාරාජ, සමණනාගො දක්ඛිණහත්ථෙ ගණ්හිස්සතී''ති. අථ රාජා තාවදෙව ''ථෙරො ආගතො''ති සුත්වා ගඞ්ගාතීරං ගන්ත්වා නදිං ඔතරිත්වා අබ්භුග්ගච්ඡන්තො ජාණුමත්තෙ උදකෙ ථෙරං සම්පාපුණිත්වා ථෙරස්ස නාවාතො ඔතරන්තස්ස හත්ථං අදාසි. ථෙරො රාජානං දක්ඛිණහත්ථෙ අග්ගහෙසි. තං දිස්වා අසිග්ගාහා ''ථෙරස්ස සීසං පාතෙස්සාමා''ති කොසතො අසිං අබ්බාහිංසු. කස්මා? එතං කිර චාරිත්තං රාජකුලෙසු – ''යො රාජානං හත්ථෙ ගණ්හති තස්ස අසිනා සීසං පාතෙතබ්බ''න්ති. රාජා ඡායංයෙව දිස්වා ආහ – ''පුබ්බෙපි අහං භික්ඛූසු විරද්ධකාරණා අස්සාදං න වින්දාමි, මා ඛො ථෙරෙ විරජ්ඣිත්ථා''ති. ථෙරො පන කස්මා රාජානං හත්ථෙ අග්ගහෙසීති? යස්මා රඤ්ඤා පඤ්හං පුච්ඡනත්ථාය පක්කොසාපිතො තස්මා ''අන්තෙවාසිකො මෙ අය''න්ති අග්ගහෙසි.

රාජා ථෙරං අත්තනො උය්‍යානං නෙත්වා බාහිරතො තික්ඛත්තුං පරිවාරාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපෙත්වා සයමෙව ථෙරස්ස පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙත්වා ථෙරස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා ''පටිබලො නු ඛො ථෙරො මම කඞ්ඛං ඡින්දිත්වා උප්පන්නං අධිකරණං වූපසමෙත්වා සාසනං පග්ගණ්හිතු''න්ති වීමංසනත්ථාය ''අහං, භන්තෙ, එකං පාටිහාරියං දට්ඨුකාමො''ති ආහ. ''කතරං පාටිහාරියං දට්ඨුකාමොසි, මහාරාජා''ති? ''පථවීකම්පනං, භන්තෙ''ති. ''සකලපථවීකම්පනං දට්ඨුකාමොසි, මහාරාජ, පදෙසපථවීකම්පන''න්ති? ''කතරං පනෙත්ථ, භන්තෙ, දුක්කර''න්ති? ''කිං නු ඛො, මහාරාජ, කංසපාතියා උදකපුණ්ණාය සබ්බං උදකං කම්පෙතුං දුක්කරං; උදාහු උපඩ්ඪ''න්ති? ''උපඩ්ඪං, භන්තෙ''ති. ''එවමෙව ඛො, මහාරාජ, පදෙසපථවීකම්පනං දුක්කර''න්ති. ''තෙන හි, භන්තෙ, පදෙසපථවීකම්පනං පස්සිස්සාමී''ති. ''තෙන හි, මහාරාජ, සමන්තතො යොජනෙ පුරත්ථිමාය දිසාය එකෙන චක්කෙන සීමං අක්කමිත්වා රථො තිට්ඨතු; දක්ඛිණාය දිසාය ද්වීහි පාදෙහි සීමං අක්කමිත්වා අස්සො තිට්ඨතු; පච්ඡිමාය දිසාය එකෙන පාදෙන සීමං අක්කමිත්වා පුරිසො තිට්ඨතු; උත්තරාය දිසාය උපඩ්ඪභාගෙන සීමං අක්කමිත්වා එකා උදකපාති තිට්ඨතූ''ති. රාජා තථා කාරාපෙසි. ථෙරො අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය ''රාජා පස්සතූ''ති යොජනප්පමාණපථවීචලනං අධිට්ඨහි. පුරත්ථිමාය දිසාය රථස්ස අන්තොසීමාය ඨිතො පාදොව චලි, ඉතරො න චලි. එවං දක්ඛිණපච්ඡිමදිසාසු අස්සපුරිසානං අන්තොසීමාය ඨිතපාදායෙව චලිංසු, උපඩ්ඪුපඩ්ඪං සරීරඤ්ච. උත්තරදිසාය උදකපාතියාපි අන්තොසීමාය ඨිතං උපඩ්ඪභාගගතමෙව උදකං චලි, අවසෙසං නිච්චලමහොසීති. රාජා තං පාටිහාරියං දිස්වා ''සක්ඛති දානි ථෙරො සාසනං පග්ගණ්හිතු''න්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡි – ''අහං, භන්තෙ, එකං අමච්චං 'විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහී'ති පහිණිං, සො විහාරං ගන්ත්වා එත්තකෙ භික්ඛූ ජීවිතා වොරොපෙසි, එතං පාපං කස්ස හොතී''ති?

''කිං පන තෙ, මහාරාජ, අත්ථි චිත්තං 'අයං විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛූ ඝාතෙතූ'''ති? ''නත්ථි, භන්තෙ''ති. ''සචෙ තෙ, මහාරාජ, නත්ථි එවරූපං චිත්තං, නත්ථි තුය්හං පාප''න්ති. අථ ථෙරො රාජානං එතමත්ථං ඉමිනා සුත්තෙන සඤ්ඤාපෙසි – ''චෙතනාහං, භික්ඛවෙ, කම්මං වදාමි. චෙතයිත්වා කම්මං කරොති – කායෙන වාචාය මනසා''ති (අ. නි. 6.63).

තමෙවත්ථං පරිදීපෙතුං **තිත්තිරජාතකං** (ජා. 1.4.75) ආහරි – ''අතීතෙ, මහාරාජ, දීපකතිත්තිරො තාපසං පුච්ඡි –

'ඤාතකො නො නිසින්නොති, බහු ආගච්ඡතී ජනො;
පටිච්ච කම්මං ඵුසති, තස්මිං මෙ සඞ්කතෙ මනො'ති.

තාපසො ආහ – 'අත්ථි පන තෙ චිත්තං මම සද්දෙන ච රූපදස්සනෙන ච ආගන්ත්වා එතෙ පක්ඛිනො බජ්ඣන්තු වා හඤ්ඤන්තු වා'ති? 'නත්ථි, භන්තෙ'ති තිත්තිරො ආහ. තතො නං තාපසො සඤ්ඤාපෙසි – 'සචෙ තෙ නත්ථි චිත්තං, නත්ථි පාපං; චෙතයන්තමෙව හි පාපං ඵුසති, නාචෙතයන්තං.

'න පටිච්ච කම්මං ඵුසති, මනො චෙ නප්පදුස්සති;
අප්පොස්සුක්කස්ස භද්‍රස්ස, න පාපමුපලිම්පතී'''ති.

එවං ථෙරො රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථෙව රාජුය්‍යානෙ සත්ත දිවසානි වසන්තො රාජානං සමයං උග්ගණ්හාපෙසි. රාජා සත්තමෙ දිවසෙ අසොකාරාමෙ භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා සාණිපාකාරන්තරෙ නිසින්නො එකලද්ධිකෙ එකලද්ධිකෙ භික්ඛූ එකතො එකතො කාරාපෙත්වා එකමෙකං භික්ඛුසමූහං පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි – ''කිංවාදී සම්මාසම්බුද්ධො''ති? තතොසස්සතවාදිනො ''සස්සතවාදී''ති ආහංසු. එකච්චසස්සතිකා…පෙ…. අන්තානන්තිකා… අමරාවික්ඛෙපිකා… අධිච්චසමුප්පන්නිකා… සඤ්ඤීවාදා… අසඤ්ඤීවාදා… නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා … උච්ඡෙදවාදා… දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා ''දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදී''ති ආහංසු. රාජා පඨමමෙව සමයස්ස උග්ගහිතත්තා ''නයිමෙ භික්ඛූ, අඤ්ඤතිත්ථියා ඉමෙ''ති ඤත්වා තෙසං සෙතකානි වත්ථානි දත්වා උප්පබ්බාජෙසි. තෙ සබ්බෙපි සට්ඨිසහස්සා අහෙසුං.

අථඤ්ඤෙ භික්ඛූ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි – ''කිංවාදී, භන්තෙ, සම්මාසම්බුද්ධො''ති? ''විභජ්ජවාදී, මහාරාජා''ති. එවං වුත්තෙ රාජා ථෙරං පුච්ඡි – ''විභජ්ජවාදී, භන්තෙ, සම්මාසම්බුද්ධො''ති? ''ආම, මහාරාජා''ති. තතො රාජා ''සුද්ධං දානි, භන්තෙ, සාසනං; කරොතු භික්ඛුසඞ්ඝො උපොසථ''න්ති ආරක්ඛං දත්වා නගරං පාවිසි.

සමග්ගො සඞ්ඝො සන්නිපතිත්වා උපොසථං අකාසි. තස්මිං සන්නිපාතෙ සට්ඨි භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං. තස්මිං සමාගමෙ මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො පරප්පවාදං මද්දමානො **කථාවත්ථුප්පකරණං** අභාසි. තතො සට්ඨිසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යෙසු භික්ඛූසු උච්චිනිත්වා තිපිටකපරියත්තිධරානං පභින්නපටිසම්භිදානං තෙවිජ්ජාදිභෙදානං භික්ඛූනං සහස්සමෙකං ගහෙත්වා යථා මහාකස්සපත්ථෙරො ච කාකණ්ඩකපුත්තො යසත්ථෙරො ච ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායිංසු; එවමෙව ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඞ්ගායන්තො සබ්බං සාසනමලං විසොධෙත්වා තතියසඞ්ගීතිං අකාසි. සඞ්ගීතිපරියොසානෙ අනෙකප්පකාරං පථවී අකම්පිත්ථ. අයං සඞ්ගීති නවහි මාසෙහි නිට්ඨිතා. යා ලොකෙ –

කතා භික්ඛුසහස්සෙන, තස්මා සහස්සිකාති ච;
පුරිමා ද්වෙ උපාදාය, තතියාති ච වුච්චතීති.

අයං තතියසඞ්ගීති.

එත්තාවතා ච ''කෙනාභත''න්ති එතස්ස පඤ්හස්ස විස්සජ්ජනත්ථං යං අවොචුම්හ – ''ජම්බුදීපෙ තාව උපාලිත්ථෙරමාදිං කත්වා ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඞ්ගීති තාව ආභතං. තත්‍රායං **ආචරියපරම්පරා** –

''උපාලි දාසකො චෙව, සොණකො සිග්ගවො තථා;
තිස්සො මොග්ගලිපුත්තො ච, පඤ්චෙතෙ විජිතාවිනො.

''පරම්පරාය විනයං, දීපෙ ජම්බුසිරිව්හයෙ;
අච්ඡිජ්ජමානමානෙසුං, තතියො යාව සඞ්ගහො''ති.

තස්සත්ථො පකාසිතොව හොති.

තතියසඞ්ගහතො පන උද්ධං ඉමං දීපං මහින්දාදීහි ආභතං. මහින්දතො උග්ගහෙත්වා කඤ්චි කාලං අරිට්ඨත්ථෙරාදීහි ආභතං. තතො යාවජ්ජතනා තෙසංයෙව අන්තෙවාසිකපරම්පරභූතාය ආචරියපරම්පරාය ආභතන්ති වෙදිතබ්බං. යථාහු පොරාණා –

''තතො මහින්දො ඉට්ටියො, උත්තියො සම්බලො තථා;
භද්දනාමො ච පණ්ඩිතො.

''එතෙ නාගා මහාපඤ්ඤා, ජම්බුදීපා ඉධාගතා;
විනයං තෙ වාචයිංසු, පිටකං තම්බපණ්ණියා.

''නිකායෙ පඤ්ච වාචෙසුං, සත්ත චෙව පකරණෙ;
තතො අරිට්ඨො මෙධාවී, තිස්සදත්තො ච පණ්ඩිතො.

''විසාරදො කාළසුමනො, ථෙරො ච දීඝනාමකො;
දීඝසුමනො ච පණ්ඩිතො.

''පුනදෙව කාළසුමනො, නාගත්ථෙරො ච බුද්ධරක්ඛිතො;
තිස්සත්ථෙරො ච මෙධාවී, දෙවත්ථෙරො ච පණ්ඩිතො.

''පුනදෙව සුමනො මෙධාවී, විනයෙ ච විසාරදො;
බහුස්සුතො චූළනාගො, ගජොව දුප්පධංසියො.

‘‘ධම්මපාලිතනාමො ච, රොහණෙ සාධුපූජිතො;
තස්ස සිස්සො මහාපඤ්ඤො, ඛෙමනාමො තිපෙටකො.

‘‘දීපෙ තාරකරාජාව, පඤ්ඤාය අතිරොචථ;
උපතිස්සො ච මෙධාවී, ඵුස්සදෙවො මහාකථී.

‘‘පුනදෙව සුමනො මෙධාවී, පුප්ඵනාමො බහුස්සුතො;
මහාකථී මහාසිවො, පිටකෙ සබ්බත්ථ කොවිදො.

‘‘පුනදෙව උපාලි මෙධාවී, විනයෙ ච විසාරදො;
මහානාගො මහාපඤ්ඤො, සද්ධම්මවංසකොවිදො.

‘‘පුනදෙව අභයො මෙධාවී, පිටකෙ සබ්බත්ථ කොවිදො;
තිස්සත්ථෙරො ච මෙධාවී, විනයෙ ච විසාරදො.

‘‘තස්ස සිස්සො මහාපඤ්ඤො, පුප්ඵනාමො බහුස්සුතො;
සාසනං අනුරක්ඛන්තො, ජම්බුදීපෙ පතිට්ඨිතො.

‘‘චූළාභයො ච මෙධාවී, විනයෙ ච විසාරදො;
තිස්සත්ථෙරො ච මෙධාවී, සද්ධම්මවංසකොවිදො.

‘‘චූළදෙවො ච මෙධාවී, විනයෙ ච විසාරදො;
සිවත්ථෙරො ච මෙධාවී, විනයෙ සබ්බත්ථ කොවිදො.

‘‘එතෙ නාගා මහාපඤ්ඤා, විනයඤ්ඤූ මග්ගකොවිදා;
විනයං දීපෙ පකාසෙසුං, පිටකං තම්බපණ්ණියා’’ති.

තත්‍රායං **අනුපුබ්බිකථා** – මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො කිර ඉමං තතියධම්මසඞ්ගීතිං කත්වා එවං චින්තෙසි – ‘‘කත්ථ නු ඛො අනාගතෙ සාසනං සුප්පතිට්ඨිතං භවෙය්‍යා’’ති? අථස්ස උපපරික්ඛතො එතදහොසි – ‘‘පච්චන්තිමෙසු ඛො ජනපදෙසු සුප්පතිට්ඨිතං භවිස්සතී’’ති. සො තෙසං තෙසං භික්ඛූනං භාරං කත්වා තෙ තෙ භික්ඛූ තත්ථ තත්ථ පෙසෙසි. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරං **කස්මීරගන්ධාරරට්ඨං** පෙසෙසි – ‘‘ත්වං එතං රට්ඨං ගන්ත්වා එත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙහී’’ති. මහාදෙවත්ථෙරං තථෙව වත්වා **මහිංසකමණ්ඩලං** පෙසෙසි. රක්ඛිතත්ථෙරං **වනවාසිං**. යොනකධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං **අපරන්තකං**. මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං **මහාරට්ඨං**. මහාරක්ඛිතත්ථෙරං **යොනකලොකං**. මජ්ඣිමත්ථෙරං **හිමවන්තදෙසභාගං**. සොණත්ථෙරඤ්ච උත්තරත්ථෙරඤ්ච **සුවණ්ණභූමිං**. අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං මහින්දත්ථෙරං ඉට්ටියත්ථෙරෙන උත්තියත්ථෙරෙන සම්බලත්ථෙරෙන භද්දසාලත්ථෙරෙන ච සද්ධිං **තම්බපණ්ණිදීපං** පෙසෙසි – ‘‘තුම්හෙ තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා එත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙථා’’ති. සබ්බෙපි තං තං දිසාභාගං ගච්ඡන්තා අත්තපඤ්චමා අගමංසු ‘‘පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගො ගණො අලං උපසම්පදකම්මායා’’ති මඤ්ඤමානා.

තෙන ඛො පන සමයෙන කස්මීරගන්ධාරරට්ඨෙ සස්සපාකසමයෙ අරවාළො නාම නාගරාජා කරකවස්සං නාම වස්සාපෙත්වා සස්සං හරාපෙත්වා මහාසමුද්දං පාපෙති. **මජ්ඣන්තික**ත්ථෙරො පන පාටලිපුත්තතො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා හිමවති අරවාළදහස්ස උපරි ඔතරිත්වා අරවාළදහපිට්ඨියං චඞ්කමතිපි තිට්ඨතිපි නිසීදතිපි සෙය්‍යම්පි කප්පෙති. නාගමාණවකා තං දිස්වා අරවාළස්ස නාගරාජස්ස ආරොචෙසුං – ‘‘මහාරාජ, එකො ඡින්නභින්නපටධරො භණ්ඩු කාසාවවසනො අම්හාකං උදකං දූසෙතී’’ති. නාගරාජා තාවදෙව කොධාභිභූතො නික්ඛමිත්වා ථෙරං දිස්වා මක්ඛං අසහමානො අන්තලික්ඛෙ අනෙකානි භිංසනකානි නිම්මිනි. තතො තතො භුසා වාතා වායන්ති, රුක්ඛා ඡිජ්ජන්ති, පබ්බතකූටානි පතන්ති, මෙඝා ගජ්ජන්ති, විජ්ජුලතා නිච්ඡරන්ති, අසනියො ඵලන්ති, භින්නං විය ගගනතලං උදකං පග්ඝරති. භයානකරූපා නාගකුමාරා සන්නිපතන්ති. සයම්පි ධූමායති, පජ්ජලති, පහරණවුට්ඨියො විස්සජ්ජෙති. ‘‘කො අයං මුණ්ඩකො ඡින්නභින්නපටධරො’’තිආදීහි ඵරුසවචනෙහි ථෙරං සන්තජ්ජෙසි. ‘‘එථ ගණ්හථ හනථ නිද්ධමථ ඉමං සමණ’’න්ති නාගබලං ආණාපෙසි. ථෙරො සබ්බං තං භිංසනකං අත්තනො ඉද්ධිබලෙන පටිබාහිත්වා නාගරාජානං ආහ –

‘‘සදෙවකොපි චෙ ලොකො, ආගන්ත්වා තාසයෙය්‍ය මං;
න මෙ පටිබලො අස්ස, ජනෙතුං භයභෙරවං.

‘‘සචෙපි ත්වං මහිං සබ්බං, සසමුද්දං සපබ්බතං;
උක්ඛිපිත්වා මහානාග, ඛිපෙය්‍යාසි මමූපරි.

‘‘නෙව මෙ සක්කුණෙය්‍යාසි, ජනෙතුං භයභෙරවං;

අඤ්ඤදත්ථු තවෙවස්ස, විසාතො උරගාධිපා''ති.

එවං වුත්තෙ නාගරාජා විහතානුභාවො නිප්ඵලවායාමො දුක්ඛී දුම්මනො අහොසි. තං ථෙරො තඞ්ඛණානුරූපාය ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා තීසු සරණෙසු පඤ්චසු ච සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි සද්ධිං චතුරාසීතියා නාගසහස්සෙහි. අඤ්ඤෙපි බහූ හිමවන්තවාසිනො යක්ඛා ච ගන්ධබ්බා ච කුම්භණ්ඩා ච ථෙරස්ස ධම්මකථං සුත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහිංසු. පඤ්චකොපි යක්ඛො සද්ධිං හරියාය යක්ඛිනියා පඤ්චහි ච පුත්තසතෙහි පඨමෙ ඵලෙ පතිට්ඨිතො. අථායස්මා මජ්ඣන්තිකත්ථෙරො සබ්බෙපි නාගයක්ඛරක්ඛසෙ ආමන්තෙත්වා එවමාහ –

''මා දානි කොධං ජනයිත්ථ, ඉතො උද්ධං යථා පුරෙ;
සස්සඝාතඤ්ච මා කත්ථ, සුඛකාමා හි පාණිනො;
කරොථ මෙත්තං සත්තෙසු, වසන්තු මනුජා සුඛ''න්ති.

තෙ සබ්බෙපි ''සාධු භන්තෙ''ති ථෙරස්ස පටිස්සුණිත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිංසු. තංදිවසමෙව ච නාගරාජස්ස පූජාසමයො හොති. අථ නාගරාජා අත්තනො රතනමයං පල්ලඞ්කං ආහරාපෙත්වා ථෙරස්ස පඤ්ඤපෙසි. නිසීදි ථෙරො පල්ලඞ්කෙ. නාගරාජාපි ථෙරං බීජයමානො සමීපෙ අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ කස්මීරගන්ධාරරට්ඨවාසිනො ආගන්ත්වා ථෙරං දිස්වා ''අම්හාකං නාගරාජතොපි ථෙරො මහිද්ධිකතරො''ති ථෙරමෙව වන්දිත්වා නිසින්නා. ථෙරො තෙසං ආසීවිසොපමසුත්තං කථෙසි . සුත්තපරියොසානෙ අසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි, කුලසතසහස්සං පබ්බජි. තතො පභුති ච කස්මීරගන්ධාරා යාවජ්ජතනා කාසාවපජ්ජොතා ඉසිවාතපටිවාතා එව.

ගන්ත්වා කස්මීරගන්ධාරං, ඉසි මජ්ඣන්තිකො තදා;
දුට්ඨං නාගං පසාදෙත්වා, මොචෙසි බන්ධනා බහූති.

මහාදෙවත්ථෙරොපි මහිංසකමණ්ඩලං ගන්ත්වා **දෙවදූතසුත්තං** කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ චත්තාලීස පාණසහස්සානි ධම්මචක්ඛුං පටිලභිංසු, චත්තාලීසංයෙව පාණසහස්සානි පබ්බජිංසු.

ගන්ත්වාන රට්ඨං මහිංසං, මහාදෙවො මහිද්ධිකො;
චොදෙත්වා දෙවදූතෙහි, මොචෙසි බන්ධනා බහූති.

රක්ඛිතත්ථෙරො පන වනවාසිං ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා **අනමතග්ගපරියායකථාය** වනවාසිකෙ පසාදෙසි. කථාපරියොසානෙ පනස්ස සට්ඨිසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සත්තතිසහස්සමත්තා පබ්බජිංසු, පඤ්චවිහාරසතානි පතිට්ඨහිංසු. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

ගන්ත්වාන රක්ඛිතත්ථෙරො, වනවාසිං මහිද්ධිකො;
අන්තලික්ඛෙ ඨිතො තත්ථ, දෙසෙසි අනමතග්ගියන්ති.

යොනකධම්මරක්ඛිතත්ථෙරොපි අපරන්තකං ගන්ත්වා **අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තන්තකථාය** අපරන්තකෙ පසාදෙත්වා සත්තති පාණසහස්සානි ධම්මාමතං පායෙසි. ඛත්තියකුලතො එව පුරිසසහස්සානි පබ්බජිංසු, සමධිකානි ච ඡ ඉත්ථිසහස්සානි. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

අපරන්තං විගාහිත්වා, යොනකො ධම්මරක්ඛිතො;
අග්ගික්ඛන්ධොපමෙනෙත්ථ, පසාදෙසි ජනෙ බහූති.

මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරො පන මහාරට්ඨං ගන්ත්වා **මහානාරදකස්සපජාතකකථාය** මහාරට්ඨකෙ පසාදෙත්වා චතුරාසීති පාණසහස්සානි මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. තෙරසසහස්සානි පබ්බජිංසු. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

මහාරට්ඨං ඉසි ගන්ත්වා, සො මහාධම්මරක්ඛිතො;
ජාතකං කථයිත්වාන, පසාදෙසි මහාජනන්ති.

මහාරක්ඛිතත්ථෙරොපි යොනකරට්ඨං ගන්ත්වා **කාළකාරාමසුත්තන්තකථාය** යොනකලොකං පසාදෙත්වා සත්තතිසහස්සාධිකස්ස පාණසතසහස්සස්ස මග්ගඵලාලඞ්කාරං අදාසි. සන්තිකෙ චස්ස දසසහස්සානි පබ්බජිංසු. එවං සොපි තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

යොනරට්ඨං තදා ගන්ත්වා, සො මහාරක්ඛිතො ඉසි;
කාළකාරාමසුත්තෙන තෙ පසාදෙසි යොනකෙති.

මජ්ඣිමත්ථෙරො පන **කස්සපගොත්ත**ත්ථෙරෙන **අළකදෙව**ත්ථෙරෙන **දුන්දුභිස්සර**ත්ථෙරෙන **මහාදෙව**ත්ථෙරෙන ච සද්ධිං හිමවන්තදෙසභාගං ගන්ත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තකථාය තං දෙසං පසාදෙත්වා අසීතිපාණකොටියො මග්ගඵලරතනානි පටිලාභෙසි. පඤ්චපි ච ථෙරා පඤ්ච රට්ඨානි පසාදෙසුං. එකමෙකස්ස සන්තිකෙ සතසහස්සමත්තා පබ්බජිංසු. එවං තෙ තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසුං.

ගන්ත්වාන මජ්ඣිමත්ථෙරො, හිමවන්තං පසාදයි;
යක්ඛසෙනං පකාසෙන්තො, ධම්මචක්කපවත්තනන්ති.

සොණත්ථෙරොපි සද්ධිං **උත්තර**ත්ථෙරෙන සුවණ්ණභූමිං අගමාසි. තෙන ච සමයෙන තත්ථ එකා රක්ඛසී සමුද්දතො නික්ඛමිත්වා රාජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දාරකෙ ඛාදති. තංදිවසමෙව ච රාජකුලෙ එකො දාරකො ජාතො හොති. මනුස්සා ථෙරං දිස්වා ''රක්ඛසානං සහායකො එසො''ති මඤ්ඤමානා ආවුධානි ගහෙත්වා ථෙරං පහරිතුකාමා ආගච්ඡන්ති. ථෙරො ''කිං තුම්හෙ ආවුධහත්ථා ආගච්ඡථා''ති ආහ. තෙ ආහංසු – ''රාජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දාරකෙ රක්ඛසා ඛාදන්ති, තෙසං තුම්හෙ සහායකා''ති. ථෙරො ''න මයං රක්ඛසානං සහායකා, සමණා නාම මයං විරතා පාණාතිපාතා…පෙ…. විරතා මජ්ජපානා එකභත්තිකා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා''ති ආහ. තස්මිංයෙව ච ඛණෙ සා රක්ඛසී සපරිවාරා සමුද්දතො නික්ඛමි ''රාජකුලෙ දාරකො ජාතො තං ඛාදිස්සාමී''ති. මනුස්සා තං දිස්වා ''එසා, භන්තෙ, රක්ඛසී ආගච්ඡතී''ති භීතා විරවිංසු. ථෙරො රක්ඛසෙහි දිගුණෙ අත්තභාවෙ නිම්මිනිත්වා තෙහි අත්තභාවෙහි තං රක්ඛසිං සපරිසං මජ්ඣෙ කත්වා උභොසු පස්සෙසු පරික්ඛිපි . තස්සා සපරිසාය එතදහොසි – ''අද්ධා ඉමෙහි ඉදං ඨානං ලද්ධං භවිස්සති. මයං පන ඉමෙසං භක්ඛා භවිස්සාමා''ති. සබ්බෙ රක්ඛසා භීතා වෙගසා පලායිංසු. ථෙරොපි තෙ යාව අදස්සනං තාව පලාපෙත්වා දීපස්ස සමන්තතො රක්ඛං ඨපෙසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සන්නිපතිතං මහාජනකායං **බ්‍රහ්මජාලසුත්තන්තකථාය** පසාදෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. සට්ඨිසහස්සානං පනෙත්ථ ධම්මාභිසමයො අහොසි. කුලදාරකානං අඩ්ඪුඩ්ඪානි සහස්සානි පබ්බජිංසු, කුලධීතානං දියඩ්ඪසහස්සං. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි. තතො පභුති රාජකුලෙ ජාතදාරකානං සොණුත්තරනාමමෙව කරොන්ති.

සුවණ්ණභූමිං ගන්ත්වාන, සොණුත්තරා මහිද්ධිකා;
පිසාචෙ නිද්ධමෙත්වාන, බ්‍රහ්මජාලං අදෙසිසුන්ති.

මහින්දත්ථෙරො පන ''තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා සාසනං පතිට්ඨාපෙහී''ති උපජ්ඣායෙන ච භික්ඛුසඞ්ඝෙන ච අජ්ඣිට්ඨො චින්තෙසි – ''කාලො නු ඛො මෙ තම්බපණ්ණිදීපං ගන්තුං නො''ති. අථස්ස වීමංසතො ''න තාව කාලො''ති අහොසි. කිං පනස්ස දිස්වා එතදහොසි? මුටසිවරඤ්ඤො මහල්ලකභාවං. තතො චින්තෙසි – ''අයං රාජා මහල්ලකො, න සක්කා ඉමං ගණ්හිත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං. ඉදානි පනස්ස පුත්තො දෙවානංපියතිස්සො රජ්ජං කාරෙස්සති. තං ගණ්හිත්වා සක්කා භවිස්සති සාසනං පග්ගහෙතුං. හන්ද යාව සො සමයො ආගච්ඡති, තාව ඤාතකෙ ඔලොකෙම. පුන දානි මයං ඉමං ජනපදං ආගච්ඡෙය්‍යාම වා න වා''ති. සො එවං චින්තෙත්වා උපජ්ඣායඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා අසොකාරාමතො නික්ඛම්ම තෙහි **ඉට්ටියාදීහි** චතූහි ථෙරෙහි සඞ්ඝමිත්තාය පුත්තෙන **සුමනසාමණෙරෙන භණ්ඩුකෙන** ච උපාසකෙන සද්ධිං රාජගහනගරපරිවත්තකෙන දක්ඛිණාගිරිජනපදෙ චාරිකං චරමානො ඤාතකෙ ඔලොකෙන්තො ඡ මාසෙ අතික්කාමෙසි. අථානුපුබ්බෙන මාතු නිවෙසනට්ඨානං වෙදිසනගරං නාම සම්පත්තො. අසොකො කිර කුමාරකාලෙ ජනපදං ලභිත්වා උජ්ජෙනිං ගච්ඡන්තො වෙදිසනගරං පත්වා වෙදිසසෙට්ඨිස්ස ධීතරං අග්ගහෙසි. සා තංදිවසමෙව ගබ්භං ගණ්හිත්වා උජ්ජෙනියං මහින්දකුමාරං විජායි. කුමාරස්ස චුද්දසවස්සකාලෙ රාජා අභිසෙකං පාපුණි. සා තස්ස මාතා තෙන සමයෙන ඤාතිඝරෙ වසති. තෙන වුත්තං – ''අථානුපුබ්බෙන මාතු නිවෙසනට්ඨානං වෙටිසනගරං නාම සම්පත්තො''ති.

සම්පත්තඤ්ච පන ථෙරං දිස්වා ථෙරමාතා දෙවී පාදෙසු සිරසා වන්දිත්වා භික්ඛං දත්වා ථෙරං අත්තනා කතං වෙදිසගිරිමහාවිහාරං නාම ආරොපෙසි. ථෙරො තස්මිං විහාරෙ නිසින්නො චින්තෙසි – ''අම්හාකං ඉධ කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨිතං, සමයො නු ඛො ඉදානි ලඞ්කාදීපං ගන්තු''න්ති. තතො චින්තෙසි – ''අනුභවතු තාව මෙ පිතරා පෙසිතං අභිසෙකං දෙවානංපියතිස්සො, රතනත්තයගුණඤ්ච සුණාතු, ඡණත්ථඤ්ච නගරතො නික්ඛමිත්වා මිස්සකපබ්බතං අභිරුහතු, තදා තං තත්ථ දක්ඛිස්සාමා''ති. අථාපරං එකමාසං තත්ථෙව වාසං කප්පෙසි. මාසාතික්කමෙන ච ජෙට්ඨමූලමාසපුණ්ණමායං උපොසථදිවසෙ සන්නිපතිතා සබ්බෙපි – ''කාලො නු ඛො අම්හාකං තම්බපණ්ණිදීපං ගමනාය, උදාහු නො''ති මන්තයිංසු. තෙනාහු පොරාණා –

''මහින්දො නාම නාමෙන, සඞ්ඝත්ථෙරො තදා අහු;
ඉට්ටියො උත්තියො ථෙරො, භද්දසාලො ච සම්බලො.

''සාමණෙරො ච සුමනො, ඡළභිඤ්ඤො මහිද්ධිකො;
භණ්ඩුකො සත්තමො තෙසං, දිට්ඨසච්චො උපාසකො;
ඉති හෙතෙ මහානාගා, මන්තයිංසු රහොගතා''ති.

තදා සක්කො දෙවානමින්දො මහින්දත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච – ''කාලඞ්කතො, භන්තෙ, මුටසිවරාජා; ඉදානි දෙවානංපියතිස්සමහාරාජා රජ්ජං කාරෙති. සම්මාසම්බුද්ධෙන ච තුම්හෙ බ්‍යාකතා – 'අනාගතෙ මහින්දො නාම

භික්ඛු තම්බපණ්ණිදීපං පසාදෙස්සතී'ති. තස්මාතිහ වො, භන්තෙ, කාලො දීපවරං ගමනාය; අහම්පි වො සහායො භවිස්සාමී''ති. කස්මා පන සක්කො එවමාහ? භගවා කිරස්ස බොධිමූලෙයෙව බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙත්වා අනාගතෙ ඉමස්ස දීපස්ස සම්පත්තිං දිස්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි – ''තදා ත්වම්පි සහායො භවෙය්‍යාසී''ති ච ආණාපෙසි. තස්මා එවමාහ. ථෙරො තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තසත්තමො වෙටිසකපබ්බතා වෙහාසං උප්පතිත්වා අනුරාධපුරස්ස පුරත්ථිමදිසාය මිස්සකපබ්බතෙ පතිට්ඨහි. යං පනෙතරහි ''චෙතියපබ්බතො''තිපි සඤ්ජානන්ති. තෙනාහු පොරාණා –

''වෙටිසගිරිම්හි රාජගහෙ, වසිත්වා තිංසරත්තියො;
කාලොව ගමනස්සාති, ගච්ඡාම දීපමුත්තමං.

''පළිනා ජම්බුදීපා තෙ, හංසරාජාව අම්බරෙ;
එවමුප්පතිතා ථෙරා, නිපතිංසු නගුත්තමෙ.

''පුරතො පුරසෙට්ඨස්ස, පබ්බතෙ මෙඝසන්නිභෙ;
පතිංසු සීලකූටම්හි, හංසාව නගමුද්ධනී''ති.

එවං ඉට්ටියාදීහි සද්ධිං ආගන්ත්වා පතිට්ඨහන්තො ච ආයස්මා මහින්දත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානතො ද්වින්නං වස්සසතානං උපරි ඡත්තිංසතිමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ පතිට්ඨහීති වෙදිතබ්බො. අජාතසත්තුස්ස හි අට්ඨමෙ වස්සෙ සම්මාසම්බුද්ධො පරිනිබ්බායි. තස්මිංයෙව වස්සෙ සීහකුමාරස්ස පුත්තො තම්බපණ්ණිදීපස්ස ආදිරාජා විජයකුමාරො ඉමං දීපමාගන්ත්වා මනුස්සාවාසං අකාසි. ජම්බුදීපෙ උදයභද්දස්ස චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධ විජයො කාලමකාසි. උදයභද්දස්ස පඤ්චදසමෙ වස්සෙ පණ්ඩුවාසුදෙවො නාම ඉමස්මිං දීපෙ රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ නාගදාසකරඤ්ඤො වීසතිමෙ වස්සෙ ඉධ පණ්ඩුවාසුදෙවො කාලමකාසි. තස්මිංයෙව ච වස්සෙ අභයො නාම රාජකුමාරො ඉමස්මිං දීපෙ රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ සුසුනාගරඤ්ඤො සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධ අභයරඤ්ඤො වීසතිවස්සානි පරිපූරිංසු. අථ අභයස්ස වීසතිමෙ වස්සෙ පණ්ඩුකාභයො නාම දාමරිකො රජ්ජං අග්ගහෙසි. තත්ථ කාළාසොකස්ස සොළසමෙ වස්සෙ ඉධ පණ්ඩුකස්ස සත්තරසවස්සානි පරිපූරිංසු. තානි හෙට්ඨා එකෙන වස්සෙන සහ අට්ඨාරස හොන්ති. තත්ථ චන්දගුත්තස්ස චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධ පණ්ඩුකාභයො කාලමකාසි. මුටසිවරාජා රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ අසොකධම්මරාජස්ස සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධ මුටසිවරාජා කාලමකාසි. දෙවානම්පියතිස්සො රජ්ජං පාපුණි. පරිනිබ්බුතෙ ච සම්මාසම්බුද්ධෙ අජාතසත්තු චතුවීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙසි. උදයභද්දො සොළස, අනුරුද්ධො ච මුණ්ඩො ච අට්ඨ, නාගදාසකො චතුවීසති, සුසුනාගො අට්ඨාරස, තස්සෙව පුත්තො කාළාසොකො අට්ඨවීසති, තතො තස්ස පුත්තකා දස භාතුකරාජානො ද්වෙවීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙසුං. තෙසං පච්ඡතො නව නන්දා ද්වෙවීසතිමෙව, චන්දගුත්තො චතුවීසති, බින්දුසාරො අට්ඨවීසති . තස්සාවසානෙ අසොකො රජ්ජං පාපුණි. තස්ස පුරෙ අභිසෙකා චත්තාරි අභිසෙකතො අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ මහින්දත්ථෙරො පතිට්ඨිතො. එවමෙතෙන රාජවංසානුසාරෙන වෙදිතබ්බමෙතං – ''සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානතො ද්වින්නං වස්සසතානං උපරි ඡත්තිංසතිමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ පතිට්ඨහී''ති.

තස්මිඤ්ච දිවසෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ **ජෙට්ඨමූලනක්ඛත්තං** නාම හොති. රාජා නක්ඛත්තං ඝොසාපෙත්වා ''ඡණං කරොථා''ති අමච්චෙ ච ආණාපෙත්වා චත්තාළීසපුරිසසහස්සපරිවාරො නගරම්හා නික්ඛමිත්වා යෙන මිස්සකපබ්බතො තෙන පායාසි මිගවං කීළිතුකාමො. අථ තස්මිං පබ්බතෙ අධිවත්ථා එකා දෙවතා ''රඤ්ඤො ථෙරෙ දස්සෙස්සාමී''ති රොහිතමිගරූපං ගහෙත්වා අවිදූරෙ තිණපණ්ණානි ඛාදමානා විය චරති. රාජා තං දිස්වා ''අයුත්තං දානි පමත්තං විජ්ඣිතු''න්ති ජියං පොථෙසි. මිගො අම්බත්ථලමග්ගං ගහෙත්වා පලායිතුං ආරභි. රාජා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධන්තො අම්බත්ථලමෙව අභිරුහි. මිගොපි ථෙරානං අවිදූරෙ අන්තරධායි. මහින්දත්ථෙරො රාජානං අවිදූරෙ ආගච්ඡන්තං දිස්වා ''මමංයෙව රාජා පස්සතු, මා ඉතරෙ''ති අධිට්ඨහිත්වා ''තිස්ස, තිස්ස, ඉතො එහී''ති ආහ. රාජා සුත්වා චින්තෙසි – ''ඉමස්මිං දීපෙ ජාතො මං 'තිස්සා'ති නාමං ගහෙත්වා ආලපිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. අයං පන ඡින්නභින්නපටධරො භණ්ඩු කාසාවවසනො මං නාමෙන ආලපති, කො නු ඛො අයං භවිස්සති මනුස්සො වා අමනුස්සො වා''ති? ථෙරො ආහ –

''සමණා මයං මහාරාජ, ධම්මරාජස්ස සාවකා;
තවෙව අනුකම්පාය, ජම්බුදීපා ඉධාගතා''ති.

තෙන ච සමයෙන දෙවානම්පියතිස්සමහාරාජා ච අසොකධම්මරාජා ච අදිට්ඨසහායකා හොන්ති. දෙවානම්පියතිස්සමහාරාජස්ස ච පුඤ්ඤානුභාවෙන ඡාතපබ්බතපාදෙ එකම්හි වෙළුගුම්බෙ තිස්සො වෙළුයට්ඨියො රථයට්ඨිප්පමාණා උප්පජ්ජිංසු – එකා ලතායට්ඨි නාම, එකා පුප්ඵයට්ඨි නාම, එකා සකුණයට්ඨි නාම. තාසු ලතායට්ඨි රජතවණ්ණා හොති, තං අලඞ්කරිත්වා උප්පන්නලතා කඤ්චනවණ්ණා ඛායති. පුප්ඵයට්ඨියං පන නීලපීතලොහිතොදාතකාළවණ්ණානි පුප්ඵානි සුවිභත්තවණ්ටපත්තකිඤ්ජක්ඛානි හුත්වා ඛායන්ති. සකුණයට්ඨියං හංසකුක්කුටජීවජීවකාදයො සකුණා නානප්පකාරානි ච චතුප්පදානි සජීවානි විය ඛායන්ති. වුත්තම්පි චෙතං **දීපවංසෙ** –

''ඡාතපබ්බතපාදම්හි , වෙළුයට්ඨී තයො අහු;

සෙතා රජතයට්ඨීව, ලතා කඤ්චනසන්නිභා.

''නීලාදි යාදිසං පුප්ඵං, පුප්ඵයට්ඨීම්හි තාදිසං;
සකුණා සකුණයට්ඨීම්හි, සරූපෙනෙව සණ්ඨිතා''ති.

සමුද්දතොපිස්ස මුත්තාමණිවෙළුරියාදි අනෙකවිහිතං රතනං උප්පජ්ජි. තම්බපණ්ණියං පන අට්ඨ මුත්තා උප්පජ්ජිංසු – හයමුත්තා, ගජමුත්තා, රථමුත්තා, ආමලකමුත්තා, වලයමුත්තා, අඞ්ගුලිවෙඨකමුත්තා, කකුධඵලමුත්තා, පාකතිකමුත්තාති. සො තා ච යට්ඨියො තා ච මුත්තා අඤ්ඤඤ්ච බහුං රතනං අසොකස්ස ධම්මරඤ්ඤො පණ්ණාකාරත්ථාය පෙසෙසි. අසොකො පසීදිත්වා තස්ස පඤ්ච රාජකකුධභණ්ඩානි පහිණි – ඡත්තං, චාමරං, ඛග්ගං, මොළිං, රතනපාදුකං, අඤ්ඤඤ්ච අභිසෙකත්ථාය බහුවිධං පණ්ණාකාරං; සෙය්‍යථිදං – සඞ්ඛං, ගඞ්ගොදකං, වඩ්ඪමානං, වටංසකං, භිඞ්ගාරං, නන්දියාවට්ටං, සිවිකං, කඤ්ඤං, කටච්ඡුං, අධොවිමං දුස්සයුගං, හත්ථපුඤ්ඡනං, හරිචන්දනං, අරුණවණ්ණමත්තිකං, අඤ්ජනං, හරීතකං, ආමලකන්ති. වුත්තම්පි චෙතං **දීපවංසෙ** –

''වාලබීජනිමුණ්හීසං, ඡත්තං ඛග්ගඤ්ච පාදුකං;
වෙඨනං සාරපාමඞ්ගං, භිඞ්ගාරං නන්දිවට්ටකං.

''සිවිකං සඞ්ඛං වටංසඤ්ච, අධොවිමං වත්ථකොටිකං;
සොවණ්ණපාතිං කටච්ඡුං, මහග්ඝං හත්ථපුඤ්ඡනං.

''අනොතත්තොදකං කඤ්ඤං, උත්තමං හරිචන්දනං;
අරුණවණ්ණමත්තිකං , අඤ්ජනං නාගමාහටං.

''හරීතකං ආමලකං, මහග්ඝං අමතොසධං;
සට්ඨීවාහසතං සාලිං, සුගන්ධං සුවකාහටං;
පුඤ්ඤකම්මාභිනිබ්බත්තං, පාහෙසි අසොකව්හයො''ති.

න කෙවලඤ්චෙතං ආමිසපණ්ණාකාරං, ඉමං කිර ධම්මපණ්ණාකාරම්පි පෙසෙසි –

''අහං බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච, සඞ්ඝඤ්ච සරණං ගතො;
උපාසකත්තං දෙසෙසිං, සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ.

''ඉමෙසු තීසු වත්ථූසු, උත්තමෙ ජිනසාසනෙ;
ත්වම්පි චිත්තං පසාදෙහි, සද්ධා සරණමුපෙහී''ති.

ස්වායං රාජා තං දිවසං අසොකරඤ්ඤා පෙසිතෙන අභිසෙකෙන එකමාසාභිසිත්තො හොති.

විසාඛපුණ්ණමායං හිස්ස අභිසෙකමකංසු. සො අචිරස්සුතං – තං සාසනප්පවත්තිං අනුස්සරමානො තං ථෙරස්ස ''සමණා මයං මහාරාජ ධම්මරාජස්ස සාවකා''ති වචනං සුත්වා ''අය්‍යා නු ඛො ආගතා''ති තාවදෙව ආවුධං නික්ඛිපිත්වා එකමන්තං නිසීදි සම්මොදනීයං කථං කථයමානො. යථාහ –

''ආවුධං නික්ඛිපිත්වාන, එකමන්තං උපාවිසි;
නිසජ්ජ රාජා සම්මොදි, බහුං අත්ථූපසඤ්හිත''න්ති.

සම්මොදනීයකථඤ්ච කුරුමානෙයෙව තස්මිං තානිපි චත්තාලීසපුරිසසහස්සානි ආගන්ත්වා සම්පරිවාරෙසුං. තදා ථෙරො ඉතරෙපි ඡ ජනෙ දස්සෙසි. රාජා දිස්වා ''ඉමෙ කදා ආගතා''ති ආහ . ''මයා සද්ධිංයෙව, මහාරාජා''ති. ''ඉදානි පන ජම්බුදීපෙ අඤ්ඤෙපි එවරූපා සමණා සන්ති''ති? ''සන්ති, මහාරාජ; එතරහි ජම්බුදීපො කාසාවපජ්ජොතො ඉසිවාතපටිවාතො. තස්මිං –

''තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ච, චෙතොපරියායකොවිදා;
ඛීණාසවා අරහන්තො, බහූ බුද්ධස්ස සාවකාති.

''භන්තෙ, කෙන ආගතත්ථා''ති? ''නෙව, මහාරාජ, උදකෙන න ථලෙනා''ති. ''රාජා ආකාසෙන ආගතා''ති අඤ්ඤාසි. ථෙරො ''අත්ථි නු ඛො රඤ්ඤො පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තිය''න්ති වීමංසනත්ථාය ආසන්නං අම්බරුක්ඛං ආරබ්භ පඤ්හං පුච්ඡි – ''කිං නාමො අයං, මහාරාජ, රුක්ඛො''ති? ''අම්බරුක්ඛො නාම, භන්තෙ''ති. ''ඉමං පන, මහාරාජ, අම්බං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤො අම්බො අත්ථි, නත්ථී''ති? ''අත්ථි, භන්තෙ, අඤ්ඤෙපි බහූ අම්බරුක්ඛා''ති. ''ඉමඤ්ච අම්බං තෙ ච අම්බෙ මුඤ්චිත්වා අත්ථි නු ඛො, මහාරාජ, අඤ්ඤෙ රුක්ඛා''ති? ''අත්ථි, භන්තෙ, තෙ පන න අම්බරුක්ඛා''ති. ''අඤ්ඤෙ අම්බෙ ච අනම්බෙ ච මුඤ්චිත්වා අත්ථි පන අඤ්ඤො රුක්ඛො''ති? ''අයමෙව, භන්තෙ,

අම්බරුක්ඛො''ති. ''සාධු, මහාරාජ, පණ්ඩිතොසි. අත්ථි පන තෙ, මහාරාජ, ඤාතකා''ති? ''අත්ථි, භන්තෙ, බහූ ජනා''ති. ''තෙ මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤෙ කෙචි අඤ්ඤාතකාපි අත්ථි, මහාරාජා''ති? ''අඤ්ඤාතකා, භන්තෙ, ඤාතකෙහි බහුතරා''ති. ''තව ඤාතකෙ ච අඤ්ඤාතකෙ ච මුඤ්චිත්වා අත්ථඤ්ඤො කොචි, මහාරාජා''ති ? ''අහමෙව, අඤ්ඤාතකො''ති. අථ ථෙරො ''පණ්ඩිතො රාජා සක්ඛිස්සති ධම්මං අඤ්ඤාතු''න්ති **චූළහත්ථිපදොපමසුත්තං** කථෙසි. කථාපරියොසානෙ රාජා තීසු සරණෙසු පතිට්ඨහි සද්ධිං චත්තාලීසාය පාණසහස්සෙහි.

තං ඛණඤ්ඤෙව ච රඤ්ඤො භත්තං ආහරියිත්ථ . රාජා ච සුත්තන්තං සුණන්තො එව අඤ්ඤාසි – ''න ඉමෙසං ඉමස්මිං කාලෙ භොජනං කප්පතී''ති. ''අපුච්ඡිත්වා පන භුඤ්ජිතුං අයුත්ත''න්ති චින්තෙත්වා ''භුඤ්ජිස්සථ, භන්තෙ''ති පුච්ඡි. ''න, මහාරාජ, අම්හාකං ඉමස්මිං කාලෙ භොජනං කප්පතී''ති. ''කස්මිං කාලෙ, භන්තෙ, කප්පතී''ති? ''අරුණුග්ගමනතො පට්ඨාය යාව මජ්ඣන්හිකසමයා, මහාරාජා''ති. ''ගච්ඡාම, භන්තෙ, නගර''න්ති? ''අලං, මහාරාජ, ඉධෙව වසිස්සාමා''ති. ''සචෙ, භන්තෙ, තුම්හෙ වසථ, අයං දාරකො ආගච්ඡතූ''ති. ''මහාරාජ, අයං දාරකො ආගතඵලො විඤ්ඤාතසාසනො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො ඉදානි පබ්බජිස්සතී''ති. රාජා ''තෙන හි, භන්තෙ, ස්වෙ රථං පෙසෙස්සාමි; තං අභිරුහිත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාථා''ති වත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි.

ථෙරො අචිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො සුමනසාමණෙරං ආමන්තෙසි – ''එහි ත්වං, සුමන, ධම්මසවනස්ස කාලං ඝොසෙහී''ති. ''භන්තෙ, කිත්තකං ඨානං සාවෙන්තො ඝොසෙමී''ති? ''සකලං තම්බපණ්ණිදීප''න්ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති සාමණෙරො අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අධිට්ඨහිත්වා සමාහිතෙන චිත්තෙන සකලං තම්බපණ්ණිදීපං සාවෙන්තො තික්ඛත්තුං ධම්මසවනස්ස කාලං ඝොසෙසි. රාජා තං සද්දං සුත්වා ථෙරානං සන්තිකං පෙසෙසි – ''කිං, භන්තෙ, අත්ථි කොචි උපද්දවො''ති. ''නත්ථම්හාකං කොචි උපද්දවො, ධම්මසවනස්ස කාලං ඝොසාපයිම්හ බුද්ධවචනං කථෙතුකාමම්හා''ති . තඤ්ච පන සාමණෙරස්ස සද්දං සුත්වා භුම්මා දෙවතා සද්දමනුස්සාවෙසුං. එතෙනුපායෙන යාව බ්‍රහ්මලොකා සද්දො අබ්භුග්ගච්ඡි. තෙන සද්දෙන මහා දෙවතාසන්නිපාතො අහොසි. ථෙරො මහන්තං දෙවතාසන්නිපාතං දිස්වා **සමචිත්තසුත්තන්තං** කථෙසි. කථාපරියොසානෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානං දෙවතානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. බහූ නාගා ච සුපණ්ණා ච සරණෙසු පතිට්ඨහිංසු. යාදිසොව සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉමං සුත්තන්තං කථයතො දෙවතාසන්නිපාතො අහොසි, තාදිසො මහින්දත්ථෙරස්සාපි ජාතො. අථ තස්සා රත්තියා අච්චයෙන රාජා ථෙරානං රථං පෙසෙසි. සාරථි රථං එකමන්තෙ ඨපෙත්වා ථෙරානං ආරොචෙසි – ''ආගතො, භන්තෙ, රථො; අභිරුහථ ගච්ඡිස්සාමා''ති. ථෙරා ''න මයං රථං අභිරුහාම; ගච්ඡ ත්වං, පච්ඡා මයං ආගච්ඡිස්සාමා''ති වත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා අනුරාධපුරස්ස පුරත්ථිමදිසායං පඨමකචෙතියට්ඨානෙ ඔතරිංසු. තඤ්හි චෙතියං ථෙරෙහි පඨමං ඔතිණ්ණට්ඨානෙ කතත්තායෙව ''පඨමකචෙතිය''න්ති වුච්චති.

රාජාපි සාරථිං පෙසෙත්වා ''අන්තොනිවෙසනෙ මණ්ඩපං පටියාදෙථා''ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. තාවදෙව සබ්බෙ හට්ඨතුට්ඨා අතිවිය පාසාදිකං මණ්ඩපං පටියාදෙසුං. පුන රාජා චින්තෙසි – ''හියො ථෙරො සීලක්ඛන්ධං කථයමානො 'උච්චාසයනමහාසයනං න කප්පතී'ති ආහ; 'නිසීදිස්සන්ති නු ඛො අය්‍යා ආසනෙසු, න නිසීදිස්සන්තී'''ති? තස්සෙවං චින්තයන්තස්සෙව සො සාරථි නගරද්වාරං සම්පත්තො. තතො අද්දස ථෙරෙ පඨමතරං ආගන්ත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා චීවරං පාරුපන්තෙ. දිස්වා අතිවිය පසන්නචිත්තො හුත්වා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ''ආගතා, දෙව, ථෙරා''ති. රාජා ''රථං ආරුළ්හා''ති පුච්ඡි. ''න ආරුළ්හා, දෙව, අපි ච මම පච්ඡතො නික්ඛමිත්වා පඨමතරං ආගන්ත්වා පාචීනද්වාරෙ ඨිතා''ති. රාජා ''රථම්පි නාභිරුහිංසූ''ති සුත්වා ''න දානි අය්‍යා උච්චාසයනමහාසයනං සාදියිස්සන්තී''ති චින්තෙත්වා ''තෙන හි, භණෙ, ථෙරානං භූමත්ථරණසඞ්ඛෙපෙන ආසනානි පඤ්ඤපෙථා''ති වත්වා පටිපථං අගමාසි. අමච්චා පථවියං තට්ටිකං පඤ්ඤපෙත්වා උපරි කොජවකාදීනි චිත්තත්ථරණානි පඤ්ඤපෙසුං. උප්පාතපාඨකා දිස්වා ''ගහිතා දානි ඉමෙහි පථවී, ඉමෙ තම්බපණ්ණිදීපස්ස සාමිකා භවිස්සන්තී''ති බ්‍යාකරිංසු. රාජාපි ගන්ත්වා ථෙරෙ වන්දිත්වා මහින්දත්ථෙරස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා මහතියා පූජාය ච සක්කාරෙන ච ථෙරෙ නගරං පවෙසෙත්වා අන්තොනිවෙසනං පවෙසෙසි. ථෙරො ආසනපඤ්ඤත්තිං දිස්වා ''අම්හාකං සාසනං සකලලඞ්කාදීපෙ පථවී විය පත්ථටං නිච්චලඤ්ච හුත්වා පතිට්ඨහිස්සතී''ති චින්තෙන්තො නිසීදි. රාජා ථෙරෙ පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සහත්ථා සන්තප්පෙත්වා සම්පවාරෙත්වා ''අනුළාදෙවීපමුඛානි පඤ්ච ඉත්ථිසතානි ථෙරානං අභිවාදනං පූජාසක්කාරඤ්ච කරොන්තූ''ති පක්කොසාපෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. ථෙරො භත්තකිච්චාවසානෙ රඤ්ඤො සපරිජනස්ස ධම්මරතනවස්සං වස්සෙන්තො **පෙතවත්ථුං විමානවත්ථුං සච්චසංයුත්තඤ්ච** කථෙසි. තං ථෙරස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා තානි පඤ්චපි ඉත්ථිසතානි සොතාපත්තිඵලං සච්ඡාකංසු.

යෙපි තෙ මනුස්සා පුරිමදිවසෙ මිස්සකපබ්බතෙ ථෙරෙ අද්දසංසු, තෙ තෙසු තෙසු ඨානෙසු ථෙරානං ගුණෙ කථෙන්ති. තෙසං සුත්වා මහාජනකායො රාජඞ්ගණෙ සන්නිපතිත්වා මහාසද්දං අකාසි. රාජා ''කිං එසො සද්දො''ති පුච්ඡි. ''නාගරා, දෙව, 'ථෙරෙ දට්ඨුං න ලභාමා'ති විරවන්තී''ති. රාජා ''සචෙ ඉධ පවිසිස්සන්ති, ඔකාසො න භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා ''ගච්ඡථ, භණෙ, හත්ථිසාලං පටිජග්ගිත්වා වාලුකං ආකිරිත්වා පඤ්චවණ්ණානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා චෙලවිතානං බන්ධිත්වා මඞ්ගලහත්ථිට්ඨානෙ ථෙරානං ආසනානි පඤ්ඤපෙථා''ති ආහ. අමච්චා තථා අකංසු. ථෙරො තත්ථ ගන්ත්වා නිසීදිත්වා **දෙවදූතසුත්තන්තං** කථෙසි. කථාපරියොසානෙ පාණසහස්සං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තතො ''හත්ථිසාලා අතිසම්බාධා''ති දක්ඛිණද්වාරෙ නන්දනවනුය්‍යානෙ ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. ථෙරො තත්ථ නිසීදිත්වා **ආසීවිසොපමසුත්තං** කථෙසි. තම්පි සුත්වා පාණසහස්සං සොතාපත්තිඵලං පටිලභි.

එවං ආගතදිවසතො දුතියදිවසෙ අඩ්ඪතෙය්‍යසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. ථෙරස්ස නන්දනවනෙ ආගතාගතාහි කුලිත්ථීහි කුලසුණ්හාහි කුලකුමාරීහි සද්ධිං සම්මොදමානස්සෙව සායන්හසමයො ජාතො. ථෙරො කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා ''ගච්ඡාම දානි මිස්සකපබ්බත''න්ති උට්ඨහි. අමච්චා – ''කත්ථ, භන්තෙ, ගච්ඡථා''ති? ''අම්හාකං නිවාසනට්ඨාන''න්ති. තෙ රඤ්ඤො සංවිදිතං කත්වා රාජානුමතෙන ආහංසු – ''අකාලො, භන්තෙ, ඉදානි තත්ථ ගන්තුං; ඉදමෙව නන්දනවනුය්‍යානං අය්‍යානං ආවාසට්ඨානං හොතූ''ති. ''අලං, ගච්ඡාමා''ති. පුන රඤ්ඤො වචනෙනාහංසු – ''රාජා, භන්තෙ, ආහ – 'එතං මෙඝවනං නාම උය්‍යානං මම පිතු සන්තකං නගරතො නාතිදූරං නාච්චාසන්නං ගමනාගමනසම්පන්නං, එත්ථ ථෙරා වාසං කප්පෙන්තූ''' ති. වසිංසු ථෙරා මෙඝවනෙ උය්‍යානෙ.

රාජාපි ඛො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන ථෙරස්ස සමීපං ගන්ත්වා සුඛසයිතභාවං පුච්ඡිත්වා ''කප්පති, භන්තෙ, භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරාමො''ති පුච්ඡි. ථෙරො ''කප්පති, මහාරාජා''ති වත්වා ඉමං සුත්තං ආහරි – **''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආරාම''**න්ති. රාජා තුට්ඨො සුවණ්ණභිඞ්ගාරං ගහෙත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා මහාමෙඝවනුය්‍යානං අදාසි. සහ උදකපාතෙන පථවී කම්පි. අයං මහාවිහාරෙ පඨමො පථවීකම්පො අහොසි. රාජා භීතො ථෙරං පුච්ඡි – ''කස්මා, භන්තෙ, පථවී කම්පතී''ති? ''මා භායි, මහාරාජ, ඉමස්මිං දීපෙ දසබලස්ස සාසනං පතිට්ඨහිස්සති; ඉදඤ්ච පඨමං විහාරට්ඨානං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත''න්ති. රාජා භිය්‍යොසොමත්තාය පසීදි. ථෙරො පුනදිවසෙපි රාජගෙහෙයෙව භුඤ්ජිත්වා නන්දනවනෙ **අනමතග්ගියානි** කථෙසි. පුනදිවසෙ **අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තං** කථෙසි. එතෙනෙවුපායෙන සත්ත දිවසානි කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අඩ්ඪනවමානං පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තතො පට්ඨාය ච නන්දනවනං සාසනස්ස ජොතිපාතුභාවට්ඨානන්ති කත්වා ''ජොතිවන''න්ති නාමං ලභි. සත්තමෙ පන දිවසෙ ථෙරා අන්තෙපුරෙ රඤ්ඤො **අප්පමාදසුත්තං** කථයිත්වා චෙතියගිරිමෙව අගමංසු.

අථ ඛො රාජා අමච්චෙ පුච්ඡි – ''ථෙරො, අම්හෙ ගාළ්හෙන ඔවාදෙන ඔවදති; ගච්ඡෙය්‍ය නු ඛො''ති? අමච්චා ''තුම්හෙහි, දෙව, ථෙරො අයාචිතො සයමෙව ආගතො; තස්මා තස්ස අනාපුච්ඡාව ගමනම්පි භවෙය්‍යා''ති ආහංසු. තතො රාජා රථං අභිරුහිත්වා ද්වෙ ච දෙවියො ආරොපෙත්වා චෙතියගිරිං අගමාසි මහච්චරාජානුභාවෙන. ගන්ත්වා දෙවියො එකමන්තං අපක්කමාපෙත්වා සයමෙව ථෙරානං සමීපං උපසඞ්කමන්තො අතිවිය කිලන්තරූපො හුත්වා උපසඞ්කමි. තතො නං ථෙරො ආහ – ''කස්මා ත්වං, මහාරාජ, එවං කිලමමානො ආගතො''ති? '''තුම්හෙ මම ගාළ්හං ඔවාදං දත්වා ඉදානි ගන්තුකාමා නු ඛො'ති ජානනත්ථං, භන්තෙ''ති. ''න මයං, මහාරාජ, ගන්තුකාමා; අපිච වස්සූපනායිකකාලො නාමායං මහාරාජ, තත්‍ර සමණෙන වස්සූපනායිකට්ඨානං ඤාතුං වට්ටතී''ති. තංදිවසමෙව අරිට්ඨො නාම අමච්චො පඤ්චපණ්ණාසාය ජෙට්ඨකනිට්ඨභාතුකෙහි සද්ධිං රඤ්ඤො සමීපෙ ඨිතො ආහ – ''ඉච්ඡාමහං, දෙව, ථෙරානං සන්තිකෙ පබ්බජිතු''න්ති. ''සාධු, භණෙ, පබ්බජස්සූ''ති රාජා අනුජානිත්වා ථෙරං සම්පටිච්ඡාපෙසි. ථෙරො තදහෙව පබ්බාජෙසි. සබ්බෙ ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණිංසු.

රාජාපි ඛො තඞ්ඛණෙයෙව කණ්ටකෙන චෙතියඞ්ගණං පරික්ඛිපිත්වා ද්වාසට්ඨියා ලෙණෙසු කම්මං පට්ඨපෙත්වා නගරමෙව අගමාසි. තෙපි ථෙරා දසභාතිකසමාකුලං රාජකුලං පසාදෙත්වා මහාජනං ඔවදමානා චෙතියගිරිම්හි වස්සං වසිංසු. තදාපි චෙතියගිරිම්හි පඨමං වස්සං උපගතා ද්වාසට්ඨි අරහන්තො අහෙසුං. අථායස්මා මහාමහින්දො වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා කත්තිකපුණ්ණමායං උපොසථදිවසෙ රාජානං එතදවොච – ''මහාරාජ, අම්හෙහි චිරදිට්ඨො සම්මාසම්බුද්ධො, අනාථවාසං වසිම්හ, ඉච්ඡාම මයං ජම්බුදීපං ගන්තු''න්ති. රාජා ආහ – ''අහං, භන්තෙ, තුම්හෙ චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහාමි, අයඤ්ච මහාජනො තුම්හෙ නිස්සාය තීසු සරණෙසු පතිට්ඨිතො, කස්මා තුම්හෙ උක්කණ්ඨිතත්ථා''ති? ''චිරදිට්ඨො නො, මහාරාජ, සම්මාසම්බුද්ධො, අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමීචිකම්මකරණට්ඨානං නත්ථි, තෙනම්හ උක්කණ්ඨිතා''ති. ''නනු, භන්තෙ, තුම්හෙ අවොචුත්ථ – 'පරිනිබ්බුතො සම්මාසම්බුද්ධො'''ති. ''කිඤ්චාපි, මහාරාජ, පරිනිබ්බුතො; අථ ඛ්වස්ස සරීරධාතුයො තිට්ඨන්තී''ති. ''අඤ්ඤාතං, භන්තෙ, ථූපපතිට්ඨානං තුම්හෙ ආකඞ්ඛථාති. කරොමි , භන්තෙ, ථූපං, භූමිභාගං දානි විචිනාථ; අපිච, භන්තෙ, ධාතුයො කුතො ලච්ඡාමා''ති? ''සුමනෙන සද්ධිං මන්තෙහි, මහාරාජා''ති.

''සාධු, භන්තෙ''ති රාජා සුමනං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි – ''කුතො දානි, භන්තෙ, ධාතුයො ලච්ඡාමා''ති? සුමනො ආහ – ''අප්පොස්සුක්කො ත්වං, මහාරාජ, වීථියො සොධාපෙත්වා ධජපටාකපුණ්ණඝටාදීහි අලඞ්කාරාපෙත්වා සපරිජනො උපොසථං සමාදියිත්වා සබ්බතාළාවචරෙ උපට්ඨාපෙත්වා මඞ්ගලහත්ථිං සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං කාරාපෙත්වා උපරි චස්ස සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙත්වා සායන්හසමයෙ මහානාගවනුය්‍යානාභිමුඛො යාහි. අද්ධා තස්මිං ඨානෙ ධාතුයො ලච්ඡසී''ති. රාජා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. ථෙරා චෙතියගිරිමෙව අගමංසු. තත්‍රායස්මා මහින්දත්ථෙරො සුමනසාමණෙරං ආහ – ''ගච්ඡ ත්වං, සාමණෙර, ජම්බුදීපෙ තව අය්‍යකං අසොකං ධම්මරාජානං උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන එවං වදෙහි – 'සහායො වො, මහාරාජ, දෙවානම්පියතිස්සො බුද්ධසාසනෙ පසන්නො ථූපං පතිට්ඨාපෙතුකාමො, තුම්හාකං කිර හත්ථෙ ධාතු අත්ථි තං මෙ දෙථා'ති. තං ගහෙත්වා සක්කං දෙවරාජානං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදෙහි – 'තුම්හාකං කිර, මහාරාජ, හත්ථෙ ද්වෙ ධාතුයො අත්ථි – දක්ඛිණදාඨා ච දක්ඛිණක්ඛකඤ්ච; තතො තුම්හෙ දක්ඛිණදාඨං පූජෙථ, දක්ඛිණක්ඛකං පන මය්හං දෙථා'ති. එවඤ්ච නං වදෙහි – 'කස්මා ත්වං, මහාරාජ, අම්හෙ තම්බපණ්ණිදීපං පහිණිත්වා පමජ්ජසී'''ති?

''සාධු, භන්තෙ''ති ඛො සුමනො ථෙරස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තාවදෙව පත්තචීවරමාදාය වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පාටලිපුත්තද්වාරෙ ඔරුය්හ රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. රාජා තුට්ඨො සාමණෙරස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා ගන්ධෙහි උබ්බට්ටෙත්වා වරමුත්තසදිසානං ධාතූනං පූරෙත්වා අදාසි. සො

තං ගහෙත්වා සක්කං දෙවරාජානං උපසඞ්කමි. සක්කො දෙවරාජා සාමණෙරං දිස්වාව ‘‘කිං, භන්තෙ සුමන, ආහිණ්ඩසී’’ති ආහ. ‘‘ත්වං, මහාරාජ, අම්හෙ තම්බපණ්ණිදීපං පෙසෙත්වා කස්මා පමජ්ජසී’’ති? ‘‘නප්පමජ්ජාමි, භන්තෙ, වදෙහි – ‘කිං කරොමී’’’ති? ‘‘තුම්හාකං කිර හත්ථෙ ද්වෙ ධාතුයො අත්ථි – දක්ඛිණදාඨා ච දක්ඛිණක්ඛකඤ්ච; තතො තුම්හෙ දක්ඛිණදාඨං පූජෙථ, දක්ඛිණක්ඛකං පන මය්හං දෙථා’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සක්කො දෙවානමින්දො යොජනප්පමාණං මණිථූපං උග්ඝාටෙත්වා දක්ඛිණක්ඛකධාතුං නීහරිත්වා සුමනස්ස අදාසි. සො තං ගහෙත්වා චෙතියගිරිම්හියෙව පතිට්ඨාසි.

අථ ඛො මහින්දපමුඛා සබ්බෙපි තෙ මහානාගා අසොකධම්මරාජෙන දින්නධාතුයො චෙතියගිරිම්හියෙව පතිට්ඨාපෙත්වා දක්ඛිණක්ඛකං ආදාය වඩ්ඪමානකච්ඡායාය මහානාගවනුය්යානමගමංසු . රාජාපි ඛො සුමනෙන වුත්තප්පකාරං පූජාසක්කාරං කත්වා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො සයං මඞ්ගලහත්ථිමත්ථකෙ සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානො මහානාගවනං සම්පාපුණි. අථස්ස එතදහොසි – ‘‘සචෙ අයං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධාතු, ඡත්තං අපනමතු, මඞ්ගලහත්ථී ජණ්ණුකෙහි භූමියං පතිට්ඨහතු, ධාතුචඞ්කොටකං මය්හං මත්ථකෙ පතිට්ඨාතූ’’ති. සහ රඤ්ඤො චිත්තුප්පාදෙන ඡත්තං අපනමි, හත්ථී ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨහි, ධාතුචඞ්කොටකං රඤ්ඤො මත්ථකෙ පතිට්ඨහි. රාජා අමතෙනෙව අභිසිත්තගත්තො විය පරමෙන පීතිපාමොජ්ජෙන සමන්නාගතො හුත්වා පුච්ඡි – ‘‘ධාතුං, භන්තෙ, කිං කරොමා’’ති? ‘‘හත්ථිකුම්භම්හියෙව තාව, මහාරාජ, ඨපෙහී’’ති. රාජා ධාතුචඞ්කොටකං ගහෙත්වා හත්ථිකුම්භෙ ඨපෙසි. පමුදිතො නාගො කොඤ්චනාදං නදි. මහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා පොක්ඛරවස්සං වස්සි. උදකපරියන්තං කත්වා මහාභූමිචාලො අහොසි. ‘‘පච්චන්තෙපි නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධාතු පතිට්ඨහිස්සතී’’ති දෙවමනුස්සා පමොදිංසු. එවං ඉද්ධානුභාවසිරියා දෙවමනුස්සානං පීතිං ජනයන්තො –

පුණ්ණමායං මහාවීරො, චාතුමාසිනියා ඉධ;
ආගන්ත්වා දෙවලොකම්හා, හත්ථිකුම්භෙ පතිට්ඨිතොති.

අථස්ස සො හත්ථිනාගො අනෙකතාළාවචරපරිවාරිතො අතිවිය උළාරෙන පූජාසක්කාරෙන සක්කරියමානො පච්ඡිමදිසාභිමුඛොව හුත්වා, අපසක්කන්තො යාව නගරස්ස පුරත්ථිමද්වාරං තාව ගන්ත්වා පුරත්ථිමෙන ද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා සකලනාගරෙන උළාරාය පූජාය කරීයමානාය දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ථූපාරාමස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ මහෙජවත්ථු නාම කිර අත්ථි, තත්ථ ගන්ත්වා පුන ථූපාරාමාභිමුඛොයෙව පටිනිවත්ති. තෙන ච සමයෙන ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං පරිභොගචෙතියට්ඨානං හොති.

අතීතෙ කිර අයං දීපො ඔජදීපො නාම අහොසි, රාජා අභයො නාම, නගරං අභයපුරං නාම, චෙතියපබ්බතො දෙවකූටපබ්බතො නාම, ථූපාරාමො පටියාරාමො නාම. තෙන ඛො පන සමයෙන කකුසන්ධො භගවා ලොකෙ උප්පන්නො හොති. තස්ස සාවකො මහාදෙවො නාම ථෙරො භික්ඛුසහස්සෙන සද්ධිං දෙවකූටෙ පතිට්ඨාසි, මහින්දත්ථෙරො විය චෙතියපබ්බතෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ඔජදීපෙ සත්තා පජ්ජරකෙන අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කකුසන්ධො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අනයබ්‍යසනමාපජ්ජන්තෙ. දිස්වා චත්තාලීසාය භික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතො අගමාසි. තස්සානුභාවෙන තාවදෙව පජ්ජරකො වූපසන්තො. රොගෙ වූපසන්තෙ භගවා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා ධමකරණං දත්වා පක්කාමි. තං අන්තො පක්ඛිපිත්වා පටියාරාමෙ චෙතියං අකංසු. මහාදෙවො දීපං අනුසාසන්තො විහාසි.

කොණාගමනස්ස පන භගවතො කාලෙ අයං දීපො වරදීපො නාම අහොසි, රාජා සමෙණ්ඩී නාම, නගරං වඩ්ඪමානං නාම , පබ්බතො සුවණ්ණකූටො නාම. තෙන ඛො පන සමයෙන වරදීපෙ දුබ්බුට්ඨිකා හොති දුබ්භික්ඛං දුස්සස්සං. සත්තා ඡාතකරොගෙන අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කොණාගමනො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්තෙ. දිස්වා තිංසභික්ඛුසහස්සපරිවුතො අගමාසි. බුද්ධානුභාවෙන දෙවො සම්මාධාරං අනුප්පවෙච්ඡි. සුභික්ඛං අහොසි. භගවා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා භික්ඛුසහස්සපරිවාරං මහාසුමනං නාම ථෙරං දීපෙ ඨපෙත්වා කායබන්ධනං දත්වා පක්කාමි. තං අන්තො පක්ඛිපිත්වා චෙතියං අකංසු.

කස්සපස්ස පන භගවතො කාලෙ අයං දීපො මණ්ඩදීපො නාම අහොසි, රාජා ජයන්තො නාම, නගරං විසාලං නාම, පබ්බතො සුභකූටො නාම . තෙන ඛො පන සමයෙන මණ්ඩදීපෙ මහාවිවාදො හොති. බහූ සත්තා කලහවිග්ගහජාතා අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කස්සපො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජන්තෙ. දිස්වා වීසතිභික්ඛුසහස්සපරිවුතො ආගන්ත්වා විවාදං වූපසමෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා භික්ඛුසහස්සපරිවාරං සබ්බනන්දං නාම ථෙරං දීපෙ පතිට්ඨාපෙත්වා උදකසාටකං දත්වා පක්කාමි. තං අන්තො පක්ඛිපිත්වා චෙතියං අකංසු. එවං ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං බුද්ධානං චෙතියානි පතිට්ඨහිංසු. තානි සාසනන්තරධානෙන නස්සන්ති, ඨානමත්තං අවසිස්සති. තස්මා වුත්තං – ‘‘තෙන ච සමයෙන ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං පරිභොගචෙතියට්ඨානං හොතී’’ති. තදෙතං විනට්ඨෙසු චෙතියෙසු දෙවතානුභාවෙන කණ්ටකසමාකිණ්ණසාඛෙහි නානාගච්ඡෙහි පරිවුතං තිට්ඨති – ‘‘මා නං කොචි උච්ඡිට්ඨාසුචිමලකචවරෙහි පදූසෙසී’’ති.

අථ ඛ්‍වස්ස හත්ථිනො පුරතො පුරතො ගන්ත්වා රාජපුරිසා සබ්බගච්ඡෙ ඡින්දිත්වා භූමිං සොධෙත්වා තං හත්ථතලසදිසං අකංසු. හත්ථිනාගො ගන්ත්වා තං ඨානං පුරතො කත්වා තස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ බොධිරුක්ඛට්ඨානෙ අට්ඨාසි. අථස්ස මත්ථකතො ධාතුං ඔරොපෙතුං ආරභිංසු. නාගො ඔරොපෙතුං න දෙති. රාජා ථෙරං පුච්ඡි – ''කස්මා, භන්තෙ, නාගො ධාතුං ඔරොපෙතුං න දෙතී''ති? ''ආරුළ්හං, මහාරාජ, ඔරොපෙතුං න වට්ටතී''ති. තස්මිඤ්ච කාලෙ අභයවාපියා උදකං ඡින්නං හොති. සමන්තා භූමි ඵලිතා හොති, සුඋද්ධරා මත්තිකාපිණ්ඩා. තතො මහාජනො සීඝං සීඝං මත්තිකං ආහරිත්වා හත්ථිකුම්භප්පමාණං වත්ථුමකාසි. තාවදෙව ච ථූපකරණත්ථං ඉට්ඨකා කාතුං ආරභිංසු. න යාව ඉට්ඨකා පරිනිට්ඨන්ති තාව හත්ථිනාගො කතිපාහං දිවා බොධිරුක්ඛට්ඨානෙ හත්ථිසාලායං තිට්ඨති, රත්තිං ථූපපතිට්ඨානභූමිං පරියායති. අථ වත්ථුං චිනාපෙත්වා රාජා ථෙරං පුච්ඡි – ''කීදිසො, භන්තෙ, ථූපො කාතබ්බො''ති? ''වීහිරාසිසදිසො, මහාරාජා''ති.

''සාධු, භන්තෙ''ති රාජා ජඞ්ඝප්පමාණං ථූපං චිනාපෙත්වා ධාතුඔරොපනත්ථාය මහාසක්කාරං කාරෙසි. සකලනගරඤ්ච ජනපදො ච ධාතුමහදස්සනත්ථං සන්නිපති. සන්නිපතිතෙ ච පන තස්මිං මහාජනකායෙ දසබලස්ස ධාතු හත්ථිකුම්භතො සත්තතාලප්පමාණං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. තෙහි තෙහි ධාතුප්පදෙසෙහි ඡන්නං වණ්ණානං උදකධාරා ච අග්ගික්ඛන්ධා ච පවත්තන්ති, සාවත්ථියං කණ්ඩම්බමූලෙ භගවතා දස්සිතපාටිහාරියසදිසමෙව පාටිහාරියං අහොසි. තඤ්ච ඛො නෙව ථෙරානුභාවෙන, න දෙවතානුභාවෙන; අපිච ඛො බුද්ධානුභාවෙනෙව. භගවා කිර ධරමානොව අධිට්ඨාසි – ''මයි පරිනිබ්බුතෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ අනුරාධපුරස්ස දක්ඛිණදිසාභාගෙ පුරිමකානං තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොගචෙතියට්ඨානෙ මම දක්ඛිණක්ඛකධාතු පතිට්ඨානදිවසෙ යමකපාටිහාරියං හොතූ''ති.

''එවං අචින්තියා බුද්ධා, බුද්ධධම්මා අචින්තියා;
අචින්තියෙ පසන්නානං, විපාකො හොති අචින්තියො''ති. (අප. ථෙර 1.1.82);

සම්මාසම්බුද්ධො කිර ඉමං දීපං ධරමානකාලෙපි තික්ඛත්තුං ආගමාසි. පඨමං – යක්ඛදමනත්ථං එකකොව ආගන්ත්වා යක්ඛෙ දමෙත්වා ''මයි පරිනිබ්බුතෙ ඉමස්මිං දීපෙ සාසනං පතිට්ඨහිස්සතී''ති තම්බපණ්ණිදීපෙ රක්ඛං කරොන්තො තික්ඛත්තුං දීපං ආවිජ්ජි. දුතියං – මාතුලභාගිනෙය්‍යානං නාගරාජූනං දමනත්ථාය එකකොව ආගන්ත්වා තෙ දමෙත්වා අගමාසි. තතියං – පඤ්චභික්ඛුසතපරිවාරො ආගන්ත්වා මහාචෙතියට්ඨානෙ ච ථූපාරාමචෙතියට්ඨානෙ ච මහාබොධිපතිට්ඨිතට්ඨානෙ ච මහියඞ්ගණචෙතියට්ඨානෙ ච මුතියඞ්ගණචෙතියට්ඨානෙ ච දීඝවාපිචෙතියට්ඨානෙ ච කල්‍යාණියචෙතියට්ඨානෙ ච නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. ඉදමස්ස චතුත්ථං ධාතුසරීරෙන ආගමනං.

ධාතුසරීරතො ච පනස්ස නික්ඛන්තඋදකඵුසිතෙහි සකලතම්බපණ්ණිතලෙ න කොචි අඵුට්ඨොකාසො නාම අහොසි. එවමස්ස තං ධාතුසරීරං උදකඵුසිතෙහි තම්බපණ්ණිතලස්ස පරිළාහං වූපසමෙත්වා මහාජනස්ස පාටිහාරියං දස්සෙත්වා ඔතරිත්වා රඤ්ඤො මත්ථකෙ පතිට්ඨාසි . රාජා සඵලං මනුස්සපටිලාභං මඤ්ඤමානො මහන්තං සක්කාරං කරිත්වා ධාතුං පතිට්ඨාපෙසි. සහ ධාතුපතිට්ඨාපනෙන මහාභූමිචාලො අහොසි. තස්මිඤ්ච පන ධාතුපාටිහාරියෙ චිත්තං පසාදෙත්වා රඤ්ඤො භාතා අභයො නාම රාජකුමාරො පුරිසසහස්සෙන සද්ධිං පබ්බජි. චෙතරට්ඨගාමතො පඤ්ච දාරකසතානි පබ්බජිංසු, තථා ද්වාරමණ්ඩලාදීහි ගාමකෙහි නික්ඛමිත්වා පඤ්චපඤ්ච දාරකසතානි සබ්බානිපි අන්තොනගරතො ච බහිනගරතො ච පබ්බජිතානි තිංසභික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. නිට්ඨිතෙ පන ථූපස්මිං රාජා ච රාජභාතිකා ච දෙවියො ච දෙවනාගයක්ඛානම්පි විම්හයකරං පච්චෙකං පච්චෙකං පූජං අකංසු. නිට්ඨිතාය පන ධාතුපූජාය පතිට්ඨිතෙ ධාතුවරෙ මහින්දත්ථෙරො මෙඝවනුය්‍යානමෙව ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි.

තස්මිං ඛො පන සමයෙ අනුළා දෙවී පබ්බජිතුකාමා හුත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තස්සා වචනං සුත්වා ථෙරං එතදවොච – ''අනුළා, භන්තෙ, දෙවී පබ්බජිතුකාමා, පබ්බාජෙථ න''න්ති. ''න, මහාරාජ, අම්හාකං මාතුගාමං පබ්බාජෙතුං කප්පති. පාටලිපුත්තෙ පන මය්හං භගිනී සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරී නාම අත්ථි, තං පක්කොසාපෙහි. ඉමස්මිඤ්ච පන, මහාරාජ, දීපෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං බොධි පතිට්ඨාසි. අම්හාකම්පි භගවතො සරසරංසිජාලවිස්සජ්ජනකෙන බොධිනා ඉධ පතිට්ඨාතබ්බං, තස්මා තථා සාසනං පහිණෙය්‍යාසි යථා සඞ්ඝමිත්තා බොධිං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යා''ති.

''සාධු, භන්තෙ''ති රාජා ථෙරස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අමච්චෙහි සද්ධිං මන්තෙන්තො අරිට්ඨං නාම අත්තනො භාගිනෙය්‍යං ආහ – ''සක්ඛිස්සසි ත්වං, තාත, පාටලිපුත්තං ගන්ත්වා මහාබොධිනා සද්ධිං අය්‍යං සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිං ආනෙතු''න්ති? ''සක්ඛිස්සාමි, දෙව, සචෙ මෙ පබ්බජ්ජං අනුජානිස්සසී''ති. ''ගච්ඡ, තාත , ථෙරිං ආනෙත්වා පබ්බජාහී''ති. සො රඤ්ඤො ච ථෙරස්ස ච සාසනං ගහෙත්වා ථෙරස්ස අධිට්ඨානවසෙන එකදිවසෙනෙව ජම්බුකොලපට්ටනං ගන්ත්වා නාවං අභිරුහිත්වා සමුද්දං අතික්කමිත්වා පාටලිපුත්තමෙව අගමාසි. අනුළාපි ඛො දෙවී පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං දස සීලානි සමාදියිත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා නගරස්ස එකදෙසෙ උපස්සයං කාරාපෙත්වා නිවාසං කප්පෙසි. අරිට්ඨොපි තංදිවසමෙව රඤ්ඤො සාසනං අප්පෙසි, එවඤ්ච අවොච – ''පුත්තො තෙ, දෙව, මහින්දත්ථෙරො එවමාහ – 'සහායකස්ස කිර තෙ දෙවානම්පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො භාතු ජායා අනුළා නාම දෙවී පබ්බජිතුකාමා , තං පබ්බාජෙතුං අය්‍යං සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිං පහිණථ, අය්‍යායෙව ච සද්ධිං මහාබොධි'''න්ති. ථෙරස්ස සාසනං ආරොචෙත්වා සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – ''අය්‍යෙ, තුම්හාකං භාතා මහින්දත්ථෙරො මං තුම්හාකං සන්තිකං පෙසෙසි,

දෙවානම්පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො භාතු ජායා අනුළා නාම දෙවී පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි, පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා, තං කිර ආගන්ත්වා පබ්බාජෙථා''ති. සා තාවදෙව තුරිතතුරිතා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා එවමාහ – ''මහාරාජ, මය්හං භාතා මහින්දත්ථෙරො එවං පහිණි, 'රඤ්ඤො කිර භාතු ජායා අනුළා නාම දෙවී පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා මය්හං ආගමනං උදික්ඛති'. ගච්ඡාමහං, මහාරාජ, තම්බපණ්ණිදීප''න්ති.

රාජා ආහ – ''අම්ම, පුත්තොපි මෙ මහින්දත්ථෙරො නත්තා ච මෙ සුමනසාමණෙරො මං ඡින්නහත්ථං විය කරොන්තා තම්බපණ්ණිදීපං ගතා. තස්ස මය්හං තෙපි අපස්සන්තස්ස උප්පන්නො සොකො තව මුඛං පස්සන්තස්ස වූපසම්මති! අලං, අම්ම, මා ත්වං අගමාසී''ති. ''භාරියං මෙ, මහාරාජ, භාතු වචනං; අනුළාපි ඛත්තියා ඉත්ථීසහස්සපරිවුතා පබ්බජ්ජාපුරෙක්ඛාරා මං පටිමානෙති; ගච්ඡාමහං, මහාරාජා''ති. ''තෙන හි, අම්ම, මහාබොධිං ගහෙත්වා ගච්ඡාහී''ති. කුතො රඤ්ඤො මහාබොධි? රාජා කිර තතො පුබ්බෙ එව ධාතුග්ගහණත්ථාය අනාගතෙ සුමනෙ ලඞ්කාදීපං මහාබොධිං පෙසෙතුකාමො, ''කථං නු ඛො අසත්ථඝාතාරහං මහාබොධිං පෙසෙස්සාමී''ති උපායං අපස්සන්තො මහාදෙවං නාම අමච්චං පුච්ඡි. සො ආහ – ''සන්ති, දෙව, බහූ පණ්ඩිතා භික්ඛූ''ති. තං සුත්වා රාජා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස භත්තං පටියාදෙත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ සඞ්ඝං පුච්ඡි – ''ගන්තබ්බං නු ඛො, භන්තෙ, භගවතො මහාබොධිනා ලඞ්කාදීපං නො''ති? සඞ්ඝො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස භාරං අකාසි.

ථෙරො ''ගන්තබ්බං, මහාරාජ, මහාබොධිනා ලඞ්කාදීප''න්ති වත්වා භගවතො **පඤ්ච මහාඅධිට්ඨානානි** කථෙසි. කතමානි පඤ්ච? භගවා කිර මහාපරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නො ලඞ්කාදීපෙ මහාබොධිපතිට්ඨාපනත්ථාය ''අසොකමහාරාජා මහාබොධිග්ගහණත්ථං ගමිස්සති, තදා මහාබොධිස්ස දක්ඛිණසාඛා සයමෙව ඡිජ්ජිත්වා සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨාතූ''ති අධිට්ඨාසි – ඉදමෙකමධිට්ඨානං.

තත්ථ පතිට්ඨානකාලෙ ච ''මහාබොධි හිමවලාහකගබ්භං පවිසිත්වා පතිට්ඨාතූ''ති අධිට්ඨාසි – ඉදං දුතියමධිට්ඨානං.

''සත්තමෙ දිවසෙ හිමවලාහකගබ්භතො ඔරුය්හ සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨහන්තො පත්තෙහි ච ඵලෙහි ච ඡබ්බණ්ණරංසියො මුඤ්චතූ''ති අධිට්ඨාසි – ඉදං තතියමධිට්ඨානං.

''ථූපාරාමෙ දක්ඛිණක්ඛකධාතු චෙතියම්හි පතිට්ඨානදිවසෙ යමකපාටිහාරියං කරොතූ''ති අධිට්ඨාසි – ඉදං චතුත්ථං අධිට්ඨානං.

ලඞ්කාදීපම්හියෙව මෙ දොණමත්තා ධාතුයො මහාචෙතියම්හි පතිට්ඨානකාලෙ බුද්ධවෙසං ගහෙත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං කරොන්තූ''ති අධිට්ඨාසි – ඉදං පඤ්චමං අධිට්ඨානන්ති.

රාජා ඉමානි පඤ්ච මහාඅධිට්ඨානානි සුත්වා පසන්නචිත්තො පාටලිපුත්තතො යාව මහාබොධි තාව මග්ගං පටිජග්ගාපෙත්වා සුවණ්ණකටාහත්ථාය බහුං සුවණ්ණං නීහරාපෙසි. තාවදෙව ච රඤ්ඤො චිත්තං ඤත්වා විස්සකම්මදෙවපුත්තො කම්මාරවණ්ණං නිම්මිනිත්වා පුරතො අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා ''තාත, ඉමං සුවණ්ණං ගහෙත්වා කටාහං කරොහී''ති ආහ. ''පමාණං, දෙව, ජානාථා''ති? ''ත්වමෙව, තාත, ඤත්වා කරොහී''ති. ''සාධු, දෙව, කරිස්සාමී''ති සුවණ්ණං ගහෙත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන හත්ථෙන පරිමජ්ජිත්වා සුවණ්ණකටාහං නිම්මිනි නවහත්ථපරික්ඛෙපං පඤ්චහත්ථුබ්බෙධං තිහත්ථවික්ඛම්භං අට්ඨඞ්ගුලබහලං හත්ථිසොණ්ඩප්පමාණමුඛවට්ටිං. අථ රාජා සත්තයොජනායාමාය තියොජනවිත්ථාරාය මහතියා සෙනාය පාටලිපුත්තතො නික්ඛමිත්වා අරියසඞ්ඝමාදාය මහාබොධිසමීපං අගමාසි. සෙනා සමුස්සිතධජපටාකං නානාරතනවිචිත්තං අනෙකාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතං නානාවිධකුසුමසමාකිණ්ණං අනෙකතූරියසඞ්ඝුට්ඨං මහාබොධිං පරික්ඛිපි. රාජා සහස්සමත්තෙ ගණපාමොක්ඛෙ මහාථෙරෙ ගහෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ පත්තාභිසෙකානං රාජූනං සහස්සෙන අත්තානඤ්ච මහාබොධිඤ්ච පරිවාරාපෙත්වා මහාබොධිමූලෙ ඨත්වා මහාබොධිං උල්ලොකෙසි. මහාබොධිස්ස ඛන්ධඤ්ච දක්ඛිණමහාසාඛාය චතුහත්ථප්පමාණප්පදෙසඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසං අදස්සනං අගමාසි.

රාජා තං පාටිහාරියං දිස්වා උප්පන්නපීතිපාමොජ්ජො ''අහං, භන්තෙ, ඉමං පාටිහාරියං දිස්වා තුට්ඨො මහාබොධිං සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන පූජෙමී''ති භික්ඛුසඞ්ඝස්ස වත්වා අභිසෙකං අදාසි. තතො පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨසු ඨානෙසු වන්දිත්වා උට්ඨාය අඤ්ජලිං පග්ගය්හ ඨත්වා සච්චවචනකිරියාය බොධිං ගණ්හිතුකාමො භූමිතො යාව මහාබොධිස්ස දක්ඛිණසාඛා තාව උච්චං කත්වා ඨපිතස්ස සබ්බරතනමයපීඨස්ස උපරි සුවණ්ණකටාහං ඨපාපෙත්වා රතනපීඨං ආරුය්හ සුවණ්ණතූලිකං ගහෙත්වා මනොසිලාය ලෙඛං කත්වා ''යදි මහාබොධිනා ලඞ්කාදීපෙ පතිට්ඨාතබ්බං, යදි චාහං බුද්ධසාසනෙ නිබ්බෙමතිකො භවෙය්‍යං, මහාබොධි සයමෙව ඉමස්මිං සුවණ්ණකටාහෙ ඔරුය්හ පතිට්ඨාතූ''ති සච්චවචනකිරියමකාසි. සහ සච්චකිරියාය බොධිසාඛා මනොසිලාය පරිච්ඡින්නට්ඨානෙ ඡිජ්ජිත්වා ගන්ධකලලපූරස්ස සුවණ්ණකටාහස්ස උපරි අට්ඨාසි. තස්ස උබ්බෙධෙන දසහත්ථො ඛන්ධො හොති චතුහත්ථා පඤ්ච මහාසාඛා පඤ්චහියෙව ඵලෙහි පටිමණ්ඩිතා, ඛුද්දකසාඛානං පන සහස්සං. අථ රාජා මූලලෙඛාය උපරි තිවඞ්ගුලප්පදෙසෙ අඤ්ඤං ලෙඛං පරිච්ඡින්දි. තතො තාවදෙව පුප්ඵුළකා හුත්වා දස මහාමූලානි නික්ඛමිංසු. පුන උපරූපරි තිවඞ්ගුලෙ තිවඞ්ගුලෙ අඤ්ඤා නව ලෙඛා පරිච්ඡින්දි. තාහිපි දස දස පුප්ඵුළකා හුත්වා නවුති

මූලානි නික්ඛමිංසු. පඨමකා දස මහාමූලා චතුරඞ්ගුලමත්තං නික්ඛන්තා. ඉතරෙපි ගවක්ඛජාලසදිසං අනුසිබ්බන්තා නික්ඛන්තා. එත්තකං පාටිහාරියං රාජා රතනපීඨමත්ථකෙ ඨිතොයෙව දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ මහානාදං නදි. අනෙකානි භික්ඛුසහස්සානි සාධුකාරමකංසු. සකලරාජසෙනා උන්නාදිනී අහොසි. චෙලුක්ඛෙපසතසහස්සානි පවත්තයිංසු. භූමට්ඨකදෙවෙ ආදිං කත්වා යාව බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා තාව සාධුකාරං පවත්තයිංසු. රඤ්ඤො ඉමං පාටිහාරියං පස්සන්තස්ස පීතියා නිරන්තරං ඵුටසරීරස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ඨිතස්සෙව මහාබොධි මූලසතෙන සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨාසි. දස මහාමූලානි සුවණ්ණකටාහතලං ආහච්ච අට්ඨංසු. අවසෙසානි නවුති ඛුද්දකමූලානි අනුපුබ්බෙන වඩ්ඪනකානි හුත්වා ගන්ධකලලෙ ඔරුය්හ ඨිතානි.

එවං සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතමත්තෙ මහාබොධිම්හි මහාපථවී චලි. ආකාසෙ දෙවදුන්දුභියො ඵලිංසු. පබ්බතානං නච්චෙහි දෙවානං සාධුකාරෙහි යක්ඛානං හිඞ්කාරෙහි අසුරානං ථුතිජප්පෙහි බ්‍රහ්මානං අප්ඵොටනෙහි මෙඝානං ගජ්ජිතෙහි චතුප්පදානං රවෙහි පක්ඛීනං රුතෙහි සබ්බතාළාවචරානං සකසකපටිභානෙහි පථවීතලතො යාව බ්‍රහ්මලොකා තාව එකකොලාහලං එකනින්නාදං අහොසි. පඤ්චසු සාඛාසු ඵලතො ඵලතො ඡබ්බණ්ණරංසියො නික්ඛමිත්වා සකලචක්කවාළං රතනගොපානසීවිනද්ධං විය කුරුමානා යාව බ්‍රහ්මලොකා අබ්භුග්ගච්ඡිංසු. තං ඛණතො ච පන පභුති සත්ත දිවසානි මහාබොධි හිමවලාහකගබ්භං පවිසිත්වා අට්ඨාසි. න කොචි මහාබොධිං පස්සති. රාජා රතනපීඨතො ඔරුය්හ සත්ත දිවසානි මහාබොධිපූජං කාරෙසි. සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බදිසාහි හිමා ච ඡබ්බණ්ණරංසියො ච ආවත්තිත්වා මහාබොධිමෙව පවිසිංසු. විගතහිමවලාහකෙ විප්පසන්නෙ චක්කවාළගබ්භෙ මහාබොධි පරිපුණ්ණඛන්ධසාඛාපසාඛො පඤ්චඵලපටිමණ්ඩිතො සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතොව පඤ්ඤායිත්ථ. රාජා මහාබොධිං දිස්වා තෙහි පාටිහාරියෙහි සඤ්ජාතපීතිපාමොජ්ජො ‘‘සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන තරුණමහාබොධිං පූජෙස්සාමී’’ති අභිසෙකං දත්වා සත්ත දිවසානි මහාබොධිට්ඨානෙයෙව අට්ඨාසි.

මහාබොධි පුබ්බකත්තිකපවාරණාදිවසෙ සායන්හසමයෙ පඨමං සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨහි. තතො හිමගබ්භසත්තාහං අභිසෙකසත්තාහඤ්ච වීතිනාමෙත්වා කාළපක්ඛස්ස උපොසථදිවසෙ රාජා එකදිවසෙනෙව පාටලිපුත්තං පවිසිත්වා කත්තිකජුණ්හපක්ඛස්ස පාටිපදදිවසෙ මහාබොධිං පාචීනමහාසාලමූලෙ ඨපෙසි. සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතදිවසතො සත්තරසමෙ දිවසෙ මහාබොධිස්ස අභිනවඞ්කුරා පාතුරහෙසුං. තෙ දිස්වාපි පසන්නො රාජා පුන මහාබොධිං රජ්ජෙන පූජෙන්තො සකලජම්බුදීපාභිසෙකමදාසි. තදා සුමනසාමණෙරො කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ ධාතුග්ගහණත්ථං ගතො මහාබොධිස්ස කත්තිකඡණපූජං අද්දස. එවං මහාබොධිමණ්ඩතො ආනෙත්වා පාටලිපුත්තෙ ඨපිතං මහාබොධිං සන්ධාය ආහ – ‘‘තෙන හි, අම්ම, මහාබොධිං ගහෙත්වා ගච්ඡාහී’’ති. සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි.

රාජා මහාබොධිරක්ඛණත්ථාය අට්ඨාරස දෙවතාකුලානි, අට්ඨ අමච්චකුලානි, අට්ඨ බ්‍රාහ්මණකුලානි, අට්ඨ කුටුම්බියකුලානි, අට්ඨ ගොපකකුලානි, අට්ඨ තරච්ඡකුලානි, අට්ඨ ච කාලිඞ්ගකුලානි දත්වා උදකසිඤ්චනත්ථාය ච අට්ඨ සුවණ්ණඝටෙ, අට්ඨ ච රජතඝටෙ දත්වා ඉමිනා පරිවාරෙන මහාබොධිං ගඞ්ගාය නාවං ආරොපෙත්වා සයම්පි නගරතො නික්ඛමිත්වා විජ්ඣාටවිං සමතික්කම්ම අනුපුබ්බෙන සත්තහි දිවසෙහි තාමලිත්තිං අනුප්පත්තො. අන්තරාමග්ගෙ දෙවනාගමනුස්සා උළාරං මහාබොධිපූජං අකංසු. රාජාපි සමුද්දතීරෙ සත්ත දිවසානි මහාබොධිං ඨපෙත්වා සකලජම්බුදීපමහාරජ්ජං අදාසි. ඉදමස්ස තතියං ජම්බුදීපරජ්ජසම්පදානං හොති.

එවං මහාරජ්ජෙන පූජෙත්වා මාගසිරමාසස්ස පඨමපාටිපදදිවසෙ අසොකො ධම්මරාජා මහාබොධිං උක්ඛිපිත්වා ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්හ නාවාය පතිට්ඨාපෙත්වා සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරිම්පි සපරිවාරං නාවං ආරොපෙත්වා අරිට්ඨං අමච්චං එතදවොච – ‘‘අහං, තාත, මහාබොධිං තික්ඛත්තුං සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන පූජෙත්වා ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්හ මම සහායකස්ස පෙසෙසිං, සොපි එවමෙව මහාබොධිං පූජෙතූ’’ති. එවං සහායකස්ස සාසනං දත්වා ‘‘ගච්ඡති වතරෙ, දසබලස්ස සරසරංසිජාලං විමුඤ්චන්තො මහාබොධිරුක්ඛො’’ති වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අස්සූනි පවත්තයමානො අට්ඨාසි. සාපි ඛො මහාබොධිසමාරුළ්හා නාවා පස්සතො පස්සතො මහාරාජස්ස මහාසමුද්දතලං පක්ඛන්තා. මහාසමුද්දෙපි සමන්තා යොජනං වීචියො වූපසන්තා; පඤ්ච වණ්ණානි පදුමානි පුප්ඵිතානි; අන්තලික්ඛෙ දිබ්බානි තූරියානි පවජ්ජිංසු; ආකාසෙ ජලජථලජරුක්ඛාදිසන්නිස්සිතාහි දෙවතාහි පවත්තිතා අතිවිය උළාරා පූජා අහොසි. සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරීපි සුපණ්ණරූපෙන මහාසමුද්දෙ නාගකුලානි සන්තාසෙසි. තෙ ච උත්‍රස්තරූපා නාගා ආගන්ත්වා තං විභූතිං පස්සිත්වා ථෙරිං යාචිත්වා මහාබොධිං නාගභවනං අතිහරිත්වා සත්ත දිවසානි නාගරජ්ජෙන පූජෙත්වා පුන නාවාය පතිට්ඨාපෙසුං. තංදිවසමෙව නාවා ජම්බුකොලපට්ටනං අගමාසි. අසොකමහාරාජාපි මහාබොධිවියොගදුක්ඛිතො කන්දිත්වා රොදිත්වා යාව දස්සනවිසයං ඔලොකෙත්වා පටිනිවත්ති.

දෙවානම්පියතිස්සො මහාරාජාපි ඛො සුමනසාමණෙරස්ස වචනෙන මාගසිරමාසස්ස පඨමපාටිපදදිවසතො පභුති උත්තරද්වාරතො පට්ඨාය යාව ජම්බුකොලපට්ටනං තාව මග්ගං සොධාපෙත්වා අලඞ්කාරාපෙත්වා නගරතො නික්ඛමනදිවසෙ උත්තරද්වාරසමීපෙ සමුද්දසාලවත්ථුස්මිං ඨිතොයෙව තාය විභූතියා මහාසමුද්දෙ ආගච්ඡන්තංයෙව මහාබොධිං ථෙරස්ස ආනුභාවෙන දිස්වා තුට්ඨමානසො නික්ඛමිත්වා සබ්බං මග්ගං පඤ්චවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි ඔකිරාපෙන්තො අන්තරන්තරෙ පුප්ඵඅග්ඝියානි ඨපෙන්තො එකාහෙනෙව ජම්බුකොලපට්ටනං ගන්ත්වා සබ්බතාළාවචරපරිවුතො පුප්ඵධූමගන්ධවාසාදීහි පූජයමානො ගලප්පමාණං උදකං ඔරුය්හ ‘‘ආගතො වතරෙ, දසබලස්ස සරසරංසිජාලවිස්සජ්ජනකො මහාබොධිරුක්ඛො’’ති පසන්නචිත්තො මහාබොධිං උක්ඛිපිත්වා උත්තමඞ්ගෙ සිරස්මිං පතිට්ඨාපෙත්වා මහාබොධිං පරිවාරෙත්වා ආගතෙහි සොළසහි ජාතිසම්පන්නකුලෙහි සද්ධිං සමුද්දතො

පච්චුත්තරිත්වා සමුද්දතීරෙ මහාබොධිං ඨපෙත්වා තීණි දිවසානි සකලතම්බපණ්ණිදීපරජ්ජෙන පූජෙසි, සොළසන්නං ජාතිසම්පන්නකුලානං රජ්ජං විචාරෙසි. අථ චතුත්ථෙ දිවසෙ මහාබොධිං ආදාය උළාරං පූජං කුරුමානො අනුපුබ්බෙන අනුරාධපුරං සම්පත්තො. අනුරාධපුරෙපි මහාසක්කාරං කත්වා චාතුද්දසීදිවසෙ වඩ්ඪමානකච්ඡායාය මහාබොධිං උත්තරද්වාරෙන පවෙසෙත්වා නගරමජ්ඣෙන අතිහරන්තො දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණද්වාරතො පඤ්චධනුසතිකෙ ඨානෙ යත්ථ අම්හාකං සම්මාසම්බුද්ධො නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි, පුරිමකා ච තයො සම්මාසම්බුද්ධා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිංසු, යත්ථ කකුසන්ධස්ස භගවතො මහාසිරීසබොධි, කොනාගමනස්ස භගවතො උදුම්බරබොධි, කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස ච නිග්‍රොධබොධි පතිට්ඨාසි, තස්මිං මහාමෙඝවනුය්‍යානස්ස තිලකභූතෙ සුමනසාමණෙරස්ස වචනෙන පඨමමෙව කතභූමිපරිකම්මෙ රාජවත්ථුද්වාරකොට්ඨකට්ඨානෙ මහාබොධිං පතිට්ඨාපෙසි.

කථං? තානි කිර බොධිං පරිවාරෙත්වා ආගතානි සොළස ජාතිසම්පන්නකුලානි රාජවෙසං ගණ්හිංසු. රාජා දොවාරිකවෙසං ගණ්හි. සොළස කුලානි මහාබොධිං ගහෙත්වා ඔරොපයිංසු. මහාබොධි තෙසං හත්ථතො මුත්තසමනන්තරමෙව අසීතිහත්ථප්පමාණං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඡබ්බණ්ණරංසියො මුඤ්චි. රංසියො සකලදීපං පත්ථරිත්වා උපරි බ්‍රහ්මලොකං ආහච්ච අට්ඨංසු. මහාබොධිපාටිහාරියං දිස්වා සඤ්ජාතප්පසාදානි දසපුරිසසහස්සානි අනුපුබ්බවිපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පත්වා පබ්බජිංසු. යාව සූරියත්ථඞ්ගමා මහාබොධි අන්තලික්ඛෙ අට්ඨාසි. අත්ථඞ්ගමිතෙ පන සූරියෙ රොහිණිනක්ඛත්තෙන පථවියං පතිට්ඨාසි. සහ බොධිපතිට්ඨානා උදකපරියන්තං කත්වා මහාපථවී අකම්පි. පතිට්ඨහිත්වා ච පන මහාබොධි සත්ත දිවසානි හිමගබ්භෙ සන්නිසීදි. ලොකස්ස අදස්සනං අගමාසි. සත්තමෙ දිවසෙ විගතවලාහකං නභං අහොසි. ඡබ්බණ්ණරංසියො ජලන්තා විප්ඵුරන්තා නිච්ඡරිංසු. මහාබොධිස්ස ඛන්ධො ච සාඛායො ච පත්තානි ච පඤ්ච ඵලානි ච දස්සිංසු. මහින්දත්ථෙරො ච සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරී ච රාජා ච සපරිවාරා මහාබොධිට්ඨානමෙව අගමංසු. යෙභුය්‍යෙන ච සබ්බෙ දීපවාසිනො සන්නිපතිංසු. තෙසං පස්සන්තානංයෙව උත්තරසාඛතො එකං ඵලං පච්චිත්වා සාඛතො මුච්චි. ථෙරො හත්ථං උපනාමෙසි. ඵලං ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාසි. තං ථෙරො ‘‘රොපය, මහාරාජා’’ති රඤ්ඤො අදාසි. රාජා ගහෙත්වා සුවණ්ණකටාහෙ මධුරපංසුං ආකිරිත්වා ගන්ධකලලං පූරෙත්වා රොපෙත්වා මහාබොධිආසන්නට්ඨානෙ ඨපෙසි. සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව චතුහත්ථප්පමාණා අට්ඨ තරුණබොධිරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අට්ඨ තරුණබොධිරුක්ඛෙ සෙතච්ඡත්තෙන පූජෙත්වා අභිසෙකං අදාසි. තතො එකං බොධිරුක්ඛං ආගමනකාලෙ මහාබොධිනා පඨමපතිට්ඨිතොකාසෙ ජම්බුකොලපට්ටනෙ රොපයිංසු, එකං තවක්කබ්‍රාහ්මණස්ස ගාමද්වාරෙ, එකං ථූපාරාමෙ, එකං ඉස්සරනිම්මානවිහාරෙ, එකං පඨමචෙතියට්ඨානෙ, එකං චෙතියපබ්බතෙ, එකං රොහණජනපදම්හි කාජරගාමෙ, එකං රොහණජනපදම්හියෙව චන්දනගාමෙ. ඉතරෙසං චතුන්නං ඵලානං බීජෙහි ජාතෙ ද්වත්තිංස බොධිතරුණෙ යොජනියආරාමෙසු පතිට්ඨාපෙසුං.

එවං පුත්තනත්තුපරම්පරාය සමන්තා දීපවාසීනං හිතාය සුඛාය පතිට්ඨිතෙ දසබලස්ස ධම්මධජභූතෙ මහාබොධිම්හි අනුළා දෙවී පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහීති මාතුගාමසහස්සෙන සද්ධිං සඞ්ඝමිත්තත්ථෙරියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව සපරිවාරා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. අරිට්ඨොපි ඛො රඤ්ඤො භාගිනෙය්‍යො පඤ්චහි පුරිසසතෙහි සද්ධිං ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව සපරිවාරො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

අථෙකදිවසං රාජා මහාබොධිං වන්දිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං ථූපාරාමං ගච්ඡති. තස්ස ලොහපාසාදට්ඨානං සම්පත්තස්ස පුරිසා පුප්ඵානි අභිහරිංසු. රාජා ථෙරස්ස පුප්ඵානි අදාසි. ථෙරො පුප්ඵෙහි ලොහපාසාදට්ඨානං පූජෙසි. පුප්ඵෙසු භූමියං පතිතමත්තෙසු මහාභූමිචාලො අහොසි. රාජා ‘‘කස්මා, භන්තෙ, භූමි චලිතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ඉස්මිං, මහාරාජ, ඔකාසෙ සඞ්ඝස්ස අනාගතෙ උපොසථාගාරං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත’’න්ති.

රාජා පුන ථෙරෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තො අම්බඞ්ගණට්ඨානං පත්තො. තත්ථස්ස වණ්ණගන්ධසම්පන්නං අතිමධුරරසං එකං අම්බපක්කං ආහරියිත්ථ. රාජා තං ථෙරස්ස පරිභොගත්ථාය අදාසි. ථෙරො තත්ථෙව පරිභුඤ්ජිත්වා ‘‘ඉදං එත්ථෙව රොපෙථා’’ති ආහ. රාජා තං අම්බට්ඨිං ගහෙත්වා තත්ථෙව රොපෙත්වා උදකං ආසිඤ්චි. සහ අම්බබීජරොපනෙන පථවී අකම්පි. රාජා ‘‘කස්මා, භන්තෙ, පථවී කම්පිත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ඉමස්මිං, මහාරාජ, ඔකාසෙ සඞ්ඝස්ස අනාගතෙ ‘අම්බඞ්ගණං’ නාම සන්නිපාතට්ඨානං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත’’න්ති.

රාජා තත්ථ අට්ඨ පුප්ඵමුට්ඨියො ඔකිරිත්වා වන්දිත්වා පුන ථෙරෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තො මහාචෙතියට්ඨානං පත්තො. තත්ථස්ස පුරිසා චම්පකපුප්ඵානි අභිහරිංසු. තානි රාජා ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො මහාචෙතියට්ඨානං පුප්ඵෙහි පූජෙත්වා වන්දි. තාවදෙව මහාපථවී සඞ්කම්පි. රාජා ‘‘කස්මා, භන්තෙ, පථවී කම්පිත්ථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ඉමස්මිං, මහාරාජ, ඔකාසෙ අනාගතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අසදිසො මහාථූපො භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත’’න්ති. ‘‘අහමෙව කරොමි, භන්තෙ’’ති. ‘‘අලං, මහාරාජ, තුම්හාකං අඤ්ඤං බහුකම්මං අත්ථි, තුම්හාකං පන නත්තා දුට්ඨගාමණී අභයො නාම කාරෙස්සතී’’ති. අථ රාජා ‘‘සචෙ, භන්තෙ, මය්හං නත්තා කරිස්සති, කතංයෙව මයා’’ති ද්වාදසහත්ථං පාසාණත්ථම්භං ආහරාපෙත්වා ‘‘දෙවානම්පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො නත්තා දුට්ඨගාමණී අභයො නාම ඉමස්මිං පදෙසෙ ථූපං කරොතූ’’ති අක්ඛරානි ලිඛාපෙත්වා පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දිත්වා ථෙරං පුච්ඡි – ‘‘පතිට්ඨිතං නු ඛො, භන්තෙ, තම්බපණ්ණිදීපෙ සාසන’’න්ති? ‘‘පතිට්ඨිතං, මහාරාජ, සාසනං; මූලානි පනස්ස න තාව ඔතරන්තී’’ති. ‘‘කදා පන, භන්තෙ මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්තී’’ති? ‘‘යදා, මහාරාජ, තම්බපණ්ණිදීපකානං මාතාපිතූනං තම්බපණ්ණිදීපෙ ජාතො දාරකො තම්බපණ්ණිදීපෙ පබ්බජිත්වා තම්බපණ්ණිදීපම්හියෙව විනයං උග්ගහෙත්වා තම්බපණ්ණිදීපෙ වාචෙස්සති, තදා සාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්තී’’ති. ‘‘අත්ථි පන, භන්තෙ, එදිසො

භික්ඛූ''ති? ''අත්ථි, මහාරාජ, මහාඅරිට්ඨො භික්ඛු පටිබලො එතස්මිං කම්මෙ''ති. ''මයා එත්ථ, භන්තෙ, කිං කත්තබ්බ''න්ති? ''මණ්ඩපං, මහාරාජ, කාතුං වට්ටතී''ති. ''සාධු, භන්තෙ''ති රාජා මෙඝවණ්ණාභයස්ස අමච්චස්ස පරිවෙණට්ඨානෙ මහාසඞ්ගීතිකාලෙ අජාතසත්තුමහාරාජෙන කතමණ්ඩපප්පකාරං රාජානුභාවෙන මණ්ඩපං කාරෙත්වා සබ්බතාළාවචරෙ සකසකසිප්පෙසු පයොජෙත්වා ''සාසනස්ස මූලානි ඔතරන්තානි පස්සිස්සාමී''ති අනෙකපුරිසසහස්සපරිවුතො ථූපාරාමං අනුප්පත්තො.

තෙන ඛො පන සමයෙන ථූපාරාමෙ අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසහස්සානි සන්නිපතිංසු. මහාමහින්දත්ථෙරස්ස ආසනං දක්ඛිණාභිමුඛං පඤ්ඤත්තං හොති. මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස ධම්මාසනං උත්තරාභිමුඛං පඤ්ඤත්තං හොති. අථ ඛො මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො මහින්දත්ථෙරෙන අජ්ඣිට්ඨො අත්තනො අනුරූපෙන පත්තානුක්කමෙන ධම්මාසනෙ නිසීදි. මහින්දත්ථෙරපමුඛා අට්ඨසට්ඨි මහාථෙරා ධම්මාසනං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. රඤ්ඤොපි කනිට්ඨභාතා මත්තාභයත්ථෙරො නාම ''ධුරග්ගාහො හුත්වා විනයං උග්ගණ්හිස්සාමී''ති පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස ධම්මාසනමෙව පරිවාරෙත්වා නිසීදි. අවසෙසාපි භික්ඛූ සරාජිකා ච පරිසා අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිංසු.

අථායස්මා මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති නළෙරුපුචිමන්දමූලෙති විනයනිදානං අභාසි. භාසිතෙ ච පනායස්මතා අරිට්ඨත්ථෙරෙන විනයනිදානෙ ආකාසං මහාවිරවං රවි. අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු. දෙවතා සාධුකාරං අදංසු. මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා සඞ්කම්පි. එවං අනෙකෙසු පාටිහාරියෙසු වත්තමානෙසු ආයස්මා අරිට්ඨත්ථෙරො මහාමහින්දපමුඛෙහි අට්ඨසට්ඨියා පච්චෙකගණීහි ඛීණාසවමහාථෙරෙහි තදඤ්ඤෙහි ච අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතො පඨමකත්තිකපවාරණාදිවසෙ ථූපාරාමවිහාරමජ්ඣෙ සත්ථු කරුණාගුණදීපකං භගවතො අනුසිට්ඨිකරානං කායකම්මවචීකම්මවිප්ඵන්දිතවිනයනං විනයපිටකං පකාසෙසි. පකාසෙත්වා ච යාවතායුකං තිට්ඨමානො බහූනං වාචෙත්වා බහූනං හදයෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. තෙපි ඛො මහාමහින්දප්පමුඛා තස්මිං සමාගමෙ –

''අට්ඨසට්ඨි මහාථෙරා, ධුරග්ගාහා සමාගතා;
පච්චෙකගණිනො සබ්බෙ, ධම්මරාජස්ස සාවකා.

''ඛීණාසවා වසිප්පත්තා, තෙවිජ්ජා ඉද්ධිකොවිදා;
උත්තමත්ථමභිඤ්ඤාය, අනුසාසිංසු රාජිනො.

''ආලොකං දස්සයිත්වාන, ඔභාසෙත්වා මහිං ඉමං;
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධාව, නිබ්බායිංසු මහෙසයො''.

තෙසං පරිනිබ්බානතො අපරභාගෙ අඤ්ඤෙපි තෙසං ථෙරානං අන්තෙවාසිකා තිස්සදත්තකාළසුමන-දීඝසුමනාදයො ච මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස අන්තෙවාසිකා, අන්තෙවාසිකානං අන්තෙවාසිකා චාති එවං පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරා ආචරියපරම්පරා ඉමං විනයපිටකං යාවජ්ජතනා ආනෙසුං. තෙන වුත්තං –

''තතියසඞ්ගහතො පන උද්ධං ඉමං දීපං මහින්දාදීහි ආභතං, මහින්දතො උග්ගහෙත්වා කඤ්චි කාලං අරිට්ඨත්ථෙරාදීහි ආභතං, තතො යාවජ්ජතනා තෙසංයෙව අන්තෙවාසිකපරම්පරභූතාය ආචරියපරම්පරාය ආභත''න්ති.

කත්ථ පතිට්ඨිතන්ති? යෙසං පාළිතො ච අත්ථතො ච අනූනං වත්තති, මණිඝටෙ පක්ඛිත්තතෙලමිව ඊසකම්පි න පග්ඝරති, එවරූපෙසු අධිමත්තසති-ගති-ධිති-මන්තෙසු ලජ්ජීසු කුක්කුච්චකෙසු සික්ඛාකාමෙසු පුග්ගලෙසු පතිට්ඨිතන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මා විනයපතිට්ඨාපනත්ථං විනයපරියත්තියා ආනිසංසං සල්ලක්ඛෙත්වා සික්ඛාකාමෙන භික්ඛුනා විනයො පරියාපුණිතබ්බො.

තත්‍රායං **විනයපරියත්තියා ආනිසංසො** – විනයපරියත්තිකුසලො හි පුග්ගලො සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධානං කුලපුත්තානං මාතාපිතුට්ඨානියො හොති, තදායත්තා හි නෙසං පබ්බජ්ජා උපසම්පදා වත්තානුවත්තපටිපත්ති ආචාරගොචරකුසලතා. අපි චස්ස විනයපරියත්තිං නිස්සාය අත්තනො සීලක්ඛන්ධො සුගුත්තො හොති සුරක්ඛිතො; කුක්කුච්චපකතානං භික්ඛූනං පටිසරණං හොති; විසාරදො සඞ්ඝමජ්ඣෙ වොහරති; පච්චත්ථිකෙ සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගණ්හාති; සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොති. තෙනාහ භගවා – ''පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, ආනිසංසා විනයධරෙ පුග්ගලෙ; අත්තනො සීලක්ඛන්ධො සුගුත්තො හොති සුරක්ඛිතො…පෙ.… සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොතී''ති (පරි. 325).

යෙ චාපි සංවරමූලකා කුසලා ධම්මා වුත්තා භගවතා, විනයධරො පුග්ගලො තෙසං දායාදො; විනයමූලකත්තා තෙසං ධම්මානං. වුත්තම්පි හෙතං භගවතා – ''විනයො සංවරත්ථාය, සංවරො අවිප්පටිසාරත්ථාය, අවිප්පටිසාරො පාමොජ්ජත්ථාය, පාමොජ්ජං පීතත්ථාය, පීති පස්සද්ධත්ථාය, පස්සද්ධි සුඛත්ථාය, සුඛං සමාධත්ථාය, සමාධි යථාභූතඤාණදස්සනත්ථාය, යථාභූතඤාණදස්සනං නිබ්බිදත්ථාය, නිබ්බිදා විරාගත්ථාය, විරාගො විමුත්තත්ථාය , විමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනත්ථාය, විමුත්තිඤාණදස්සනං අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථාය. එතදත්ථා කථා, එතදත්ථා

මන්තනා, එතදත්ථා උපනිසා, එතදත්ථං සොතාවධානං – යදිදං අනුපාදාචිත්තස්ස විමොක්ඛො''ති (පරි. 366). තස්මා විනයපරියත්තියා ආයොගො කරණීයොති.

එත්තාවතා ච යා සා විනයසංවණ්ණනත්ථං මාතිකා ඨපිතා තත්ථ –

''වුත්තං යෙන යදා යස්මා, ධාරිතං යෙන චාභතං;
යත්ථප්පතිට්ඨිතං චෙතමෙතං, වත්වා විධිං තතො''ති.

ඉමිස්සා තාව ගාථාය අත්ථො පකාසිතො විනයස්ස ච බාහිරනිදානවණ්ණනා යථාධිප්පායං සංවණ්ණිතා හොතීති.

තතියසඞ්ගීතිකථා නිට්ඨිතා.

බාහිරනිදානකථා නිට්ඨිතා.

1. පාරාජිකකණ්ඩං

1. පඨමපාරාජිකං

සුදින්නභාණවාරවණ්ණනා

24. ඉතො පරං **තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදූරෙ**තිආදි යෙභුය්‍යෙන උත්තානත්ථං. තස්මා අනුපදවණ්ණනං පහාය යත්ථ යත්ථ වත්තබ්බං අත්ථි, තං තදෙව වණ්ණයිස්සාම. **කලන්දගාමො**ති කලන්දකා වුච්චන්ති කාළකා, තෙසං වසෙන ලද්ධනාමො ගාමො. **කලන්දපුත්තො**ති ගාමවසෙන ලද්ධනාමස්ස රාජසම්මතස්ස චත්තාලීසකොටිවිභවස්ස කලන්දසෙට්ඨිනො පුත්තො. යස්මා පන තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤෙපි කලන්දනාමකා මනුස්සා අත්ථි, තස්මා කලන්දපුත්තොති වත්වා පුන සෙට්ඨිපුත්තොති වුත්තං. **සම්බහුලෙහී**ති බහුකෙහි. **සහායකෙහී**ති සුඛදුක්ඛානි සහ ආයන්ති උපගච්ඡන්තීති සහායා, සහායා එව සහායකා, තෙහි සහායකෙහි. **සද්ධි**න්ති එකතො. **කෙනචිදෙව කරණීයෙනා**ති කෙනචිදෙව භණ්ඩප්පයොජනඋද්ධාරසාරණාදිනා කිච්චෙන; කත්තිකනක්ඛත්තකීළාකිච්චෙනාතිපි වදන්ති. භගවා හි කත්තිකපුණ්ණමපක්ඛෙ වෙසාලිං සම්පාපුණි. කත්තිකනක්ඛත්තකීළා චෙත්ථ උළාරා හොති. තදත්ථං ගතොති වෙදිතබ්බො.

අද්දස ඛොති කථං අද්දස? සො කිර නගරතො භුත්තපාතරාසං සුද්ධුත්තරාසඞ්ගං මාලාගන්ධවිලෙපනහත්ථං බුද්ධදස්සනත්ථං ධම්මසවනත්ථඤ්ච නික්ඛමන්තං මහාජනං දිස්වා ''ක්ව ගච්ඡථා''ති පුච්ඡි. ''බුද්ධදස්සනත්ථං ධම්මසවනත්ථඤ්චා''ති. තෙන හි ''අහම්පි ගච්ඡාමී''ති ගන්ත්වා චතුබ්බිධාය පරිසාය පරිවුතං බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තං භගවන්තං අද්දස. තෙන වුත්තං – **''අද්දස ඛො…පෙ…. දෙසෙන්ත''**න්ති. **දිස්වානස්සා**ති දිස්වාන අස්ස. **එතදහොසී**ති පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතාය චොදියමානස්ස භබ්බකුලපුත්තස්ස එතං අහොසි. කිං අහොසි? යංනූනාහම්පි ධම්මං **සුණෙය්‍යන්ති** . තත්ථ **යන්නූනා**ති පරිවිතක්කදස්සනමෙතං. එවං කිරස්ස පරිවිතක්කො උප්පන්නො ''යමයං පරිසා එකග්ගචිත්තා ධම්මං සුණාති, අහො වතාහම්පි තං සුණෙය්‍යා''න්ති.

අථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො යෙන සා පරිසාති ඉධ කස්මා ''යෙන භගවා''ති අවත්වා ''යෙන සා පරිසා''ති වුත්තන්ති චෙ. භගවන්තඤ්හි පරිවාරෙත්වා උළාරුළාරජනා මහතී පරිසා නිසින්නා, තත්‍ර න සක්කා ඉමිනා පච්ඡා ආගතෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා නිසීදිතුං. පරිසාය පන එකස්මිං පදෙසෙ සක්කාති සො තං පරිසංයෙව උපසඞ්කමන්තො. තෙන වුත්තං – ''අථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො යෙන සා පරිසා''ති. **එකමන්තං නිසින්නස්ස ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස එතදහොසී**ති න නිසින්නමත්තස්සෙව අහොසි, අථ ඛො භගවතො සිත්තයූපසංහිතං ථොකං ධම්මකථං සුත්වා; තං පනස්ස යස්මා එකමන්තං නිසින්නස්සෙව අහොසි. තෙන වුත්තං – ''එකමන්තං නිසින්නස්ස ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස එතදහොසී''ති. කිං අහොසීති? **යථා යථා ඛො**තිආදි.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපකථා – අහං ඛො යෙන යෙන ආකාරෙන භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, තෙන තෙන මෙ උපපරික්ඛතො එවං හොති යදෙතං සිත්තයබ්‍රහ්මචරියං එකම්පි දිවසං අඛණ්ඩං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය එකන්තපරිපුණ්ණං චරිතබ්බං, එකදිවසම්පි ච කිලෙසමලෙන අමලීනං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය එකන්තපරිසුද්ධං. සඞ්ඛලිඛිතං ලිඛිතසඞ්ඛසදිසං ධොතසඞ්ඛසප්පටිභාගං චරිතබ්බං. ඉදං න සුකරං අගාරං අජ්ඣාවසතා අගාරමජ්ඣෙ වසන්තෙන එකන්තපරිපුණ්ණං…පෙ…. චරිතුං. යංනූනාහං කෙසෙ ච මස්සුඤ්ච ඔහාරෙත්වා කසායරසපීතතාය කාසායානි බ්‍රහ්මචරියං චරන්තානං අනුච්ඡවිකානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා පරිදහිත්වා අගාරස්මා නික්ඛමිත්වා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යන්ති. එත්ථ ච යස්මා අගාරස්ස හිතං කසිවාණිජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ්ච පබ්බජ්ජාය නත්ථි; තස්මා පබ්බජ්ජා ''අනගාරියා''ති ඤාතබ්බා. තං අනගාරියං පබ්බජ්ජං. **පබ්බජෙය්‍යන්ති** පරිබ්බජෙය්‍යං.

25. **අචිරවුට්ඨිතාය පරිසාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමී**ති සුදින්නො අවුට්ඨිතාය පරිසාය න භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචි. කස්මා? තත්‍රස්ස බහූ ඤාතිසාලොහිතා මිත්තාමච්චා සන්ති, තෙ '''ත්වං මාතාපිතූනං එකපුත්තකො, න ලබ්භා තයා පබ්බජිතු'න්ති බාහායම්පි ගහෙත්වා ආකඩ්ඪෙය්‍යුං, තතො පබ්බජ්ජාය අන්තරායො භවිස්සතී''ති සහෙව පරිසාය උට්ඨහිත්වා ථොකං ගන්ත්වා පුන කෙනචි සරීරකිච්චලෙසෙන නිවත්තිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කම්ම පබ්බජ්ජං යාචි. තෙන වුත්තං – **''අථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො අචිරවුට්ඨිතාය පරිසාය…පෙ…. පබ්බාජෙතු මං භගවා''**ති.

භගවා පන යස්මා රාහුලකුමාරස්ස පබ්බජිතතො පභුති මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාජෙති, තස්මා නං පුච්ඡි – **''අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වං සුදින්න මාතාපිතූහි…පෙ…. පබ්බජ්ජායා''**ති.

26. ඉතො පරං පාඨානුසාරෙනෙව ගන්ත්වා **තං කරණීයං තීරෙත්වා**ති එත්ථ එවමත්ථො වෙදිතබ්බො – ධුරනික්ඛෙපෙනෙව තං කරණීයං නිට්ඨාපෙත්වාති; න හි පබ්බජ්ජාය තිබ්බච්ඡන්දස්ස භණ්ඩප්පයොජනඋද්ධාරසාරණාදීසු වා නක්ඛත්තකීළායං වා චිත්තං නමති. **අම්ම තාතා**ති එත්ථ පන **අම්මා**ති මාතරං ආලපති; **තාතා**ති පිතරං. **ත්වං ඛොසී**ති ත්වං ඛො අසි. **එකපුත්තකො**ති එකොව පුත්තකො; අඤ්ඤො තෙ ජෙට්ඨො වා

කනිට්ඨො වා නත්ථි. එත්ථ ච ‘‘එකපුත්තො’’ති වත්තබ්බෙ අනුකම්පාවසෙන ‘‘එකපුත්තකො’’ති වුත්තං. **පියොති** පීතිජනනකො. **මනාපොති** මනවඩ්ඪනකො. **සුඛෙධිතොති** සුඛෙන එධිතො; සුඛසංවඩ්ඪිතොති අත්ථො. **සුඛපරිහතොති** සුඛෙන පරිහතො; ජාතකාලතො පභුති ධාතීහි අඞ්කතො අඞ්කං හරිත්වා ධාරියමානො අස්සකරථකාදීහි බාලකීළනකෙහි කීළමානො සාදුරසභොජනං භොජියමානො සුඛෙන පරිහතො.

න ත්වං, තාත සුදින්න, කිඤ්චි දුක්ඛස්ස ජානාසීති ත්වං තාත සුදින්න කිඤ්චි අප්පමත්තකම්පි කලභාගං දුක්ඛස්ස න ජානාසි; අථ වා කිඤ්චි දුක්ඛෙන නානුභොසීති අත්ථො. කරණත්ථෙ සාමිවචනං, අනුභවනත්ථෙ ච ජානනා; අථ වා කිඤ්චි දුක්ඛං නස්සරසීති අත්ථො. උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, සරණත්ථෙ ච ජානනා. විකප්පද්වයෙපි පුරිමපදස්ස උත්තරපදෙන සමානවිභත්තිලොපො දට්ඨබ්බො. තං සබ්බං සද්දසත්ථානුසාරෙන ඤාතබ්බං. **මරණෙනපි මයං තෙ අකාමකා විනා භවිස්සාමාති** සචෙපි තව අම්හෙසු ජීවමානෙසු මරණං භවෙය්‍ය, තෙන තෙ මරණෙනපි මයං අකාමකා අනිච්ඡකා න අත්තනො රුචියා, විනා භවිස්සාම; තයා වියොගං වා පාපුණිස්සාමාති අත්ථො. **කිං පන මයං තන්ති** එවං සන්තෙ කිං පන කිං නාම තං කාරණං යෙන මයං තං ජීවන්තං අනුජානිස්සාම; අථ වා කිං පන මයං තන්ති කෙන පන කාරණෙන මයං තං ජීවන්තං අනුජානිස්සාමාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

27. **තත්ථෙවාති** යත්ථ නං ඨිතං මාතාපිතරො නානුජානිංසු, තත්ථෙව ඨානෙ. **අනන්තරහිතායාති** කෙනචි අත්ථරණෙන අනත්ථතාය.

28. **පරිචාරෙහීති** ගන්ධබ්බනටනාටකාදීනි පච්චුපට්ඨාපෙත්වා තත්ථ සහායකෙහි සද්ධිං යථාසුඛං ඉන්ද්‍රියානි චාරෙහි සඤ්චාරෙහි; ඉතො චිතො ච උපනෙහීති වුත්තං හොති. අථ වා පරිචාරෙහීති ගන්ධබ්බනටනාටකාදීනි පච්චුපට්ඨාපෙත්වා තත්ථ සහායකෙහි සද්ධිං ලළ, උපලළ, රම, කීළස්සූතිපි වුත්තං හොති. **කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තොති** අත්තනො පුත්තදාරෙහි සද්ධිං භොගෙ භුඤ්ජන්තො. **පුඤ්ඤානි කරොන්තොති** බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච ආරබ්භ දානප්පදානාදීනි සුගතිමග්ගසොධකානි කුසලකම්මානි කරොන්තො. **තුණ්හී අහොසීති** කථානුප්පබන්ධවිච්ඡෙදනත්ථං නිරාලාපසල්ලාපො අහොසි. අථස්ස මාතාපිතරො තික්ඛත්තුං වත්වා පටිවචනම්පි අලභමානා සහායකෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘‘එස වො සහායකො පබ්බජිතුකාමො, නිවාරෙථ න’’න්ති ආහංසු. තෙපි තං උපසඞ්කමිත්වා තික්ඛත්තුං අවොචුං, තෙසම්පි තුණ්හී අහොසි. තෙන වුත්තං – **‘‘අථ ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස සහායකා...පෙ.... තුණ්හී අහොසී’’**ති.

29. අථස්ස සහායකානං එතදහොසි – ‘‘සචෙ අයං පබ්බජ්ජං අලභමානො මරිස්සති න කොචි ගුණො භවිස්සති. පබ්බජිතං පන නං මාතාපිතරොපි කාලෙන කාලං පස්සිස්සන්ති. මයම්පි පස්සිස්සාම. පබ්බජ්ජාපි ච නාමෙසා භාරියා, දිවසෙ දිවසෙ මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩාය චරිතබ්බං. එකසෙය්‍යං එකභත්තං බ්‍රහ්මචරියං අතිදුක්කරං. අයඤ්ච සුඛුමාලො නාගරිකජාතියො, සො තං චරිතුං අසක්කොන්තො පුන ඉධෙව ආගමිස්සති. හන්දස්ස මාතාපිතරො අනුජානාපෙස්සාමා’’ති. තෙ තථා අකංසු. මාතාපිතරොපි නං අනුජානිංසු. තෙන වුත්තං – **‘‘අථ ඛො සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස සහායකා යෙන සුදින්නස්ස කලන්දපුත්තස්ස මාතාපිතරො...පෙ.... අනුඤ්ඤාතොසි මාතාපිතූහි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා’’**ති.

30. **හට්ඨොති** තුට්ඨො. **උදග්ගොති** පීතිවසෙන අබ්භුන්නතකායචිත්තො. **කතිපාහන්ති** කතිපයානි දිවසානි. **බලං ගාහෙත්වාති** සප්පායභොජනානි භුඤ්ජන්තො, උච්ඡාදනන්හාපනාදීහි ච කායං පරිහරන්තො, කායබලං ජනෙත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා අස්සුමුඛං ඤාතිපරිවට්ටං පහාය **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි...පෙ.... පබ්බාජෙතු මං භන්තෙ භගවාති**. භගවා සමීපෙ ඨිතං අඤ්ඤතරං පිණ්ඩචාරිකං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – **‘‘තෙන හි භික්ඛු සුදින්නං පබ්බාජෙහි චෙව උපසම්පාදෙහි චා’’**ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුණිත්වා සුදින්නං කලන්දපුත්තං ජිනදත්තියං සද්ධිවිහාරිකං ලද්ධා පබ්බාජෙසි චෙව උපසම්පාදෙසි ච. තෙන වුත්තං – **‘‘අලත්ථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පද’’**න්ති.

එත්ථ පන ඨත්වා සබ්බඅට්ඨකථාසු පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච කථිතා. මයං පන යථාඨිතපාළිවසෙනෙව **ඛන්ධකෙ** කථයිස්සාම. න කෙවලඤ්චෙතං, අඤ්ඤම්පි යං ඛන්ධකෙ වා පරිවාරෙ වා කථෙතබ්බං අට්ඨකථාචරියෙහි **විභඞ්ගෙ**කථිතං, තං සබ්බං තත්ථ තත්ථෙව කථයිස්සාම. එවඤ්හි කථියමානෙ පාළික්කමෙනෙව වණ්ණනා කතා හොති. තතො තෙන තෙන විනිච්ඡයෙන අත්ථිකානං පාළික්කමෙනෙව ඉමං විනයසංවණ්ණනං ඔලොකෙත්වා සො සො විනිච්ඡයො සුවිඤ්ඤෙය්‍යො භවිස්සතීති.

අචිරූපසම්පන්නොති අචිරං උපසම්පන්නො හුත්වා; උපසම්පදතො නචිරකාලෙයෙවාති වුත්තං හොති. **එවරූපෙති** එවංවිධෙ එවංජාතිකෙ. **ධුතගුණෙති** කිලෙසනිද්ධුනනකෙ ගුණෙ. **සමාදාය වත්තතීති** සමාදියිත්වා ගණ්හිත්වා වත්තති චරති විහරති. **ආරඤ්ඤිකො හොතීති** ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපිත්වා ආරඤ්ඤිකධුතඞ්ගවසෙන අරඤ්ඤවාසිකො හොති. **පිණ්ඩපාතිකොති** අතිරෙකලාභපටික්ඛෙපෙන චුද්දස භත්තානි පටික්ඛිපිත්වා පිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගවසෙන පිණ්ඩපාතිකො හොති. **පංසුකූලිකොති** ගහපතිචීවරං පටික්ඛිපිත්වා පංසුකූලිකධුතඞ්ගවසෙන පංසුකූලිකො හොති.

සපදානචාරිකොති ලොලුප්පචාරං පටික්ඛිපිත්වා සපදානචාරිකධුතඞ්ගවසෙන සපදානචාරිකො හොති; ඝරපටිපාටියා භික්ඛාය පවිසති. **වජ්ජිගාමන්ති** වජ්ජීනං ගාමං වජ්ජීසු වා ගාමං.

අඩ්ඪා මහද්ධනාතිආදීසු උපභොගපරිභොගූපකරණමහන්තතාය **අඩ්ඪා;** යෙ හි තෙසං උපභොගා යානි ච උපභොගූපකරණානි, තානි මහන්තානි බහුලානි සාරකානීති වුත්තං හොති. නිධෙත්වා ඨපිතධනමහන්තතාය **මහද්ධනා. මහාභොගාති** දිවසපරිබ්බයසඞ්ඛාතභොගමහන්තතාය මහාභොගා. අඤ්ඤෙහි උපභොගෙහි ජාතරූපරජතස්සෙව පහූතතාය **පහූතජාතරූපරජතා.** අලඞ්කාරභූතස්ස විත්තූපකරණස්ස පීතිපාමොජ්ජකරණස්ස පහූතතාය **පහූතවිත්තූපකරණා.** වොහාරවසෙන පරිවත්තෙන්තස්ස ධනධඤ්ඤස්ස පහූතතාය **පහූතධනධඤ්ඤාති** වෙදිතබ්බා.

සෙනාසනං සංසාමෙත්වාති සෙනාසනං පටිසාමෙත්වා; යථා න විනස්සති තථා නං සුට්ඨු ඨපෙත්වාති අත්ථො. **සට්ඨිමත්තෙ ථාලිපාකෙති** ගණනපරිච්ඡෙදතො සට්ඨිථාලිපාකෙ. එකමෙකො චෙත්ථ ථාලිපාකො දසන්නං භික්ඛූනං භත්තං ගණ්හාති. තං සබ්බම්පි ඡන්නං භික්ඛුසතානං භත්තං හොති. **භත්තාභිහාරං අභිහරිංසූති** එත්ථ අභිහරීයතීති **අභිහාරො.** කිං අභිහරීයති? **භත්තං.** භත්තමෙව අභිහාරො **භත්තාභිහාරො,** තං භත්තාභිහාරං. **අභිහරිංසූති** අභිමුඛා හරිංසු. තස්ස සන්තිකං ගහෙත්වා ආගමංසූති අත්ථො. එතස්ස කිං පමාණන්ති? සට්ඨි ථාලිපාකා. තෙන වුත්තං – **''සට්ඨිමත්තෙ ථාලිපාකෙ භත්තාභිහාරං අභිහරිංසූ''**ති. **භික්ඛූනං විස්සජ්ජෙත්වාති** සයං උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකත්තා සපදානචාරං චරිතුකාමො භික්ඛූනං පරිභොගත්ථාය පරිච්චජිත්වා දත්වා. අයං හි ආයස්මා ''භික්ඛූ ච ලාභං ලච්ඡන්ති අහඤ්ච පිණ්ඩකෙන න කිලමිස්සාමී''ති එතදත්ථමෙව ආගතො. තස්මා අත්තනො ආගමනානුරූපං කරොන්තො භික්ඛූනං විස්සජ්ජෙත්වා සයං පිණ්ඩාය පාවිසි.

31. ඤාතිදාසීති ඤාතකානං දාසී. **ආභිදොසිකන්ති** පාරිවාසිකං එකරත්තාතික්කන්තං පූතිභූතං. තත්‍රායං පදත්ථො – පූතිභාවදොසෙන අභිභූතොති අභිදොසො, අභිදොසොව ආභිදොසිකො, එකරත්තාතික්කන්තස්ස වා නාමසඤ්ඤා එසා, යදිදං ආභිදොසිකොති, තං ආභිදොසිකං. **කුම්මාසන්ති** යවකුම්මාසං. **ඡඩ්ඩෙතුකාමා හොතීති** යස්මා අන්තමසො දාසකම්මකරානම්පි ගොරූපානම්පි අපරිභොගාරහො, තස්මා තං කචවරං විය බහි ඡඩ්ඩෙතුකාමා හොති. **සචෙතන්ති** සචෙ එතං. **භගිනීති** අරියවොහාරෙන ඤාතිදාසිං ආලපති. **ඡඩ්ඩනීයධම්මන්ති** ඡඩ්ඩෙතබ්බසභාවං. ඉදං වුත්තං හොති – ''භගිනි, එතං සචෙ බහි ඡඩ්ඩනීයධම්මං නිස්සට්ඨපරිග්ගහං, තං ඉධ මෙ පත්තෙ ආකිරා''ති.

කිං පන එවං වත්තුං ලබ්භති, විඤ්ඤත්ති වා පයුත්තවාචා වා න හොතීති? න හොති. කස්මා? නිස්සට්ඨපරිග්ගහත්තා. යඤ්හි ඡඩ්ඩනීයධම්මං නිස්සට්ඨපරිග්ගහං, යත්ථ සාමිකා අනාලයා හොන්ති, තං සබ්බං ''දෙථ ආහරථ ඉධ ආකිරථා''ති වත්තුං වට්ටති. තථා හි අග්ගඅරියවංසිකො ආයස්මා රට්ඨපාලොපි ''ඡඩ්ඩනීයධම්මං කුම්මාසං ඉධ මෙ පත්තෙ ආකිරා''ති (ම. නි. 2.299) අවච. තස්මා යං එවරූපං ඡඩ්ඩනීයධම්මං අඤ්ඤං වා අපරිග්ගහිතං වනමූලඵලභෙසජ්ජාදිකං තං සබ්බං යථාසුඛං ආහරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං, න කුක්කුච්චායිතබ්බං. **හත්ථානන්ති** භික්ඛාග්ගහණත්ථං පත්තං උපනාමයතො මණිබන්ධතො පභුති ද්වින්නම්පි හත්ථානං. **පාදානන්ති** නිවාසනන්තතො පට්ඨාය ද්වින්නම්පි පාදානං. **සරස්සාති** ''සචෙතං භගිනී''ති වාචං නිච්ඡාරයතො සරස්ස ච. **නිමිත්තං අග්ගහෙසීති** ගිහිකාලෙ සල්ලක්ඛිතපුබ්බං ආකාරං අග්ගහෙසි සඤ්ජානි සල්ලක්ඛෙසි. සුදින්නො හි භගවතො ද්වාදසමෙ වස්සෙ පබ්බජිතො වීසතිමෙ වස්සෙ ඤාතිකුලං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො සයං පබ්බජ්ජාය අට්ඨවස්සිකො හුත්වා; තෙන නං සා ඤාතිදාසී දිස්වාව න සඤ්ජානි, නිමිත්තං පන අග්ගහෙසීති.

සුදින්නස්ස මාතරං එතදවොචාති අතිගරුනා පබ්බජ්ජූපගතෙන සාමිපුත්තෙන සද්ධිං ''ත්වං නු ඛො මෙ, භන්තෙ, අය්‍යො සුදින්නො''තිආදිවචනං වත්තුං අවිසහන්තී වෙගෙන ඝරං පවිසිත්වා සුදින්නස්ස මාතරං එතං අවොච. **යග්ඝෙති** ආරොචනත්ථෙ නිපාතො. **සචෙ ජෙ සච්චන්ති** එත්ථ ජෙති ආලපනෙ නිපාතො. එවඤ්හි තස්මිං දෙසෙ දාසිජනං ආලපන්ති, තස්මා ''ත්වං, හොති දාසි, සචෙ සච්චං භණසී''ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

32. අඤ්ඤතරං කුට්ටමූලන්ති තස්මිං කිර දෙසෙ දානපතීනං ඝරෙසු සාලා හොන්ති, ආසනානි චෙත්ථ පඤ්ඤත්තානි හොන්ති, උපට්ඨාපිතං උදකකඤ්ජියං; තත්ථ පබ්බජිතා පිණ්ඩාය චරිත්වා නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්ති. සචෙ ඉච්ඡන්ති, දානපතීනම්පි සන්තකං ගණ්හන්ති. තස්මා තම්පි අඤ්ඤතරස්ස කුලස්ස ඊදිසාය සාලාය අඤ්ඤතරං කුට්ටමූලන්ති වෙදිතබ්බං. න හි පබ්බජිතා කපණමනුස්සා විය අසාරුප්පෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජන්තීති.

අත්ථි නාම තාතාති එත්ථ **අත්ථීති** විජ්ජමානත්ථෙ; **නාමාති** පුච්ඡනත්ථෙ මඤ්ඤනත්ථෙ ච නිපාතො. ඉදඤ්හි වුත්තං හොති – ''අත්ථි නු ඛො, තාත සුදින්න, අම්හාකං ධනං, න මයං නිද්ධනාති වත්තබ්බා, යෙසං නො ත්වං ඊදිසෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසි''; තථා ''අත්ථි නු ඛො, තාත සුදින්න, අම්හාකං ජීවිතං, න මයං මතාති වත්තබ්බා, යෙසං නො ත්වං ඊදිසෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසි''; තථා ''අත්ථි මඤ්ඤෙ, තාත සුදින්න, තව අබ්භන්තරෙ සාසනං නිස්සාය පටිලද්ධො සමණගුණො, යං ත්වං සුභොජනරසසංවඩ්ඪිතොපි ඉමං ජිගුච්ඡනෙය්‍යං ආභිදොසිකං කුම්මාසං අමතමිව නිබ්බිකාරො පරිභුඤ්ජිස්සසී''ති.

සො පන ගහපති දුක්ඛාභිතුන්නතාය එතමත්ථං පරිපුණ්ණං කත්වා වත්තුමසක්කොන්තො ''අත්ථි නාම, තාත සුදින්න, ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසී''ති එත්තකමෙව අවොච. අක්ඛරචින්තකා පනෙත්ථ ඉමං ලක්ඛණං

වදන්ති – අනොකප්පනාමරිසනත්ථවසෙන එතං අත්ථිනාමසද්දෙ උපපදෙ ‘‘පරිභුඤ්ජිස්සසී’’ති අනාගතවචනං කතං. තස්සායමත්ථො – අත්ථි නාම…පෙ…. පරිභුඤ්ජිස්සසි, ඉදං පච්චක්ඛම්පි අහං න සද්දහාමි න මරිසයාමීති. **තතායං ආභිදොසිකොති** තතො තව ගෙහතො අයං ආභිදොසිකො කුම්මාසො ලද්ධොති අත්ථො. තතොයන්තිපි පාඨො. තදායන්තිපි පඨන්ති, තං න සුන්දරං. **යෙන සකපිතු නිවෙසනන්ති** යෙන සකස්ස පිතු අත්තනො පිතු නිවෙසනන්ති අත්ථො; ථෙරො පිතරි පෙමෙනෙව සුබ්බචො හුත්වා අගමාසි. **අධිවාසෙසීති** ථෙරො උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකොපි සමානො ‘‘සචෙ එකභත්තම්පි න ගහෙස්සාමි, අතිවිය නෙසං දොමනස්සං භවිස්සතී’’ති ඤාතීනං අනුකම්පාය අධිවාසෙසි.

33. **ඔපුඤ්ජාපෙත්වාති** උපලිම්පාපෙත්වා. **එකං හිරඤ්ඤස්සාති** එත්ථ **හිරඤ්ඤන්ති** කහාපණො වෙදිතබ්බො. **පුරිසොති** නාතිදීඝො නාතිරස්සො මජ්ඣිමප්පමාණො වෙදිතබ්බො. **තිරොකරණීයන්ති** කරණත්ථෙ භුම්මං; සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපිත්වාති අත්ථො. අථ වා තිරො කරොන්ති එතෙනාති තිරොකරණීයං, තං පරික්ඛිපිත්වා; සමන්තතො කත්වාති අත්ථො. **තෙන හීති** යස්මා අජ්ජ සුදින්නො ආගමිස්සති තෙන කාරණෙන. **හි** ඉති පදපූරණමත්තෙ නිපාතො. **තෙනාති** අයම්පි වා උය්‍යොජනත්ථෙ නිපාතොයෙව.

34. **පුබ්බණ්හසමයන්ති** එත්ථ කිඤ්චාපි පාළියං කාලාරොචනං න වුත්තං, අථ ඛො ආරොචිතෙයෙව කාලෙ අගමාසීති වෙදිතබ්බො. **ඉදං තෙ තාතාති** ද්වෙ පුඤ්ජෙ දස්සෙන්තො ආහ. **මාතූති** ජනෙත්තියා. **මත්තිකන්ති** මාතිතො ආගතං; ඉදං තෙ මාතාමහියා මාතු ඉමං ගෙහං ආගච්ඡන්තියා දින්නධනන්ති අත්ථො. **ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනන්ති** හීළෙන්තො ආහ . **ඉත්ථිකාය** නාම ඉත්ථිපරිභොගානංයෙව න්හානචුණ්ණාදීනං අත්ථාය ලද්ධං ධනං කිත්තකං භවෙය්‍ය. තස්සාපි තාව පරිමාණං පස්ස. අථ වා ඉදං තෙ තාත සුදින්න මාතු ධනං, තඤ්ච ඛො මත්තිකං, න මයා දින්නං, තව මාතුයෙව සන්තකන්ති වුත්තං හොති. තං පනෙතං න කසියා න වණිජ්ජාය සම්භූතං, අපිච ඛො ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනං. යං ඉත්ථිකාය ඤාතිකුලතො සාමිකකුලං ගච්ඡන්තියා ලද්ධබ්බං න්හානචුණ්ණාදීනං අත්ථාය ඉත්ථිධනං, තං තාව එත්තකන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

අඤ්ඤං පෙත්තිකං අඤ්ඤං පිතාමහන්ති යං පන තෙ පිතු ච පිතාමහානඤ්ච සන්තකං, තං අඤ්ඤංයෙව. නිහිතඤ්ච පයුත්තඤ්ච අතිවිය බහු; එත්ථ ච **පිතාමහන්ති** තද්ධිතලොපං කත්වා වෙදිතබ්බං. පෙතාමහන්ති වා පාඨො. **ලබ්භා තාත සුදින්න හීනායාවත්තිත්වාති** තාත, සුදින්න, උත්තමං අරියද්ධජං පබ්බජිතලිඞ්ගං පහාය හීනාය ගිහිභාවාය ආවත්තිත්වා ලබ්භා භොගා භුඤ්ජිතුං, නාලබ්භා භුඤ්ජිතුං, න ත්වං රාජභීතො පබ්බජිතො, න ඉණායිකෙහි පලිබුද්ධො හුත්වාති. **තාත න උස්සහාමීති** එත්ථ පන **තාතාති** වචනං ගෙහසිතපෙමෙන ආහ, න සමණතෙජෙන. **න උස්සහාමීති** න සක්කොමි. **න විසහාමීති** නප්පහොමි, න සමත්ථොම්හි.

‘‘වදෙය්‍යාම ඛො තං ගහපතී’’ති ඉදං පන වචනං සමණතෙජෙනාහ. **නාතිකඩ්ඪෙය්‍යාසීති** යං තෙ මයි පෙමං පතිට්ඨිතං, තං කොධවසෙන න අතිකඩ්ඪෙය්‍යාසි; සචෙ න කුජ්ඣෙය්‍යාසීති වුත්තං හොති. තතො සෙට්ඨී ‘‘පුත්තො මෙ සඞ්ගහං මඤ්ඤෙ කත්තුකාමො’’ති උදග්ගචිත්තො ආහ – ‘‘වදෙහි තාත සුදින්නා’’ති. **තෙනහීති** උය්‍යොජනත්ථෙ විභත්තිපතිරූපකො නිපාතො. **තතොනිදානන්ති** තංනිදානං තංහෙතුකන්ති පච්චත්තවචනස්ස තො-ආදෙසො වෙදිතබ්බො; සමාසෙ චස්ස ලොපාභාවො. **භයං වාති** ‘‘කින්ති මෙ භොගෙ නෙව රාජානො හරෙය්‍යු’’න්තිආදිනා නයෙන වුත්තං රාජාදිභයං; චිත්තුත්‍රාසොති අත්ථො. **ඡම්භිතත්තන්ති** රාජූහි වා චොරෙහි වා ‘‘ධනං දෙහී’’ති කම්මකාරණං කාරියමානස්ස කායිඤ්ජනං කායකම්පො හදයමංසචලනං. **ලොමහංසොති** උප්පන්නෙ භයෙ ලොමානං හංසනං උද්ධග්ගභාවො. **ආරක්ඛොති** අන්තො ච බහි ච රත්තිඤ්ච දිවා ච ආරක්ඛණං.

35. **තෙන හි වධූති** සෙට්ඨී ගහපති ධනං දස්සෙත්වා පුත්තං අත්තනා ගිහිභාවත්ථාය පලොභෙතුං අසක්කොන්තො ‘‘මාතුගාමසදිසං දානි පුරිසානං බන්ධනං නත්ථී’’ති මඤ්ඤිත්වා තස්ස පුරාණදුතියිකං ආමන්තෙසි – ‘‘තෙන හි වධූ’’ති. **පුරාණදුතියිකන්ති** පුරාණං දුතියිකං පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ දුතියිකං, ගෙහසිතසුඛුපභොගසහායිකං භූතපුබ්බභරියන්ති අත්ථො. **තෙන හීති** යෙන කාරණෙන මාතුගාමසදිසං බන්ධනං නත්ථි. **පාදෙසු ගහෙත්වාති** පාදෙ ගහෙත්වා; උපයොගත්ථෙ භුම්මවචනං, පාදෙසු වා තං ගහෙත්වා. **‘‘කීදිසා නාම තා අය්‍යපුත්ත අච්ඡරායො’’**ති කස්මා එවමාහ? තදා කිර සම්බහුලෙ ඛත්තියකුමාරෙපි බ්‍රාහ්මණකුමාරෙපි සෙට්ඨිපුත්තෙපි මහාසම්පත්තියො පහාය පබ්බජන්තෙ දිස්වා පබ්බජ්ජාගුණං අජානන්තා කථං සමුට්ඨාපෙන්ති – ‘‘කස්මා එතෙ පබ්බජන්තී’’ති. අථඤ්ඤෙ වදන්ති – ‘‘දෙවච්ඡරානං දෙවනාටකානං කාරණා’’ති. සා කථා විත්ථාරිකා අහොසි. තං ගහෙත්වා අයං එවමාහාති. ථෙරො තං පටික්ඛිපන්තො න ඛො අහං භගිනීති ආහ. **සමුදාචරතීති** වොහරති වදෙති. **තත්ථෙව මුච්ඡිතා පපතාති** නං භගිනිවාදෙන සමුදාචරන්තං දිස්වා ‘‘අනත්ථිකො දානි මයා අයං යො මං පජාපතිං සමානං අත්තනා සද්ධිං එකමාතුකුච්ඡියා සයිතදාරිකං විය මඤ්ඤතී’’ති සමුප්පන්නබලවසොකා හුත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ මුච්ඡිතා පපතා; පතිතාති අත්ථො.

මා නො විහෙඨයිත්ථාති මා අම්හෙ ධනං දස්සෙත්වා මාතුගාමඤ්ච උය්‍යොජෙත්වා විහෙඨයිත්ථ; විහෙසා හෙසා පබ්බජිතානන්ති. **තෙන හි තාත සුදින්න බීජකම්පි දෙහීති** එත්ථ **තෙන හීති** අභිරතියං උය්‍යොජෙති. සචෙ ත්වං අභිරතො බ්‍රහ්මචරියං චරසි, චරිත්වා ආකාසෙ නිසීදිත්වා පරිනිබ්බායිතා හොහි, අම්හාකං පන කුලවංසබීජකං එකං පුත්තං දෙහි. **මා නො අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං ලිච්ඡවයො අතිහරාපෙසුන්ති** මයඤ්හි ලිච්ඡවීනං ගණරාජූනං රජ්ජෙ වසාම, තෙ තෙ

පිතුනො අච්චයෙන ඉමං සාපතෙය්‍යං එවං මහන්තං අම්හාකං විභවං අපුත්තකං කුලධනරක්ඛකෙන පුත්තෙන විරහිතං අත්තනො රාජන්තෙපුරං අතිහරාපෙය්‍යුන්ති, තං තෙ මා අතිහරාපෙසුං, මා අතිහරාපෙන්තූති.

එතං ඛො මෙ, අම්ම, සක්කා කාතුන්ති කස්මා එවමාහ? සො කිර චින්තෙසි – ‘‘එතෙසං සාපතෙය්‍යස්ස අහමෙව සාමී, අඤ්ඤො නත්ථි. තෙ මං සාපතෙය්‍යරක්ඛණත්ථාය නිච්චං අනුබන්ධිස්සන්ති; තෙනාහං න ලච්ඡාමි අප්පොස්සුක්කො සමණධම්මං කාතුං, පුත්තකං පන ලභිත්වා ඔරමිස්සන්ති, තතො අහං යථාසුඛං සමණධම්මං කරිස්සාමී’’ති ඉමං නයං පස්සන්තො එවමාහාති.

36. **පුප්ඵන්ති** උතුකාලෙ උප්පන්නලොහිතස්ස නාමං. මාතුගාමස්ස හි උතුකාලෙ ගබ්භපතිට්ඨානට්ඨානෙ ලොහිතවණ්ණා පිළකා සණ්ඨහිත්වා සත්ත දිවසානි ඨත්වා භිජ්ජන්ති, තතො ලොහිතං පග්ඝරති, තස්සෙතං නාමං ‘‘පුප්ඵ’’න්ති. තං පන යාව බලවං හොති බහු පග්ඝරති, තාව දින්නාපි පටිසන්ධි න තිට්ඨති, දොසෙනෙව සද්ධිං පග්ඝරති; දොසෙ පන පග්ඝරිතෙ සුද්ධෙ වත්ථුම්හි දින්නා පටිසන්ධි ඛිප්පං පතිට්ඨාති. **පුප්ඵංසා උප්පජ්ජීති** පුප්ඵං අස්සා උප්පජ්ජි; අකාරලොපෙන සන්ධි **පුරාණදුතියිකාය බාහායං ගහෙත්වාති** පුරාණදුතියිකාය යා බාහා, තත්‍ර නං ගහෙත්වාති අත්ථො.

අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ අට්ඨපිතෙ. භගවතො කිර පඨමබොධියං වීසති වස්සානි භික්ඛූ චිත්තං ආරාධයිංසු, න එවරූපං අජ්ඣාචාරමකංසු. තං සන්ධායෙව ඉදං සුත්තමාහ – ‘‘ආරාධයිංසු වත මෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ එකං සමයං චිත්ත’’න්ති (ම. නි. 1.225). අථ භගවා අජ්ඣාචාරං අපස්සන්තො පාරාජිකං වා සඞ්ඝාදිසෙසං වා න පඤ්ඤපෙසි. තස්මිං තස්මිං පන වත්ථුස්මිං අවසෙසෙ පඤ්ච ඛුද්දකාපත්තික්ඛන්ධෙ එව පඤ්ඤපෙසි. තෙන වුත්තං – ‘‘අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ’’ති.

අනාදීනවදස්සොති යං භගවා ඉදානි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්තො ආදීනවං දස්සෙස්සති, තං අපස්සන්තො අනවජ්ජසඤ්ඤී හුත්වා. සචෙ හි ‘‘අයං ඉදං න කරණීයන්ති වා මූලච්ඡෙජ්ජාය වා සංවත්තතී’’ති ජානෙය්‍ය, සද්ධාපබ්බජිතො කුලපුත්තො තතොනිදානං ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තොපි න කරෙය්‍ය. එත්ථ පන ආදීනවං අපස්සන්තො නිද්දොසසඤ්ඤී අහොසි. තෙන වුත්තං – ‘‘අනාදීනවදස්සො’’ති. **පුරාණදුතියිකායාති** භුම්මවචනං. **අභිවිඤ්ඤාපෙසීති** පවත්තෙසි; පවත්තනාපි හි කායවිඤ්ඤත්තිචොපනතො ‘‘විඤ්ඤාපනා’’ති වුච්චති. තික්ඛත්තුං අභිවිඤ්ඤාපනඤ්චෙස ගබ්භසණ්ඨානසන්නිට්ඨානත්ථමකාසීති වෙදිතබ්බො.

සා තෙන ගබ්භං ගණ්හීති සා ච තෙනෙව අජ්ඣාචාරෙන ගබ්භං ගණ්හි, න අඤ්ඤථා. කිං පන අඤ්ඤථාපි ගබ්භග්ගහණං හොතීති ? හොති. කථං? කායසංසග්ගෙන , චොළග්ගහණෙන, අසුචිපානෙන, නාභිපරාමසනෙන, රූපදස්සනෙන, සද්දෙන, ගන්ධෙන. ඉත්ථියො හි එකච්චා උතුසමයෙ ඡන්දරාගරත්තා පුරිසානං හත්ථග්ගාහ-වෙණිග්ගාහ-අඞ්ගපච්චඞ්ගපරාමසනං සාදියන්තියොපි ගබ්භං ගණ්හන්ති. එවං කායසංසග්ගෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

උදායිත්ථෙරස්ස පන පුරාණදුතියිකා භික්ඛුනී තං අසුචිං එකදෙසං මුඛෙන අග්ගහෙසි, එකදෙසං චොළකෙනෙව සද්ධිං අඞ්ගජාතෙ පක්ඛිපි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි. එවං චොළග්ගහණෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

මිගසිඞ්ගතාපසස්ස මාතා මිගී උතුසමයෙ තාපසස්ස පස්සාවට්ඨානං ආගන්ත්වා සසම්භවං පස්සාවං පිවි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හිත්වා මිගසිඞ්ගං විජායි. එවං අසුචිපානෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

සාමස්ස පන බොධිසත්තස්ස මාතාපිතූනං චක්ඛුපරිහානිං ඤත්වා සක්කො පුත්තං දාතුකාමො දුකූලපණ්ඩිතං ආහ – ‘‘වට්ටති තුම්හාකං මෙථුනධම්මො’’ති? ‘‘අනත්ථිකා මයං එතෙන, ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතාම්හා’’ති. ‘‘තෙන හි ඉමිස්සා උතුසමයෙ අඞ්ගුට්ඨෙන නාභිං පරාමසෙය්‍යාථා’’ති. සො තථා අකාසි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හිත්වා සාමං තාපසදාරකං විජායි. එවං නාභිපරාමසනෙන ගබ්භග්ගහණං හොති. එතෙනෙව නයෙන මණ්ඩබ්‍යස්ස ච චණ්ඩපජ්ජොතස්ස ච වත්ථු වෙදිතබ්බං.

කථං රූපදස්සනෙන හොති? ඉධෙකච්චා ඉත්ථී උතුසමයෙ පුරිසසංසග්ගං අලභමානා ඡන්දරාගවසෙන අන්තොගෙහගතාව පුරිසං උපනිජ්ඣායති රාජොරොධා විය, සා තෙන ගබ්භං ගණ්හාති. එවං රූපදස්සනෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

බලාකාසු පන පුරිසො නාම නත්ථි, තා උතුසමයෙ මෙඝසද්දං සුත්වා ගබ්භං ගණ්හන්ති. කුක්කුටියොපි කදාචි එකස්ස කුක්කුටස්ස සද්දං සුත්වා බහුකාපි ගබ්භං ගණ්හන්ති. තථා ගාවී උසභස්ස. එවං සද්දෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

ගාවී එව ච කදාචි උසභගන්ධෙන ගබ්භං ගණ්හන්ති. එවං ගන්ධෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

ඉධ පනායං අජ්ඣාචාරෙන ගබ්භං ගණ්හි. යං සන්ධාය වුත්තං – ‘‘මාතාපිතරො ච සන්නිපතිතා හොන්ති, මාතා ච උතුනී හොති, ගන්ධබ්බො ච පච්චුපට්ඨිතො හොති, එවං තිණ්ණං සන්නිපාතා ගබ්භස්සාවක්කන්ති හොතී’’ති (ම. නි. 1.408).

භුම්මා දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති යස්මා නත්ථි ලොකෙ රහො නාම පාපකම්මං පකුබ්බතො. සබ්බපඨමං හිස්ස තං පාපං අත්තනා ජානාති, තතො ආරක්ඛදෙවතා, අථඤ්ඤාපි පරචිත්තවිදුනියො දෙවතා. තස්මාස්ස පරචිත්තවිදූ සකලවනසණ්ඩනිස්සිතා භුම්මා දෙවා තං අජ්ඣාචාරං දිස්වා සද්දං අනුස්සාවෙසුං. යථා අඤ්ඤෙපි දෙවා සුණන්ති, තථා නිච්ඡාරෙසුං. කින්ති ? **නිරබ්බුදො වත, භො…පෙ…. ආදීනවො උප්පාදිතොති**. තස්සත්ථො වෙරඤ්ජකණ්ඩෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

භුම්මානං දෙවානං සද්දං සුත්වා චාතුමහාරාජිකාති එත්ථ පන භුම්මානං දෙවානං සද්දං ආකාසට්ඨදෙවතා අස්සොසුං; ආකාසට්ඨානං චාතුමහාරාජිකාති අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො. **බ්‍රහ්මකායිකාති** අසඤ්ඤසත්තෙ ච අරූපාවචරෙ ච ඨපෙත්වා සබ්බෙපි බ්‍රහ්මානො අස්සොසුං; සුත්වා ච සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති වෙදිතබ්බො. **ඉතිහ තෙන ඛණෙනාති** එවං තෙන සුදින්නස්ස අජ්ඣාචාරක්ඛණෙන. **තෙන මුහුත්තෙනාති** අජ්ඣාචාරමුහුත්තෙනෙව. **යාව බ්‍රහ්මලොකාති** යාව අකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොකා. **අබ්භුග්ගච්ඡීති** අභිඋග්ගච්ඡි අබ්භුට්ඨාසි එකකොලාහලමහොසීති.

පුත්තං විජායීති සුවණ්ණබිම්බසදිසං පච්ඡිමභවිකසත්තං ජනෙසි. **බීජකොති නාමමකංසූති** න අඤ්ඤං නාමං කාතුමදංසු, ''බීජකම්පි දෙහී''ති මාතාමහියා වුත්තභාවස්ස පාකටත්තා ''බීජකො ත්වෙවස්ස නාමං හොතූ''ති ''බීජකො''ති නාමමකංසු. පුත්තස්ස පන නාමවසෙනෙව ච මාතාපිතූනම්පිස්ස නාමමකංසු. **තෙ අපරෙන සමයෙනාති** බීජකඤ්ච බීජකමාතරඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. බීජකස්ස කිර සත්තට්ඨවස්සකාලෙ තස්ස මාතා භික්ඛුනීසු සො ච භික්ඛූසු පබ්බජිත්වා කල්‍යාණමිත්තෙ උපනිස්සාය අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. තෙන වුත්තං – **''උභො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකංසූ''**ති.

37. එවං මාතාපුත්තානං පබ්බජ්ජා සඵලා අහොසි. පිතා පන විප්පටිසාරාභිභූතො විහාසි. තෙන වුත්තං – **''අථ ඛො ආයස්මතො සුදින්නස්සඅහුදෙව කුක්කුච්චං''**න්තිආදි. තත්ථ **අහුදෙවාති** අහු එව, දකාරො පදසන්ධිකරො. අහොසියෙවාති අත්ථො. **කුක්කුච්චන්ති** අජ්ඣාචාරහෙතුකො පච්ඡානුතාපො. විප්පටිසාරොතිපි තස්සෙව නාමං. සො හි විඤ්ඤූහි අකත්තබ්බතාය කුච්ඡිතකිරියභාවතො කුක්කුච්චං. කතං අජ්ඣාචාරං නිවත්තෙතුං අසමත්ථතාය තං පටිච්ච විරූපං සරණභාවතො විප්පටිසාරොති වුච්චති. **අලාභා වත මෙති** මය්හං වත අලාභා; යෙ ඣානාදීනං ගුණානං අලාභා නාම, තෙ මය්හං, න අඤ්ඤස්සාති අධිප්පායො. **න වත මෙ ලාභාති** යෙපි මෙ පටිලද්ධා පබ්බජ්ජසරණගමනසික්ඛාසමාදානගුණා, තෙපි නෙව මය්හං ලාභා අජ්ඣාචාරමලිනත්තා. **දුල්ලද්ධං වත මෙති** ඉදං සාසනං ලද්ධම්පි මෙ දුල්ලද්ධං. **න වත මෙ සුලද්ධන්ති** යථා අඤ්ඤෙසං කුලපුත්තානං, එවං න වත මෙ සුලද්ධං. කස්මා? යමහං එවං ස්වාක්ඛාතෙධම්මවිනයෙ…පෙ…. බ්‍රහ්මචරියං චරිතුන්ති. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සික්ඛත්තයසඞ්ගහිතං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං. **කිසො අහොසීති** ඛාදිතුං වා භුඤ්ජිතුං වා අසක්කොන්තො තනුකො අහොසි අප්පමංසලොහිතො . **උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතොති** සඤ්ජාතුප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකභාවො පණ්ඩුපලාසප්පටිභාගො. **ධමනිසන්ථතගත්තොති** පරියාදින්නමංසලොහිතත්තා සිරාජාලෙනෙව සන්ථරිතගත්තො. **අන්තොමනොති** අනුසොචනවසෙන අබ්භන්තරෙයෙව ඨිතචිත්තො. හදයවත්ථුං නිස්සාය පවත්තනවසෙන පන සබ්බෙපි අන්තොමනායෙව. **ලීනමනොති** උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය කම්මට්ඨානෙ අධිසීලෙ අධිචිත්තෙ අධිපඤ්ඤාය වත්තපටිපත්තිපූරණෙ ච නික්ඛිත්තධුරො අවිප්ඵාරිකො අඤ්ඤදත්ථු කොසජ්ජවසෙනෙව ලීනො සඞ්කුචිතො මනො අස්සාති ලීනමනො. **දුක්ඛීති** චෙතොදුක්ඛෙන දුක්ඛී. **දුම්මනොති** දොසෙන දුට්ඨමනො, විරූපමනො වා දොමනස්සාභිභූතතාය. **පජ්ඣායීති** විප්පටිසාරවසෙන වහච්ඡින්නො විය ගද්‍රභො තං තං චින්තයි.

38. **සහායකා භික්ඛූති** තං එවංභූතං ගණසඞ්ගණිකාපපඤ්චෙන වීතිනාමෙන්තං දිස්වා යස්ස විස්සාසිකා කථාඵාසුකා භික්ඛූ තෙ නං එතදවොචුං. **පීණින්ද්‍රියොති** පසාදපතිට්ඨානොකාසස්ස සම්පුණ්ණත්තා පරිපුණ්ණචක්ඛුආදිඉන්ද්‍රියො. **සො දානි ත්වන්ති** එත්ථ **දානීති** නිපාතො, සො පන ත්වන්ති වුත්තං හොති. **කච්චිනො ත්වන්ති** කච්චි නු ත්වං . **අනභිරතොති** උක්කණ්ඨිතො; ගිහිභාවං පත්ථයමානොති අත්ථො. තස්මා තමෙව අනභිරතිං පටික්ඛිපන්තො ආහ – ''න ඛො අහං, ආවුසො, අනභිරතො''ති. අධිකුසලානං පන ධම්මානං භාවනාය අභිරතොව අහන්ති . **අත්ථි මෙ පාපකම්මං කතන්ති** මයා කතං එකං පාපකම්මං අත්ථි උපලබ්භති සංවිජ්ජති, නිච්චකාලං අභිමුඛං විය මෙ තිට්ඨති. අථ නං පකාසෙන්තො **''පුරාණදුතියිකායා''**තිආදිමාහ.

අලඤ්හි තෙ, ආවුසො සුදින්න, කුක්කුච්චායාති ආවුසො සුදින්න, තුය්හෙතං පාපකම්මං අලං සමත්ථං කුක්කුච්චාය; පටිබලං කුක්කුච්චං උප්පාදෙතුන්ති වුත්තං හොති. **යං ත්වන්ති** ආදිම්හි යෙන පාපෙන ත්වං න සක්ඛිස්සසි බ්‍රහ්මචරියං චරිතුං, තං තෙ පාපං අලං කුක්කුච්චායාති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. අථ නං අනුසාසන්තා **''නනු ආවුසො භගවතා''**තිආදිමාහංසු. තත්ථ **නනූති** අනුමතිග්ගහණත්ථෙ නිපාතො. **අනෙකපරියායෙනාති** අනෙකකාරණෙන. **විරාගායාති** විරාගත්ථාය. **නො සරාගායාති** නො රාගෙන රජ්ජනත්ථාය. භගවතා හි ''ඉමං මෙ ධම්මං සුත්වා සත්තා සබ්බභවභොගෙසු විරජ්ජිස්සන්ති, නො රජ්ජිස්සන්තී'' එතදත්ථාය ධම්මො දෙසිතොති අධිප්පායො. එස නයො සබ්බපදෙසු. ඉදං පනෙත්ථ පරියායවචනමත්තං. **විසංයොගායාති** කිලෙසෙහි විසංයුජ්ජනත්ථාය. **නො සංයොගායාති** න සංයුජ්ජනත්ථාය. **අනුපාදානායාති** අග්ගහණත්ථාය. **නො සඋපාදානායාති** න සඞ්ගහණත්ථාය.

තත්ථ නාම ත්වන්ති තස්මිං නාම ත්වං. **සරාගාය චෙතෙස්සසීති** සහ රාගෙන වත්තමානාය මෙථුනධම්මාය චෙතෙස්සසි කප්පෙස්සසි පකප්පෙස්සසි; එතදත්ථං වායමිස්සසීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ. පුන රාගවිරාගාදීනි නව පදානි නිබ්බත්තිතලොකුත්තරනිබ්බානමෙව සන්ධාය වුත්තානි. තස්මා රාගවිරාගායාති වා මදනිම්මදනායාති වා වුත්තෙපි ‘‘නිබ්බානත්ථායා’’ති එවමෙව අත්ථො දට්ඨබ්බො. නිබ්බානඤ්හි යස්මා තං ආගම්ම ආරබ්භ පටිච්ච රාගො විරජ්ජති න හොති, තස්මා **රාගවිරාගොති** වුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම මානමද-පුරිසමදාදයො මදා නිම්මදා අමදා හොන්ති විනස්සන්ති, තස්මා **මදනිම්මදනන්ති** වුච්චති. යස්මා ච තං ආගම්ම සබ්බාපි කාමපිපාසා විනයං අබ්භත්ථං යාති, තස්මා **පිපාසවිනයොති** වුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම පඤ්ච කාමගුණාලයා සමුග්ඝාතං ගච්ඡන්ති, තස්මා **ආලයසමුග්ඝාතොති** වුච්චති. යස්මා ච තං ආගම්ම තෙභූමකවට්ටං උපච්ඡිජ්ජති, තස්මා **වට්ටූපච්ඡෙදොති** වුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම සබ්බසො තණ්හා ඛයං ගච්ඡති විරජ්ජති නිරුජ්ඣති ච, තස්මා **තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධොති** වුච්චති. යස්මා පනෙතං චතස්සො යොනියො, පඤ්ච ගතියො, සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො, නව ච සත්තාවාසෙ, අපරාපරභාවාය විනනතො ආබන්ධනතො සංසිබ්බනතො වානන්ති ලද්ධවොහාරාය තණ්හාය නික්ඛන්තං නිස්සටං විසංයුත්තං, තස්මා නිබ්බානන්ති වුච්චතීති.

කාමානං පහානං අක්ඛාතන්ති වත්ථුකාමානං, කිලෙසකාමානඤ්ච පහානං වුත්තං. **කාමසඤ්ඤානං පරිඤ්ඤාති** සබ්බාසම්පි කාමසඤ්ඤානං ඤාතතීරණපහානවසෙන තිවිධා පරිඤ්ඤා අක්ඛාතා. **කාමපිපාසානන්ති** කාමෙසු පාතබ්‍යතානං කාමෙ වා පාතුමිච්ඡානං. **කාමවිතක්කානන්ති** කාමූපසඤ්හිතානංවිතක්කානං. **කාමපරිළාහානන්ති** පඤ්චකාමගුණිකරාගවසෙන උප්පන්නපරිළාහානං අන්තොදාහානං. ඉමෙසු පඤ්චසු ඨානෙසු කිලෙසක්ඛයකරො ලොකුත්තරමග්ගොව කථිතො. සබ්බපඨමෙසු පන තීසු ඨානෙසු ලොකියලොකුත්තරමිස්සකො මග්ගො කථිතොති වෙදිතබ්බො.

නෙතං ආවුසොති න එතං ආවුසො, තව පාපකම්මං අප්පසන්නානඤ්ච පසාදාය එවරූපානං පසාදත්ථාය න හොති. **අථ ඛ්වෙතන්ති** අථ ඛො එතං. අථ ඛො තන්තිපි පාඨො. **අඤ්ඤථත්තායාති** පසාදඤ්ඤථාභාවාය විප්පටිසාරාය හොති. යෙ මග්ගෙන අනාගතසද්ධා, තෙසං විප්පටිසාරං කරොති – ‘‘ඊදිසෙපි නාම ධම්මවිනයෙ මයං පසන්නා, යත්ථෙවං දුප්පටිපන්නා භික්ඛූ’’ති. යෙ පන මග්ගෙනාගතසද්ධා, තෙසං සිනෙරු විය වාතෙහි අචලො පසාදො ඊදිසෙහි වත්ථූහි ඉතො වා දාරුණතරෙහි. තෙන වුත්තං – ‘‘එකච්චානං අඤ්ඤථත්තායා’’ති.

39. **භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුන්ති** භගවතො එතං අත්ථං ආචික්ඛිංසු පටිවෙදයිංසු. ආරොචයමානා ච නෙව පියකම්‍යතාය න භෙදපුරෙක්ඛාරතාය , න තස්සායස්මතො අවණ්ණපකාසනත්ථාය, න කලිසාසනාරොපනත්ථාය, නාපි ‘‘ඉදං සුත්වා භගවා ඉමස්ස සාසනෙ පතිට්ඨං න දස්සති, නික්කඩ්ඪාපෙස්සති න’’න්ති මඤ්ඤමානා ආරොචෙසුං. අථ ඛො ‘‘ඉමං සාසනෙ උප්පන්නං අබ්බුදං ඤත්වා භගවා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සති, වෙලං මරියාදං ආණං ඨපෙස්සතී’’ති ආරොචෙසුං.

එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙති එත්ථ සුදින්නස්ස අජ්ඣාචාරවීතික්කමො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා කාරණත්තා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්චාති වුත්තොති වෙදිතබ්බො. කාරණඤ්හි යස්මා නිදෙති අත්තනො ඵලං ‘‘ගණ්හාථ න’’න්ති දස්සෙන්තං විය අප්පෙති, පකරොති ච නං කත්තුං ආරභති, කරොතියෙව වා; තස්මා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්චාති වුච්චති. **විගරහි බුද්ධො භගවාති** බුද්ධො භගවා විගරහි නින්දි; යථා තං වණ්ණාවණ්ණාරහානං වණ්ණඤ්ච අවණ්ණඤ්ච භණන්තෙසු අග්ගපුග්ගලො. න හි භගවතො සීලවීතික්කමකරං පුග්ගලං දිස්වා ‘‘අයං ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා ගන්ථෙන වා ධුතඞ්ගෙන වා ඤාතො යසස්සී ඊදිසං පුග්ගලං රක්ඛිතුං වට්ටතී’’ති චිත්තං උප්පජ්ජති, නාපි පෙසලං ගුණවන්තං දිස්වා තස්ස ගුණං පටිච්ඡාදෙතුං චිත්තං උප්පජ්ජති. අථ ඛො ගරහිතබ්බං ගරහති එව, පසංසිතබ්බඤ්ච පසංසති එව, අයඤ්ච ගරහිතබ්බො; තස්මා තං තාදිලක්ඛණෙ ඨිතො අවිකම්පමානෙන චිත්තෙන විගරහි බුද්ධො භගවා ‘‘අනනුච්ඡවික’’න්තිආදීහි වචනෙහි.

තත්ථායං අත්ථවණ්ණනා – යදිදං තයා, මොඝපුරිස, තුච්ඡමනුස්ස කම්මං කතං, තං සමණකරණානං ධම්මානං මග්ගඵලනිබ්බානසාසනානං වා **න අනුච්ඡවිකං**, තෙසං ඡවිං ඡායං සුන්දරභාවං න අන්වෙති නානුගච්ඡති, අථ ඛො ආරකාව තෙහි ධම්මෙහි. අනනුච්ඡවිකත්තා එව ච **අනනුලොමිකං,** තෙසං න අනුලොමෙති; අථ ඛො විලොමං පච්චනීකභාවෙ ඨිතං. අනනුලොමිකත්තා එව ච **අප්පතිරූපං,** පතිරූපං සදිසං පටිභාගං න හොති, අථ ඛො අසදිසං අප්පටිභාගමෙව. අප්පතිරූපත්තා එව ච **අස්සාමණකං,** සමණානං කම්මං න හොති. අස්සාමණකත්තා **අකප්පියං**. යඤ්හි සමණකම්මං න හොති, තං තෙසං න කප්පති. අකප්පියත්තා **අකරණීයං**. න හි සමණා යං න කප්පති, තං කරොන්ති. තඤ්චෙතං තයා කතං, තස්මා අනනුච්ඡවිකං තෙ, මොඝපුරිස, කතං…පෙ…. අකරණීයන්ති. **කථඤ්හි නාමාති** කෙන නාම කාරණෙන, කිං නාම කාරණං පස්සන්තොති වුත්තං හොති. තතො කාරණාභාවං දස්සෙන්තො පරතො **‘‘නනු මයා මොඝපුරිසා’’**තිආදිමාහ. තං සබ්බං වුත්තත්ථමෙව.

ඉදානි යස්මා යං තෙන පාපකම්මං කතං, තං විපච්චමානං අතිවිය දුක්ඛවිපාකං හොති, තස්මාස්ස තං විපාකං දස්සෙතුං කතාපරාධං විය පුත්තං අනුකම්පකා මාතාපිතරො දයාලුකෙන චිත්තෙන සුදින්නං පරිභාසන්තො **‘‘වරං තෙ මොඝපුරිසා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ ආසු සීඝං එතස්ස විසං ආගච්ඡතීති ආසීවිසො. ඝොරං චණ්ඩමස්ස විසන්ති ඝොරවිසො, තස්ස **ආසීවිසස්ස ඝොරවිසස්ස.** ‘‘පක්ඛිත්ත’’න්ති එතස්ස ‘‘වර’’න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො . ඊදිසස්ස ආසීවිසස්ස

සොරවිසස්ස මුඛෙ අඞ්ගජාතං වරං පක්ඛිත්තං; සචෙ පක්ඛිත්තං භවෙය්‍ය, වරං සියා; සුන්දරං සාධු සුට්ඨු සියාති අත්ථො. **න ත්වෙවාති** න තු එව වරං න සුන්දරමෙව න සාධුමෙව න සුට්ඨුමෙව. එස නයො සබ්බත්ථ. **කණ්හසප්පස්සාති** කාළසප්පස්ස. **අඞ්ගාරකාසුයාති** අඞ්ගාරපුණ්ණකූපෙ, අඞ්ගාරරාසිම්හි වා. **ආදිත්තායාති** පදිත්තාය ගහිතඅග්ගිවණ්ණාය. **සම්පජ්ජලිතායාති** සමන්තතො පජ්ජලිතාය අච්චියො මුච්චන්තියා. **සජොතිභූතායාති** සප්පභාය. සමන්තතො උට්ඨිතාහි ජාලාහි එකප්පභාසමුදයභූතායාති වුත්තං හොති.

තං කිස්ස හෙතූති යං මයා වුත්තං ''වර''න්ති තං කිස්ස හෙතු, කතරෙන කාරණෙනාති චෙ? **මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍යාති** යො තත්ථ අඞ්ගජාතං පක්ඛිපෙය්‍ය, සො මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය මරණමත්තං වා දුක්ඛං. **ඉතොනිදානඤ්ච ඛො…පෙ…. උපපජ්ජෙය්‍යාති** යං ඉදං මාතුගාමස්ස අඞ්ගජාතෙ අඞ්ගජාතපක්ඛිපනං, ඉතොනිදානං තස්ස කාරකො පුග්ගලො නිරයං උපපජ්ජෙය්‍ය; එවං කම්මස්ස මහාසාවජ්ජතං පස්සන්තො තං ගරහි, න තස්ස දුක්ඛාගමං ඉච්ඡමානො. **තත්ථ නාම ත්වන්ති** තස්මිං නාම එවරූපෙ කම්මෙ එවං මහාසාවජ්ජෙ සමානෙපි ත්වං. **යං ත්වන්ති** එත්ථ **යන්ති** හීළනත්ථෙ නිපාතො. **ත්වන්ති** තං-සද්දස්ස වෙවචනං; ද්වීහිපි යං වා තං වා හීළිතමවඤ්ඤාතන්ති වුත්තං හොති. **අසද්ධම්මන්ති** අසතං නීචජනානං ධම්මං; තෙහි සෙවිතබ්බන්ති අත්ථො. **ගාමධම්මන්ති** ගාමානං ධම්මං; ගාමවාසිකමනුස්සානං ධම්මන්ති වුත්තං හොති. **වසලධම්මන්ති** පාපධම්මෙ වසන්ති පග්ඝරන්තීති වසලා, තෙසං වසලානං හීනපුරිසානං ධම්මං, වසලං වා කිලෙසපග්ඝරණකං ධම්මං. **දුට්ඨුල්ලන්ති** දුට්ඨු ච කිලෙසදූසිතං ථූලඤ්ච අසුඛුමං, අනිපුණන්ති වුත්තං හොති. **ඔදකන්තිකන්ති** උදකකිච්චං අන්තිකං අවසානං අස්සාති ඔදකන්තිකො, තං ඔදකන්තිකං. **රහස්සන්ති** රහොභවං, පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ උප්පජ්ජනකං. අයඤ්හි ධම්මො ජිගුච්ඡනීයත්තා න සක්කා ආවි අඤ්ඤෙසං දස්සනවිසයෙ කාතුං, තෙන වුත්තං – ''රහස්ස''න්ති. **ද්වයංද්වයසමාපත්තින්ති** ද්වීහි ද්වීහි සමාපජ්ජිතබ්බං, ද්වයං ද්වයං සමාපත්තින්තිපි පාඨො. දයං දයං සමාපත්තින්තිපි පඨන්ති, තං න සුන්දරං. **සමාපජ්ජිස්සසීති** එතං ''තත්ථ නාම ත්ව''න්ති එත්ථ වුත්තනාමසද්දෙන යොජෙතබ්බං ''සමාපජ්ජිස්සසි නාමා''ති.

බහූනං ඛො…පෙ…. ආදිකත්තා පුබ්බඞ්ගමොති සාසනං සන්ධාය වදති. ඉමස්මිං සාසනෙ ත්වං බහූනං පුග්ගලානං අකුසලානං ධම්මානං ආදිකත්තා, සබ්බපඨමං කරණතො; පුබ්බඞ්ගමො සබ්බපඨමං එතං මග්ගං පටිපන්නත්තා; ද්වාරංදදො, උපායදස්සකොති වුත්තං හොති. ඉමඤ්හි ලෙසං ලද්ධා තව අනුසික්ඛමානා බහූ පුග්ගලා නානප්පකාරකෙ මක්කටියා මෙථුනපටිසෙවනාදිකෙ අකුසලධම්මෙ කරිස්සන්තීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

අනෙකපරියායෙනාති ඉමෙහි ''අනනුච්ඡවික''න්තිආදිනා නයෙන වුත්තෙහි, බහූහි කාරණෙහි. **දුබ්භරතාය…පෙ. … කොසජ්ජස්ස අවණ්ණං භාසිත්වාති** දුබ්භරතාදීනං වත්ථුභූතස්ස අසංවරස්ස අවණ්ණං නින්දං ගරහං භාසිත්වාති අත්ථො. යස්මා හි අසංවරෙ ඨිතස්ස පුග්ගලස්ස අත්තා දුබ්භරතඤ්චෙව දුප්පොසතඤ්ච ආපජ්ජති, තස්මා අසංවරො **''දුබ්භරතා, දුප්පොසතා''**ති ච වුච්චති. යස්මා පන අසංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා චතූසු පච්චයෙසු මහිච්ඡතං සිනෙරුප්පමාණෙපි ච පච්චයෙ ලද්ධා අසන්තුට්ඨිතං ආපජ්ජති, තස්මා අසංවරො **''මහිච්ඡතා, අසන්තුට්ඨිතා''**ති ච වුච්චති. යස්මා ච අසංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා ගණසඞ්ගණිකාය චෙව කිලෙසසඞ්ගණිකාය ච සංවත්තති, කොසජ්ජානුගතො ච හොති අට්ඨකුසීතවත්ථුපාරිපූරියා සංවත්තති, තස්මා අසංවරො **''සඞ්ගණිකා, චෙව කොසජ්ජඤ්චා''**ති වුච්චති.

සුභරතාය…පෙ…. වීරියාරම්භස්ස වණ්ණං භාසිත්වාති සුභරතාදීනං වත්ථුභූතස්ස සංවරස්ස වණ්ණං භාසිත්වාති අත්ථො. යස්මා හි අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා සුභරො හොති සුපොසො, චතූසු ච පච්චයෙසු අප්පිච්ඡතං නිත්තණ්හභාවං ආපජ්ජති, එකමෙකස්මිඤ්ච පච්චයෙ යථාලාභ-යථාබල-යථාසාරුප්පවසෙන තිප්පභෙදාය සන්තුට්ඨියා සංවත්තති, තස්මා සංවරො **''සුභරතා චෙව සුපොසතා ච අප්පිච්ඡො ච සන්තුට්ඨො චා''**ති වුච්චති.

යස්මා පන අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා කිලෙසසල්ලෙඛනතාය චෙව නිද්ධුනනතාය ච සංවත්තති, තස්මා සංවරො **''සල්ලෙඛො ච ධුතො චා''**ති වුච්චති.

යස්මා ච අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා කායවාචානං අප්පාසාදිකං අප්පසාදනීයං අසන්තං අසාරුප්පං කායවචීදුච්චරිතං චිත්තස්ස අප්පාසාදිකං අප්පසාදනීයං අසන්තං අසාරුප්පං අකුසලවිතක්කත්තයඤ්ච අනුපගම්ම තබ්බිපරීතස්ස කායවචීසුචරිතස්ස චෙව කුසලවිතක්කත්තයස්ස ච පාසාදිකස්ස පසාදනීයස්ස සන්තස්ස සාරුප්පස්ස පාරිපූරියා සංවත්තති, තස්මා සංවරො ''පාසාදිකො''ති වුච්චති.

යස්මා පන අසංවරං පහාය සංවරෙ ඨිතස්ස අත්තා සබ්බකිලෙසාපචයභූතාය, විවට්ටාය, අට්ඨවීරියාරම්භවත්ථුපාරිපූරියා ච සංවත්තති, තස්මා සංවරො **''අපචයො චෙව වීරියාරම්භො චා''**ති වුච්චතීති.

භික්ඛූනං තදනුච්ඡවිකං තදනුලොමිකන්ති තත්ථ සන්නිපතිතානං භික්ඛූනං යං ඉදානි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සති, තස්ස අනුච්ඡවිකඤ්චෙව අනුලොමිකඤ්ච. යො වා අයං සුභරතාදීහි සංවරො වුත්තො, තස්ස අනුච්ඡවිකඤ්චෙව අනුලොමිකඤ්ච සංවරප්පහානපටිසංයුත්තං අසුත්තන්තවිනිබද්ධං පාළිවිනිමුත්තං ඔක්කන්තිකධම්මදෙසනං කත්වාති අත්ථො. භගවා කිර ඊදිසෙසු ඨානෙසු පඤ්චවණ්ණකුසුමමාලං කරොන්තො විය, රතනදාමං සජ්ජෙන්තො විය, ච යෙ පටික්ඛිපනාධිප්පායා අසංවරාභිරතා තෙ සම්පරායිකෙන වට්ටභයෙන තජ්ජෙන්තො අනෙකප්පකාරං ආදීනවං

දස්සෙන්තො, යෙ සික්ඛාකාමා සංවරෙ ඨිතා තෙ අප්පෙකච්චෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨපෙන්තො අප්පෙකච්චෙ අනාගාමි-සකදාගාමි-සොතාපත්තිඵලෙසු උපනිස්සයවිරහිතෙපි සග්ගමග්ගෙ පතිට්ඨපෙන්තො දීඝනිකායප්පමාණම්පි මජ්ඣිමනිකායප්පමාණම්පි ධම්මදෙසනං කරොති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං – ''භික්ඛූනං තදනුච්ඡවිකං තදනුලොමිකං ධම්මිං කථං කත්වා''ති.

තෙන හීති තෙන සුදින්නස්ස අජ්ඣාචාරෙන කාරණභූතෙන. **සික්ඛාපදන්ති** එත්ථ සික්ඛිතබ්බාති සික්ඛා, පජ්ජතෙ ඉමිනාති පදං, සික්ඛාය පදං සික්ඛාපදං; සික්ඛාය අධිගමූපායොති අත්ථො. අථ වා මූලං නිස්සයො පතිට්ඨාති වුත්තං හොති. මෙථුනවිරතියා මෙථුනසංවරස්සෙතං අධිවචනං. මෙථුනසංවරො හි තදඤ්ඤෙසං සික්ඛාසඞ්ඛාතානං සීලවිපස්සනාඣානමග්ගධම්මානං වුත්තත්ථවසෙන පදත්තා ඉධ ''සික්ඛාපද''න්ති අධිප්පෙතො. අයඤ්ච අත්ථො සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපිච තස්සත්ථස්ස දීපකං වචනම්පි ''සික්ඛාපද''න්ති වෙදිතබ්බං. වුත්තම්පි චෙතං – ''සික්ඛාපදන්ති යො තත්ථ නාමකායො පදකායො නිරුත්තිකායො බ්‍යඤ්ජනකායො''ති. අථ වා යථා ''අනභිජ්ඣා ධම්මපද''න්ති වුත්තෙ අනභිජ්ඣා එකො ධම්මකොට්ඨාසොති අත්ථො හොති, එවමිධාපි ''සික්ඛාපද''න්ති සික්ඛාකොට්ඨාසො සික්ඛාය එකො පදෙසොතිපි අත්ථො වෙදිතබ්බො.

දස අත්ථවසෙ පටිච්චාති දස කාරණවසෙ සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතු අධිගමනීයෙ හිතවිසෙසෙ පටිච්ච ආගම්ම ආරබ්භ, දසන්නං හිතවිසෙසානං නිප්ඵත්තිං සම්පස්සමානොති වුත්තං හොති. ඉදානි තෙ දස අත්ථවසෙ දස්සෙන්තො **''සඞ්ඝසුට්ඨුතායා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **සඞ්ඝසුට්ඨුතා** නාම සඞ්ඝස්ස සුට්ඨුභාවො, ''සුට්ඨු දෙවා''ති ආගතට්ඨානෙ විය ''සුට්ඨු, භන්තෙ''ති වචනසම්පටිච්ඡනභාවො . යො ච තථාගතස්ස වචනං සම්පටිච්ඡති , තස්ස තං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය හොති, තස්මා සඞ්ඝස්ස ''සුට්ඨු, භන්තෙ''ති මම වචනසම්පටිච්ඡනත්ථං පඤ්ඤපෙස්සාමි, අසම්පටිච්ඡනෙ ආදීනවං සම්පටිච්ඡනෙ ච ආනිසංසං දස්සෙත්වා, න බලක්කාරෙන අභිභවිත්වාති එතමත්ථං ආවිකරොන්තො ආහ – ''සඞ්ඝසුට්ඨුතායා''ති. **සඞ්ඝඵාසුතායාති** සඞ්ඝස්ස ඵාසුභාවාය; සහජීවිතාය සුඛවිහාරත්ථායාති අත්ථො.

දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති දුම්මඞ්කූ නාම දුස්සීලපුග්ගලා; යෙ මඞ්කුතං ආපාදියමානාපි දුක්ඛෙන ආපජ්ජන්ති, වීතික්කමං කරොන්තා වා කත්වා වා න ලජ්ජන්ති, තෙසං නිග්ගහත්ථාය; තෙ හි සික්ඛාපදෙ අසති ''කිං තුම්හෙහි දිට්ඨං, කිං සුතං – කිං අම්හෙහි කතං; කතරස්මිං වත්ථුස්මිං කතමං ආපත්තිං ආරොපෙත්වා අම්හෙ නිග්ගණ්හථා''ති සඞ්ඝං විහෙඨෙස්සන්ති, සික්ඛාපදෙ පන සති තෙ සඞ්ඝො සික්ඛාපදං දස්සෙත්වා ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන නිග්ගහෙස්සති. තෙන වුත්තං – ''දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායා''ති.

පෙසලානං භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරායාති පෙසලානං පියසීලානං භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරත්ථාය. පියසීලා හි භික්ඛූ කත්තබ්බාකත්තබ්බං සාවජ්ජානවජ්ජං වෙලං මරියාදං අජානන්තා සික්ඛත්තයපාරිපූරියා ඝටමානා කිලමන්ති, සන්දිට්ඨමානා උබ්බාළ්හා හොන්ති. කත්තබ්බාකත්තබ්බං පන සාවජ්ජානවජ්ජං වෙලං මරියාදං ඤත්වා සික්ඛත්තයපාරිපූරියා ඝටමානා න කිලමන්ති, සන්දිට්ඨමානා න උබ්බාළ්හා හොන්ති. තෙන නෙසං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනා ඵාසුවිහාරාය සංවත්තති. යො වා දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහො, ස්වෙව එතෙසං ඵාසුවිහාරො. දුස්සීලපුග්ගලෙ නිස්සාය හි උපොසථො න තිට්ඨති , පවාරණා න තිට්ඨති, සඞ්ඝකම්මානි නප්පවත්තන්ති, සාමග්ගී න හොති, භික්ඛූ අනෙකග්ගා උද්දෙසපරිපුච්ඡාකම්මට්ඨානාදීනි අනුයුඤ්ජිතුං න සක්කොන්ති. දුස්සීලෙසු පන නිග්ගහිතෙසු සබ්බොපි අයං උපද්දවො න හොති. තතො පෙසලා භික්ඛූ ඵාසු විහරන්ති. එවං ''පෙසලානං භික්ඛූනං ඵාසු විහාරායා''ති එත්ථ ද්විධා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරායාති දිට්ඨධම්මිකා ආසවා නාම අසංවරෙ ඨිතෙන තස්මිඤ්ඤෙව අත්තභාවෙ පත්තබ්බා පාණිප්පහාර-දණ්ඩප්පහාර-හත්ථච්ඡෙද-පාදච්ඡෙද-අකිත්ති-අයසවිප්පටිසාරාදයො දුක්ඛවිසෙසා. ඉති ඉමෙසං දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය පිධානාය ආගමනමග්ගථකනායාති අත්ථො.

සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායාති සම්පරායිකා ආසවා නාම අසංවරෙ ඨිතෙන කතපාපකම්මමූලකා සම්පරායෙ නරකාදීසු පත්තබ්බා දුක්ඛවිසෙසා, තෙසං පටිඝාතත්ථාය පටිප්පස්සම්භනත්ථාය වූපසමත්ථායාති වුත්තං හොති.

අප්පසන්නානං පසාදායාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හි සති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං ඤත්වා වා යථාපඤ්ඤත්තං පටිපජ්ජමානෙ භික්ඛූ දිස්වා වා යෙපි අප්පසන්නා පණ්ඩිතමනුස්සා, තෙ ''යානි වත ලොකෙ මහාජනස්ස රජ්ජන-දුස්සන-මුය්හනට්ඨානානි, තෙහි ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා ආරකා විරතා විහරන්ති, දුක්කරං වත කරොන්ති, භාරියං වත කරොන්තී''ති පසාදං ආපජ්ජන්ති, විනයපිටකෙ පොත්ථකං දිස්වා මිච්ඡාදිට්ඨික-තිවෙදී බ්‍රාහ්මණො විය. තෙන වුත්තං – ''අප්පසන්නානං පසාදායා''ති.

පසන්නානං භිය්‍යොභාවායාති යෙපි සාසනෙ පසන්නා කුලපුත්තා තෙපි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං ඤත්වා යථාපඤ්ඤත්තං පටිපජ්ජමානෙ භික්ඛූ වා දිස්වා ''අහො අය්‍යා දුක්කරකාරිනො, යෙ යාවජීවං එකභත්තං බ්‍රහ්මචරියං විනයසංවරං අනුපාලෙන්තී''ති භිය්‍යො භිය්‍යො පසීදන්ති. තෙන වුත්තං – ''පසන්නානං භිය්‍යොභාවායා''ති.

සද්ධම්මට්ඨිතියාති තිවිධො සද්ධම්මො – පරියත්තිසද්ධම්මො, පටිපත්තිසද්ධම්මො, අධිගමසද්ධම්මොති. තත්ථ පිටකත්තයසඞ්ගහිතං සබ්බම්පි බුද්ධවචනං ''පරියත්තිසද්ධම්මො'' නාම. තෙරස ධුතගුණා, චුද්දස ඛන්ධකවත්තානි, ද්වෙඅසීති මහාවත්තානි, සීලසමාධිවිපස්සනාති අයං ''පටිපත්තිසද්ධම්මො'' නාම. චත්තාරො අරියමග්ගා චත්තාරි ච සාමඤ්ඤඵලානි නිබ්බානඤ්චාති අයං ''අධිගමසද්ධම්මො'' නාම. සො සබ්බොපි යස්මා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා සති භික්ඛූ සික්ඛාපදඤ්ච තස්ස විභඞ්ගඤ්ච තදත්ථජොතනත්ථං අඤ්ඤඤ්ච බුද්ධවචනං පරියාපුණන්ති, යථාපඤ්ඤත්තඤ්ච පටිපජ්ජමානා පටිපත්තිං පූරෙත්වා පටිපත්තියා අධිගන්තබ්බං ලොකුත්තරධම්මං අධිගච්ඡන්ති, තස්මා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා චිරට්ඨිතිකො හොති. තෙන වුත්තං – ''සද්ධම්මට්ඨිතියා''ති.

විනයානුග්ගහායාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හි සති සංවරවිනයො ච පහානවිනයො ච සමථවිනයො ච පඤ්ඤත්තිවිනයො චාති චතුබ්බිධොපි විනයො අනුග්ගහිතො හොති උපත්ථම්භිතො සූපත්ථම්භිතො. තෙන වුත්තං – ''විනයානුග්ගහායා''ති.

සබ්බානෙව චෙතානි පදානි ''සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමී''ති ඉමිනා වචනෙන සද්ධිං යොජෙතබ්බානි . තත්‍රායං පඨමපච්ඡිමපදයොජනා – ''සඞ්ඝසුට්ඨුතාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමි, විනයානුග්ගහාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමී''ති.

අපි චෙත්ථ යං සඞ්ඝසුට්ඨු තං සඞ්ඝඵාසු, යං සඞ්ඝඵාසු තං දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති එවං සඞ්ඛලිකනයං; යං සඞ්ඝසුට්ඨු තං සඞ්ඝඵාසු, යං සඞ්ඝසුට්ඨු තං දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති එවඤ්ච එකෙකපදමූලිකං දසක්ඛත්තුං යොජනං කත්වා යං වුත්තං **පරිවාරෙ** (පරි. 334) –

> ''අත්ථසතං ධම්මසතං, ද්වෙ ච නිරුත්තිසතානි;
> චත්තාරි ඤාණසතානි, අත්ථවසෙ පකරණෙ''ති.

තං සබ්බං වෙදිතබ්බං. තං පනෙතං යස්මා පරිවාරෙයෙව ආවි භවිස්සති, තස්මා ඉධ න වණ්ණිතන්ති.

එවං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා ආනිසංසං දස්සෙත්වා තස්මිං සික්ඛාපදෙ භික්ඛූහි කත්තබ්බකිච්චං දීපෙන්තො **''එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා''**ති ආහ. කිං වුත්තං හොති? භික්ඛවෙ, ඉමං පන මයා ඉති සන්දස්සිතානිසංසං සික්ඛාපදං එවං පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ උද්දිසෙය්‍යාථ ච පරියාපුණෙය්‍යාථ ච ධාරෙය්‍යාථ ච අඤ්ඤෙසඤ්ච වාචෙය්‍යාථාති. අතිරෙකානයනත්ථො හි එත්ථ ච සද්දො, තෙනායමත්ථො ආනීතො හොතීති.

ඉදානි යං වුත්තං ''ඉමං සික්ඛාපද''න්ති තං දස්සෙන්තො **''යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසො''**ති ආහ. එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා පඨමපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය මක්කටිවත්ථු උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථමෙතං වුත්තං – **එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතීති**. තස්සත්ථො – භගවතා භික්ඛූනං ඉදං සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤත්තං හොති ච, ඉදඤ්ච අඤ්ඤං වත්ථු උදපාදීති.

පඨමපඤ්ඤත්තිකථා නිට්ඨිතා.

සුදින්නභාණවාරං නිට්ඨිතං.

මක්කටීවත්ථුකථා

40. ඉදානි යං තං අඤ්ඤං වත්ථු උප්පන්නං, තං දස්සෙතුං **''තෙන ඛො පන සමයෙනා''**තිආදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා – **මක්කටිං ආමිසෙනාති** මහාවනෙ භික්ඛූනං ඛන්තිමෙත්තාදිගුණානුභාවෙන නිරාසඞ්කචිත්තා බහූ මිගමොරකුක්කුටමක්කටාදයො තිරච්ඡානා පධානාගාරට්ඨානෙසු විචරන්ති. තත්‍ර එකං මක්කටිං ආමිසෙන යාගුභත්තඛජ්ජකාදිනා උපලාපෙත්වා, සඞ්ගණ්හිත්වාති වුත්තං හොති. **තස්සාති** භුම්මවචනං. **පටිසෙවතීති** පවුරපටිසෙවනො හොති; පවුරත්ථෙ හි වත්තමානවචනං. **සො භික්ඛූති** සො මෙථුනධම්මපටිසෙවනකො භික්ඛු. **සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තාති** තෙ භික්ඛූ ආගන්තුකා බුද්ධදස්සනාය ආගතා පාතොව ආගන්තුකභත්තානි ලභිත්වා කතභත්තකිච්චා භික්ඛූනං නිවාසනට්ඨානානි පස්සිස්සාමාති විචරිංසු. තෙන වුත්තං – **''සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තා''**ති. **යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමීති** තිරච්ඡානගතා නාම එකභික්ඛුනා සද්ධිං විස්සාසං කත්වා අඤ්ඤෙසුපි තාදිසඤ්ඤෙව චිත්තං උප්පාදෙන්ති. තස්මා සා මක්කටී යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ච අත්තනො විස්සාසිකභික්ඛුස්සෙව තෙසම්පි තං විකාරං දස්සෙසි.

ඡෙප්පන්ති නඞ්ගුට්ඨං. **ඔඩ්ඩීති** අභිමුඛං ඨපෙසි. **නිමිත්තම්පි අකාසීති** යෙන නියාමෙන යාය කිරියාය මෙථුනාධිප්පායං තෙ ජානන්ති තං අකාසීති අත්ථො . **සො භික්ඛූති** යස්සායං විහාරො. **එකමන්තං නිලීයිංසූති** එකස්මිං ඔකාසෙ පටිච්ඡන්නා අච්ඡිංසු.

41. **සච්චං, ආවුසොති** සහොඩ්ඪග්ගහිතො චොරො විය පච්චක්ඛං දිස්වා චොදිතත්තා ‘‘කිං වා මයා කත’’න්තිආදීනි වත්තුං අසක්කොන්තො ‘‘සච්චං, ආවුසො’’ති ආහ. **නනු, ආවුසො, තථෙව තං හොතීති** ආවුසො යථා මනුස්සිත්ථියා, නනු තිරච්ඡානගතිත්ථියාපි තං සික්ඛාපදං තථෙව හොති. මනුස්සිත්ථියාපි හි දස්සනම්පි ගහණම්පි ආමසනම්පි ඵුසනම්පි ඝට්ටනම්පි දුට්ඨුල්ලමෙව. තිරච්ඡානගතිත්ථියාපි තං සබ්බං දුට්ඨුල්ලමෙව. කො එත්ථ විසෙසො? අලෙසට්ඨානෙ ත්වං ලෙසං ඔඩ්ඩෙසීති.

42. **අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපි පාරාජිකො හොති අසංවාසොති** තිරච්ඡානගතායපි මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො යෙව හොතීති දළ්හතරං සික්ඛාපදමකාසි. දුවිධඤ්හි සික්ඛාපදං – ලොකවජ්ජං, පණ්ණත්තිවජ්ජඤ්ච. තත්ථ යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං නාම. සෙසං පණ්ණත්තිවජ්ජං. තත්ථ ලොකවජ්ජෙ අනුපඤ්ඤත්ති උප්පජ්ජමානා රුන්ධන්තී ද්වාරං පිදහන්තී සොතං පච්ඡින්දමානා ගාළ්හතරං කරොන්තී උප්පජ්ජති, **අඤ්ඤත්‍ර අධිමානා, අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තාති** අයං පන වීතික්කමාභාවා අබ්බොහාරිකත්තා ච වුත්තා. පණ්ණත්තිවජ්ජෙ අකතෙ වීතික්කමෙ උප්පජ්ජමානා සිථිලං කරොන්තී මොචෙන්තී ද්වාරං දදමානා අපරාපරම්පි අනාපත්තිං කුරුමානා උප්පජ්ජති, ගණභොජනපරම්පරභොජනාදීසු අනුපඤ්ඤත්තියො විය. **‘‘අන්තමසො තඞ්ඛණිකායපී’’**ති එවරූපා පන කතෙ වීතික්කමෙ උප්පන්නත්තා පඤ්ඤත්තිගතිකාව හොති. ඉදං පන පඨමසික්ඛාපදං යස්මා ලොකවජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං; තස්මා අයමනුපඤ්ඤත්ති රුන්ධන්තී ද්වාරං පිදහන්තී සොතං පච්ඡින්දමානා ගාළ්හතරං කරොන්තී උප්පජ්ජි.

එවං ද්වෙපි වත්ථූනි සම්පිණ්ඩෙත්වා මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හතරං කත්වා පඨමපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය වජ්ජිපුත්තකවත්ථු උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදස්සනත්ථමෙතං වුත්තං – ‘‘එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතී’’ති . තස්සත්ථො – භගවතා භික්ඛූනං ඉදං සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤත්තං හොති ච ඉදඤ්ච අඤ්ඤම්පි වත්ථු උදපාදීති.

මක්කටිවත්ථුකථා නිට්ඨිතා.

සන්ථතභාණවාරො

වජ්ජිපුත්තකවත්ථුවණ්ණනා

43-44. ඉදානි යං තං අඤ්ඤම්පි වත්ථු උප්පන්නං, තං දස්සෙතුං **‘‘තෙන ඛො පන සමයෙනා’’**තිආදිමාහ. තත්‍රාපි අයමනුත්තානපදවණ්ණනා – **වෙසාලිකාති** වෙසාලිවාසිනො. **වජ්ජිපුත්තකාති** වජ්ජිරට්ඨෙ වෙසාලියං කුලානං පුත්තා. සාසනෙ කිර යො යො උපද්දවො ආදීනවො අබ්බුදමුප්පජ්ජි, සබ්බං තං වජ්ජිපුත්තකෙ නිස්සාය. තථා හි දෙවදත්තොපි වජ්ජිපුත්තකෙ පක්ඛෙ ලභිත්වා සඞ්ඝං භින්දි. වජ්ජිපුත්තකා එව ච වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ භගවති උද්ධම්මං උබ්බිනයං සත්ථුසාසනං දීපෙසුං. ඉමෙපි තෙසං යෙව එකච්චෙ එවං පඤ්ඤත්තෙපි සික්ඛාපදෙ යාවදත්ථං භුඤ්ජිංසු…පෙ.… මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිංසූති.

ඤාතිබ්‍යසනෙනපීති එත්ථ අසනං බ්‍යසනං වික්ඛෙපො විද්ධංසනං විනාසොති සබ්බමෙතං එකත්ථං. ඤාතීනං බ්‍යසනං **ඤාතිබ්‍යසනං,** තෙන ඤාතිබ්‍යසනෙන, රාජදණ්ඩබ්‍යාධිමරණවිප්පවාසනිමිත්තෙන ඤාතිවිනාසෙනාති අත්ථො. එස නයො දුතියපදෙපි. තතියපදෙ පන ආරොග්‍යවිනාසකො රොගො එව **රොගබ්‍යසනං**. සො හි ආරොග්‍යං බ්‍යසති වික්ඛිපති විනාසෙතීති බ්‍යසනං. රොගොව බ්‍යසනං රොගබ්‍යසනං, තෙන රොගබ්‍යසනෙන. **ඵුට්ඨාති** අධිපන්නා අභිභූතා සමන්නාගතාති අත්ථො.

න මයං, භන්තෙ ආනන්ද, බුද්ධගරහිනොති භන්තෙ ආනන්ද, මයං න බුද්ධං ගරහාම, න බුද්ධස්ස දොසං දෙම. න ධම්මගරහිනො, න සඞ්ඝගරහිනො. **අත්තගරහිනො මයන්ති** අත්තානමෙව මයං ගරහාම, අත්තනො දොසං දෙම. **අලක්ඛිකාති** නිස්සිරිකා. **අප්පපුඤ්ඤාති** පරිත්තපුඤ්ඤා. **විපස්සකා කුසලානං ධම්මානන්ති** යෙ අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු විභත්තා කුසලා ධම්මා, තෙසං විපස්සකා; තතො තතො ආරම්මණතො වුට්ඨාය තෙව ධම්මෙ විපස්සමානාති අත්ථො. **පුබ්බරත්තාපරරත්තන්ති** රත්තියා පුබ්බං පුබ්බරත්තං, රත්තියා අපරං අපරරත්තං, පඨමයාමඤ්ච පච්ඡිමයාමඤ්චාති වුත්තං හොති. **බොධිපක්ඛිකානන්ති** බොධිස්ස පක්ඛෙ භවානං, අරහත්තමග්ගඤාණස්ස උපකාරකානන්ති අත්ථො. **භාවනානුයොගන්ති** වඩ්ඪනානුයොගං. **අනුයුත්තා විහරෙය්‍යාමාති** ගිහිපලිබොධං ආවාසපලිබොධඤ්ච පහාය විවිත්තෙසු සෙනාසනෙසු යුත්තපයුත්තා අනඤ්ඤකිච්චා විහරෙය්‍යාම.

එවමාවුසොති ථෙරො එතෙසං ආසයං අජානන්තො ඉදං නෙසං මහාගජ්ජිතං සුත්වා ‘‘සචෙ ඉමෙ ඊදිසා භවිස්සන්ති, සාධූ’’ති මඤ්ඤමානො ‘‘එවමාවුසො’’ති සම්පටිච්ඡි. **අට්ඨානමෙතං අනවකාසොති** උභයම්පෙතං කාරණපටික්ඛෙපවචනං. කාරණඤ්හි යස්මා තත්ථ තදායත්තවුත්තිභාවෙන ඵලං තිට්ඨති. යස්මා චස්ස තං ඔකාසො හොති තදායත්තවුත්තිභාවෙන, තස්මා ‘‘ඨානඤ්ච අවකාසො චා’’ති වුච්චති, තං පටික්ඛිපන්තො ආහ – ‘‘අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද , අනවකාසො’’ති. එතං ඨානං වා ඔකාසො වා නත්ථි. **යං තථාගතොති** යෙන තථාගතො වජ්ජීනං වා…පෙ.… සමූහනෙය්‍ය, තං කාරණං නත්ථීති අත්ථො. යදි හි භගවා එතෙසං ‘‘ලභෙය්‍යාම උපසම්පද’’න්ති

යාවන්තානං උපසම්පදං දදෙය්‍ය, එවං සන්තෙ ‘‘පාරාජිකො හොති අසංවාසො’’ති පඤ්ඤත්තං සමූහනෙය්‍ය. යස්මා පනෙතං න සමූහනති, තස්මා ‘‘අට්ඨානමෙත’’න්තිආදිමාහ.

සො ආගතො න උපසම්පාදෙතබ්බොති ‘‘යදි හි එවං ආගතො උපසම්පදං ලභෙය්‍ය, සාසනෙ අගාරවො භවෙය්‍ය. සාමණෙරභූමියං පන ඨිතො සගාරවො ච භවිස්සති, අත්තත්ථඤ්ච කරිස්සතී’’ති ඤත්වා අනුකම්පමානො භගවා ආහ – ‘‘සො ආගතො න උපසම්පාදෙතබ්බො’’ති. **සො ආගතො උපසම්පාදෙතබ්බොති** එවං ආගතො භික්ඛුභාවෙ ඨත්වා අවිපන්නසීලතාය සාසනෙ සගාරවො භවිස්සති, සො සති උපනිස්සයෙ නචිරස්සෙව උත්තමත්ථං පාපුණිස්සතීති ඤත්වා උපසම්පාදෙතබ්බොති ආහ.

එවං මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා ආගතෙසු අනුපසම්පාදෙතබ්බඤ්ච උපසම්පාදෙතබ්බඤ්ච දස්සෙත්වා තීණිපි වත්ථූනි සමොධානෙත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතුකාමො ‘‘එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා’’ති වත්වා ‘‘යො පන භික්ඛු…පෙ…. අසංවාසො’’ති පරිපුණ්ණං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි.

වජ්ජිපුත්තකවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුබ්බිධවිනයකථා

45. ඉදානිස්ස අත්ථං විභජන්තො **‘‘යො පනාති, යො යාදිසො’’**තිආදිමාහ. තස්මිං පන සික්ඛාපදෙ ච සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ච සකලෙ ච විනයවිනිච්ඡයෙ කොසල්ලං පත්ථයන්තෙන **චතුබ්බිධො විනයො** ජානිතබ්බො –

චතුබ්බිධඤ්හි විනයං, මහාථෙරා මහිද්ධිකා;
නීහරිත්වා පකාසෙසුං, ධම්මසඞ්ගාහකා පුරා.

කතමං චතුබ්බිධං? සුත්තං, සුත්තානුලොමං, ආචරියවාදං, අත්තනොමතින්ති. යං සන්ධාය වුත්තං – ‘‘ආහච්චපදෙන රසෙන ආචරියවංසෙන අධිප්පායා’’ති, එත්ථ හි **ආහච්චපදන්ති** සුත්තං අධිප්පෙතං, **රසොති** සුත්තානුලොමං, **ආචරියවංසොති** ආචරියවාදො, **අධිප්පායොති** අත්තනොමති.

තත්ථ **සුත්තං**නාම සකලෙ විනයපිටකෙ පාළි.

සුත්තානුලොමං නාම චත්තාරො මහාපදෙසා; යෙ භගවතා එවං වුත්තා – ‘‘යං, භික්ඛවෙ , මයා ‘ඉදං න කප්පතී’ති අප්පටික්ඛිත්තං, තං චෙ අකප්පියං අනුලොමෙති; කප්පියං පටිබාහති, තං වො න කප්පති. යං, භික්ඛවෙ, මයා ‘ඉදං න කප්පතී’ති අප්පටික්ඛිත්තං, තං චෙ කප්පියං අනුලොමෙති; අකප්පියං පටිබාහති, තං වො කප්පති. යං, භික්ඛවෙ , මයා ‘ඉදං කප්පතී’ති අනනුඤ්ඤාතං, තං චෙ අකප්පියං අනුලොමෙති, කප්පියං පටිබාහති; තං වො න කප්පති. යං, භික්ඛවෙ, මයා ‘ඉදං කප්පතී’ති අනනුඤ්ඤාතං, තං චෙ කප්පියං අනුලොමෙති, අකප්පියං පටිබාහති; තං වො කප්පතී’’ති (මහාව. 305).

ආචරියවාදො නාම ධම්මසඞ්ගාහකෙහි පඤ්චහි අරහන්තසතෙහි ඨපිතා පාළිවිනිමුත්තා ඔක්කන්තවිනිච්ඡයප්පවත්තා අට්ඨකථාතන්ති.

අත්තනොමති නාම සුත්ත-සුත්තානුලොම-ආචරියවාදෙ මුඤ්චිත්වා අනුමානෙන අත්තනො අනුබුද්ධියා නයග්ගාහෙන උපට්ඨිතාකාරකථනං.

අපිච සුත්තන්තාභිධම්මවිනයට්ඨකථාසු ආගතො සබ්බොපි ථෙරවාදො ‘‘අත්තනොමති’’ නාම. තං පන අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කථෙන්තෙන න දළ්හග්ගාහං ගහෙත්වා වොහරිතබ්බං. කාරණං සල්ලක්ඛෙත්වා අත්ථෙන පාළිං, පාළියා ච අත්ථං සංසන්දිත්වා කථෙතබ්බං. අත්තනොමති ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බා. සචෙ තත්ථ ඔතරති චෙව සමෙති ච, ගහෙතබ්බා. සචෙ නෙව ඔතරති න සමෙති, න ගහෙතබ්බා. අයඤ්හි අත්තනොමති නාම සබ්බදුබ්බලා. අත්තනොමතිතො ආචරියවාදො බලවතරො.

ආචරියවාදොපි සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බො. තත්ථ ඔතරන්තො සමෙන්තොයෙව ගහෙතබ්බො, ඉතරො න ගහෙතබ්බො. ආචරියවාදතො හි සුත්තානුලොමං බලවතරං.

සුත්තානුලොමම්පි සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බං. තත්ථ ඔතරන්තං සමෙන්තමෙව ගහෙතබ්බං, ඉතරං න ගහෙතබ්බං. සුත්තානුලොමතො හි සුත්තමෙව බලවතරං. සුත්තඤ්හි අප්පටිවත්තියං කාරකසඞ්ඝසදිසං බුද්ධානං ඨිතකාලසදිසං. තස්මා යදා ද්වෙ භික්ඛූ සාකච්ඡන්ති, සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරවාදී සුත්තානුලොමං. තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා සුත්තානුලොමං සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, න ගහෙතබ්බං; සුත්තස්මිංයෙව ඨාතබ්බං. අථායං සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරො ආචරියවාදං. තෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං

ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා ආචරියවාදො සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බො. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො. අනොතරන්තො අසමෙන්තො ච ගාරය්හාචරියවාදො න ගහෙතබ්බො; සුත්තස්මිංයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරො අත්තනොමතිං. තෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛෙපං වා ගරහං වා අකත්වා අත්තනොමති සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බා. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බා. නො චෙ, න ගහෙතබ්බා. සුත්තස්මිං යෙව ඨාතබ්බං.

අථ පනායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙති, පරො සුත්තං. සුත්තං සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, තිස්සො සඞ්ගීතියො ආරුළ්හං පාළිආගතං පඤ්ඤායති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ තථා පඤ්ඤායති න ඔතරති න සමෙති, බාහිරකසුත්තං වා හොති සිලොකො වා අඤ්ඤං වා ගාරය්හසුත්තං ගුළ්හවෙස්සන්තරගුළ්හවිනයවෙදල්ලාදීනං අඤ්ඤතරතො ආගතං, න ගහෙතබ්බං. සුත්තානුලොමස්මිංයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙති, පරො ආචරියවාදං. ආචරියවාදො සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බො. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො. නො චෙ, න ගහෙතබ්බො. සුත්තානුලොමෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙති, පරො අත්තනොමතිං. අත්තනොමති සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බා. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බා. නො චෙ, න ගහෙතබ්බා. සුත්තානුලොමෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථ පනායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කථෙති, පරො සුත්තං. සුත්තං ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. ඉතරං ගාරය්හසුත්තං න ගහෙතබ්බං. ආචරියවාදෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කථෙති, පරො සුත්තානුලොමං. සුත්තානුලොමං ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බං. ඔතරන්තං සමෙන්තමෙව ගහෙතබ්බං, ඉතරං න ගහෙතබ්බං. ආචරියවාදෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කථෙති, පරො අත්තනොමතිං. අත්තනොමති ආචරියවාදෙ ඔතාරෙතබ්බා. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බා. නො චෙ, න ගහෙතබ්බා. ආචරියවාදෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථ පනායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කථෙති, පරො සුත්තං. සුත්තං අත්තනොමතියං ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. ඉතරං ගාරය්හසුත්තං න ගහෙතබ්බං. අත්තනොමතියමෙව ඨාතබ්බං.

අථායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කථෙති, පරො සුත්තානුලොමං. සුත්තානුලොමං අත්තනොමතියං ඔතාරෙතබ්බං. ඔතරන්තං සමෙන්තමෙව ගහෙතබ්බං, ඉතරං න ගහෙතබ්බං. අත්තනොමතියමෙව ඨාතබ්බං.

අථායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කථෙති, පරො ආචරියවාදං. ආචරියවාදො අත්තනොමතියං ඔතාරෙතබ්බො. සචෙ ඔතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො; ඉතරො ගාරය්හාචරියවාදො න ගහෙතබ්බො. අත්තනොමතියමෙව ඨාතබ්බං. අත්තනො ගහණමෙව බලියං කාතබ්බං. සබ්බට්ඨානෙසු ච ඛෙපො වා ගරහා වා න කාතබ්බාති.

අථ පනායං ''කප්පිය''න්ති ගහෙත්වා කථෙති, පරො ''අකප්පිය''න්ති. සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ ච ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ ඨාතබ්බං. සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ ඨාතබ්බං.

අථායං තස්ස කප්පියභාවසාධකං සුත්තතො බහුං කාරණඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙති, පරො කාරණං න වින්දති. කප්පියෙව ඨාතබ්බං. අථ පරො තස්ස අකප්පියභාවසාධකං සුත්තතො බහුං කාරණඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙති, අනෙන අත්තනො ගහණන්ති කත්වා දළ්හං ආදාය න ඨාතබ්බං. ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා අකප්පියෙව ඨාතබ්බං. අථ ද්වින්නම්පි කාරණච්ඡායා දිස්සති, පටික්ඛිත්තභාවොයෙව සාධු, අකප්පියෙ ඨාතබ්බං. විනයඤ්හි පත්වා කප්පියාකප්පියවිචාරණමාගම්ම රුන්ධිතබ්බං, ගාළ්හං කත්තබ්බං, සොතං පච්ඡින්දිතබ්බං, ගරුකභාවෙයෙව ඨාතබ්බං.

අථ පනායං ''අකප්පිය''න්ති ගහෙත්වා කථෙති, පරො ''කප්පිය''න්ති. සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ ච ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ ඨාතබ්බං. සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ ඨාතබ්බං.

අථායං බහූහි සුත්තවිනිච්ඡයකාරණෙහි අකප්පියභාවං දස්සෙති, පරො කාරණං න වින්දති, අකප්පියෙ ඨාතබ්බං. අථ පරො බහූහි සුත්තවිනිච්ඡයකාරණෙහි කප්පියභාවං දස්සෙති, අයං කාරණං න වින්දති, කප්පියෙ ඨාතබ්බං. අථ ද්වින්නම්පි කාරණච්ඡායා දිස්සති, අත්තනො ගහණං න විස්සජ්ජෙතබ්බං. යථා චායං කප්පියාකප්පියෙ අකප්පියකප්පියෙ ච විනිච්ඡයො වුත්තො; එවං අනාපත්තිආපත්තිවාදෙ ආපත්තානාපත්තිවාදෙ ච, ලහුකගරුකාපත්තිවාදෙ ගරුකලහුකාපත්තිවාදෙ චාපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. නාමමත්තංයෙව හි එත්ථ නානං, යොජනානයෙ නානං නත්ථි, තස්මා න විත්ථාරිතං.

එවං කප්පියාකප්පියාදිවිනිච්ඡයෙ උප්පන්නෙ යො සුත්ත-සුත්තානුලොමආචරියවාදඅත්තනොමතීසු අතිරෙකකාරණං ලභති, තස්ස වාදෙ ඨාතබ්බං. සබ්බසො පන කාරණං විනිච්ඡයං අලභන්තෙන සුත්තං න ජහිතබ්බං, සුත්තස්මිංයෙව ඨාතබ්බන්ති. එවං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ච සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ච සකලෙ ච විනයවිනිච්ඡයෙ කොසල්ලං පත්ථයන්තෙන අයං චතුබ්බිධො විනයො ජානිතබ්බො.

ඉමඤ්ච පන චතුබ්බිධං විනයං ඤත්වාපි විනයධරෙන පුග්ගලෙන තිලක්ඛණසමන්නාගතෙන භවිතබ්බං. **තීණි** හි **විනයධරස්ස ලක්ඛණානි** ඉච්ඡිතබ්බානි. කතමානි තීණි? ''සුත්තඤ්චස්ස ස්වාගතං හොති සුප්පවත්ති සුවිනිච්ඡිතං සුත්තතො අනුබ්‍යඤ්ජනතො''ති ඉදමෙකං ලක්ඛණං. ''විනයෙ ඛො පන ඨිතො හොති අසංහීරො''ති ඉදං දුතියං. ''ආචරියපරම්පරා ඛො පනස්ස සුග්ගහිතා හොති සුමනසිකතා සූපධාරිතා''ති ඉදං තතියං.

තත්ථ **සුත්තං** නාම සකලං විනයපිටකං. තඤ්චස්ස **ස්වාගතං හොතීති** සුට්ඨු ආගතං. **සුප්පවත්තීති** සුට්ඨු පවත්තං පගුණං වාචුග්ගතං සුවිනිච්ඡිතං. **සුත්තතො අනුබ්‍යඤ්ජනතොති** පාළිතො ච පරිපුච්ඡතො ච අට්ඨකථාතො ච සුවිනිච්ඡිතං හොති, කඞ්ඛච්ඡෙදං කත්වා උග්ගහිතං.

විනයෙ ඛො පන ඨිතො හොතීති විනයෙ ලජ්ජීභාවෙන පතිට්ඨිතො හොති. අලජ්ජී හි බහුස්සුතොපි සමානො ලාභගරුතාය තන්තිං විසංවාදෙත්වා උද්ධම්මං උබ්බිනයං සත්ථුසාසනං දීපෙත්වා සාසනෙ මහන්තං උපද්දවං කරොති. සඞ්ඝභෙදම්පි සඞ්ඝරාජිම්පි උප්පාදෙති. ලජ්ජී පන කුක්කුච්චකො සික්ඛාකාමො ජීවිතහෙතුපි තන්තිං අවිසංවාදෙත්වා ධම්මමෙව විනයමෙව ච දීපෙති, සත්ථුසාසනං ගරුං කත්වා ඨපෙති. තථා හි පුබ්බෙ මහාථෙරා තික්ඛත්තුං වාචං නිච්ඡාරෙසුං – **''අනාගතෙ ලජ්ජී රක්ඛිස්සති, ලජ්ජී රක්ඛිස්සති, ලජ්ජී රක්ඛිස්සතී''**ති. එවං යො ලජ්ජී, සො විනයං අවිජහන්තො අවොක්කමන්තො ලජ්ජීභාවෙන විනයෙ ඨිතො හොති සුප්පතිට්ඨිතොති. **අසංහීරොති** සංහීරො නාම යො පාළියං වා අට්ඨකථායං වා හෙට්ඨතො වා උපරිතො වා පදපටිපාටියා වා පුච්ඡියමානො විත්ථුනති විප්ඵන්දති සන්තිට්ඨිතුං න සක්කොති; යං යං පරෙන වුච්චති තං තං අනුජානාති; සකවාදං ඡඩ්ඩෙත්වා පරවාදං ගණ්හාති. යො පන පාළියං වා අට්ඨකථාය වා හෙට්ඨුපරියෙන වා පදපටිපාටියා වා පුච්ඡියමානො න විත්ථුනති න විප්ඵන්දති, එකෙකලොමං සණ්ඩාසෙන ගණ්හන්තො විය ''එවං මයං වදාම; එවං නො ආචරියා වදන්තී''ති විස්සජ්ජෙති; යම්හි පාළි ච පාළිවිනිච්ඡයො ච සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිත්තසීහවසා විය පරික්ඛයං පරියාදානං අගච්ඡන්තො තිට්ඨති, අයං වුච්චති ''අසංහීරො''ති.

ආචරියපරම්පරා ඛො පනස්ස සුග්ගහිතා හොතීති ථෙරපරම්පරා වංසපරම්පරා චස්ස සුඨු ගහිතා හොති. **සුමනසිකතාති** සුට්ඨු මනසිකතා; ආවජ්ජිතමත්තෙ උජ්ජලිතපදීපො විය හොති. **සූපධාරිතාති** සුට්ඨු උපධාරිතා පුබ්බාපරානුසන්ධිතො අත්ථතො කාරණතො ච උපධාරිතා; අත්තනො මතිං පහාය ආචරියසුද්ධියා වත්තා හොති ''මය්හං ආචරියො අසුකාචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හි, සො අසුකස්සා''ති එවං සබ්බං ආචරියපරම්පරං ථෙරවාදඞ්ගං ආහරිත්වා යාව උපාලිත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හීති පාපෙත්වා ඨපෙති. තතොපි ආහරිත්වා උපාලිත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හි, දාසකත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස උපාලිත්ථෙරස්ස, සොණකත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස දාසකත්ථෙරස්ස, සිග්ගවත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස සොණකත්ථෙරස්ස, මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස සිග්ගවත්ථෙරස්ස චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස චාති. එවං සබ්බං ආචරියපරම්පරං ථෙරවාදඞ්ගං ආහරිත්වා අත්තනො ආචරියං පාපෙත්වා ඨපෙති. එවං උග්ගහිතා හි ආචරියපරම්පරා සුග්ගහිතා හොති. එවං අසක්කොන්තෙන පන අවස්සං ද්වෙ තයො පරිවට්ටා උග්ගහෙතබ්බා. සබ්බපච්ඡිමෙන හි නයෙන යථා ආචරියො ච ආචරියාචරියො ච පාළිඤ්ච පරිපුච්ඡඤ්ච වදන්ති, තථා ඤාතුං වට්ටති.

ඉමෙහි ච පන තීහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතෙන විනයධරෙන වත්ථුවිනිච්ඡයත්ථං සන්නිපතිතෙ සඞ්ඝෙ ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං චොදකෙන ච චුදිතකෙන ච වුත්තෙ වත්තබ්බෙ සහසා අවිනිච්ඡිනිත්වාව **ඡ ඨානානි** ඔලොකෙතබ්බානි. කතමානි ඡ? වත්ථු ඔලොකෙතබ්බං, මාතිකා ඔලොකෙතබ්බා, පදභාජනීයං ඔලොකෙතබ්බං, තිකපරිච්ඡෙදො ඔලොකෙතබ්බො, අන්තරාපත්ති ඔලොකෙතබ්බා, අනාපත්ති ඔලොකෙතබ්බාති.

වත්ථුං ඔලොකෙන්තොපි හි ''තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙත්වා ආගන්තබ්බං, න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං; යො ආගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාරා. 517) එවං එකච්චං ආපත්තිං පස්සති. සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

මාතිකං ඔලොකෙන්තොපි ''සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තිය''න්තිආදිනා (පාචි. 2) නයෙන පඤ්චන්නං ආපත්තීනං අඤ්ඤතරං ආපත්තිං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

පදභාජනීයං ඔලොකෙන්තොපි ''අක්ඛයිතෙ සරීරෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. යෙභුය්‍යෙන ඛයිතෙ සරීරෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා''තිආදිනා (පාරා. 59 ආදයො, අත්ථතො සමානං) නයෙන සත්තන්නං ආපත්තීනං අඤ්ඤතරං ආපත්තිං පස්සති, සො පදභාජනීයතො සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

තිකපරිච්ඡෙදං ඔලොකෙන්තොපි තිකසඞ්ඝාදිසෙසං වා තිකපාචිත්තියං වා තිකදුක්කටං වා අඤ්ඤතරං වා ආපත්තිං තිකපරිච්ඡෙදෙ පස්සති, සො තතො සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

අන්තරාපත්තිං ඔලොකෙන්තොපි ''පටිලාතං උක්ඛිපති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාචි. 355) එවං යා සික්ඛාපදන්තරෙසු අන්තරාපත්ති හොති තං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

අනාපත්තිං ඔලොකෙන්තොපි ''අනාපත්ති භික්ඛු අසාදියන්තස්ස, අථෙය්‍යචිත්තස්ස, න මරණාධිප්පායස්ස, අනුල්ලපනාධිප්පායස්ස, න මොචනාධිප්පායස්ස, අසඤ්චිච්ච, අස්සතියා, අජානන්තස්සා''ති (පාරා. 72 ආදයො) එවං තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ නිද්දිට්ඨං අනාපත්තිං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙත්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

යො හි භික්ඛු චතුබ්බිධවිනයකොවිදො තිලක්ඛණසම්පන්නො ඉමානි ඡ ඨානානි ඔලොකෙත්වා අධිකරණං වූපසමෙස්සති, තස්ස විනිච්ඡයො අප්පටිවත්තියො, බුද්ධෙන සයං නිසීදිත්වා විනිච්ඡිතසදිසො හොති. තං චෙවං විනිච්ඡයකුසලං භික්ඛුං කොචි කතසික්ඛාපදවීතික්කමො භික්ඛු උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡෙය්‍ය; තෙන සාධුකං සල්ලක්ඛෙත්වා සචෙ අනාපත්ති හොති, ''අනාපත්තී''ති වත්තබ්බං. සචෙ පන ආපත්ති හොති, ''ආපත්තී''ති වත්තබ්බං. සා දෙසනාගාමිනී චෙ, ''දෙසනාගාමිනී''ති වත්තබ්බං. වුට්ඨානගාමිනී චෙ, ''වුට්ඨානගාමිනී''ති වත්තබ්බං. අථස්ස පාරාජිකච්ඡායා දිස්සති, ''පාරාජිකාපත්තී''ති න තාව වත්තබ්බං. කස්මා? මෙථුනධම්මවීතික්කමො හි උත්තරිමනුස්සධම්මවීතික්කමො ච ඔළාරිකො. අදින්නාදානමනුස්සවිග්ගහවීතික්කමා පන සුඛුමා චිත්තලහුකා. තෙ සුඛුමෙනෙව ආපජ්ජති , සුඛුමෙන රක්ඛති, තස්මා විසෙසෙන තංවත්ථුකං කුක්කුච්චං පුච්ඡියමානො ''ආපත්තී''ති අවත්වා සචස්ස ආචරියො ධරති, තතො තෙන සො භික්ඛු ''අම්හාකං ආචරියං පුච්ඡා''ති පෙසෙතබ්බො. සචෙ සො පුන ආගන්ත්වා ''තුම්හාකං ආචරියො සුත්තතො නයතො ඔලොකෙත්වා 'සතෙකිච්ඡො'ති මං ආහා''ති වදති, තතො අනෙන සො ''සාධු සුට්ඨු යං ආචරියො භණති තං කරොහී''ති වත්තබ්බො. අථ පනස්ස ආචරියො නත්ථි, සද්ධිං උග්ගහිතත්ථෙරො පන අත්ථි, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතබ්බො – ''අම්හෙහි සහ උග්ගහිතත්ථෙරො ගණපාමොක්ඛො, තං ගන්ත්වා පුච්ඡා''ති. තෙනාපි ''සතෙකිච්ඡො''ති විනිච්ඡිතෙ ''සාධු සුට්ඨු තස්ස වචනං කරොහී''ති වත්තබ්බො. අථ සද්ධිං උග්ගහිතත්ථෙරොපි නත්ථි, අන්තෙවාසිකො පණ්ඩිතො අත්ථි, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතබ්බො – ''අසුකදහරං ගන්ත්වා පුච්ඡා''ති. තෙනාපි ''සතෙකිච්ඡො''ති විනිච්ඡිතෙ ''සාධු සුට්ඨු තස්ස වචනං කරොහී''ති වත්තබ්බො. අථ දහරස්සාපි පාරාජිකච්ඡායාව උපට්ඨාති, තෙනාපි ''පාරාජිකොසී''ති න වත්තබ්බො. දුල්ලභො හි බුද්ධුප්පාදො, තතො දුල්ලභතරා පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච. එවං පන වත්තබ්බො – ''විවිත්තං ඔකාසං සම්මජ්ජිත්වා දිවාවිහාරං නිසීදිත්වා සීලානි සොධෙත්වා ද්වත්තිංසාකාරං තාව මනසි කරොහී''ති. සචෙ තස්ස අරොගං සීලං කම්මට්ඨානං ඝටයති, සඞ්ඛාරා පාකටා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, උපචාරප්පනාප්පත්තං විය චිත්තම්පි එකග්ගං හොති, දිවසං අතික්කන්තම්පි න ජානාති. සො දිවසාතික්කමෙ උපට්ඨානං ආගතො එවං වත්තබ්බො – ''කීදිසා තෙ චිත්තප්පවත්තී''ති. ආරොචිතාය චිත්තප්පවත්තියා වත්තබ්බො – ''පබ්බජ්ජා නාම චිත්තවිසුද්ධත්ථාය, අප්පමත්තො සමණධම්මං කරොහී''ති.

යස්ස පන සීලං භින්නං හොති, තස්ස කම්මට්ඨානං න ඝටයති, පතොදාභිතුන්නං විය චිත්තං විකම්පති, විප්පටිසාරග්ගිනා ඩය්හති, තත්තපාසාණෙ නිසින්නො විය තඞ්ඛණඤ්ඤෙව වුට්ඨාති. සො ආගතො ''කා තෙ චිත්තප්පවත්තී''ති පුච්ඡිතබ්බො. ආරොචිතාය චිත්තප්පවත්තියා ''නත්ථි ලොකෙ රහො නාම පාපකම්මං පකුබ්බතො. සබ්බපඨමඤ්හි පාපං කරොන්තො අත්තනා ජානාති, අථස්ස ආරක්ඛදෙවතා පරචිත්තවිදූ සමණබ්‍රාහ්මණා අඤ්ඤා ච දෙවතා ජානන්ති, ත්වංයෙව දානි තව සොත්ථිං පරියෙසාහී''ති වත්තබ්බො.

නිට්ඨිතා චතුබ්බිධවිනයකථා

විනයධරස්ස ච ලක්ඛණාදිකථා.

භික්ඛුපදභාජනීයවණ්ණනා

ඉදානි සික්ඛාපදවිභඞ්ගස්ස අත්ථං වණ්ණයිස්සාම. යං වුත්තං **යො පනාති යො යාදිසොති**ආදි. එත්ථ **යො පනාති** විභජිතබ්බපදං; **යො යාදිසොති**ආදීනි තස්ස විභජනපදානි. එත්ථ ච යස්මා **පනාති** නිපාතමත්තං; **යොති** අත්ථපදං; තඤ්ච අනියමෙන පුග්ගලං දීපෙති, තස්මා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො අනියමෙන පුග්ගලදීපකං යො සද්දමෙව ආහ. තස්මා එත්ථ එවමත්ථො වෙදිතබ්බො – **යො පනාති** යො යොකොචීති වුත්තං හොති. යස්මා පන යො යොකොචි නාම, සො අවස්සං ලිඞ්ග-යුත්ත-ජාති-නාම-ගොත්ත-සීල-විහාර-ගොචරවයෙසු එකෙනාකාරෙන පඤ්ඤායති, තස්මා තං තථා ඤාපෙතුං තං පභෙදං පකාසෙන්තො **''යාදිසො''**තිආදිමාහ. තත්ථ **යාදිසොති** ලිඞ්ගවසෙන යාදිසො වා තාදිසො වා හොතු; දීඝො වා රස්සො වා කාළො වා ඔදාතො වා මඞ්ගුරච්ඡවි වා කිසො වා ථූලො වාති අත්ථො. **යථායුත්තොති** යොගවසෙන යෙන වා තෙන වා යුත්තො හොතු; නවකම්මයුත්තො වා උද්දෙසයුත්තො වා වාසධුරයුත්තො වාති අත්ථො. **යථාජච්චොති** ජාතිවසෙන යංජච්චො වා තංජච්චො වා හොතු; ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වාති අත්ථො. **යථානාමොති** නාමවසෙන යථානාමො වා තථානාමො වා හොතු; බුද්ධරක්ඛිතො වා ධම්මරක්ඛිතො වා සඞ්ඝරක්ඛිතො වාති අත්ථො. **යථාගොත්තොති** ගොත්තවසෙන යථාගොත්තො වා තථාගොත්තො වා යෙන වා තෙන වා ගොත්තෙන හොතු; කච්චායනො වා වාසිට්ඨො වා කොසියො වාති අත්ථො. **යථාසීලොති**

සීලෙසු යථාසීලො වා තථාසීලො වා හොතු; නවකම්මසීලො වා උද්දෙසසීලො වා වාසධුරසීලො වාති අත්ථො. **යථාවිහාරීති** විහාරෙසුපි යථාවිහාරී වා තථාවිහාරී වා හොතු; නවකම්මවිහාරී වා උද්දෙසවිහාරී වා වාසධුරවිහාරී වාති අත්ථො. **යථාගොචරොති** ගොචරෙසුපි යථාගොචරො වා තථාගොචරො වා හොතු; නවකම්මගොචරො වා උද්දෙසගොචරො වා වාසධුරගොචරො වාති අත්ථො. **ථෙරො වාති** ආදීසු වයොවුඩ්ඪාදීසු යො වා සො වා හොතු; පරිපුණ්ණදසවස්සතාය ථෙරො වා ඌනපඤ්චවස්සතාය නවො වා අතිරෙකපඤ්චවස්සතාය මජ්ඣිමො වාති අත්ථො. අථ ඛො සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ එසො වුච්චති ''යො පනා''ති.

භික්ඛුනිද්දෙසෙ භික්ඛතීති **භික්ඛකො;** ලභන්තො වා අලභන්තො වා අරියාය යාචනාය යාචතීති අත්ථො. බුද්ධාදීහි අජ්ඣුපගතං භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතත්තා **භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතො** නාම. යො හි කොචි අප්පං වා මහන්තං වා භොගක්ඛන්ධං පහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො, සො කසිගොරක්ඛාදීහි ජීවිකකප්පනං හිත්වා ලිඞ්ගසම්පටිච්ඡනෙනෙව **භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු.** පරපටිබද්ධජීවිකත්තා වා විහාරමජ්ඣෙ කාජභත්තං භුඤ්ජමානොපි **භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු;** පිණ්ඩියාලොපභොජනං නිස්සාය පබ්බජ්ජාය උස්සාහජාතත්තා වා **භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු.** අග්ඝඵස්සවණ්ණභෙදෙන භින්නං පටං ධාරෙතීති **භින්නපටධරො.** තත්ථ සත්ථකච්ඡෙදනෙන අග්ඝභෙදො වෙදිතබ්බො. සහස්සග්ඝනකොපි හි පටො සත්ථකෙන ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්නො භින්නග්ඝො හොති. පුරිමග්ඝතො උපඩ්ඪම්පි න අග්ඝති. සුත්තසංසිබ්බනෙන ඵස්සභෙදො වෙදිතබ්බො. සුඛසම්ඵස්සොපි හි පටො සුත්තෙහි සංසිබ්බිතො භින්නඵස්සො හොති. ඛරසම්ඵස්සතං පාපුණාති. සූචිමලාදීහි වණ්ණභෙදො වෙදිතබ්බො. සුපරිසුද්ධොපි හි පටො සූචිකම්මතො පට්ඨාය සූචිමලෙන, හත්ථසෙදමලජල්ලිකාහි, අවසානෙ රජනකප්පකරණෙහි ච භින්නවණ්ණො හොති; පකතිවණ්ණං විජහති. එවං තීහාකාරෙහි භින්නපටධාරණතො **භින්නපටධරොති භික්ඛු.** ගිහිවත්ථවිසභාගානං වා කාසාවානං ධාරණමත්තෙනෙව **භින්නපටධරොති භික්ඛු.**

සමඤ්ඤායාති පඤ්ඤත්තියා වොහාරෙනාති අත්ථො. සමඤ්ඤාය එව හි එකච්චො ''භික්ඛූ''ති පඤ්ඤායති. තථා හි නිමන්තනාදිම්හි භික්ඛූසු ගණියමානෙසු සාමණෙරෙපි ගහෙත්වා ''සතං භික්ඛූ සහස්සං භික්ඛූ''ති වදන්ති. **පටිඤ්ඤායාති** අත්තනො පටිජානනෙන පටිඤ්ඤායපි හි එකච්චො ''භික්ඛූ''ති පඤ්ඤායති. තස්ස ''කො එත්ථාති? අහං, ආවුසො, භික්ඛූ''ති (අ. නි. 10.96) එවමාදීසු සම්භවො දට්ඨබ්බො . අයං පන ආනන්දත්ථෙරෙන වුත්තා ධම්මිකා පටිඤ්ඤා. රත්තිභාගෙ පන දුස්සීලාපි පටිපථං ආගච්ඡන්තා ''කො එත්ථා''ති වුත්තෙ අධම්මිකාය පටිඤ්ඤාය අභූතාය ''මයං භික්ඛූ''ති වදන්ති.

එහි භික්ඛූති එහි භික්ඛු නාම භගවතො ''එහි භික්ඛූ''ති වචනමත්තෙන භික්ඛුභාවං එහිභික්ඛූපසම්පදං පත්තො. භගවා හි එහිභික්ඛුභාවාය උපනිස්සයසම්පන්නං පුග්ගලං දිස්වා රත්තපංසුකූලන්තරතො සුවණ්ණවණ්ණං දක්ඛිණහත්ථං නීහරිත්වා බ්‍රහ්මඝොසං නිච්ඡාරෙන්තො ''එහි, භික්ඛු, චර බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා''ති වදති. තස්ස සහෙව භගවතො වචනෙන ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායති, පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච රුහති. භණ්ඩු කාසායවසනො හොති. එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා එකං අංසෙ ඨපෙත්වා වාමංසකූටෙ ආසත්තනීලුප්පලවණ්ණමත්තිකාපත්තො –

''තිචීවරඤ්ච පත්තො ච, වාසි සූචි ච බන්ධනං;
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො''ති.

එවං වුත්තෙහි අට්ඨහි පරික්ඛාරෙහි සරීරෙ පටිමුක්කෙහියෙව සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරො විය ඉරියාපථසම්පන්නො බුද්ධාචරියකො බුද්ධුපජ්ඣායකො සම්මාසම්බුද්ධං වන්දමානොයෙව තිට්ඨති. භගවා හි පඨමබොධියං එකස්මිං කාලෙ එහිභික්ඛූපසම්පදාය එව උපසම්පාදෙති. එවං උපසම්පන්නානි ච සහස්සූපරි එකචත්තාලීසුත්තරානි තීණි භික්ඛුසතානි අහෙසුං; සෙය්‍යථිදං – පඤ්ච පඤ්චවග්ගියත්ථෙරා, යසො කුලපුත්තො, තස්ස පරිවාරා චතුපණ්ණාස සහායකා, තිංස භද්දවග්ගියා, සහස්සපුරාණජටිලා, සද්ධිං ද්වීහි අග්ගසාවකෙහි අඩ්ඪතෙය්‍යසතා පරිබ්බාජකා, එකො අඞ්ගුලිමාලත්ථෙරොති. වුත්තඤ්හෙතං **අට්ඨකථායං** –

''තීණි සතං සහස්සඤ්ච, චත්තාලීසං පුනාපරෙ;
එකො ච ථෙරො සප්පඤ්ඤො, සබ්බෙ තෙ එහිභික්ඛුකා''ති.

න කෙවලඤ්ච එතෙ එව, අඤ්ඤෙපි බහූ සන්ති. සෙය්‍යථිදං – තිසතපරිවාරො සෙලො බ්‍රාහ්මණො, සහස්සපරිවාරො මහාකප්පිනො, දසසහස්සා කපිලවත්ථුවාසිනො කුලපුත්තා, සොළසසහස්සා පාරායනිකබ්‍රාහ්මණාති එවමාදයො. තෙ පන විනයපිටකෙ පාළියං න නිද්දිට්ඨත්තා න වුත්තා. ඉමෙ තත්ථ නිද්දිට්ඨත්තා වුත්තාති.

''සත්තවීස සහස්සානි, තීණියෙව සතානි ච;
එතෙපි සබ්බෙ සඞ්ඛාතා, සබ්බෙ තෙ එහිභික්ඛුකා''ති.

තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නොති ‘‘බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමී’’තිආදිනා නයෙන තික්ඛත්තුං වාචං භින්දිත්වා වුත්තෙහි තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නො. අයඤ්හි උපසම්පදා නාම අට්ඨවිධා – එහිභික්ඛූපසම්පදා, සරණගමනූපසම්පදා, ඔවාදපටිග්ගහණූපසම්පදා, පඤ්හබ්‍යාකරණූපසම්පදා, ගරුධම්මපටිග්ගහණූපසම්පදා, දූතෙනූපසම්පදා, අට්ඨවාචිකූපසම්පදා, ඤත්තිචතුත්ථකම්මූපසම්පදාති. තත්ථ එහිභික්ඛූපසම්පදා, සරණගමනූපසම්පදා ච වුත්තා එව.

ඔවාදපටිග්ගහණූපසම්පදා නාම ‘‘තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘තිබ්බං මෙ හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසු චා’ති. එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘යං කිඤ්චි ධම්මං සොස්සාමි කුසලූපසංහිතං, සබ්බං තං අට්ඨිං කත්වා මනසි කත්වා සබ්බචෙතසා සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සොස්සාමී’ති. එවං හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘සාතසහගතා ච මෙ කායගතාසති න විජහිස්සතී’ති. එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති (සං. නි. 2.154) ඉමිනා ඔවාදපටිග්ගහණෙන මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

පඤ්හබ්‍යාකරණූපසම්පදා නාම සොපාකස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා. භගවා කිර පුබ්බාරාමෙ අනුචඞ්කමන්තං සොපාකසාමණෙරං ‘‘‘උද්ධුමාතකසඤ්ඤා’ති වා, සොපාක, ‘රූපසඤ්ඤා’ති වා ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා නානාබ්‍යඤ්ජනා , උදාහු එකත්ථා, බ්‍යඤ්ජනමෙව නාන’’න්ති දස අසුභනිස්සිතෙ පඤ්හෙ පුච්ඡි. සො තෙ බ්‍යාකාසි. භගවා තස්ස සාධුකාරං දත්වා ‘‘කතිවස්සොසි ත්වං, සොපාකා’’ති පුච්ඡි. ‘‘සත්තවස්සොහං, භගවා’’ති. ‘‘සොපාක, ත්වං මම සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්හෙ බ්‍යාකාසී’’ති ආරද්ධචිත්තො උපසම්පදං අනුජානි. අයං පඤ්හබ්‍යාකරණූපසම්පදා.

ගරුධම්මපටිග්ගහණූපසම්පදා නාම මහාපජාපතියා අට්ඨගරුධම්මස්ස පටිග්ගහණෙන අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

දූතෙනූපසම්පදා නාම අඩ්ඪකාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

අට්ඨවාචිකූපසම්පදා නාම භික්ඛුනියා භික්ඛුනිසඞ්ඝතො ඤත්තිචතුත්ථෙන භික්ඛුසඞ්ඝතො ඤත්තිචතුත්ථෙනාති ඉමෙහි ද්වීහි කම්මෙහි උපසම්පදා.

ඤත්තිචතුත්ථකම්මූපසම්පදා නාම භික්ඛූනං එතරහි උපසම්පදා. ඉමාසු අට්ඨසු උපසම්පදාසු ‘‘යා සා, භික්ඛවෙ, මයා තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතා, තං අජ්ජතග්ගෙ පටික්ඛිපාමි. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන උපසම්පාදෙතු’’න්ති (මහාව. 69) එවං අනුඤ්ඤාතාය ඉමාය උපසම්පදාය උපසම්පන්නොති වුත්තං හොති.

භද්‍රොති අපාපකො. කල්‍යාණපුථුජ්ජනාදයො හි යාව අරහා, තාව භද්‍රෙන සීලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුත්තියා විමුත්තිඤාණදස්සනෙන ච සමන්නාගතත්තා ‘‘භද්‍රො භික්ඛූ’’ති සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡන්ති. **සාරොති** තෙහියෙව සීලසාරාදීහි සමන්නාගතත්තා නීලසමන්නාගමෙන නීලො පටො විය ‘‘සාරො භික්ඛූ’’ති වෙදිතබ්බො. විගතකිලෙසඵෙග්ගුභාවතො වා ඛීණාසවොව ‘‘සාරො’’ති වෙදිතබ්බො. **සෙඛොති** පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන සද්ධිං සත්ත අරියා තිස්සො සික්ඛා සික්ඛන්තීති සෙඛා. තෙසු යො කොචි ‘‘සෙඛො භික්ඛූ’’ති වෙදිතබ්බො. න සික්ඛතීති **අසෙඛො**. සෙක්ඛධම්මෙ අතික්කම්ම අග්ගඵලෙ ඨිතො, තතො උත්තරි සික්ඛිතබ්බාභාවතො ඛීණාසවො ‘‘අසෙඛො’’ති වුච්චති. **සමග්ගෙන සඞ්ඝෙනාති** සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන පඤ්චවග්ගකරණීයෙ කම්මෙ යාවතිකා භික්ඛූ කම්මප්පත්තා, තෙසං ආගතත්තා ඡන්දාරහානං ඡන්දස්ස ආහටත්තා, සම්මුඛීභූතානඤ්ච අප්පටික්කොසනතො එකස්මිං කම්මෙ සමග්ගභාවං උපගතෙන. **ඤත්තිචතුත්ථෙනාති** තීහි අනුස්සාවනාහි එකාය ච ඤත්තියා කාතබ්බෙන. **කම්මෙනාති** ධම්මිකෙන විනයකම්මෙන. **අකුප්පෙනාති** වත්ථු-ඤත්ති-අනුස්සාවන-සීමා-පරිසසම්පත්තිසම්පන්නත්තා අකොපෙතබ්බතං අප්පටික්කොසිතබ්බතඤ්ච උපගතෙන. **ඨානාරහෙනාති** කාරණාරහෙන සත්ථුසාසනාරහෙන. **උපසම්පන්නො** නාම උපරිභාවං සමාපන්නො, පත්තොති අත්ථො. භික්ඛුභාවො හි උපරිභාවො, තඤ්චෙස යථාවුත්තෙන කම්මෙන සමාපන්නත්තා ‘‘උපසම්පන්නො’’ති වුච්චති. එත්ථ ච ඤත්තිචතුත්ථකම්මං එකමෙව ආගතං. ඉමස්මිං පන ඨානෙ ඨත්වා චත්තාරි සඞ්ඝකම්මානි නීහරිත්වා විත්ථාරතො කථෙතබ්බානීති සබ්බඅට්ඨකථාසු වුත්තං. තානි ච ‘‘අපලොකනකම්මං ඤත්තිකම්මං ඤත්තිදුතියකම්මං ඤත්තිචතුත්ථකම්ම’’න්ති පටිපාටියා ඨපෙත්වා විත්ථාරෙන ඛන්ධකතො පරිවාරාවසානෙ කම්මවිභඞ්ගතො ච පාළිං ආහරිත්වා කථිතානි. තානි මයං **පරිවාරාවසානෙ කම්මවිභඞ්ගෙයෙව** වණ්ණයිස්සාම. එවඤ්හි සති පඨමපාරාජිකවණ්ණනා ච න භාරියා භවිස්සති; යථාඨිතාය ච පාළියා වණ්ණනා සුවිඤ්ඤෙය්‍යා භවිස්සති. තානි ච ඨානානි අසුඤ්ඤානි භවිස්සන්ති; තස්මා අනුපදවණ්ණනමෙව කරොම.

තත්‍රාති තෙසු ‘‘භික්ඛකො’’තිආදිනා නයෙන වුත්තෙසු භික්ඛූසු. **ය්වායං භික්ඛූති** යො අයං භික්ඛු. **සමග්ගෙන සඞ්ඝෙන...පෙ.... උපසම්පන්නොති** අට්ඨසු උපසම්පදාසු ඤත්තිචතුත්ථෙනෙව කම්මෙන උපසම්පන්නො. **අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතො භික්ඛූති** අයං ඉමස්මිං ‘‘මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො හොතී’’ති අත්ථෙ ‘‘භික්ඛූ’’ති අධිප්පෙතො. ඉතරෙ පන ‘‘භික්ඛකො’’ති ආදයො අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තා. තෙසු ච ‘‘භික්ඛකො’’ති ආදයො නිරුත්තිවසෙන වුත්තා, ‘‘සමඤ්ඤාය භික්ඛු, පටිඤ්ඤාය භික්ඛූ’’ති ඉමෙ ද්වෙ අභිලාපවසෙන වුත්තා, ‘‘එහි

භික්ඛූ''ති බුද්ධෙන උපජ්ඣායෙන පටිලද්ධඋපසම්පදාවසෙන වුත්තො. සරණගමනභික්ඛු අනුප්පන්නාය කම්මවාචාය උපසම්පදාවසෙන වුත්තො, ''භද්‍රො''තිආදයො ගුණවසෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා.

භික්ඛුපදභාජනීයං නිට්ඨිතං.

සික්ඛාසාජීවපදභාජනීයවණ්ණනා

ඉදානි **''භික්ඛූන''**න්ති ඉදං පදං විසෙසත්ථාභාවතො අවිභජිත්වාව යං සික්ඛඤ්ච සාජීවඤ්ච සමාපන්නත්තා භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො හොති, තං දස්සෙන්තො **සික්ඛා**තිආදිමාහ. තත්ථ සික්ඛිතබ්බාති **සික්ඛා. තිස්සො**ති ගණනපරිච්ඡෙදො . **අධිසීලසික්ඛා**ති අධිකං උත්තමං සීලන්ති අධිසීලං; අධිසීලඤ්ච තං සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා චාති අධිසීලසික්ඛා. එස නයො අධිචිත්ත-අධිපඤ්ඤාසික්ඛාසු.

කතමං පනෙත්ථ සීලං, කතමං අධිසීලං, කතමං චිත්තං, කතමං අධිචිත්තං, කතමා පඤ්ඤා, කතමා අධිපඤ්ඤාති? වුච්චතෙ – පඤ්චඞ්ගදසඞ්ගසීලං තාව සීලමෙව. තඤ්හි බුද්ධෙ උප්පන්නෙපි අනුප්පන්නෙපි ලොකෙ පවත්තති. උප්පන්නෙ බුද්ධෙ තස්මිං සීලෙ බුද්ධාපි සාවකාපි මහාජනං සමාදපෙන්ති. අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධා ච කම්මවාදිනො ච ධම්මිකා සමණබ්‍රාහ්මණා චක්කවත්තී ච මහාරාජානො මහාබොධිසත්තා ච සමාදපෙන්ති. සාමම්පි පණ්ඩිතා සමණබ්‍රාහ්මණා සමාදියන්ති. තෙ තං කුසලං ධම්මං පරිපූරෙත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභොන්ති. පාතිමොක්ඛසංවරසීලං පන ''අධිසීල''න්ති වුච්චති, තඤ්හි සූරියො විය පජ්ජොතානං සිනෙරු විය පබ්බතානං සබ්බලොකියසීලානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච, බුද්ධුප්පාදෙයෙව ච පවත්තති, න විනා බුද්ධුප්පාදා. න හි තං පඤ්ඤත්තිං උද්ධරිත්වා අඤ්ඤො සත්තො ඨපෙතුං සක්කොති, බුද්ධායෙව පන සබ්බසො කායවචීද්වාරඅජ්ඣාචාරසොතං ඡින්දිත්වා තස්ස තස්ස වීතික්කමස්ස අනුච්ඡවිකං තං සීලසංවරං පඤ්ඤපෙන්ති. පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ච මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං, තං පන ඉධ අනධිප්පෙතං. න හි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති.

කාමාවචරානි පන අට්ඨ කුසලචිත්තානි, ලොකියඅට්ඨසමාපත්තිචිත්තානි ච එකජ්ඣං කත්වා චිත්තමෙවාති වෙදිතබ්බානි. බුද්ධුප්පාදානුප්පාදෙ චස්ස පවත්ති, සමාදපනං සමාදානඤ්ච සීලෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං පන ''අධිචිත්ත''න්ති වුච්චති. තඤ්හි අධිසීලං විය සීලානං සබ්බලොකියචිත්තානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච, බුද්ධුප්පාදෙයෙව ච හොති, න විනා බුද්ධුප්පාදා. තතොපි ච මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං, තං පන ඉධ අනධිප්පෙතං. න හි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති.

''අත්ථි දින්නං, අත්ථි යිට්ඨ''න්ති (ධ. ස. 1371; විභ. 793; ම. නි. 3.92) -ආදිනයප්පවත්තං පන කම්මස්සකතඤාණං පඤ්ඤා, සා හි බුද්ධෙ උප්පන්නෙපි අනුප්පන්නෙපි ලොකෙ පවත්තති. උප්පන්නෙ බුද්ධෙ තස්සා පඤ්ඤාය බුද්ධාපි බුද්ධසාවකාපි මහාජනං සමාදපෙන්ති. අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධා ච කම්මවාදිනො ච ධම්මිකා සමණබ්‍රාහ්මණා චක්කවත්තී ච මහාරාජානො මහාබොධිසත්තා ච සමාදපෙන්ති. සාමම්පි පණ්ඩිතා සත්තා සමාදියන්ති. තථා හි අඞ්කුරො දසවස්සසහස්සානි මහාදානං අදාසි. වෙලාමො, වෙස්සන්තරො, අඤ්ඤෙ ච බහූ පණ්ඩිතමනුස්සා මහාදානානි අදංසු. තෙ තං කුසලං ධම්මං පරිපූරෙත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභවිංසු. තිලක්ඛණාකාරපරිච්ඡෙදකං පන විපස්සනාඤාණං ''අධිපඤ්ඤා''ති වුච්චති. සා හි අධිසීල-අධිචිත්තානි විය සීලචිත්තානං සබ්බලොකියපඤ්ඤානං අධිකා චෙව උත්තමා ච, න ච විනා බුද්ධුප්පාදා ලොකෙ පවත්තති. තතොපි ච මග්ගඵලපඤ්ඤාව අධිපඤ්ඤා, සා පන ඉධ අනධිප්පෙතා. න හි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවතීති.

තත්‍රාති තාසු තීසු සික්ඛාසු. **යායං අධිසීලසික්ඛා**ති යා අයං පාතිමොක්ඛසීලසඞ්ඛාතා අධිසීලසික්ඛා. **එතං සාජීවං නාමා**ති එතං සබ්බම්පි භගවතා විනයෙ ඨපිතං සික්ඛාපදං, යස්මා එත්ථ නානාදෙසජාතිගොත්තාදිභෙදභින්නා භික්ඛූ සහ ජීවන්ති එකජීවිකා සභාගජීවිකා සභාගවුත්තිනො හොන්ති, තස්මා ''සාජීව''න්ති වුච්චති. **තස්මිං සික්ඛතී**ති තං සික්ඛාපදං චිත්තස්ස අධිකරණං කත්වා ''යථාසික්ඛාපදං නු ඛො සික්ඛාමි න සික්ඛාමී''ති චිත්තෙන ඔලොකෙන්තො සික්ඛති. න කෙවලඤ්චායමෙතස්මිං සාජීවසඞ්ඛාතෙ සික්ඛාපදෙයෙව සික්ඛති, සික්ඛායපි සික්ඛති, ''එතං සාජීවං නාමා''ති ඉමස්ස පන අනන්තරස්ස පදස්ස වසෙන ''තස්මිං සික්ඛතී''ති වුත්තං. කිඤ්චාපි තං එවං වුත්තං, අථ ඛො අයමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො – තස්සා ච සික්ඛාය සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සික්ඛති, තස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ අවීතික්කමන්තො සික්ඛතීති. **තෙන වුච්චති සාජීවසමාපන්නො**ති ඉදම්පි අනන්තරස්ස සාජීවපදස්සෙව වසෙන වුත්තං. යස්මා පන සො සික්ඛම්පි සමාපන්නො, තස්මා සික්ඛාසමාපන්නොතිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බො. එවඤ්හි සති ''සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො''ති එතස්ස පදස්ස පදභාජනම්පි පරිපුණ්ණං හොති.

සික්ඛාසාජීවපදභාජනීයං නිට්ඨිතං.

සික්ඛාපච්චක්ඛානවිභඞ්ගවණ්ණනා

සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති සික්ඛඤ්ච අප්පටික්ඛිපිත්වා දුබ්බලභාවඤ්ච අප්පකාසෙත්වා. යස්මා ච දුබ්බල්‍යෙ ආවිකතෙපි සික්ඛා අප්පච්චක්ඛාතාව හොති, සික්ඛාය පන පච්චක්ඛාතාය දුබ්බල්‍යං ආවිකතමෙව

හොති. තස්මා ‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති ඉමිනා පදෙන න කොචි විසෙසත්ථො ලබ්භති. යථා පන ‘‘දිරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යා’’ති වුත්තෙ දිරත්තවචනෙන න කොචි විසෙසත්ථො ලබ්භති, කෙවලං ලොකවොහාරවසෙන බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාය මුඛාරුළ්හතාය එතං වුත්තං. එවමිදම්පි වොහාරවසෙන බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාය මුඛාරුළ්හතාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

යස්මා වා භගවා සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං ධම්මං දෙසෙති, තස්මා ‘‘සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය’’ති ඉමිනා අත්ථං සම්පාදෙත්වා ‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති ඉමිනා බ්‍යඤ්ජනං සම්පාදෙති. පරිවාරකපදවිරහිතඤ්හි එකමෙව අත්ථපදං වුච්චමානං පරිවාරවිරහිතො රාජා විය, වත්ථාලඞ්කාරවිරහිතො විය ච පුරිසො න සොභති; පරිවාරකෙන පන අත්ථානුලොමෙන සහායපදෙන සද්ධිං තං සොභතීති.

යස්මා වා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස එකච්චං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං අත්ථො හොති, තස්මා තං සන්ධාය ‘‘සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය’’තිපදස්ස අත්ථං විවරන්තො ‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති ආහ.

තත්ථ සියා යස්මා න සබ්බං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං සික්ඛාපච්චක්ඛානං, තස්මා ‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති පඨමං වත්වා තස්ස අත්ථනියමනත්ථං ‘‘සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය’’ති වත්තබ්බන්ති, තඤ්ච න; කස්මා? අත්ථානුක්කමාභාවතො. ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති හි වුත්තත්තා යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අප්පච්චක්ඛායාති වුච්චමානො අනුක්කමෙනෙව අත්ථො වුත්තො හොති, න අඤ්ඤථා. තස්මා ඉදමෙව පඨමං වුත්තන්ති.

අපිච අනුපටිපාටියාපි එත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. කථං? ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති එත්ථ යං සික්ඛං සමාපන්නො තං අප්පච්චක්ඛාය යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො තත්ථ දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති.

ඉදානි සික්ඛාපච්චක්ඛානදුබ්බල්‍යාවිකම්මානං විසෙසාවිසෙසං සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණඤ්ච දස්සෙන්තො **‘‘අත්ථි භික්ඛවෙ’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **අත්ථි භික්ඛවෙ**තිආදීනි ද්වෙ මාතිකාපදානි; තානි විභජන්තො **‘‘කථඤ්ච භික්ඛවෙ’’**තිආදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා – **කථ**න්ති කෙන ආකාරෙන. **දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චා**ති දුබ්බල්‍යස්ස ආවිකම්මඤ්ච. **ඉධා**ති ඉමස්මිං සාසනෙ. **උක්කණ්ඨිතො**ති අනභිරතියා ඉමස්මිං සාසනෙ කිච්ඡජීවිකප්පත්තො. අථ වා අජ්ජ යාමි, ස්වෙ යාමි, ඉතො යාමි, එත්ථ යාමීති උද්ධං කණ්ඨං කත්වා විහරමානො, වික්ඛිත්තො අනෙකග්ගොති වුත්තං හොති. **අනභිරතො**ති සාසනෙ අභිරතිවිරහිතො.

සාමඤ්ඤා චවිතුකාමොති සමණභාවතො අපගන්තුකාමො. **භික්ඛුභාව**න්ති භික්ඛුභාවෙන. කරණත්ථෙ උපයොගවචනං. ‘‘කණ්ඨෙ ආසත්තෙන අට්ටීයෙය්‍යා’’තිආදීසු (පාරා. 162) පන යථාලක්ඛණං කරණවචනෙනෙව වුත්තං. **අට්ටීයමානො**ති අට්ටං පීළිතං දුක්ඛිතං විය අත්තානං ආචරමානො; තෙන වා භික්ඛුභාවෙන අට්ටො කරියමානො පීළියමානොති අත්ථො. **හරායමානො**ති ලජ්ජමානො. **ජිගුච්ඡමානො**ති අසුචිං විය තං ජිගුච්ඡන්තො. **ගිහිභාවං පත්ථයමානො**තිආදීනි උත්තානත්ථානියෙව. **යංනූනාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍ය**න්ති එත්ථ **යංනූනා**ති පරිවිතක්කදස්සනෙ නිපාතො. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘සචාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, සාධු වත මෙ සියා’’ති. **වදති විඤ්ඤාපෙතී**ති ඉමමත්ථං එතෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා බ්‍යඤ්ජනෙහි වචීභෙදං කත්වා වදති චෙව, යස්ස ච වදති, තං විඤ්ඤාපෙති ජානාපෙති. **එවම්පී**ති උපරිමත්ථසම්පිණ්ඩනත්තො පිකාරො. එවම්පි දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චෙව හොති සික්ඛා ච අප්පච්චක්ඛාතා, අඤ්ඤථාපි.

ඉදානි තං අඤ්ඤථාපි දුබ්බල්‍යාවිකම්මං සික්ඛාය ච අප්පච්චක්ඛානං දස්සෙන්තො **‘‘අථ වා පනා’’**තිආදිමාහ. තං සබ්බං අත්ථතො උත්තානමෙව. පදතො පනෙත්ථ ආදිතො පට්ඨාය ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, ධම්මං, සඞ්ඝං, සික්ඛං, විනයං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාචරියකං, සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛෙය්‍ය’’න්ති ඉමානි චුද්දස පදානි පච්චක්ඛානාකාරෙන වුත්තානි.

ගිහී අස්සන්තිආදීනි ‘‘ගිහී, උපාසකො, ආරාමිකො, සාමණෙරො, තිත්ථියො, තිත්ථියසාවකො, අස්සමණො, අසක්‍යපුත්තියො අස්ස’’න්ති ඉමානි අට්ඨ පදානි ‘‘අස්ස’’න්ති ඉමිනා භාවවිකප්පාකාරෙන වුත්තානි. එවං ‘‘යංනූනාහ’’න්ති ඉමිනා පටිසංයුත්තානි ද්වාවීසති පදානි.

46. යථා ච එතානි, එවං ‘‘යදි පනාහං, අපාහං, හන්දාහං, හොති මෙ’’ති ඉමෙසු එකමෙකෙන පටිසංයුත්තානි ද්වාවීසතීති සබ්බානෙව සතඤ්ච දස ච පදානි හොන්ති.

47. තතො පරං සරිතබ්බවත්ථුදස්සනනයෙන පවත්තානි ‘‘මාතරං සරාමී’’තිආදීනි සත්තරස පදානි. තත්ථ **ඛෙත්ත**න්ති සාලිඛෙත්තාදිං. **වත්ථු**න්ති තිණපණ්ණසාකඵලාඵලසමුට්ඨානට්ඨානං. **සිප්ප**න්ති කුම්භකාරපෙසකාරසිප්පාදිකං.

48. තතො පරං සකිඤ්චනසපලිබොධභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි ‘‘මාතා මෙ අත්ථි, සා මයා පොසෙතබ්බා’’තිආදීනි නව පදානි.

49. තතො පරං සනිස්සයසප්පතිට්ඨභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි ‘‘මාතා මෙ අත්ථි, සා මං පොසෙස්සතී’’තිආදීනි සොළස පදානි.

50. තතො පරං එකහත්ථඑකසෙය්‍යාබ්‍රහ්මචරියානං දුක්කරභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි ‘‘දුක්කර’’න්තිආදීනි අට්ඨ පදානි.

තත්ථ **දුක්කරන්ති** එකහත්තාදීනං කරණෙ දුක්කරතං දස්සෙති. **න සුකරන්ති** සුකරභාවං පටික්ඛිපති. එවං **දුච්චරං න සුචරන්ති** එත්ථ. **න උස්සහාමීති** තත්ථ උස්සාහාභාවං අසක්කුණෙය්‍යාතං දස්සෙති. **න විසහාමීති** අසය්හතං දස්සෙති. **න රමාමීති** රතියා අභාවං දස්සෙති. **නාභිරමාමීති** අභිරතියා අභාවං දස්සෙති. එවං ඉමානි ච පඤ්ඤාස, පුරිමානි ච දසුත්තරසතන්ති සට්ඨිසතං පදානි දුබ්බල්‍යාවිකම්මවාරෙ වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

51. සික්ඛාපච්චක්ඛානවාරෙපි ‘‘කථඤ්ච භික්ඛවෙ’’ති ආදි සබ්බං අත්ථතො උත්තානමෙව. පදතො පනෙත්ථාපි ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, ධම්මං, සඞ්ඝං, සික්ඛං, විනයං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාචරියකං, සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛාමී’’ති ඉමානි චුද්දස පදානි සික්ඛාපච්චක්ඛානවචනසම්බන්ධෙන පවත්තානි. සබ්බපදෙසු ච ‘‘වදති විඤ්ඤාපෙතී’’ති වචනස්ස අයමත්ථො – වචීභෙදං කත්වා වදති, යස්ස ච වදති තං තෙනෙව වචීභෙදෙන ‘‘අයං සාසනං ජහිතුකාමො සාසනතො මුච්චිතුකාමො භික්ඛුභාවං චජිතුකාමො ඉමං වාක්‍යභෙදං කරොතී’’ති විඤ්ඤාපෙති සාවෙති ජානාපෙති.

සචෙ පනායං ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’ති වත්තුකාමො පදපච්චාභට්ඨං කත්වා ‘‘පච්චක්ඛාමි බුද්ධ’’න්ති වා වදෙය්‍ය. මිලක්ඛභාසාසු වා අඤ්ඤතරභාසාය තමත්ථං වදෙය්‍ය. ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’ති වත්තුකාමො උප්පටිපාටියා ‘‘ධම්මං පච්චක්ඛාමී’’ති වා ‘‘සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛාමී’’ති වා වදෙය්‍ය, සෙය්‍යථාපි උත්තරිමනුස්සධම්මවිභඞ්ගෙ ‘‘පඨමං ඣානං සමාපජ්ජාමී’’ති වත්තුකාමො ‘‘දුතියං ඣාන’’න්ති වදති, සචෙ යස්ස වදති සො ‘‘අයං භික්ඛුභාවං චජිතුකාමො එතමත්ථං වදතී’’ති එත්තකමත්තම්පි ජානාති, විරද්ධං නාම නත්ථි; ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණං, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. සක්කත්තා වා බ්‍රහ්මත්තා වා චුතසත්තො විය චුතොව හොති සාසනා.

සචෙ පන ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛි’’න්ති වා, ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛිස්සාමී’’ති වා, ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍ය’’න්ති වාති අතීතානාගතපරිකප්පවචනෙහි වදති, දූතං වා පහිණාති, සාසනං වා පෙසෙති, අක්ඛරං වා ඡින්දති, හත්ථමුද්දාය වා තමත්ථං ආරොචෙති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. උත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනං පන හත්ථමුද්දායපි සීසං එති. සික්ඛාපච්චක්ඛානං මනුස්සජාතිකසත්තස්ස සන්තිකෙ චිත්තසම්පයුත්තං වචීභෙදං කරොන්තස්සෙව සීසං එති. වචීභෙදං කත්වා විඤ්ඤාපෙන්තොපි ච යදි ‘‘අයමෙව ජානාතූ’’ති එකං නියමෙත්වා ආරොචෙති, තඤ්ච සොයෙව ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ සො න ජානාති, අඤ්ඤො සමීපෙ ඨිතො ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ ද්වින්නං ඨිතට්ඨානෙ ද්වින්නම්පි නියමෙත්වා ‘‘එතෙසං ආරොචෙමී’’ති වදති, තෙසු එකස්මිං ජානන්තෙපි ද්වීසු ජානන්තෙසුපි පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. එවං සම්බහුලෙසුපි වෙදිතබ්බං.

සචෙ පන අනභිරතියා පීළිතො සභාගෙ භික්ඛූ පරිසඞ්කමානො ‘‘යො කොචි ජානාතූ’’ති උච්චසද්දං කරොන්තො ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’ති වදති, තඤ්ච අවිදූරෙ ඨිතො නවකම්මිකො වා අඤ්ඤො වා සමයඤ්ඤූ පුරිසො සුත්වා ‘‘උක්කණ්ඨිතො අයං සමණො ගිහිභාවං පත්ථෙති, සාසනතො චුතො’’ති ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පන අපුබ්බං අචරිමං දුජ්ජානං, සචෙ ආවජ්ජනසමයෙ ජානාති; යථා පකතියා ලොකෙ මනුස්සා වචනං සුත්වා ජානන්ති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ අපරභාගෙ ‘‘කිං ඉමිනා වුත්ත’’න්ති කඞ්ඛන්තො චිරෙන ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. ඉදඤ්හි සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ච උපරි අභූතාරොචනදුට්ඨුල්ලවාචා-අත්තකාමදුට්ඨදොසභූතා-රොචනසික්ඛාපදානි ච එකපරිච්ඡෙදානි. ආවජ්ජනසමයෙ ඤාතෙ එව සීසං එන්ති, ‘‘කිං අයං භණතී’’ති කඞ්ඛතා චිරෙන ඤාතෙ සීසං න එන්ති. යථා චායං ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’ති පදෙ විනිච්ඡයො වුත්තො; එවං සබ්බපදෙසු වෙදිතබ්බො.

යස්මා ච යදා සික්ඛා පච්චක්ඛාතා හොති, තදා ‘‘යංනූනාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍ය’’න්තිආදීනි අවදතාපි දුබ්බල්‍යං ආවිකතමෙව හොති; තස්මා සබ්බෙසං පදානං අවසානෙ වුත්තං – **‘‘එවම්පි, භික්ඛවෙ, දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චෙව හොති සික්ඛා ච පච්චක්ඛාතා’’**ති.

තතො පරං **ගිහීති මං ධාරෙහීති** එත්ථ සචෙපි ‘‘ගිහී භවිස්සාමී’’ති වා ‘‘ගිහී හොමී’’ති වා ‘‘ගිහී ජාතොම්හී’’ති වා ‘‘ගිහිම්හී’’ති වා වදති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. සචෙ පන ‘‘අජ්ජ පට්ඨාය ගිහීති මං ධාරෙහී’’ති වා ‘‘ජානාහී’’ති වා ‘‘සඤ්ජානාහී’’ති වා ‘‘මනසි කරොහී’’ති වා වදති, අරියකෙන වා වදති මිලක්ඛකෙන වා; එවමෙතස්මිං අත්ථෙ වුත්තෙ යස්ස වදති, සචෙ සො ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. එස නයො සෙසෙසුපි ‘‘උපාසකො’’තිආදීසු සත්තසු පදෙසු. එවං ඉමානි ච අට්ඨ, පුරිමානි ච චුද්දසාති ද්වාවීසති පදානි හොන්ති.

52. ඉතො පරං පුරිමානෙව චුද්දස පදානි ‘‘අලං මෙ, කින්නු මෙ, න මමත්ථො, සුමුත්තාහ’’න්ති ඉමෙහි චතූහි යොජෙත්වා වුත්තානි ඡප්පඤ්ඤාස හොන්ති. තත්ථ **අලන්ති** හොතු, පරියත්තන්ති අත්ථො. **කිංනු මෙති** කිං මය්හං කිච්චං, කිං කරණීයං, කිං සාධෙතබ්බන්ති අත්ථො. **න මමත්ථොති** නත්ථි මම අත්ථො. **සුමුත්තාහන්ති** සුමුත්තො අහං.

සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව. එවං ඉමානි ච ඡප්පඤ්ඤාස පුරිමානි ච ද්වාවීසතීති අට්ඨසත්තති පදානි සරූපෙනෙව වුත්තානි.

53. යස්මා පන තෙසං වෙවචනෙහිපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, තස්මා **''යානි වා පනඤ්ඤානිපී''**තිආදිමාහ. තත්ථ **යානි වා පනඤ්ඤානිපී**ති පාළියං ''බුද්ධ''න්තිආදීනි ආගතපදානි ඨපෙත්වා යානි අඤ්ඤානි අත්ථි. **බුද්ධවෙවචනානි වා**ති බුද්ධස්ස වා පරියායනාමානි…පෙ…. අසක්‍යපුත්තියස්ස වා. තත්ථ වණ්ණපට්ඨානෙ ආගතං නාමසහස්සං උපාලිගාථාසු (ම. නි. 2.76) නාමසතං අඤ්ඤානි ච ගුණතො ලබ්භමානානි නාමානි ''බුද්ධවෙවචනානී''ති වෙදිතබ්බානි. සබ්බානිපි ධම්මස්ස නාමානි ධම්මවෙවචනානීති වෙදිතබ්බානි. එස නයො සබ්බත්ථ.

අයං පනෙත්ථ යොජනා – **බුද්ධං පච්චක්ඛාමී**ති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං යථාරුතමෙව. ''සම්මාසම්බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, අනන්තබුද්ධිං, අනොමබුද්ධිං, බොධිපඤ්ඤාණං, ධීරං, විගතමොහං, පභින්නඛීලං, විජිතවිජයං පච්චක්ඛාමී''ති එවමාදිබුද්ධවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං.

ධම්මං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං, යථාරුතමෙව. ''ස්වාක්ඛාතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි, සන්දිට්ඨිකං, අකාලිකං, එහිපස්සිකං, ඔපනෙය්‍යිකං, පච්චත්තං වෙදිතබ්බං විඤ්ඤූහි ධම්මං පච්චක්ඛාමි. අසඞ්ඛතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි; විරාගං, නිරොධං, අමතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි, දීඝනිකායං පච්චක්ඛාමි, බ්‍රහ්මජාලං මජ්ඣිමනිකායං, මූලපරියායං, සංයුත්තනිකායං, ඔඝතරණං, අඞ්ගුත්තරනිකායං, චිත්තපරියාදානං, ඛුද්දකනිකායං, ජාතකං, අභිධම්මං, කුසලං ධම්මං, අකුසලං ධම්මං, අබ්‍යාකතං ධම්මං, සතිපට්ඨානං, සම්මප්පධානං, ඉද්ධිපාදං, ඉන්ද්‍රියං, බලං, බොජ්ඣඞ්ගං, මග්ගං, ඵලං, නිබ්බානං පච්චක්ඛාමී''ති චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු එකධම්මක්ඛන්ධස්සපි නාමං ධම්මවෙවචනමෙව. එවං ධම්මවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සඞ්ඝං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''සුප්පටිපන්නං සඞ්ඝං පච්චක්ඛාමි, උජුප්පටිපන්නං, ඤායප්පටිපන්නං, සාමීචිප්පටිපන්නං සඞ්ඝං, චතුපුරිසයුගං සඞ්ඝං, අට්ඨපුරිසපුග්ගලං සඞ්ඝං, ආහුනෙය්‍යං සඞ්ඝං, පාහුනෙය්‍යං, දක්ඛිණෙය්‍යං, අඤ්ජලිකරණීයං, අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං සඞ්ඝං පච්චක්ඛාමී''ති එවං සඞ්ඝවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සික්ඛං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''භික්ඛුසික්ඛං පච්චක්ඛාමි, භික්ඛුනීසික්ඛං, අධිසීලසික්ඛං, අධිචිත්තසික්ඛං, අධිපඤ්ඤාසික්ඛං පච්චක්ඛාමී''ති එවං සික්ඛාවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

විනයං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''භික්ඛුවිනයං පච්චක්ඛාමි, භික්ඛුනීවිනයං, පඨමං පාරාජිකං, දුතියං තතියං චතුත්ථං පාරාජිකං, සඞ්ඝාදිසෙසං, ථුල්ලච්චයං, පාචිත්තියං, පාටිදෙසනීයං, දුක්කටං, දුබ්භාසිතං පච්චක්ඛාමී''ති එවමාදිවිනයවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

පාතිමොක්ඛං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''භික්ඛුපාතිමොක්ඛං භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛං පච්චක්ඛාමී''ති එවං පාතිමොක්ඛවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

උද්දෙසං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''භික්ඛුපාතිමොක්ඛුද්දෙසං, භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛුද්දෙසං , පඨමං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං, දුතියං තතියං චතුත්ථං පඤ්චමං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං, සම්මාසම්බුද්ධුද්දෙසං, අනන්තබුද්ධිඋද්දෙසං, අනොමබුද්ධිඋද්දෙසං, බොධිපඤ්ඤාණුද්දෙසං, ධීරුද්දෙසං, විගතමොහුද්දෙසං, පභින්නඛීලුද්දෙසං, විජිතවිජයුද්දෙසං පච්චක්ඛාමී''ති එවමාදිඋද්දෙසවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

උපජ්ඣායං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''යො මං පබ්බාජෙසි, යො මං උපසම්පාදෙසි, යස්ස මූලෙනාහං පබ්බජිතො, යස්ස මූලෙනාහං උපසම්පන්නො, යස්සමූලිකා මය්හං පබ්බජ්ජා, යස්සමූලිකා මය්හං උපසම්පදා තාහං පච්චක්ඛාමී''ති එවං උපජ්ඣායවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

ආචරියං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''යො මං පබ්බාජෙසි, යො මං අනුස්සාවෙසි, යාහං නිස්සාය වසාමි, යාහං උද්දිසාපෙමි, යාහං පරිපුච්ඡාමි, යො මං උද්දිසති, යො මං පරිපුච්ඡාපෙති තාහං පච්චක්ඛාමී''ති එවං ආචරියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සද්ධිවිහාරිකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''යාහං පබ්බාජෙසිං, යාහං උපසම්පාදෙසිං, මය්හං මූලෙන යො පබ්බජිතො, මය්හං මූලෙන යො උපසම්පන්නො, මය්හංමූලිකා යස්ස පබ්බජ්ජා, මය්හං මූලිකා යස්ස උපසම්පදා තාහං පච්චක්ඛාමී''ති එවං සද්ධිවිහාරිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

අන්තෙවාසිකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''යාහං පබ්බාජෙසිං, යාහං අනුස්සාවෙසිං, යො මං නිස්සාය වසති, යො මං උද්දිසාපෙති, යො මං පරිපුච්ඡති, යස්සාහං උද්දිසාමි, යාහං පරිපුච්ඡාපෙමි තං පච්චක්ඛාමී''ති එවං අන්තෙවාසිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සමානුපජ්ඣායකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''මය්හං උපජ්ඣායො යං පබ්බාජෙසි, යං උපසම්පාදෙසි, යො තස්ස මූලෙන පබ්බජිතො, යො තස්ස මූලෙන උපසම්පන්නො, යස්ස තම්මූලිකා පබ්බජ්ජා, යස්ස තම්මූලිකා උපසම්පදා තං පච්චක්ඛාමී''ති එවං සමානුපජ්ඣායකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සමානාචරියකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''මය්හං ආචරියො යං පබ්බාජෙසි, යං අනුස්සාවෙසි, යො තං නිස්සාය වසති, යො තං උද්දිසාපෙති පරිපුච්ඡති, යස්ස මෙ ආචරියො උද්දිසති, යං පරිපුච්ඡාපෙති තං පච්චක්ඛාමී''ති එවං සමානාචරියකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සබ්‍රහ්මචාරිං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''යෙනාහං සද්ධිං අධිසීලං සික්ඛාමි, අධිචිත්තං අධිපඤ්ඤං සික්ඛාමි තං පච්චක්ඛාමී''ති එවං සබ්‍රහ්මචාරිවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

ගිහීති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''ආගාරිකොති මං ධාරෙහි, කස්සකො, වාණිජො, ගොරක්ඛො, ඔකල්ලකො, මොළිබද්ධො, කාමගුණිකොති මං ධාරෙහී''ති එවං ගිහිවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

උපාසකොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''ද්වෙවාචිකො උපාසකොති මං ධාරෙහි, තෙවාචිකො උපාසකො, බුද්ධං සරණගමනිකො, ධම්මං සඞ්ඝං සරණගමනිකො, පඤ්චසික්ඛාපදිකො දසසික්ඛාපදිකො උපාසකොති මං ධාරෙහී''ති එවං උපාසකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

ආරාමිකොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''කප්පියකාරකොති මං ධාරෙහි, වෙය්‍යාවච්චකරො, අප්පහරිතකාරකො, යාගුභාජකො, ඵලභාජකො, ඛජ්ජකභාජකොති මං ධාරෙහී''ති එවං ආරාමිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සාමණෙරොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''කුමාරකොති මං ධාරෙහි, චෙල්ලකො, චෙටකො, මොළිගල්ලො, සමණුද්දෙසො'ති මං ධාරෙහී''ති එවං සාමණෙරවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

තිත්ථියොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''නිගණ්ඨොති මං ධාරෙහි, ආජීවකො, තාපසො, පරිබ්බාජකො, පණ්ඩරඞ්ගොති මං ධාරෙහී''ති එවං තිත්ථියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

තිත්ථියසාවකොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''නිගණ්ඨසාවකොති මං ධාරෙහි'' ආජීවක තාපස පරිබ්බාජක පණ්ඩරඞ්ගසාවකොති මං ධාරෙහීති එවං තිත්ථියසාවකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

අස්සමණොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''දුස්සීලොති මං ධාරෙහි, පාපධම්මො, අසුචිසඞ්කස්සරසමාචාරො, පටිච්ඡන්නකම්මන්තො, අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤො, අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො, අන්තොපූති, අවස්සුතො, කසම්බුජාතො, කොණ්ඨො'ති මං ධාරෙහී''ති එවං අස්සමණවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

අසක්‍යපුත්තියොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. ''න සම්මාසම්බුද්ධපුත්තොති මං ධාරෙහි, න අනන්තබුද්ධිපුත්තො, න අනොමබුද්ධිපුත්තො, න බොධිපඤ්ඤාණපුත්තො, න ධීරපුත්තො, න විගතමොහපුත්තො, න පභින්නඛීලපුත්තො , න විජිතවිජයපුත්තොති මං ධාරෙහී''ති එවමාදිඅසක්‍යපුත්තියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

තෙහි ආකාරෙහි තෙහි ලිඞ්ගෙහි තෙහි නිමිත්තෙහීති තෙහි ''බුද්ධවෙවචනානි වා''තිආදිනා නයෙන වුත්තෙහි බුද්ධාදීනං වෙවචනෙහි. වෙවචනානි හි සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස කාරණත්තා **ආකාරානි,** බුද්ධාදීනං සණ්ඨානදීපනත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛානසණ්ඨානත්තා එව වා **ලිඞ්ගානි,** සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස සඤ්ජානනහෙතුතො මනුස්සානං තිලකාදීනි විය **නිමිත්තානීති** වුච්චන්ති. **එවං ඛො භික්ඛවෙති** ඉතො පරං අඤ්ඤස්ස සික්ඛාපච්චක්ඛානකාරණස්ස අභාවතො නියමෙන්තො ආහ. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො, එවමෙව දුබ්බල්‍යාවිකම්මඤ්චෙව හොති සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ච, න ඉතො පරං කාරණමත්ථීති.

54. එවං සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණං දස්සෙත්වා අප්පච්චක්ඛානෙ අසම්මොහත්ථං තස්සෙව ච සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණස්ස පුග්ගලාදිවසෙන විපත්තිදස්සනත්ථං **''කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, අප්පච්චක්ඛාතා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **යෙහි ආකාරෙහීති**ආදි වුත්තනයමෙව. **උම්මත්තකොති** යක්ඛුම්මත්තකො වා පිත්තුම්මත්තකො වා යො කොචි විපරීතසඤ්ඤො, සො සචෙ පච්චක්ඛාති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. **උම්මත්තකස්සාති** තාදිසස්සෙව උම්මත්තකස්ස; තාදිසස්ස හි සන්තිකෙ සචෙ පකතත්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, උම්මත්තකො න ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. **ඛිත්තචිත්තොති** යක්ඛුම්මත්තකො වුච්චති. පුරිමපදෙ පන උම්මත්තකසාමඤ්ඤෙන වුත්තං ''යක්ඛුම්මත්තකො වා පිත්තුම්මත්තකො වා''ති. උභින්නම්පි විසෙසො අනාපත්තිවාරෙ ආවි භවිස්සති . එවං

ඛිත්තචිත්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. තස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි තම්හි අජානන්තෙ අප්පච්චක්ඛාතාව හොති.

වෙදනාට්ටොති බලවතියා දුක්ඛවෙදනාය ඵුට්ඨො මුච්ඡාපරෙතො; තෙන විලපන්තෙන පච්චක්ඛාතාපි අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. තස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි තම්හි අජානන්තෙ අප්පච්චක්ඛාතා හොති.

දෙවතාය සන්තිකෙති භුම්මදෙවතං ආදිං කත්වා යාව අකනිට්ඨදෙවතාය සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. **තිරච්ඡානගතස්සාති** නාගමාණවකස්ස වා සුපණ්ණමාණවකස්ස වා කින්නර-හත්ථි-මක්කටාදීනං වා යස්ස කස්සචි සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි අප්පච්චක්ඛාතාව හොති . තත්‍ර උම්මත්තකාදීනං සන්තිකෙ අජානනභාවෙන අප්පච්චක්ඛාතාති ආහ. දෙවතාය සන්තිකෙ අතිඛිප්පං ජානනභාවෙන. දෙවතා නාම මහාපඤ්ඤා තිහෙතුකපටිසන්ධිකා අතිඛිප්පං ජානන්ති, චිත්තඤ්ච නාමෙතං ලහුපරිවත්තං. තස්මා චිත්තලහුකස්ස පුග්ගලස්ස චිත්තවසෙනෙව ‘‘මා අතිඛිප්පං විනාසො අහොසී’’ති දෙවතාය සන්තිකෙ සික්ඛාපච්චක්ඛානං පටික්ඛිපි.

මනුස්සෙසු පන නියමො නත්ථි. යස්ස කස්සචි සභාගස්ස වා විසභාගස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා විඤ්ඤුස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතා පච්චක්ඛාතාව හොති. සචෙ පන සො න ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොතීති එතමත්ථං දස්සෙන්තො **‘‘අරියකෙනා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **අරියකං** නාම අරියවොහාරො, මාගධභාසා. **මිලක්ඛකං** නාම යො කොචි අනරියකො අන්ධදමිළාදි. **සො ච න පටිවිජානාතීති** භාසන්තරෙ වා අනභිඤ්ඤතාය, බුද්ධසමයෙ වා අකොවිදතාය ‘‘ඉදං නාම අත්ථං එස භණතී’’ති නප්පටිවිජානාති. **දවායාති** සහසා අඤ්ඤං භණිතුකාමො සහසා ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’ති භණති. **රවායාති** රවාභඤ්ඤෙන, ‘‘අඤ්ඤං භණිස්සාමී’’ති අඤ්ඤං භණන්තො. පුරිමෙන කො විසෙසොති චෙ? පුරිමං පණ්ඩිතස්සාපි සහසාවසෙන අඤ්ඤභණනං. ඉදං පන මන්දත්තා මොමූහත්තා අපකතඤ්ඤුත්තා පක්ඛලන්තස්ස ‘‘අඤ්ඤං භණිස්සාමී’’ති අඤ්ඤභණනං.

අසාවෙතුකාමො සාවෙතීති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පාළිං වාචෙති පරිපුච්ඡති උග්ගණ්හාති සජ්ඣායං කරොති වණ්ණෙති, අයං වුච්චති ‘‘අසාවෙතුකාමො සාවෙතී’’ති. **සාවෙතුකාමො න සාවෙතීති** දුබ්බලභාවං ආවිකත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තො වචීභෙදං න කරොති, අයං වුච්චති ‘‘සාවෙතුකාමො න සාවෙතී’’ති. **අවිඤ්ඤුස්ස සාවෙතීති** මහල්ලකස්ස වා පොත්ථකරූපසදිසස්ස, ගරුමෙධස්ස වා සමයෙ අකොවිදස්ස, ගාමදාරකානං වා අවිඤ්ඤුතං පත්තානං සාවෙති. **විඤ්ඤුස්ස න සාවෙතීති** පණ්ඩිතස්ස ඤාතුං සමත්ථස්ස න සාවෙති. **සබ්බසො වා පනාති** ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’තිආදීසු යෙන යෙන පරියායෙන සික්ඛා පච්චක්ඛාතා හොති, තතො එකම්පි වචීභෙදං කත්වා න සාවෙති. **එවං ඛොති** අප්පච්චක්ඛානලක්ඛණං නියමෙති. අයං හෙත්ථ අත්ථො – ‘‘එවමෙව සික්ඛා අප්පච්චක්ඛාතා හොති, න අඤ්ඤෙන කාරණෙනා’’ති.

සික්ඛාපච්චක්ඛානවිභඞ්ගං නිට්ඨිතං.

මූලපඤ්ඤත්තිවණ්ණනා

55. ඉදානි **‘‘මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා’’**තිආදීනං අත්ථදස්සනත්ථං **‘‘මෙථුනධම්මො නාමා’’**තිආදිමාහ. **තත්ථ මෙථුනධම්මො නාමාති** ඉදං නිද්දිසිතබ්බස්ස මෙථුනධම්මස්ස උද්දෙසපදං. **අසද්ධම්මොති** අසතං නීචජනානං ධම්මො. **ගාමධම්මොති** ගාමවාසීනං සෙවනධම්මො. **වසලධම්මොති** වසලානං ධම්මො; කිලෙසවස්සනතො වා සයමෙව වසලො ධම්මොති වසලධම්මො. **දුට්ඨුල්ලන්ති** දුට්ඨුඤ්ච කිලෙසෙහි දූට්ඨත්තා, ථූලඤ්ච අනිපුණභාවතොති දුට්ඨුල්ලං. ඉතො පට්ඨාය ච තීසු පදෙසු ‘‘යො සො’’ති ඉදං පරිවත්තෙත්වා ‘‘යං ත’’න්ති කත්වා යොජෙතබ්බං – ‘‘යං තං දුට්ඨුල්ලං, යං තං ඔදකන්තිකං, යං තං රහස්ස’’න්ති. එත්ථ ච යස්මා තස්ස කම්මස්ස පරිවාරභූතං දස්සනම්පි ගහණම්පි ආමසනම්පි ඵුසනම්පි ඝට්ටනම්පි දුට්ඨුල්ලං, තස්මාපි තං කම්මං දුට්ඨුල්ලං. යං තං දුට්ඨුල්ලං සො මෙථුනධම්මො. උදකං අස්ස අන්තෙ සුද්ධත්ථං ආදීයතීති උදකන්තං, උදකන්තමෙව ඔදකන්තිකං; යං තං ඔදකන්තිකං , සො මෙථුනධම්මො. රහො පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ කත්තබ්බතාය රහස්සං. යං තං රහස්සං, සො මෙථුනධම්මොති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

ද්වයෙන ද්වයෙන සමාපජ්ජිතබ්බතො **ද්වයංද්වයසමාපත්ති**. තත්ථ යොජනා – ‘‘යා සා ද්වයංද්වයසමාපත්ති සො මෙථුනධම්මො නාමා’’ති. ඉධ පන තං සබ්බං එකජ්ඣං නිගමෙන්තො ආහ **‘‘එසො මෙථුනධම්මො නාමා’’**ති. කිං කාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මොති? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති, තං කාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මොති.

පටිසෙවති නාමාති ඉදං ‘‘පටිසෙවෙය්‍යා’’ති එත්ථ යෙනාකාරෙන පටිසෙවෙය්‍යාති වුච්චති, තස්සාකාරස්ස දස්සනත්ථං මාතිකාපදං. **යො නිමිත්තෙන නිමිත්තන්ති**ආදීසු යො භික්ඛු ඉත්ථියා නිමිත්තෙන අත්තනො නිමිත්තං, ඉත්ථියා අඞ්ගජාතෙන අත්තනො අඞ්ගජාතං සබ්බන්තිමෙන පමාණෙන එකතිලබීජමත්තම්පි වාතෙන අසම්ඵුට්ඨෙ අල්ලොකාසෙ පවෙසෙති, එසො පටිසෙවති නාම; එත්තකෙන සීලභෙදං පාපුණාති, පාරාජිකො හොති.

එත්ථ ච ඉත්ථිනිමිත්තෙ චත්තාරි පස්සානි, වෙමජ්ඣඤ්චාති පඤ්ච ඨානානි ලබ්භන්ති. පුරිසනිමිත්තෙ චත්තාරි පස්සානි, මජ්ඣං, උපරිචාති ඡ. තස්මා ඉත්ථිනිමිත්තෙ හෙට්ඨා පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. උපරිතො පවෙසෙන්තොපි, උභොහි පස්සෙහි පවෙසෙන්තොපි චත්තාරි ඨානානි මුඤ්චිත්වා මජ්ඣෙන පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. පුරිසනිමිත්තං පන හෙට්ඨාභාගෙන ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. උපරිභාගෙන ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි, උභොහි පස්සෙහි ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි, මජ්ඣෙනෙව ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි සමඤ්ඡිතඞ්ගුලිං විය මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨියා සඞ්කොචෙත්වා උපරිභාගෙන ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. තත්ථ තුලාදණ්ඩසදිසං පවෙසෙන්තස්සාපි චත්තාරි පස්සානි, මජ්ඣඤ්චාති පඤ්ච ඨානානි; සඞ්කොචෙත්වා පවෙසෙන්තස්සාපි චත්තාරි පස්සානි, උපරිභාගමජ්ඣඤ්චාති පඤ්ච ඨානානි – එවං සබ්බානිපි පුරිසනිමිත්තෙ දස ඨානානි හොන්ති.

නිමිත්තෙ ජාතං අනට්ඨකායප්පසාදං චම්මඛීලං වා පිළකං වා පවෙසෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. නට්ඨකායප්පසාදං මතචම්මං වා සුක්ඛපිළකං වා පවෙසෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. මෙථුනස්සාදෙන ලොමං වා අඞ්ගුලි-අඞ්ගුට්ඨබීජාදීනි වා පවෙසෙන්තස්සාපි දුක්කටමෙව. අයඤ්ච මෙථුනකථා නාම යස්මා දුට්ඨුල්ලා කථා අසබ්භිකථා, තස්මා එතං වා අඤ්ඤං වා විනයෙ ඊදිසං ඨානං කථෙන්තෙන පටික්කූලමනසිකාරඤ්ච සමණසඤ්ඤඤ්ච හිරොත්තප්පඤ්ච පච්චුපට්ඨපෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධෙ ගාරවං උප්පාදෙත්වා අසමකාරුණිකස්ස ලොකනාථස්ස කරුණාගුණං ආවජ්ජෙත්වා කථෙතබ්බං. සො හි නාම භගවා සබ්බසො කාමෙහි විනිවත්තමානසොපි සත්තානුද්දයාය ලොකානුකම්පාය සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනත්ථාය ඊදිසං කථං කථෙසි. ‘‘අහො සත්ථු කරුණාගුණො’’ති එවං ලොකනාථස්ස කරුණාගුණං ආවජ්ජෙත්වා කථෙතබ්බං.

අපිච යදි භගවා සබ්බාකාරෙන ඊදිසං කථං න කථෙය්‍ය, කො ජානෙය්‍ය ‘‘එත්තකෙසු

ඨානෙසු පාරාජිකං, එත්තකෙසු ථුල්ලච්චයං, එත්තකෙසු දුක්කට’’න්ති. තස්මා සුණන්තෙනපි කථෙන්තෙනපි බීජකෙන මුඛං අපිධාය දන්තවිදංසකං හසමානෙන න නිසීදිතබ්බං. ‘‘සම්මාසම්බුද්ධෙනාපි ඊදිසං කථිත’’න්ති පච්චවෙක්ඛිත්වා ගබ්භිතෙන හිරොත්තප්පසම්පන්නෙන සත්ථුපටිභාගෙන හුත්වා කථෙතබ්බන්ති.

මූලපඤ්ඤත්තං නිට්ඨිතං.

අනුපඤ්ඤත්තිවාරෙ – **අන්තමසොති** සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන. **තිරච්ඡානගතායපීති** පටිසන්ධිවසෙන තිරච්ඡානෙසු ගතායපි. **පගෙව මනුස්සිත්ථියාති** පඨමතරං මනුස්සජාතිකාය ඉත්ථියා. පාරාජිකවත්ථුභූතා එව චෙත්ථ තිරච්ඡානගතිත්ථී තිරච්ඡානගතාති ගහෙතබ්බා, න සබ්බා. තත්‍රායං පරිච්ඡෙදො –

අපදානං අහි මච්ඡා, ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටී;
චතුප්පදානං මජ්ජාරී, වත්ථු පාරාජිකස්සිමාති.

තත්ථ අහිග්ගහණෙන සබ්බාපි අජගරගොනසාදිභෙදා දීඝජාති සඞ්ගහිතා. තස්මා දීඝජාතීසු යත්ථ තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං සක්කා තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙතුං, සා පාරාජිකවත්ථු. අවසෙසා දුක්කටවත්ථූති වෙදිතබ්බා. මච්ඡග්ගහණෙන සබ්බාපි මච්ඡකච්ඡපමණ්ඩූකාදිභෙදා ඔදකජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි දීඝජාතියං වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො – පතඞ්ගමුඛමණ්ඩූකා නාම හොන්ති තෙසං මුඛසණ්ඨානං මහන්තං, ඡිද්දං අප්පකං, තත්ථ පවෙසනං නප්පහොති; මුඛසණ්ඨානං පන වණසඞ්ඛෙපං ගච්ඡති, තස්මා තං ථුල්ලච්චයවත්ථූති වෙදිතබ්බං. කුක්කුටිග්ගහණෙන සබ්බාපි කාකකපොතාදිභෙදා පක්ඛිජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච වෙදිතබ්බං. මජ්ජාරිග්ගහණෙන සබ්බාපි රුක්ඛසුනඛ-මුඞ්ගුස-ගොධාදිභෙදා චතුප්පදජාති සඞ්ගහිතා. තත්‍රාපි වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච වෙදිතබ්බං.

පාරාජිකොති පරාජිතො, පරාජයං ආපන්නො. අයඤ්හි පාරාජිකසද්දො සික්ඛාපදාපත්තිපුග්ගලෙසු වත්තති. තත්ථ ‘‘අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද, අනවකාසො යං තථාගතො වජ්ජීනං වා වජ්ජිපුත්තකානං වා කාරණා සාවකානං පාරාජිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං සමූහනෙය්‍යා’’ති (පාරා. 43) එවං සික්ඛාපදෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. ‘‘ආපත්තිං ත්වං, භික්ඛු, ආපන්නො පාරාජික’’න්ති (පාරා. 67) එවං ආපත්තියං. ‘‘න මයං පාරාජිකා, යො අවහටො සො පාරාජිකො’’ති (පාරා. 155) එවං පුග්ගලෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. ‘‘පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍යා’’තිආදීසු (පාරා. 384) පන ධම්මෙ වත්තතීති වදන්ති. යස්මා පන තත්ථ ධම්මොති කත්ථචි ආපත්ති , කත්ථචි සික්ඛාපදමෙව අධිප්පෙතං, තස්මා සො විසුං න වත්තබ්බො. තත්ථ සික්ඛාපදං යො තං අතික්කමති, තං පරාජෙති, තස්මා ‘‘පාරාජික’’න්ති වුච්චති. ආපත්ති පන යො නං අජ්ඣාපජ්ජති, තං පරාජෙති, තස්මා ‘‘පාරාජිකා’’ති වුච්චති. පුග්ගලො යස්මා පරාජිතො පරාජයමාපන්නො, තස්මා ‘‘පාරාජිකො’’ති වුච්චති. එතමෙව හි අත්ථං සන්ධාය **පරිවාරෙපි** –

‘‘පාරාජිකන්ති යං වුත්තං, තං සුණොහි යථාතථං;
චුතො පරද්ධො භට්ඨො ච, සද්ධම්මා හි නිරඞ්කතො;
සංවාසොපි තහිං නත්ථි, තෙනෙතං ඉති වුච්චතී’’ති වුත්තං. (පරි. 339);

අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – ‘‘තං සික්ඛාපදං වීතික්කමන්තො ආපත්තිඤ්ච ආපන්නො පුග්ගලො වුතො හොතීති සබ්බං යොජෙතබ්බං. **තෙන වුච්චතීති** යෙන කාරණෙන අස්සමණො හොති අසක්‍යපුත්තියො පරිභට්ඨො ඡින්නො පරාජිතො සාසනතො, තෙන වුච්චති. කින්ති? ‘‘පාරාජිකො හොතී’’ති.

සහ වසන්ති එත්ථාති **සංවාසො,** තං දස්සෙතුං **‘‘සංවාසො නාමා’’**ති වත්වා **‘‘එකකම්ම’’**න්තිආදිමාහ. තත්‍රායං සද්ධිං යොජනාය වණ්ණනා – චතුබ්බිධම්පි සඞ්ඝකම්මං සීමාපරිච්ඡින්නෙහි පකතත්තෙහි භික්ඛූහි එකතො කත්තබ්බත්තා **එකකම්මං නාම.** තථා පඤ්චවිධොපි පාතිමොක්ඛුද්දෙසො එකතො උද්දිසිතබ්බත්තා **එකුද්දෙසො නාම.** පඤ්ඤත්තං පන සික්ඛාපදං සබ්බෙහිපි ලජ්ජීපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො **සමසික්ඛතා නාම.** එත්ථ යස්මා සබ්බෙපි ලජ්ජිනො එතෙසු කම්මාදීසු සහ වසන්ති, න එකොපි තතො බහිද්ධා සන්දිස්සති, තස්මා තානි සබ්බානිපි ගහෙත්වා **‘‘එසො සංවාසො නාමා’’**ති ආහ. සො ච වුත්තප්පකාරො සංවාසො තෙන පුග්ගලෙන සද්ධිං නත්ථි, තෙන කාරණෙන සො පාරාජිකො පුග්ගලො අසංවාසොති වුච්චතීති.

56. එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යං තං ‘‘පටිසෙවෙය්‍යා’’ති එත්ථ යෙනාකාරෙන පටිසෙවෙය්‍යාති වුච්චති, තස්සාකාරස්ස දස්සනත්ථං ‘‘පටිසෙවති නාමා’’ති ඉදං මාතිකාපදං ඨපෙත්වා **‘‘නිමිත්තෙන නිමිත්තං අඞ්ගජාතෙන අඞ්ගජාත’’**න්ති වුත්තං. තත්ථ යස්මා න කෙවලං ඉත්ථියා එව නිමිත්තං පාරාජිකවත්ථු, න ච මනුස්සිත්ථියා එව, සුවණ්ණරජතාදිමයානඤ්ච ඉත්ථීනම්පි නිමිත්තං වත්ථුමෙව න හොති; තස්මා යං යං වත්ථු හොති, තං තං දස්සෙතුං ‘‘තිස්සො ඉත්ථියො’’තිආදිනා නයෙන යෙසං නිමිත්තානි වත්ථූනි හොන්ති, තෙ සත්තෙ වත්වා ‘‘මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ’’තිආදිනා නයෙන තානි වත්ථූනි ආහ.

තත්ථ තිස්සො ඉත්ථියො, තයො උභතොබ්‍යඤ්ජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසාති පාරාජිකවත්ථූනං නිමිත්තානං නිස්සයා ද්වාදස සත්තා හොන්ති. තෙසු ඉත්ථිපුරිසා පාකටා එව . පණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකභෙදො **පබ්බජ්ජාඛන්ධකවණ්ණනායං** පාකටො භවිස්සති.

මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්සාති එත්ථ ච මනුස්සිත්ථියා තීසු මග්ගෙසූති අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං සබ්බත්ථ. සබ්බෙ එව චෙතෙ මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගා, අමනුස්සිත්ථියා තයො, තිරච්ඡානගතිත්ථියා තයොති නව; මනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකාදීනං නව; මනුස්සපණ්ඩකාදීනං ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ; තථා මනුස්සපුරිසාදීනන්ති සමතිංස මග්ගා හොන්ති. එතෙසු නිමිත්තසඞ්ඛාතෙසු යත්ථ කත්ථචි අත්තනො අඞ්ගජාතං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙත්වා මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො පාරාජිකං ආපජ්ජති.

පඨමචතුක්කකථාවණ්ණනා

57. ආපජ්ජන්තො පන යස්මා සෙවනචිත්තෙනෙව ආපජ්ජති, න විනා තෙන; තස්මා තං ලක්ඛණං දස්සෙන්තො භගවා **‘‘භික්ඛුස්ස සෙවනචිත්තං උපට්ඨිතෙ’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **භික්ඛුස්සාති** මෙථුනසෙවනකස්ස භික්ඛුස්ස. **සෙවනචිත්තං උපට්ඨිතෙති** භුම්මත්ථෙ පච්චත්තවචනං, සෙවනචිත්තෙ පච්චුපට්ඨිතෙති අත්ථො. **වච්චමග්ගං අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්සාති** යෙන මග්ගෙන වච්චං නික්ඛමති තං මග්ගං අත්තනො අඞ්ගජාතං පුරිසනිමිත්තං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙන්තස්ස. **ආපත්ති පාරාජිකස්සාති** ආපත්ති පාරාජිකා අස්ස හොතීති අත්ථො. අථ වා **ආපත්තීති** ආපජ්ජනං හොති. **පාරාජිකස්සාති** පාරාජිකධම්මස්ස. එස නයො සබ්බත්ථ.

58. එවං සෙවනචිත්තෙනෙව පවෙසෙන්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා තං පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තූපක්කමෙනෙව, පරූපක්කමෙනාපි හොති . තත්‍රාපි ච සාදියන්තස්සෙව ආපත්ති පටිසෙවනචිත්තසමඞ්ගිස්ස, න ඉතරස්ස. තස්මා යෙ සද්ධාපබ්බජිතා කුලපුත්තා සම්මාපටිපන්නකා පරූපක්කමෙන පවෙසනෙපි සති න සාදියන්ති, තෙසං රක්ඛණත්ථං **‘‘භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථි’’**න්තිආදිමාහ.

තත්ථ පටිපක්ඛං අත්ථයන්ති ඉච්ඡන්තීති **පච්චත්ථිකා,** භික්ඛූ එව පච්චත්ථිකා **භික්ඛුපච්චත්ථිකා;** විසභාගානං වෙරිභික්ඛූනමෙතං අධිවචනං. **මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වාති** ඉස්සාපකතා තං භික්ඛුං නාසෙතුකාමා ආමිසෙන වා උපලාපෙත්වා මිත්තසන්ථවවසෙන වා ‘‘ඉදං අම්හාකං කිච්චං කරොහී’’ති වත්වා කඤ්චි මනුස්සිත්ථිං රත්තිභාගෙ තස්ස භික්ඛුස්ස වසනොකාසං ආනෙත්වා. **වච්චමග්ගෙන අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්තීති** තං භික්ඛුං හත්ථපාදසීසාදීසු සුග්ගහිතං නිප්පරිප්ඵන්දං ගහෙත්වා ඉත්ථියා වච්චමග්ගෙන තස්ස භික්ඛුනො අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්ති; සම්පයොජෙන්තීති අත්ථො.

සො චෙතිආදීසු සො චෙ භික්ඛු වච්චමග්ගබ්භන්තරං අත්තනො අඞ්ගජාතස්ස පවෙසනං සාදියති අධිවාසෙති තස්මිං ඛණෙ සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති. පවිට්ඨං සාදියති අධිවාසෙති, පවිට්ඨකාලෙ සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති. ඨිතං සාදියති අධිවාසෙති, ඨානප්පත්තකාලෙ සුක්කවිස්සට්ඨිසමයෙ සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති. උද්ධරණං සාදියති අධිවාසෙති, නීහරණකාලෙ පටිසෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති. එවං චතූසු ඨානෙසු සාදියන්තො ‘‘මම වෙරිසමණෙහි ඉදං කත’’න්ති වත්තුං න ලභති, පාරාජිකාපත්තිමෙව ආපජ්ජති. යථා ච ඉමානි චත්තාරි සාදියන්තො ආපජ්ජති; එවං පුරිමං එකං අසාදියිත්වා තීණි සාදියන්තොපි, ද්වෙ අසාදියිත්වා ද්වෙ සාදියන්තොපි, තීණි අසාදියිත්වා එකං සාදියන්තොපි

ආපජ්ජතියෙව. සබ්බසො පන අසාදියන්තො ආසීවිසමුඛං විය අඞ්ගාරකාසුං විය ච පවිට්ඨං අඞ්ගජාතං මඤ්ඤමානො නාපජ්ජති. තෙන වුත්තං – **“පවෙසනං න සාදියති…පෙ…. උද්ධරණං න සාදියති, අනාපත්ති”**ති. ඉමඤ්හි එවරූපං ආරද්ධවිපස්සකං කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛං එකාදසහි අග්ගීහි සම්පජ්ජලිතානි ච සබ්බායතනානි උක්ඛිත්තාසිකෙ විය ච වධකෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පස්සන්තං පුග්ගලං රක්ඛන්තො භගවා පච්චත්ථිකානඤ්චස්ස මනොරථවිඝාතං කරොන්තො ඉමං ‘‘පවෙසනං න සාදියති’’තිආදිකං චතුක්කං නීහරිත්වා ඨපෙසීති.

පඨමචතුක්කකථා නිට්ඨිතා.

එකූනසත්තතිද්විසතචතුක්කකථා

59-60. එවං පඨමචතුක්කං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා භික්ඛුපච්චත්ථිකා ඉත්ථිං ආනෙත්වා න කෙවලං වච්චමග්ගෙනෙව අභිනිසීදෙන්ති, අථ ඛො පස්සාවමග්ගෙනපි මුඛෙනපි. ඉත්ථිං ආනෙත්වාපි ච කෙචි ජාගරන්තිං ආනෙන්ති, කෙචි සුත්තං, කෙචි මත්තං, කෙචි උම්මත්තං, කෙචි පමත්තං අඤ්ඤවිහිතං වික්ඛිත්තචිත්තන්ති අත්ථො. කෙචි මතං අක්ඛායිතං, සොණසිඞ්ගාලාදීහි අක්ඛායිතනිමිත්තන්ති අත්ථො. කෙචි මතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතං, යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතා නාම යස්සා නිමිත්තෙ වච්චමග්ගෙ පස්සාවමග්ගෙ මුඛෙ වා බහුතරො ඔකාසො අක්ඛායිතො හොති. කෙචි මතං යෙභුය්‍යෙන ඛායිතං, යෙභුය්‍යෙන ඛායිතා නාම යස්සා වච්චමග්ගාදිකෙ නිමිත්තෙ බහුං ඛායිතං හොති, අප්පං අක්ඛායිතං. න කෙවලඤ්ච මනුස්සිත්ථිමෙව ආනෙන්ති, අථ ඛො අමනුස්සිත්ථිම්පි තිරච්ඡානගතිත්ථිම්පි. න කෙවලඤ්ච වුත්තප්පකාරං ඉත්ථිමෙව, උභතොබ්‍යඤ්ජනකම්පි පණ්ඩකම්පි පුරිසම්පි ආනෙන්ති. තස්මා තෙසං වසෙන අඤ්ඤානිපි චතුක්කානි දස්සෙන්තො **“භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං ජාගරන්ති”**න්තිආදිමාහ.

තත්ථ පාළියා අසම්මොහත්ථං වුත්තචතුක්කානි එවං සඞ්ඛ්‍යාතො වෙදිතබ්බානි – මනුස්සිත්ථියා තිණ්ණං මග්ගානං වසෙන තීණි සුද්ධිකචතුක්කානි, තීණි ජාගරන්තීචතුක්කානි, තීණි සුත්තචතුක්කානි, තීණි මත්තචතුක්කානි, තීණි උම්මත්තචතුක්කානි, තීණි පමත්තචතුක්කානි, තීණි මතඅක්ඛායිතචතුක්කානි, තීණි යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතචතුක්කානි, තීණි යෙභුය්‍යෙන ඛායිතචතුක්කානීති සත්තවීසති චතුක්කානි. තථා අමනුස්සිත්ථියා; තථා තිරච්ඡානගතිත්ථියාති ඉත්ථිවාරෙ එකාසීති චතුක්කානි. යථා ච ඉත්ථිවාරෙ එවං උභතොබ්‍යඤ්ජනකවාරෙ. පණ්ඩකපුරිසවාරෙසු පන ද්වින්නං මග්ගානං වසෙන චතුපණ්ණාස චතුපණ්ණාස හොන්ති. එවං සබ්බානිපි ද්වෙසතානි, සත්තති ච චතුක්කානි හොන්ති, තානි උත්තානත්ථානියෙව.

සබ්බවාරෙසු පනෙත්ථ **“මතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතං ඛායිත”**න්ති එතස්මිං ඨානෙ අයං විනිච්ඡයො – තම්බපණ්ණිදීපෙ කිර ද්වෙ විනයධරා සමානාචරියකා ථෙරා අහෙසුං – උපතිස්සත්ථෙරො ච, ඵුස්සදෙවත්ථෙරො ච. තෙ මහාභයෙ උප්පන්නෙ විනයපිටකං පරිහරන්තා රක්ඛිංසු. තෙසු උපතිස්සත්ථෙරො බ්‍යත්තතරො. තස්සාපි ද්වෙ අන්තෙවාසිකා අහෙසුං – මහාපදුමත්ථෙරො ච මහාසුමත්ථෙරො ච. තෙසු මහාසුමත්ථෙරො නවක්ඛත්තුං විනයපිටකං අස්සොසි, මහාපදුමත්ථෙරො තෙන සද්ධිං නවක්ඛත්තුං, විසුඤ්ච එකකොව නවක්ඛත්තුන්ති අට්ඨාරසක්ඛත්තුං අස්සොසි; අයමෙව තෙසු බ්‍යත්තතරො . තෙසු මහාසුමත්ථෙරො නවක්ඛත්තුං විනයපිටකං සුත්වා ආචරියං මුඤ්චිත්වා අපරගඞ්ගං අගමාසි. තතො මහාපදුමත්ථෙරො ආහ – ‘‘සූරො වත, රෙ, එස විනයධරො යො ධරමානකංයෙව ආචරියං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤත්ථ වසිතබ්බං මඤ්ඤති. නනු ආචරියෙ ධරමානෙ විනයපිටකඤ්ච අට්ඨකථා ච අනෙකක්ඛත්තුං ගහෙත්වාපි න විස්සජ්ජෙතබ්බං, නිච්චකාලං සොතබ්බං, අනුසංවච්ඡරං සජ්ඣායිතබ්බ’’න්ති.

එවං විනයගරුකානං භික්ඛූනං කාලෙ එකදිවසං උපතිස්සත්ථෙරො මහාපදුමත්ථෙරප්පමුඛානං පඤ්චන්නං අන්තෙවාසිකසතානං පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ ඉමං පදෙසං වණ්ණෙන්තො නිසින්නො හොති. තං අන්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු – ‘‘භන්තෙ, යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙ පාරාජිකං, යෙභුය්‍යෙන ඛායිතෙ ථුල්ලච්චයං, උපඩ්ඪක්ඛායිතෙ කෙන භවිතබ්බ’’න්ති? ථෙරො ආහ – ‘‘ආවුසො, බුද්ධා නාම පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තා න සාවසෙසං කත්වා පඤ්ඤපෙන්ති, අනවසෙසංයෙව කත්වා සබ්බං පරියාදියිත්වා සොතං ඡින්දිත්වා පාරාජිකවත්ථුස්මිං පාරාජිකමෙව පඤ්ඤපෙන්ති. ඉදඤ්හි සික්ඛාපදං ලොකවජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං. තස්මා යදි උපඩ්ඪක්ඛායිතෙ පාරාජිකං භවෙය්‍ය, පඤ්ඤපෙය්‍ය සම්මාසම්බුද්ධො. පාරාජිකච්ඡායා පනෙත්ථ න දිස්සති, ථුල්ලච්චයමෙව දිස්සතී’’ති.

අපිච මතසරීරෙ පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො භගවා යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙ ඨපෙසි ‘‘තතො පරං පාරාජිකං නත්ථී’’ති දස්සෙතුං. ථුල්ලච්චයං පඤ්ඤපෙන්තො යෙභුය්‍යෙන ඛායිතෙ ඨපෙසි ‘‘තතො පරං ථුල්ලච්චයං නත්ථී’’ති දස්සෙතුන්තිපි වෙදිතබ්බං. ඛායිතාඛායිතඤ්ච නාමෙතං මතසරීරස්මිංයෙව වෙදිතබ්බං, න ජීවමානෙ. ජීවමානෙ හි නඛපිට්ඨිප්පමාණෙපි ඡවිමංසෙ වා න්හාරුම්හි වා සති පාරාජිකමෙව හොති. යදිපි නිමිත්තං සබ්බසො ඛායිතං ඡවිචම්මං නත්ථි, නිමිත්තසණ්ඨානං පඤ්ඤායති, පවෙසනං ජායති, පාරාජිකමෙව. නිමිත්තසණ්ඨානං පන අනවසෙසෙත්වා සබ්බස්මිං නිමිත්තෙ ඡින්දිත්වා සමන්තතො තච්ඡෙත්වා උප්පාටිතෙ වණසඞ්ඛෙපවසෙන ථුල්ලච්චයං. නිමිත්තතො පතිතාය මංසපෙසියා උපක්කමන්තස්ස දුක්කටං. මතසරීරෙ පන යදිපි සබ්බං සරීරං ඛායිතං හොති, යදිපි අක්ඛායිතං, තයො පන මග්ගා අක්ඛායිතා, තෙසු උපක්කමන්තස්ස පාරාජිකං. යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙ පාරාජිකමෙව. උපඩ්ඪක්ඛායිතෙ ච යෙභුය්‍යෙන ඛායිතෙ ච ථුල්ලච්චයං.

මනුස්සානං ජීවමානකසරීරෙ අක්ඛිනාසකණ්ණච්ඡිද්දවත්ථිකොසෙසු සත්ථකාදීහි කතවණෙ වා මෙථුනරාගෙන තිලඵලමත්තම්පි අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයමෙව. අවසෙසසරීරෙ උපකච්ඡකාදීසු දුක්කටං. මතෙ අල්ලසරීරෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං, ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටං. යදා පන සරීරං උද්ධුමාතකං හොති කුථිතං නීලමක්ඛිකසමාකිණ්ණං කිමිකුලසමාකුලං නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරිතපුබ්බකුණපභාවෙන උපගන්තුම්පි අසක්කුණෙය්‍යං, තදා පාරාජිකවත්ථුඤ්ච ථුල්ලච්චයවත්ථුඤ්ච විජහති; තාදිසෙ සරීරෙ යත්ථ කත්ථචි උපක්කමතො දුක්කටමෙව. තිරච්ඡානගතානං හත්ථි-අස්ස-ගොණ-ගද්‍රභ-ඔට්ඨමහිංසාදීනං නාසාය ථුල්ලච්චයං. වත්ථිකොසෙ ථුල්ලච්චයමෙව. සබ්බෙසම්පි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණවණෙසු දුක්කටං, අවසෙසසරීරෙපි දුක්කටමෙව. මතානං අල්ලසරීරෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං, ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටං.

කුථිතකුණපෙ පන පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සබ්බත්ථ දුක්කටං. කායසංසග්ගරාගෙන වා මෙථුනරාගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වත්ථිකොසං අප්පවෙසෙන්තො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඡුපති, දුක්කටං. මෙථුනරාගෙන ඉත්ථියා අප්පවෙසෙන්තො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඡුපති, ථුල්ලච්චයං. මහාඅට්ඨකථායං පන ''ඉත්ථිනිමිත්තං මෙථුනරාගෙන මුඛෙන ඡුපති ථුල්ලච්චය''න්ති වුත්තං. චම්මක්ඛන්ධකෙ ''ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ අචිරවතියා නදියා ගාවීනං තරන්තීනං විසාණෙසුපි ගණ්හන්ති, කණ්ණෙසුපි ගණ්හන්ති, ගීවායපි ගණ්හන්ති, ඡෙප්පායපි ගණ්හන්ති, පිට්ඨිම්පි අභිරුහන්ති, රත්තචිත්තාපි අඞ්ගජාතං ඡුපන්තී''ති (මහාව. 252) ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා අවිසෙසෙන වුත්තං – ''න ච, භික්ඛවෙ, රත්තචිත්තෙන අඞ්ගජාතං ඡුපිතබ්බං, යො ඡුපෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා''ති (මහාව. 252). තං සබ්බම්පි සංසන්දිත්වා යථා න විරුජ්ඣති තථා ගහෙතබ්බං. කථඤ්ච න විරුජ්ඣති? යං තාව මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං ''මෙථුනරාගෙන මුඛෙන ඡුපතී''ති. තත්‍ර කිර නිමිත්තමුඛං මුඛන්ති අධිප්පෙතං. ''මෙථුනරාගෙනා''ති ච වුත්තත්තාපි අයමෙව තත්ථ අධිප්පායොති වෙදිතබ්බො. න හි ඉත්ථිනිමිත්තෙ පකතිමුඛෙන මෙථුනූපක්කමො හොති. ඛන්ධකෙපි යෙ පිට්ඨිං අභිරුහන්තා මෙථුනරාගෙන අඞ්ගජාතෙන අඞ්ගජාතං ඡුපිංසු, තෙ සන්ධාය ථුල්ලච්චයං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉතරථා හි දුක්කටං සියා. කෙචි පනාහු ''ඛන්ධකෙපි මුඛෙනෙව ඡුපනං සන්ධාය ඔළාරිකත්තා කම්මස්ස ථුල්ලච්චයං වුත්තං. අට්ඨකථායම්පි තං සන්ධායභාසිතං ගහෙත්වාව මෙථුනරාගෙන මුඛෙන ඡුපති ථුල්ලච්චයන්ති වුත්ත''න්ති. තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා උභොසු විනිච්ඡයෙසු යො යුත්තතරො සො ගහෙතබ්බො. විනයඤ්ඤූ පන පුරිමං පසංසන්ති. කායසංසග්ගරාගෙන පන පකතිමුඛෙන වා නිමිත්තමුඛෙන වා ඉත්ථිනිමිත්තං ඡුපන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො. තිරච්ඡානගතිත්ථියා පස්සාවමග්ගං නිමිත්තමුඛෙන ඡුපන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව ථුල්ලච්චයං. කායසංසග්ගරාගෙන දුක්කටන්ති.

එකූනසත්තතිද්විසතචතුක්කකථා නිට්ඨිතා.

සන්ථතචතුක්කභෙදකථා

61-62. එවං භගවා පටිපන්නකස්ස භික්ඛුනො රක්ඛණත්ථං සත්තතිද්විසතචතුක්කානි නීහරිත්වා ''ඉදානි යෙ අනාගතෙ පාපභික්ඛූ ‘සන්ථතං ඉමං න කිඤ්චි උපාදින්නකං උපාදින්නකෙන ඵුසති, කො එත්ථ දොසො’ති සඤ්චිච්ච ලෙසං ඔඩ්ඩෙස්සන්ති, තෙසං සාසනෙ පතිට්ඨා එව න භවිස්සතී''ති දිස්වා තෙසු සත්තතිද්විසතචතුක්කෙසු එකමෙකං චතුක්කං චතූහි සන්ථතාදිභෙදෙහි භින්දිත්වා දස්සෙන්තො **භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන පස්සාවමග්ගෙන මුඛෙන අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්ති සන්ථතාය අසන්ථතස්සාති**ආදිමාහ.

තත්ථ **සන්ථතාය අසන්ථතස්සාති**ආදීසු සන්ථතාය ඉත්ථියා වච්චමග්ගෙන පස්සාවමග්ගෙන මුඛෙන අසන්ථතස්ස භික්ඛුස්ස අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්තීති ඉමිනා නයෙන යොජනා වෙදිතබ්බා. තත්ථ **සන්ථතා** නාම යස්සා තීසු මග්ගෙසු යො කොචි මග්ගො පලිවෙඨෙත්වා වා අන්තො වා පවෙසෙත්වා යෙන කෙනචි වත්ථෙන වා පණ්ණෙන වා වාකපට්ටෙන වා චම්මෙන වා තිපුසීසාදීනං පට්ටෙන වා පටිච්ඡන්නො. **සන්ථතො** නාම යස්ස අඞ්ගජාතං තෙසංයෙව වත්ථාදීනං යෙන කෙනචි පටිච්ඡන්නං. තත්ථ උපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං ඝට්ටියතු, අනුපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං, අනුපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං, උපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං, සචෙ යත්තකෙ පවිට්ඨෙ පාරාජිකං හොතීති වුත්තං, තත්තකං පවිසති, සබ්බත්ථ සාදියන්තස්ස පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං; ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටමෙව හොති. සචෙ ඉත්ථිනිමිත්තං ඛාණුං කත්වා සන්ථතං, ඛාණුං ඝට්ටෙන්තස්ස දුක්කටං. සචෙ පුරිසනිමිත්තං ඛාණුං කත්වා සන්ථතං, ඛාණුං පවෙසෙන්තස්ස දුක්කටං. සචෙ උභයං ඛාණුං කත්වා සන්ථතං, ඛාණුනා ඛාණුං ඝට්ටෙන්තස්ස දුක්කටං. සචෙ ඉත්ථිනිමිත්තෙ වෙළුනළපබ්බාදීනං කිඤ්චි පක්ඛිත්තං, තස්ස හෙට්ඨාභාගං චෙපි ඵුසන්තො තිලඵලමත්තං පවෙසෙති, පාරාජිකං. උපරිභාගං චෙපි උභොසු පස්සෙසු එකපස්සං චෙපි ඵුසන්තො පවෙසෙති, පාරාජිකං. චත්තාරිපි පස්සානි අඵුසන්තො පවෙසෙත්වා තස්ස තලං චෙපි ඵුසති, පාරාජිකං. යදි පන පස්සෙසු වා තලෙ වා අඵුසන්තො ආකාසගතමෙව කත්වා පවෙසෙත්වා නීහරති, දුක්කටං. බහිද්ධා ඛාණුකෙ ඵුසති දුක්කටමෙව. යථා ච ඉත්ථිනිමිත්තෙ වුත්තං, එවං සබ්බත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බන්ති.

සන්ථතචතුක්කභෙදකථා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුපච්චත්ථිකචතුක්කභෙදවණ්ණනා

63-64. එවං සත්තචතුක්කභෙදං වත්වා ඉදානි යස්මා න කෙවලං මනුස්සිත්ථිආදිකෙ භික්ඛුස්ස එව සන්තිකෙ ආනෙන්ති. අථ ඛො භික්ඛුම්පි තාසං සන්තිකෙ ආනෙන්ති, තස්මා තප්පභෙදං දස්සෙන්තො **"භික්ඛුපච්චත්ථිකා භික්ඛුං මනුස්සිත්ථියා සන්තිකෙ"**ති ආදිනා නයෙන සබ්බානි තානි චතුක්කානි පුනපි නීහරිත්වා දස්සෙසි. තෙසු විනිච්ඡයො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

භික්ඛුපච්චත්ථිකවසෙන චතුක්කභෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාජපච්චත්ථිකාදිචතුක්කභෙදකථා

65. යස්මා පන න භික්ඛුපච්චත්ථිකා එව එවං කරොන්ති, රාජපච්චත්ථිකාදයොපි කරොන්ති. තස්මා තම්පි පභෙදං දස්සෙන්තො **"රාජපච්චත්ථිකා"**තිආදිමාහ. තත්ථ රාජානො එව පච්චත්ථිකා **රාජපච්චත්ථිකා**. තෙ ච සයං ආනෙන්තාපි අඤ්ඤෙහි ආණාපෙන්තාපි ආනෙන්තියෙවාති වෙදිතබ්බා. චොරා එව පච්චත්ථිකා **චොරපච්චත්ථිකා. ධුත්තා**ති මෙථුනුපසංහිතඛිඩ්ඩාපසුතා නාගරිකකෙරාටියපුරිසා, ඉත්ථිධුත්තසුරාධුත්තාදයො වා; ධුත්තා එව පච්චත්ථිකා **ධුත්තපච්චත්ථිකා**. ගන්ධන්ති හදයං වුච්චති, තං උප්පාටෙන්තීති උප්පලගන්ධා, උප්පලගන්ධා එව පච්චත්ථිකා **උප්පලගන්ධපච්චත්ථිකා**. එතෙ කිර න කසිවණිජ්ජාදීහි ජීවන්ති, පන්ථඝාතගාමඝාතාදීනි කත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්ති. තෙ කම්මසිද්ධිං පත්ථයමානා දෙවතානං ආයාචෙත්වා තාසං බලිකම්මත්ථං මනුස්සානං හදයං උප්පාටෙන්ති. සබ්බකාලෙ ච මනුස්සා දුල්ලභා. භික්ඛූ පන අරඤ්ඤෙ විහරන්තා සුලභා හොන්ති. තෙ සීලවන්තං භික්ඛුං ගහෙත්වා "සීලවතො වධො නාම භාරියො හොතී"ති මඤ්ඤමානා තස්ස සීලවිනාසනත්ථං මනුස්සිත්ථිආදිකෙ වා ආනෙන්ති; තං වා තත්ථ නෙන්ති. අයමෙත්ථ විසෙසො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. භික්ඛුපච්චත්ථිකවාරෙ වුත්තනයෙනෙව ච ඉමෙසු චතූසුපි වාරෙසු චතුක්කානි වෙදිතබ්බානි. පාළියං පන සංඛිත්තෙන වුත්තානි.

සබ්බාකාරෙන චතුක්කභෙදකථා නිට්ඨිතා.

ආපත්තානාපත්තිවාරවණ්ණනා

66. ඉදානි යං වුත්තං "මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්සා"තිආදි, එත්ථ අසම්මොහත්ථං **"මග්ගෙන මග්ග"**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **මග්ගෙන මග්ගන්ති** ඉත්ථියා තීසු මග්ගෙසු අඤ්ඤතරෙන මග්ගෙන අත්තනො අඞ්ගජාතං පවෙසෙති අථ වා සම්භින්නෙසු ද්වීසු මග්ගෙසු පස්සාවමග්ගෙන වච්චමග්ගං වච්චමග්ගෙන වා පස්සාවමග්ගං පවෙසෙති. **මග්ගෙන අමග්ගන්ති** පස්සාවාදිමග්ගෙන පවෙසෙත්වා තස්ස සාමන්තා වණෙන නීහරති. **අමග්ගෙන මග්ගන්ති** මග්ගසාමන්තෙන වණෙන පවෙසෙත්වා මග්ගෙන නීහරති. **අමග්ගෙන අමග්ගන්ති** ද්වීසු සම්භින්නවණෙසු එකෙන වණෙන පවෙසෙත්වා දුතියෙන නීහරති. ඉමස්ස සුත්තස්ස අනුලොමවසෙන සබ්බත්ථ වණසඞ්ඛෙපෙ ථුල්ලච්චයං වෙදිතබ්බං.

ඉදානි යං පරතො වක්ඛති "අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා"ති, තත්ථ අසම්මොහත්ථං **"භික්ඛු සුත්තභික්ඛුම්හී"**තිආදිමාහ. තත්‍රායං අධිප්පායො – යො පටිබුද්ධො සාදියති සො "සුත්තම්හි මයි එසො විප්පටිපජ්ජි, නාහං ජානාමී"ති න මුච්චති. **උභො නාසෙතබ්බාති** චෙත්ථ ද්වෙපි ලිඞ්ගනාසනෙන නාසෙතබ්බා. තත්‍ර දූසකස්ස පටිඤ්ඤාකරණං නත්ථි, දූසිතො පුච්ඡිත්වා පටිඤ්ඤාය නාසෙතබ්බො. සචෙ න සාදියති, න නාසෙතබ්බො. එස නයො සාමණෙරවාරෙපි.

එවං තත්ථ තත්ථ තං තං ආපත්තිඤ්ච අනාපත්තිඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිමෙව දස්සෙන්තො **"අනාපත්ති අජානන්තස්සා"**තිආදිමාහ. තත්ථ **අජානන්තො** නාම යො මහානිද්දං ඔක්කන්තො පරෙන කතං උපක්කමම්පි න ජානාති වෙසාලියං මහාවනෙ දිවාවිහාරගතො භික්ඛු විය. එවරූපස්ස අනාපත්ති. වුත්තම්පි චෙතං – "'නාහං භගවා ජානාමී'ති; 'අනාපත්ති, භික්ඛු, අජානන්තස්සා'"ති (පාරා. 75). **අසාදියන්තො** නාම යො ජානිත්වාපි න සාදියති, තත්ථෙව සහසා වුට්ඨිතභික්ඛු විය. වුත්තම්පි චෙතං – "'නාහං භගවා සාදියි'න්ති. 'අනාපත්ති, භික්ඛු, අසාදියන්තස්සා"ති.

උම්මත්තකො නාම පිත්තුම්මත්තකො. දුවිධඤ්හි පිත්තං – බද්ධපිත්තං, අබද්ධපිත්තඤ්චාති. තත්ථ අබද්ධපිත්තං ලොහිතං විය සබ්බඞ්ගගතං, තම්හි කුපිතෙ සත්තානං කණ්ඩුකච්ඡුසරීරකම්පාදීනි හොන්ති. තානි භෙසජ්ජකිරියාය වූපසමන්ති. බද්ධපිත්තං පන පිත්තකොසකෙ ඨිතං. තම්හි කුපිතෙ සත්තා උම්මත්තකා හොන්ති විපල්ලත්ථසඤ්ඤා හිරොත්තප්පං ඡඩ්ඩෙත්වා අසාරුප්පාචාරං චරන්ති. ලහුකගරුකානි සික්ඛාපදානි මද්දන්තාපි න ජානන්ති. භෙසජ්ජකිරියායපි අතෙකිච්ඡා හොන්ති. එවරූපස්ස උම්මත්තකස්ස අනාපත්ති.

ඛිත්තචිත්තො නාම විස්සට්ඨචිත්තො යක්ඛුම්මත්තකො වුච්චති. යක්ඛා කිර භෙරවානි වා ආරම්මණානි දස්සෙත්වා මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙත්වා හදයරූපං වා මද්දන්තා සත්තෙ වික්ඛිත්තචිත්තෙ විපල්ලත්ථසඤ්ඤෙ කරොන්ති. එවරූපස්ස ඛිත්තචිත්තස්ස අනාපත්ති. තෙසං පන උභින්නං අයං විසෙසො – පිත්තුම්මත්තකො නිච්චමෙව උම්මත්තකො හොති, පකතිසඤ්ඤං න ලභති. යක්ඛුම්මත්තකො අන්තරන්තරා පකතිසඤ්ඤං පටිලභතීති. ඉධ පන

පිත්තුම්මත්තකො වා හොතු යක්ඛුම්මත්තකො වා, යො සබ්බසො මුට්ඨස්සති කිඤ්චි න ජානාති, අග්ගිම්පි සුවණ්ණම්පි ගූථම්පි චන්දනම්පි එකසදිසං මද්දන්තොව විචරති, එවරූපස්ස අනාපත්ති. අන්තරන්තරා සඤ්ඤං පටිලභිත්වා ඤත්වා කරොන්තස්ස පන ආපත්තියෙව.

වෙදනාට්ටො නාම යො අධිමත්තාය දුක්ඛවෙදනාය ආතුරො කිඤ්චි න ජානාති, එවරූපස්ස අනාපත්ති.

ආදිකම්මිකො නාම යො තස්මිං තස්මිං කම්මෙ ආදිභූතො. ඉධ පන සුදින්නත්ථෙරො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං මක්කටීසමණවජ්ජිපුත්තකාදීනං ආපත්තියෙවාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකකථා

ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ කොසල්ලත්ථං ඉදං **පකිණ්ණකං**වෙදිතබ්බං –

‘‘සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා, අථො සඤ්ඤා සචිත්තකං;
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච, කුසලං වෙදනාය වා’’ති.

තත්ථ **‘‘සමුට්ඨාන’’**න්ති සබ්බසඞ්ගාහකවසෙන ඡ සික්ඛාපදසමුට්ඨානානි. තානි **පරිවාරෙ** ආවි භවිස්සන්ති. සමාසතො පන සික්ඛාපදං නාම – අත්ථි ඡසමුට්ඨානං, අත්ථි චතුසමුට්ඨානං, අත්ථි තිසමුට්ඨානං, අත්ථි කථිනසමුට්ඨානං, අත්ථි එළකලොමසමුට්ඨානං, අත්ථි ධුරනික්ඛෙපාදිසමුට්ඨානන්ති.

තත්‍රාපි කිඤ්චි කිරියතො සමුට්ඨාති, කිඤ්චි අකිරියතො සමුට්ඨාති, කිඤ්චි කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති, කිඤ්චි සියා කිරියතො, සියා අකිරියතො සමුට්ඨාති, කිඤ්චි සියා කිරියතො සියා කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති.

තත්‍රාපි අත්ථි සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අත්ථි නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං. තත්ථ යං චිත්තඞ්ගං ලභතියෙව, තං සඤ්ඤාවිමොක්ඛං; ඉතරං නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං.

පුන අත්ථි සචිත්තකං, අත්ථි අචිත්තකං. යං සහෙව චිත්තෙන ආපජ්ජති, තං සචිත්තකං; යං විනාපි චිත්තෙන ආපජ්ජති, තං අචිත්තකං . තං සබ්බම්පි ලොකවජ්ජං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති දුවිධං. තෙසං ලක්ඛණං වුත්තමෙව.

කම්මකුසලවෙදනාවසෙනාපි චෙත්ථ අත්ථි සික්ඛාපදං කායකම්මං, අත්ථි වචීකම්මං. තත්ථ යං කායද්වාරිකං, තං කායකම්මං; යං වචීද්වාරිකං, තං වචීකම්මන්ති වෙදිතබ්බං. අත්ථි පන සික්ඛාපදං කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. ද්වත්තිංසෙව හි ආපත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තානි – අට්ඨ කාමාවචරකුසලානි, ද්වාදස අකුසලානි, දස කාමාවචරකිරියචිත්තානි, කුසලතො ච කිරියතො ච ද්වෙ අභිඤ්ඤාචිත්තානීති. තෙසු යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං කුසලං; ඉතරෙහි ඉතරං. අත්ථි ච සික්ඛාපදං තිවෙදනං, අත්ථි ද්විවෙදනං, අත්ථි එකවෙදනං. තත්ථ යං ආපජ්ජන්තො තීසු වෙදනාසු අඤ්ඤතරවෙදනාසමඞ්ගී හුත්වා ආපජ්ජති, තං තිවෙදනං; යං ආපජ්ජන්තො සුඛසමඞ්ගී වා උපෙක්ඛාසමඞ්ගී වා ආපජ්ජති, තං ද්විවෙදනං; යං ආපජ්ජන්තො දුක්ඛවෙදනාසමඞ්ගීයෙව ආපජ්ජති, තං එකවෙදනන්ති වෙදිතබ්බං. එවං –

‘‘සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා, අථො සඤ්ඤා සචිත්තකං;
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච, කුසලං වෙදනාය වා’’ති.

ඉමං පකිණ්ණකං විදිත්වා තෙසු සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො එකසමුට්ඨානං. අඞ්ගවසෙන දුකසමුට්ඨානං, කායචිත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියසමුට්ඨානඤ්ච කරොන්තොයෙව හි එතං ආපජ්ජති. මෙථුනපටිසංයුත්තාය කාමසඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. ‘‘අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා’’ති හි වුත්තං. මෙථුනචිත්තෙනෙව නං ආපජ්ජති, න විනා චිත්තෙනාති සචිත්තකං. රාගවසෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බතො ලොකවජ්ජං. කායද්වාරෙනෙව සමුට්ඨානතො කායකම්මං. චිත්තං පනෙත්ථ අඞ්ගමත්තං හොති, න තස්ස වසෙන කම්මභාවො ලබ්භති. ලොභචිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බතො අකුසලචිත්තං. සුඛසමඞ්ගී වා උපෙක්ඛාසමඞ්ගී වා තං ආපජ්ජතීති ද්විවෙදනන්ති වෙදිතබ්බං. සබ්බඤ්චෙතං ආපත්තියං යුජ්ජති. සික්ඛාපදසීසෙන පන **සබ්බඅට්ඨකථාසු**දෙසනා ආරුළ්හා, තස්මා එවං වුත්තං.

පකිණ්ණකකථා නිට්ඨිතා.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

මක්කටී වජ්ජිපුත්තා ච…පෙ…. වුඩ්ඪපබ්බජිතො මිගොති ඉදං කිං? ඉමා විනීතවත්ථූනං භගවතා සයං විනිච්ඡිතානං තෙසං තෙසං වත්ථූනං උද්දානගාථා නාම. තානි වත්ථූනි ‘‘සුඛං විනයධරා උග්ගණ්හිස්සන්තී’’ති ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි ඨපිතානි. වත්ථුගාථා පන ධරමානෙයෙව භගවති උපාලිත්ථෙරෙන ඨපිතා ‘‘ඉමිනා ලක්ඛණෙන ආයතිං විනයධරා විනයං විනිච්ඡිනිස්සන්තී’’ති. තස්මා එත්ථ වුත්තලක්ඛණං සාධුකං සල්ලක්ඛෙත්වා පඨමසික්ඛාපදං විනිච්ඡිනිතබ්බං. දුතියාදීනඤ්ච විනීතවත්ථූසු වුත්තලක්ඛණෙන දුතියාදීනි. විනීතවත්ථූනි හි සිප්පිකානං පටිච්ඡන්නකරූපානි විය විනයධරානං පටිච්ඡන්නකවත්ථූනි හොන්තීති.

67. තත්ථ පුරිමානි ද්වෙ වත්ථූනි අනුපඤ්ඤත්තියංයෙව වුත්තත්ථානි. තතියෙ වත්ථුම්හි **ගිහිලිඞ්ගෙනාති** ගිහිවෙසෙන ඔදාතවත්ථො හුත්වා. චතුත්ථෙ නත්ථි කිඤ්චි වත්තබ්බං. තතො පරෙසු සත්තසු වත්ථූසු **කුසචීරන්ති** කුසෙ ගන්ථෙත්වා කතචීරං. **වාකචීරං** නාම තාපසානං වක්කලං. **ඵලකචීරං** නාම ඵලකසණ්ඨානානි ඵලකානි සිබ්බිත්වා කතචීරං. **කෙසකම්බලොති** කෙසෙහි තන්තෙ වායිත්වා කතකම්බලො. **වාලකම්බලොති** චමරවාලෙහි වායිත්වා කතකම්බලො. **උලූකපක්ඛිකන්ති** උලූකසකුණස්ස පක්ඛෙහි කතනිවාසනං. **අජිනක්ඛිපන්ති** සලොමං සඛුරං අජිනමිගචම්මං. ද්වාදසමෙ වත්ථුම්හි **සාරත්තොති** කායසංසග්ගරාගෙන සාරත්තො; තං රාගං ඤත්වා භගවා **‘‘ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සා’’**ති ආහ.

68. තෙරසමෙ වත්ථුම්හි **උප්පලවණ්ණාති** සා ථෙරී සාවත්ථියං සෙට්ඨිධීතා සතසහස්සකප්පෙ අභිනීහාරසම්පන්නා. තස්සා පකතියාපි අතිදස්සනීයා නීලුප්පලවණ්ණා කායච්ඡවි, අබ්භන්තරෙ පන කිලෙසසන්තාපස්ස අභාවෙන අතිවිය විරොචති. සා තායෙව වණ්ණපොක්ඛරතාය ‘‘උප්පලවණ්ණා’’ති නාමං ලභි. **පටිබද්ධචිත්තොති** ගිහිකාලතො පට්ඨාය රත්තචිත්තො; සො කිර තස්සා ඤාතිදාරකො හොති. **අථ ඛොති** අනන්තරත්ථෙ නිපාතො; මඤ්චකෙ නිසින්නානන්තරමෙවාති වුත්තං හොති. දිවා බාහිරතො ආගන්ත්වා ද්වාරං පිධාය නිසින්නානඤ්හි පඨමං අන්ධකාරං හොති. සො යාවස්සා තං අන්ධකාරං න නස්සති, තාවදෙව එවමකාසීති අත්ථො. **දූසෙසීති** පධංසෙසි. ථෙරී පන අනවජ්ජා අත්තනො සමණසඤ්ඤං පච්චුපට්ඨපෙත්වා අසාදියන්තී නිසීදි අසද්ධම්මාධිප්පායෙන පරාමට්ඨා අග්ගික්ඛන්ධ-සිලාථම්භ-ඛදිරසාරඛාණුකා විය. සොපි අත්තනො මනොරථං පූරෙත්වා ගතො. තස්සා ථෙරියා දස්සනපථං විජහන්තස්සෙව අයං මහාපථවී සිනෙරුපබ්බතං ධාරෙතුං සමත්ථාපි තං පාපපුරිසං බ්‍යාමමත්තකළෙවරං ධාරෙතුං අසක්කොන්තී විය භිජ්ජිත්වා විවරමදාසි. සො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව අවීචිජාලානං ඉන්ධනභාවං අගමාසි. භගවා තං සුත්වා ‘‘අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, අසාදියන්තියා’’ති වත්වා ථෙරිං සන්ධාය **ධම්මපදෙ** ඉමං ගාථං අභාසි –

‘‘වාරි පොක්ඛරපත්තෙව, ආරග්ගෙරිව සාසපො;
යො න ලිම්පති කාමෙසු, තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ’’න්ති. (ධ. ප. 401);

69. චුද්දසමෙ වත්ථුම්හි **ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුභූතන්ති** රත්තිභාගෙ නිද්දං ඔක්කන්තස්ස පුරිසසණ්ඨානං මස්සුදාඨිකාදි සබ්බං අන්තරහිතං ඉත්ථිසණ්ඨානං උප්පන්නං. **තමෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පදන්ති** පුබ්බෙ ගහිතඋපජ්ඣායමෙව පුබ්බෙ කතඋපසම්පදමෙව අනුජානාමි. පුන උපජ්ඣා න ගහෙතබ්බා; උපසම්පදා න කාතබ්බාති අත්ථො. **තානියෙව වස්සානීති** භික්ඛුඋපසම්පදතො පභුති යාව වස්සගණනා, තංයෙව වස්සගණනං අනුජානාමි. න ඉතො පට්ඨාය වස්සගණනා කාතබ්බාති අත්ථො. **භික්ඛුනීහි සඞ්ගමිතුන්ති** භික්ඛුනීහි සද්ධිං සඞ්ගමිතුං සඞ්ගන්තුං සමඞ්ගී භවිතුං අනුජානාමීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – අප්පතිරූපං දානිස්සා භික්ඛූනං මජ්ඣෙ වසිතුං, භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීහි සද්ධිං වසතූති. **යා ආපත්තියො භික්ඛූනං භික්ඛුනීහි සාධාරණාති** යා දෙසනාගාමිනියො වා වුට්ඨානගාමිනියො වා ආපත්තියො භික්ඛූනං භික්ඛුනීහි සද්ධිං සාධාරණා. **තා ආපත්තියො භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ වුට්ඨාතුන්ති** තා සබ්බාපි භික්ඛුනීහි කාතබ්බං විනයකම්මං කත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ වුට්ඨාතුං අනුජානාමීති අත්ථො. **තාහි ආපත්තීහි අනාපත්තීති** යා පන භික්ඛූනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා සුක්කවිස්සට්ඨි-ආදිකා ආපත්තියො, තාහි අනාපත්ති. ලිඞ්ගපරිවත්තනෙන තා ආපත්තියො වුට්ඨිතාව හොන්ති. පුන පකතිලිඞ්ගෙ උප්පන්නෙපි තාහි ආපත්තීහි තස්ස අනාපත්තියෙවාති අයං තාවෙත්ථ පාළිවිනිච්ඡයො.

අයං පන **පාළිමුත්තො ඔක්කන්තිකවිනිච්ඡයො** – ඉමෙසු තාව ද්වීසු ලිඞ්ගෙසු පුරිසලිඞ්ගං උත්තමං, ඉත්ථිලිඞ්ගං හීනං; තස්මා පුරිසලිඞ්ගං බලවඅකුසලෙන අන්තරධායති. ඉත්ථිලිඞ්ගං දුබ්බලකුසලෙන පතිට්ඨාති. ඉත්ථිලිඞ්ගං පන අන්තරධායන්තං දුබ්බලඅකුසලෙන අන්තරධායති. පුරිසලිඞ්ගං බලවකුසලෙන පතිට්ඨාති. එවං උභයම්පි අකුසලෙන අන්තරධායති, කුසලෙන පටිලබ්භති.

තත්ථ සචෙ ද්වින්නං භික්ඛූනං එකතො සජ්ඣායං වා ධම්මසාකච්ඡං වා කත්වා එකාගාරෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කන්තානං එකස්ස ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුභවති, උභින්නම්පි සහසෙය්‍යාපත්ති හොති. සො චෙ පටිබුජ්ඣිත්වා අත්තනො තං විප්පකාරං දිස්වා දුක්ඛී දුම්මනො රත්තිභාගෙයෙව ඉතරස්ස ආරොචෙය්‍ය, තෙන සමස්සාසෙතබ්බො – ‘‘හොතු, මා චින්තයිත්ථ. වට්ටස්සෙවෙසො දොසො. සම්මාසම්බුද්ධෙන ද්වාරං දින්නං, භික්ඛු වා හොතු භික්ඛුනී වා, අනාවටො ධම්මො අවාරිතො සග්ගමග්ගො’’ති. සමස්සාසෙත්වා ච එවං වත්තබ්බං – ‘‘තුම්හෙහි භික්ඛුනුපස්සයං ගන්තුං වට්ටති. අත්ථි වො කාචි සන්දිට්ඨා භික්ඛුනියො’’ති. සචස්සා හොන්ති තාදිසා භික්ඛුනියො අත්ථීති, නො චෙ හොන්ති නත්ථීති වත්වා සො භික්ඛු වත්තබ්බො – ‘‘මම සඞ්ගහං කරොථ; ඉදානි මං පඨමං භික්ඛුනුපස්සයං නෙථා’’ති. තෙන භික්ඛුනා

තං ගහෙත්වා තස්සා වා සන්දිට්ඨානං අත්තනො වා සන්දිට්ඨානං භික්ඛුනීනං සන්තිකං ගන්තබ්බං. ගච්ඡන්තෙන ච න එකකෙන ගන්තබ්බං. චතූහි පඤ්චහි භික්ඛූහි සද්ධිං ජොතිකඤ්ච කත්තරදණ්ඩඤ්ච ගහෙත්වා සංවිදහනං පරිමොචෙත්වා ''මයං අසුකං නාම ඨානං ගච්ඡාමා''ති ගන්තබ්බං. සචෙ බහිගාමෙ දූරෙ විහාරො හොති, අන්තරාමග්ගෙ ගාමන්තර-නදීපාර-රත්තිවිප්පවාස-ගණඔහීයනාපත්තීහි අනාපත්ති. භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා තා භික්ඛුනියො වත්තබ්බා – ''අසුකං නාම භික්ඛුං ජානාථා''ති? ''ආම, අය්‍යා''ති. ''තස්ස ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුභූතං, සඞ්ගහං දානිස්ස කරොථා''ති. තා චෙ ''සාධු, අය්‍යා, ඉදානි මයම්පි සජ්ඣායිස්සාම, ධම්මං සොස්සාම, ගච්ඡථ තුම්හෙ''ති වත්වා සඞ්ගහං කරොන්ති, ආරාධිකා ච හොන්ති සඞ්ගාහිකා ලජ්ජිනියො, තා කොපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගන්තබ්බං. ගච්ඡති චෙ, ගාමන්තර-නදීපාර-රත්තිවිප්පවාස-ගණඔහීයනාපත්තීහි න මුච්චති. සචෙ පන ලජ්ජිනියො හොන්ති, න සඞ්ගාහිකායො; අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලබ්භති. සචෙපි අලජ්ජිනියො හොන්ති, සඞ්ගහං පන කරොන්ති; තාපි පරිච්චජිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලබ්භති. සචෙ ලජ්ජිනියො ච සඞ්ගාහිකා ච, ඤාතිකා න හොන්ති, ආසන්නගාමෙ පන අඤ්ඤා ඤාතිකායො හොන්ති පටිජග්ගනිකා, තාසම්පි සන්තිකං ගන්තුං වට්ටතීති වදන්ති. ගන්ත්වා සචෙ භික්ඛුභාවෙපි නිස්සයපටිපන්නො, පතිරූපාය භික්ඛුනියා සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. මාතිකා වා විනයො වා උග්ගහිතො සුග්ගහිතො, පුන උග්ගණ්හනකාරණං නත්ථි. සචෙ භික්ඛුභාවෙ පරිසාවචරො, තස්ස සන්තිකෙයෙව උපසම්පන්නා සූපසම්පන්නා. අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පුබ්බෙ තං නිස්සාය වසන්තෙහිපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙයෙව නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පරිපුණ්ණවස්සසාමණෙරෙනාපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙයෙව උපජ්ඣා ගහෙතබ්බා.

යං පනස්ස භික්ඛුභාවෙ අධිට්ඨිතං තිචීවරඤ්ච පත්තො ච, තං අධිට්ඨානං විජහති, පුන අධිට්ඨාතබ්බං. සඞ්කච්චිකා ච උදකසාටිකා ච ගහෙතබ්බා. යං අතිරෙකචීවරං වා අතිරෙකපත්තො වා විනයකම්මං කත්වා ඨපිතො හොති, තං සබ්බම්පි විනයකම්මං විජහති, පුන කාතබ්බං. පටිග්ගහිතතෙලමධුඵාණිතාදීනිපි පටිග්ගහණං විජහන්ති. සචෙ පටිග්ගහණතො සත්තමෙ දිවසෙ ලිඞ්ගං පරිවත්තති, පුන පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං වට්ටති. යං පන භික්ඛුකාලෙ අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො සන්තකං පටිග්ගහිතං, තං පටිග්ගහණං න විජහති. යං උභින්නං සාධාරණං අවිභජිත්වා ඨපිතං, තං පකතත්තො රක්ඛති. යං පන විභත්තං එතස්සෙව සන්තකං, තං පටිග්ගහණං විජහති. වුත්තම්පි චෙතං **පරිවාරෙ** –

''තෙලං මධුං ඵාණිතඤ්චාපි සප්පිං;
සාමං ගහෙත්වාන නික්ඛිපෙය්‍ය;
අවීතිවත්තෙ සත්තාහෙ;
සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති;
පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා''ති. (පරි. 480);

ඉදඤ්හි ලිඞ්ගපරිවත්තනං සන්ධාය වුත්තං. පටිග්ගහණං නාම ලිඞ්ගපරිවත්තනෙන, කාලංකිරියාය, සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන, හීනායාවත්තනෙන, අනුපසම්පන්නස්ස දානෙන, අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන, අච්ඡින්දිත්වා ගහණෙන ච විජහති. තස්මා සචෙපි හරීතකඛණ්ඩම්පි පටිග්ගහෙත්වා ඨපිතමත්ථි, සබ්බමස්ස පටිග්ගහණං විජහති. භික්ඛුවිහාරෙ පන යංකිඤ්චිස්සා සන්තකං පටිග්ගහෙත්වා වා අප්පටිග්ගහෙත්වා වා ඨපිතං, සබ්බස්ස සාව ඉස්සරා, ආහරාපෙත්වා ගහෙතබ්බං. යං පනෙත්ථ ථාවරං තස්සා සන්තකං සෙනාසනං වා උපරොපකා වා, තෙ යස්සිච්ඡති තස්ස දාතබ්බා. තෙරසසු සම්මුතීසු යා භික්ඛුකාලෙ ලද්ධා සම්මුති, සබ්බා සා පටිප්පස්සම්භති. පුරිමිකාය සෙනාසනග්ගාහො පටිප්පස්සම්භති. සචෙ පච්ඡිමිකාය සෙනාසනෙ ගහිතෙ ලිඞ්ගං පරිවත්තති, භික්ඛුනිසඞ්ඝො චස්සා උප්පන්නං ලාභං දාතුකාමො හොති, අපලොකෙත්වා දාතබ්බො. සචෙ භික්ඛුනීහි සාධාරණාය පටිච්ඡන්නාය ආපත්තියා පරිවසන්තස්ස ලිඞ්ගං පරිවත්තති, පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ මානත්තං චරන්තස්ස පරිවත්තති, පුන පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ චිණ්ණමානත්තස්ස පරිවත්තති, භික්ඛුනීහි අබ්භානකම්මං කාතබ්බං. සචෙ අකුසලවිපාකෙ පරික්ඛීණෙ පක්ඛමානත්තකාලෙ පුනදෙව ලිඞ්ගං පරිවත්තති, ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ චිණ්ණෙ පක්ඛමානත්තෙ පරිවත්තති, භික්ඛූහි අබ්භානකම්මං කාතබ්බන්ති.

අනන්තරෙ භික්ඛුනියා ලිඞ්ගපරිවත්තනවත්ථුම්හි ඉධ වුත්තනයෙනෙව සබ්බො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො – සචෙපි භික්ඛුනිකාලෙ ආපන්නා සඤ්චරිත්තාපත්ති පටිච්ඡන්නා හොති, පරිවාසදානං නත්ථි, ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ පක්ඛමානත්තං චරන්තියා ලිඞ්ගං පරිවත්තති, න තෙනත්ථො, ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ චිණ්ණමානත්තාය පරිවත්තති, පුන මානත්තං අදත්වා භික්ඛූහි අබ්භෙතබ්බො. අථ භික්ඛූහි මානත්තෙ අදින්නෙ පුන ලිඞ්ගං පරිවත්තති, භික්ඛුනීහි පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. අථ ඡාරත්තං මානත්තං චරන්තස්ස පුන පරිවත්තති, පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. චිණ්ණමානත්තස්ස පන ලිඞ්ගපරිවත්තෙ ජාතෙ භික්ඛුනීහි අබ්භානකම්මං කාතබ්බං . පුන පරිවත්තෙ ච ලිඞ්ගෙ භික්ඛුනිභාවෙ ඨිතායපි යා ආපත්තියො පුබ්බෙ පටිප්පස්සද්ධා, තා සුප්පටිප්පස්සද්ධා එවාති.

70. ඉතො පරානි **''මාතුයා මෙථුනං ධම්ම''**න්තිආදීනි චත්තාරි වත්ථූනි උත්තානත්ථානියෙව.

71. මුදුපිට්ඨිකවත්ථුම්හි සො කිර භික්ඛු නටපුබ්බකො. තස්ස සිප්පකොසල්ලත්ථං පරිකම්මකතා පිට්ඨි මුදුකා අහොසි. තස්මා එවං කාතුං අසක්ඛි.

ලම්බීවත්ථුම්හි තස්ස භික්ඛුස්ස අඞ්ගජාතං දීඝං හොති ලම්බති, තස්මා ලම්බීති වුත්තො.

ඉතො පරානි ද්වෙ වණ්‍ණවත්ථූනි උත්තානානෙව. ලෙපචිත්තවත්ථුම්හි **ලෙපචිත්තං** නාම චිත්තකම්මරූපං.

දාරුධීතලිකවත්ථුම්හි **දාරුධීතලිකා** නාම කට්ඨරූපං. යථා ච ඉමෙසු ද්වීසු එවං අඤ්ඤෙසුපි දන්තරූප-පොත්ථකරූප-ලොහරූපාදීසු අනුපාදින්නකෙසු ඉත්ථිරූපෙසු නිමිත්තෙ මෙථුනරාගෙන උපක්කමන්තස්ස අසුචි මුච්චතු වා මා වා, දුක්කටමෙව. කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි තථෙව දුක්කටං. මොචනරාගෙන පන උපක්කමන්තස්ස මුත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො, අමුත්තෙ ථුල්ලච්චයන්ති.

72. සුන්දරවත්ථුම්හි අයං **සුන්දරො** නාම රාජගහෙ කුලදාරකො සද්ධාය පබ්බජිතො; අත්තභාවස්ස අභිරූපතාය ‘‘සුන්දරො’’ති නාමං ලභි. තං රථිකාය ගච්ඡන්තං දිස්වා සමුප්පන්නඡන්දරාගා සා ඉත්ථී ඉමං විප්පකාරං අකාසි. ථෙරො පන අනාගාමී. තස්මා සො න සාදියි. අඤ්ඤෙසං පන අවිසයො එසො.

ඉතො පරෙසු චතූසු වත්ථූසු තෙ භික්ඛූ ජළා දුම්මෙධා මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙත්වා තථා කත්වා පච්ඡා කුක්කුච්චායිංසු.

73. අක්ඛායිතාදීනි තීණි වත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව. ද්වීසු ඡින්නසීසවත්ථූසු අයං විනිච්ඡයො – වට්ටකතෙ මුඛෙ විවටෙ අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තො සචෙ හෙට්ඨා වා උපරි වා උභයපස්සෙහි වා ඡුපන්තං පවෙසෙති, පාරාජිකං. චතූහිපි පස්සෙහි අඡුපන්තං පවෙසෙත්වා අබ්භන්තරෙ තාලුකං ඡුපති, පාරාජිකමෙව. චත්තාරි පස්සානි තාලුකඤ්ච අඡුපන්තො ආකාසගතමෙව කත්වා පවෙසෙති ච නීහරති ච, දුක්කටං. යදි පන දන්තා සුඵුසිතා, අන්තොමුඛෙ ඔකාසො නත්ථි, දන්තා ච බහි ඔට්ඨමංසෙන පටිච්ඡන්නා, තත්ථ වාතෙන අසම්ඵුට්ඨං අල්ලොකාසං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව. උප්පාටිතෙ පන ඔට්ඨමංසෙ දන්තෙසුයෙව උපක්කමන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යොපි දන්තො බහි නික්ඛමිත්වා තිට්ඨති , න සක්කා ඔට්ඨෙහි පිදහිතුං. තත්ථ උපක්කමන්තෙපි බහි නික්ඛන්තජිව්හාය උපක්කමන්තෙපි ථුල්ලච්චයමෙව. ජීවමානකසරීරෙපි බහි නික්ඛන්තජිව්හාය ථුල්ලච්චයමෙව. යදි පන බහිජිව්හාය පලිවෙඨෙත්වා අන්තොමුඛං පවෙසෙති, පාරාජිකමෙව. උපරිගීවාය ඡින්නසීසස්සපි අධොභාගෙන අඞ්ගජාතං පවෙසෙත්වා තාලුකං ඡුපන්තස්ස පාරාජිකමෙව.

අට්ඨිකවත්ථුම්හි සුසානං ගච්ඡන්තස්සාපි දුක්කටං. අට්ඨිකානි සඞ්කඩ්ඪන්තස්සාපි, නිමිත්තෙ මෙථුනරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි, කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි, මුච්චතු වා මා වා, දුක්කටමෙව. මොචනරාගෙන පන උපක්කමන්තස්ස මුච්චන්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො, අමුච්චන්තෙ ථුල්ලච්චයමෙව.

නාගීවත්ථුම්හි නාගමාණවිකා වා හොතු කින්නරීආදීනං වා අඤ්ඤතරා, සබ්බත්ථ පාරාජිකං.

යක්ඛීවත්ථුම්හි සබ්බාපි දෙවතා යක්ඛීයෙව.

පෙතීවත්ථුම්හි නිජ්ඣාමතණ්හිකාදිපෙතියො අල්ලීයිතුම්පි න සක්කා. විමානපෙතියො පන අත්ථි; යාසං කාළපක්ඛෙ අකුසලං විපච්චති, ජුණ්හපක්ඛෙ දෙවතා විය සම්පත්තිං අනුභොන්ති. එවරූපාය පෙතියා වා යක්ඛියා වා සචෙ දස්සන-ගහණ-ආමසන-ඵුසන-ඝට්ටනානි පඤ්ඤායන්ති, පාරාජිකං. අථාපි දස්සනං නත්ථි, ඉතරානි පඤ්ඤායන්ති, පාරාජිකමෙව. අථ දස්සනගහණානි න පඤ්ඤායන්ති, ආමසනඵුසනඝට්ටනෙහි පඤ්ඤායමානෙහි තං පුග්ගලං විසඤ්ඤං කත්වා අත්තනො මනොරථං පූරෙත්වා ගච්ඡති, අයං අවිසයො නාම. තස්මා එත්ථ අවිසයත්තා අනාපත්ති. පණ්ඩකවත්ථු පාකටමෙව.

උපහතින්ද්‍රියවත්ථුම්හි **උපහතින්ද්‍රියොති** උපහතකායප්පසාදො ඛාණුකණ්ටකම්ව සුඛං වා දුක්ඛං වා න වෙදයති. අවෙදයන්තස්සාපි සෙවනචිත්තවසෙන ආපත්ති.

ඡුපිතමත්තවත්ථුස්මිං යො ‘‘මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිස්සාමී’’ති මාතුගාමං ගණ්හිත්වා මෙථුනෙ විරජ්ජිත්වා විප්පටිසාරී හොති, දුක්කටමෙවස්ස හොති. මෙථුනධම්මස්ස හි පුබ්බපයොගා හත්ථග්ගාහාදයො යාව සීසං න පාපුණාති, තාව දුක්කටෙ තිට්ඨන්ති. සීසෙ පත්තෙ පාරාජිකං හොති. පඨමපාරාජිකස්ස හි දුක්කටමෙව සාමන්තං. ඉතරෙසං තිණ්ණං ථුල්ලච්චයං. අයං පන භික්ඛු මෙථුනධම්මෙ විරජ්ජිත්වා කායසංසග්ගං සාදියීති වෙදිතබ්බො. තෙනාහ භගවා – ‘‘ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සා’’ති.

74. භද්දියවත්ථුස්මිං **භද්දියං** නාම තං නගරං. ජාතියාවනං නාම ජාතිපුප්ඵගුම්බානං උස්සන්නතාය එවං ලද්ධනාමං; තං තස්ස නගරස්ස උපචාරෙ වනං හොති. සො තත්ථ නිපන්නො තෙන වාතුපත්ථම්භෙන මහානිද්දං ඔක්කමි. එකරසං භවඞ්ගමෙව වත්තති. **කිලින්නං පස්සිත්වාති** අසුචිකිලිට්ඨං පස්සිත්වා.

75. ඉතො පරානි සාදියනපටිසංයුත්තානි චත්තාරි වත්ථූනි, අජානනවත්ථු චාති පඤ්ච උත්තානත්ථානෙව.

76. ද්වීසු අසාදියනවත්ථූසු **සහසා වුට්ඨාසීති** ආසීවිසෙන දට්ඨො විය අග්ගිනා දඩ්ඪො විය ච තුරිතං වුට්ඨාසි. **අක්කමිත්වා පවත්තෙසීති** අප්පමත්තො භික්ඛු ආරද්ධවිපස්සකො උපට්ඨිතස්සති ඛිප්පං වුට්ඨහන්තොව අක්කමිත්වා

භූමියං වට්ටෙන්තො පරිවට්ටෙන්තො විහෙඨෙන්තො පාතෙසි. පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි එවරූපෙසු ඨානෙසු චිත්තං රක්ඛිතබ්බං. අයඤ්ච තෙසං අඤ්ඤතරො සඞ්ගාමසීසයොධො භික්ඛු.

77. ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්නවත්ථුම්හි **දිවා පටිසල්ලීයන්තෙනා**ති දිවා නිපජ්ජන්තෙන. **ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලීයිතු**න්ති ද්වාරං පිදහිත්වා නිපජ්ජිතුං. එත්ථ ච කිඤ්චාපි පාළියං ''අයං නාම ආපත්ති''ති න වුත්තා. විවරිත්වා නිපන්නදොසෙන පන උප්පන්නෙ වත්ථුස්මිං ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දිවා පටිසල්ලීයන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලීයිතු''න්ති වුත්තත්තා අසංවරිත්වා පටිසල්ලීයන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං. භගවතො හි අධිප්පායං ඤත්වා උපාලිත්ථෙරාදීහි අට්ඨකථා ඨපිතා. ''අත්ථාපත්ති දිවා ආපජ්ජති නො රත්ති''න්ති (පරි. 323) ඉමිනාපි චෙතං සිද්ධං.

කීදිසං පන ද්වාරං සංවරිතබ්බං, කීදිසං න සංවරිතබ්බං? රුක්ඛපදරවෙළුපදරකිලඤ්ජපණ්ණාදීනං යෙන කෙනචි කවාටං කත්වා හෙට්ඨා උදුක්ඛලෙ උපරි උත්තරපාසකෙ ච පවෙසෙත්වා කතං පරිවත්තකද්වාරමෙව සංවරිතබ්බං. අඤ්ඤං ගොරූපානං වජෙසු විය රුක්ඛසූචිකණ්ටකද්වාරං, ගාමථකනකං චක්කලකයුත්තද්වාරං, ඵලකෙසු වා කිටිකාසු වා ද්වෙ තීණි චක්කලකානි යොජෙත්වා කතං සංසරණකිටිකද්වාරං, ආපණෙසු විය කතං උග්ඝාටනකිටිකද්වාරං, ද්වීසු තීසු ඨානෙසු වෙණුසලාකා ගොප්ඵෙත්වා පණ්ණකුටීසු කතං සලාකහත්ථකද්වාරං, දුස්සසාණිද්වාරන්ති එවරූපං ද්වාරං න සංවරිතබ්බං. පත්තහත්ථස්ස කවාටප්පණාමනෙ පන එකං දුස්සසාණිද්වාරමෙව අනාපත්තිකරං, අවසෙසානි පණාමෙන්තස්ස ආපත්ති. දිවා පටිසල්ලීයන්තස්ස පන පරිවත්තකද්වාරමෙව ආපත්තිකරං, සෙසානි සංවරිත්වා වා අසංවරිත්වා වා නිපන්නස්ස ආපත්ති නත්ථි. සංවරිත්වා පන නිපජ්ජිතබ්බං, එතං වත්තං.

පරිවත්තකද්වාරං පන කිත්තකෙන සංවුතං හොති? සූචිඝටිකාදීසු දින්නාසු සංවුතමෙව හොති. අපිච ඛො සූචිමත්තෙපි දින්නෙ වට්ටති. ඝටිකමත්තෙපි දින්නෙ වට්ටති. ද්වාරබාහං ඵුසිත්වා පිහිතමත්තෙපි වට්ටති. ඊසකං අඵුසිතෙපි වට්ටති. සබ්බන්තිමෙන විධිනා යාවතා සීසං නප්පවිසති තාවතා අඵුසිතෙපි වට්ටතීති. සචෙ බහූනං වළඤ්ජනට්ඨානං හොති, භික්ඛුං වා සාමණෙරං වා ''ද්වාරං, ආවුසො, ජග්ගාහී''ති වත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. අථ භික්ඛූ චීවරකම්මං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කරොන්තා නිසින්නා හොන්ති, ''එතෙ ද්වාරං ජග්ගිස්සන්තී''ති ආභොගං කත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. **කුරුන්දට්ඨකථායං** පන ''උපාසකම්පි ආපුච්ඡිත්වා වා, 'එස ජග්ගිස්සතී'ති ආභොගං කත්වා වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. කෙවලං භික්ඛුනිං වා මාතුගාමං වා ආපුච්ඡිතුං න වට්ටතී''ති වුත්තං. අථ ද්වාරස්ස උදුක්ඛලං වා උත්තරපාසකො වා භින්නො වා හොති අට්ඨපිතො වා, සංවරිතුං න සක්කොති, නවකම්මත්ථං වා පන ඉට්ඨකපුඤ්ජො වා මත්තිකාදීනං වා රාසි අන්තොද්වාරෙ කතො හොති, අට්ටං වා බන්ධන්ති, යථා සංවරිතුං න සක්කොති; එවරූපෙ අන්තරායෙ සති අසංවරිත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. යදි පන කවාටං නත්ථි, ලද්ධකප්පමෙව. උපරි සයන්තෙන නිස්සෙණිං ආරොපෙත්වා නිපජ්ජිතබ්බං. සචෙ නිස්සෙණිමත්ථකෙ ථකනකං හොති, ථකෙත්වාපි නිපජ්ජිතබ්බං. ගබ්භෙ නිපජ්ජන්තෙන ගබ්භද්වාරං වා පමුඛද්වාරං වා යංකිඤ්චි සංවරිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. සචෙ එකකුට්ටකෙ ගෙහෙ ද්වීසු පස්සෙසු ද්වාරානි කත්වා වළඤ්ජන්ති, ද්වෙපි ද්වාරානි ජග්ගිතබ්බානි.

තිභූමකෙපි පාසාදෙ ද්වාරං ජග්ගිතබ්බමෙව. සචෙ භික්ඛාචාරා පටික්කම්ම ලොහපාසාදසදිසං පාසාදං බහූ භික්ඛූ දිවාවිහාරත්ථං පවිසන්ති, සඞ්ඝත්ථෙරෙන ද්වාරපාලස්ස ''ද්වාරං ජග්ගාහී''ති වත්වා වා ''ද්වාරජග්ගනං එතස්ස භාරො''ති ආභොගං කත්වා වා පවිසිත්වා නිපජ්ජිතබ්බං . යාව සඞ්ඝනවකෙන එවමෙව කත්තබ්බං. පුරෙ පවිසන්තානං ''ද්වාරජග්ගනං නාම පච්ඡිමානං භාරො''ති එවං ආභොගං කාතුම්පි වට්ටති. අනාපුච්ඡා වා ආභොගං වා අකත්වා අන්තොගබ්භෙ වා අසංවුතද්වාරෙ බහි වා නිපජ්ජන්තානං ආපත්ති. ගබ්භෙ වා බහි වා නිපජ්ජනකාලෙපි ''ද්වාරජග්ගනං නාම මහාද්වාරෙ ද්වාරපාලස්ස භාරො''ති ආභොගං කත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටතියෙව. ලොහපාසාදාදීසු ආකාසතලෙ නිපජ්ජන්තෙනාපි ද්වාරං සංවරිතබ්බමෙව.

අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපො – ඉදං දිවාපටිසල්ලීයනං යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙ සද්වාරබන්ධෙ ඨානෙ කථිතං. තස්මා අබ්භොකාසෙ වා රුක්ඛමූලෙ වා මණ්ඩපෙ වා යත්ථ කත්ථචි සද්වාරබන්ධෙ නිපජ්ජන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වාව නිපජ්ජිතබ්බං. සචෙ මහාපරිවෙණං හොති, මහාබොධියඞ්ගණලොහපාසාදඞ්ගණසදිසං බහූනං ඔසරණට්ඨානං, යත්ථ ද්වාරං සංවුතම්පි සංවුතට්ඨානෙ න තිට්ඨති, ද්වාරං අලභන්තා පාකාරං ආරුහිත්වාපි විචරන්ති, තත්ථ සංවරණකිච්චං නත්ථි. රත්තිං ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්නො අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨහති, අනාපත්ති. සචෙ පබුජ්ඣිත්වා පුන සුපති, ආපත්ති. යො පන ''අරුණෙ උග්ගතෙ වුට්ඨහිස්සාමී''ති පරිච්ඡින්දිත්වාව ද්වාරං අසංවරිත්වා රත්තිං නිපජ්ජති, යථාපරිච්ඡෙදමෙව ච න වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්තියෙව. **මහාපච්චරියං** පන ''එවං නිපජ්ජන්තො අනාදරියදුක්කටාපි න මුච්චතී''ති වුත්තං.

යො පන බහුදෙව රත්තිං ජග්ගිත්වා අද්ධානං වා ගන්ත්වා දිවා කිලන්තරූපො මඤ්චෙ නිසින්නො පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වාව නිද්දාවසෙන නිපජ්ජති, තස්ස අනාපත්ති. සචෙ ඔක්කන්තනිද්දො අජානන්තොපි පාදෙ මඤ්චකං ආරොපෙති, ආපත්තියෙව. නිසීදිත්වා අපස්සාය සුපන්තස්ස අනාපත්ති. යොපි ච ''නිද්දං විනොදෙස්සාමී''ති චඞ්කමන්තො පතිත්වා සහසාව වුට්ඨාති, තස්සාපි අනාපත්ති. යො පන පතිත්වා තත්ථෙව සයති, න වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්ති.

කො මුච්චති, කො න මුච්චතීති? **මහාපච්චරියං** තාව ''එකභඞ්ගෙන නිපන්නකොයෙව මුච්චති. පාදෙ පන භූමිතො මොචෙත්වා නිපන්නො යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤීභූතොපි න මුච්චතී''ති වුත්තං. **කුරුන්දට්ඨකථායං** පන ''බන්ධිත්වා

නිපජ්ජාපිතොව මුච්චතී''ති වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන ''යො වඩ්ඪමන්තො මුච්චිත්වා පතිතො තත්ථෙව සුපති, තස්සාපි අවිසයත්තා ආපත්ති න දිස්සති. ආචරියා පන එවං න කථයන්ති. තස්මා ආපත්තියෙවාති **මහාපදුමත්ථෙරෙන** වුත්තං. ද්වෙ පන ජනා ආපත්තිතො මුච්චන්තියෙව, යො ච යක්ඛගහිතකො, යො ච බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතො''ති.

78. භාරුකච්ඡකවත්ථුම්හි **අනාපත්ති සුපිනන්තෙනාති** යස්මා සුපිනන්තෙ අවිසයත්තා එවං හොති, තස්මා උපාලිත්ථෙරො භගවතා අවිනිච්ඡිතපුබ්බම්පි ඉමං වත්ථුං නයග්ගාහෙන විනිච්ඡිනි. භගවාපි ච සුත්වා ''සුකථිතං, භික්ඛවෙ, උපාලිනා; අපදෙ පදං කරොන්තො විය, ආකාසෙ පදං දස්සෙන්තො විය උපාලි ඉමං පඤ්හං කථෙසී''ති වත්වා ථෙරං එතදග්ගෙ ඨපෙසි – ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී''ති (අ. නි. 1.219, 228). ඉතො පරානි සුපබ්බාදීනි වත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

80. භික්ඛුනීසම්පයොජනාදීසු තෙ ලිච්ඡවිකුමාරකා ඛිඩ්ඩාපසුතා අත්තනො අනාචාරෙන එවං අකංසු. තතො පට්ඨාය ච ලිච්ඡවීනං විනාසො එව උදපාදි.

82. වුඩ්ඪපබ්බජිතවත්ථුම්හි **දස්සනං අගමාසීති** අනුකම්පාය ''තං දක්ඛිස්සාමී''ති ගෙහං අගමාසි. අථස්ස සා අත්තනො ච දාරකානඤ්ච නානප්පකාරෙහි අනාථභාවං සංවණ්ණෙසි. අනපෙක්ඛඤ්ච නං ඤත්වා කුපිතා ''එහි විබ්භමාහී''ති බලක්කාරෙන අග්ගහෙසි. සො අත්තානං මොචෙතුං පටික්කමන්තො ජරාදුබ්බලතාය උත්තානො පරිපති. තතො සා අත්තනො මනං අකාසි. සො පන භික්ඛු අනාගාමී සමුච්ඡින්නකාමරාගො තස්මා න සාදියීති.

83. මිගපොතකවත්ථු උත්තානත්ථමෙවාති.

විනීතවත්ථු නිට්ඨිතං.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පඨමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තත්රිදං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තස්මිං –

ආචරියපරම්පරතො, නිදානවත්ථුප්පභෙදදීපනතො;
පරසමයවිවජ්ජනතො, සකසමයවිසුද්ධිතො චෙව.

බ්‍යඤ්ජනපරිසොධනතො, පදත්ථතො පාළියොජනක්කමතො;
සික්ඛාපදනිච්ඡයතො, විභඞ්ගනයභෙදදස්සනතො.

සම්පස්සතං න දිස්සති, කිඤ්චි අපාසාදිකං යතො එත්ථ;
විඤ්ඤූනමයං තස්මා, සමන්තපාසාදිකාත්වෙව.

සංවණ්ණනා පවත්තා, විනයස්ස විනෙය්‍යදමනකුසලෙන;
වුත්තස්ස ලොකනාථෙන, ලොකමනුකම්පමානෙනාති.

පඨමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකං

දුතියං අදුතියෙන, යං ජිනෙන පකාසිතං;
පාරාජිකං තස්ස දානි, පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුවිඤ්ඤෙය්‍යං, යං පුබ්බෙ ච පකාසිතං;
තං සබ්බං වජ්ජයිත්වාන, හොති සංවණ්ණනා අයං.

ධනියවත්ථුවණ්ණනා

84. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙති** තත්ථ **රාජගහෙති** එවංනාමකෙ නගරෙ, තඤ්හි මන්ධාතු-මහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහිතත්තා ''රාජගහ''න්ති වුච්චති. අඤ්ඤෙපෙත්ථ පකාරෙ වණ්ණයන්ති. කිං තෙහි! නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස. තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ ච චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති. සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහිතං, තෙසං වසන්තවනං හුත්වා තිට්ඨති. එවං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා

නිවාසනට්ඨානමාහ – **ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙති**. සො ච ගිජ්ඣා තස්ස කූටෙසු වසිංසු, ගිජ්ඣසදිසානි වා තස්ස කූටානි; තස්මා **ගිජ්ඣකූටො**ති වුච්චතීති වෙදිතබ්බො.

සම්බහුලාති විනයපරියායෙන තයො ජනා සම්බහුලාති වුච්චන්ති, තතො පරං සඞ්ඝො. සුත්තන්තපරියායෙන තයො තයො එව, තතො පට්ඨාය සම්බහුලා. ඉධ පන තෙ සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලාති වෙදිතබ්බා. **සන්දිට්ඨාති** නාතිවිස්සාසිකා න දළ්හමිත්තා; තත්ථ තත්ථ සඞ්ගම්ම දිට්ඨත්තා හි තෙ සන්දිට්ඨාති වුච්චන්ති. **සම්භත්තාති** අතිවිස්සාසිකා දළ්හමිත්තා; තෙ හි සුට්ඨු භත්තා භජමානා එකසම්භොගපරිභොගාති කත්වා ‘‘සම්භත්තා’’ති වුච්චන්ති. **ඉසිගිලිපස්සෙති** ඉසිගිලි නාම පබ්බතො, තස්ස පස්සෙ. පුබ්බෙ කිර පඤ්චසතමත්තා පච්චෙකබුද්ධා කාසිකොසලාදීසු ජනපදෙසු පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං තස්මිං පබ්බතෙ සන්නිපතිත්වා සමාපත්තියා වීතිනාමෙන්ති. මනුස්සා තෙ පවිසන්තෙව පස්සන්ති න නික්ඛමන්තෙ. තතො ආහංසු – ‘‘අයං පබ්බතො ඉමෙ ඉසයො ගිලතී’’ති. තදුපාදාය තස්ස ‘‘ඉසිගිලි’’ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි, තස්ස පස්සෙ පබ්බතපාදෙ.

තිණකුටියො කරිත්වාති තිණච්ඡදනා සද්වාරබන්ධා කුටියො කත්වා. වස්සං උපගච්ඡන්තෙන හි නාලකපටිපදං පටිපන්නෙනාපි පඤ්චන්නං ඡදනානං අඤ්ඤතරෙන ඡන්නෙයෙව සද්වාරබන්ධෙ සෙනාසනෙ උපගන්තබ්බං. වුත්තඤ්හෙතං – ‘‘න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං. යො උපගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (මහාව. 204). තස්මා වස්සකාලෙ සචෙ සෙනාසනං ලභති, ඉච්චෙතං කුසලං; නො චෙ ලභති, හත්ථකම්මං පරියෙසිත්වාපි කාතබ්බං. හත්ථකම්මං අලභන්තෙන සාමම්පි කාතබ්බං. න ත්වෙව අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං. අයමනුධම්මතා. තස්මා තෙ භික්ඛූ තිණකුටියො කරිත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීනි පරිච්ඡින්දිත්වා කතිකවත්තානි ච ඛන්ධකවත්තානි ච අධිට්ඨාය තීසු සික්ඛාසු සික්ඛමානා වස්සං උපගච්ඡිංසු.

ආයස්මාපි ධනියොති න කෙවලං තෙ ථෙරාව ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ආදිකම්මිකො ආයස්මා ධනියොපි. **කුම්භකාරපුත්තොති** කුම්භකාරස්ස පුත්තො; තස්ස හි නාමං ධනියො, පිතා කුම්භකාරො, තෙන වුත්තං – ‘‘ධනියො කුම්භකාරපුත්තො’’ති. **වස්සං උපගච්ඡීති** තෙහි ථෙරෙහි සද්ධිං එකට්ඨානෙයෙව තිණකුටිකං කරිත්වා වස්සං උපගච්ඡි. **වස්සංවුත්ථාති** පුරිමිකාය උපගතා මහාපවාරණාය පවාරිතා පාටිපදදිවසතො පට්ඨාය ‘‘වුත්ථවස්සා’’ති වුච්චන්ති. එවං වස්සංවුත්ථා හුත්වා.

තිණකුටියො භින්දිත්වාති න දණ්ඩමුග්ගරාදීහි චුණ්ණවිචුණ්ණං කත්වා, වත්තසීසෙන පන තිණඤ්ච දාරුවල්ලිආදීනි ච ඔරොපෙත්වාති අත්ථො. යෙන හි විහාරපච්චන්තෙ කුටි කතා හොති, තෙන සචෙ ආවාසිකා භික්ඛූ හොන්ති, තෙ ආපුච්ඡිතබ්බා. ‘‘සචෙ ඉමං කුටිං පටිජග්ගිත්වා කොචි වසිතුං උස්සහති, තස්ස දෙථා’’ති වත්වා පක්කමිතබ්බං. යෙන අරඤ්ඤෙ වා කතා හොති , පටිජග්ගනකං වා න ලභති, තෙන ‘‘අඤ්ඤෙසම්පි පරිභොගං භවිස්සතී’’ති පටිසාමෙත්වා ගන්තබ්බං. තෙ පන භික්ඛූ අරඤ්ඤෙ කුටියො කත්වා පටිජග්ගනකං අලභන්තා තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච පටිසාමෙත්වා සඞ්ගොපෙත්වාති අත්ථො. යථා ච ඨපිතං තං උපචිකාහි න ඛජ්ජති , අනොවස්සකඤ්ච හොති, තථා ඨපෙත්වා ‘‘ඉදං ඨානං ආගන්ත්වා වසිතුකාමානං සබ්‍රහ්මචාරීනං උපකාරාය භවිස්සතී’’ති ගමියවත්තං පූරෙත්වා.

ජනපදචාරිකං පක්කමිංසූති අත්තනො අත්තනො චිත්තානුකූලං ජනපදං අගමංසු. **ආයස්මා පන ධනියො කුම්භකාරපුත්තො තත්ථෙව වස්සං වසීති**ආදි උත්තානත්ථමෙව. **යාවතතියකන්ති** යාවතතියවාරං. **අනවයොති** අනුඅවයො, සන්ධිවසෙන උකාරලොපො. අනු අනු අවයො, යං යං කුම්භකාරෙහි කත්තබ්බං නාම අත්ථි, සබ්බත්ථ අනූනො පරිපුණ්ණසිප්පොති අත්ථො. **සකෙති** අත්තනො සන්තකෙ. **ආචරියකෙති** ආචරියකම්මෙ. **කුම්භකාරකම්මෙති** කුම්භකාරානං කම්මෙ; කුම්භකාරෙහි කත්තබ්බකම්මෙති අත්ථො. එතෙන සකං ආචරියකං සරූපතො දස්සිතං හොති. **පරියොදාතසිප්පොති** පරිසුද්ධසිප්පො. අනවයත්තෙපි සති අඤ්ඤෙහි අසදිසසිප්පොති වුත්තං හොති.

සබ්බමත්තිකාමයන්ති පිට්ඨසඞ්ඝාටකකවාටසූචිඝටිකවාතපානකවාටමත්තං ඨපෙත්වා අවසෙසං භිත්තිඡදනිට්ඨකථම්භාදිභෙදං සබ්බං ගෙහසම්භාරං මත්තිකාමයමෙව කත්වාති අත්ථො. **තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච ගොමයඤ්ච සඞ්කඩ්ඪිත්වා තං කුටිකං පචීති** තං සබ්බමත්තිකාමයං කත්වා පාණිකාය සංසිත්වා සුක්ඛාපෙත්වා තෙලතම්බමත්තිකාය පරිමජ්ජිත්වා අන්තො ච බහි ච තිණාදීහි පූරෙත්වා යථා පක්කා සුපක්කා හොති, එවං පචි. එවං පක්කා ච පන සා අහොසි කුටිකා . **අභිරූපාති** සුරූපා. **පාසාදිකාති** පසාදජනිකා. **ලොහිතිකාති** ලොහිතවණ්ණා. **කිඞ්කණිකසද්දොති** කිඞ්කණිකජාලස්ස සද්දො. යථා කිර නානාරතනෙහි කතස්ස කිඞ්කණිකජාලස්ස සද්දො හොති, එවං තස්සා කුටිකාය වාතපානන්තරිකාදීහි පවිට්ඨෙන වාතෙන සමාහතාය සද්දො අහොසි. එතෙනස්සා අන්තො ච බහි ච සුපක්කභාවො දස්සිතො හොති. **මහාඅට්ඨකථායං** පන ‘‘කිඞ්කණිකා’’ති කංසභාජනං, තස්මා යථා අභිහතස්ස කංසභාජනස්ස සද්දො, එවමස්සා වාතප්පහතාය සද්දො අහොසී’’ති වුත්තං.

85. **කිං එතං, භික්ඛවෙති** එත්ථ ජානන්තොව භගවා කථාසමුට්ඨාපනත්ථං පුච්ඡි. **භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුන්ති** සබ්බමත්තිකාමයාය කුටිකාය කරණභාවං ආදිතො පට්ඨාය භගවතො ආරොචෙසුං. **කථඤ්හි නාම සො, භික්ඛවෙ...පෙ.... කුටිකං කරිස්සතීති** ඉදං අතීතත්ථෙ අනාගතවචනං; අකාසීති වුත්තං හොති. තස්ස ලක්ඛණං සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බං. **න හි නාම, භික්ඛවෙ, තස්ස මොඝපුරිසස්ස පාණෙසු අනුද්දයා අනුකම්පා අවිහෙසා භවිස්සතීති** එත්ථ **අනුද්දයාති** අනුරක්ඛණා; එතෙන මෙත්තාපුබ්බභාගං දස්සෙති. **අනුකම්පාති** පරදුක්ඛෙන

චිත්තකම්පනා. **අවිහෙසාති** අවිහිංසනා; එතෙහි කරුණාපුබ්බභාගං දස්සෙති. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘භික්ඛවෙ , තස්ස මොඝපුරිසස්ස පටිවිභණනවික්ඛල්ලමද්දනඅග්ගිදානෙසු බහූ ඛුද්දානුඛුද්දකෙ පාණෙ බ්‍යාබාධෙන්තස්ස විනාසෙන්තස්ස තෙසු පාණෙසු මෙත්තාකරුණානං පුබ්බභාගමත්තාපි අනුද්දයා අනුකම්පා අවිහෙසා න හි නාම භවිස්සති අප්පමත්තකාපි නාම න භවිස්සතී’’ති. **මා පච්ඡිමා ජනතා පාණෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජීති** පච්ඡිමො ජනසමූහො පාණෙසු පාතබ්‍යභාවං මා ආපජ්ජි. ‘‘බුද්ධකාලෙපි භික්ඛූහි එවං කතං, ඊදිසෙසු ඨානෙසු පාණාතිපාතං කරොන්තානං නත්ථි දොසො’’ති මඤ්ඤිත්වා ඉමස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානා පච්ඡිමා ජනතා මා පාණෙසු පාතබ්‍යෙ සංසිතබ්බෙ එවං මඤ්ඤීති වුත්තං හොති.

එවං ධනියං ගරහිත්වා **න ච, භික්ඛවෙ, සබ්බමත්තිකාමයා කුටිකා කාතබ්බාති** ආයතිං තාදිසාය කුටිකාය කරණං පටික්ඛිපි; පටික්ඛිපිත්වා ච ‘‘යො කරෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති සබ්බමත්තිකාමයකුටිකාකරණෙ ආපත්තිං ඨපෙසි. තස්මා යොපි පටිවිභණනාදිනා පාණෙසු පාතබ්‍යතං අනාපජ්ජන්තො තාදිසං කුටිකං කරොති, සොපි දුක්කටං ආපජ්ජති. පටිවිභණනාදීහි පන පාණෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජන්තො යං යං වත්ථුං වීතික්කමති, තත්ථ තත්ථ වුත්තමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජති. ධනියත්ථෙරස්ස ආදිකම්මිකත්තා අනාපත්ති. සෙසානං සික්ඛාපදං අතික්කමිත්වා කරොන්තානම්පි කතං ලභිත්වා තත්ථ වසන්තානම්පි දුක්කටමෙව. දබ්බසම්භාරමිස්සකා පන යථා වා තථා වා මිස්සා හොතු, වට්ටති. සුද්ධමත්තිකාමයාව න වට්ටති. සාපි ඉට්ඨකාහි ගිඤ්ජකාවසථසඞ්ඛෙපෙන කතා වට්ටති. **එවං භන්තෙති ඛො…පෙ…. තං කුටිං භින්දිංසූති** භගවතො වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා කට්ඨෙහි ච පාසාණෙහි ච තං කුටිකං විකිරන්තා භින්දිංසු.

අථ ඛො ආයස්මා ධනියොතිආදිම්හි අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – ධනියො එකපස්සෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො තෙන සද්දෙන ආගන්ත්වා තෙ භික්ඛූ ‘‘කිස්ස මෙ තුම්හෙ, ආවුසො, කුටිං භින්දථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘භගවා භෙදාපෙතී’’ති සුත්වා සුබ්බචතාය සම්පටිච්ඡි.

කස්මා පන භගවා ඉමිනා අතිමහන්තෙන උස්සාහෙන අත්තනො වසනත්ථං කතං කුටිකං භෙදාපෙසි, නනු එතස්සෙත්ථ වයකම්මම්පි අත්ථීති? කිඤ්චාපි අත්ථි, අථ ඛො නං භගවා අකප්පියාති භින්දාපෙසි, තිත්ථියධජොති භින්දාපෙසි. අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. අට්ඨකථායං පන අඤ්ඤානිපි කාරණානි වුත්තානි – සත්තානුද්දයාය, පත්තචීවරගුත්තත්ථාය, සෙනාසනබාහුල්ලපඅසෙධනායාතිආදීනි. තස්මා ඉදානිපි යො භික්ඛු බහුස්සුතො විනයඤ්ඤූ අඤ්ඤං භික්ඛුං අකප්පියං පරික්ඛාරං ගහෙත්වා විචරන්තං දිස්වා තං ඡින්දාපෙය්‍ය වා භින්දාපෙය්‍ය වා අනුපවජ්ජො , සො නෙව චොදෙතබ්බො න සාරෙතබ්බො; න තං ලබ්භා වත්තුං ‘‘මම පරික්ඛාරො තයා නාසිතො, තං මෙ දෙහී’’ති.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො

තත්‍රායං පාළිමුත්තකො **කප්පියාකප්පියපරික්ඛාරවිනිච්ඡයො** – කෙචි තාලපණ්ණච්ඡත්තං අන්තො වා බහි වා පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන සිබ්බන්තා වණ්ණමට්ඨං කරොන්ති, තං න වට්ටති. එකවණ්ණෙන පන නීලෙන වා පීතකෙන වා යෙන කෙනචි සුත්තෙන අන්තො වා බහි වා සිබ්බිතුං ඡත්තදණ්ඩග්ගාහකං සලාකපඤ්ජරං වා විනන්ධිතුං වට්ටති. තඤ්ච ඛො ථිරකරණත්ථං, න වණ්ණමට්ඨත්ථාය. ඡත්තපණ්ණකෙසු මකරදන්තකං වා අඩ්ඪචන්දකං වා ඡින්දිතුං න වට්ටති. ඡත්තදණ්ඩෙ ගෙහථම්භෙසු විය ඝටකො වා වාළරූපකං වා න වට්ටති. සචෙපි සබ්බත්ථ ආරග්ගෙන ලෙඛා දින්නා හොති, සාපි න වට්ටති. ඝටකම්පි වාළරූපම්පි භින්දිත්වා ධාරෙතබ්බං. ලෙඛාපි ඝංසිත්වා වා අපනෙතබ්බා, සුත්තකෙන වා දණ්ඩො වෙඨෙතබ්බො. දණ්ඩබුන්දෙ පන අහිච්ඡත්තකසණ්ඨානං වට්ටති. වාතප්පහාරෙන අචලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජුකෙහි ගාහෙත්වා දණ්ඩෙ බන්ධන්ති, තස්මිං බන්ධනට්ඨානෙ වලයමිව උක්කිරිත්වා ලෙඛං ඨපෙන්ති, සා වට්ටති.

චීවරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදීසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපට්ටං ඨපෙන්ති, අඤ්ඤම්පි යංකිඤ්චි සූචිකම්මවිකාරං කරොන්ති, පට්ටමුඛෙ වා පරියන්තෙ වා වෙණිං වා සඞ්ඛලිකං වා, එවමාදි සබ්බං න වට්ටති, පකතිසූචිකම්මමෙව වට්ටති. ගණ්ඨිකපට්ටකඤ්ච පාසකපට්ටකඤ්ච අට්ඨකොණම්පි සොළසකොණම්පි කරොන්ති, තත්ථ අග්ඝියගයමුග්ගරාදීනි දස්සෙන්ති, කක්කටක්ඛීනි උක්කිරන්ති, සබ්බං න වට්ටති, චතුකොණමෙව වට්ටති. කොණසුත්තපිළකා ච චීවරෙ රත්තෙ දුවිඤ්ඤෙය්‍යරූපා වට්ටන්ති. කඤ්ජිකපිට්ඨඛලිආදීසු චීවරං පක්ඛිපිතුං න වට්ටති. චීවරකම්මකාලෙ පන හත්ථමලසූචිමලාදීනං ධොවනත්ථං කිලිට්ඨකාලෙ ච ධොවනත්ථං වට්ටති. ගන්ධං වා ලාඛං වා තෙලං වා රජනෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති.

චීවරං රජිත්වා සඞ්ඛෙන වා මණිනා වා යෙන කෙනචි න ඝට්ටෙතබ්බං. භූමියං ජාණුකානි නිහන්ත්වා හත්ථෙහි ගහෙත්වා දොණියම්පි න ඝංසිතබ්බං. දොණියං වා ඵලකෙ වා ඨපෙත්වා අන්තෙ ගාහාපෙත්වා හත්ථෙහි පහරිතුං පන වට්ටති; තම්පි මුට්ඨිනා න කාතබ්බං. පොරාණකත්ථෙරා පන දොණියම්පි න ඨපෙසුං. එකො ගහෙත්වා තිට්ඨති; අපරො හත්ථෙ කත්වා හත්ථෙන පහරති. චීවරස්ස කණ්ණසුත්තකං න වට්ටති, රජිතකාලෙ ඡින්දිතබ්බං. යං පන ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක’’න්ති (මහාව. 344) එවං අනුඤ්ඤාතං, තං අනුවාතෙ පාසකං කත්වා බන්ධිතබ්බං රජනකාලෙ ලග්ගනත්ථාය. ගණ්ඨිකෙපි සොභාකරණත්ථං ලෙඛා වා පිළකා වා න වට්ටති, නාසෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

පත්තෙ වා ථාලකෙ වා ආරග්ගෙන ලෙඛං කරොන්ති, අන්තො වා බහි වා න වට්ටති. පත්තං හමං ආරොපෙත්වා මජ්ජිත්වා පචන්ති – ''මණිවණ්ණං කරිස්සාමා''ති, න වට්ටති; තෙලවණ්ණො පන වට්ටති. පත්තමණ්ඩලෙ භිත්තිකම්මං න වට්ටති, මකරදන්තකං පන වට්ටති.

ධමකරණඡත්තකස්ස උපරි වා හෙට්ඨා වා ධමකරණකුච්ඡියං වා ලෙඛා න වට්ටති, ඡත්තමුඛවට්ටියං පනස්ස ලෙඛා වට්ටති.

කායබන්ධනස්ස සොභනත්ථං තහිං තහිං දිගුණං සුත්තං කොට්ටෙන්ති, කක්කටච්ඡීනි උට්ඨපෙන්ති, න වට්ටති. උභොසු පන අන්තෙසු දසාමුඛස්ස ථිරභාවාය දිගුණං කොට්ටෙතුං වට්ටති. දසාමුඛෙ පන ඝටකං වා මකරමුඛං වා දෙඩ්ඩුභසීසං වා යංකිඤ්චි විකාරරූපං කාතුං න වට්ටති. තත්ථ තත්ථ අච්ඡීනි දස්සෙත්වා මාලාකම්මලතාකම්මාදීනි වා කත්වා කොට්ටිතකායබන්ධනම්පි න වට්ටති. උජුකමෙව පන මච්ඡකණ්ටකං වා ඛජ්ජූරිපත්තකං වා මට්ඨපට්ටිකං වා කත්වා කොට්ටිතුං වට්ටති. කායබන්ධනස්ස දසා එකා වට්ටති, ද්වෙ තීණි චත්තාරිපි වට්ටන්ති; තතො පරං න වට්ටන්ති. රජ්ජුකකායබන්ධනං එකමෙව වට්ටති. පාමඞ්ගසණ්ඨානං පන එකම්පි න වට්ටති. දසා පන පාමඞ්ගසණ්ඨානාපි වට්ටති. බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙඨෙත්වා කතං බහුරජ්ජුකන්ති න වත්තබ්බං, තං වට්ටති.

කායබන්ධනවිධෙ අට්ඨමඞ්ගලාදිකං යංකිඤ්චි විකාරරූපං න වට්ටති, පරිච්ඡෙදලෙඛාමත්තං වට්ටති. විධකස්ස උභොසු අන්තෙසු ථිරකරණත්ථාය ඝටකං කරොන්ති, අයම්පි වට්ටති.

අඤ්ජනියං ඉත්ථිපුරිසචතුප්පදසකුණරූපං වා මාලාකම්ම-ලතාකම්මමකරදන්තක-ගොමුත්තකඅඩ්ඪචන්දකාදිභෙදං වා විකාරරූපං න වට්ටති. ඝංසිත්වා වා ජින්දිත්වා වා යථා වා න පඤ්ඤායති, තථා සුත්තෙන වෙඨෙත්වා වළඤ්ජෙතබ්බා. උජුකමෙව පන චතුරංසා වා අට්ඨංසා වා සොළසංසා වා අඤ්ජනී වට්ටති. හෙට්ඨතො පිස්සා ද්වෙ වා තිස්සො වා වට්ටලෙඛායො වට්ටන්ති. ගීවායම්පිස්සා පිධානකබන්ධනත්ථං එකා වට්ටලෙඛා වට්ටති.

අඤ්ජනිසලාකායපි වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටති. අඤ්ජනිත්ථවිකායම්පි යංකිඤ්චි නානාවණ්ණෙන සුත්තෙන වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටති. එසෙව නයො කුඤ්චිකාකොසකෙපි. කුඤ්චිකාය වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටති, තථා සිපාටිකායං. එකවණ්ණසුත්තෙන පනෙත්ථ යෙන කෙනචි සිබ්බිතුං වට්ටති.

ආරකණ්ටකෙපි වට්ටමණිකං වා අඤ්ඤං වා වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති. ගීවායං පන පරිච්ඡෙදලෙඛා වට්ටති. පිප්ඵලිකෙපි මණිකං වා පිළකං වා යංකිඤ්චි උට්ඨපෙතුං න වට්ටති. දණ්ඩකෙ පන පරිච්ඡෙදලෙඛා වට්ටති. නඛච්ඡෙදනං වලිතකංයෙව කරොන්ති, තස්මා තං වට්ටති. උත්තරාරණියං වා අධරාරණියං වා අරණිධනුකෙ වා උපරිපෙල්ලනදණ්ඩකෙ වා මාලාකම්මාදිකං යංකිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති, පෙල්ලනදණ්ඩකස්ස පන වෙමජ්ඣෙ මණ්ඩලං හොති, තත්ථ පරිච්ඡෙදලෙඛාමත්තං වට්ටති. සූචිසණ්ඩාසං කරොන්ති, යෙන සූචිං ඩංසාපෙත්වා ඝංසන්ති, තත්ථ මකරමුඛාදිකං යංකිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති, සූචිඩංසනත්ථං පන මුඛමත්තං හොති, තං වට්ටති.

දන්තකට්ඨච්ඡෙදනවාසියම්පි යංකිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති, උජුකමෙව කප්පියලොහෙන උභොසු වා පස්සෙසු චතුරංසං වා අට්ඨංසං වා බන්ධිතුං වට්ටති. කත්තරදණ්ඩෙපි යංකිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති, හෙට්ඨා එකා වා ද්වෙ වා වට්ටලෙඛා උපරි අහිච්ඡත්තකමකුළමත්තඤ්ච වට්ටති.

තෙලභාජනෙසු විසාණෙ වා නාළියං වා අලාබුකෙ වා ආමණ්ඩසාරකෙ වා ඨපෙත්වා ඉත්ථිරූපං පුරිසරූපඤ්ච අවසෙසං සබ්බම්පි වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති.

මඤ්චපීඨෙ භිසිබිම්බොහනෙ භූමත්ථරණෙ පාදපුඤ්ඡනෙ චඞ්කමනභිසියා සම්මුඤ්ජනියං කචවරඡඩ්ඩනකෙ රජනදොණිකාය පානීයඋළුඞ්කෙ පානීයඝටෙ පාදකඨලිකාය ඵලකපීඨකෙ වලයාධාරකෙ දණ්ඩාධාරකෙපත්තපිධානෙ තාලවණ්ටෙ බීජනෙති – එතෙසු සබ්බං මාලාකම්මාදිවණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති. සෙනාසනෙ පන ද්වාරකවාටවාතපානකවාටාදීසු සබ්බරතනමයම්පි වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති.

සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙතබ්බං නත්ථි, අඤ්ඤත්‍ර විරුද්ධසෙනාසනා. විරුද්ධසෙනාසනං නාම අඤ්ඤෙසං සීමාය රාජවල්ලභෙහි කතසෙනාසනං වුච්චති, තස්මා යෙ තාදිසං සෙනාසනං කරොන්ති, තෙ වත්තබ්බා – ''මා අම්හාකං සීමාය සෙනාසනං කරොථා''ති. අනාදියිත්වා කරොන්තියෙව, පුනපි වත්තබ්බා – ''මා එවං අකත්ථ, මා අම්හාකං උපොසථපවාරණානං අන්තරායමකත්ථ, මා සාමග්ගිං භින්දිත්ථ, තුම්හාකං සෙනාසනං කතම්පි කතට්ඨානෙ න ඨස්සතී''ති. සචෙ බලක්කාරෙන කරොන්තියෙව, යදා තෙසං ලජ්ජිපරිසා උස්සන්නා හොති, සක්කා ච හොති ලද්ධුං ධම්මිකො විනිච්ඡයො, තදා තෙසං පෙසෙතබ්බං – ''තුම්හාකං ආවාසං හරථා''ති. සචෙ යාව තතියං පෙසිතෙ හරන්ති, සාධු; නො චෙ හරන්ති, ඨපෙත්වා බොධිඤ්ච චෙතියඤ්ච අවසෙසසෙනාසනානි භින්දිතබ්බානි, නො ච ඛො අපරිභොගං කරොන්තෙහි, පටිපාටියා පන ඡදන-ගොපානසී-ඉට්ඨකාදීනි අපනෙත්වා තෙසං පෙසෙතබ්බං – ''තුම්හාකං දබ්බසම්භාරෙ හරථා''ති. සචෙ හරන්ති, සාධු; නො චෙ හරන්ති, අථ තෙසු දබ්බසම්භාරෙසු හිමවස්සවාතාතපාදීහි පූතිභූතෙසු වා චොරෙහි වා හටෙසු අග්ගිනා වා දඩ්ඪෙසු සීමසාමිකා භික්ඛූ අනුපවජ්ජා, න ලබ්භා චොදෙතුං ''තුම්හෙහි

අම්හාකං දබ්බසම්භාරා නාසිතා''ති වා ''තුම්හාකං ගීවා''ති වා. යං පන සීමසාමිකෙහි භික්ඛූහි කතං, තං සුකතමෙව හොතීති.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො නිට්ඨිතො.

86. එවං භින්නාය පන කුටිකාය ධනියස්ස පරිවිතක්කඤ්ච පුන කුටිකරණත්ථාය උස්සාහඤ්ච දස්සෙතුං **''අථ ඛො ආයස්මතො''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **දාරුගහෙ ගණකොති** රඤ්ඤො දාරුභණ්ඩාගාරෙ දාරුගොපකො. **දෙවගහදාරූනීති** දෙවෙන ගහිතදාරූනි. රාජපටිග්ගහිතභූතානි දාරූනීති අත්ථො. **නගරපටිසඞ්ඛාරිකානීති** නගරස්ස පටිසඞ්ඛාරූපකරණානි. **ආපදත්ථාය නික්ඛිත්තානීති** අග්ගිදාහෙන වා පුරාණභාවෙන වා පටිරාජූපරුන්ධනාදිනා වා ගොපුරට්ටාලකරාජන්තෙපුරහත්ථිසාලාදීනං විපත්ති ආපදාති වුච්චති. තදත්ථං නික්ඛිත්තානීති වුත්තං හොති. **ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡෙදාපෙත්වාති** අත්තනො කුටියා පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා කිඤ්චි අග්ගෙ කිඤ්චි මජ්ඣෙ කිඤ්චි මූලෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කරොන්තො ඡෙදාපෙසි.

87. **වස්සකාරොති** තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං. **මගධමහාමත්තොති** මගධරට්ඨෙ මහාමත්තො, මහතියා ඉස්සරියමත්තාය සමන්නාගතො, මගධරඤ්ඤො වා මහාමත්තො; මහාඅමච්චොති වුත්තං හොති. **අනුසඤ්ඤායමානොති** තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා පච්චවෙක්ඛමානො. **භණෙති** ඉස්සරානං නීචට්ඨානිකපුරිසාලපනං. **බන්ධං ආණාපෙසීති** බ්‍රාහ්මණො පකතියාපි තස්මිං ඉස්සාපකතොව. සො රඤ්ඤො ''ආණාපෙහී''ති වචනං සුත්වා යස්මා ''පක්කොසාපෙහී''ති රඤ්ඤො න වුත්තං, තස්මා ''නං හත්ථෙසු ච පාදෙසු ච බන්ධං කත්වා ආණාපෙස්සාමී''ති බන්ධං ආණාපෙසි. **අද්දස ඛො ආයස්මා ධනියොති** කථං අද්දස? සො කිර අත්තනා ලෙසෙන දාරූනං හටභාවං ඤත්වා ''නිස්සංසයං එස දාරූනං කාරණා රාජකුලතො වධං වා බන්ධං වා පාපුණිස්සති, තදා නං අහමෙව මොචෙස්සාමී''ති නිච්චකාලං තස්ස පවත්තිං සුණන්තොයෙව විචරති. තස්මා තඛණඤ්ඤෙව ගන්ත්වා අද්දස. තෙන වුත්තං – ''අද්දස ඛො ආයස්මා ධනියො''ති. **දාරූනං කිච්චාති** දාරූනං කාරණා. **පුරාහං හඤ්ඤාමීති** අහං පුරා හඤ්ඤාමි; යාව අහං න හඤ්ඤාමි, තාව ත්වං එය්‍යාසීති අත්ථො.

88. **ඉඞ්ඝ, භන්තෙ, සරාපෙහීති** එත්ථ **ඉඞ්ඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො. **පඨමාභිසිත්තොති** අභිසිත්තො හුත්වා පඨමං. **එවරූපිං වාචං භාසිතාති** ''දින්නඤ්ඤෙව සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකං පරිභුඤ්ජන්තූ''ති ඉමං එවරූපිං වාචං අභිසිත්තො හුත්වා පඨමමෙව යං ත්වං අභාසි, තං සයමෙව භාසිත්වා ඉදානි සරසි, න සරසීති වුත්තං හොති. රාජානො කිර අභිසිත්තමත්තායෙව ධම්මභෙරිං චරාපෙන්ති – ''දින්නඤ්ඤෙව සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකං පරිභුඤ්ජන්තූ''ති තං සන්ධාය එස වදති. **තෙසං මයා සන්ධාය භාසිතන්ති** තෙසං අප්පමත්තකෙපි කුක්කුච්චායන්තානං සමිතබාහිතපාපානං සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකහරණං සන්ධාය මයා එතං භාසිතං; න තුම්හාදිසානන්ති අධිප්පායො. **තඤ්ච ඛො අරඤ්ඤෙ අපරිග්ගහිතන්ති** තඤ්ච තිණකට්ඨොදකං යං අරඤ්ඤෙ අපරිග්ගහිතං හොති; එතං සන්ධාය මයා භාසිතන්ති දීපෙති.

ලොමෙන ත්වං මුත්තොසීති එත්ථ ලොමමිව ලොමං, කිං පන තං? පබ්බජ්ජාලිඞ්ගං. කිං වුත්තං හොති? යථා නාම ධුත්තා ''මංසං ඛාදිස්සාමා''ති මහග්ඝලොමං එළකං ගණ්හෙය්‍යුං. තමෙනං අඤ්ඤො විඤ්ඤූපුරිසො දිස්වා ''ඉමස්ස එළකස්ස මංසං කහාපණමත්තං අග්ඝති. ලොමානි පන ලොමවාරෙ ලොමවාරෙ අනෙකෙ කහාපණෙ අග්ඝන්තී''ති ද්වෙ අලොමකෙ එළකෙ දත්වා ගණ්හෙය්‍ය. එවං සො එළකො විඤ්ඤූපුරිසමාගම්ම ලොමෙන මුච්චෙය්‍ය. එවමෙව ත්වං ඉමස්ස කම්මස්ස කතත්තා වධබන්ධනාරහො. යස්මා පන අරහද්ධජො සබ්භි අවජ්ඣරූපො, ත්වඤ්ච සාසනෙ පබ්බජිතත්තා යං පබ්බජ්ජාලිඞ්ගභූතං අරහද්ධජං ධාරෙසි. තස්මා ත්වං ඉමිනා පබ්බජ්ජාලිඞ්ගලොමෙන එළකො විය විඤ්ඤූපුරිසමාගම්ම මුත්තොසීති.

මනුස්සා උජ්ඣායන්තීති රඤ්ඤො පරිසති භාසමානස්ස සම්මුඛා ච පරම්මුඛා ච සුත්වා තත්ථ තත්ථ මනුස්සා උජ්ඣායන්ති, අවජ්ඣායන්ති, අවජානන්තා තං ඣායන්ති ඔලොකෙන්ති ලාමකතො වා චින්තෙන්තීති අත්ථො. **ඛිය්‍යන්තීති** තස්ස අවණ්ණං කථෙන්ති පකාසෙන්ති. **විපාචෙන්තීති** විත්ථාරිකං කරොන්ති, සබ්බත්ථ පත්ථරන්ති; අයඤ්ච අත්ථො සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බො. අයං පනෙත්ථ යොජනා – ''අලජ්ජිනො ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා''තිආදීනි චින්තෙන්තා උජ්ඣායන්ති. ''නත්ථි ඉමෙසං සාමඤ්ඤ''න්තිආදීනි භණන්තා ඛිය්‍යන්ති. ''අපගතා ඉමෙ සාමඤ්ඤා''තිආදීනි තත්ථ තත්ථ විත්ථාරෙන්තා විපාචෙන්තීති. එතෙන නයෙන ඉමෙසං පදානං ඉතො පරම්පි තත්ථ තත්ථ ආගතපදානුරූපෙන යොජනා වෙදිතබ්බා. **බ්‍රහ්මචාරිනොති** සෙට්ඨචාරිනො. **සාමඤ්ඤන්ති** සමණභාවො. **බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ති** සෙට්ඨභාවො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

රඤ්ඤො දාරූනීතිතිආදිම්හි ''අදින්නං ආදියිස්සතී''ති අයං උජ්ඣායනත්ථො. යං පනෙතං අදින්නං ආදියි, තං දස්සෙතුං ''රඤ්ඤො දාරූනී''ති වුත්තං. ඉති වචනභෙදෙ අසම්මුය්හන්තෙහි අත්ථො වෙදිතබ්බො. **පුරාණවොහාරිකො මහාමත්තොති** භික්ඛුභාවතො පුරාණෙ ගිහිකාලෙ විනිච්ඡයවොහාරෙ නියුත්තත්තා ''වොහාරිකො''ති සඞ්ඛං ගතො මහාඅමච්චො.

අථ ඛො භගවා තං භික්ඛුං එතදවොචාති භගවා සාමංයෙව ලොකවොහාරම්පි ජානාති, අතීතබුද්ධානං පඤ්ඤත්තිම්පි ජානාති – ''පුබ්බෙපි බුද්ධා එත්තකෙන පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්ති, එත්තකෙන ථුල්ලච්චයං, එත්තකෙන දුක්කට''න්ති. එවං සන්තෙපි සචෙ අඤ්ඤෙහි ලොකවොහාරවිඤ්ඤූහි සද්ධිං අසංසන්දිත්වා පාදමත්තෙන පාරාජිකං පඤ්ඤපෙය්‍ය, තෙනස්ස සියුං වත්තාරො ''සීලසංවරො නාම එකභික්ඛුස්සපි අප්පමෙය්‍යො අසඞ්ඛෙය්‍යො මහාපථවී-සමුද්ද-ආකාසානි විය අතිවිත්ථිණ්ණො, කථඤ්හි නාම භගවා පාදමත්තකෙන නාසෙසී''ති! තතො තථාගතස්ස ඤාණබලං අජානන්තා සික්ඛාපදං කොපෙය්‍යුං, පඤ්ඤත්තම්පි සික්ඛාපදං යථාඨානෙ න තිට්ඨෙය්‍ය. ලොකවොහාරවිඤ්ඤූහි පන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤත්තෙ සො උපවාදො න හොති. අඤ්ඤදත්ථු එවං වත්තාරො හොන්ති – ''ඉමෙහි නාම අගාරිකාපි පාදමත්තෙන චොරං හනන්තිපි බන්ධන්තිපි පබ්බාජෙන්තිපි. කස්මා භගවා පබ්බජිතං න නාසෙස්සති; යෙන පරසන්තකං තිණසලාකමත්තම්පි න ගහෙතබ්බ''න්ති! තථාගතස්ස ච ඤාණබලං ජානිස්සන්ති. පඤ්ඤත්තම්පි ච සික්ඛාපදං අකුප්පං භවිස්සති, යථාඨානෙ ඨස්සති. තස්මා ලොකවොහාරවිඤ්ඤූහි සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤපෙතුකාමො සබ්බාවන්තං පරිසං අනුවිලොකෙන්තො **අථ ඛො භගවා අවිදූරෙ නිසින්නං දිස්වා තං භික්ඛුං එතදවොච ''කිත්තකෙන ඛො භික්ඛු රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො චොරං ගහෙත්වා හනති වා බන්ධති වා පබ්බාජෙති වා''**ති.

තත්ථ **මාගධොති** මගධානං ඉස්සරො. **සෙනියොති** සෙනාය සම්පන්නො. **බිම්බිසාරොති** තස්ස නාමං. **පබ්බාජෙති වාති** රට්ඨතො නික්ඛාමෙති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. **පඤ්චමාසකො පාදොති** තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො කහාපණො හොති, තස්මා පඤ්චමාසකො පාදො. එතෙන ලක්ඛණෙන සබ්බජනපදෙසු කහාපණස්ස චතුත්ථො භාගො ''පාදො''ති වෙදිතබ්බො. සො ච ඛො පොරාණස්ස නීලකහාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසං රුද්‍රදාමකාදීනං. තෙන හි පාදෙන අතීතබුද්ධාපි පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසුං, අනාගතාපි පඤ්ඤපෙස්සන්ති. සබ්බබුද්ධානඤ්හි පාරාජිකවත්ථුම්හි වා පාරාජිකෙ වා නානත්තං නත්ථි. ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකවත්ථූනි . ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකානි. ඉතො ඌනං වා අතිරෙකං වා නත්ථි. තස්මා භගවාපි ධනියං විගරහිත්වා පාදෙනෙව දුතියපාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො **''යො පන භික්ඛු අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාත''**න්තිආදිමාහ.

එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා දුතියපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය රජකභණ්ඩිකවත්ථු උදපාදි, තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථමෙතං වුත්තං – **''එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතී''**ති. තස්සත්ථො ච අනුපඤ්ඤත්තිසම්බන්ධො ච **පඨමපාරාජිකවණ්ණනායං** වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. යථා ච ඉධ, එවං ඉතො පරෙසු සබ්බසික්ඛාපදෙසු. යං යං පුබ්බෙ වුත්තං, තං තං සබ්බං වජ්ජෙත්වා උපරූපරි අපුබ්බමෙව වණ්ණයිස්සාම. යදි හි යං යං වුත්තනයං, තං තං පුනපි වණ්ණයිස්සාම, කදා වණ්ණනාය අන්තං ගමිස්සාම! තස්මා යං යං පුබ්බෙ වුත්තං, තං තං සබ්බං සාධුකං උපසල්ලක්ඛෙත්වා තත්ථ තත්ථ අත්ථො ච යොජනා ච වෙදිතබ්බා. අපුබ්බං පන යංකිඤ්චි අනුත්තානත්ථං, තං සබ්බං මයමෙව වණ්ණයිස්සාම.

ධනියවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

90. **රජකත්ථරණං ගන්ත්වාති** රජකතිත්ථං ගන්ත්වා; තඤ්හි යස්මා තත්ථ රජකා වත්ථානි අත්ථරන්ති, තස්මා රජකත්ථරණන්ති වුච්චති. **රජකභණ්ඩිකන්ති** රජකානං භණ්ඩිකං; රජකා සායන්හසමයෙ නගරං පවිසන්තා බහූනි වත්ථානි එකෙකං භණ්ඩිකං බන්ධන්ති. තතො එකං භණ්ඩිකං තෙසං පමාදෙන අපස්සන්තානං අවහරිත්වා ථෙනෙත්වාති අත්ථො.

පදභාජනීයවණ්ණනා

92. **ගාමො නාමාති** එවමාදි ''ගාමා වා අරඤ්ඤා වා''ති එත්ථ වුත්තස්ස ගාමස්ස ච අරඤ්ඤස්ස ච පභෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ යස්මිං ගාමෙ එකා එව කුටි, එකං ගෙහං සෙය්‍යථාපි මලයජනපදෙ; අයං එකකුටිකො ගාමො නාම. එතෙන නයෙන අපරෙපි වෙදිතබ්බා. **අමනුස්සො නාම** යො සබ්බසො වා මනුස්සානං අභාවෙන යක්ඛපරිග්ගහභූතො; යතො වා මනුස්සා කෙනචි කාරණෙන පුනපි ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තා. **පරික්ඛිත්තො නාම** ඉට්ඨකපාකාරං ආදිං කත්වා අන්තමසො කණ්ටකසාඛාහිපි පරික්ඛිත්තො. **ගොනිසාදිනිවිට්ඨො නාම** වීථිසන්නිවෙසාදිවසෙන අනිවිසිත්වා යථා ගාවො තත්ථ තත්ථ ද්වෙ තයො නිසීදන්ති, එවං තත්ථ තත්ථ ද්වෙ තීණි ඝරානි කත්වා නිවිට්ඨො. **සත්ථොති** ජඞ්ඝසත්ථසකටසත්ථාදීසු යො කොචි. ඉමස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ නිගමොපි නගරම්පි ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං.

ගාමූපචාරොතිආදි අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. **ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්සාති** යස්ස ගාමස්ස අනුරාධපුරස්සෙව ද්වෙ ඉන්දඛීලා, තස්ස අබ්භන්තරිමෙ ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස; තස්ස හි බාහිරො ඉන්දඛීලො ආභිධම්මිකනයෙන අරඤ්ඤසඞ්ඛෙපං ගච්ඡති. යස්ස පන එකො, තස්ස ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣෙ ඨිතස්ස. යත්‍රාපි හි ඉන්දඛීලො නත්ථි, තත්‍ර ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣමෙව ''ඉන්දඛීලො''ති වුච්චති. තෙන වුත්තං – ''ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣෙ ඨිතස්සා''ති. **මජ්ඣිමස්සාති** ථාමමජ්ඣිමස්ස, නො පමාණමජ්ඣිමස්ස, නෙව අප්පථාමස්ස, න මහාථාමස්ස; මජ්ඣිමථාමස්සාති වුත්තං හොති. **ලෙඩ්ඩුපාතොති** යථා මාතුගාමො කාකෙ උඩ්ඩාපෙන්තො උජුකමෙව හත්ථං උක්ඛිපිත්වා ලෙඩ්ඩුං ඛිපති, යථා ච උදකුක්ඛෙපෙ උදකං ඛිපන්ති, එවං අඛිපිත්වා යථා තරුණමනුස්සා අත්තනො බලං

දස්සෙන්තා බාහං පසාරෙත්වා ලෙඩ්ඩුං ඛිපන්ති, එවං ඛිත්තස්ස ලෙඩ්ඩුස්ස පතනට්ඨානං. පතිතො පන ලුඨිත්වා යත්ථ ගච්ඡති, තං න ගහෙතබ්බං.

අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතොති එත්ථ පන නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සුප්පපාතො වා මුසලපාතො වා **සරූපචාරො** නාම. තස්මිං සරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො **ගාමූපචාරොති කුරුන්දට්ඨකථායං** වුත්තං. **මහාපච්චරියම්පි** තාදිසමෙව. **මහාඅට්ඨකථායං** පන ‘‘ඝරං නාම, ඝරූපචාරො නාම, ගාමො නාම, ගාමූපචාරො නාමා’’ති මාතිකං ඨපෙත්වා නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානබ්භන්තරං **ඝරං** නාම. යං පන ද්වාරෙ ඨිතො මාතුගාමො භාජනධොවනඋදකං ඡඩ්ඩෙති, තස්ස පතනට්ඨානඤ්ච මාතුගාමෙනෙව අන්තොගෙහෙ ඨිතෙන පකතියා බහි ඛිත්තස්ස සුප්පස්ස වා සම්මුඤ්ජනියා වා පතනට්ඨානඤ්ච, ඝරස්ස පුරතො ද්වීසු කොණෙසු සම්බන්ධිත්වා මජ්ඣෙ රුක්ඛසූචිද්වාරං ඨපෙත්වා ගොරූපානං පවෙසනනිවාරණත්ථං කතපරික්ඛෙපො ච අයං සබ්බොපි **ඝරූපචාරො** නාම. තස්මිං ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතබ්භන්තරං ගාමො නාම. තතො අඤ්ඤස්ස ලෙඩ්ඩුපාතස්ස අබ්භන්තරං ගාමූපචාරො නාමාති වුත්තං. ඉදමෙත්ථ පමාණං. යථා චෙත්ථ, එවං සබ්බත්ථ යො යො අට්ඨකථාවාදො වා ථෙරවාදො වා පච්ඡා වුච්චති සො පමාණතො දට්ඨබ්බො.

යඤ්චෙතං **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං, තං පාළියා විරුද්ධමිව දිස්සති. පාළියඤ්හි – ‘‘ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති එත්තකමෙව වුත්තං. අට්ඨකථායං පන තං ලෙඩ්ඩුපාතං ගාමසඞ්ඛෙපං කත්වා තතො පරං ගාමූපචාරො වුත්තොති? වුච්චතෙ – සච්චමෙව පාළියං වුත්තං , අධිප්පායො පනෙත්ථ වෙදිතබ්බො. සො ච අට්ඨකථාචරියානමෙව විදිතො. තස්මා යථා ‘‘ඝරූපචාරෙ ඨිතස්සා’’ති එත්ථ ඝරූපචාරලක්ඛණං පාළියං අවුත්තම්පි අට්ඨකථායං වුත්තවසෙන ගහිතං. එවං සෙසම්පි ගහෙතබ්බං.

තත්‍රායං නයො – ඉධ ගාමො නාම දුවිධො හොති – පරික්ඛිත්තො ච අපරික්ඛිත්තො ච. තත්‍ර පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොයෙව පරිච්ඡෙදො. තස්මා තස්ස විසුං පරිච්ඡෙදං අවත්වා ‘‘ගාමූපචාරො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති පාළියං වුත්තං. අපරික්ඛිත්තස්ස පන ගාමස්ස ගාමපරිච්ඡෙදො වත්තබ්බො. තස්මා තස්ස ගාමපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං ‘‘අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති වුත්තං. ගාමපරිච්ඡෙදෙ ච දස්සිතෙ ගාමූපචාරලක්ඛණං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සක්කා ඤාතුන්ති පුන ‘‘තත්ථ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති න වුත්තං. යො පන ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතංයෙව ‘‘ගාමූපචාරො’’ති වදති, තස්ස ඝරූපචාරො ගාමොති ආපජ්ජති. තතො ඝරං, ඝරූපචාරො, ගාමො , ගාමූපචාරොති එස විභාගො සඞ්කරීයති. අසඞ්කරතො චෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො විකාලෙ ගාමප්පවෙසනාදීසු. තස්මා පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සංසන්දිත්වා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ ගාමො ච ගාමූපචාරො ච වෙදිතබ්බො. යොපි ච ගාමො පුබ්බෙ මහා හුත්වා පච්ඡා කුලෙසු නට්ඨෙසු අප්පකො හොති, සො ඝරූපචාරතො ලෙඩ්ඩුපාතෙනෙව පරිච්ඡින්දිතබ්බො. පුරිමපරිච්ඡෙදො පනස්ස පරික්ඛිත්තස්සාපි අපරික්ඛිත්තස්සාපි අප්පමාණමෙවාති.

අරඤ්ඤං නාම ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චාති ඉමං යථාවුත්තලක්ඛණං ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච ඨපෙත්වා ඉමස්මිං අදින්නාදානසික්ඛාපදෙ අවසෙසං ‘‘අරඤ්ඤං’’ නාමාති වෙදිතබ්බං. අභිධම්මෙ පන ‘‘අරඤ්ඤන්ති නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ’’න්ති (විභ. 529) වුත්තං. ආරඤ්ඤකසික්ඛාපදෙ ‘‘ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම’’න්ති (පාරා. 654) වුත්තං. තං ඉන්දඛීලතො පට්ඨාය ආරොපිතෙන ආචරියධනුනා පඤ්චධනුසතප්පමාණන්ති වෙදිතබ්බං. එවං භගවතා ‘‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’’ති එතස්ස අත්ථං විභජන්තෙන ‘‘ඝරං, ඝරූපචාරො, ගාමො, ගාමූපචාරො අරඤ්ඤ’’න්ති පාපභික්ඛූනං ලෙසොකාසනිසෙධනත්ථං පඤ්ච කොට්ඨාසා දස්සිතා. තස්මා ඝරෙ වා ඝරූපචාරෙ වා ගාමෙ වා ගාමූපචාරෙ වා අරඤ්ඤෙ වා පාදග්ඝනකතො පට්ඨාය සස්සාමිකං භණ්ඩං අවහරන්තස්ස පාරාජිකමෙවාති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි ‘‘අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියෙය්‍යා’’තිආදීනං අත්ථදස්සනත්ථං **‘‘අදින්නං නාමා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **අදින්නන්ති** දන්තපොනසික්ඛාපදෙ අත්තනො සන්තකම්පි අප්පටිග්ගහිතකං කප්පියං අජ්ඣොහරණීයං වුච්චති. ඉධ පන යංකිඤ්චි පරපරිග්ගහිතං සස්සාමිකං භණ්ඩං, තදෙතං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචාය වා න දින්නන්ති අදින්නං. අත්තනො හත්ථතො වා යථාඨිතට්ඨානතො වා න නිස්සට්ඨන්ති **අනිස්සට්ඨං**. යථාඨානෙ ඨිතම්පි අනපෙක්ඛතාය න පරිච්චත්තන්ති **අපරිච්චත්තං**. ආරක්ඛසංවිධානෙන රක්ඛිතත්තා **රක්ඛිතං**. මඤ්ජූසාදීසු පක්ඛිපිත්වා ගොපිතත්තා **ගොපිතං**. ‘‘මම ඉද’’න්ති තණ්හාමමත්තෙන මමායිතත්තා **මමායිතං**. තාහි අපරිච්චාගරක්ඛණගොපනාහි තෙහි භණ්ඩසාමිකෙහි පරෙහි පරිග්ගහිතන්ති **පරපරිග්ගහිතං**. එතං අදින්නං නාම.

ථෙය්‍යසඞ්ඛාතන්ති එත්ථ **ථෙනොති** චොරො, ථෙනස්ස භාවො **ථෙය්‍යං**; අවහරණචිත්තස්සෙතං අධිවචනං. ‘‘සඞ්ඛා, සඞ්ඛාත’’න්ති අත්ථතො එකං; කොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචනං, ‘‘සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛා’’තිආදීසු (සු. නි. 880) විය. ථෙය්‍යඤ්ච තං සඞ්ඛාතඤ්චාති **ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං,** ථෙය්‍යචිත්තසඞ්ඛාතො එකො චිත්තකොට්ඨාසොති අත්ථො. කරණත්ථෙ චෙතං පච්චත්තවචනං, තස්මා ථෙය්‍යසඞ්ඛාතෙනාති අත්ථතො දට්ඨබ්බං. යො ච

ථෙය්‍යසඞ්ඛාතෙන ආදියති, සො යස්මා ථෙය්‍යචිත්තො හොති, තස්මා බ්‍යඤ්ජනං අනාදියිත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං **ථෙය්‍යචිත්තො අවහරණචිත්තොති** එවමස්ස පදභාජනං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ආදියෙය්‍ය , හරෙය්‍ය, අවහරෙය්‍ය, ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය, ඨානා චාවෙය්‍ය, සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යාති එත්ථ පන පඨමපදං අභියොගවසෙන වුත්තං, දුතියපදං අඤ්ඤෙසං භණ්ඩං හරන්තස්ස ගච්ඡතො වසෙන, තතියපදං උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන, චතුත්ථං සවිඤ්ඤාණකවසෙන, පඤ්චමං ථලෙ නික්ඛිත්තාදිවසෙන, ඡට්ඨං පරිකප්පවසෙන වා සුඞ්කඝාතවසෙන වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යොජනා පනෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙනපි නානාභණ්ඩවසෙනපි හොති. එකභණ්ඩවසෙන ච සවිඤ්ඤාණකෙනෙව ලබ්භති, නානාභණ්ඩවසෙන සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකෙන.

තත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන තාව එවං වෙදිතබ්බං – **ආදියෙය්‍යාති** ආරාමං අභියුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො ''න මය්හං භවිස්සතී''ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

හරෙය්‍යාති අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො සීසෙ භාරං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ඛන්ධං ඔරොපෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

අවහරෙය්‍යාති උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං ''දෙහි මෙ භණ්ඩ''න්ති වුච්චමානො ''නාහං ගණ්හාමී''ති භණති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො ''න මය්හං දස්සතී''ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස .

ඉරියාපථං විකොපෙය්‍යාති ''සහභණ්ඩහාරකං නෙස්සාමී''ති පඨමං පාදං සඞ්කාමෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං සඞ්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

ඨානා චාවෙය්‍යාති ථලට්ඨං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ඨානා චාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යාති පරිකප්පිතට්ඨානං පඨමං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අථ වා පඨමං පාදං සුඞ්කඝාතං අතික්කාමෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති – අයමෙත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන යොජනා.

එකභණ්ඩවසෙන පන සස්සාමිකං දාසං වා තිරච්ඡානං වා යථාවුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියති වා හරති වා අවහරති වා ඉරියාපථං වා විකොපෙති, ඨානා වා චාවෙති, පරිච්ඡෙදං වා අතික්කාමෙති – අයමෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙන යොජනා.

පඤ්චවීසතිඅවහාරකථා

අපිච ඉමානි ඡ පදානි වණ්ණෙන්තෙන පඤ්ච පඤ්චකෙ සමොධානෙත්වා පඤ්චවීසති අවහාරා දස්සෙතබ්බා. එවං වණ්ණයතා හි ඉදං අදින්නාදානපාරාජිකං සුවණ්ණිතං හොති. ඉමස්මිඤ්ච ඨානෙ සබ්බඅට්ඨකථා ආකුලා ලුළිතා දුවිඤ්ඤෙය්‍යවිනිච්ඡයා. තථා හි සබ්බඅට්ඨකථාසු යානි තානි පාළියං ''පඤ්චහාකාරෙහි අදින්නං ආදියන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්ස, පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොතී''තිආදිනා නයෙන අවහාරඞ්ගානි වුත්තානි, තානිපි ගහෙත්වා කත්ථචි එකං පඤ්චකං දස්සිතං, කත්ථචි ''ඡහාකාරෙහී''ති ආගතෙහි සද්ධිං ද්වෙ පඤ්චකානි දස්සිතානි. එතානි ච පඤ්චකානි න හොන්ති. යත්ථ හි එකෙකෙන පදෙන අවහාරො සිජ්ඣති, තං පඤ්චකං නාම වුච්චති. එත්ථ පන සබ්බෙහිපි පදෙහි එකොයෙව අවහාරො. යානි ච තත්ථ ලබ්භමානානියෙව පඤ්චකානි දස්සිතානි, තෙසම්පි න සබ්බෙසං අත්ථො පකාසිතො. එවමිමස්මිං ඨානෙ සබ්බඅට්ඨකථා ආකුලා ලුළිතා දුවිඤ්ඤෙය්‍යවිනිච්ඡයා. තස්මා **පඤ්ච පඤ්චකෙ**සමොධානෙත්වා දස්සියමානා ඉමෙ **පඤ්චවීසති අවහාරා** සාධුකං සල්ලක්ඛෙතබ්බා.

පඤ්ච පඤ්චකානි නාම – නානාභණ්ඩපඤ්චකං, එකභණ්ඩපඤ්චකං, සාහත්ථිකපඤ්චකං, පුබ්බපයොගපඤ්චකං , ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකන්ති. තත්ථ නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච එකභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච ''ආදියෙය්‍ය, හරෙය්‍ය, අවහරෙය්‍ය, ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය, ඨානා චාවෙය්‍යා''ති ඉමෙසං පදානං වසෙන ලබ්භන්ති. තානි පුබ්බෙ යොජෙත්වා දස්සිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. යං පනෙතං ''සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යා''ති ඡට්ඨං පදං, තං පරිකප්පාවහාරස්ස ච නිස්සග්ගියාවහාරස්ස ච සාධාරණං. තස්මා තං තතියපඤ්චමෙසු පඤ්චකෙසු ලබ්භමානපදවසෙන යොජෙතබ්බං. වුත්තං නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච එකභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච.

කතමං සාහත්ථිකපඤ්චකං? පඤ්ච අවහාරා – සාහත්ථිකො, ආණත්තිකො, නිස්සග්ගියො, අත්ථසාධකො, ධුරනික්ඛෙපොති. තත්ථ **සාහත්ථිකො** නාම පරස්ස භණ්ඩං සහත්ථා අවහරති. **ආණත්තිකො** නාම ''අසුකස්ස භණ්ඩං

අවහරා''ති අඤ්ඤං ආණාපෙති. **නිස්සග්ගියො** නාම අන්තොසුඞ්කඝාතෙ ඨිතො බහිසුඞ්කඝාතං පාතෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති, ඉමිනා ච සද්ධිං ''සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යා''ති ඉදං පදයොජනං ලභති. **අත්ථසාධකො** නාම ''අසුකං නාම භණ්ඩං යදා සක්කොසි, තදා අවහරා''ති ආණාපෙති. තත්ථ සචෙ පරො අනන්තරායිකො හුත්වා තං අවහරති, ආණාපකො ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො හොති, අවහාරකො පන අවහටකාලෙ. අයං අත්ථසාධකො. **ධුරනික්ඛෙපො** පන උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන වෙදිතබ්බො. ඉදං සාහත්ථිකපඤ්චකං.

කතමං පුබ්බපයොගපඤ්චකං? අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා – පුබ්බපයොගො, සහපයොගො, සංවිදාවහාරො, සඞ්කෙතකම්මං, නිමිත්තකම්මන්ති. තත්ථ ආණත්තිවසෙන **පුබ්බපයොගො** වෙදිතබ්බො. ඨානා චාවනවසෙන **සහපයොගො**. ඉතරෙ පන තයො පාළියං (පාරා. 118-120) ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති. ඉදං පුබ්බපයොගපඤ්චකං.

කතමං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං? අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා – ථෙය්‍යාවහාරො, පසය්හාවහාරො, පරිකප්පාවහාරො , පටිච්ඡන්නාවහාරො, කුසාවහාරොති. තෙ පඤ්චපි ''අඤ්ඤතරො භික්ඛු සඞ්ඝස්ස චීවරෙ භාජියමානෙ ථෙය්‍යචිත්තො කුසං සඞ්කාමෙත්වා චීවරං අග්ගහෙසී''ති (පාරා. 138) එතස්මිං කුසසඞ්කාමනවත්ථුස්මිං වණ්ණයිස්සාම. ඉදං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං. එවමිමානි පඤ්ච පඤ්චකානි සමොධානෙත්වා ඉමෙ පඤ්චවීසති අවහාරා වෙදිතබ්බා.

ඉමෙසු ච පන පඤ්චසු පඤ්චකෙසු කුසලෙන විනයධරෙන ඔතිණ්ණං වත්ථුං සහසා අවිනිච්ඡිනිත්වාව **පඤ්ච ඨානානි** ඔලොකෙතබ්බානි. යානි සන්ධාය පොරාණා ආහු –

> ''වත්ථුං කාලඤ්ච දෙසඤ්ච, අග්ඝං පරිභොගපඤ්චමං;
> තුලයිත්වා පඤ්ච ඨානානි, ධාරෙය්‍යාත්ථං විචක්ඛණො''ති.

තත්ථ **වත්ථුන්ති** භණ්ඩං; අවහාරකෙන හි ''මයා ඉදං නාම අවහට''න්ති වුත්තෙපි ආපත්තිං අනාරොපෙත්වාව තං භණ්ඩං සස්සාමිකං වා අස්සාමිකං වාති උපපරික්ඛිතබ්බං. සස්සාමිකෙපි සාමිකානං සාලයභාවො වා නිරාලයභාවො වා උපපරික්ඛිතබ්බො. සචෙ තෙසං සාලයකාලෙ අවහටං, භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා ආපත්ති කාතබ්බා. සචෙ නිරාලයකාලෙ , න පාරාජිකෙන කාරෙතබ්බො. භණ්ඩසාමිකෙසු පන භණ්ඩං ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩං දාතබ්බං. අයමෙත්ථ සාමීචි.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස දීපනත්ථමිදං වත්ථු – භාතියරාජකාලෙ කිර මහාචෙතියපූජාය දක්ඛිණදිසතො එකො භික්ඛු සත්තහත්ථං පණ්ඩුකාසාවං අංසෙ කරිත්වා චෙතියඞ්ගණං පාවිසි; තඞ්ඛණමෙව ච රාජාපි චෙතියවන්දනත්ථං ආගතො. තත්ථ උස්සාරණාය වත්තමානාය මහාජනසම්මද්දො අහොසි. අථ සො භික්ඛු ජනසම්මද්දපීළිතො අංසතො පතන්තං කාසාවං අදිස්වාව නික්ඛන්තො; නික්ඛමිත්වා ච කාසාවං අපස්සන්තො ''කො ඊදිසෙ ජනසම්මද්දෙ කාසාවං ලච්ඡති, න දානි තං මය්හ''න්ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා ගතො. අථඤ්ඤො භික්ඛු පච්ඡා ආගච්ඡන්තො තං කාසාවං දිස්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන ගහෙත්වා පුන විප්පටිසාරී හුත්වා ''අස්සමණො දානිම්හි, විබ්භමිස්සාමී''ති චිත්තෙ උප්පන්නෙපි ''විනයධරෙ පුච්ඡිත්වා ඤස්සාමී''ති චින්තෙසි.

තෙන ච සමයෙන චූළසුමනත්ථෙරො නාම සබ්බපරියත්තිධරො විනයාචරියපාමොක්ඛො මහාවිහාරෙ පටිවසති. සො භික්ඛු ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ඔකාසං කාරෙත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡි. ථෙරො තෙන භට්ඨෙ ජනකායෙ පච්ඡා ආගන්ත්වා ගහිතභාවං ඤත්වා ''අත්ථි දානි එත්ථ ඔකාසො''ති චින්තෙත්වා ආහ – ''සචෙ කාසාවසාමිකං භික්ඛුං ආනෙය්‍යාසි, සක්කා භවෙය්‍ය තව පතිට්ඨා කාතු''න්ති. ''කථාහං, භන්තෙ, තං දක්ඛිස්සාමී''ති? ''තහිං තහිං ගන්ත්වා ඔලොකෙහී''ති. සො පඤ්චපි මහාවිහාරෙ ඔලොකෙත්වා නෙව අද්දක්ඛි. තතො නං ථෙරො පුච්ඡි – ''කතරාය දිසාය බහූ භික්ඛූ ආගච්ඡන්තී''ති? ''දක්ඛිණදිසාය, භන්තෙ''ති. ''තෙන හි කාසාවං දීඝතො ච තිරියඤ්ච මිනිත්වා ඨපෙහි. ඨපෙත්වා දක්ඛිණදිසාය විහාරපටිපාටියා විචිනිත්වා තං භික්ඛුං ආනෙහී''ති. සො තථා කත්වා තං භික්ඛුං දිස්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ආනෙසි. ථෙරො පුච්ඡි – ''තවෙදං කාසාව''න්ති? ''ආම, භන්තෙ''ති. ''කුහිං තෙ පාතිත''න්ති? සො සබ්බං ආචික්ඛි. ථෙරො පන තෙන කතං ධුරනික්ඛෙපං සුත්වා ඉතරං පුච්ඡි – ''තයා ඉදං කුහිං දිස්වා ගහිත''න්ති? සොපි සබ්බං ආරොචෙසි. තතො නං ථෙරො ආහ – ''සචෙ තෙ සුද්ධචිත්තෙන ගහිතං අභවිස්ස, අනාපත්තියෙව තෙ අස්ස. ථෙය්‍යචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටං ආපන්නොසි. තං දෙසෙත්වා අනාපත්තිකො හොහි. ඉදඤ්ච කාසාවං අත්තනො සන්තකං කත්වා එතස්සෙව භික්ඛුනො දෙහී''ති. සො භික්ඛු අමතෙනෙව අභිසිත්තො පරමස්සාසප්පත්තො අහොසීති. එවං වත්ථු ඔලොකෙතබ්බං.

කාලොති අවහාරකාලො. තදෙව හි භණ්ඩං කදාචි සමග්ඝං හොති, කදාචි මහග්ඝං. තස්මා තං භණ්ඩං යස්මිං කාලෙ අවහටං, තස්මිංයෙව කාලෙ යො තස්ස අග්ඝො හොති, තෙන අග්ඝෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. එවං කාලො ඔලොකෙතබ්බො.

දෙසොති අවහාරදෙසො. තඤ්හි භණ්ඩං යස්මිං දෙසෙ අවහටං, තස්මිංයෙව දෙසෙ යො තස්ස අග්ඝො හොති, තෙන අග්ඝෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. භණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හි භණ්ඩං සමග්ඝං හොති, අඤ්ඤත්ථ මහග්ඝං.

ඉමස්සාපි ච අත්ථස්ස දීපනත්ථමිදං වත්ථු – අන්තරසමුද්දෙ කිර එකො භික්ඛු සුසණ්ඨානං නාළිකෙරං ලභිත්වා භමං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛථාලකසදිසං මනොරමං පානීයථාලකං කත්වා තත්ථෙව ඨපෙත්වා චෙතියගිරිං අගමාසි.

අථඤ්ඤො භික්ඛු අන්තරසමුද්දං ගන්ත්වා තස්මිං විහාරෙ පටිවසන්තො තං ථාලකං දිස්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන ගහෙත්වා චෙතියගිරිමෙව ආගතො. තස්ස තත්ථ යාගුං පිවන්තස්ස තං ථාලකං දිස්වා ථාලකසාමිකො භික්ඛු ආහ – ''කුතො තෙ ඉදං ලද්ධ''න්ති? ''අන්තරසමුද්දතො මෙ ආනීත''න්ති. සො තං ''නෙතං තව සන්තකං, ථෙය්‍යාය තෙ ගහිත''න්ති සඞ්ඝමජ්ඣං ආකඩ්ඪි. තත්ථ ච විනිච්ඡයං අලභිත්වා මහාවිහාරං අගමිංසු. තත්ථ භෙරිං පහරාපෙත්වා මහාචෙතියසමීපෙ සන්නිපාතං කත්වා විනිච්ඡයං ආරභිංසු. විනයධරත්ථෙරා අවහාරං සඤ්ඤාපෙසුං.

තස්මිඤ්ච සන්නිපාතෙ ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො නාම විනයකුසලො හොති. සො එවමාහ – ''ඉමිනා ඉදං ථාලකං කුහිං අවහට''න්ති? ''අන්තරසමුද්දෙ අවහට''න්ති. ''තත්‍රිදං කිං අග්ඝතී''ති? ''න කිඤ්චි අග්ඝති. තත්‍ර හි නාළිකෙරං භින්දිත්වා මිඤ්ජං ඛාදිත්වා කපාලං ඡඩ්ඩෙන්ති, දාරුඅත්ථං පන ඵරතී''ති. ''ඉමස්ස භික්ඛුනො එත්ථ හත්ථකම්මං කිං අග්ඝතී''ති? ''මාසකං වා ඌනමාසකං වා''ති. ''අත්ථි පන කත්ථචි සම්මාසම්බුද්ධෙන මාසකෙන වා ඌනමාසකෙන වා පාරාජිකං පඤ්ඤත්ත''න්ති. එවං වුත්තෙ ''සාධු! සාධු! සුකථිතං සුවිනිච්ඡිත''න්ති එකසාධුකාරො අහොසි. තෙන ච සමයෙන භාතියරාජාපි චෙතියවන්දනත්ථං නගරතො නික්ඛමන්තො තං සද්දං සුත්වා ''කිං ඉද''න්ති පුච්ඡිත්වා සබ්බං පටිපාටියා සුත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි – ''මයි සන්තෙ භික්ඛූනම්පි භික්ඛුනීනම්පි ගිහීනම්පි අධිකරණං ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරෙන විනිච්ඡිතං සුවිනිච්ඡිතං, තස්ස විනිච්ඡයෙ අතිට්ඨමානං රාජාණාය ඨපෙමී''ති. එවං දෙසො ඔලොකෙතබ්බො.

අග්ඝොති භණ්ඩග්ඝො. නවභණ්ඩස්ස හි යො අග්ඝො හොති, සො පච්ඡා පරිහායති; යථා නවධොතො පත්තො අට්ඨ වා දස වා අග්ඝති, සො පච්ඡා භින්නො වා ඡිද්දො වා ආණිගණ්ඨිකාහතො වා අප්පග්ඝො හොති තස්මා න සබ්බදා භණ්ඩං පකතිඅග්ඝෙනෙව කාතබ්බන්ති. එවං අග්ඝො ඔලොකෙතබ්බො.

පරිභොගොති භණ්ඩපරිභොගො. පරිභොගෙනාපි හි වාසිආදිභණ්ඩස්ස අග්ඝො පරිහායති. තස්මා එවං උපපරික්ඛිතබ්බං, සචෙ කොචි කස්සචි පාදග්ඝනකං වාසිං හරති, තත්‍ර වාසිසාමිකො පුච්ඡිතබ්බො – ''තයා අයං වාසි කිත්තකෙන කීතා''ති? ''පාදෙන, භන්තෙ''ති. ''කිං පන තෙ කිණිත්වාව ඨපිතා, උදාහු තං වළඤ්ජෙසී''ති? සචෙ වදති ''එකදිවසං මෙ දන්තකට්ඨං වා රජනඡල්ලිං වා පත්තපචනකදාරුං වා ඡින්නං, ඝංසිත්වා වා නිසිතා''ති. අථස්සා පොරාණො අග්ඝො භට්ඨොති වෙදිතබ්බො. යථා ච වාසියා එවං අඤ්ජනියා වා අඤ්ජනිසලාකාය වා කුඤ්චිකාය වා පලාලෙන වා ථුසෙහි වා ඉට්ඨකචුණ්ණෙන වා එකවාරං ඝංසිත්වා ධොවනමත්තෙනාපි අග්ඝො භස්සති. තිපුමණ්ඩලස්ස මකරදන්තච්ඡෙදනෙනාපි පරිමජ්ජිතමත්තෙනාපි, උදකසාටිකාය සකිං නිවාසනපාරුපනෙනාපි පරිභොගසීසෙන අංසෙ වා සීසෙ වා ඨපනමත්තෙනාපි, තණ්ඩුලාදීනං පප්ඵොටනෙනාපි තතො එකං වා ද්වෙ වා අපනයනෙනාපි, අන්තමසො එකං පාසාණසක්ඛරං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩිතමත්තෙනාපි, සප්පිතෙලාදීනං භාජනන්තරපවත්තනෙනාපි, අන්තමසො තතො මක්ඛිකං වා කිපිල්ලිකං වා උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩිතමත්තෙනාපි, ගුළපිණ්ඩකස්ස මධුරභාවජානනත්ථං නඛෙන විජ්ඣිත්වා අණුමත්තං ගහිතමත්තෙනාපි අග්ඝො භස්සති. තස්මා යංකිඤ්චි පාදග්ඝනකං වුත්තනයෙනෙව සාමිකෙහි පරිභොගෙන ඌනං කතං හොති, න තං අවහටො භික්ඛු පාරාජිකෙන කාතබ්බො. එවං පරිභොගො ඔලොකෙතබ්බො. එවං ඉමානි තුලයිත්වා පඤ්ච ඨානානි ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො, ආපත්තිං වා අනාපත්තිං වා ගරුකං වා ලහුකං වා ආපත්තිං යථාඨානෙ ඨපෙය්‍යාති.

නිට්ඨිතො ''ආදියෙය්‍ය...පෙ.... සඞ්කෙතං වීතිනාමෙය්‍යා''ති.

ඉමෙසං පදානං විනිච්ඡයො.

ඉදානි යදිදං ''යථාරූපෙ අදින්නාදානෙ''තිආදීනි විභජන්තෙන **''යථාරූපං නාමා''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **යථාරූපන්ති** යථාජාතිකං. තං පන යස්මා පාදතො පට්ඨාය හොති, තස්මා **''පාදං වා පාදාරහං වා අතිරෙකපාදං වා''**ති ආහ. තත්ථ පාදෙන කහාපණස්ස චතුත්ථභාගං අකප්පියභණ්ඩමෙව දස්සෙති. පාදාරහෙන පාදග්ඝනකං කප්පියභණ්ඩං. අතිරෙකපාදෙන උභයම්පි. එත්තාවතා සබ්බාකාරෙන දුතියපාරාජිකප්පහොනකවත්ථු දස්සිතං හොති.

පථබ්‍යා රාජාති සකලපථවියා රාජා දීපචක්කවත්තී අසොකසදිසො, යො වා පනඤ්ඤොපි එකදීපෙ රාජා, සීහළරාජසදිසො. **පදෙසරාජාති** එකදීපස්ස පදෙසිස්සරො, බිම්බිසාර-පසෙනදි-ආදයො විය. **මණ්ඩලිකා** නාම යෙ දීපපදෙසෙපි එකමෙකං මණ්ඩලං භුඤ්ජන්ති. **අන්තරභොගිකා** නාම ද්වින්නං රාජූනං අන්තරා කතිපයගාමසාමිකා. **අක්ඛදස්සාති** ධම්මවිනිච්ඡනකා, තෙ ධම්මසභායං නිසීදිත්වා අපරාධානුරූපං චොරානං හත්ථපාදච්ඡෙජ්ජාදිං අනුසාසන්ති. යෙ පන ඨානන්තරප්පත්තා අමච්චා වා රාජකුමාරා වා කතාපරාධා හොන්ති, තෙ රඤ්ඤො ආරොචෙන්ති, ගරුකං ඨානං සයං න විනිච්ඡිනන්ති. **මහාමත්තාති** ඨානන්තරප්පත්තා මහාඅමච්චා; තෙපි තත්ථ තත්ථ ගාමෙ වා නිගමෙ වා නිසීදිත්වා රාජකිච්චං කරොන්ති. **යෙ වා පනාති** අඤ්ඤෙපි යෙ රාජකුලනිස්සිතා වා සකිස්සරියනිස්සිතා වා හුත්වා ඡෙජ්ජභෙජ්ජං අනුසාසන්ති, සබ්බෙපි තෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ ''රාජානො''ති දස්සෙති.

හනෙය්‍යුන්ති පොථෙය්‍යුඤ්චෙව ඡින්දෙය්‍යුඤ්ච. **පබ්බාජෙය්‍යුන්ති** නීහරෙය්‍යුං. **චොරොසීති** එවමාදීනි ච වත්වා පරිභාසෙය්‍යුං; තෙනෙවාහ – ''පරිභාසො එසො''ති. **පුරිමං උපාදායාති** මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපන්නං පුග්ගලං උපාදාය. සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානපදත්ථත්තා ච පාකටමෙවාති.

93. එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යං තං ආදියෙය්‍යාතිආදීහි ඡහි පදෙහි සඞ්ඛෙපතො ආදානං දස්සෙත්වා සඞ්ඛෙපතොඑව ''පාදං වා පාදාරහං වා අතිරෙකපාදං වා''ති ආදාතබ්බභණ්ඩං දස්සිතං, තං යත්ථ යත්ථ ඨිතං, යථා යථා ආදානං ගච්ඡති, අනාගතෙ පාපභික්ඛූනං ලෙසොකාසනිරුන්ධනත්ථං තථා තථා විත්ථාරතො දස්සෙතුං ''භූමට්ඨං ථලට්ඨ''න්තිආදිනා නයෙන මාතිකං ඨපෙත්වා **''භූමට්ඨං නාම භණ්ඩං භූමියං නික්ඛිත්තං හොතී''**තිආදිනා නයෙන තස්ස විභඞ්ගං ආහ.

පඤ්චවීසතිඅවහාරකථා නිට්ඨිතා.

භූමට්ඨකථා

94. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනාය සද්ධිං විනිච්ඡයකථා. **නිඛාතන්ති** භූමියං ඛණිත්වා ඨපිතං. **පටිච්ඡන්නන්ති** පංසුඉට්ඨකාදීහි පටිච්ඡන්නං. **භූමට්ඨං භණ්ඩං...පෙ.... ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සාති** තං එවං නිඛණිත්වා වා පටිච්ඡාදෙත්වා වා ඨපිතත්තා භූමියං ඨිතං භණ්ඩං යො භික්ඛු කෙනචිදෙව උපායෙන ඤත්වා ''ආහරිස්සාමී''ති ථෙය්‍යචිත්තො හුත්වා රත්තිභාගෙ උට්ඨාය ගච්ඡති, සො භණ්ඩට්ඨානං අප්පත්වාපි සබ්බකායවචීවිකාරෙසු දුක්කටං ආපජ්ජති. කථං? සො හි තස්ස ආහරණත්ථාය උට්ඨහන්තො යං යං අඞ්ගපච්චඞ්ගං චන්දාපෙති, සබ්බත්ථ දුක්කටමෙව. නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, හත්ථවාරෙ හත්ථවාරෙ දුක්කටං. ''මහන්තං නිධානං න සක්කා එකෙන ආහරිතුං, දුතියං පරියෙසිස්සාමී''ති කස්සචි සහායස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො ද්වාරං විවරති, පදවාරෙ ච හත්ථවාරෙ ච දුක්කටං. ද්වාරපිදහනෙ පන අඤ්ඤස්මිං වා ගමනස්ස අනුපකාරෙ අනාපත්ති. තස්ස නිපන්නොකාසං ගන්ත්වා ''ඉත්ථන්නාමා''ති පක්කොසති, තමත්ථං ආරොචෙත්වා ''එහි ගච්ඡාමා''ති වදති, වාචාය වාචාය දුක්කටං. සො තස්ස වචනෙන උට්ඨහති, තස්සාපි දුක්කටං. උට්ඨහිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, ද්වාරං විවරිත්වා තස්ස සමීපං ගච්ඡති, හත්ථවාරපදවාරෙසු සබ්බත්ථ දුක්කටං. සො තං පුච්ඡති ''අසුකො ච අසුකො ච කුහිං, අසුකඤ්ච අසුකඤ්ච පක්කොසාහී''ති, වාචාය වාචාය දුක්කටං. සබ්බෙ සමාගතෙ දිස්වා ''මයා අසුකස්මිං නාම ඨානෙ එවරූපො නිධි උපලද්ධො, ගච්ඡාම තං ගහෙත්වා පුඤ්ඤානි ච කරිස්සාම, සුඛඤ්ච ජීවිස්සාමා''ති වදති, වාචාය වාචාය දුක්කටමෙව.

එවං ලද්ධසහායො කුදාලං පරියෙසති. සචෙ පනස්ස අත්තනො කුදාලො අත්ථි, ''තං ආහරිස්සාමී''ති ගච්ඡන්තො ච ගණ්හන්තො ච ආහරන්තො ච සබ්බත්ථ හත්ථවාරපදවාරෙසු දුක්කටං ආපජ්ජති . සචෙ නත්ථි, අඤ්ඤං භික්ඛුං වා ගහට්ඨං වා ගන්ත්වා යාචති, යාචන්තො ච සචෙ ''කුදාලං මෙ දෙහි, කුදාලෙන මෙ අත්ථො , කිඤ්චි කාතබ්බමත්ථි, තං කත්වා පච්චාහරිස්සාමී''ති මුසා අභණන්තො යාචති, වාචාය වාචාය දුක්කටං. සචෙ ''මාතිකා සොධෙතබ්බා අත්ථි, විහාරෙ භූමිකම්මං කාතබ්බං අත්ථී''ති මුසාපි භණති, යං යං වචනං මුසා, තත්ථ තත්ථ පාචිත්තියං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන සච්චෙපි අලිකෙපි දුක්කටමෙව වුත්තං, තං පමාදලිඛිතන්ති වෙදිතබ්බං. න හි අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගෙ පාචිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටං නාම අත්ථි. සචෙ පන කුදාලස්ස දණ්ඩො නත්ථි, ''දණ්ඩං කරිස්සාමී''ති වාසිං වා ඵරසුං වා නිසෙති, තදත්ථාය ගච්ඡති, ගන්ත්වා සුක්ඛකට්ඨං ඡින්දති තච්ඡති ආකොටෙති, සබ්බත්ථ හත්ථවාරපදවාරෙසු දුක්කටං. අල්ලරුක්ඛං ඡින්දති, පාචිත්තියං. තතො පරං සබ්බපයොගෙසු දුක්කටං. **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** පන **මහාපච්චරියඤ්ච** තත්ථ ජාතකකට්ඨලතාඡෙදනත්ථං වාසිඵරසුං පරියෙසන්තානම්පි දුක්කටං වුත්තං. සචෙ පන තෙසං එවං හොති ''වාසිඵරසුකුදාලෙ යාචන්තා ආසඞ්කිතා භවිස්සාම, ලොහං සමුට්ඨාපෙත්වා කරොමා''ති. තතො අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ලොහබීජත්ථං පථවිං ඛණන්ති, අකප්පියපථවිං ඛණන්තානං දුක්කටෙහි සද්ධිං පාචිත්තියානීති **මහාපච්චරියං** වුත්තං. යථා ච ඉධ, එවං සබ්බත්ථ පාචිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටා න මුච්චති. කප්පියපථවිං ඛණන්තානං දුක්කටානියෙව. බීජං පන ගහෙත්වා තතො පරං සබ්බකිරියාසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං.

පිටකපරියෙසනෙපි හත්ථවාරපදවාරෙසු වුත්තනයෙනෙව දුක්කටං. මුසාවාදෙ පාචිත්තියං. පිටකං කාතුකාමතාය වල්ලිච්ඡෙදනෙ පාචිත්තියන්ති සබ්බං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **ගච්ඡති වා ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං පරියිට්ඨසහායකුදාලපිටකො නිධිට්ඨානං ගච්ඡති, පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. සචෙ පන ගච්ඡන්තො ''ඉමං නිධිං ලද්ධා බුද්ධපූජං වා ධම්මපූජං වා සඞ්ඝභත්තං වා කරිස්සාමී''ති කුසලං උප්පාදෙති, කුසලචිත්තෙන ගමනෙ අනාපත්ති. කස්මා? ''ථෙය්‍යචිත්තො දුතියං වා...පෙ.... ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති වුත්තත්තා. යථා ච ඉධ, එවං සබ්බත්ථ අථෙය්‍යචිත්තස්ස අනාපත්ති. මග්ගතො ඔක්කම්ම නිධානට්ඨානං ගමනත්ථාය මග්ගං කරොන්තො භූතගාමං ඡින්දති, පාචිත්තියං. සුක්ඛකට්ඨං ඡින්දති, දුක්කටං.

තත්ථජාතකන්ති චිරනිහිතාය කුම්භියා උපරි ජාතකං. **කට්ඨං වා ලතං වාති** න කෙවලං කට්ඨලතමෙව, යංකිඤ්චි අල්ලං වා සුක්ඛං වා තිණරුක්ඛලතාදිං ඡින්දන්තස්ස සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව හොති.

අට්ඨවිධං හෙතං **දුක්කටං** නාම ඉමස්මිං ඨානෙ සමොධානෙත්වා ථෙරෙහි දස්සිතං – පුබ්බපයොගදුක්කටං , සහපයොගදුක්කටං, අනාමාසදුක්කටං, දුරුපචිණ්ණදුක්කටං, විනයදුක්කටං, ඤාතදුක්කටං, ඤත්තිදුක්කටං, පටිස්සවදුක්කටන්ති. තත්ථ ''ථෙය්‍යචිත්තො දුතියං වා කුදාලං වා පිටකං වා පරියෙසති ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති ඉදං **පුබ්බපයොගදුක්කටං** නාම. එත්ථ හි දුක්කටට්ඨානෙ දුක්කටං, පාචිත්තියට්ඨානෙ පාචිත්තියමෙව හොති. ''තත්ථජාතකං කට්ඨං වා ලතං වා ඡින්දති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති ඉදං **සහපයොගදුක්කටං** නාම. එත්ථ පන පාචිත්තියවත්ථු ච දුක්කටවත්ථු ච දුක්කටට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති. කස්මා? අවහාරස්ස සහපයොගත්තාති. යං පන දසවිධං

රතනං, සත්තවිධං ධඤ්ඤං, සබ්බඤ්ච ආවුධභණ්ඩාදිං ආමසන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං **අනාමාසදුක්කටං** නාම. යං කදලිනාළිකෙරාදීනං තත්ථජාතකඵලානි ආමසන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං **දුරුපචිණ්ණදුක්කටං** නාම. යං පන පිණ්ඩාය චරන්තස්ස පත්තෙ රජෙ පතිතෙ පත්තං අප්පටිග්ගහෙත්වා අධොවිත්වා වා තත්ථ භික්ඛං ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං **විනයදුක්කටං** නාම. ''සුත්වා න වදන්ති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාරා. 419) ඉදං **ඤාතදුක්කටං** නාම. යං එකාදසසු සමනුභාසනාසු ''ඤත්තියා දුක්කට''න්ති (පාරා. 414) වුත්තං, ඉදං **ඤත්තිදුක්කටං** නාම. ''තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ච ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (මහාව. 207) ඉදං **පටිස්සවදුක්කටං** නාම. ඉදං පන සහපයොගදුක්කටං. තෙන වුත්තං – ''යංකිඤ්චි අල්ලං වා සුක්ඛං වා තිණරුක්ඛලතාදිං ඡින්දන්තස්ස සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව හොතී''ති.

සචෙ පනස්ස තත්ථජාතකෙ තිණරුක්ඛලතාදිම්හි ඡින්නෙපි ලජ්ජිධම්මො ඔක්කමති, සංවරො උප්පජ්ජති, ඡෙදනපච්චයා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා සඋස්සාහොව පංසුං ඛණති, ඡෙදනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, ඛණනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. අකප්පියපථවිං ඛණන්තොපි හි ඉධ සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව ආපජ්ජති. සචෙ පනස්ස සබ්බදිසාසු ඛණිත්වා කුම්භිමූලං පත්තස්සාපි ලජ්ජිධම්මො ඔක්කමති, ඛණනපච්චයා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති.

බ්‍යූහති වාති අථ පන සඋස්සාහොව පංසුං වියූහති, එකපස්සෙ රාසිං කරොති, ඛණනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, වියූහනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. තඤ්ච පංසුං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ජං කරොන්තො පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං ආපජ්ජති. සචෙ පන රාසිං කත්වාපි ධුරනික්ඛෙපං කරොති, ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජති , වියූහනදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. **උද්ධරති වා**ති අථ පන සඋස්සාහොව පංසුං උද්ධරිත්වා බහි පාතෙති, වියූහනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, උද්ධරණදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. පංසුං පන කුදාලෙන වා හත්ථෙහි වා පච්ඡියා වා තහිං තහිං පාතෙන්තො පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං ආපජ්ජති. සචෙ පන සබ්බං පංසුං නීහරිත්වා කුම්භිං ථලට්ඨං කත්වාපි ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජති, උද්ධරණදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ පන සඋස්සාහොව කුම්භිං ආමසති, උද්ධරණදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, ආමසනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. ආමසිත්වාපි ච ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජන්තො ආමසනදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ සඋස්සාහොව කුම්භිං ඵන්දාපෙති, ආමසනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, ''ඵන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා''ති වුත්තථුල්ලච්චයෙ පතිට්ඨාති.

තත්‍රායං දුක්කටථුල්ලච්චයානං ද්වින්නම්පි වචනත්ථො – පඨමං තාවෙත්ථ දුට්ඨු කතං සත්ථාරා වුත්තකිච්චං විරාධෙත්වා කතන්ති දුක්කටං. අථ වා දුට්ඨං කතං, විරූපා සා කිරියා භික්ඛුකිරියානං මජ්ඣෙ න සොභතීති එවම්පි දුක්කටං. වුත්තඤ්චෙතං –

''දුක්කටං ඉති යං වුත්තං, තං සුණොහි යථාතථං;
අපරද්ධං විරද්ධඤ්ච, ඛලිතං යඤ්ච දුක්කටං.

''යං මනුස්සො කරෙ පාපං, ආවි වා යදි වා රහො;
දුක්කටන්ති පවෙදෙන්ති, තෙනෙතං ඉති වුච්චතී''ති. (පරි. 339);

ඉතරං පන ථූලත්තා, අච්චයත්තා ච ථුල්ලච්චයං. ''සම්පරායෙ ච දුග්ගති'' (සං. නි. 1.49), ''යං හොති කටුකප්ඵල''න්තිආදීසු (ධ. ප. 66; නෙත්ති. 91) විය චෙත්ථ සංයොගභාවො වෙදිතබ්බො. එකස්ස සන්තිකෙ දෙසෙතබ්බෙසු හි අච්චයෙසු තෙන සමො ථූලො අච්චයො නත්ථි. තස්මා වුත්තං ''ථූලත්තා අච්චයත්තා ච ථුල්ලච්චය''න්ති. වුත්තඤ්චෙතං –

''ථුල්ලච්චයන්ති යං වුත්තං, තං සුණොහි යථාතථං;
එකස්ස මූලෙ යො දෙසෙති, යො ච තං පටිග්ගණ්හති;
අච්චයො තෙන සමො නත්ථි, තෙනෙතං ඉති වුච්චතී''ති. (පරි. 339);

ඵන්දාපෙන්තස්ස ච පයොගෙ පයොගෙ ථුල්ලච්චයං. ඵන්දාපෙත්වාපි ච ලජ්ජිධම්මං ඔක්කන්තො ථුල්ලච්චයං දෙසෙත්වා මුච්චති. සහපයොගතො පට්ඨායෙව චෙත්ථ පුරිමා පුරිමා ආපත්ති පටිප්පස්සම්භති. සහපයොගං පන අකත්වා ලජ්ජිධම්මං ඔක්කන්තෙන යා පුබ්බපයොගෙ දුක්කටපාචිත්තියා ආපන්නා, සබ්බා තා දෙසෙතබ්බා. සහපයොගෙ ච තත්ථජාතකච්ඡෙදනෙ බහුකානිපි දුක්කටානි පංසුඛණනං පත්වා පටිප්පස්සම්භන්ති. එකං ඛණනදුක්කටමෙව හොති. ඛණනෙ බහුකානිපි වියූහනං, වියූහනෙ බහුකානිපි උද්ධරණං, උද්ධරණෙ බහුකානිපි ආමසනං, ආමසනෙ බහුකානිපි ඵන්දාපනං පත්වා පටිප්පස්සම්භන්ති. පංසුඛණනාදීසු ච ලජ්ජිධම්මෙ උප්පන්නෙ බහුකාපි ආපත්තියො හොන්තු, එකමෙව දෙසෙත්වා මුච්චතීති **කුරුන්දට්ඨකථායං** වුත්තං. පුරිමාපත්තිපටිප්පස්සද්ධි ච නාමෙසා ''ඤත්තියා දුක්කටං, ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයා පටිප්පස්සම්භන්තී''ති (පාරා. 414) එවං අනුසාවනාසුත්තෙසුයෙව ආගතා. ඉධ පන දුතියපාරාජිකෙ අට්ඨකථාචරියප්පමාණෙන ගහෙතබ්බාති.

ඨානා චාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති යො පන ඵන්දාපෙත්වාපි ලජ්ජිධම්මං අනොක්කමිත්වාව තං කුම්භිං ඨානතො අන්තමසො කෙසග්ගමත්තම්පි චාවෙති, පාරාජිකමෙව ආපජ්ජතීති අත්ථො. ඨානා චාවනඤ්චෙත්ථ ඡහි ආකාරෙහි වෙදිතබ්බං. කථං? කුම්භිං මුඛවට්ටියං ගහෙත්වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪන්තො ඉමිනා අන්තෙන

ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි පාරිමන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථෙව ගහෙත්වා පරතො පෙල්ලෙන්තො පාරිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි ඉමිනා අන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වාමතො වා දක්ඛිණතො වා අපනාමෙන්තො වාමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි දක්ඛිණන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. දක්ඛිණන්තෙන වා ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි වාමන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උද්ධං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි භූමිතො මොචෙති, පාරාජිකං. ඛණිත්වා හෙට්ඨතො ඔසීදෙන්තො බුන්දෙන ඵුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි මුඛවට්ටියා අතික්කාමෙති, පාරාජිකන්ති එවං එකට්ඨානෙ ඨිතාය කුම්භියා. යදි පන කුම්භිමුඛවට්ටියා පාසං කත්වා ලොහඛාණුං වා ඛදිරසාරාදිඛාණුං වා පථවියං ආකොටෙත්වා තත්ථ සඞ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා ඨපෙන්ති, එකිස්සා දිසාය එකාය සඞ්ඛලිකාය බද්ධාය ද්වෙ ඨානානි ලබ්භන්ති, ද්වීසු තීසු චතූසු දිසාසු චතූහි සඞ්ඛලිකාහි බද්ධාය පඤ්ච ඨානානි ලබ්භන්ති.

තත්ථ එකඛාණුකෙ බද්ධකුම්භියා පඨමං ඛාණුකං වා උද්ධරති, සඞ්ඛලිකං වා ඡින්දති, ථුල්ලච්චයං. තතො කුම්භිං යථාවුත්තනයෙන කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. අථ පඨමං කුම්භිං උද්ධරති, ථුල්ලච්චයං. තතො ඛාණුකං කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා චාවෙති, සඞ්ඛලිකං වා ඡින්දති, පාරාජිකං. එතෙන උපායෙන ද්වීසු තීසු චතූසු ඛාණුකෙසු බද්ධකුම්භියාපි පච්ඡිමෙ ඨානාචාවනෙ පාරාජිකං. සෙසෙසු ථුල්ලච්චයං වෙදිතබ්බං.

සචෙ ඛාණු නත්ථි, සඞ්ඛලිකාය අග්ගෙ වලයං කත්වා තත්ථජාතකෙ මූලෙ පවෙසිතං හොති, පඨමං කුම්භිං උද්ධරිත්වා පච්ඡා මූලං ඡෙත්වා වලයං නීහරති, පාරාජිකං. අථ මූලං අච්ඡෙත්වා වලයං ඉතො චිතො ච සාරෙති, රක්ඛති. සචෙ පන මූලතො අනීහරිත්වාපි හත්ථෙන ගහෙත්වා ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. අයමෙත්ථ විසෙසො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කෙචි පන නිමිත්තත්ථාය කුම්භිමත්ථකෙ නිග්‍රොධරුක්ඛාදීනි රොපෙන්ති, මූලානි කුම්භිං විනන්ධිත්වා ඨිතානි හොන්ති, ''මූලානි ඡින්දිත්වා කුම්භිං ගහෙස්සාමී''ති ඡින්දන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. ඡින්දිත්වා ඔකාසං කත්වා කුම්භිං කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. මූලානි ඡින්දතොව ලුඨිත්වා කුම්භී නින්නට්ඨානං ගතා, රක්ඛති තාව. ගතට්ඨානතො උද්ධරති, පාරාජිකං. සචෙ ඡින්නෙසු මූලෙසු එකමූලමත්තෙන කුම්භී තිට්ඨති, සො ච තං ''ඉමස්මිං මූලෙ ඡින්නෙ පතිස්සතී''ති ඡින්දති, ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ පන එකමූලෙනෙව පාසෙ බද්ධසූකරො විය ඨිතා හොති, අඤ්ඤං කිඤ්චි ලග්ගනකං නත්ථි, තස්මිම්පි මූලෙ ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ කුම්භිමත්ථකෙ මහාපාසාණො ඨපිතො හොති, තං දණ්ඩෙන උක්ඛිපිත්වා අපනෙතුකාමො කුම්භිමත්ථකෙ ජාතරුක්ඛං ඡින්දති, දුක්කටං. තස්සා සමීපෙ ජාතකං ඡෙත්වා ආහරති, අතත්ථජාතකත්තා තං ඡින්දතො පාචිත්තියං.

අත්තනො භාජනන්ති සචෙ පන කුම්භිං උද්ධරිතුං අසක්කොන්තො කුම්භිගතභණ්ඩග්ගහණත්ථං අත්තනො භාජනං පවෙසෙත්වා අන්තොකුම්භියං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. පරිච්ඡෙදො චෙත්ථ පාරාජිකනියමනත්ථං වුත්තො. ථෙය්‍යචිත්තෙන පන ඌනපඤ්චමාසකම්පි ආමසන්තො දුක්කටං ආපජ්ජතියෙව.

එන්දාපෙතීති එත්ථ යාව එකාබද්ධං කත්වා අත්තනො භාජනං පවෙසෙති, තාව එන්දාපෙතීති වුච්චති. අපි ච ඉතො චිතො ච අපබ්‍යූහන්තොපි එන්දාපෙතියෙව, සො ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. යදා පන එකාබද්ධභාවො ඡින්නො, කුම්භිගතං කුම්භියමෙව, භාජනගතම්පි භාජනෙයෙව හොති, තදා අත්තනො භාජනගතං නාම හොති. එවං කත්වා කුම්භිතො අනීහතෙපි ච භාජනෙ පාරාජිකං ආපජ්ජති.

මුට්ඨිං වා ඡින්දතීති එත්ථ යථා අඞ්ගුලන්තරෙහි නික්ඛන්තකහාපණා කුම්භිගතෙ කහාපණෙ න සම්ඵුසන්ති, එවං මුට්ඨිං කරොන්තො මුට්ඨිං ඡින්දති නාම; සොපි පාරාජිකං ආපජ්ජති.

සුත්තාරූළ්හන්ති සුත්තෙ ආරූළ්හං; සුත්තෙන ආවුතස්සාපි සුත්තමයස්සාපි එතං අධිවචනං . පාමඞ්ගාදීනිහි සොවණ්ණමයානිපි හොන්ති රූපියමයානිපි සුත්තමයානිපි, මුත්තාවලිආදයොපි එත්ථෙව සඞ්ගහං ගතා. **වෙඨනන්ති** සීසවෙඨනපටො වුච්චති. එතෙසු යංකිඤ්චි ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, දුක්කටං. එන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයං. පාමඞ්ගාදීනි කොටියං ගහෙත්වා ආකාසට්ඨං අකරොන්තො උච්චාරෙති, ථුල්ලච්චයං.

සංසන්තො නීහරතීති එත්ථ පන පරිපුණ්ණාය කුම්භියා උපරි සමතිත්තිකං කුම්භිං කත්වා ඨපිතං වා එකං කොටිං බුන්දෙ එකං කොටිං මුඛවට්ටියං කත්වා ඨපිතං වා සංසන්තස්ස නීහරතො ථුල්ලච්චයං. කුම්භිමුඛා මොචෙන්තස්ස පාරාජිකං. යං පන උපඩ්ඪකුම්භියං වා රිත්තකුම්භියං වා ඨපිතං, තස්ස අත්තනො ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං, න සකලා කුම්භී, තස්මා තං සංසන්තස්සාපි නීහරතො පතිට්ඨිතොකාසතො කෙසග්ගමත්තෙ මුත්තෙ පාරාජිකමෙව. කුම්භියා පන පරිපුණ්ණාය වා ඌනාය වා උජුකමෙව උද්ධරන්තස්ස හෙට්ඨිමකොටියා පතිට්ඨිතොකාසා මුත්තමත්තෙව පාරාජිකං. අන්තොකුම්භියං ඨපිතං යංකිඤ්චි පාරාජිකප්පහොනකං භණ්ඩං සකලකුම්භියං චාරෙන්තස්ස, පාමඞ්ගාදිඤ්ච සංසිත්වා නීහරන්තස්ස යාව මුඛවට්ටිං නාතික්කමති, තාව ථුල්ලච්චයමෙව. තස්ස හි සබ්බාපි කුම්භී ඨානන්ති **සඞ්ඛෙපමහාපච්චරියාදීසු** වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන ''ඨපිතට්ඨානමෙව ඨානං, න සකලා කුම්භී. තස්මා යථාඨිතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි මොචෙන්තස්ස පාරාජිකමෙවා''ති වුත්තං, තං පමාණං. ඉතරං පන ආකාසගතං අකරොන්තස්ස චීවරවංසෙ ඨපිතචීවරවෙඨනකනයෙන වුත්තං, තං න ගහෙතබ්බං. **විනයවිනිච්ඡයෙ හි ආගතෙ ගරුකෙ**

ඨාතබ්බං, එසා විනයධම්මතා. අපිච ‘‘අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දතී’’ති වචනතො පෙතං වෙදිතබ්බං. යථා අන්තොකුම්භියං ඨිතස්ස න සබ්බා කුම්භී ඨානන්ති.

සප්පිආදීසු යංකිඤ්චි පිවතො එකපයොගෙන පීතමත්තෙ පාරාජිකන්ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. **මහාපච්චරියාදීසු** පන අයං විභාගො දස්සිතො – ‘‘මුඛං අනපනෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස පිවතො සචෙ පරගලගතං පාදං න අග්ඝති, මුඛගතෙන සද්ධිං අග්ඝති, රක්ඛති තාව. කණ්ඨෙන පන පරිච්ඡින්නකාලෙයෙව පාරාජිකං හොති. සචෙපි ඔට්ඨෙහි පරිච්ඡින්දන්තො ඔට්ඨෙ පිදහති, පාරාජිකමෙව. උප්පලදණ්ඩවෙළුනාළිනළනාළිආදීහි පිවන්තස්සාපි සචෙ පරගලගතමෙව පාදං අග්ඝති, පාරාජිකං. සචෙ සහ මුඛගතෙන අග්ඝති, න තාව පාරාජිකං හොති. උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං එකාබද්ධභාවං කොපෙත්වා ඔට්ඨෙහි පරිච්ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං අග්ඝති, උප්පලදණ්ඩාදීනං බුන්දෙ අඞ්ගුලියාපි පිහිතමත්තෙ පාරාජිකං. පාදග්ඝනකෙ පරගලං අප්පවිට්ඨෙ උප්පලදණ්ඩාදීසු ච මුඛෙ ච අතිරෙකපාදාරහම්පි එකාබද්ධං හුත්වා තිට්ඨති, රක්ඛතියෙවා’’ති. තං සබ්බම්පි යස්මා ‘‘අත්තනො භාජනගතං වා කරොති , මුට්ඨිං වා ඡින්දතී’’ති ඉමං නයං භජති, තස්මා සුදස්සිතමෙව. එස තාව එකාබද්ධෙ නයො.

සචෙ පන හත්ථෙන වා පත්තෙන වා ථාලකාදිනා වා කෙනචි භාජනෙන ගහෙත්වා පිවති, යම්හි පයොගෙ පාදග්ඝනකං පූරෙති, තම්හි ගතෙ පාරාජිකං. අථ මහග්ඝං හොති, සිප්පිකායපි එකපයොගෙනෙව පාදග්ඝනකං ගහෙතුං සක්කා හොති, එකුද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. භාජනං පන නිමුජ්ජාපෙත්වා ගණ්හන්තස්ස යාව එකාබද්ධං හොති, තාව රක්ඛති. මුඛවට්ටිපරිච්ඡෙදෙන වා උද්ධාරෙන වා පාරාජිකං. යදා පන සප්පිං වා තෙලං වා අච්ඡං තෙලසදිසමෙව මධුඵාණිතං වා කුම්භිං ආවිඤ්ඡෙත්වා අත්තනො භාජනෙ පවෙසෙති, තදා තෙසං අච්ඡතාය එකාබද්ධතා නත්ථීති පාදග්ඝනකෙ මුඛවට්ටිතො ගළිතමත්තෙ පාරාජිකං.

පචිත්වා ඨපිතං පන මධුඵාණිතං සිලෙසො විය චික්කනං ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනයොග්ගං හොති, උප්පන්නෙ කුක්කුච්චෙ එකාබද්ධමෙව හුත්වා පටිනීහරිතුං සක්කොති, එතං මුඛවට්ටියා නික්ඛමිත්වා භාජනෙ පවිට්ඨම්පි බාහිරෙන සද්ධිං එකාබද්ධත්තා රක්ඛති, මුඛවට්ටිතො ඡින්නමත්තෙ පන පාරාජිකං. යොපි ථෙය්‍යචිත්තෙන පරස්ස කුම්භියා පාදග්ඝනකං සප්පිං වා තෙලං වා අවස්සපිවනකං යංකිඤ්චි දුකූලසාටකං වා චම්මඛණ්ඩාදීනං වා අඤ්ඤතරං පක්ඛිපති, හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං.

රිත්තකුම්භියා ‘‘ඉදානි තෙලං ආකිරිස්සන්තී’’ති ඤත්වා යංකිඤ්චි භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තො පක්ඛිපති, තං චෙ තත්ථ තෙලෙ ආකිණ්ණෙ පඤ්චමාසකඅග්ඝනකං පිවති, පීතමත්තෙ පාරාජිකන්ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. තං පන තත්ථෙව සුක්ඛතළාකෙ සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණවිනිච්ඡයෙන විරුජ්ඣති, අවහාරලක්ඛණඤ්චෙත්ථ න පඤ්ඤායති, තස්මා න ගහෙතබ්බං. **මහාපච්චරියාදීසු** පන තස්ස උද්ධාරෙ පාරාජිකං වුත්තං, තං යුත්තං.

පරස්ස රිත්තකුම්භියා සඞ්ගොපනත්ථාය භණ්ඩං ඨපෙත්වා තත්ථ තෙලෙ ආකිණ්ණෙ ‘‘සචෙ අයං ජානිස්සති, මං පලිබුජ්ඣිස්සතී’’ති භීතො පාදග්ඝනකං තෙලං පීතං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. සුද්ධචිත්තෙන උද්ධරති, පරෙ ආහරාපෙන්තෙ භණ්ඩදෙය්‍යං. **භණ්ඩදෙය්‍යං** නාම යං පරස්ස නට්ඨං, තස්ස මූලං වා තදෙව වා භණ්ඩං දාතබ්බන්ති අත්ථො. නො චෙ දෙති, සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. සචෙ පරස්ස කුම්භියා අඤ්ඤො සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරති, තත්‍ර චායං ථෙය්‍යචිත්තෙන තෙලපිවනකං භණ්ඩං පක්ඛිපති, වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. අත්තනො රිත්තකුම්භියා පරස්ස සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරණභාවං ඤත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන භණ්ඩං නික්ඛිපති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සුද්ධචිත්තො නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා ථෙය්‍යචිත්තෙන උද්ධරති, පාරාජිකමෙව. සුද්ධචිත්තොව උද්ධරති, නෙව අවහාරො, න ගීවා; **මහාපච්චරියං** පන අනාපත්තිමත්තමෙව වුත්තං. ‘‘‘කිස්ස මම කුම්භියං තෙලං ආකිරසී’ති කුපිතො අත්තනො භණ්ඩං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩෙති, නො භණ්ඩදෙය්‍ය’’න්ති **කුරුන්දියං** වුත්තං. ථෙය්‍යචිත්තෙන මුඛවට්ටියං ගහෙත්වා කුම්භිං ආවිඤ්ඡති තෙලං ගළෙතුකාමො, පාදග්ඝනකෙ ගළිතෙ පාරාජිකං. ථෙය්‍යචිත්තෙනෙව ජජ්ජරං කරොති ‘‘සවිත්වා ගමිස්සතී’’ති පාදග්ඝනකෙ සවිත්වා ගතෙ පාරාජිකං. ථෙය්‍යචිත්තෙනෙව ඡිද්දං කරොති ඔමට්ඨං වා උම්මට්ඨං වා වෙමට්ඨං වා, ඉදං පන සම්මොහට්ඨානං; තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙතබ්බං. අයඤ්හෙත්ථ විනිච්ඡයො – **ඔමට්ඨං** නාම අධොමුඛඡිද්දං; **උම්මට්ඨං** නාම උද්ධංමුඛඡිද්දං; **වෙමට්ඨං** නාම උළුඞ්කස්සෙව උජුගතඡිද්දං. තත්‍ර ඔමට්ඨස්ස බහි පට්ඨාය කතස්ස අබ්භන්තරන්තතො පාදග්ඝනකෙ තෙලෙ ගළිතෙ බහි අනික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. කස්මා? යස්මා තතො ගළිතමත්තමෙව බහිගතං නාම හොති, න කුම්භිගතසඞ්ඛ්‍යං ලභති. අන්තො පට්ඨාය කතස්ස බාහිරන්තතො පාදග්ඝනකෙ ගළිතෙ පාරාජිකං. උම්මට්ඨස්ස යථා තථා වා කතස්ස බාහිරන්තතො පාදග්ඝනකෙ ගළිතෙ පාරාජිකං. තඤ්හි යාව බාහිරන්තතො න ගළති, තාව කුම්භිගතමෙව හොති. ‘‘වෙමට්ඨස්ස ච කපාලමජ්ඣතො ගළිතවසෙන කාරෙතබ්බො’’ති අට්ඨකථාසු වුත්තං. තං පන අන්තො ච බහි ච පට්ඨාය මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා කතඡිද්දෙ තළාකස්ස ච මරියාදභෙදෙන සමෙති. අන්තො පට්ඨාය කතෙ පන බාහිරන්තෙන, බහි පට්ඨාය කතෙ අබ්භන්තරන්තෙන කාරෙතබ්බොති ඉදමෙත්ථ යුත්තං. යො පන ‘‘වට්ටිත්වා ගච්ඡිස්සතී’’ති ථෙය්‍යචිත්තෙන කුම්භියා ආධාරකං වා උපත්ථම්භනලෙඩ්ඩුකෙ වා අපනෙති, වට්ටිත්වා ගතාය පාරාජිකං. තෙලාකිරණභාවං පන ඤත්වා රිත්තකුම්භියා ජජ්ජරභාවෙ වා ඡිද්දෙසු වා කතෙසු පච්ඡා නික්ඛන්තතෙලප්පමාණෙන භණ්ඩදෙය්‍යං හොති. **අට්ඨකථාසු** පන කත්ථචි පාරාජිකන්තිපි ලිඛිතං, තං පමාදලිඛිතං.

පරිපුණ්ණාය කුම්භියා උපරි කථලං වා පාසාණං වා ''පතිත්වා භින්දිස්සති, තතො තෙලං පග්ඝරිස්සතී''ති ථෙය්‍යචිත්තෙන දුබ්බන්ධං වා කරොති, දුට්ඨපිතං වා ඨපෙති, අවස්සපතනකං තථා කරොන්තස්ස කතමත්තෙ පාරාජිකං. රිත්තකුම්භියා උපරි කරොති, තං පච්ඡා පුණ්ණකාලෙ පතිත්වා භින්දති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ඊදිසෙසු හි ඨානෙසු භණ්ඩස්ස නත්ථිකාලෙ කතපයොගත්තා ආදිතොව පාරාජිකං න හොති. භණ්ඩවිනාසද්වාරස්ස පන කතත්තා භණ්ඩදෙය්‍යං හොති. ආහරාපෙන්තෙසු අදදතො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං.

ථෙය්‍යචිත්තෙන මාතිකං උජුකං කරොති ''වට්ටිත්වා වා ගමිස්සති, වෙලං වා උත්තරාපෙස්සතී''ති ; වට්ටිත්වා වා ගච්ඡතු, වෙලං වා උත්තරතු, උජුකරණකාලෙ පාරාජිකං. ඊදිසා හි පයොගා පුබ්බපයොගාවහාරෙ සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. සුක්ඛමාතිකාය උජුකතාය පච්ඡා උදකෙ ආගතෙ වට්ටිත්වා වා ගච්ඡතු, වෙලං වා උත්තරතු, භණ්ඩදෙය්‍යං. කස්මා? ඨානා චාවනපයොගස්ස අභාවා. තස්ස ලක්ඛණං නාවට්ඨෙ ආවි භවිස්සති.

තත්ථෙව භින්දති වාතිආදීසු අට්ඨකථායං තාව වුත්තං – **''භින්දති වා**ති මුග්ගරෙන පොථෙත්වා භින්දති. **ඡඩ්ඩෙති වා**ති උදකං වා වාලිකං වා ආකිරිත්වා උත්තරාපෙති. **ඣාපෙති වා**ති දාරූනි ආහරිත්වා ඣාපෙති. **අපරිභොගං වා කරොතී**ති අඛාදිතබ්බං වා අපාතබ්බං වා කරොති; උච්චාරං වා පස්සාවං වා විසං වා උච්ඡිට්ඨං වා කුණපං වා පාතෙසි, **ආපත්ති දුක්කටස්සා**ති ඨානාචාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කටං, බුද්ධවිසයො නාමෙසො. කිඤ්චාපි දුක්කටං, ආහරාපෙන්තෙ පන භණ්ඩදෙය්‍යා''න්ති. තත්ථ පුරිමද්වයං න සමෙති. තඤ්හි කුම්භිජජ්ජරකරණෙන ච මාතිකාඋජුකරණෙන ච සද්ධිං එකලක්ඛණං. පච්ඡිමං පන ද්වයං ඨානා අචාවෙන්තෙනාපි සක්කා කාතුං. තස්මා එත්ථ එවං විනිච්ඡයං වදන්ති – ''අට්ඨකථායං කිර 'ඨානා චාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කට'න්ති ඉදං පච්ඡිමද්වයං සන්ධාය වුත්තං. ඨානා චාවනං අකරොන්තොයෙව හි ථෙය්‍යචිත්තෙන වා විනාසෙතුකාමතාය වා ඣාපෙය්‍යාපි, අපරිභොගම්පි කරෙය්‍ය. පුරිමද්වයෙ පන වුත්තනයෙන භින්දන්තස්ස වා ඡඩ්ඩෙන්තස්ස වා ඨානා චාවනං අත්ථි, තස්මා තථා කරොන්තස්ස විනාසෙතුකාමතාය භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජික''න්ති. පාළියං ''දුක්කට''න්ති වුත්තත්තා අයුත්තන්ති චෙ? න; අඤ්ඤථා ගහෙතබ්බත්ථතො. පාළියඤ්හි ථෙය්‍යචිත්තපක්ඛෙ **''භින්දති වා**ති උදකෙන සම්භින්දති, **ඡඩ්ඩෙති වා**ති තත්ථ වමති වා පස්සාවං වා ඡඩ්ඩෙතී''ති එවමෙකෙ වදන්ති.

අයං පනෙත්ථ සාරො – විනීතවත්ථුම්හි තිණජ්ඣාපකො විය ඨානා අචාවෙතුකාමොව කෙවලං භින්දති, භින්නත්තා පන තෙලාදීනි නික්ඛමන්ති, යං වා පනෙත්ථ පත්ථින්නං, තං එකාබද්ධමෙව තිට්ඨති. අඡඩ්ඩෙතුකාමොයෙව ච කෙවලං තත්ථ උදකවාලිකාදීනි ආකිරති, ආකිණ්ණත්තා පන තෙලං ඡඩ්ඩීයති. තස්මා වොහාරවසෙන **''භින්දති වා ඡඩ්ඩෙති වා''**ති වුච්චතීති. එවමෙතෙසං පදානං අත්ථො ගහෙතබ්බො. නාසෙතුකාමතාපක්ඛෙ පන ඉතරථාපි යුජ්ජති. එවඤ්හි කරීයමානෙ පාළි ච අට්ඨකථා ච පුබ්බාපරෙන සංසන්දිත්වා කථිතා හොන්ති. එත්තාවතාපි ච සන්තොසං අකත්වා ආචරියෙ පයිරුපාසිත්වා විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

භූමට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ථලට්ඨකථා

95. ථලට්ඨෙ **ථලෙ නික්ඛිත්ත**න්ති භූමිතලෙ වා පාසාණතලපබ්බතතලාදීසු වා යත්ථ කත්ථචි පටිච්ඡන්නෙ වා අප්පටිච්ඡන්නෙ වා ඨපිතං ථලට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. තං සචෙ රාසිකතං හොති, අන්තොකුම්භියං භාජනගතකරණමුට්ඨිච්ඡෙදනවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සචෙ එකාබද්ධං සිලෙසනිය්‍යාසාදි පක්කමධුඵාණිතවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සචෙ ගරුකං හොති භාරබද්ධං ලොහපිණ්ඩි-ගුළපිණ්ඩි-තෙලමධුඝටාදි වා, කුම්භියං ඨානාචාවනවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. සඞ්ඛලිකබද්ධස්ස ච ඨානභෙදො සල්ලක්ඛෙතබ්බො. පත්ථරිත්වා ඨපිතං පන පාවාරත්ථරණසාටකාදිං උජුකං ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, පාරිමන්තෙ ඔරිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. එවං සබ්බදිසාසු සල්ලක්ඛෙතබ්බං. වෙඨෙත්වා උද්ධරති, කෙසග්ගමත්තං ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ථලට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ආකාසට්ඨකථා

96. ආකාසට්ඨෙ මොරස්ස ඡහි ආකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො – පුරතො මුඛතුණ්ඩකෙන, පච්ඡතො කලාපග්ගෙන, උභයපස්සෙසු පක්ඛපරියන්තෙහි, අධො පාදනඛසිඛාය, උද්ධං සිඛග්ගෙනාති. භික්ඛු ''සස්සාමිකං ආකාසට්ඨං මොරං ගහෙස්සාමී''ති පුරතො වා තිට්ඨති, හත්ථං වා පසාරෙති, මොරො ආකාසෙයෙව පක්ඛෙ චාරෙති, වාතං ගාහාපෙත්වා ගමනං උපච්ඡින්දිත්වා තිට්ඨති. තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං. තං අඵන්දෙන්තො හත්ථෙන ආමසති, දුක්කටමෙව. ඨානා අචාවෙන්තො ඵන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයං. හත්ථෙන පන ගහෙත්වා වා අග්ගහෙත්වා වා මුඛතුණ්ඩකෙන ඵුට්ඨොකාසං කලාපග්ගං, කලාපග්ගෙන වා ඵුට්ඨොකාසං මුඛතුණ්ඩකං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථා වාමපක්ඛපරියන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං දක්ඛිණපක්ඛපරියන්තං, දක්ඛිණපක්ඛපරියන්තෙන වා ඵුට්ඨොකාසං වාමපක්ඛපරියන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථා පාදනඛසිඛාය ඵුට්ඨොකාසං සිඛග්ගං, සිඛග්ගෙන වා ඵුට්ඨොකාසං පාදනඛසිඛං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං.

ආකාසෙන ගච්ඡන්තො මොරො සීසාදීසු යස්මිං අඞ්ගෙ නිලීයති, තං තස්ස ඨානං. තස්මා තං හත්ථෙ නිලීනං ඉතො චිතො ච කරොන්තොපි ඵන්දාපෙතියෙව, යදි පන ඉතරෙන හත්ථෙන ගහෙත්වා ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං . ඉතරං හත්ථං උපනෙති, මොරො සයමෙව උඩ්ඩෙත්වා තත්ථ නිලීයති, අනාපත්ති . අඞ්ගෙ නිලීනභාවං ඤත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන එකං පදවාරං ගච්ඡති, ථුල්ලච්චයං. දුතියෙ පාරාජිකං.

භූමියං ඨිතමොරො ද්වින්නං වා පාදානං කලාපස්ස ච වසෙන තීණි ඨානානි ලභති. තං උක්ඛිපන්තස්ස යාව එකම්පි ඨානං පථවිං ඵුසති, තාව ථුල්ලච්චයං. කෙසග්ගමත්තම්පි පථවියා මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. පඤ්ජරෙ ඨිතං සහ පඤ්ජරෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. යදි පන පාදං න අග්ඝති, සබ්බත්ථ අග්ඝවසෙන කාතබ්බං. අන්තොවත්ථුම්හි චරන්තං මොරං ථෙය්‍යචිත්තෙන පදසා බහිවත්ථුං නීහරන්තො ද්වාරපරිච්ඡෙදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජෙ ඨිතබලීබද්දස්ස හි වජො විය අන්තොවත්ථු තස්ස ඨානං. හත්ථෙන පන ගහෙත්වා අන්තොවත්ථුස්මිම්පි ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. අන්තොගාමෙ චරන්තම්පි ගාමපරික්ඛෙපං අතික්කාමෙන්තස්ස පාරාජිකං . සයමෙව නික්ඛමිත්වා ගාමූපචාරෙ වා වත්ථූපචාරෙ වා චරන්තං පන ථෙය්‍යචිත්තො කට්ඨෙන වා කථලාය වා උත්‍රාසෙත්වා අටවිමුඛං කරොති, මොරො උඩ්ඩෙත්වා අන්තොගාමෙ වා අන්තොවත්ථුම්හි වා ඡදනපිට්ඨෙ වා නිලීයති, රක්ඛති. සචෙ පන අටවිමුඛො උඩ්ඩෙති වා ගච්ඡති වා ‘‘අටවිං පවෙසෙත්වා ගහෙස්සාමී’’ති පරිකප්පෙ අසති පථවිතො කෙසග්ගමත්තම්පි උඩ්ඩිතමත්තෙ වා දුතියපදවාරෙ වා පාරාජිකං. කස්මා? යස්මා ගාමතො නික්ඛන්තස්ස ඨිතට්ඨානමෙව ඨානං හොති. **කපිඤ්ජරාදීසුපි** අයමෙව විනිච්ඡයො.

සාටකං වාති වාතවෙගුක්ඛිත්තං පථවිතලෙ පත්ථරිත්වා ඨපිතමිව ආකාසෙන ගච්ඡන්තං බලිබද්ධං සාටකං අභිමුඛාගතං හත්ථෙන එකස්මිං අන්තෙ ගණ්හාති, ඉතො චිතො ච ඨානං අවිකොපෙන්තොයෙව ගමනුපච්ඡෙදෙ දුක්කටං. ඨානාචාවනං අකරොන්තො චාලෙති, ඵන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයං. ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. ඨානපරිච්ඡෙදො චස්ස මොරස්සෙව ඡහි ආකාරෙහි වෙදිතබ්බො.

අබද්ධසාටකො පන එකස්මිං අන්තෙ ගහිතමත්තෙව දුතියෙනන්තෙන පතිත්වා භූමියං පතිට්ඨාති, තස්ස ද්වෙ ඨානානි හොන්ති – හත්ථො චෙව භූමි ච. තං යථාගහිතමෙව පඨමං ගහිතොකාසප්පදෙසතො චාලෙති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා භූමිතො දුතියහත්ථෙන වා පාදෙන වා උක්ඛිපති, පාරාජිකං. පඨමං වා භූමිතො උද්ධරති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ගහිතොකාසප්පදෙසතො චාවෙති, පාරාජිකං. ගහණං වා අමුඤ්චන්තො උජුකමෙව හත්ථං ඔනාමෙත්වා භූමිගතං කත්වා තෙනෙව හත්ථෙන උක්ඛිපති, පාරාජිකං. **වෙඨනෙපි** අයමෙව විනිච්ඡයො.

හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා ඡිජ්ජමානන්ති මනුස්සානං අලඞ්කරොන්තානං ගීවෙය්‍යකාදිපිළන්ධනං වා සුවණ්ණසලාකං ඡින්දන්තානං සුවණ්ණකාරානං සුවණ්ණඛණ්ඩං වා ඡිජ්ජමානං පතති, තඤ්චෙ භික්ඛු ආකාසෙන ආගච්ඡන්තං ථෙය්‍යචිත්තො හත්ථෙන ගණ්හාති, ගහණමෙව ඨානං. ගහිතප්පදෙසතො හත්ථං අපනෙති, පාරාජිකං. චීවරෙ පතිතං හත්ථෙන උක්ඛිපති, පාරාජිකං. අනුද්ධරිත්වාව යාති, දුතියෙ පදවාරෙ පාරාජිකං. පත්තෙ පතිතෙපි එසෙව නයො. සීසෙ වා මුඛෙ වා පාදෙ වා පතිට්ඨිතං හත්ථෙන ගණ්හාති, පාරාජිකං. අග්ගහෙත්වාව යාති, දුතියෙ පදවාරෙ පාරාජිකං. යත්ථ කත්ථචි පතති, තස්ස පතිතොකාසොව ඨානං, න සබ්බං අඞ්ගපච්චඞ්ගං පත්තචීවරං වාති.

ආකාසට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

වෙහාසට්ඨකථා

97. වෙහාසට්ඨෙ මඤ්චපීඨාදීසු ඨපිතං භණ්ඩං ආමාසං වා හොතු අනාමාසං වා, ථෙය්‍යචිත්තෙන ආමසන්තස්ස දුක්කටං. මඤ්චපීඨෙසු ඨපිතභණ්ඩෙසු පනෙත්ථ ථලට්ඨෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො – සචෙ බලියා බද්ධසාටකො මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා පත්ථටො මජ්ඣෙන මඤ්චතලං න ඵුසති, මඤ්චපාදෙව ඵුසති, තෙසං වසෙන ඨානං වෙදිතබ්බං. පාදානං උපරි ඵුට්ඨොකාසමෙව හි අතික්කමිතමත්තෙන තත්ථ පාරාජිකං හොති. සහ මඤ්චපීඨෙහි හරන්තස්ස පන මඤ්චපීඨපාදානං පතිට්ඨිතොකාසවසෙන ඨානං වෙදිතබ්බං.

චීවරවංසෙ වාති චීවරඨපනත්ථාය බන්ධිත්වා ඨපිතෙ වංසෙ වා කට්ඨදණ්ඩකෙ වා. තත්ථ සංහරිත්වා පාරතො අන්තං ඔරතො භොගං කත්වා ඨපිතචීවරස්ස පතිට්ඨිතොකාසෙන ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං, න සබ්බො චීවරවංසො. තස්මා ථෙය්‍යචිත්තෙන තං භොගෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස පාරතො වංසෙ පතිට්ඨිතොකාසං ඔරතො චීවරෙන වංසස්ස ඵුට්ඨප්පදෙසං අතික්කාමෙන්තස්ස එකද්වඞ්ගුලමත්තාකඩ්ඪනෙනෙව පාරාජිකං. අන්තෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්සාපි එසෙව නයො. තත්ථෙව පන චීවරවංසෙ වාමතො වා දක්ඛිණතො වා සාරෙන්තස්ස වාමන්තෙන දක්ඛිණන්තට්ඨානං දක්ඛිණන්තෙන වා වාමන්තට්ඨානං අතික්කන්තමත්තෙ දසද්වාදසඞ්ගුලමත්තසාරණෙනෙව පාරාජිකං. උද්ධං උක්ඛිපන්තස්ස කෙසග්ගමත්තුක්ඛිපනෙන පාරාජිකං. චීවරවංසං ඵුසන්තං වා අඵුසන්තං වා රජ්ජුකෙන බන්ධිත්වා ඨපිතචීවරං මොචෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, මුත්තෙ පාරාජිකං. මුත්තමත්තමෙව හි තං ‘‘ඨානා චුත’’න්ති සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. වංසෙ වෙඨෙත්වා ඨපිතං නිබ්බෙඨෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, නිබ්බෙඨිතමත්තෙ පාරාජිකං. වලයං කත්වා ඨපිතෙ වලයං ඡින්දති වා මොචෙති වා එකං වා වංසකොටිං මොචෙත්වා නීහරති, ථුල්ලච්චයං . ඡින්නමත්තෙ මුත්තමත්තෙ නීහටමත්තෙ ච පාරාජිකං. තථා අකත්වාව චීවරවංසෙ ඉතො චිතො ච සාරෙති, රක්ඛති තාව. වලයස්ස හි සබ්බොපි චීවරවංසො ඨානං. කස්මා? තත්ථ සංසරණධම්මතාය. යදා පන නං හත්ථෙන ගහෙත්වා

ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. පසාරෙත්වා ඨපිතස්ස පතිට්ඨිතොකාසෙන ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං. තත්ථ සංහරිත්වා ඨපිතෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. යං පන එකෙනන්තෙන භූමිං ඵුසිත්වා ඨිතං හොති, තස්ස චීවරවංසෙ ච භූමියඤ්ච පතිට්ඨිතොකාසවසෙන ද්වෙ ඨානානි. තත්ථ භූමියං එකෙනන්තෙන පතිට්ඨිතෙ අබද්ධසාටකෙ වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. චීවරරජ්ජුයාපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

අඞ්කුසකෙ ලග්ගෙත්වා ඨපිතභණ්ඩං පන භෙසජ්ජඝටො වා භෙසජ්ජත්ථවිකා වා සචෙ භිත්තිං වා භූමිං වා අඵුසිත්වා ඨපිතං ලග්ගනකං සංසන්තස්ස නීහරතො අඞ්කුසකොටිතො නික්ඛන්තමත්තෙ පාරාජිකං. ලග්ගනකං බද්ධං හොති, බුන්දෙන උක්ඛිපිත්වා ආකාසගතං කරොන්තස්ස අඞ්කුසකොටිතො අනික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. භිත්තිනිස්සිතං හොති, පඨමං අඞ්කුසකොටිතො නීහරති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා භිත්තිං මොචෙති, පාරාජිකං. පඨමං භිත්තිං මොචෙත්වා පච්ඡා අඞ්කුසතො නීහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. සචෙ පන භාරියං භණ්ඩං නීහරිතුං අසක්කොන්තො සයං භිත්තිනිස්සිතං කත්වා අඞ්කුසතො නීහරති, පුන භිත්තිං අමොචෙත්වාපි අඞ්කුසතො නීහටමත්තෙයෙව පාරාජිකං. අත්තනා කතට්ඨානඤ්හි ඨානං න හොති. භූමිං ඵුසිත්වා ඨිතස්ස පන ද්වෙ එව ඨානානි. තත්ථ වුත්තොයෙව විනිච්ඡයො . යං පන සික්කාය පක්ඛිපිත්වා ලග්ගිතං හොති, තං සික්කාතො නීහරන්තස්සාපි සහ සික්කාය අඞ්කුසතො නීහරන්තස්සාපි පාරාජිකං. භිත්තිභූමිසන්නිස්සිතවසෙන චෙත්ථ ඨානභෙදොපි වෙදිතබ්බො.

භිත්තිඛීලොති උජුකං කත්වා භිත්තියං ආකොටිතො වා තත්ථජාතකො එව වා; නාගදන්තො පන වඞ්කො ආකොටිතො එව. තෙසු ලග්ගෙත්වා ඨපිතං අඞ්කුසකෙ වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡිනිතබ්බං. ද්වීසු තීසු පන පටිපාටියා ඨිතෙසු ආරොපෙත්වා ඨපිතං කුන්තං වා භින්දිවාලං වා අග්ගෙ වා බුන්දෙ වා ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, එකමෙකස්ස ඵුට්ඨොකාසමත්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. ඵුට්ඨොකාසමත්තමෙව හි තෙසං ඨානං හොති, න සබ්බෙ ඛීලා වා නාගදන්තා වා. භිත්තිඅභිමුඛො ඨත්වා මජ්ඣෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, ඕරිමන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං පාරිමන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. පරතො පෙල්ලෙන්තස්සාපි එසෙව නයො. හත්ථෙන ගහෙත්වා උජුකං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. භිත්තිං නිස්සාය ඨපිතං භිත්තිං සංසන්තො ආකඩ්ඪති, අග්ගෙන ඵුට්ඨොකාසං බුන්දං, බුන්දෙන වා ඵුට්ඨොකාසං අග්ගං අතික්කාමෙන්තස්ස පාරාජිකං . භිත්තිඅභිමුඛො ඨත්වා ආකඩ්ඪන්තො එකෙනන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උජුකං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තං ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං.

රුක්ඛෙ වා ලග්ගිතන්ති තාලරුක්ඛාදීසු ආරොපෙත්වා ලග්ගිතෙ අඞ්කුසකාදීසු වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථජාතකං පන තාලපිණ්ඩිං චාලෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යස්මිං ඵලෙ පාරාජිකවත්ථු පූරති, තස්මිං බන්ධනා මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. පිණ්ඩිං ඡින්දති, පාරාජිකං. අග්ගෙන පණ්ණන්තරං ආරොපෙත්වා ඨපිතා ද්වෙ ඨානානි ලභති – ඨපිතට්ඨානඤ්ච වණ්ටට්ඨානඤ්ච; තත්ථ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. යො පන ''ඡින්නමත්තා පතමානා සද්දං කරෙය්‍යා''ති භයෙන සයං අග්ගෙන පණ්ණන්තරං ආරොපෙත්වා ඡින්දති, ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං . අත්තනා කතට්ඨානඤ්හි ඨානං න හොති. එතෙන උපායෙන සබ්බරුක්ඛානං පුප්ඵඵලෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

පත්තාධාරකෙපීති එත්ථ රුක්ඛාධාරකො වා හොතු වලයාධාරකො වා දණ්ඩාධාරකො වා යංකිඤ්චි පත්තට්ඨපනකං පච්ඡිකාපි හොතු පත්තාධාරකො ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. තත්ථ ඨපිතපත්තස්ස පත්තෙන ඵුට්ඨොකාසො එව ඨානං. තත්ථ රුක්ඛාධාරකෙ පඤ්චභාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො හොති. තත්ථ ඨිතං පත්තං මුඛවට්ටියං ගහෙත්වා චතූසු දිසාසු යතො කුතොචි කඩ්ඪන්තො එකෙනන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උද්ධං කෙසග්ගමත්තං උක්ඛිපතො පාරාජිකං. සහාධාරකෙන හරන්තස්සාපි එසෙව නයොති.

වෙහාසට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

උදකට්ඨකථා

98. උදකට්ඨෙ – **උදකෙ නික්ඛිත්තං හොතීති** රාජභයාදිභීතෙහි උදකෙන අවිනස්සනධම්මෙසු තම්බලොහභාජනාදීසු සුප්පටිච්ඡන්නං කත්වා පොක්ඛරණීආදීසු අසන්දනකෙ උදකෙ නික්ඛිත්තං. තස්ස පතිට්ඨිතොකාසොයෙව ඨානං, න සබ්බං උදකං. **ගච්ඡති වා ආපත්ති දුක්කටස්සාති** අගම්භීරෙ උදකෙ පදසා ගච්ඡන්තස්ස පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. ගම්භීරෙ හත්ථෙහි වා පාදෙහි වා පයොගං කරොන්තස්ස හත්ථවාරෙහි වා පදවාරෙහි වා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. එසෙව නයො කුම්භිගහණත්ථං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනෙසු. සචෙ පන අන්තරා කිඤ්චි උදකසප්පං වා වාළමච්ඡං වා දිස්වා භීතො පලායති, අනාපත්ති. ආමසනාදීසු භූමිගතාය කුම්භියා වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො . අයං පන විසෙසො – තත්ථ භූමිං ඛණිත්වා කඩ්ඪති, ඉධ කද්දමෙ ඔසාරෙති. එවං ඡභාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො හොති.

උප්පලාදීසු යස්මිං පුප්ඵෙ වත්ථුං පූරෙති, තස්මිං ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. උප්පලජාතිකානඤ්චෙත්ථ යාව එකස්මිම්පි පස්සෙ වාකො න ඡිජ්ජති, තාව රක්ඛති. පදුමජාතිකානං පන දණ්ඩෙ ඡින්නෙ අබ්භන්තරෙ සුත්තං අච්ඡින්නම්පි න රක්ඛති. සාමිකෙහි ඡින්දිත්වා ඨපිතානි උප්පලාදීනි හොන්ති, යං වත්ථුං පූරෙති, තස්මිං උද්ධටෙ

පාරාජිකං. හත්ථකබද්ධානි හොන්ති, යස්මිං හත්ථකෙ වත්ථු පූරති, තස්මිං උද්ධටෙ පාරාජිකං. භාරබද්ධානි හොන්ති, තං භාරං ඡන්නං ආකාරානං යෙන කෙනචි ආකාරෙන ඨානා චාවෙන්තස්ස භූමට්ඨකුම්භියං වුත්තනයෙන පාරාජිකං. දීඝනාළානි උප්පලාදීනි හොන්ති, පුප්ඵෙසු වා නාළෙසු වා වෙණිං කත්වා උදකපිට්ඨෙ රජ්ජුකෙසු තිණානි සන්ථරිත්වා ඨපෙන්ති වා බන්ධන්ති වා, තෙසං දීඝතො පුප්ඵග්ගෙන ච නාළන්තෙන ච තිරියං පරියන්තෙහි හෙට්ඨා පතිට්ඨිතොකාසෙන උද්ධං උපරි ඨිතස්ස පිට්ඨියාති ඡහාකාරෙහි ඨානා චාවනපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

යොපි උදකපිට්ඨියං ඨපිතපුප්ඵකලාපං උදකං චාලෙත්වා වීචිං උට්ඨාපෙත්වා කෙසග්ගමත්තම්පි යථාඨිතට්ඨානතො චාවෙති, පාරාජිකං. අථ පන පරිකප්පෙති ‘‘එත්ථ ගතං ගහෙස්සාමී’’ති, රක්ඛති තාව; ගතට්ඨානෙ පන උද්ධරතො පාරාජිකං. උදකතො අච්චුග්ගතස්ස පුප්ඵස්ස සකලමුදකං ඨානං, තං උප්පාටෙත්වා උජුකං උද්ධරන්තස්ස නාළන්තෙ කෙසග්ගමත්තං උදකතො අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. පුප්ඵෙ ගහෙත්වා අපනාමෙත්වා ආකඩ්ඪන්තො උප්පාටෙති, න උදකං ඨානං, උප්පාටිතමත්තෙ පාරාජිකං. කලාපබද්ධානි පුප්ඵානි උදකට්ඨානෙ වා රුක්ඛෙ වා ගච්ඡෙ වා බන්ධිත්වා ඨපෙන්ති, බන්ධනං අමොචෙත්වා ඉතො චිතො ච කරොන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, බන්ධනෙ මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. පඨමං බන්ධනං මොචෙත්වා පච්ඡා හරති, එත්ථ ඡහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදොති ඉදං උභයං **මහාපච්චරියාදීසු** වුත්තං. පදුමිනියං පුප්ඵානි සහ පදුමිනියා ගණ්හිතුකාමස්ස පුප්ඵනාළෙහි ච පත්තනාළෙහි ච ඵුට්ඨඋදකවසෙන උද්ධඤ්චෙව තිරියඤ්ච ඨානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. තං පනස්ස පදුමිනිං අනුප්පාටෙත්වා පුප්ඵානි වා පත්තානි වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. උප්පාටිතමත්තෙ පාරාජිකං.

පුප්ඵපත්තනාළෙ ඨානතො අචාවෙත්වාපි පඨමං පදුමිනිං උප්පාටෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා පුප්ඵපත්තනාළෙසු ඨානා චාවිතෙසු පාරාජිකං. උප්පාටිතාය පදුමිනියා පුප්ඵං ගණ්හන්තො පන භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. බහි ඨපිතෙ රාසිකතකලාපබද්ධභාරබද්ධපුප්ඵෙපි එසෙව නයො. භිසං වා මුළාලං වා යෙන වත්ථු පූරති, තං උප්පාටෙන්තස්ස පාරාජිකං. කද්දමෙ ඵුට්ඨොකාසවසෙන චෙත්ථ ඨානං පරිච්ඡින්දිතබ්බං. තානි උප්පාටෙන්තස්ස සුඛුමම්පි මූලං අච්ඡින්නං හොති, රක්ඛති තාව. භිසපබ්බෙ ජාතං පත්තං වා පුප්ඵං වා හොති, තම්පි රක්ඛතීති **මහාඅට්ඨකථාය**මෙව වුත්තං. භිසගණ්ඨිම්හි පන කණ්ටකො හොති යොබ්බනප්පත්තානං මුඛපිළකා විය, අයං අදීඝත්තා න රක්ඛති. සෙසං උප්පලාදීසු වුත්තනයමෙව.

මච්ඡකච්ඡපානං සස්සාමිකානං වාපිආදීසු සකලමුදකං ඨානං. තස්මා යො පටිජග්ගනට්ඨානෙ සස්සාමිකං මච්ඡං බළිසෙන වා ජාලෙන වා කුමනෙන වා හත්ථෙන වා ගණ්හාති, තස්ස යෙන මච්ඡෙන වත්ථු පූරති, තස්මිං කෙසග්ගමත්තම්පි උදකතො උද්ධටමත්තෙ පාරාජිකං. කොචි මච්ඡො ගය්හමානො ඉතො චිතො ච ධාවති, ආකාසං වා උප්පතති, තීරෙ වා පතති, ආකාසෙ වා ඨිතං තීරෙ වා පතිතං ගණ්හතොපි පාරාජිකමෙව. කච්ඡපම්පි බහි ගොචරත්ථං ගතං ගණ්හතො එසෙව නයො. උදකට්ඨං පන උදකා මොචයතො පාරාජිකං.

තෙසු තෙසු පන ජනපදෙසු සබ්බසාධාරණස්ස මහාතළාකස්ස නිද්ධමනතුම්බං නිස්සාය සබ්බසාධාරණමෙව කුන්නදීසදිසං උදකවාහකං ඛණන්ති. තතො ඛුද්දකමාතිකායො නීහරිත්වා මාතිකාකොටියං අත්තනො අත්තනො වළඤ්ජනත්ථාය ආවාටෙ ඛණන්ති. තෙසං පන යදා උදකෙන අත්ථො හොති, තදා ආවාටෙ ඛුද්දකමාතිකායො උදකවාහකඤ්ච සොධෙත්වා නිද්ධමනතුම්බං උග්ඝාටෙන්ති. තතො උදකෙන සද්ධිං මච්ඡා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ආවාටෙ පත්වා වසන්ති. තත්ථ තළාකෙ ච උදකවාහකෙසු ච මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ න වාරෙන්ති. ඛුද්දකාසු පන අත්තනො අත්තනො මාතිකාසු උදකආවාටෙසු ච පවිට්ඨමච්ඡෙ ගණ්හිතුං න දෙන්ති, වාරෙන්ති; තත්ථ යො තළාකෙ වා නිද්ධමනතුම්බෙ වා උදකවාහකෙ වා මච්ඡෙ ගණ්හාති, අවහාරෙන සො න කාරෙතබ්බො. ඛුද්දකමාතිකාසු පන ආවාටෙසු වා පවිට්ඨං ගණ්හන්තො ගහිතස්ස අග්ඝවසෙන කාරෙතබ්බො. සචෙ තතො ගය්හමානො මච්ඡො ආකාසෙ වා උප්පතති, තීරෙ වා පතති, තං ආකාසට්ඨං වා තීරට්ඨං වා උදකවිනිමුත්තං ගණ්හතො අවහාරො නත්ථි. කස්මා? යස්මා අත්තනො පරිග්ගහට්ඨානෙ ඨිතස්සෙව තෙ සාමිකා. එවරූපා හි තත්ථ කතිකා. කච්ඡපෙපි එසෙව නයො.

සචෙ පන මච්ඡො ගය්හමානො ආවාටතො ඛුද්දකමාතිකං ආරුහති, තත්ථ නං ගණ්හතොපි අවහාරොයෙව. ඛුද්දකමාතිකාතො පන උදකවාහකං, තතො ච තළාකං ආරූළ්හං ගණ්හතො අවහාරො නත්ථි. යො ආවාටතො හත්ථසිත්ථෙහි පලොභෙත්වා මාතිකං ආරොපෙත්වා ගණ්හාති, අවහාරොව. තතො පන පලොභෙත්වා උදකවාහකං ආරොපෙත්වා ගණ්හන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. කෙචි පන කුතොචිදෙව සබ්බසාධාරණට්ඨානතො මච්ඡෙ ආනෙත්වා පච්ඡිමවත්ථුභාගෙ උදකාවාටෙ ඛිපිත්වා පොසෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ද්වෙ තීණි උත්තරිභඞ්ගත්ථාය මාරෙන්ති. එවරූපං මච්ඡං උදකෙ වා ආකාසෙ වා තීරෙ වා යත්ථ කත්ථචි ඨිතං ගණ්හතො අවහාරො එව. කච්ඡපෙපි එසෙව නයො.

නිදාඝකාලෙ පන නදියා සොතෙ පච්ඡින්නෙ කත්ථචි නින්නට්ඨානෙ උදකං තිට්ඨති, තත්ථ මනුස්සා මච්ඡානං විනාසාය මදනඵලවසාදීනි පක්ඛිපිත්වා ගච්ඡන්ති, මච්ඡා තානි ඛාදන්තා මරිත්වා උත්තානා උදකෙ ප්ලවන්තා තිට්ඨන්ති. යො තත්ථ ගන්ත්වා ‘‘යාව සාමිකා නාගච්ඡන්ති, තාවිමෙ මච්ඡෙ ගණ්හිස්සාමී’’ති ගණ්හාති, අග්ඝවසෙන කාරෙතබ්බො. පංසුකූලසඤ්ඤාය ගණ්හතො අවහාරො නත්ථි, ආහරාපෙන්තෙ පන භණ්ඩදෙය්‍යං. මච්ඡවිසං පක්ඛිපිත්වා ගතමනුස්සා භාජනානි ආහරිත්වා පූරෙත්වා ගච්ඡන්ති, යාව ‘‘පුනපි ආගච්ඡිස්සාමා’’ති සාලයා හොන්ති, තාව තෙ සස්සාමිකමච්ඡාව. යදා පන තෙ ‘‘අලං අම්හාක’’න්ති නිරාලයා පක්කමන්ති, තතො පට්ඨාය ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං. පංසුකූලසඤ්ඤිස්ස අනාපත්ති. යථා ච මච්ඡකච්ඡපෙසු, එවං සබ්බායපි ඔදකජාතියා විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

උදකට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

නාවට්ඨකථා

99. නාවට්ඨෙ – පඨමං තාව නාවං දස්සෙන්තො **"නාවා නාම යාය තරතී"**ති ආහ. තස්මා ඉධ අන්තමසො රජනදොණිකාපි වෙණුකලාපකොපි **"නාවා"**ත්වෙව වෙදිතබ්බො. සීමාසම්මන්නනෙ පන ධුවනාවා අන්තො ඛණිත්වා වා ඵලකෙහි බන්ධිත්වා වා කතා සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන තිණ්ණං වාහනිකා එව වට්ටති. ඉධ පන එකස්සපි වාහනිකා "නාවා" ත්වෙව වුච්චති. **නාවාය නික්ඛිත්තන්**ති යංකිඤ්චි ඉන්ද්‍රියබද්ධං වා අනින්ද්‍රියබද්ධං වා; තස්ස අවහාරලක්ඛණං ථලට්ඨෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **නාවං අවහරිස්සාමී**තිආදිම්හි ච දුතියපරියෙසනගමනආමසනඵන්දාපනානි වුත්තනයානෙව. **බන්ධනං මොචෙතී**ති එත්ථ පන යා බන්ධනෙ මුත්තමත්තෙ ඨානා න චවති, තස්සා බන්ධනං යාව න මුත්තං හොති, තාව දුක්කටං. මුත්තෙ පන ථුල්ලච්චයම්පි පාරාජිකම්පි හොති, තං පරතො ආවි භවිස්සති. සෙසං වුත්තනයමෙව. අයං තාව පාළිවණ්ණනා.

අයං පනෙත්ථ **පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො** – චණ්ඩසොතෙ බන්ධිත්වා ඨපිතනාවාය එකං ඨානං බන්ධනමෙව , තස්මිං මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. තත්ථ යුත්ති පුබ්බෙ වුත්තා එව. විප්පනට්ඨා නාවා පන යං යං උදකප්පදෙසං ඵරිත්වා ඨිතා හොති, ස්වාස්සා ඨානං. තස්මා තං උද්ධං වා උච්චාරෙන්තස්ස, අධො වා ඔපිලාපෙන්තස්ස, චතූසු වා දිසාසු ඵුට්ඨොකාසං අතික්කාමෙන්තස්ස අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. නිච්චලෙ උදකෙ අබන්ධනං අත්තනො ධම්මතාය ඨිතනාවං පුරතො වා පච්ඡතො වා වාමදක්ඛිණපස්සතො වා කඩ්ඪන්තස්ස එකෙනන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරෙන උදකෙ පතිට්ඨිතන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. උද්ධං කෙසග්ගමත්තං උදකතො මොචිතෙ අධො නාවාතලෙන ඵුට්ඨොකාසං මුඛවට්ටිං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. තීරෙ බන්ධිත්වා නිච්චලෙ උදකෙ ඨපිතනාවාය බන්ධනඤ්ච ඨිතොකාසො චාති ද්වෙ ඨානානි. තං පඨමං බන්ධනා මොචෙති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ඡන්නං ආකාරානං අඤ්ඤතරෙන ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. පඨමං ඨානා චාවෙත්වා පච්ඡා බන්ධනමොචනෙපි එසෙව නයො. ථලෙ උස්සාදෙත්වා උක්කුජ්ජිත්වා ඨපිතනාවාය ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං. තස්සා පඤ්චහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

නික්කුජ්ජිත්වා ඨපිතනාවාය පන මුඛවට්ටියා ඵුට්ඨොකාසොව ඨානං, තස්සාපි පඤ්චහාකාරෙහි ඨානපරිච්ඡෙදං ඤත්වා යතො කුතොචි ඵුට්ඨොකාසං උද්ධඤ්ච කෙසග්ගමත්තං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. ථලෙ පන උස්සාදෙත්වා ද්වින්නං දාරුඝටිකානං උපරි ඨපිතනාවාය දාරුඝටිකානං ඵුට්ඨොකාසොයෙව ඨානං, තස්මා තත්ථ මඤ්චපාදමත්ථකෙසුයෙව පත්ථටබද්ධසාටකෙ නාගදන්තෙසු ඨපිතභින්දිවාලෙ ච වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

යොත්තබද්ධාය පන නාවාය සට්ඨිසත්තතිබ්‍යාමප්පමාණං යොත්තං අමොචෙත්වාව ආකඩ්ඪිත්වා

පථවිලග්ගං කත්වා සහ යොත්තෙන ථලෙ ඨපිතාය නාවාය න ඵුට්ඨොකාසමත්තමෙව ඨානං. අථ ඛො යොත්තකොටිතො පට්ඨාය යාව නාවාය පථවියං පතිට්ඨිතොකාසස්ස පච්ඡිමන්තො තාව දීඝතො, තිරියං පන නාවාය ච යොත්තස්ස ච පථවියං පතිට්ඨිතපරියන්තප්පමාණං ඨානන්ති වෙදිතබ්බං. තං දීඝතො වා තිරියතො වා කඩ්ඪන්තස්ස එකෙනන්තෙන ඵුට්ඨොකාසං අපරෙන පථවියං පතිට්ඨිතන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ, උද්ධං කෙසග්ගමත්තං සහ යොත්තෙන පථවිතො මොචිතෙ පාරාජිකං. යො පන තිත්ථෙ ඨිතනාවං ආරුහිත්වා ථෙය්‍යචිත්තො අරිත්තෙන වා ඵියෙන වා පාජෙති, පාරාජිකං. සචෙ පන ඡත්තං වා පණාමෙත්වා චීවරං වා පාදෙහි අක්කමිත්වා හත්ථෙහි උක්ඛිපිත්වා ලඞ්කාරසදිසං කත්වා වාතං ගණ්හාපෙති, බලවා ච වාතො ආගම්ම නාවං හරති, වාතෙනෙව සා හටා හොති; පුග්ගලස්ස නත්ථි අවහාරො. පයොගො අත්ථි, සො පන ඨානා චාවනපයොගො න හොති. යදි පන තං නාවං එවං ගච්ඡන්තිං පකතිගමනං උපච්ඡින්දිත්වා අඤ්ඤං දිසාභාගං නෙති, පාරාජිකං. සයමෙව යංකිඤ්චි ගාමතිත්ථං සම්පත්තං ඨානා අචාවෙන්තොව වික්කිණිත්වා ගච්ඡති, නෙව අත්ථි අවහාරො. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතීති.

නාවට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

යානට්ඨකථා

100. යානට්ඨෙ – යානං තාව දස්සෙන්තො **"යානං නාම වය්හ"**න්තිආදිමාහ. තත්ථ උපරි මණ්ඩපසදිසං පදරච්ඡන්නං සබ්බපලිගුණ්ඨිමං වා ඡාදෙත්වා කතං **වය්හං**. උභොසු පස්සෙසු සුවණ්ණරජතාදිමයා ගොපානසියො දත්වා ගරුළපක්ඛකනයෙන කතා **සන්දමානිකා. රථො ච සකටඤ්ච** පාකටමෙව. තෙසු යත්ථ කත්ථචි සවිඤ්ඤාණකං වා අවිඤ්ඤාණකං වා රාසිආදිවසෙන ඨපිතං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තෙන ඨානා චාවෙන්තස්ස නාවට්ඨෙ ච ථලට්ඨෙ ච වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

අයං පන විසෙසො – යානට්ඨං තණ්ඩුලාදිභණ්ඩං පිටකෙන ගණ්හතො පිටකෙ අනුක්ඛිත්තෙපි පිටකං අපහරිත්වා තණ්ඩුලාදීනං එකාබද්ධභාවෙ විකොපිතෙ පාරාජිකං. ථලට්ඨාදීසුපි අයං නයො ලබ්භති. **යානං අවහරිස්සාමී**තිආදිම්හි

දුතියපරියෙසනාදීනි වුත්තනයානෙව. **ඨානා චාවෙතීති** එත්ථ පන දුකයුත්තස්ස යානස්ස ද්වින්නං ගොණානං අට්ඨ පාදා, ද්වෙ ච චක්කානීති දස ඨානානි. තං ථෙය්‍යචිත්තස්ස ධුරෙ නිසීදිත්වා පාජයතො ගොණානං පාදුද්ධාරෙ ථුල්ලච්චයං. චක්කානං පන පථවියං පතිට්ඨිතප්පදෙසතො කෙසග්ගමත්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. සචෙ පන ගොණා ‘‘නායං අම්හාකං සාමිකො’’ති ඤත්වා ධුරං ඡඩ්ඩෙත්වා ආකඩ්ඪන්තා තිට්ඨන්ති වා ඵන්දන්ති වා, රක්ඛති තාව. ගොණෙ පුන උජුකං පටිපාදෙත්වා ධුරං ආරොපෙත්වා දළ්හං යොජෙත්වා පාචනෙන විජ්ඣිත්වා පාජෙන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව තෙසං පාදුද්ධාරෙ ථුල්ලච්චයං. චක්කාතික්කමෙ පාරාජිකං.

සචෙපි සකද්දමෙ මග්ගෙ එකං චක්කං කද්දමෙ ලග්ගං හොති, දුතියං චක්කං ගොණා පරිවත්තෙන්තා පවත්තෙන්ති, එකස්ස ඨිතත්තා න තාව අවහාරො හොති . ගොණෙ පන පුන උජුකං පටිපාදෙත්වා පාජෙන්තස්ස ඨිතචක්කෙ කෙසග්ගමත්තං ඵුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. චතුයුත්තකස්ස පන අට්ඨාරස ඨානානි, අට්ඨයුත්තකස්ස චතුත්තිංසාති – එතෙනුපායෙන යුත්තයානස්ස ඨානභෙදො වෙදිතබ්බො.

යං පන අයුත්තකං ධුරෙ එකාය පච්ඡතො ච ද්වීහි උපත්ථම්භිනීහි උපත්ථම්භෙත්වා ඨපිතං, තස්ස තිණ්ණං උපත්ථම්භිනීනං චක්කානඤ්ච වසෙන පඤ්ච ඨානානි. සචෙ ධුරෙ උපත්ථම්භිනී හෙට්ඨාභාගෙ කප්පකතා හොති, ඡ ඨානානි. පච්ඡතො පන අනුපත්ථම්භෙත්වා ධුරෙ උපත්ථම්භිතස්සෙව උපත්ථම්භිනීවසෙන තීණි වා චත්තාරි වා ඨානානි. ධුරෙන ඵලකස්ස වා දාරුකස්ස වා උපරි ඨපිතස්ස තීණි ඨානානි. තථා පථවියං ඨපිතස්ස. තං ධුරංකඩ්ඪිත්වා වා උක්ඛිපිත්වා වා පුරතො ච පච්ඡතො ච ඨානා චාවෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. චක්කානං පතිට්ඨිතට්ඨානෙ කෙසග්ගමත්තං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. චක්කානි අපනෙත්වා ද්වීහි අක්ඛසීසෙහි දාරූනං උපරි ඨපිතස්ස ද්වෙ ඨානානි. තං කඩ්ඪන්තො වා උක්ඛිපන්තො වා ඵුට්ඨොකාසං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. භූමියං ඨපිතස්ස ධුරෙන ච චතූහි ච අක්ඛුද්ධීහි පතිට්ඨිතවසෙන පඤ්ච ඨානානි. තං ධුරෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪතො උද්ධීනං පච්ඡිමන්තෙහි පුරිමන්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. උද්ධීසු ගහෙත්වා කඩ්ඪතො උද්ධීනං පුරිමන්තෙහි පච්ඡිමන්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. පස්සෙ ගහෙත්වා කඩ්ඪතො උද්ධීනංයෙව තිරියං පතිට්ඨිතට්ඨානස්ස අතික්කමෙන පාරාජිකං. මජ්ඣෙ ගහෙත්වා උක්ඛිපතො කෙසග්ගමත්තං පථවිතො මුත්තෙ පාරාජිකං. අථ උද්ධිඛාණුකා න හොන්ති, සමමෙව බාහං කත්වා මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්වා අක්ඛසීසානි පවෙසිතානි හොන්ති, තං හෙට්ඨිමතලස්ස සමන්තා සබ්බං පථවිං ඵුසිත්වා තිට්ඨති. තත්ථ චතූසු දිසාසු උද්ධඤ්ච ඵුට්ඨට්ඨානාතික්කමවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. භූමියං නාභියා ඨපිතචක්කස්ස එකමෙව ඨානං, තස්ස පඤ්චහාකාරෙහි පරිච්ඡෙදො. නෙමිපස්සෙන ච නාභියා ච ඵුසිත්වා ඨිතස්ස ද්වෙ ඨානානි. නෙමියා උට්ඨිතභාගං පාදෙන අක්කමිත්වා භූමියං ඵුසාපෙත්වා අරෙසු වා නෙමියා වා ගහෙත්වා උක්ඛිපන්තස්ස අත්තනා කතට්ඨානං ඨානං න හොති, තස්මා තස්මිං ඨිතෙපි අවසෙසට්ඨානෙ අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං.

භිත්තිං නිස්සාය ඨපිතචක්කස්සාපි ද්වෙ ඨානානි. තත්ථ පඨමං භිත්තිතො මොචෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා පථවිතො කෙසග්ගමත්තුද්ධාරෙ පාරාජිකං. පඨමං භූමිතො මොචෙන්තස්ස පන සචෙ භිත්තියං පතිට්ඨිතට්ඨානං න කුප්පති, එසෙව නයො. අථ අරෙසු ගහෙත්වා හෙට්ඨා කඩ්ඪන්තස්ස භිත්තිං ඵුසිත්වා ඨිතොකාසස්ස උපරිමො අන්තො හෙට්ඨිමං අතික්කමති, පාරාජිකං. මග්ගප්පටිපන්නෙ යානෙ යානසාමිකො කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඔරොහිත්වා මග්ගා ඔක්කන්තො හොති, අථඤ්ඤො භික්ඛු පටිපථං ආගච්ඡන්තො ආරක්ඛසුඤ්ඤං පස්සිත්වා, ‘‘යානං අවහරිස්සාමී’’ති ආරොහති, තස්ස පයොගං විනායෙව ගොණා ගහෙත්වා පක්කන්තා, අවහාරො නත්ථි. සෙසං නාවායං වුත්තසදිසන්ති.

යානට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

භාරට්ඨකථා

101. ඉතො පරං භාරොයෙව **භාරට්ඨං**. සො සීසභාරාදිවසෙන චතුධා දස්සිතො. තත්ථ සීසභාරාදීසු අසම්මොහත්ථං සීසාදීනං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සීසස්ස තාව පුරිමගලෙ ගලවාටකො, පිට්ඨිගලෙ කෙසඤ්චි කෙසන්තෙ ආවට්ටො හොති, ගලස්සෙව උභොසු පස්සෙසු කෙසඤ්චි කෙසා ඔරුය්හ ජායන්ති, යෙ කණ්ණචූළිකාති වුච්චන්ති, තෙසං අධොභාගො චාති අයං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො, තතො උපරි සීසං. එත්ථන්තරෙ ඨිතභාරො **සීසභාරො** නාම.

උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචූළිකාහි පට්ඨාය හෙට්ඨා, කප්පරෙහි පට්ඨාය උපරි, පිට්ඨිගලාවත්තතො ච ගලවාටකතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා, පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවත්තතො ච උරපරිච්ඡෙදමජ්ඣෙ හදයආවාටතො ච පට්ඨාය උපරි ඛන්ධො. එත්ථන්තරෙ ඨිතභාරො **ඛන්ධභාරො** නාම.

පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවත්තතො පන හදයආවාටතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා යාව පාදනඛසිඛා, අයං කටිපරිච්ඡෙදො. එත්ථන්තරෙ සමන්තතො සරීරෙ ඨිතභාරො **කටිභාරො** නාම.

කප්පරතො පට්ඨාය පන හෙට්ඨා යාව හත්ථනඛසිඛා, අයං ඔලම්බකපරිච්ඡෙදො. එත්ථන්තරෙ ඨිතභාරො **ඔලම්බකො** නාම.

ඉදානි **සීසෙ භාරන්ති**ආදීසු අයං අපුබ්බවිනිච්ඡයො – යො භික්ඛු ‘‘ඉදං ගහෙත්වා එත්ථ යාහී’’ති සාමිකෙහි අනාණත්තො සයමෙව ‘‘මය්හං ඉදං නාම දෙථ, අහං වො භණ්ඩං වහාමී’’ති තෙසං භණ්ඩං සීසෙන ආදාය ගච්ඡන්තො ථෙය්‍යචිත්තෙන තං භණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. යථාවුත්තසීසපරිච්ඡෙදං අනතික්කාමෙන්තොව ඉතො චිතො ච සංසන්තො සාරෙතිපි පච්චාසාරෙතිපි, ථුල්ලච්චයං. ඛන්ධං ඔරොපිතමත්තෙ කිඤ්චාපි සාමිකානං ‘‘වහතූ’’ති චිත්තං අත්ථි, තෙහි පන අනාණත්තත්තා පාරාජිකං. ඛන්ධං පන අනොරොපෙත්වාපි සීසතො කෙසග්ගමත්තං මොචෙන්තස්ස පාරාජිකං. යමකභාරස්ස පන එකො භාරො සීසෙ පතිට්ඨාති, එකො පිට්ඨියං, තත්ථ ද්වින්නං ඨානානං වසෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන සුද්ධසීසභාරාදීනංයෙව වසෙන දෙසනා ආරද්ධා. යො චායං සීසභාරෙ වුත්තො, ඛන්ධභාරාදීසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

හත්ථෙ භාරන්ති එත්ථ පන හත්ථෙන ගහිතත්තා ඔලම්බකො ‘‘හත්ථෙ භාරො’’ති වුත්තො.

සො පඨමංයෙව භූමිතො වා ගහිතො හොතු, සුද්ධචිත්තෙන සීසාදීහි වා, ‘‘හත්ථෙ භාරො’’ ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති . තං ථෙය්‍යචිත්තෙන තාදිසං ගහනට්ඨානං දිස්වා භූමියං වා ගච්ඡාදීසු වා නික්ඛිපන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. **භූමිතො ගණ්හාතීති** එත්ථ පන තෙසං භාරානං යංකිඤ්චි පාතරාසාදිකාරණා සුද්ධචිත්තෙන භූමියං නික්ඛිපිත්වා පුන ථෙය්‍යචිත්තෙන කෙසග්ගමත්තං උද්ධරන්තස්ස පාරාජිකන්ති.

භාරට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ආරාමට්ඨකථා

102. ආරාමට්ඨෙපි – ආරාමං තාව දස්සෙන්තො **‘‘ආරාමො නාම පුප්ඵාරාමො ඵලාරාමො’’**ති ආහ. තෙසු වස්සිකාදීනං පුප්ඵනකො **පුප්ඵාරාමො**. අම්බඵලාදීනං ඵලනකො **ඵලාරාමො**. ආරාමෙ චතූහි ඨානෙහි නික්ඛිත්තස්ස විනිච්ඡයො භූමට්ඨාදීසු වුත්තනයො එව.

තත්ථජාතකෙ පන **මූලන්ති** උසීරහිරිවෙරාදිකං යංකිඤ්චි මූලං, තං උප්පාටෙත්වා වා උප්පාටිතං වා ගණ්හන්තස්ස යෙන මූලෙන වත්ථු පූරති, තස්මිං ගහිතෙ පාරාජිකං. කන්දොපි මූලෙනෙව සඞ්ගහිතො. උප්පාටෙන්තස්ස චෙත්ථ අප්පමත්තකෙපි අච්ඡින්නෙ ථුල්ලච්චයමෙව. තත්ථ විනිච්ඡයො හිසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. **තචන්ති** භෙසජ්ජත්ථාය වා රජනත්ථාය වා උපයොගගමනූපගං යංකිඤ්චි රුක්ඛත්තචං; තං උප්පාටෙත්වා වා උප්පාටිතං වා ගණ්හන්තස්ස මූලෙ වුත්තනයෙන පාරාජිකං. **පුප්ඵන්ති** වස්සිකමල්ලිකාදිකං යංකිඤ්චි පුප්ඵං, තං ඔචිනිත්වා වා ඔචිනිතං වා ගණ්හන්තස්ස උප්පලපදුමෙසු වුත්තනයෙන පාරාජිකං. පුප්ඵානම්පි හි වණ්ටං වා බන්ධනං වා අච්ඡින්නං රක්ඛති. වණ්ටබ්භන්තරෙ පන කෙසඤ්චි සූචිකා හොති, සා න රක්ඛති. **ඵලන්ති** අම්බඵලතාලඵලාදිකං යංකිඤ්චි, තං රුක්ඛතො ගණ්හන්තස්ස විනිච්ඡයො රුක්ඛෙ ලග්ගිතකථායං වුත්තො. අපනෙත්වා ඨපිතං භූමට්ඨාදිසඞ්ගහිතමෙව.

ආරාමං අභියුඤ්ජතීති පරසන්තකං ‘‘මම සන්තකො අය’’න්ති මුසා භණිත්වා අභියුඤ්ජති, අදින්නාදානස්ස පයොගත්තා දුක්කටං. **සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙතීති** විනිච්ඡයකුසලතාය බලවනිස්සිතාදිභාවෙන වා ආරාමසාමිකස්ස සංසයං ජනෙති. කථං? තඤ්හි තථා විනිච්ඡයප්පසුතං දිස්වා සාමිකො චින්තෙති – ‘‘සක්ඛිස්සාමි නු ඛො අහං ඉමං ආරාමං අත්තනො කාතුං, න සක්ඛිස්සාමි නු ඛො’’ති. එවං තස්ස විමති උප්පජ්ජමානා තෙන උප්පාදිතා හොති, තස්මා ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති.

ධුරං නික්ඛිපතීති යදා පන සාමිකො ‘‘අයං ථද්ධො කක්ඛළො ජීවිතබ්‍රහ්මචරියන්තරායම්පි මෙ කරෙය්‍ය, අලං දානි මය්හං ඉමිනා ආරාමෙනා’’ති ධුරං නික්ඛිපති, අභියුඤ්ජකො පාරාජිකං ආපජ්ජති. සචෙ සයම්පි කතධුරනික්ඛෙපො හොති, අථ ච පන සාමිකෙන ධුරෙ නික්ඛිත්තෙපි අභියුඤ්ජකො ධුරං අනික්ඛිපිත්වාව ‘‘ඉමං සුට්ඨු පීළෙත්වා මම ආණාපවත්තිං දස්සෙත්වා කිඞ්කාරප්පටිස්සාවිභාවෙ නං ඨපෙත්වා දස්සාමී’’ති දාතබ්බභාවෙ සඋස්සාහො හොති, රක්ඛති තාව. අථාපි අභියුඤ්ජකො ‘‘අච්ඡින්දිත්වා න දානි නං ඉමස්ස දස්සාමී’’ති ධුරං නික්ඛිපති, සාමිකො පන න ධුරං නික්ඛිපති, පක්ඛං පරියෙසති, කාලං ආගමෙති, ‘‘ලජ්ජිපරිසං තාව ලභාමි, පච්ඡා ජානිස්සාමී’’ති පුන ගහණෙයෙව සඋස්සාහො හොති, රක්ඛතියෙව. යදා පන සොපි ‘‘න දස්සාමී’’ති, සාමිකොපි ‘‘න ලච්ඡාමී’’ති – එවං උභොපි ධුරං නික්ඛිපන්ති, තදා අභියුඤ්ජකස්ස පාරාජිකං. අථ පන අභියුඤ්ජිත්වා විනිච්ඡයං කුරුමානො අනිට්ඨිතෙ විනිච්ඡයෙ සාමිකෙනපි ධුරනික්ඛෙපෙ අකතෙ අත්තනො අස්සාමිකභාවං ජානන්තොයෙව තතො කිඤ්චි පුප්ඵං වා ඵලං වා ගණ්හාති, භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො.

ධම්මං චරන්තොති භික්ඛුසඞ්ඝෙ වා රාජකුලෙ වා විනිච්ඡයං කරොන්තො. **සාමිකං පරාජෙතීති** විනිච්ඡයිකානං උක්කොචං දත්වා කූටසක්ඛිං ඔතාරෙත්වා ආරාමසාමිකං ජිනාතීති අත්ථො. **ආපත්ති පාරාජිකස්සාති** න කෙවලං තස්සෙව, සඤ්චිච්ච තස්ස අත්ථසාධනෙ පවත්තානං කූටවිනිච්ඡයිකානම්පි කූටසක්ඛීනම්පි සබ්බෙසං පාරාජිකං. එත්ථ ච සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපවසෙනෙව පරාජයො වෙදිතබ්බො. අනික්ඛිත්තධුරො හි අපරාජිතොව හොති. **ධම්මං චරන්තො පරජ්ජතීති** සචෙපි ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන විනිච්ඡයස්ස පවත්තත්තා සයං පරාජයං පාපුණාති; එවම්පි මුසාවාදෙන සාමිකානං පීළාකරණපච්චයා ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජතීති.

ආරාමට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

විහාරට්ඨකථා

103. විහාරට්ඨෙපි – චතූහි ඨානෙහි නික්ඛිත්තං වුත්තනයමෙව. අභියොගෙපි චෙත්ථ චාතුද්දිසං සඞ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛූනං දින්නං විහාරං වා පරිවෙණං වා ආවාසං වා මහන්තම්පි ඛුද්දකම්පි අභියුඤ්ජතො අභියොගො න රුහති. අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හිතුම්පි න සක්කොති. කස්මා? සබ්බෙසං ධුරනික්ඛෙපාභාවතො. න හෙත්ථ සබ්බෙ චාතුද්දිසා භික්ඛූ ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තීති . දීඝභාණකාදිභෙදස්ස පන ගණස්ස එකපුග්ගලස්ස වා සන්තකං අභියුඤ්ජිත්වා ගණ්හන්තො සක්කොති තෙ ධුරං නික්ඛිපාපෙතුං. තස්මා තත්ථ ආරාමෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

විහාරට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ඛෙත්තට්ඨකථා

104. ඛෙත්තට්ඨෙපි – ඛෙත්තං තාව දස්සෙන්තො **‘‘ඛෙත්තං නාම යත්ථ පුබ්බණ්ණං වා අපරණ්ණං වා ජායතී’’**ති ආහ. තත්ථ **පුබ්බණ්ණ**න්ති සාලිආදීනි සත්ත ධඤ්ඤානි; **අපරණ්ණ**න්ති මුග්ගමාසාදීනි; උච්ඡුඛෙත්තාදිකම්පි එත්ථෙව සඞ්ගහිතං. ඉධාපි චතූහි ඨානෙහි නික්ඛිත්තං වුත්තනයමෙව. තත්ථජාතකෙ පන සාලිසීසාදීනි නිරුම්භිත්වා වා එකමෙකං හත්ථෙනෙව ඡින්දිත්වා වා අසිතෙන ලායිත්වා වා බහූනි එකතො උප්පාටෙත්වා වා ගණ්හන්තස්ස යස්මිං බීජෙ වා සීසෙ වා මුට්ඨියං වා මුග්ගමාසාදිඵලෙ වා වත්ථු පූරති, තස්මිං බන්ධනා මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. අච්ඡිජ්ජමානො පන දණ්ඩකො වා වාකො වා තචො වා අප්පමත්තකොපි රක්ඛති.

වීහිනාළං දීඝම්පි හොති, යාව අන්තොනාළතො වීහිසීසදණ්ඩකො න නික්ඛමති, තාව රක්ඛති. කෙසග්ගමත්තම්පි නාළතො දණ්ඩකස්ස හෙට්ඨිමතලෙ නික්ඛන්තෙ භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. අසිතෙන ලායිත්වා ගණ්හතො පන මුට්ඨිගතෙසු හෙට්ඨා ඡින්නෙසුපි සචෙ සීසානි ජටිතානි, රක්ඛන්ති තාව. විජටෙත්වා පන කෙසග්ගමත්තම්පි උක්ඛිපතො සචෙ වත්ථු පූරති, පාරාජිකං. සාමිකෙහි පන ලායිත්වා ඨපිතං සහුසං වා අහුසං වා කත්වා ගණ්හතො යෙන වත්ථු පූරති, තස්මිං ගහිතෙ පාරාජිකං. සචෙ පරිකප්පෙති ‘‘ඉදං මද්දිත්වා පප්ඵොටෙත්වා සාරමෙව ගණ්හිස්සාමී’’ති රක්ඛති තාව. මද්දනපප්ඵොටනෙසු ඨානා චාවෙන්තස්සාපි පාරාජිකං නත්ථි, පච්ඡා භාජනගතෙ කතමත්තෙ පාරාජිකං. අභියොගො පනෙත්ථ වුත්තනයො එව.

ඛීලසඞ්කමනාදීසු පථවී නාම අනග්ඝා. තස්මා සචෙ එකෙනෙව ඛීලෙන ඉතො කෙසග්ගමත්තම්පි පථවිප්පදෙසං සාමිකානං පස්සන්තානං වා අපස්සන්තානං වා අත්තනො සන්තකං කරොති, තස්මිං ඛීලෙ නාමං ඡින්දිත්වා වා අච්ඡින්දිත්වා වා සඞ්කාමිතමත්තෙ තස්ස ච, යෙ චස්ස එකච්ඡන්දා, සබ්බෙසං පාරාජිකං. සචෙ පන ද්වීහි ඛීලෙහි ගහෙතබ්බං හොති, පඨමෙ ඛීලෙ ථුල්ලච්චයං; දුතියෙ පාරාජිකං. සචෙ තීහි ගහෙතබ්බං හොති, පඨමෙ දුක්කටං, දුතියෙ ථුල්ලච්චයං, තතියෙ පාරාජිකං. එවං බහුකෙසුපි අවසානෙ ද්වෙ ඨපෙත්වා පුරිමෙහි දුක්කටං, අවසානෙ ද්වින්නං එකෙන ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. තඤ්ච ඛො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන. එවං සබ්බත්ථ.

රජ්ජුං වාති ‘‘මම සන්තකං ඉද’’න්ති ඤාපෙතුකාමො රජ්ජුං වා පසාරෙති, යට්ඨිං වා පාතෙති, දුක්කටං. ‘‘ඉදානි ද්වීහි පයොගෙහි අත්තනො සන්තකං කරිස්සාමී’’ති තෙසං පඨමෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙ පාරාජිකං.

වතිං වාති පරස්ස ඛෙත්තං පරික්ඛෙපවසෙන අත්තනො කාතුකාමො දාරූනි නිඛණති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. එකස්මිං අනාගතෙ ථුල්ලච්චයං, තස්මිං ආගතෙ පාරාජිකං. සචෙ තත්තකෙන අසක්කොන්තො සාඛාපරිවාරෙනෙව අත්තනො කාතුං සක්කොති, සාඛාපාතනෙපි එසෙව නයො. එවං යෙන යෙන පරික්ඛිපිත්වා අත්තනො කාතුං සක්කොති, තත්ථ තත්ථ පඨමපයොගෙහි දුක්කටං. අවසානෙ ද්වින්නං එකෙන ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

මරියාදං වාති පරස්ස ඛෙත්තං ‘‘මම ඉද’’න්ති ඤාපෙතුකාමො අත්තනො ඛෙත්තමරියාදං

කෙදාරපාළිං යථා පරස්ස ඛෙත්තං අතික්කමති, එවං සඞ්කාමෙති, පංසුමත්තිකාදීහි වා වඩ්ඪෙත්වා විත්ථතං කරොති, අකතං වා පන පතිට්ඨාපෙති, පුරිමපයොගෙහි දුක්කටං. ද්වින්නං පච්ඡිමානං එකෙන ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙන පාරාජිකන්ති.

ඛෙත්තට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

වත්ථුට්ඨකථා

105. වත්ථුට්ඨෙපි – වත්ථුං තාව දස්සෙන්තො **වත්ථු නාම “ආරාමවත්ථු විහාරවත්ථූ”**ති ආහ. තත්ථ බීජං වා උපරොපකෙ වා අරොපෙත්වාව කෙවලං භූමිං සොධෙත්වා තිණ්ණං පාකාරානං යෙන කෙනචි පරික්ඛිපිත්වා වා අපරික්ඛිපිත්වා වා පුප්ඵාරාමාදීනං අත්ථාය ඨපිතො භූමිභාගො ආරාමවත්ථු නාම. එතෙනෙව නයෙන එකවිහාරපරිවෙණආවාසානං අත්ථාය ඨපිතො භූමිභාගො විහාරවත්ථු නාම. යොපි පුබ්බෙ ආරාමො ච විහාරො ච හුත්වා පච්ඡා විනස්සිත්වා භූමිමත්තො ඨිතො, ආරාමවිහාරකිච්චං න කරොති, සොපි ආරාමවිහාරවත්ථුසඞ්ගහෙනෙව සඞ්ගහිතො. විනිච්ඡයො පනෙත්ථ ඛෙත්තට්ඨෙ වුත්තසදිසොයෙවාති.

වත්ථුට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

106. ගාමට්ඨෙ යං වත්තබ්බං තං වුත්තමෙව.

අරඤ්ඤට්ඨකථා

107. අරඤ්ඤට්ඨෙ – අරඤ්ඤං තාව දස්සෙන්තො **“අරඤ්ඤං නාම යං මනුස්සානං පරිග්ගහිතං හොති, තං අරඤ්ඤ”**න්ති ආහ. තත්ථ යස්මා **අරඤ්ඤං** නාම මනුස්සානං පරිග්ගහිතම්පි අත්ථි, අපරිග්ගහිතම්පි; ඉධ පන යං පරිග්ගහිතං සාරක්ඛං, යතො න විනා මූලෙන කට්ඨලතාදීනි ගහෙතුං ලබ්භන්ති, තං අධිප්පෙතං. තස්මා ‘‘යං මනුස්සානං පරිග්ගහිතං හොතී’’ති වත්වා පුන ‘‘අරඤ්ඤ’’න්ති වුත්තං. තෙන ඉමමත්ථං දස්සෙති – ‘‘න පරිග්ගහිතභාවො අරඤ්ඤස්ස ලක්ඛණං. යං පන අත්තනො අරඤ්ඤලක්ඛණෙන අරඤ්ඤං මනුස්සානඤ්ච පරිග්ගහිතං, තං ඉමස්මිං අත්ථෙ අරඤ්ඤ’’න්ති. තත්ථ විනිච්ඡයො ආරාමට්ඨාදීසු වුත්තසදිසො.

තත්ථජාතකෙසු පනෙත්ථ එකස්මිම්පි මහග්ඝරුක්ඛෙ ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. **ලතං වා**ති එත්ථ ච වෙත්තොපි ලතාපි ලතා එව; තත්ථ යො වෙත්තො වා ලතා වා දීඝා හොති, මහාරුක්ඛෙ ච ගච්ඡෙ ච විනිවිජ්ඣිත්වා වා වෙඨෙත්වා වා ගතා, සා මූලෙ ඡින්නාපි අවහාරං න ජනෙති අග්ගෙ ඡින්නාපි, යදා පන අග්ගෙපි මූලෙපි ඡින්නා හොති, තදා අවහාරං ජනෙති. සචෙ පන වෙඨෙත්වා ඨිතා හොති, වෙඨෙත්වා ඨිතා පන රුක්ඛතො මොචිතමත්තා අවහාරං ජනෙති.

තිණං වාති එත්ථ තිණං වා හොතු පණ්ණං වා, සබ්බං තිණග්ගහණෙනෙව ගහිතං; තං ගෙහච්ඡදනාදීනමත්ථාය පරෙහි ඡින්නං වා අත්තනා ඡින්දිත්වා වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. න කෙවලඤ්ච තිණපණ්ණමෙව, අඤ්ඤම්පි යංකිඤ්චි වාකඡල්ලි ආදි, යත්ථ සාමිකා සාලයා, තං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. තච්ඡෙත්වා ඨපිතො අද්ධගතොපි රුක්ඛො න ගහෙතබ්බො. යො පන අග්ගෙ ච මූලෙ ච ඡින්නො හොති, සාඛාපිස්ස පූතිකා ජාතා, ඡල්ලියොපි ගලිතා, ‘‘අයං සාමිකෙහි ඡඩ්ඩිතො’’ති ගහෙතුං වට්ටති. ලක්ඛණච්ඡින්නස්සාපි යදා ලක්ඛණං ඡල්ලියා පරියොනද්ධං හොති, තදා ගහෙතුං වට්ටති. ගෙහාදීනං අත්ථාය රුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා යදා තානි කතානි අජ්ඣාවුත්ථානි ච හොන්ති, දාරූනිපි අරඤ්ඤෙ වස්සෙන ච ආතපෙන ච විනස්සන්ති, ඊදිසානිපි දිස්වා ‘‘ඡඩ්ඩිතානී’’ති ගහෙතුං වට්ටති. කස්මා? යස්මා අරඤ්ඤසාමිකා එතෙසං අනිස්සරා. යෙහි අරඤ්ඤසාමිකානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා ඡින්නානි, තෙ එව ඉස්සරා, තෙහි ච තානි ඡඩ්ඩිතානි, නිරාලයා තත්ථ ජාතාති.

යොපි භික්ඛු පඨමංයෙව අරඤ්ඤපාලානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා යථාරුචිතෙ රුක්ඛෙ ගාහාපෙති, තස්ස තෙසං ආරක්ඛට්ඨානං අගන්ත්වාපි යථාරුචිතෙන මග්ගෙන ගන්තුං වට්ටති. අථාපි පවිසන්තො අදත්වා ‘‘නික්ඛමන්තො දස්සාමී’’ති රුක්ඛෙ ගාහාපෙත්වා නික්ඛමන්තො තෙසං දාතබ්බං දත්වා ගච්ඡති, වට්ටති එව. අථාපි ආභොගං කත්වා ගච්ඡති ‘‘දෙහී’’ති වුත්තෙ ‘‘දස්සාමී’’ති, ‘‘දෙහී’’ති වුත්තෙ දාතබ්බමෙව. සචෙ කොචි අත්තනො ධනං දත්වා ‘‘භික්ඛුස්ස ගන්තුං දෙථා’’ති වදති, ලද්ධකප්පමෙව, ගන්තුං වට්ටති. සචෙ පන කොචි ඉස්සරජාතිකො ධනං අදත්වාව ‘‘භික්ඛූනං භාගං මා ගණ්හථා’’ති වාරෙති, අරඤ්ඤපාලා ච ‘‘මයං භික්ඛූනං තාපසානඤ්ච භාගං අගණ්හන්තා කුතො ලච්ඡාම, දෙථ, භන්තෙ’’ති වදන්ති, දාතබ්බමෙව.

යො පන අරඤ්ඤපාලෙසු නිද්දායන්තෙසු වා කීළාපසුතෙසු වා කත්ථචි පක්කන්තෙසු වා ආගන්ත්වා ‘‘කුහිං අරඤ්ඤපාලා’’ති පක්කොසිත්වාපි අදිස්වා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. යොපි ආරක්ඛට්ඨානං පත්වා කම්මට්ඨානාදීනි මනසිකරොන්තො වා අඤ්ඤවිහිතො වා අස්සතියා අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. යස්සාපි තං ඨානං පත්තස්ස චොරො වා හත්ථී වා වාළමිගො වා මහාමෙඝො වා වුට්ඨහති, සො ච තම්හා උපද්දවා මුච්චිතුකම්‍යතාය සහසා තං ඨානං අතික්කමති, රක්ඛති තාව, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ඉදං පන අරඤ්ඤෙ ආරක්ඛට්ඨානං නාම සුඞ්කඝාතතොපි ගරුකතරං. සුඞ්කඝාතස්ස හි පරිච්ඡෙදං අනොක්කමිත්වා දූරතොව පරිහරන්තො දුක්කටමෙව ආපජ්ජති. ඉදං පන ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරන්තස්ස ආකාසෙන ගච්ඡතොපි පාරාජිකමෙව. තස්මා එත්ථ අප්පමත්තෙන භවිතබ්බන්ති.

අරඤ්ඤට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

උදකකථා

108. උදකෙ පන – **භාජනගත**න්ති උදකදුල්ලභකාලෙ උදකමණිකාදීසු භාජනෙසු සඞ්ගොපෙත්වා ඨපිතං; තං යස්මිං භාජනෙ ඨපිතං හොති, තං භාජනං ආවිඤ්ඡිත්වා වා ඡිද්දං කත්වා වා තත්ථ පොක්ඛරණීතළාකෙසු ච අත්තනො

භාජනං පවෙසෙත්වා ගණ්හන්තස්ස සප්පිතෙලෙසු වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

මරියාදච්ඡෙදනෙ පන තත්ථ ජාතකභූතගාමෙන සද්ධිම්පි මරියාදං ඡින්දන්තස්ස අදින්නාදානපයොගත්තා දුක්කටං. තඤ්ච පන පහාරෙ පහාරෙ හොති. අන්තොඨත්වා බහිමුඛො ඡින්දන්තො බහි අන්තෙන කාරෙතබ්බො. බහි ඨත්වා අන්තොමුඛො ඡින්දන්තො අන්තොඅන්තෙන කාරෙතබ්බො. අන්තො ච බහි ච ඡින්දිත්වා මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා තං ඡින්දන්තො මජ්ඣෙන කාරෙතබ්බො. මරියාදං දුබ්බලං කත්වා ගාවො පක්කොසති, ගාමදාරකෙහි වා පක්කොසාපෙති, තා ආගන්ත්වා ඛුරෙහි මරියාදං ඡින්දන්ති, තෙනෙව ඡින්නා හොති. මරියාදං දුබ්බලං කත්වා ගාවො උදකෙ පවෙසෙති, ගාමදාරකෙහි වා පවෙසාපෙති, තාහි උට්ඨාපිතවීචියො මරියාදං භින්දිත්වා ගච්ඡන්ති. ගාමදාරකෙ වා ''උදකෙ කීළථා''ති වදති, කීළන්තෙ වා උත්‍රාසෙති, තෙහි උට්ඨාපිතවීචියොපි මරියාදං ඡින්දිත්වා ගච්ඡන්ති. අන්තොඋදකෙ ජාතරුක්ඛං ඡින්දති, අඤ්ඤෙන වා ඡින්දාපෙති, තෙනපි පතන්තෙන උට්ඨාපිතවීචියො මරියාදං ඡින්දිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙනෙව ඡින්නා හොති. මරියාදං දුබ්බලං කත්වා තළාකරක්ඛණත්ථාය තළාකතො නිබ්බහනඋදකං වා නිද්ධමනතුම්බං වා පිදහති, අඤ්ඤතො ගච්ඡන්තං වා උදකං යථා එත්ථ පවිසති, එවං පාළිං වා බන්ධති, මාතිකං වා උජුකං කරොති, තස්ස උපරිභාගෙ ඨිතං අත්තනො තළාකං වා භින්දති, උස්සන්නං උදකං මරියාදං ගහෙත්වා ගච්ඡති, තෙනෙව ඡින්නා හොති. සබ්බත්ථ නික්ඛන්තඋදකග්ඝානුරූපෙන අවහාරෙන කාරෙතබ්බො.

නිද්ධමනපනාළිං උග්ඝාටෙත්වා නීහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. සචෙ පන තෙන මරියාදාය දුබ්බලාය කතාය අත්තනො ධම්මතාය ආගන්ත්වා වා අනාණත්තෙහි ගාමදාරකෙහි ආරොපිතා වා ගාවියො ඛුරෙහි මරියාදං භින්දන්ති, අත්තනොයෙව ධම්මතාය අනාණත්තෙහි වා ගාමදාරකෙහි උදකෙ පවෙසිතා වීචියො උට්ඨාපෙන්ති, ගාමදාරකා වා සයමෙව පවිසිත්වා කීළන්තා උට්ඨාපෙන්ති අන්තොඋදකෙ වා රුක්ඛො අඤ්ඤෙන ඡිජ්ජමානො පතිත්වා උට්ඨාපෙති, උට්ඨාපිතා වීචියො මරියාදං ඡින්දන්ති, සචෙපි මරියාදං දුබ්බලං කත්වා සුක්ඛතළාකස්ස උදකනිබ්බහනට්ඨානං වා උදකනිද්ධමනතුම්බං වා පිදහති, අඤ්ඤතො ගමනමග්ගෙ වා පාළිං බන්ධති, සුක්ඛමාතිකං වා උජුකං කරොති, පච්ඡා දෙවෙ වුට්ඨෙ උදකං ආගන්ත්වා මරියාදං භින්දති, සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යං.

යො පන නිදාඝෙ සුක්ඛවාපියා මරියාදං යාව තලං පාපෙත්වා ඡින්දති, පච්ඡා දෙවෙ වුට්ඨෙ ආගතාගතං උදකං පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. යත්තකං තප්පච්චයා සස්සං උප්පජ්ජති, තතො පාදමත්තග්ඝනකම්පි අදෙන්තො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන අස්සමණො හොති.

යං පන සබ්බසාධාරණං තළාකං හොති; තළාකෙ උදකස්ස සබ්බෙපි මනුස්සා ඉස්සරා. හෙට්ඨතො පනස්ස සස්සානි කරොන්ති, සස්සපාලනත්ථං තළාකතො මහාමාතිකා නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තමජ්ඣෙන යාති, සාපි සදා සන්දනකාලෙ සබ්බසාධාරණා. තතො පන ඛුද්දකමාතිකා නීහරිත්වා අත්තනො අත්තනො කෙදාරෙසු උදකං පවෙසෙන්ති. තං අඤ්ඤෙසං ගහෙතුං න දෙන්ති. නිදාඝසමයෙව උදකෙ මන්දීභූතෙ වාරෙන උදකං දෙන්ති, යො උදකවාරෙ සම්පත්තෙ න ලභති, තස්ස සස්සානි මිලායන්ති; තස්මා අඤ්ඤෙසං වාරෙ අඤ්ඤො ගහෙතුං න ලභති. තත්ථ යො භික්ඛු පරෙසං ඛුද්දකමාතිකාතො වා කෙදාරතො වා උදකං ථෙය්‍යචිත්තෙන අත්තනො වා පරස්ස වා මාතිකං වා කෙදාරං වා පවෙසෙති, අටවිමුඛං වා වාහෙති, අවහාරො වස්ස හොති.

යොපි ''චිරෙන මෙ උදකවාරො භවිස්සති, ඉදඤ්ච සස්සං මිලායතී''ති පරෙසං කෙදාරෙ

පවිසන්තස්ස උදකස්ස පවිසනමග්ගං පිදහිත්වා අත්තනො කෙදාරං පවෙසෙති, අවහාරො එව. සචෙ පන තළාකතො අනිග්ගතෙ පරෙසං මාතිකාමුඛං අසම්පත්තෙව උදකෙ සුක්ඛමාතිකංයෙව යථා ආගච්ඡන්තං උදකං අඤ්ඤෙසං කෙදාරෙ අප්පවිසිත්වා අත්තනොයෙව කෙදාරං පවිසති, එවං තත්ථ තත්ථ බන්ධති. අනික්ඛන්තෙ බද්ධා සුබද්ධා, නික්ඛන්තෙ බද්ධා, භණ්ඩදෙය්‍යං. තළාකං ගන්ත්වා සයමෙව නිද්ධමනපනාළිං උග්ඝාටෙත්වා අත්තනො කෙදාරං පවෙසෙන්තස්සාපි නත්ථී අවහාරො. කස්මා? තළාකං නිස්සාය ඛෙත්තස්ස කතත්තා. **කුරුන්දියාදීසු** පන ''අවහාරො''ති වුත්තං. තං ''වත්ථුං කාලඤ්ච දෙසඤ්චා''ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන න සමෙති. තස්මා **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තමෙව යුත්තන්ති.

උදකකථා නිට්ඨිතා.

දන්තපොනකථා

109. දන්තපොණං ආරාමට්ඨකවිනිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. අයං පන විසෙසො – යො සඞ්ඝස්ස වෙතනභතො හුත්වා දෙවසිකං වා පක්ඛමාසවාරෙන වා දන්තකට්ඨං ආහරති, සො තං ආහරිත්වා ඡින්දිත්වාපි යාව භික්ඛුසඞ්ඝං න සම්පටිච්ඡාපෙති, තාව තස්සෙව හොති. තස්මා තං ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. තත්ථජාතකං පන ගරුභණ්ඩං, තම්පි භික්ඛුසඞ්ඝෙන රක්ඛිතගොපිතං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. එසෙව නයො ගණපුග්ගලගිහිමනුස්සසන්තකෙපි ඡින්නකෙ අච්ඡින්නකෙ ච. තෙසං ආරාමුය්‍යානභූමීසු ජාතං සාමණෙරා වාරෙන භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දන්තකට්ඨං ආහරන්තා ආචරියුපජ්ඣායානම්පි ආහරන්ති, තං යාව ඡින්දිත්වා සඞ්ඝං න පටිච්ඡාපෙන්ති, තාව සබ්බං තෙසංයෙව හොති. තස්මා තම්පි ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. යදා පන තෙ ඡින්දිත්වා සඞ්ඝස්ස පටිච්ඡාපෙත්වා දන්තකට්ඨමාළකෙ නික්ඛිපන්ති, ''යථාසුඛං

භික්ඛුසඞ්ඝො පරිභුඤ්ජතූ’’ති; තතො පට්ඨාය අවහාරො නත්ථි, වත්තං පන ජානිතබ්බං. යො හි දෙවසිකං සඞ්ඝමජ්ඣෙ ඔසරති, තෙන දිවසෙ දිවසෙ එකමෙව දන්තකට්ඨං ගහෙතබ්බං. යො පන දෙවසිකං න ඔසරති, පධානඝරෙ වසිත්වා ධම්මසවනෙ වා උපොසථග්ගෙ වා දිස්සති, තෙන පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා චත්තාරි පඤ්චදන්තකට්ඨානි අත්තනො වසනට්ඨානෙ ඨපෙත්වා ඛාදිතබ්බානි. තෙසු ඛීණෙසු සචෙ පුනපි දන්තකට්ඨමාළකෙ බහූනි හොන්තියෙව, පුනපි ආහරිත්වා ඛාදිතබ්බානි. යදි පන පමාණං අසල්ලක්ඛෙත්වා ආහරති, තෙසු අක්ඛීණෙසුයෙව මාළකෙ ඛීයන්ති, තතො කෙචි ථෙරා ‘‘යෙහි ගහිතානි, තෙ පටිආහරන්තූ’’ති වදෙය්‍යුං, කෙචි ‘‘ඛාදන්තු, පුන සාමණෙරා ආහරිස්සන්තී’’ති, තස්මා විවාදපරිහරණත්ථං පමාණං සල්ලක්ඛෙතබ්බං. ගහණෙ පන දොසො නත්ථි. මග්ගං ගච්ඡන්තෙනාපි එකං වා ද්වෙ වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගන්තබ්බන්ති.

දන්තපොනකථා නිට්ඨිතා.

වනප්පතිකථා

110. වනස්ස පතීති **වනප්පති;** වනජෙට්ඨකරුක්ඛස්සෙතං අධිවචනං. ඉධ පන සබ්බොපි මනුස්සෙහි පරිග්ගහිතරුක්ඛො අධිප්පෙතො අම්බලබුජපනසාදිකො. යත්ථ වා පන මරිචවල්ලිආදීනි ආරොපෙන්ති, සො ඡිජ්ජමානො සචෙ එකායපි ඡල්ලියා වා වාකෙන වා සකලිකාය වා ඵෙග්ගුනා වා සම්බද්ධොව හුත්වා භූමියං පතති, රක්ඛති තාව.

යො පන ඡින්නොපි වල්ලීහි වා සාමන්තරුක්ඛසාඛාහි වා සම්බද්ධො සන්ධාරිතත්තා උජුකමෙව තිට්ඨති, පතන්තො වා භූමිං න පාපුණාති, නත්ථි තත්ථ පරිහාරො, අවහාරො එව හොති. යොපි කකචෙන ඡින්නො අච්ඡින්නො විය හුත්වා තථෙව තිට්ඨති, තස්මිම්පි එසෙව නයො.

යො පන රුක්ඛං දුබ්බලං කත්වා පච්ඡා චාලෙත්වා පාතෙති, අඤ්ඤෙන වා චාලාපෙති; අඤ්ඤං වාස්ස සන්තිකෙ රුක්ඛං ඡින්දිත්වා අජ්ඣොත්ථරති, පරෙන වා අජ්ඣොත්ථරාපෙති; මක්කටෙ වා පරිපාතෙත්වා තත්ථ ආරොපෙති, අඤ්ඤෙන වා ආරොපාපෙති; වග්ගුලියො වා තත්ථ ආරොපෙති, පරෙන වා ආරොපාපෙති; තා තං රුක්ඛං පාතෙන්ති, තස්සෙව අවහාරො.

සචෙ පන තෙන රුක්ඛෙ දුබ්බලෙ කතෙ අඤ්ඤො අනාණත්තො එව තං චාලෙත්වා පාතෙති,

රුක්ඛෙන වා අජ්ඣොත්ථරති, අත්තනො ධම්මතාය මක්කටා වා වග්ගුලියො වා ආරොහන්ති, පරො වා අනාණත්තො ආරොපෙති, සයං වා එස වාතමුඛං සොධෙති, බලවවාතො ආගන්ත්වා රුක්ඛං පාතෙති; සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යං. වාතමුඛසොධනං පනෙත්ථ අසම්පත්තෙ වාතෙ සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණාදීහි සමෙති, නො අඤ්ඤථා. රුක්ඛං ආවිජ්ඣිත්වා සත්ථෙන වා ආකොටෙති, අග්ගිං වා දෙති, මණ්ඩූකකණ්ටකං වා විසං වා ආකොටෙති, යෙන සො මරති, සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති.

වනප්පතිකථා නිට්ඨිතා.

හරණකකථා

111. හරණකෙ – **අඤ්ඤස්ස හරණකං භණ්ඩං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසතීති** පරං සීසභාරාදීහි භණ්ඩං ආදාය ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘එතං හරිස්සාමී’’ති වෙගෙන ගන්ත්වා ආමසති, එත්තාවතා අස්ස දුක්කටං. **ඵන්දාපෙතීති** ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනං කරොති, සාමිකො න මුඤ්චති, තෙනස්ස ථුල්ලච්චයං. **ඨානා චාවෙතීති** ආකඩ්ඪිත්වා සාමිකස්ස හත්ථතො මොචෙති, තෙනස්ස පාරාජිකං. සචෙ පන තං භණ්ඩසාමිකො උට්ඨහිත්වා පොථෙත්වා පුන තං භණ්ඩං මොචාපෙත්වා ගණ්හෙය්‍ය, භික්ඛු පඨමග්ගහණෙනෙව පාරාජිකො. සීසතො වා කණ්ණතො වා ගීවතො වා හත්ථතො වා අලඞ්කාරං ඡින්දිත්වා වා මොචෙත්වා වා ගණ්හන්තස්ස සීසාදීහි මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. හත්ථෙ පන වලයං වා කටකං වා අනීහරිත්වා අග්ගබාහං සංසන්තොව අපරාපරං වා සාරෙති, ආකාසගතං වා කරොති, රක්ඛති තාව. රුක්ඛමූලචීවරවංසෙසු වලයමිව න පාරාජිකං ජනෙති. කස්මා? සවිඤ්ඤාණකත්තා. සවිඤ්ඤාණකකොට්ඨාසගතඤ්හි යාව තතො න නීහටං, තාව තත්ථෙව හොති. එසෙව නයො අඞ්ගුලිමුද්දිකපාදකටකකටූපගපිළන්ධනෙසු.

යො පන පරස්ස නිවත්ථසාටකං අච්ඡින්දති, පරො ච සලජ්ජිතාය සහසා න මුඤ්චති, එකෙනන්තෙන චොරො කඩ්ඪති, එකෙනන්තෙන පරො, රක්ඛති තාව. පරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. අථාපි තං කඩ්ඪන්තස්ස ඡිජ්ජිත්වා එකදෙසො හත්ථගතො හොති, සො ච පාදං අග්ඝති පාරාජිකමෙව. **සහභණ්ඩහාරකන්ති** ‘‘සහභණ්ඩහාරකං භණ්ඩං නෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘ඉතො යාහී’’ති භණ්ඩහාරකං තජ්ජෙති, සො භීතො චොරෙන අධිප්පෙතදිසාභිමුඛො හුත්වා එකං පාදං සඞ්කාමෙති, චොරස්ස ථුල්ලච්චයං; දුතියෙ පාරාජිකං. **පාතාපෙතීති** අථාපි චොරො භණ්ඩහාරකස්ස හත්ථෙ ආවුධං දිස්වා සාසඞ්කො හුත්වා පාතාපෙත්වා ගහෙතුකාමො එකමන්තං පටික්කම්ම සන්තජ්ජෙත්වා පාතාපෙති, පරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං.

පාතාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සාතිආදි පන පරිකප්පවසෙන වුත්තං. යො හි භණ්ඩං පාතාපෙත්වා ‘‘යං මම රුච්චති, තං ගහෙස්සාමී’’ති පරිකප්පෙත්වා පාතාපෙති, තස්ස පාතාපනෙ ච ආමසනෙ ච දුක්කටං, ඵන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයං. පාදග්ඝනකස්ස ඨානා චාවනෙ පාරාජිකං. තං පච්ඡා පටිපාතියමානස්ස මුඤ්චතොපි නත්ථියෙව සමණභාවො. යොපි භණ්ඩහාරකං අතික්කමන්තං දිස්වා අනුබන්ධන්තො ‘‘තිට්ඨ, තිට්ඨ, භණ්ඩං පාතෙහී’’ති වත්වා පාතාපෙති, තස්සාපි තෙන හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං.

යො පන ‘‘තිට්ඨ තිට්ඨා’’ති වදති, ‘‘පාතෙහී’’ති න වදති; ඉතරො ච තං ඔලොකෙත්වා ‘‘සචෙ එස මං පාපුණෙය්‍ය, සාතෙය්‍යාපි ම’’ න්ති සාලයොව හුත්වා තං භණ්ඩං ගහනට්ඨානෙ පක්ඛිපිත්වා ‘‘පුන නිවත්තිත්වා ගහෙස්සාමී’’ති පක්කමති, පාතනපච්චයා පාරාජිකං නත්ථි. ආගන්ත්වා පන ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. අථ පනස්ස එවං හොති – ‘‘මයා පාතාපෙන්තෙනෙව ඉදං මම සන්තකං කත’’න්ති තතො නං සකසඤ්ඤාය ගණ්හාති; ගහණෙ රක්ඛති, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ‘‘දෙහී’’ති වුත්තෙ අදෙන්තස්ස සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. ‘‘සො ඉමං ඡඩ්ඩෙත්වා ගතො, අනජ්ඣාවුත්ථකං දානි ඉද’’න්ති පංසුකූලසඤ්ඤාය ගණ්හතොපි එසෙව නයො. අථ පන සාමිකො ‘‘තිට්ඨ තිට්ඨා’’ති වුත්තමත්තෙනෙව ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා ‘‘න දානි ඉදං මය්හ’’න්ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා නිරාලයො ඡඩ්ඩෙත්වා පලායති, තං ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරෙ දුක්කටං. ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බං, අදෙන්තස්ස පාරාජිකං. කස්මා? තස්ස පයොගෙන ඡඩ්ඩිතත්තාති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. අඤ්ඤෙසු පන විචාරණා එව නත්ථි. පුරිමනයෙනෙව සකසඤ්ඤාය වා පංසුකූලසඤ්ඤාය වා ගණ්හන්තෙපි අයමෙව විනිච්ඡයොති.

හරණකකථා නිට්ඨිතා.

උපනිධිකථා

112. උපනිධිම්හි – **නාහං ගණ්හාමී**ති සම්පජානමුසාවාදෙපි අදින්නාදානස්ස පයොගත්තා දුක්කටං. ‘‘කිං තුම්හෙ භණථ? නෙවිදං මය්හං අනුරූපං, න තුම්හාක’’න්තිආදීනි වදන්තස්සාපි දුක්කටමෙව. ‘‘රහො මයා එතස්ස හත්ථෙ ඨපිතං, න අඤ්ඤො කොචි ජානාති, ‘දස්සති නු ඛො මෙ නො’’’ති සාමිකො විමතිං උප්පාදෙති, භික්ඛුස්ස ථුල්ලච්චයං. තස්ස ඵරුසාදිභාවං දිස්වා සාමිකො ‘‘න මය්හං දස්සතී’’ති ධුරං නික්ඛිපති, තත්‍ර සචායං භික්ඛු ‘‘කිලමෙත්වා නං දස්සාමී’’ති දානෙ සඋස්සාහො, රක්ඛති තාව. සචෙපි සො දානෙ නිරුස්සාහො, භණ්ඩස්සාමිකො පන ගහණෙ සඋස්සාහො , රක්ඛතෙව. යදි පන සො දානෙ නිරුස්සාහො භණ්ඩසාමිකොපි ‘‘න මය්හං දස්සතී’’ති ධුරං නික්ඛිපති, එවං උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන භික්ඛුනො පාරාජිකං . යදිපි මුඛෙන ‘‘දස්සාමී’’ති වදති, චිත්තෙන පන අදාතුකාමො, එවම්පි සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. තං පන උපනිධි නාම සඞ්ගොපනත්ථාය අත්තනො හත්ථෙ පරෙහි ඨපිතභණ්ඩං, අගුත්තදෙසතො ඨානා චාවෙත්වා ගුත්තට්ඨානෙ ඨපනත්ථාය හරතො අනාපත්ති. ථෙය්‍යචිත්තෙනපි ඨානා චාවෙන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. කස්මා? අත්තනො හත්ථෙ නික්ඛිත්තත්තා, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජතොපි එසෙව නයො. තාවකාලිකග්ගහණෙපි තථෙව. **ධම්මං චරන්තො**තිආදි වුත්තනයමෙව. අයං තාව **පාළිවණ්ණනා**.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො පනෙත්ථ පත්තචතුක්කාදිවසෙන එවං වුත්තො – එකො කිර භික්ඛු පරස්ස මහග්ඝෙ පත්තෙ ලොභං උප්පාදෙත්වා තං හරිතුකාමො ඨපිතට්ඨානමස්ස සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා අත්තනොපි පත්තං තස්සෙව සන්තිකෙ ඨපෙසි. සො පච්චූසසමයෙ ආගන්ත්වා ධම්මං වාචාපෙත්වා නිද්දායමානං මහාථෙරමාහ – ‘‘වන්දාමි, භන්තෙ’’ති. ‘‘කො එසො’’ති? ‘‘අහං, භන්තෙ, ආගන්තුකභික්ඛු, කාලස්සෙවම්හි ගන්තුකාමො, අසුකස්මිඤ්ච මෙ ඨානෙ ඊදිසෙන නාම අංසබද්ධකෙන ඊදිසාය පත්තත්ථවිකාය පත්තො ඨපිතො. සාධාහං, භන්තෙ, තං ලභෙය්‍ය’’න්ති ථෙරො පවිසිත්වා තං ගණ්හි. උද්ධාරෙයෙව චොරස්ස පාරාජිකං. සචෙ ආගන්ත්වා ‘‘කොසි ත්වං අවෙලාය ආගතො’’ති වුත්තො භීතො පලායති, පාරාජිකං පත්වාව පලායති. ථෙරස්ස පන සුද්ධචිත්තත්තා අනාපත්ති. ථෙරො ‘‘තං ගණ්හිස්සාමී’’ති අඤ්ඤං ගණ්හි, එසෙව නයො. අයං පන අඤ්ඤං තාදිසමෙව ගණ්හන්තෙ යුජ්ජති, මනුස්සවිග්ගහෙ ආණත්තසදිසවත්ථුස්මිං විය. **කුරුන්දියං** පන ‘‘පදවාරෙන කාරෙතබ්බො’’ති වුත්තං, තං අතාදිසමෙව ගණ්හන්තෙ යුජ්ජති.

තං මඤ්ඤමානො අත්තනො පත්තං ගණ්හිත්වා අදාසි, චොරස්ස සාමිකෙන දින්නත්තා පාරාජිකං නත්ථි, අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටං. තං මඤ්ඤමානො චොරස්සෙව පත්තං ගණ්හිත්වා අදාසි, ඉධාපි චොරස්ස අත්තනො සන්තකත්තා පාරාජිකං නත්ථි, අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටමෙව. සබ්බත්ථ ථෙරස්ස අනාපත්ති.

අපරො ‘‘පත්තං චොරෙස්සාමී’’ති තථෙව නිද්දායමානං ථෙරං වන්දි. ‘‘කො අය’’න්ති ච වුත්තෙ ‘අහං, භන්තෙ, ගිලානභික්ඛු, එකං තාව මෙ පත්තං දෙථ, ගාමද්වාරං ගන්ත්වා භෙසජ්ජං ආහරිස්සාමී’’ති. ථෙරො ‘‘ඉධ ගිලානො නත්ථි, චොරො අයං භවිස්සතී’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘ඉමං හරතූ’’ති අත්තනො වෙරිභික්ඛුස්ස පත්තං නීහරිත්වා අදාසි, ද්වින්නම්පි උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. ‘‘වෙරිභික්ඛුස්ස පත්තො’’ති සඤ්ඤාය අඤ්ඤස්ස පත්තං උද්ධරන්තෙපි එසෙව නයො. සචෙ පන ‘‘වෙරිස්සාය’’න්ති සඤ්ඤාය චොරස්සෙව පත්තං උද්ධරිත්වා දෙති, වුත්තනයෙනෙව ථෙරස්ස පාරාජිකං, චොරස්ස දුක්කටං. අථ ‘‘වෙරිස්සාය’’න්ති මඤ්ඤමානො අත්තනො පත්තං දෙති, වුත්තනයෙනෙව උභින්නම්පි දුක්කටං.

එකො මහාථෙරො උපට්ඨාකං දහරභික්ඛුං ‘‘පත්තචීවරං ගණ්හ, අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරිස්සාමා’’ති ආහ. දහරො ගහෙත්වා ථෙරස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡන්තො ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා සචෙ සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරොති, පාරාජිකං නත්ථි. කස්මා? ආණත්තියා ගහිතත්තා. සචෙ පන මග්ගතො ඔක්කම්ම අටවිං පවිසති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. අථ නිවත්තිත්වා විහාරාභිමුඛො පලායිත්වා විහාරං පවිසිත්වා ගච්ඡති, උපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. අථාපි මහාථෙරස්ස නිවාසනපරිවත්තනට්ඨානතො ගාමාභිමුඛො පලායති, ගාමූපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. යදි පන උභොපි පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජිත්වා වා ගහෙත්වා වා නික්ඛමන්ති, ථෙරො ච පුනපි තං වදති – ‘‘පත්තචීවරං ගණ්හ, විහාරං ගමිස්සාමා’’ති. තත්‍ර චෙ සො පුරිමනයෙනෙව ථෙය්‍යචිත්තෙන සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරොති, රක්ඛති තාව. අටවිං පවිසති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. නිවත්තිත්වා ගාමාභිමුඛො එව පලායති, ගාමූපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. පුරතො විහාරාභිමුඛො පලායිත්වා විහාරෙ අට්ඨත්වා අනිසීදිත්වා අවූපසන්තෙනෙව ථෙය්‍යචිත්තෙන ගච්ඡති, උපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. යො පන අනාණත්තො ගණ්හාති, තස්ස සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරණාදීසුපි පාරාජිකං. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

යො පන ‘‘අසුකං නාම විහාරං ගන්ත්වා චීවරං ධොවිත්වා රජිත්වා වා එහී’’ති වුත්තො ‘‘සාධූ’’ති ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්සපි අන්තරාමග්ගෙ ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරණාදීසු පාරාජිකං නත්ථි. මග්ගා ඔක්කමනෙ පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. තං විහාරං ගන්ත්වා තත්ථෙව වසන්තො ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙති, චොරා වා තස්ස තං හරන්ති, අවහාරො නත්ථි, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. තතො නික්ඛමිත්වා ආගච්ඡතොපි එසෙව නයො.

යො පන අනාණත්තො ථෙරෙන නිමිත්තෙ වා කතෙ සයමෙව වා කිලිට්ඨං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘දෙථ, භන්තෙ, චීවරං; අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා රජිත්වා ආහරිස්සාමී’’ති ගහෙත්වා ගච්ඡති; තස්ස අන්තරාමග්ගෙ ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරණාදීසු පාරාජිකං. කස්මා? අනාණත්තියා ගහිතත්තා. මග්ගා ඔක්කමතොපි පටිනිවත්තිත්වා තමෙව විහාරං ආගන්ත්වා විහාරසීමං අතික්කමතොපි වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. තත්ථ ගන්ත්වා රජිත්වා පච්චාගච්ඡතොපි ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ එසෙව නයො. සචෙ පන යත්ථ ගතො, තත්ථ වා අන්තරාමග්ගෙ විහාරෙ වා තමෙව විහාරං පච්චාගන්ත්වා තස්ස එකපස්සෙ වා උපචාරසීමං අනතික්කමිත්වා වසන්තො ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙති, චොරා වා තස්ස තං හරන්ති, යථා වා තථා වා නස්සති, භණ්ඩදෙය්‍යං. උපචාරසීමං අතික්කමතො පන පාරාජිකං.

යො පන ථෙරෙන නිමිත්තෙ කයිරමානෙ ‘‘දෙථ, භන්තෙ, අහං රජිත්වා ආහරිස්සාමී’’ති වත්වා ‘‘කත්ථ ගන්ත්වා, භන්තෙ, රජාමී’’ති පුච්ඡති. ථෙරො ච නං ‘‘යත්ථ ඉච්ඡසි, තත්ථ ගන්ත්වා රජාහී’’ති වදති, අයං ‘‘විස්සට්ඨදූතො’’ නාම. ථෙය්‍යචිත්තෙන පලායන්තොපි න අවහාරෙන කාරෙතබ්බො. ථෙය්‍යචිත්තෙන පන පලායතොපි පරිභොගෙන වා අඤ්ඤථා වා නාසයතොපි භණ්ඩදෙය්‍යමෙව හොති. භික්ඛු භික්ඛුස්ස හත්ථෙ කිඤ්චි පරික්ඛාරං පහිණති – ‘‘අසුකවිහාරෙ අසුකභික්ඛුස්ස දෙහී’’ති, තස්ස ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ සබ්බට්ඨානෙසු ‘‘අසුකං නාම විහාරං ගන්ත්වා චීවරං ධොවිත්වා රජිත්වා වා එහී’’ති එත්ථ වුත්තසදිසො විනිච්ඡයො.

අපරො භික්ඛුං පහිණිතුකාමො නිමිත්තං කරොති – ‘‘කො නු ඛො ගහෙත්වා ගමිස්සතී’’ති, තත්‍ර චෙ එකො – ‘‘දෙථ, භන්තෙ, අහං ගහෙත්වා ගමිස්සාමී’’ති ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්ස ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ සබ්බට්ඨානෙසු ‘‘දෙථ, භන්තෙ, චීවරං, අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා රජිත්වා ආහරිස්සාමී’’ති එත්ථ වුත්තසදිසො විනිච්ඡයො. ථෙරෙන චීවරත්ථාය වත්ථං ලභිත්වා උපට්ඨාකකුලෙ ඨපිතං හොති. අථස්ස අන්තෙවාසිකො වත්ථං හරිතුකාමො තත්‍ර ගන්ත්වා ‘‘තං කිර වත්ථං දෙථා’’ති ථෙරෙන පෙසිතො විය වදති; තස්ස වචනං සද්දහිත්වා උපාසකෙන ඨපිතං උපාසිකා වා, උපාසිකාය ඨපිතං උපාසකො වා අඤ්ඤො වා, කොචි නීහරිත්වා දෙති, උද්ධාරෙයෙවස්ස පාරාජිකං. සචෙ පන ථෙරස්ස උපට්ඨාකෙහි ‘‘ඉමං ථෙරස්ස දස්සාමා’’ති අත්තනො වත්ථං ඨපිතං හොති. අථස්ස අන්තෙවාසිකො තං හරිතුකාමො තත්ථ ගන්ත්වා ‘‘ථෙරස්ස කිර වත්ථං දාතුකාමත්ථ, තං දෙථා’’ති වදති. තෙ චස්ස සද්දහිත්වා ‘‘මයං, භන්තෙ, භොජෙත්වා දස්සාමාති ඨපයිම්හ, හන්ද ගණ්හාහී’’ති දෙන්ති. සාමිකෙහි දින්නත්තා පාරාජිකං නත්ථි, අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටං, භණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච හොති.

භික්ඛු භික්ඛුස්ස වත්වා ගාමං ගච්ඡති, ‘‘ඉත්ථන්නාමො මම වස්සාවාසිකං දස්සති, තං ගහෙත්වා ඨපෙය්‍යාසී’’ති. ‘‘සාධූ’’ති සො භික්ඛු තෙන දින්නං මහග්ඝසාටකං අත්තනා ලද්ධෙන අප්පග්ඝසාටකෙන සද්ධිං ඨපෙත්වා තෙන ආගතෙන අත්තනො මහග්ඝසාටකස්ස ලද්ධභාවං ඤත්වා වා අඤත්වා වා ‘‘දෙහි මෙ වස්සාවාසික’’න්ති වුත්තො ‘‘තව ථූලසාටකො ලද්ධො, මය්හං පන සාටකො මහග්ඝො, ද්වෙපි අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ ඨපිතා, පවිසිත්වා ගණ්හාහී’’ති වදති. තෙන පවිසිත්වා ථූලසාටකෙ ගහිතෙ ඉතරස්ස ඉතරං ගණ්හතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. අථාපි තස්ස සාටකෙ අත්තනො නාමං අත්තනො ච සාටකෙ තස්ස නාමං ලිඛිත්වා ‘‘ගච්ඡ නාමං වාචෙත්වා ගණ්හාහී’’ති වදති, තත්‍රාපි එසෙව නයො. යො පන අත්තනා ච තෙන ච ලද්ධසාටකෙ එකතො ඨපෙත්වා තං එවං වදති – ‘‘තයා ච මයා ච ලද්ධසාටකා ද්වෙපි අන්තොගබ්භෙ ඨපිතා, ගච්ඡ යං ඉච්ඡසි, තං විචිනිත්වා ගණ්හාහී’’ති. සො ච ලජ්ජාය ආවාසිකෙන ලද්ධං ථූලසාටකමෙව ගණ්හෙය්‍යා, තත්‍රාවාසිකස්ස විචිනිත්වා ගහිතාවසෙසං ඉතරං ගණ්හතො අනාපත්ති. ආගන්තුකො භික්ඛු ආවාසිකානං චීවරකම්මං කරොන්තානං සමීපෙ පත්තචීවරං ඨපෙත්වා ‘‘එතෙ සඞ්ගොපෙස්සන්තී’’ති මඤ්ඤමානො න්හායිතුං වා අඤ්ඤත්‍ර වා ගච්ඡති. සචෙ නං ආවාසිකා සඞ්ගොපෙන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ, නට්ඨෙ ගීවා න හොති. සචෙපි සො ‘‘ඉදං, භන්තෙ, ඨපෙථා’’ති වත්වා ගච්ඡති, ඉතරෙ ච සකිච්චපසුතත්තා න ජානන්ති, එසෙව

නයො. අථාපි තෙ ''ඉදං, භන්තෙ, ඨපෙථා''ති වුත්තා ''මයං බ්‍යාවටා''ති පටික්ඛිපන්ති, ඉතරො ච ''අවස්සං ඨපෙස්සන්තී''ති අනාදියිත්වා ගච්ඡති, එසෙව නයො. සචෙ පන තෙන යාචිතා වා අයාචිතා වා ''මයං ඨපෙස්සාම, ත්වං ගච්ඡා''ති වදන්ති; තං සඞ්ගොපිතබ්බං. නො චෙ සඞ්ගොපෙන්ති, නට්ඨෙ ගීවා. කස්මා? සම්පටිච්ඡිතත්තා.

යො භික්ඛු භණ්ඩාගාරිකො හුත්වා පච්චූසසමයෙ එව භික්ඛූනං පත්තචීවරානි හෙට්ඨාපාසාදං ඔරොපෙත්වා ද්වාරං අපිදහිත්වා තෙසම්පි අනාරොචෙත්වාව දූරෙ භික්ඛාචාරං ගච්ඡති; තානි චෙ චොරා හරන්ති, තස්සෙව ගීවා. යො පන භික්ඛූහි ''ඔරොපෙථ, භන්තෙ, පත්තචීවරානි; කාලො සලාකග්ගහණස්සා''ති වුත්තො ''සමාගතත්ථා''ති පුච්ඡිත්වා ''ආම, සමාගතම්හා''ති වුත්තෙ පත්තචීවරානි නීහරිත්වා නික්ඛිපිත්වා භණ්ඩාගාරද්වාරං බන්ධිත්වා ''තුම්හෙ පත්තචීවරානි ගහෙත්වා හෙට්ඨාපාසාදද්වාරං පටිජග්ගිත්වා ගච්ඡෙය්‍යාථා''ති වත්වා ගච්ඡති. තත්‍ර චෙකො අලසජාතිකො භික්ඛු භික්ඛූසු ගතෙසු පච්ඡා අක්ඛීනි පුඤ්ඡන්තො උට්ඨහිත්වා උදකට්ඨානං මුඛධොවනත්ථං ගච්ඡති, තං ඛණං දිස්වා චොරා තස්ස පත්තචීවරං හරන්ති, සුහටං. භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා න හොති.

සචෙපි කොචි භණ්ඩාගාරිකස්ස අනාරොචෙත්වාව භණ්ඩාගාරෙ අත්තනො පරික්ඛාරං ඨපෙති, තස්මිම්පි නට්ඨෙ භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා න හොති. සචෙ පන භණ්ඩාගාරිකො තං දිස්වා ''අට්ඨානෙ ඨපිත''න්ති ගහෙත්වා ඨපෙති, නට්ඨෙ තස්ස ගීවා. සචෙපි ඨපිතභික්ඛුනා ''මයා, භන්තෙ, ඊදිසො නාම පරික්ඛාරො ඨපිතො, උපධාරෙය්‍යාථා''ති වුත්තො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡති, දුන්නික්ඛිත්තං වා මඤ්ඤමානො අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති, තස්සෙව ගීවා. ''නාහං ජානාමී''ති පටික්ඛිපන්තස්ස පන නත්ථි ගීවා. යොපි තස්ස පස්සන්තස්සෙව ඨපෙති, භණ්ඩාගාරිකඤ්ච න සම්පටිච්ඡාපෙති , නට්ඨං සුනට්ඨමෙව. සචෙ තං භණ්ඩාගාරිකො අඤ්ඤත්‍ර ඨපෙති, නට්ඨෙ ගීවා. සචෙ භණ්ඩාගාරං සුගුත්තං, සබ්බො සඞ්ඝස්ස ච චෙතියස්ස ච පරික්ඛාරො තත්ථෙව ඨපීයති, භණ්ඩාගාරිකො ච බාලො අබ්‍යත්තො ද්වාරං විවරිත්වා ධම්මකථං වා සොතුං, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කාතුං කත්ථචි ගච්ඡති, තං ඛණං දිස්වා යත්තකං චොරා හරන්ති, සබ්බං තස්ස ගීවා. භණ්ඩාගාරතො නික්ඛමිත්වා බහි චඞ්කමන්තස්ස වා ද්වාරං විවරිත්වා සරීරං උතුං ගාහාපෙන්තස්ස වා තත්ථෙව සමණධම්මානුයොගෙන නිසින්නස්ස වා තත්ථෙව නිසීදිත්වා කෙනචි කම්මෙන බ්‍යාවටස්ස වා උච්චාරපස්සාවපීළිතස්සාපි තතො තත්ථෙව උපචාරෙ විජ්ජමානෙ බහි ගච්ඡතො වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි ආකාරෙන පමත්තස්ස සතො ද්වාරං විවරිත්වා වා විවටමෙව පවිසිත්වා වා සන්ධිං ඡින්දිත්වා වා යත්තකං තස්ස පමාදපච්චයා චොරා හරන්ති, සබ්බං තස්සෙව ගීවා. උණ්හසමයෙ පන වාතපානං විවරිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටතීති වදන්ති. උච්චාරපීළිතස්ස පන තස්මිං උපචාරෙ අසති අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තස්ස ගිලානපක්ඛෙ ඨිතත්තා අවිසයො; තස්මා ගීවා න හොති.

යො පන අන්තො උණ්හපීළිතො ද්වාරං සුගුත්තං කත්වා බහි නික්ඛමති, චොරා ච නං ගහෙත්වා ''ද්වාරං විවරා''ති වදන්ති, යාව තතියං න විවරිතබ්බං. යදි පන තෙ චොරා ''සචෙ න විවරසි, තඤ්ච මාරෙස්සාම, ද්වාරඤ්ච භින්දිත්වා පරික්ඛාරං හරිස්සාමා''ති ඵරසුආදීනි උක්ඛිපන්ති. ''මයි ච මතෙ සඞ්ඝස්ස ච සෙනාසනෙ විනට්ඨෙ ගුණො නත්ථී''ති විවරිතුං වට්ටති. ඉධාපි අවිසයත්තා ගීවා නත්ථීති වදන්ති. සචෙ කොචි ආගන්තුකො කුඤ්චිකං වා දෙති, ද්වාරං වා විවරති, යත්තකං චොරා හරන්ති, සබ්බං තස්ස ගීවා. සඞ්ඝෙන භණ්ඩාගාරගුත්තත්ථාය සූචියන්තකඤ්ච කුඤ්චිකමුද්දිකා ච යොජෙත්වා දින්නා හොති, භණ්ඩාගාරිකො ඝටිකමත්තං දත්වා නිපජ්ජති, චොරා විවරිත්වා පරික්ඛාරං හරන්ති, තස්සෙව ගීවා. සූචියන්තකඤ්ච කුඤ්චිකමුද්දිකඤ්ච යොජෙත්වා නිපන්නං පනෙතං සචෙ චොරා ආගන්ත්වා ''විවරා''ති වදන්ති, තත්ථ පුරිමනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. එවං ගුත්තං කත්වා නිපන්නෙ පන සචෙ භිත්තිං වා ඡදනං වා භින්දිත්වා උමඞ්ගෙන වා පවිසිත්වා හරන්ති, න තස්ස ගීවා. සචෙ භණ්ඩාගාරෙ අඤ්ඤෙපි ථෙරා වසන්ති, විවටෙ ද්වාරෙ අත්තනො අත්තනො පරික්ඛාරං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, භණ්ඩාගාරිකො තෙසු ගතෙසු ද්වාරං න ජග්ගති, සචෙ තත්ථ කිඤ්චි අවහරීයති, භණ්ඩාගාරිකස්ස ඉස්සරතාය භණ්ඩාගාරිකස්සෙව ගීවා. ථෙරෙහි පන සහායෙහි භවිතබ්බං. අයං තත්ථ සාමීචි.

යදි භණ්ඩාගාරිකො ''තුම්හෙ බහි ඨත්වාව තුම්හාකං පරික්ඛාරං ගණ්හථ, මා පවිසිත්ථා''ති වදති, තෙසඤ්ච එකො ලොලමහාථෙරො සාමණෙරෙහි චෙව උපට්ඨාකෙහි ච සද්ධිං භණ්ඩාගාරං පවිසිත්වා නිසීදති චෙව නිපජ්ජති ච, යත්තකං භණ්ඩං නස්සති, සබ්බං තස්ස ගීවා. භණ්ඩාගාරිකෙන පන අවසෙසත්ථෙරෙහි ච සහායෙහි භවිතබ්බං. අථ භණ්ඩාගාරිකොව ලොලසාමණෙරෙ ච උපට්ඨාකෙ ච ගහෙත්වා භණ්ඩාගාරෙ නිසීදති චෙව නිපජ්ජති ච, යං තත්ථ නස්සති, සබ්බං තස්සෙව ගීවා. තස්මා භණ්ඩාගාරිකෙනෙව තත්ථ වසිතබ්බං. අවසෙසෙහි අප්පෙව රුක්ඛමූලෙ වසිතබ්බං, න ච භණ්ඩාගාරෙති.

යෙ පන අත්තනො අත්තනො සභාගභික්ඛූනං වසනගබ්භෙසු පරික්ඛාරං ඨපෙන්ති, පරික්ඛාරෙ නට්ඨෙ යෙහි ඨපිතො, තෙසංයෙව ගීවා. ඉතරෙහි පන සහායෙහි භවිතබ්බං. යදි පන සඞ්ඝො භණ්ඩාගාරිකස්ස විහාරෙයෙව යාගුභත්තං දාපෙති, සො ච භික්ඛාචාරත්ථාය ගාමං ගච්ඡති, නට්ඨං තස්සෙව ගීවා. භික්ඛාචාරං පවිසන්තෙහි අතිරෙකචීවරරක්ඛණත්ථාය ඨපිතවිහාරවාරිකස්සාපි යාගුභත්තං වා නිවාපං වා ලභමානස්සෙව භික්ඛාචාරං ගච්ඡතො යං තත්ථ නස්සති, සබ්බං ගීවා. න කෙවලඤ්ච එත්තකමෙව, භණ්ඩාගාරිකස්ස විය යං තස්ස පමාදප්පච්චයා නස්සති, සබ්බං ගීවා.

සචෙ විහාරො මහා හොති, අඤ්ඤං පදෙසං රක්ඛිතුං ගච්ඡන්තස්ස අඤ්ඤස්මිං පදෙසෙ නික්ඛිත්තං හරන්ති, අවිසයත්තා ගීවා න හොති. ඊදිසෙ පන විහාරෙ වෙමජ්ඣෙ සබ්බෙසං ඔසරණට්ඨානෙ පරික්ඛාරෙ ඨපෙත්වා

නිසීදිතබ්බං. විහාරවාරිකා වා ද්වෙ තයො ඨපෙතබ්බා. සචෙ තෙසං අප්පමත්තානං ඉතො චිතො ච රක්ඛතංයෙව කිඤ්චි නස්සති, ගීවා න හොති. විහාරවාරිකෙ බන්ධිත්වා හරිතභණ්ඩම්පි චොරානං පටිපථං ගතෙසු අඤ්ඤෙන මග්ගෙන හරිතභණ්ඩම්පි න තෙසං ගීවා. සචෙ විහාරවාරිකානං විහාරෙ දාතබ්බං යාගුභත්තං වා නිවාපො වා න හොති, තෙහි පත්තබ්බලාභතො අතිරෙකා ද්වෙ තිස්සො යාගුසලාකා, තෙසං පහොනකභත්තසලාකා ච ඨපෙතුං වට්ටති. නිබද්ධං කත්වා පන න ඨපෙතබ්බා, මනුස්සා හි විප්පටිසාරිනො හොන්ති, ''විහාරවාරිකායෙව අම්හාකං භත්තං භුඤ්ජන්තී''ති. තස්මා පරිවත්තෙත්වා ඨපෙතබ්බා. සචෙ තෙසං සභාගා සලාකභත්තානි ආහරිත්වා දෙන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං; නො චෙ දෙන්ති, වාරං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙතබ්බානි. සචෙ විහාරවාරිකො ද්වෙ තිස්සො යාගුසලාකා, චත්තාරි පඤ්ච සලාකභත්තානි ච ලභමානොව භික්ඛාචාරං ගච්ඡති, භණ්ඩාගාරිකස්ස විය සබ්බං නට්ඨං ගීවා හොති. සචෙ සඞ්ඝස්ස විහාරපාලානං දාතබ්බං භත්තං වා නිවාපො වා නත්ථි, භික්ඛූ විහාරවාරං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො නිස්සිතකෙ ජග්ගෙන්ති, සම්පත්තවාරං අග්ගහෙතුං න ලභන්ති, යථා අඤ්ඤෙ භික්ඛූ කරොන්ති, තථෙව කාතබ්බං. භික්ඛූහි පන අසහායකස්ස වා අත්තදුතියස්ස වා යස්ස සභාගො භික්ඛු භත්තං ආනෙත්වා දාතා නත්ථි, එවරූපස්ස වාරො න පාපෙතබ්බො.

යම්පි පාකවත්තත්ථාය විහාරෙ ඨපෙන්ති, තං ගහෙත්වා උපජීවන්තෙන ඨාතබ්බං. යො තං න උපජීවති , සො වාරං න ගාහාපෙතබ්බො. ඵලාඵලත්ථායපි විහාරෙ භික්ඛුං ඨපෙන්ති, ජග්ගිත්වා ගොපෙත්වා ඵලවාරෙන භාජෙත්වා ඛාදන්ති. යො තානි ඛාදති, තෙන ඨාතබ්බං. අනුපජීවන්තො න ගාහාපෙතබ්බො. සෙනාසනමඤ්චපීඨපච්චත්ථරණරක්ඛණත්ථායපි ඨපෙන්ති, ආවාසෙ වසන්තෙන ඨාතබ්බං. අබ්භොකාසිකො පන රුක්ඛමූලිකො වා න ගාහාපෙතබ්බො.

එකො නවකො හොති, බහුස්සුතො පන බහූනං ධම්මං වාචෙති, පරිපුච්ඡං දෙති, පාළිං වණ්ණෙති, ධම්මකථං කථෙති, සඞ්ඝස්ස භාරං නිත්ථරති, අයං ලාභං පරිභුඤ්ජන්තොපි ආවාසෙ වසන්තොපි වාරං න ගාහෙතබ්බො. **''පුරිසවිසෙසො නාම ඤාතබ්බො''**ති වදන්ති.

උපොසථාගාරපටිමාඝරජග්ගකස්ස පන දිගුණං යාගුභත්තං දෙවසිකං තණ්ඩුලනාළි සංවච්ඡරෙ තිචීවරං, දසවීසග්ඝනකං කප්පියභණ්ඩඤ්ච දාතබ්බං. සචෙ පන තස්ස තං ලභමානස්සෙව පමාදෙන තත්ථ කිඤ්චි නස්සති, සබ්බං ගීවා. බන්ධිත්වා බලක්කාරෙන අච්ඡින්නං පන න ගීවා. තත්ථ චෙතියස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා සන්තකෙන චෙතියස්ස සන්තකං රක්ඛාපෙතුං වට්ටති. චෙතියස්ස සන්තකෙන සඞ්ඝස්ස සන්තකං රක්ඛාපෙතුං න වට්ටති. යං පන චෙතියස්ස සන්තකෙන සද්ධිං සඞ්ඝස්ස සන්තකං ඨපිතං හොති, තං චෙතියසන්තකෙ රක්ඛාපිතෙ රක්ඛිතමෙව හොතීති එවං වට්ටති. පක්ඛවාරෙන උපොසථාගාරාදීනි රක්ඛතොපි පමාදවසෙන නට්ඨං ගීවායෙවාති.

උපනිධිකථා නිට්ඨිතා.

සුඞ්කඝාතකථා

113. සුඞ්කං තතො හනන්තීති **සුඞ්කඝාතං;** සුඞ්කට්ඨානස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්හි යස්මා තතො සුඞ්කාරහං භණ්ඩං සුඞ්කං අදත්වා නීහරන්තා රඤ්ඤො සුඞ්කං හනන්ති විනාසෙන්ති, තස්මා සුඞ්කඝාතන්ති වුත්තං. **තත්‍ර පවිසිත්වා**ති තත්‍ර පබ්බතඛණ්ඩාදීසු රඤ්ඤා පරිච්ඡෙදං කත්වා ඨපිතෙ සුඞ්කට්ඨානෙ පවිසිත්වා. **රාජග්ගං භණ්ඩ**න්ති රාජාරහං භණ්ඩං; යතො රඤ්ඤො පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං සුඞ්කං දාතබ්බං හොති, තං භණ්ඩන්ති අත්ථො. රාජකන්තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. **ථෙය්‍යචිත්තො**ති ''ඉතො රඤ්ඤො සුඞ්කං න දස්සාමී''ති ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා තං භණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. ඨපිතට්ඨානතො ගහෙත්වා ථවිකාය වා පක්ඛිපති, පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ වා ඌරුනා සද්ධිං බන්ධති, ථුල්ලච්චයං. සුඞ්කට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නත්තා ඨානාචාවනං න හොති. සුඞ්කට්ඨානපරිච්ඡෙදං දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං.

බහිසුඞ්කඝාතං පාතෙතීති රාජපුරිසානං අඤ්ඤවිහිතභාවං පස්සිත්වා අන්තො ඨිතොව බහි පතනත්ථාය ඛිපති. තඤ්චෙ අවස්සං පතනකං, හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. තඤ්චෙ රුක්ඛෙ වා ඛාණුම්හි වා පටිහතං බලවවාතවෙගුක්ඛිත්තං වා හුත්වා පුන අන්තොයෙව පතති, රක්ඛති. පුන ගණ්හිත්වා ඛිපති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. භූමියං පතිත්වා වට්ටන්තං පුන අන්තො පවිසති, පාරාජිකමෙව. **කුරුන්දීසඞ්ඛෙපට්ඨකථාසු** පන ''සචෙ බහි පතිතං ඨත්වා වට්ටන්තං පවිසති, පාරාජිකං. සචෙ අතිට්ඨමානංයෙව වට්ටිත්වා පවිසති රක්ඛතී''ති වුත්තං.

අන්තො ඨත්වා හත්ථෙන වා පාදෙන වා යට්ඨියා වා වට්ටෙති, අඤ්ඤෙන වා වට්ටාපෙති, සචෙ අට්ඨත්වා වට්ටමානං ගතං, පාරාජිකං. අන්තො ඨත්වා බහි ගච්ඡන්තං රක්ඛති, ''වට්ටිත්වා ගමිස්සතී''ති වා ''අඤ්ඤො නං වට්ටෙස්සතී''ති වා අන්තො ඨපිතං පච්ඡා සයං වා වට්ටමානං අඤ්ඤෙන වා වට්ටිතං බහි ගච්ඡති, රක්ඛතියෙව. සුද්ධචිත්තෙන ඨපිතෙ පන තථා ගච්ඡන්තෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. ද්වෙ පුටකෙ එකාබද්ධෙ කත්වා සුඞ්කට්ඨානසීමන්තරෙ ඨපෙති, කිඤ්චාපි බහිපුටකෙ සුඞ්කං පාදං අග්ඝති, තෙන සද්ධිං එකාබද්ධතාය පන අන්තො පුටකො රක්ඛති. සචෙ පන පරිවත්තෙත්වා අබ්භන්තරිමං බහි ඨපෙති, පාරාජිකං. කාජෙපි එකබද්ධං කත්වා ඨපිතෙ එසෙව නයො. සචෙ පන අබන්ධිත්වා කාජකොටියං ඨපිතමත්තමෙව හොති, පාරාජිකං.

ගච්ඡන්තෙ යානෙ වා අස්සපිට්ඨිආදීසු වා ඨපෙති ‘‘බහි නීහරිස්සතී’’ති නීහටෙපි අවහාරො නත්ථි, භණ්ඩදෙය්‍යම්පි න හොති. කස්මා? ‘‘අත්‍ර පවිට්ඨස්ස සුඞ්කං ගණ්හන්තූ’’ති වුත්තත්තා ඉදඤ්ච සුඞ්කට්ඨානස්ස බහි ඨිතං, න ච තෙන නීතං, තස්මා නෙව භණ්ඩදෙය්‍යං න පාරාජිකං.

ඨිතයානාදීසු ඨපිතෙ විනා තස්ස පයොගං ගතෙසු ථෙය්‍යචිත්තෙපි සති නෙවත්ථි අවහාරො. යදි පන ඨපෙත්වා යානාදීනි පාජෙන්තො අතික්කාමෙති , හත්ථිසුත්තාදීසු වා කතපරිචයත්තා පුරතො ඨත්වා ‘‘එහි, රෙ’’ති පක්කොසති, සීමාතික්කමෙ පාරාජිකං. එළකලොමසික්ඛාපදෙ ඉමස්මිං ඨානෙ අඤ්ඤං හරාපෙති, අනාපත්ති, ඉධ පාරාජිකං. තත්‍ර අඤ්ඤස්ස යානෙ වා භණ්ඩෙ වා අජානන්තස්ස පක්ඛිපිත්වා තියොජනං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියානි හොන්තීති පාචිත්තියං. ඉධ අනාපත්ති.

සුඞ්කට්ඨානෙ සුඞ්කං දත්වාව ගන්තුං වට්ටති. එකො ආභොගං කත්වා ගච්ඡති ‘‘සචෙ ‘සුඞ්කං දෙහී’ති වක්ඛන්ති, දස්සාමි; නො චෙ වක්ඛන්ති, ගමිස්සාමී’’ති. තං දිස්වා එකො සුඞ්කිකො ‘‘එසො භික්ඛු ගච්ඡති, ගණ්හථ නං සුඞ්ක’’න්ති වදති, අපරො ‘‘කුතො පබ්බජිතස්ස සුඞ්කං, ගච්ඡතූ’’ති වදති, ලද්ධකප්පං හොති, ගන්තබ්බං. ‘‘භික්ඛූනං සුඞ්කං අදත්වා ගන්තුං න වට්ටති, ගණ්හ උපාසකා’’ති වුත්තෙ පන ‘‘භික්ඛුස්ස සුඞ්කං ගණ්හන්තෙහි පත්තචීවරං ගහෙතබ්බං භවිස්සති, කිං තෙන, ගච්ඡතූ’’ති වුත්තෙපි ලද්ධකප්පමෙව. සචෙපි සුඞ්කිකා නිද්දායන්ති වා, ජූතං වා කීළන්ති, යත්ථ කත්ථචි වා ගතා, අයඤ්ච ‘‘කුහිං සුඞ්කිකා’’ති පක්කොසිත්වාපි න පස්සති, ලද්ධකප්පමෙව. සචෙපි සුඞ්කට්ඨානං පත්වා අඤ්ඤවිහිතො, කිඤ්චි චින්තෙන්තො වා සජ්ඣායන්තො වා මනසිකාරං අනුයුඤ්ජන්තො වා චොරහත්ථිසීහබ්‍යග්ඝාදීහි සහසා වුට්ඨාය සමනුබද්ධො වා, මහාමෙඝං උට්ඨිතං දිස්වා පුරතො සාලං පවිසිතුකාමො වා හුත්වා තං ඨානං අතික්කමති, ලද්ධකප්පමෙව.

සුඞ්කං පරිහරතීති එත්ථ උපචාරං ඔක්කමිත්වා කිඤ්චාපි පරිහරති, අවහාරොයෙවාති

කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායං**පන ‘‘‘පරිහරන්තං රාජපුරිසා විහෙඨෙන්තී’ති කෙවලං ආදීනවං දස්සෙත්වා උපචාරං ඔක්කමිත්වා පරිහරතො දුක්කටං, අනොක්කමිත්වා පරිහරතො අනාපත්තී’’ති වුත්තං. ඉදං පාළියා සමෙති. එත්ථ ද්වීහි ලෙඩ්ඩුපාතෙහි උපචාරො පරිච්ඡින්දිතබ්බොති.

සුඞ්කඝාතකථා නිට්ඨිතා.

පාණකථා

114. ඉතො පරස්මිං එකංසෙන අවහාරප්පහොනකපාණං දස්සෙන්තො **‘‘මනුස්සපාණො’’**ති ආහ. තම්පි භුජිස්සං හරන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. යොපි භුජිස්සො මාතරා වා පිතරා වා ආඨපිතො හොති, අත්තනා වා අත්තනො උපරි කත්වා පඤ්ඤාසං වා සට්ඨිං වා අග්ගහෙසි, තම්පි හරන්තස්ස අවහාරො නත්ථි; ධනං පන ගතට්ඨානෙ වඩ්ඪති. අන්තොජාතක-ධනක්කීත-කරමරානීතප්පභෙදං පන දාසංයෙව හරන්තස්ස අවහාරො හොති. තමෙව හි සන්ධාය ඉදං වුත්තං – ‘‘පාණො නාම මනුස්සපාණො වුච්චතී’’ති. එත්ථ ච ගෙහදාසියා කුච්ඡිම්හි දාසස්ස ජාතො අන්තොජාතකො, ධනෙන කීතො ධනක්කීතො, පරදෙසතො පහරිත්වා ආනෙත්වා දාසබ්‍යං උපගමිතො කරමරානීතොති වෙදිතබ්බො. එවරූපං පාණං ‘‘හරිස්සාමී’’ති ආමසති, දුක්කටං. හත්ථෙ වා පාදෙ වා ගහෙත්වා උක්ඛිපන්තො ඵන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයං. උක්ඛිපිත්වා පලායිතුකාමො කෙසග්ගමත්තම්පි ඨිතට්ඨානතො අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. කෙසෙසු වා හත්ථෙසු වා ගහෙත්වා කඩ්ඪති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො.

පදසා නෙස්සාමීති තජ්ජෙන්තො වා පහරන්තො වා ‘‘ඉතො ගච්ඡාහී’’ති වදති, තෙන වුත්තදිසාභාගං ගච්ඡන්තස්ස දුතියපදවාරෙන පාරාජිකං. යෙපි තෙන සද්ධිං එකච්ඡන්දා හොන්ති, සබ්බෙසං එකක්ඛණෙ පාරාජිකං. භික්ඛු දාසං දිස්වා සුඛදුක්ඛං පුච්ඡිත්වා වා අපුච්ඡිත්වා වා ‘‘ගච්ඡ, පලායිත්වා සුඛං ජීවා’’ති වදති, සො චෙ පලායති, දුතියපදවාරෙ පාරාජිකං. තං අත්තනො සමීපං ආගතං අඤ්ඤො ‘‘පලායා’’ති වදති, සචෙ භික්ඛුසතං පටිපාටියා අත්තනො සමීපමාගතං වදති, සබ්බෙසං පාරාජිකං. යො පන වෙගසා පලායන්තංයෙව ‘‘පලාය, යාව තං සාමිකා න ගණ්හන්තී’’ති භණති, අනාපත්ති පාරාජිකස්ස. සචෙ පන සණිකං ගච්ඡන්තං භණති, සො ච තස්ස වචනෙන සීඝං ගච්ඡති, පාරාජිකං. පලායිත්වා අඤ්ඤං ගාමං වා දෙසං වා ගතං දිස්වා තතොපි පලාපෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව.

අදින්නාදානං නාම පරියායෙන මුච්චති. යො හි එවං වදති – ‘‘ත්වං ඉධ කිං කරොසි,

කිං තෙ පලායිතුං න වට්ටතීති වා, කිං කත්ථචි ගන්ත්වා සුඛං ජීවිතුං න වට්ටතීති වා, දාසදාසියො පලායිත්වා අමුකං නාම පදෙසං ගන්ත්වා සුඛං ජීවන්තී’’ති වා, සො ච තස්ස වචනං සුත්වා පලායති, අවහාරො නත්ථි. යොපි ‘‘මයං අමුකං නාම පදෙසං ගච්ඡාම, තත්‍රාගතා සුඛං ජීවන්ති, අම්හෙහි ච සද්ධිං ගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙපි පාථෙය්‍යාදීහි කිලමථො නත්ථී’’ති වත්වා සුඛං අත්තනා සද්ධිං ආගච්ඡන්තං ගහෙත්වා ගච්ඡති මග්ගගමනවසෙන, න ථෙය්‍යචිත්තෙන; නෙවත්ථි අවහාරො. අන්තරාමග්ගෙ ච චොරෙසු උට්ඨිතෙසු ‘‘අරෙ! චොරා උට්ඨිතා, වෙගෙන පලාය, එහි යාහී’’ති වදන්තස්සාපි චොරන්තරාය මොචනත්ථාය වුත්තත්තා අවහාරං න වදන්තීති.

පාණකථා නිට්ඨිතා.

අපදකථා

අපදෙසු **අහි** නාම සස්සාමිකො අහිතුණ්ඩිකාදීහි ගහිතසප්පො; යං කීළාපෙන්තා

අඩ්ඪම්පි පාදම්පි කහාපණම්පි ලභන්ති, මුඤ්චන්තාපි හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා ගහෙත්වාව මුඤ්චන්ති. තෙ කස්සචි භික්ඛුනො නිසින්නොකාසං ගන්ත්වා සප්පකරණ්ඩං ඨපෙත්වා නිද්දායන්ති වා, කත්ථචි වා ගච්ඡන්ති, තත්‍ර චෙ සො භික්ඛු ථෙය්‍යචිත්තෙන තං කරණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. ඵන්දාපෙති, ථුල්ලච්චයං. ඨානා චාවෙති, පාරාජිකං. සචෙ පන කරණ්ඩකං උග්ඝාටෙත්වා සප්පං ගීවාය ගණ්හාති, දුක්කටං. උද්ධරති, ථුල්ලච්චයං. උජුකං කත්වා උද්ධරන්තස්ස කරණ්ඩතලතො සප්පස්ස නඞ්ගුට්ඨෙ කෙසග්ගමත්තෙ මුත්තෙ පාරාජිකං. සංසිත්වා කඩ්ඪන්තස්ස නඞ්ගුට්ඨෙ මුඛවට්ටිතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං . කරණ්ඩමුඛං ඊසකං විවරිත්වා පහාරං වා දත්වා ''එහි, රෙ''ති නාමෙන පක්කොසිත්වා නික්ඛාමෙති, පාරාජිකං . තථෙව විවරිත්වා මණ්ඩූකසද්දං වා මූසිකසද්දං වා ලාජාවිකිරණං වා කත්වා නාමෙන පක්කොසති, අච්ඡරං වා පහරති, එවං නික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. මුඛං අවිවරිත්වාපි එවං කතෙ ඡාතො සප්පො සීසෙන කරණ්ඩපුටං ආහච්ච ඔකාසං කත්වා පලායති, පාරාජිකමෙව. සචෙ පන මුඛෙ විවරිතෙ සයමෙව සප්පො නික්ඛමිත්වා පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අථාපි මුඛං විවරිත්වා වා අවිවරිත්වා වා කෙවලං මණ්ඩූකමූසිකසද්දං ලාජාවිකිරණමෙව ච කරොති, න නාමං ගහෙත්වා පක්කොසති, න අච්ඡරං වා පහරති, සප්පො ච ඡාතත්තා ''මණ්ඩූකාදීනි ඛාදිස්සාමී''ති නික්ඛමිත්වා පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මච්ඡො කෙවලං ඉධ අපදග්ගහණෙන ආගතො. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං උදකට්ඨෙ වුත්තමෙවාති.

අපදකථා නිට්ඨිතා.

ද්විපදකථා

115. ද්විපදෙසු – යෙ අවහරිතුං සක්කා, තෙ දස්සෙන්තො **''මනුස්සා පක්ඛජාතා''**ති ආහ. දෙවතා පන අවහරිතුං න සක්කා. පක්ඛා ජාතා එතෙසන්ති **පක්ඛජාතා**. තෙ ලොමපක්ඛා චම්මපක්ඛා අට්ඨිපක්ඛාති තිවිධා. තත්ථ මොරකුක්කුටාදයො ලොමපක්ඛා, වග්ගුලිආදයො චම්මපක්ඛා, භමරාදයො අට්ඨිපක්ඛාති වෙදිතබ්බා. තෙ සබ්බෙපි මනුස්සා ච පක්ඛජාතා ච කෙවලං ඉධ ද්විපදග්ගහණෙන ආගතා. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං ආකාසට්ඨෙ ච පාණෙ ච වුත්තනයමෙවාති.

ද්විපදකථා නිට්ඨිතා.

චතුප්පදකථා

116. චතුප්පදෙසු – **පසුකාති** පාළියං ආගතාවසෙසා සබ්බා චතුප්පදජාතීති වෙදිතබ්බා. හත්ථීආදයො පාකටායෙව. තත්ථ ථෙය්‍යචිත්තෙන හත්ථිං ආමසන්තස්ස දුක්කටං, ඵන්දාපෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යො පන මහාබලො බලමදෙන තරුණං භිඞ්කච්ඡාපං නාභිමූලෙ සීසෙන උච්චාරෙත්වා ගණ්හන්තො චත්තාරො පාදෙ, සොණ්ඩං ච භූමිතො කෙසග්ගමත්තම්පි මොචෙති, පාරාජිකං. හත්ථී පන කොචි හත්ථිසාලායං බන්ධිත්වා ඨපිතො හොති, කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති, කොචි අන්තොවත්ථුම්හි තිට්ඨති, කොචි රාජඞ්ගණෙ තිට්ඨති, තත්ථ හත්ථිසාලායං ගීවාය බන්ධිත්වා ඨපිතස්ස ගීවාබන්ධනඤ්ච චත්තාරො ච පාදාති පඤ්ච ඨානානි හොන්ති. ගීවාය ච එකස්මිඤ්ච පාදෙ අයසඞ්ඛලිකාය බද්ධස්ස ඡ ඨානානි. ගීවාය ච ද්වීසු ච පාදෙසු බද්ධස්ස සත්ත ඨානානි. තෙසං වසෙන ඵන්දාපනඨානාචාවනානි වෙදිතබ්බානි. අබද්ධස්ස සකලා හත්ථිසාලා ඨානං. තතො අතික්කමනෙ, පාරාජිකං. අන්තොවත්ථුම්හි ඨිතස්ස සකලං අන්තොවත්ථුමෙව ඨානං. තස්ස වත්ථුද්වාරාතික්කමනෙ පාරාජිකං. රාජඞ්ගණෙ ඨිතස්ස සකලනගරං ඨානං. තස්ස නගරද්වාරාතික්කමනෙ පාරාජිකං. බහිනගරෙ ඨිතස්ස ඨිතට්ඨානමෙව ඨානං. තං හරන්තො පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. නිපන්නස්ස එකමෙව ඨානං. තං ථෙය්‍යචිත්තෙන උට්ඨාපෙන්තස්ස උට්ඨිතමත්තෙ පාරාජිකං. අස්සෙපි අයමෙව විනිච්ඡයො. සචෙ පන සො චතූසු පාදෙසු බද්ධො හොති, අට්ඨ ඨානානි වෙදිතබ්බානි. එස නයො ඔට්ඨෙපි.

ගොණොපි කොචි ගෙහෙ බන්ධිත්වා ඨපිතො හොති. කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති, කොචි පන වජෙ බන්ධිත්වා ඨපිතො හොති, කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති. තත්ථ ගෙහෙ බන්ධිත්වා ඨපිතස්ස චත්තාරො පාදා, බන්ධනඤ්චාති පඤ්ච ඨානානි; අබද්ධස්ස සකලං ගෙහං. වජෙපි බද්ධස්ස පඤ්ච ඨානානි. අබද්ධස්ස සකලො වජො. තං වජද්වාරං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජං භින්දිත්වා හරන්තො ඛණ්ඩද්වාරං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. ද්වාරං වා විවරිත්වා වජං වා භින්දිත්වා බහි ඨිතො නාමෙන පක්කොසිත්වා නික්ඛාමෙති, පාරාජිකං. සාඛාභඞ්ගං දස්සෙත්වා පක්කොසන්තස්සාපි එසෙව නයො. ද්වාරං අවිවරිත්වා වජං අභින්දිත්වා සාඛාභඞ්ගං චාලෙත්වා පක්කොසති, ගොණො ඡාතතාය වජං ලඞ්ඝෙත්වා නික්ඛමති, පාරාජිකමෙව. සචෙ පන ද්වාරෙ විවරිතෙ වජෙ වා භින්නෙ සයමෙව නික්ඛමති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ද්වාරං විවරිත්වා වා අවිවරිත්වා වා වජම්පි භින්දිත්වා වා අභින්දිත්වා වා කෙවලං සාඛාභඞ්ගං චාලෙති, න පක්කොසති, ගොණො ඡාතතාය පදසා වා ලඞ්ඝෙත්වා වා නික්ඛමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. එකො මජ්ඣෙ ගාමෙ බද්ධො ඨිතො,

එකො නිපන්නො. ඨිතගොණස්ස පඤ්ච ඨානානි හොන්ති, නිපන්නස්ස ද්වෙ ඨානානි; තෙසං වසෙන එන්දාපනඨානාචාවනානි වෙදිතබ්බානි.

යො පන නිපන්නං අනුට්ඨාපෙත්වා තත්ථෙව ඝාතෙති, භණ්ඩදෙය්‍යං. සුපරික්ඛිත්තෙ පන ද්වාරයුත්තෙ ගාමෙ ඨිතගොණස්ස සකලගාමො ඨානං. අපරික්ඛිත්තෙ ඨිතස්ස වා චරන්තස්ස වා පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානමෙව ඨානං ගද්‍රභපසුකාසුපි අයමෙව විනිච්ඡයොති.

චතුප්පදකථා නිට්ඨිතා.

බහුප්පදකථා

117. බහුප්පදෙසු – සචෙ එකාය සතපදියා වත්ථු පූරති, තං පදසා නෙන්තස්ස නවනවුති ථුල්ලච්චයානි, එකං පාරාජිකං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

බහුප්පදකථා නිට්ඨිතා.

ඔචරකකථා

118. ඔචරතීති **ඔචරකො,** තත්ථ තත්ථ අන්තො අනුපවිසතීති වුත්තං හොති. **ඔචරිත්වාති** සල්ලක්ඛෙත්වා, උපධාරෙත්වාති අත්ථො. **ආචික්ඛතීති** පරකුලෙසු වා විහාරාදීසු වා දුට්ඨපිතං අසංවිහිතාරක්ඛං භණ්ඩං අඤ්ඤස්ස චොරකම්මං කාතුං පටිබලස්ස ආරොචෙති. **ආපත්ති උභින්නං පාරාජිකස්සාති** අවස්සං හාරියෙ භණ්ඩෙ ඔචරකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ ඉතරස්ස ඨානාචාවනෙති එවං ආපත්ති උභින්නං පාරාජිකස්ස. යො පන ‘‘පුරිසො ගෙහෙ නත්ථි, භණ්ඩං අසුකස්මිං නාම පදෙසෙ ඨපිතං අසංවිහිතාරක්ඛං, ද්වාරං අසංවුතං, ගතමත්තෙනෙව සක්කා හරිතුං, නත්ථි නාම කොචි පුරිසකාරූපජීවී, යො තං ගන්ත්වා හරෙය්‍යා’’තිආදිනා නයෙන පරියායකථං කරොති, තඤ්ච සුත්වා අඤ්ඤො ‘‘අහං දානි හරිස්සාමී’’ති ගන්ත්වා හරති, තස්ස ඨානාචාවනෙ පාරාජිකං, ඉතරස්ස පන අනාපත්ති. පරියායෙන හි අදින්නාදානතො මුච්චතීති.

ඔචරකකථා නිට්ඨිතා.

ඔණිරක්ඛකථා

ඔණිං රක්ඛතීති **ඔණිරක්ඛො**. යො පරෙන අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආහතං භණ්ඩං ‘‘ඉදං

තාව, භන්තෙ, මුහුත්තං ඔලොකෙථ, යාව අහං ඉදං නාම කිච්චං කත්වා ආගච්ඡාමී’’ති වුත්තො රක්ඛති, තස්සෙතං අධිවචනං. තෙනෙවාහ – **‘‘ඔණිරක්ඛො නාම ආහටං භණ්ඩං ගොපෙන්තො’’**ති. තත්ථ ඔණිරක්ඛො යෙභුය්‍යෙන බන්ධිත්වා ලග්ගෙත්වා ඨපිතභණ්ඩං අමොචෙත්වාව හෙට්ඨා පසිබ්බකං වා පුටකං වා ඡින්දිත්වා කිඤ්චිමත්තං ගහෙත්වා සිබ්බනාදිං පුන පාකතිකං කරොති, ‘‘එවං ගණ්හිස්සාමී’’ති ආමසනාදීනි කරොන්තස්ස අනුරූපා ආපත්තියො වෙදිතබ්බාති.

ඔණිරක්ඛකථා නිට්ඨිතා.

සංවිදාවහාරකථා

සංවිධාය අවහාරො **සංවිදාවහාරො;** අඤ්ඤමඤ්ඤසඤ්ඤත්තියා කතාවහාරොති වුත්තං හොති. **සංවිදහිත්වාති** එකච්ඡන්දතාය එකජ්ඣාසයතාය සම්මන්තයිත්වාති අත්ථො. තත්‍රායං විනිච්ඡයො – සම්බහුලා භික්ඛූ ‘‘අසුකං නාම ගෙහං ගන්ත්වා, ඡදනං වා භින්දිත්වා, සන්ධිං වා ඡින්දිත්වා භණ්ඩං හරිස්සාමා’’ති සංවිදහිත්වා ගච්ඡන්ති. තෙසු එකො භණ්ඩං අවහරති. තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. **පරිවාරෙපි** චෙතං වුත්තං –

> ‘‘චතුරො ජනා සංවිධාය, ගරුභණ්ඩං අවාහරුං;
> තයො පාරාජිකා, එකො න පාරාජිකො;
> පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා’’ති. (පරි. 479);

තස්සායං අත්ථො – චත්තාරො ජනා ආචරියන්තෙවාසිකා ඡමාසකං ගරුභණ්ඩං ආහරිතුකාමා ජාතා. තත්ථ ආචරියො ‘‘ත්වං එකං මාසකං හර, ත්වං එකං, ත්වං එකං, අහං තයො හරිස්සාමී’’ති ආහ. අන්තෙවාසිකෙසු පන පඨමො ‘‘තුම්හෙ, භන්තෙ, තයො හරථ, ත්වං එකං හර, ත්වං එකං, අහං එකං හරිස්සාමී’’ති ආහ. ඉතරෙපි ද්වෙ එවමෙව ආහංසු. තත්ථ අන්තෙවාසිකෙසු එකමෙකස්ස එකෙකො මාසකො සාහත්ථිකො හොති, තෙන නෙසං

දුක්කටාපත්තියො; පඤ්ච ආණත්තිකා, තෙහි තිණ්ණම්පි පාරාජිකං. ආචරියස්ස පන තයො සාහත්ථිකා, තෙහිස්ස ථුල්ලච්චයං. තයො ආණත්තිකා, තෙහිපි ථුල්ලච්චයමෙව. ඉමස්මිඤ්හි අදින්නාදානසික්ඛාපදෙ සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස, ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්ස අඞ්ගං න හොති. සාහත්ථිකං පන සාහත්ථිකෙනෙව කාරෙතබ්බං, ආණත්තිකං ආණත්තිකෙනෙව. තෙන වුත්තං – ''චතුරො ජනා සංවිධාය…පෙ…. පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා''ති.

අපිච සංවිදාවහාරෙ අසම්මොහත්ථං ''එකභණ්ඩං එකට්ඨානං, එකභණ්ඩං නානාඨානං; නානාභණ්ඩං එකට්ඨානං, නානාභණ්ඩං නානාඨාන''න්ති ඉදම්පි චතුක්කං අත්ථතො සල්ලක්ඛෙතබ්බං. තත්ථ **එකභණ්ඩං එකට්ඨානනන්ති** එකකුලස්ස ආපණඵලකෙ පඤ්චමාසකං භණ්ඩං ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා භික්ඛූ එකං ආණාපෙන්ති ''ගච්ඡෙතං ආහරා''ති, තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. **එකභණ්ඩං නානාඨානනන්ති** එකකුලස්ස පඤ්චසු ආපණඵලකෙසු එකෙකමාසකං ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්ති ''ගච්ඡෙතෙ ආහරා''ති, පඤ්චමස්ස මාසකස්ස උද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. **නානාභණ්ඩං එකට්ඨානනන්ති** බහූනං සන්තකං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං භණ්ඩං එකස්මිං ඨානෙ ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්ති ''ගච්ඡෙතං ආහරා''ති, තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. **නානාභණ්ඩං නානාඨානනන්ති** පඤ්චන්නං කුලානං පඤ්චසු ආපණඵලකෙසු එකෙකමාසකං ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්ති ''ගච්ඡෙතෙ ආහරා''ති, පඤ්චමස්ස මාසකස්ස උද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකන්ති.

සංවිදාවහාරකථා නිට්ඨිතා.

සඞ්කෙතකම්මකථා

119. **සඞ්කෙතකම්මන්ති** සඤ්ජානනකම්මං; කාලපරිච්ඡෙදවසෙන සඤ්ඤාණකරණන්ති අත්ථො. එත්ථ ච ''පුරෙභත්තං අවහරා''ති වුත්තෙ අජ්ජ වා පුරෙභත්තං අවහරතු, ස්වෙ වා, අනාගතෙ වා සංවච්ඡරෙ, නත්ථි විසඞ්කෙතො; උභින්නම්පි ඔවරකෙ වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. සචෙ පන ''අජ්ජ පුරෙභත්තං අවහරා''ති වුත්තෙ ස්වෙ පුරෙභත්තං අවහරති, ''අජ්ජා''ති නියාමිතං තං සඞ්කෙතං අතික්කම්ම පච්ඡා අවහටං හොති. සචෙ ''ස්වෙ පුරෙභත්තං අවහරා''ති වුත්තෙ අජ්ජ පුරෙභත්තං අවහරති , ''ස්වෙ''ති නියාමිතං තං සඞ්කෙතං අප්පත්වා පුරෙ අවහටං හොති; එවං අවහරන්තස්ස අවහාරකස්සෙව පාරාජිකං, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. ''ස්වෙ පුරෙභත්ත''න්ති වුත්තෙ තදහෙව වා ස්වෙ පච්ඡාභත්තං වා හරන්තොපි තං සඞ්කෙතං පුරෙ ච පච්ඡා ච හරතීති වෙදිතබ්බො. එස නයො පච්ඡාභත්තරත්තින්දිවෙසුපි. පුරිමයාම-මජ්ඣිමයාම-පච්ඡිමයාම-කාළජුණ්හ-මාස-උතු-සංවච්ඡරාදිවසෙනාපි චෙත්ථ සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා. ''පුරෙභත්තං හරා''ති වුත්තෙ ''පුරෙභත්තමෙව හරිස්සාමී''ති වායමන්තස්ස පච්ඡාභත්තං හොති; එත්ථ කථන්ති? **මහාසුමත්ථෙරො** තාව ආහ – ''පුරෙභත්තපයොගොව එසො, තස්මා මූලට්ඨො න මුච්චතී''ති. **මහාපදුමත්ථෙරො** පනාහ – ''කාලපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තත්තා විසඞ්කෙතං, තස්මා මූලට්ඨො මුච්චතී''ති.

සඞ්කෙතකම්මකථා නිට්ඨිතා.

නිමිත්තකම්මකථා

120. **නිමිත්තකම්මන්ති** සඤ්ඤුප්පාදනත්ථං කස්සචි නිමිත්තස්ස කරණං, තං **''අක්ඛිං වා නිඛණිස්සාමී''**තිආදිනා නයෙන තිධා වුත්තං. අඤ්ඤම්පි පනෙත්ථ හත්ථලඞ්ඝන-පාණිප්පහාරඅඞ්ගුලිඵොටන-ගීවුන්නාමන-උක්කාසනාදිඅනෙකප්පකාරං සඞ්ගහෙතබ්බං. සෙසමෙත්ථ සඞ්කෙතකම්මෙ වුත්තනයමෙවාති.

නිමිත්තකම්මකථා නිට්ඨිතා.

ආණත්තිකථා

121. ඉදානි එතෙස්වෙව සඞ්කෙතකම්මනිමිත්තකම්මෙසු අසම්මොහත්ථං **''භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙති''**තිආදිමාහ. තත්ථ **සො තං මඤ්ඤමානො තන්ති** සො අවහාරකො යං ආණාපකෙන නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා වුත්තං, තං එතන්ති මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති, උභින්නං පාරාජිකං. **සො තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති** යං අවහරාති වුත්තං, තං එතන්ති මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්මිංයෙව ඨානෙ ඨපිතං අවහරති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. **අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තන්ති** ආණාපකෙන නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා වුත්තභණ්ඩං අප්පග්ඝං, ඉදං අඤ්ඤං තස්සෙව සමීපෙ ඨපිතං සාරභණ්ඩන්ති එවං අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති, උභින්නම්පි පාරාජිකං. **අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති** පුරිමනයෙනෙව ඉදං අඤ්ඤං තස්සෙව සමීපෙ ඨපිතං සාරභණ්ඩන්ති මඤ්ඤති, තඤ්චෙ අඤ්ඤමෙව හොති, තස්සෙව පාරාජිකං.

ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාතිආදීසු එකො ආචරියො තයො බුද්ධරක්ඛිත-ධම්මරක්ඛිත-සඞ්ඝරක්ඛිතනාමකා අන්තෙවාසිකා දට්ඨබ්බා. තත්ථ **භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙතීති** ආචරියො කිඤ්චි භණ්ඩං කත්ථචි සල්ලක්ඛෙත්වා තස්ස

හරණත්ථාය බුද්ධරක්ඛිතං ආණාපෙති. **ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාති** ගච්ඡ ත්වං, බුද්ධරක්ඛිත, එතමත්ථං ධම්මරක්ඛිතස්ස පාවද. **ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදතූති** ධම්මරක්ඛිතොපි සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස පාවදතු. **ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමං භණ්ඩං අවහරතූති** එවං තයා ආණත්තෙන ධම්මරක්ඛිතෙන ආණත්තො සඞ්ඝරක්ඛිතො ඉත්ථන්නාමං භණ්ඩං අවහරතු, සො හි අම්හෙසු වීරජාතිකො පටිබලො ඉමස්මිං කම්මෙති. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං ආණාපෙන්තස්ස ආචරියස්ස තාව දුක්කටං. සචෙ පන සා ආණත්ති යථාධිප්පායං ගච්ඡති, යං පරතො ථුල්ලච්චයං වුත්තං, ආණත්තික්ඛණෙ තදෙව හොති. අථ තං භණ්ඩං අවස්සං හාරියං හොති, යං පරතො ''සබ්බෙසං ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති වුත්තං, තතො ඉමස්ස තඞ්ඛණෙයෙව පාරාජිකං හොතීති අයං යුත්ති සබ්බත්ථ වෙදිතබ්බා.

සො ඉතරස්ස ආරොචෙතීති බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස, ධම්මරක්ඛිතො ච සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස ''අම්හාකං ආචරියො එවං වදති – 'ඉත්ථන්නාමං කිර භණ්ඩං අවහර, ත්වං කිර අම්හෙසු ච වීරපුරිසො'''ති ආරොචෙති, එවං තෙසම්පි දුක්කටං. **අවහාරකො පටිග්ගණ්හාතීති** ''සාධු හරිස්සාමී''ති සඞ්ඝරක්ඛිතො සම්පටිච්ඡති. **මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සාති** සඞ්ඝරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතමත්තෙ ආචරියස්ස ථුල්ලච්චයං, මහාජනො හි තෙන පාපෙ නියොජිතොති. **සො තං භණ්ඩන්ති** සො චෙ සඞ්ඝරක්ඛිතො තං භණ්ඩං අවහරති, සබ්බෙසං චතුන්නම්පි ජනානං පාරාජිකං. න කෙවලඤ්ච චතුන්නං, එතෙන උපායෙන විසඞ්කෙතං අකත්වා පරම්පරාය ආණාපෙන්තං සමණසතං සමණසහස්සං වා හොතු, සබ්බෙසං පාරාජිකමෙව.

දුතියවාරෙ – **සො අඤ්ඤං ආණාපෙතීති** සො ආචරියෙන ආණත්තො බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතං අදිස්වා වා අවත්තුකාමො වා හුත්වා සඞ්ඝරක්ඛිතමෙව උපසඞ්කමිත්වා ''අම්හාකං ආචරියො එවමාහ – 'ඉත්ථන්නාමං කිර භණ්ඩං අවහරා'''ති ආණාපෙති. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** ආණත්තියා තාව බුද්ධරක්ඛිතස්ස දුක්කටං. **පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්සාති** සඞ්ඝරක්ඛිතෙන සම්පටිච්ඡිතෙ මූලට්ඨස්සෙව දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං. සචෙ පන සො තං භණ්ඩං අවහරති, ආණාපකස්ස ච බුද්ධරක්ඛිතස්ස, අවහාරකස්ස ච සඞ්ඝරක්ඛිතස්සාති උභින්නම්පි පාරාජිකං. මූලට්ඨස්ස පන ආචරියස්ස විසඞ්කෙතත්තා පාරාජිකෙන අනාපත්ති. ධම්මරක්ඛිතස්ස අජානනතාය සබ්බෙන සබ්බං අනාපත්ති. බුද්ධරක්ඛිතො පන ද්වින්නං සොත්ථිභාවං කත්වා අත්තනා නට්ඨො.

ඉතො පරෙසු චතූසු ආණත්තිවාරෙසු පඨමෙ තාව **සො ගන්ත්වා පුන පච්චාගච්ඡතීති** භණ්ඩට්ඨානං ගන්ත්වා අන්තො ච බහි ච ආරක්ඛං දිස්වා අවහරිතුං අසක්කොන්තො ආගච්ඡති. **යදා සක්කොසි, තදාති** කිං අජ්ජෙව අවහටං හොති? ගච්ඡ යදා සක්කොසි තදා නං අවහරාති. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං පුන ආණත්තියාපි දුක්කටමෙව හොති. සචෙ පන තං භණ්ඩං අවස්සං හාරියං හොති, අත්ථසාධකචෙතනා නාම මග්ගානන්තරඵලසදිසා, තස්මා අයං ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො. සචෙපි අවහාරකො සට්ඨිවස්සාතික්කමෙන තං භණ්ඩං අවහරති, ආණාපකො ච අන්තරායෙව කාලං වා කරොති, හීනාය වා ආවත්තති; අස්සමණොව හුත්වා කාලං වා කරිස්සති, හීනාය වා ආවත්තිස්සති, අවහාරකස්ස පන අවහාරක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං.

දුතියවාරෙ – යස්මා තං සණිකං වා භණන්තො තස්ස වා බධිරතාය ''මා අවහරී''ති

එතං වචනං න සාවෙති, තස්මා මූලට්ඨො න මුත්තො. තතියවාරෙ – පන සාවිතත්තා මුත්තො. චතුත්ථවාරෙ – තෙන ච සාවිතත්තා, ඉතරෙන ච ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ඔරතත්තා උභොපි මුත්තාති.

ආණත්තිකථා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිභෙදං

122. ඉදානි තත්ථ තත්ථ ඨානා චාවනවසෙන වුත්තස්ස අදින්නාදානස්ස අඞ්ගං වත්ථුභෙදෙන ච ආපත්තිභෙදං දස්සෙන්තො **''පඤ්චහි ආකාරෙහී''**තිආදිමාහ. තත්ථ **පඤ්චහි ආකාරෙහීති** පඤ්චහි කාරණෙහි; පඤ්චහි අඞ්ගෙහීති වුත්තං හොති. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – අදින්නං ආදියන්තස්ස **''පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොතී''**තිආදිනා නයෙන වුත්තෙහි පඤ්චහාකාරෙහි පාරාජිකං හොති, න තතො ඌනෙහීති. තත්‍රිමෙ පඤ්ච ආකාරා – පරපරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා , පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො, ථෙය්‍යචිත්තං, ඨානාචාවනන්ති. ඉතො පරෙහි පන ද්වීහි වාරෙහි ලහුකෙ පරික්ඛාරෙ වත්ථුභෙදෙන ථුල්ලච්චයඤ්ච දුක්කටඤ්ච දස්සිතං.

125. **''ඡහාකාරෙහී''**තිආදිනා නයෙන වුත්තවාරත්තයෙ පන න සකසඤ්ඤිතා, න විස්සාසග්ගාහිතා, න තාවකාලිකතා, පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො, ථෙය්‍යචිත්තං, ඨානාචාවනන්ති එවං ඡ ආකාරා වෙදිතබ්බා. වත්ථුභෙදෙන පනෙත්ථාපි පඨමවාරෙ පාරාජිකං. දුතියතතියෙසු ථුල්ලච්චයදුක්කටානි වුත්තානි. තතො පරෙසු පන තීසු වාරෙසු විජ්ජමානෙපි වත්ථුභෙදෙ වත්ථුස්ස පරෙහි අපරිග්ගහිතත්තා දුක්කටමෙව වුත්තං. තත්‍ර යදෙතං **''න ච පරපරිග්ගහිත''**න්ති වුත්තං, තං අනජ්ඣාවුත්ථකං වා හොතු ඡඩ්ඩිතං ඡින්නමූලකං අස්සාමිකවත්ථු, අත්තනො සන්තකං වා, උභයම්පි ''න ච පරපරිග්ගහිත''න්ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. යස්මා පනෙත්ථ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤා ච අත්ථි, ථෙය්‍යචිත්තෙන ච ගහිතං, තස්මා අනාපත්ති න වුත්තාති.

ආපත්තිභෙදං නිට්ඨිතං.

අනාපත්තිභෙදං

131. එවං වත්ථුවසෙන ච චිත්තවසෙන ච ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිභෙදං දස්සෙන්තො **''අනාපත්ති සසඤ්ඤිස්සා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **සසඤ්ඤිස්සාති** සකසඤ්ඤිස්ස, ''මය්හං සන්තකං ඉදං භණ්ඩ''න්ති එවං සසඤ්ඤිස්ස පරභණ්ඩම්පි ගණ්හතො ගහණෙ අනාපත්ති, ගහිතං පන පුන දාතබ්බං. සචෙ සාමිකෙහි ''දෙහී''ති වුත්තො න දෙති, තෙසං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං.

විස්සාසග්ගාහෙති විස්සාසග්ගහණෙපි අනාපත්ති. විස්සාසග්ගාහලක්ඛණං පන ඉමිනා සුත්තෙන ජානිතබ්බං – ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චහඞ්ගෙහි සමන්නාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං – සන්දිට්ඨො ච හොති, සම්භත්තො ච, ආලපිතො ච, ජීවති ච, ගහිතෙ ච අත්තමනො''ති (මහාව. 356). තත්ථ **සන්දිට්ඨොති** දිට්ඨමත්තකමිත්තො, **සම්භත්තොති** දළ්හමිත්තො, **ආලපිතොති** ''මම සන්තකං යං ඉච්ඡසි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි, ආපුච්ඡිත්වා ගහණෙ කාරණං නත්ථී''ති වුත්තො. **ජීවතීති** අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සයිතොපි යාව ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදං න පාපුණාති. **ගහිතෙ ච අත්තමනොති** ගහිතෙ තුට්ඨචිත්තො හොති, එවරූපස්ස සන්තකං ''ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සතී''ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතානි පඤ්චඞ්ගානි වුත්තානි. විස්සාසග්ගාහො පන තීහි අඞ්ගෙහි රුහති – සන්දිට්ඨො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො; සම්භත්තො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො; ආලපිතො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනොති.

යො පන න ජීවති, න ච ගහිතෙ අත්තමනො හොති; තස්ස සන්තකං විස්සාසග්ගාහෙන ගහිතම්පි පුන දාතබ්බං. දදමානෙන ච මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බං. අනත්තමනස්ස සන්තකං තස්සෙව දාතබ්බං. යො පන පඨමංයෙව ''සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා''ති වචීභෙදෙන වා චිත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙනචි කාරණෙන කුපිතො, පච්චාහරාපෙතුං න ලභති. යොපි අදාතුකාමො චිත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදති, සොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලභති. යො පන ''මයා තුම්හාකං සන්තකං ගහිතං වා පරිභුත්තං වා''ති වුත්තෙ ''ගහිතං වා හොතු පරිභුත්තං වා, මයා පන තං කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඨපිතං, පාකතිකං කාතුං වට්ටතී''ති වදති. අයං පච්චාහරාපෙතුං ලභති.

තාවකාලිකෙති ''පටිදස්සාමි පටිකරිස්සාමී''ති එවං ගණ්හන්තස්ස තාවකාලිකෙපි ගහණෙ අනාපත්ති. ගහිතං පන සචෙ භණ්ඩසාමිකො පුග්ගලො වා ගණො වා ''තුය්හෙවෙතං හොතූ''ති අනුජානාති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ අනුජානාති, ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බං. සඞ්ඝසන්තකං පන පටිදාතුමෙව වට්ටති.

පෙතපරිග්ගහෙති එත්ථ පන පෙත්තිවිසයෙ උපපන්නාපි කාලං කත්වා තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නිබ්බත්තාපි චාතුමහාරාජිකාදයො දෙවාපි සබ්බෙ ''පෙතා'' ත්වෙව සඞ්ඛ්‍යං ගතා, තෙසං පරිග්ගහෙ අනාපත්ති. සචෙපි හි සක්කො දෙවරාජා ආපණං පසාරෙත්වා නිසින්නො හොති, දිබ්බචක්ඛුකො ච භික්ඛු තං ඤත්වා අත්තනො චීවරත්ථාය සතසහස්සග්ඝනකම්පි සාටකං තස්ස ''මා ගණ්හ, මා ගණ්හා''ති වදන්තස්සාපි ගහෙත්වා ගච්ඡති, වට්ටති. දෙවතා පන උද්දිස්ස බලිකම්මං කරොන්තෙහි රුක්ඛාදීසු ලග්ගිතසාටකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි.

තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙති තිරච්ඡානගතානම්පි පරිග්ගහෙ අනාපත්ති. සචෙපි හි නාගරාජා වා සුපණ්ණමාණවකො වා මනුස්සරූපෙන ආපණං පසාරෙති, තතො චස්ස සන්තකං කොචි භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, වට්ටති. සීහො වා බ්‍යග්ඝො වා මිගමහිංසාදයො වධිත්වා ඛාදන්තො ජිඝච්ඡාපීළිතො ආදිතොව න වාරෙතබ්බො. අනත්ථම්පි හි කරෙය්‍ය. යදි පන ථොකෙ ඛායිතෙ වාරෙතුං සක්කොති, වාරෙත්වා ගහෙතුං වට්ටති. සෙනාදයොපි ආමිසං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ පාතාපෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති.

පංසුකූලසඤ්ඤිස්සාති අස්සාමිකං ''ඉදං පංසුකූල''න්ති එවංසඤ්ඤිස්සාපි ගහණෙ අනාපත්ති. සචෙ පන තං සස්සාමිකං හොති, ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බං . **උම්මත්තකස්සාති** පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරස්ස උම්මත්තකස්සාපි අනාපත්ති. **ආදිකම්මිකස්සාති** ඉධ ධනියො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං පන රජකභණ්ඩිකාදිචොරානං ඡබ්බග්ගියාදීනං ආපත්තියෙවාති.

අනාපත්තිභෙදං නිට්ඨිතං.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකකථා

සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා, අථො සඤ්ඤා සචිත්තකං;
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච, කුසලං වෙදනාය චාති.

ඉමස්මිං පන පකිණ්ණකෙ ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං – සාහත්ථිකං කායතො ච චිත්තතො ච සමුට්ඨාති, ආණත්තිකං වාචතො ච චිත්තතො ච සමුට්ඨාති, සාහත්ථිකාණත්තිකං කායතො ච වාචතො ච චිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියාසමුට්ඨානඤ්ච, කරොන්තොයෙව හි එතං ආපජ්ජති න අකරොන්තො. ''අදින්නං ආදියාමී''ති සඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං , ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, තුට්ඨො වා භීතො වා මජ්ඣත්තො වා තං ආපජ්ජතීති තිවෙදනන්ති සබ්බං පඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

පකිණ්ණකකථා නිට්ඨිතා.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

132. විනීතවත්ථුකථාසු ඡබ්බග්ගියවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං වුත්තමෙව.

දුතියවත්ථුම්හි – චිත්තං නාම පුථුජ්ජනානං රාගාදිවසෙන පකතිං විජහිත්වා ධාවති සන්ධාවති විධාවති. සචෙ භගවා කායවචීද්වාරභෙදං විනාපි චිත්තුප්පාදමත්තෙන ආපත්තිං පඤ්ඤපෙය්‍ය, කො සක්කුණෙය්‍ය අනාපත්තිකං අත්තානං කාතුං! තෙනාහ – **''අනාපත්ති භික්ඛු චිත්තුප්පාදෙ''**ති. චිත්තවසිකෙන පන න භවිතබ්බං, පටිසඞ්ඛානබලෙන චිත්තං නිවාරෙතබ්බමෙවාති.

133-4. ආමසන-ඵන්දාපන-ඨානාචාවනවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව. තතො පරානි ච **ථෙය්‍යචිත්තො භූමිතො අග්ගහෙසී**ති වත්ථුපරියොසානානි.

135. නිරුත්තිපථවත්ථුස්මිං 1.329 **ආදියී**ති ගණ්හි, ''වොරොපෙසි ත්ව''න්ති පරාමසි. ඉතරො පන ''කෙන අවහට''න්ති වුත්තෙ ''මයා අවහට''න්ති පුච්ඡාසභාගෙන පටිඤ්ඤං අදාසි. යදි හි ඉතරෙන ''කෙන ගහිතං, කෙන අපනීතං, කෙන ඨපිත''න්ති වුත්තං අභවිස්ස, අථ අයම්පි ''මයා ගහිතං, අපනීතං, ඨපිත''න්ති වා වදෙය්‍ය. මුඛං නාම හුඤ්ජනත්ථාය ච කථනත්ථාය ච කතං, ථෙය්‍යචිත්තං පන විනා අවහාරො නත්ථි. තෙනාහ භගවා – **''අනාපත්ති භික්ඛු නිරුත්තිපථෙ''**ති. වොහාරවචනමත්තෙ අනාපත්තීති අත්ථො. තතො පරං වෙඨනවත්ථු පරියොසානං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

137. අභින්නසරීරවත්ථුස්මිං **අධිවත්ථො**ති සාටකතණ්හාය තස්මිංයෙව සරීරෙ නිබ්බත්තො. **අනාදියන්තො**ති තස්ස වචනං අගණ්හන්තො, ආදරං වා අකරොන්තො. **තං සරීරං උට්ඨහිත්වා**ති පෙතො අත්තනො ආනුභාවෙන තං සරීරං උට්ඨාපෙසි. තෙන වුත්තං – ''තං සරීරං උට්ඨහිත්වා''ති. **ද්වාරං ථකෙසී**ති භික්ඛුස්ස සුසානසමීපෙයෙව විහාරො, තස්මා භීරුකජාතිකො භික්ඛු ඛිප්පමෙව තත්ථ පවිසිත්වා ද්වාරං ථකෙසි. **තත්ථෙව පරිපතී**ති ද්වාරෙ ථකිතෙ පෙතො සාටකෙ නිරාලයො හුත්වා තං සරීරං පහාය යථාකම්මං ගතො, තස්මා තං සරීරං තත්ථෙව පරිපති, පතිතන්ති වුත්තං හොති.

අභින්නෙ සරීරෙති අබ්භුණ්හෙ අල්ලසරීරෙ පංසුකූලං න ගහෙතබ්බං, ගණ්හන්තස්ස එවරූපා උපද්දවා හොන්ති, දුක්කටඤ්ච ආපජ්ජති. භින්නෙ පන ගහෙතුං වට්ටති. කිත්තාවතා පන භින්නං හොති? කාක-කුලල-සොණ-සිඞ්ගාලාදීහි මුඛතුණ්ඩකෙන වා දාඨාය වා ඊසකං ඵාලිතමත්තෙනාපි. යස්ස පන පතතො සංඝටනෙන ඡවිමත්තං ඡින්නං හොති, චම්මං අච්ඡින්නං, එතං අභින්නමෙව; චම්මෙ පන ඡින්නෙ භින්නං. යස්සාපි සජීවකාලෙයෙව පභින්නා ගණ්ඩකුට්ඨපිළකා වා වණො වා හොති, ඉදම්පි භින්නං. තතියදිවසතො පභුති උද්ධුමාතකාදිභාවෙන කුණපභාවං උපගතම්පි භින්නමෙව. සබ්බෙන සබ්බං පන අභින්නෙපි සුසානගොපකෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා මනුස්සෙහි ගාහාපෙතුං වට්ටති. නො චෙ අඤ්ඤං ලභති, සත්ථකෙන වා කෙනචි වා වණං කත්වා ගහෙතබ්බං. විසභාගසරීරෙ පන සතිං උපට්ඨපෙත්වා සමණසඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා සීසෙ වා හත්ථපාදපිට්ඨියං වා වණං කත්වා ගහෙතුං වට්ටති.

කුසසඞ්කාමනවත්ථුකථා

138. තදනන්තරෙ වත්ථුස්මිං **කුසං සඞ්කාමෙත්වා චීවරං අග්ගහෙසී**ති පුබ්බෙ ''ආදියෙය්‍යා''ති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථවණ්ණනායං නාමමත්තෙන දස්සිතෙසු ථෙය්‍යාවහාර-පසය්හාවහාර-පරිකප්පාවහාරපටිච්ඡන්නාවහාර-කුසාවහාරෙසු කුසාවහාරෙන අවහරීති අත්ථො.

ඉමෙසං පන අවහාරානං එවං නානත්තං වෙදිතබ්බං – යො හි කොචි සස්සාමිකං භණ්ඩං රත්තිභාගෙ වා දිවසභාගෙ වා සන්ධිච්ඡෙදාදීනි කත්වා අදිස්සමානො අවහරති, කූටමානකූටකහාපණාදීහි වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හාති, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො **''ථෙය්‍යාවහාරො''**ති වෙදිතබ්බො.

යො පන පරෙ පසය්හ බලසා අභිභුය්‍ය, අථ වා පන සන්තජ්ජෙත්වා භයං දස්සෙත්වා තෙසං සන්තකං ගණ්හාති, පන්ථඝාත-ගාමඝාතාදීනි කරොන්තා දාමරිකචොරා විය කොධවසෙන පරසරවිලොපං කරොන්තා අත්තනො

පත්තබලිතො ච අධිකං බලක්කාරෙන ගණ්හන්තා රාජ-රාජමහාමත්තාදයො විය; තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො **“පසය්හාවහාරො”**ති වෙදිතබ්බො.

පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො පන අවහාරො **“පරිකප්පාවහාරො”**ති වුච්චති, සො භණ්ඩපරිකප්ප-ඔකාසපරිකප්පවසෙන දුවිධො . තත්‍රායං **භණ්ඩපරිකප්පො** – ඉධෙකච්චො සාටකත්ථිකො අන්තොගබ්භං පවිසිත්වා ‘‘සචෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි; සචෙ සුත්තං, න ගණ්හිස්සාමී’’ති පරිකප්පෙත්වා අන්ධකාරෙ පසිබ්බකං ගණ්හාති, සාටකො චෙ තත්‍ර හොති, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. සුත්තං චෙ හොති, රක්ඛති. බහි නීහරිත්වා මුඤ්චිත්වා ‘‘සුත්ත’’න්ති ඤත්වා පුන ආහරිත්වා යථාඨානෙ ඨපෙති, රක්ඛතියෙව. ‘‘සුත්ත’’න්ති ඤත්වාපි ‘‘යං ලද්ධං, තං ගහෙතබ්බ’’න්ති ගච්ඡති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. භූමියං ඨපෙත්වා ගණ්හාති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. ‘‘චොරො, චොරො’’ති සාමිකෙහි පරියුට්ඨිතො ඡඩ්ඩෙත්වා පලායති, රක්ඛති. සාමිකා තං දිස්වා ගණ්හන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං. අඤ්ඤො චෙ කොචි ගණ්හාති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අථ නිවත්තෙසු සාමිකෙසු සයමෙව තං දිස්වා ‘‘පගෙවෙතං මයා නීහටං, මම දානි සන්තක’’න්ති ගණ්හාති, රක්ඛති; භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ‘‘සචෙ සුත්තං භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි; සචෙ සාටකො, න ගණ්හිස්සාමි. සචෙ සප්පි භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි; සචෙ තෙලං, න ගණ්හිස්සාමී’’තිආදිනා නයෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හන්තස්සාපි එසෙව නයො.

මහාපච්චරියාදීසු පන ‘‘සාටකත්ථිකොපි සාටකපසිබ්බකමෙව ගහෙත්වා නික්ඛන්තො බහි ඨත්වා මුඤ්චිත්වා ‘සාටකො අය’න්ති දිස්වා ගච්ඡන්තො පදුද්ධාරෙනෙව කාරෙතබ්බො’’ති වුත්තං. එත්ථ පන ‘‘සචෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමී’’ති පරිකප්පිතත්තා පරිකප්පො දිස්සති, දිස්වා හටත්තා පරිකප්පාවහාරො න දිස්සති. **මහාඅට්ඨකථායං** පන යං පරිකප්පිතං තං අදිට්ඨං පරිකප්පිතභාවෙ ඨිතංයෙව උද්ධරන්තස්ස අවහාරො වුත්තො, තස්මා තත්ථ පරිකප්පාවහාරො දිස්සති. ‘‘තං මඤ්ඤමානො තං අවහරී’’ති පාළියා ච සමෙතීති. තත්ථ ය්වායං ‘‘සචෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමී’’තිආදිනා නයෙන පවත්තො පරිකප්පො, අයං ‘‘භණ්ඩපරිකප්පො’’ නාම.

ඔකාසපරිකප්පො පන එවං වෙදිතබ්බො – ඉධෙකච්චො ලොලභික්ඛු පරපරිවෙණං වා කුලඝරං වා අරඤ්ඤෙ කම්මන්තසාලං වා පවිසිත්වා තත්ථ කථාසල්ලාපෙන නිසින්නො කිඤ්චි ලොභනෙය්‍යං පරික්ඛාරං ඔලොකෙති, ඔලොකෙන්තො ච පන දිස්වා ද්වාරපමුඛහෙට්ඨාපාසාදපරිවෙණද්වාරකොට්ඨකරුක්ඛමූලාදිවසෙන පරිච්ඡෙදං කත්වා ‘‘සචෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විචරන්තො විය එතෙසංයෙව දස්සාමි; නො චෙ පස්සිස්සන්ති, හරිස්සාමී’’ති පරිකප්පෙති. තස්ස තං ආදාය පරිකප්පිතපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ උපචාරසීමං පරිකප්පෙති, තදභිමුඛොව ගච්ඡන්තො කම්මට්ඨානාදීනි මනසි කරොන්තො වා අඤ්ඤවිහිතො වා අසතියා උපචාරසීමං අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යං. අථාපිස්ස තං ඨානං පත්තස්ස චොරො වා හත්ථී වා වාළමිගො වා මහාමෙඝො වා වුට්ඨහති, සො ච තම්හා උපද්දවා මුච්චිතුකම්‍යතාය සහසා තං ඨානං අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කෙචි පනෙත්ථ ‘‘යස්මා මූලෙව ථෙය්‍යචිත්තෙන ගහිතං, තස්මා න රක්ඛති, අවහාරොයෙවා’’ති වදන්ති. අයං තාව **මහාඅට්ඨකථානයො**. **මහාපච්චරියං** පන ‘‘සචෙපි සො අන්තොපරිච්ඡෙදෙ හත්ථිං වා අස්සං වා අභිරුහිත්වා තං නෙව පාජෙති, න පාජාපෙති; පරිච්ඡෙදෙ අතික්කන්තෙපි පාරාජිකං නත්ථි, භණ්ඩදෙය්‍යමෙවා’’ති වුත්තං. තත්‍ර ය්වායං ‘‘සචෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විචරන්තො විය එතෙසංයෙව දස්සාමී’’ති පවත්තො පරිකප්පො, අයං ‘‘ඔකාසපරිකප්පො’’ නාම.

එවමිමෙසං ද්වින්නම්පි පරිකප්පානං වසෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො අවහාරො ‘‘පරිකප්පාවහාරො’’ති වෙදිතබ්බො.

පටිච්ඡාදෙත්වා පන අවහරණං **පටිච්ඡන්නාවහාරො**. සො එවං වෙදිතබ්බො – යො භික්ඛු මනුස්සානං උය්‍යානාදීසු කීළන්තානං වා පවිසන්තානං වා ඔමුඤ්චිත්වා ඨපිතං අලඞ්කාරභණ්ඩං දිස්වා ‘‘සචෙ ඔනමිත්වා ගහෙස්සාමි, ‘කිං සමණො ගණ්හාතී’ති මං ජානිත්වා විහෙඨෙය්‍යු’’න්ති පංසුනා වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙති – ‘‘පච්ඡා ගණ්හිස්සාමී’’ති, තස්ස එත්තාවතා උද්ධාරො නත්ථීති න තාව අවහාරො හොති. යදා පන තෙ මනුස්සා අන්තොගාමං පවිසිතුකාමා තං භණ්ඩකං විචිනන්තාපි අපස්සිත්වා ‘‘ඉදානි අන්ධකාරො, ස්වෙ ජානිස්සාමා’’ති සාලයා එව ගතා හොන්ති. අථස්ස තං උද්ධරතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. ‘‘පටිච්ඡන්නකාලෙයෙව තං මම සන්තක’’න්ති සකසඤ්ඤාය වා ‘‘ගතා දානි තෙ, ඡඩ්ඩිතභණ්ඩං ඉද’’න්ති පංසුකූලසඤ්ඤාය වා ගණ්හන්තස්ස පන භණ්ඩදෙය්‍යං. තෙසු දුතියදිවසෙ ආගන්ත්වා විචිනිත්වා අදිස්වා ධුරනික්ඛෙපං කත්වා ගතෙසුපි ගහිතං භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කස්මා? යස්මා තස්ස පයොගෙන තෙහි න දිට්ඨං, යො පන තථාරූපං භණ්ඩං දිස්වා යථාඨානෙ ඨිතංයෙව අප්පටිච්ඡාදෙත්වා ථෙය්‍යචිත්තො පාදෙන අක්කමිත්වා කද්දමෙ වා වාලිකාය වා පවෙසෙති, තස්ස පවෙසිතමත්තෙයෙව පාරාජිකං.

කුසං සඞ්කාමෙත්වා පන අවහරණං **“කුසාවහාරො”**ති වුච්චති. සොපි එවං වෙදිතබ්බො – යො භික්ඛු කුසං පාතෙත්වා චීවරෙ භාජියමානෙ අත්තනො කොට්ඨාසස්ස සමීපෙ ඨිතං අප්පග්ඝතරං වා මහග්ඝතරං වා සමසමං වා අග්ඝෙන පරස්ස කොට්ඨාසං හරිතුකාමො අත්තනො කොට්ඨාසෙ පතිතං කුසදණ්ඩකං පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමො උද්ධරති, රක්ඛති තාව. පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතෙති, රක්ඛතෙව. යදා පන තස්මිං පතිතෙ පරස්ස කොට්ඨාසතො පරස්ස කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධටමත්තෙ පාරාජිකො හොති. සචෙ පඨමතරං පරකොට්ඨාසතො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමතාය උද්ධාරෙ රක්ඛති , පාතනෙ රක්ඛති. අත්තනො

කොට්ඨාසතො පන අත්තනො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධාරෙයෙව රක්ඛති. තං උද්ධරිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතෙන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං.

සචෙ පන ද්වීසුපි කොට්ඨාසෙසු පතිතදණ්ඩකෙ අදස්සනං ගමෙති, තතො අවසෙසභික්ඛූසු ගතෙසු ඉතරො '''මය්හං, භන්තෙ, දණ්ඩකො න පඤ්ඤායතී'ති. 'මය්හම්පි, ආවුසො, න පඤ්ඤායතී'ති. 'කතමො පන, භන්තෙ, මය්හං භාගො'ති? 'අයං තුය්හං භාගො'''ති අත්තනො භාගං දස්සෙති, තස්මිං විවදිත්වා වා අවිවදිත්වා වා තං ගණ්හිත්වා ගතෙ ඉතරො තස්ස භාගං උද්ධරති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙපි තෙන ''අහං මම භාගං තුය්හං න දෙමි, ත්වං පන අත්තනො භාගං ඤත්වා ගණ්හා''ති වුත්තෙ ''නායං මමා''ති ජානන්තොපි තස්සෙව භාගං ගණ්හාති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සචෙ පන ඉතරො ''අයං තුය්හං භාගො, අයං මය්හං භාගොති කිං ඉමිනා විවාදෙනා''ති චින්තෙත්වා ''මය්හං වා පත්තො හොතු, තුම්හාකං වා, යො වරභාගො තං තුම්හෙ ගණ්හථා''ති වදති, දින්නකං නාම ගහිතං හොති, නත්ථෙත්ථ අවහාරො. සචෙපි සො විවාදභීරුකො භික්ඛු ''යං තුය්හං රුච්චති, තං ගණ්හා''ති වුත්තො අත්තනො පත්තං වරභාගං ඨපෙත්වා ලාමකංයෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, තතො ඉතරස්ස විචිනිතාවසෙසං ගණ්හන්තස්සාපි අවහාරො නත්ථෙවාති.

අට්ඨකථාසුපන වුත්තං – ''ඉමස්මිං ඨානෙ කුසසඞ්කාමනවසෙන චීවරභාජනීයමෙව එකං ආගතං, චතුන්නම්පි පන පච්චයානං උප්පත්තිඤ්ච භාජනීයඤ්ච නීහරිත්වා දස්සෙතබ්බ''න්ති එවඤ්ච වත්වා **චීවරක්ඛන්ධකෙ**''පටිග්ගණ්හාතු මෙ, භන්තෙ, භගවා සීවෙය්‍යකං දුස්සයුගං; භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ගහපතිචීවරං අනුජානාතූ''ති (මහාව. 337) ඉදං ජීවකවත්ථුං ආදිං කත්වා **උප්පන්නචීවරකථා,** සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ ''තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහං දුබ්භික්ඛං හොති, මනුස්සා න සක්කොන්ති සඞ්ඝභත්තං කාතුං, ඉච්ඡන්ති උද්දෙසභත්තං නිමන්තනං සලාකභත්තං පක්ඛිකං උපොසථිකං පාටිපදිකං කාතු''න්ති (චූළව. 325) ඉදං සුත්තමාදිං කත්වා **පිණ්ඩපාතකථා,** සෙනාසනක්ඛන්ධකෙයෙව ''තෙන ඛො පන සමයෙන සත්තරසවග්ගියා භික්ඛූ අඤ්ඤතරං පච්චන්තිමං මහාවිහාරං පටිසඞ්ඛරොන්ති – 'ඉධ මයං වස්සං වසිස්සාමා'ති. අද්දසංසු ඛො ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ සත්තරසවග්ගියෙ භික්ඛූ විහාරං පටිසඞ්ඛරොන්තෙ''ති (චූළව. 316) ඉදං ඡබ්බග්ගියවත්ථුං ආදිං කත්වා **ආගතසෙනාසනකථා,** තදවසානෙ ච **සප්පිආදිභෙසජ්ජකථා** විත්ථාරෙන කථිතා. මයං පන තං සබ්බං ආගතාගතට්ඨානෙයෙව කථයිස්සාම; එවං කථනෙ කාරණං පුබ්බෙ වුත්තමෙව.

කුසසඞ්කාමනවත්ථුකථා නිට්ඨිතා.

139. ඉතො පරං ජන්තාඝරවත්ථු උත්තානත්ථමෙව.

140. පඤ්චසු විඝාසවත්ථූසු තෙ භික්ඛූ අනුපසම්පන්නෙන කප්පියං කාරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිංසු. විඝාසං පන ගණ්හන්තෙන ඛාදිතාවසෙසං ඡඩ්ඩිතං ගහෙතබ්බං. යදි සක්කොති ඛාදන්තෙ ඡඩ්ඩාපෙත්වා ගණ්හිතුං, එතම්පි වට්ටති. අත්තගුත්තත්ථාය පන පරානුද්දයතාය ච න ගහෙතබ්බං.

141. ඔදනභාජනීයපූවඋච්ඡුතිම්බරූසකභාජනීයවත්ථූසු **අපරස්ස භාගං දෙහීති** අසන්තං පුග්ගලං ආහ. **අමූලකං අග්ගහෙසීති** සාමිකෙසු දෙන්තෙසු එවං අග්ගහෙසි. **අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සාති** සාමිකෙහි දින්නං අග්ගහෙසි; තෙනස්ස අනාපත්ති වුත්තා. **ආපත්ති සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියස්සාති** යො පනානෙන සම්පජානමුසාවාදො වුත්තො, තස්මිං පාචිත්තියං ආහ; පරතො තෙකටුලයාගුවත්ථුම්හි විය. ගහණෙ පන අයං විනිච්ඡයො – සඞ්ඝස්ස සන්තකං සම්මතෙන වා ආණත්තෙහි වා ආරාමිකාදීහි දියමානං, ගිහීනඤ්ච සන්තකං සාමිකෙන වා ආණත්තෙන වා දියමානං ''අපරස්ස භාගං දෙහී''ති වත්වා ගණ්හතො භණ්ඩදෙය්‍යං. අඤ්ඤෙන දියමානං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. අසම්මතෙන වා අනාණත්තෙන වා දියමානෙ ''අපරම්පි භාගං දෙහී''ති වත්වා වා කූටවස්සානි ගණෙත්වා වා ගණ්හන්තො පත්තචතුක්කෙ විය තස්සුද්ධාරෙයෙව භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. ඉතරෙහි දියමානං එවං ගණ්හතො භණ්ඩදෙය්‍යං. සාමිකෙන පන ''ඉමස්ස දෙහී''ති දාපිතං වා සයං දින්නං වා සුදින්නන්ති අයමෙත්ථ **සබ්බඅට්ඨකථාවිනිච්ඡයතො** සාරො.

142-3. ඔදනියඝරාදිවත්ථූසු – **ඔදනියඝරං** නාම වික්කායිකභත්තපචනඝරං. **සූනඝරං** නාම වික්කායිකමංසපචනඝරං. **පූවඝරං** නාම වික්කායිකඛජ්ජකපචනඝරං. සෙසමෙත්ථ, පරික්ඛාරවත්ථූසු ච පාකටමෙව.

144. පීඨවත්ථුස්මිං – සො භික්ඛු පරිකප්පෙත්වා ''එතං ඨානං සම්පත්තං ගණ්හිස්සාමී''ති සඞ්කාමෙසි. තෙනස්ස සඞ්කාමනෙ අවහාරො නත්ථි. සඞ්කාමෙත්වා පන පරිකප්පිතොකාසතො ගහණෙ පාරාජිකං වුත්තං. එවං හරන්තො ච යදි පීඨකෙ ථෙය්‍යචිත්තං නත්ථි, ථවිකං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. අථ පීඨකෙපි අත්ථි, උභො අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බොති. භිසිආදීනි තීණි වත්ථූනි පාකටානෙව.

146. විස්සාසග්ගාහාදීසු තීසු වත්ථූසු ගහණෙ අනාපත්ති, ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං. පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස පටිවිසො අන්තොඋපචාරසීමායං ඨිතස්සෙව ගහෙතුං වට්ටති. යදි පන දායකා ''බහිඋපචාරට්ඨානම්පි භන්තෙ, භාගං ගණ්හථ, ආගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිස්සන්තී''ති වදන්ති, එවං අන්තොගාමට්ඨානම්පි ගහෙතුං වට්ටති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

148-9. සත්තසු අම්බචොරකාදිවත්ථූසු පංසුකූලසඤ්ඤාය ගහණෙ අනාපත්ති, ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභොගෙ පාරාජිකං. තත්‍රායං විනිච්ඡයො – සාමිකාපි සාලයා, චොරාපි සාලයා, පංසුකූලසඤ්ඤාය ඛාදන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරෙයෙව අවහාරො, භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. සාමිකා සාලයා, චොරා නිරාලයා, එසෙව නයො. සාමිකා නිරාලයා, චොරා සාලයා; ‘‘පුන ගණ්හිස්සාමා’’ති කිස්මිඤ්චිදෙව ගහනට්ඨානෙ ඛිපිත්වා ගතා, එසෙව නයො. උභොපි නිරාලයා, පංසුකූලසඤ්ඤාය ඛාදතො අනාපත්ති, ථෙය්‍යචිත්තෙන දුක්කටං.

සඞ්ඝස්ස අම්බාදීසු පන සඞ්ඝාරාමෙ ජාතං වා හොතු, ආනෙත්වා දින්නං වා පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං අවහරන්තස්ස පාරාජිකං. පච්චන්තෙ චොරුපද්දවෙන ගාමෙසු වුට්ඨහන්තෙසු භික්ඛූපි විහාරෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ‘‘පුන ආවසන්තෙ ජනපදෙ ආගමිස්සාමා’’ති සඋස්සාහාව ගච්ඡන්ති. භික්ඛූ තාදිසං විහාරං පත්වා අම්බපක්කාදීනි ‘‘ඡඩ්ඩිතකානී’’ති පංසුකූලසඤ්ඤාය පරිභුඤ්ජන්ති, අනාපත්ති; ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජතො අවහාරො හොති, භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො.

මහාපච්චරියං පන **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායඤ්ච** අවිසෙසෙන වුත්තං – ‘‘ඡඩ්ඩිතවිහාරෙ පන ඵලාඵලං ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජතො පාරාජිකං. කස්මා? ආගතානාගතානං සන්තකත්තා’’ති. ගණසන්තකෙ පන පුග්ගලිකෙ ච සඋස්සාහමත්තමෙව පමාණං. සචෙ පන තතො අම්බපක්කාදිං කුලසඞ්ගහණත්ථාය දෙති, කුලදූසකදුක්කටං. ථෙය්‍යචිත්තෙන දෙන්තො අග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. සඞ්ඝිකෙපි එසෙව නයො. සෙනාසනත්ථාය නියමිතං කුලසඞ්ගහණත්ථාය දදතො දුක්කටං, ඉස්සරවතාය ථුල්ලච්චයං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. නො චෙ වත්ථු පහොති, අග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. බහි උපචාරසීමාය නිසීදිත්වා ඉස්සරවතාය පරිභුඤ්ජතො ගීවා. ඝණ්ටිං පහරිත්වා කාලං ඝොසෙත්වා ‘‘මය්හං පාපුණාතී’’ති ඛාදිතං සුඛාදිතං. ඝණ්ටිං අපහරිත්වා කාලමෙව ඝොසෙත්වා, ඝණ්ටිමෙව පහරිත්වා කාලං අඝොසෙත්වා, ඝණ්ටිම්පි අපහරිත්වා කාලම්පි අඝොසෙත්වා අඤ්ඤෙසං නත්ථිභාවං ඤත්වා ‘‘මය්හං පාපුණාතී’’ති ඛාදිතම්පි සුඛාදිතමෙව. පුප්ඵාරාමවත්ථුද්වයං පාකටමෙව.

150. වුත්තවාදකවත්ථුත්තයෙ **වුත්තො වජ්ජෙමී**ති තයා වුත්තො හුත්වා ‘‘තව වචනෙන වදාමී’’ති අත්ථො. **අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සා**ති සාමිකෙහි දින්නත්තා අනාපත්ති. **න ච, භික්ඛවෙ, ‘‘වුත්තො වජ්ජෙමී’’ති වත්තබ්බො**ති ‘‘අහං තයා වුත්තො හුත්වා තව වචනෙන වදාමී’’ති එවං අඤ්ඤො භික්ඛු අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා න වත්තබ්බොති අත්ථො. පරිච්ඡෙදං පන කත්වා ‘‘ඉත්ථන්නාමං තව වචනෙන ගණ්හිස්සාමී’’ති වත්තුං වට්ටති. **වුත්තො වජ්ජෙහී**ති මයා වුත්තො හුත්වා මම වචනෙන වදෙහීති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව. ඉමෙසුපි ච ද්වීසු වත්ථූසු පරිච්ඡෙදං කත්වා වත්තුං වට්ටති. එත්තාවතා හි උපාරම්භා මුත්තො හොතීති.

151-2. මණිවත්ථුත්තයස්ස මජ්ඣිමෙ වත්ථුස්මිං – **නාහං අකල්ලකො**ති නාහං ගිලානොති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙව.

153. සූකරවත්ථුද්වයෙ – කිඤ්චාපි පඨමස්ස භික්ඛුනො ඡාතජ්ඣත්තං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙන මොචිතත්තා අනාපත්ති. සාමිකෙසු පන අසම්පටිච්ඡන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං, තාව මහන්තො වා මතසූකරො ආහරිත්වා දාතබ්බො, තදග්ඝනකං වා භණ්ඩං. සචෙ පාසසාමිකෙ කුහිඤ්චිපි න පස්සති, පාසසාමන්තා තදග්ඝනකං සාටකං වා කාසාවං වා ථාලකං වා යථා තෙ ආගතා පස්සන්ති, ඊදිසෙ ඨානෙ ඨපෙත්වාව ගන්තබ්බං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පන මොචෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව. එත්ථ ච කොචි සූකරො පාසං පාදෙන කඩ්ඪිත්වා ඡින්නමත්තෙ පාසෙ ඨානාචාවනධම්මෙන ඨානෙන ඨිතො හොති චණ්ඩසොතෙ බද්ධනාවා විය. කොචි අත්තනො ධම්මතාය ඨිතො, කොචි නිපන්නො, කොචි කූටපාසෙන බද්ධො හොති. **කූටපාසො** නාම යස්ස අන්තෙ ධනුකං වා අඞ්කුසකො වා අඤ්ඤො වා කොචි දණ්ඩකො බද්ධො හොති, යො තත්ථ තත්ථ රුක්ඛාදීසු ලග්ගිත්වා සූකරස්ස ගමනං නිවාරෙති. තත්‍ර පාසං කඩ්ඪිත්වා ඨිතස්ස එකමෙව ඨානං පාසබන්ධනං, සො හි පාසෙ මුත්තමත්තෙ වා ඡින්නමත්තෙ වා පලායති. අත්තනො ධම්මතාය ඨිතස්ස බන්ධනඤ්ච චත්තාරො ච පාදාති පඤ්ච ඨානානි. නිපන්නස්ස බන්ධනඤ්ච සයනඤ්චාති ද්වෙ ඨානානි. කූටපාසබද්ධස්ස යත්ථ යත්ථ ගච්ඡති, තං තදෙව ඨානං. තස්මා තං තතො තතො මොචෙන්තා දසපි වීසතිපි සතම්පි භික්ඛූ පාරාජිකං ආපජ්ජන්ති. තත්ථ තත්ථ ආගතං දිස්වා එකමෙව දාසං පලාපෙන්තො විය.

පුරිමානං පන තිණ්ණං චතුප්පදකථායං වුත්තනයෙන ඵන්දාපනඨානාචාවනානි වෙදිතබ්බානි. සුනඛදට්ඨං සූකරං විස්සජ්ජාපෙන්තස්සාපි කාරුඤ්ඤාධිප්පායෙන භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. පාසට්ඨානං පන සුනඛසමීපං වා අසම්පත්තං පටිපථං ගන්ත්වා පඨමමෙව පලාපෙන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. යොපි බද්ධසූකරස්ස ඝාසඤ්ච පානීයඤ්ච දත්වා බලං ගාහාපෙත්වා උක්කුට්ඨිං කරොති – ‘‘උත්‍රස්තො පලායිස්සතී’’ති; සො චෙ පලායති, පාරාජිකං. පාසං දුබ්බලං කත්වා උක්කුට්ඨිසද්දෙන පලාපෙන්තස්සාපි එසෙව නයො.

යො පන ඝාසඤ්ච පානීයඤ්ච දත්වා ගච්ඡති, ‘‘බලං ගහෙත්වා පලායිස්සතී’’ති; සො චෙ පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. පාසං දුබ්බලං කත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි එසෙව නයො. පාසසන්තිකෙ සත්ථං වා අග්ගිං වා ඨපෙති ‘‘ඡින්නෙ වා දඩ්ඪෙ වා පලායිස්සතී’’ති. සූකරො පාසං චාලෙන්තො ඡින්නෙ වා දඩ්ඪෙ වා පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. පාසං යට්ඨියා සහ පාතෙති, පච්ඡා සූකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති , භණ්ඩදෙය්‍යං. සූකරො අදූහලපාසාණෙහි අක්කන්තො හොති, තං පලාපෙතුකාමස්ස අදූහලං කාරුඤ්ඤෙන උක්ඛිපතො භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. සචෙ

උක්ඛිත්තමත්තෙ අගන්ත්වා පච්ඡා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. උක්ඛිපිත්වා ඨපිතං අදූහලං පාතෙති, පච්ඡා සූකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ඔපාතෙ පතිතසූකරම්පි කාරුඤ්ඤෙන උද්ධරතො භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. ඔපාතං පූරෙත්වා නාසෙති, පච්ඡා සූකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. සූලෙ විද්ධං කාරුඤ්ඤෙන උද්ධරති, භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකං. සූලං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඩෙති, භණ්ඩදෙය්‍යං.

විහාරභූමියං පන පාසෙ වා අදූහලං වා ඔඩ්ඩෙන්තා වාරෙතබ්බා – ''මිගරූපානං පටිසරණට්ඨානමෙතං, මා ඉධ එවං කරොථා''ති. සචෙ ''හරාපෙථ, භන්තෙ''ති වදන්ති, හරාපෙතුං වට්ටති. අථ සයං හරන්ති, සුන්දරමෙව. අථ නෙව හරන්ති, න හරිතුං දෙන්ති, රක්ඛං යාචිත්වා හරාපෙතුං වට්ටති. මනුස්සා සස්සරක්ඛණකාලෙ ඛෙත්තෙසු පාසෙ ච අදූහලපාසාණාදීනි ච කරොන්ති – ''මංසං ඛාදන්තා සස්සානි රක්ඛිස්සාමා''ති. වීතිවත්තෙ සස්සකාලෙ තෙසු අනාලයෙසු පක්කන්තෙසු තත්ථ බද්ධං වා පතිතං වා මොචෙතුං වට්ටතීති.

මිගවත්ථුද්වයෙපි සූකරවත්ථූසු වුත්තසදිසොයෙව විනිච්ඡයො.

මච්ඡවත්ථුද්වයෙපි එසෙව නයො. අයං පන විසෙසො – කුමීනමුඛං විවරිත්වා වා පච්ඡාපුටකං මුඤ්චිත්වා වා පස්සෙන ඡිද්දං කත්වා වා කුමීනතො මච්ඡෙ පොථෙත්වා පලාපෙන්තස්ස පාරාජිකං. හත්ථසිත්ථානි දස්සෙත්වා එවං පලාපෙන්තස්සාපි පාරාජිකං. සහ කුමීනෙන උද්ධරතොපි පාරාජිකං. කෙවලං කුමීනමුඛං විවරති, පච්ඡාපුටකං මුඤ්චති, ඡිද්දං වා කරොති, මච්ඡා පන අත්තනො ධම්මතාය පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යං. එවං කත්වා හත්ථසිත්ථානි දස්සෙති, මච්ඡා ගොචරත්ථාය නික්ඛමිත්වා පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මුඛං අවිවරිත්වා පච්ඡාපුටකං අමුඤ්චිත්වා පස්සෙන ඡිද්දං අකත්වා කෙවලං හත්ථසිත්ථානි දස්සෙති, මච්ඡා පන ඡාතජ්ඣත්තා සීසෙන පහරිත්වා ඔකාසං කත්වා ගොචරත්ථාය නික්ඛමිත්වා පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. තුච්ඡකුමීනස්ස මුඛං වා විවරති, පච්ඡාපුටකං වා මුඤ්චති, ඡිද්දං වා කරොති, ආගතාගතා මච්ඡා ද්වාරං පත්තා පුටකඡිද්දෙහි පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. තුච්ඡකුමීනං ගහෙත්වා ගුම්බෙ ඛිපති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති. යානෙ භණ්ඩං පීයෙ ඨවිකාය සදිසං.

මංසපෙසිවත්ථුම්හි – සචෙ ආකාසෙ ගණ්හාති, ගහිතට්ඨානමෙව ඨානං. තං ඡහාකාරෙහි පරිච්ඡින්දිත්වා ඨානාචාවනං වෙදිතබ්බං. සෙසමෙත්ථ දාරුගොපාලකරජකසාටකවත්ථූසු ච අම්බචොරකාදිවත්ථූසු වුත්තනයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං.

155. **කුම්භිවත්ථුස්මිං** – යො සප්පිතෙලාදීනි අපාදග්ඝනකානි ගහෙත්වා ''න පුන එවං කරිස්සාමී''ති සංවරෙ ඨත්වා දුතියදිවසාදීසුපි පුන චිත්තෙ උප්පන්නෙ එවමෙව ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පරිභුඤ්ජන්තො සබ්බම්පි තං පරිභුඤ්ජති, නෙවත්ථි පාරාජිකං. දුක්කටං වා ථුල්ලච්චයං වා ආපජ්ජති, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. අයම්පි භික්ඛු එවමෙවමකාසි. තෙන වුත්තං – ''අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සා''ති. ධුරනික්ඛෙපං පන අකත්වා ''දිවසෙ දිවසෙ පරිභුඤ්ජිස්සාමී''ති ථොකං ථොකම්පි පරිභුඤ්ජතො යස්මිං දිවසෙ පාදග්ඝනකං පූරති, තස්මිං පාරාජිකං.

සංවිදාවහාරවත්ථූනි සංවිදාවහාරෙ, මුට්ඨියවත්ථූනි ඔදනියඝරාදිවත්ථූසු ද්වෙ විඝාසවත්ථූනි අම්බචොරකාදිවත්ථූසු වුත්තවිනිච්ඡයනයෙන වෙදිතබ්බානි. ද්වෙ තිණවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

156. **අම්බභාජාපනාදිවත්ථූසු** තෙ භික්ඛූ එකං ගාමකාවාසං පරිච්ඡින්නභික්ඛුකං අගමංසු. තත්ථ භික්ඛූ ඵලාඵලං පරිභුඤ්ජමානාපි තෙසු ආගතෙසු ''ථෙරානං ඵලානි දෙථා''ති කප්පියකාරකෙ න අවොචුං. අථ තෙ භික්ඛූ ''කිං සඞ්ඝිකං අම්හාකං න පාපුණාතී''ති ඝණ්ටිං පහරිත්වා භාජාපෙත්වා තෙසම්පි වස්සග්ගෙන භාගං දත්වා අත්තනාපි පරිභුඤ්ජිංසු. තෙන නෙසං භගවා **''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, පරිභොගත්ථායා''**ති ආහ. තස්මා ඉදානිපි යත්ථ ආවාසිකා ආගන්තුකානං න දෙන්ති, ඵලවාරෙ ච සම්පත්තෙ අඤ්ඤෙසං අත්ථිභාවං දිස්වා චොරිකාය අත්තනාව ඛාදන්ති, තත්ථ ආගන්තුකෙහි ඝණ්ටිං පහරිත්වා භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

යත්ථ පන ආවාසිකා රුක්ඛෙ රක්ඛිත්වා ඵලවාරෙ සම්පත්තෙ භාජෙත්වා ඛාදන්ති, චතූසු පච්චයෙසු සම්මා උපනෙන්ති, අනිස්සරා තත්ථ ආගන්තුකා. යෙපි රුක්ඛා චීවරත්ථාය නියමෙත්වා දින්නා, තෙසුපි ආගන්තුකා අනිස්සරා. එසෙව නයො සෙසපච්චයත්ථාය නියමෙත්වා දින්නෙසුපි.

යෙ පන තථා අනියමිතා, ආවාසිකා ච තෙ රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා චොරිකාය පරිභුඤ්ජන්ති, න තෙසු ආවාසිකානං කතිකාය ඨාතබ්බං. යෙ ඵලපරිභොගත්ථාය දින්නා, ආවාසිකාපි නෙ රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා සම්මා උපනෙන්ති, තෙසුයෙව තෙසං කතිකාය ඨාතබ්බං. **මහාපච්චරියං** පන වුත්තං – ''චතුන්නං පච්චයානං නියමෙත්වා දින්නං ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. පරිභොගවසෙනෙව තං භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යං. යං පනෙත්ථ සෙනාසනත්ථාය නියමිතං, තං පරිභොගවසෙනෙව භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස ථුල්ලච්චයඤ්ච භණ්ඩදෙය්‍යඤ්චා''ති.

ඔදිස්ස චීවරත්ථාය දින්නං චීවරෙයෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ දුබ්භික්ඛං හොති, භික්ඛූ පිණ්ඩපාතෙන කිලමන්ති, චීවරං පන සුලභං, සඞ්ඝසුට්ඨුතාය අපලොකනකම්මං කත්වා පිණ්ඩපාතෙපි උපනෙතුං වට්ටති. සෙනාසනෙන ගිලානපච්චයෙන වා කිලමන්තෙසු සඞ්ඝසුට්ඨුතාය අපලොකනකම්මං කත්වා තදත්ථායපි උපනෙතුං වට්ටති. ඔදිස්ස

පිණ්ඩපාතත්ථාය ගිලානපච්චයත්ථාය ච දින්නෙපි එසෙව නයො. ඔදිස්ස සෙනාසනත්ථාය දින්නං පන ගරුභණ්ඩං හොති, තං රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා තදත්ථමෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ පන දුබ්භික්ඛං හොති, භික්ඛූ පිණ්ඩපාතෙන න යාපෙන්ති. එත්ථ රාජරොගචොරභයාදීහි අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තානං විහාරා පලුජ්ජන්ති, තාලනාළිකෙරාදිකෙ විනාසෙන්ති, සෙනාසනපච්චයං පන නිස්සාය යාපෙතුං සක්කා හොති. එවරූපෙ කාලෙ සෙනාසනං විස්සජ්ජෙත්වාපි සෙනාසනජග්ගනත්ථාය පරිභොගො භගවතා අනුඤ්ඤාතො. තස්මා එකං වා ද්වෙ වා වරසෙනාසනානි ඨපෙත්වා ඉතරානි ලාමකකොටියා පිණ්ඩපාතත්ථාය විස්සජ්ජෙතුං වට්ටති. මූලවත්ථුච්ඡෙදං පන කත්වා න උපනෙතබ්බං .

යො පන ආරාමො චතුප්පච්චයත්ථාය නියමෙත්වා දින්නො, තත්ථ අපලොකනකම්මං න කාතබ්බං. යෙන පන පච්චයෙන ඌනං, තදත්ථං උපනෙතුං වට්ටති. ආරාමො ජග්ගිතබ්බො, වෙතනං දත්වාපි ජග්ගාපෙතුං වට්ටති. යෙ පන වෙතනං ලභිත්වා ආරාමෙයෙව ගෙහං කත්වා වසන්තා රක්ඛන්ති, තෙ චෙ ආගතානං භික්ඛූනං නාළිකෙරං වා තාලපක්කං වා දෙන්ති, යං තෙසං සඞ්ඝෙන අනුඤ්ඤාතං හොති – ‘‘දිවසෙ දිවසෙ එත්තකං නාම ඛාදථා’’ති තදෙව තෙ දාතුං ලභන්ති; තතො උත්තරි තෙසං දදන්තානම්පි ගහෙතුං න වට්ටති.

යො පන ආරාමං කෙණියා ගහෙත්වා සඞ්ඝස්ස චතුප්පච්චයත්ථාය කප්පියභණ්ඩමෙව දෙති, අයං බහුකම්පි දාතුං ලභති. චෙතියස්ස පදීපත්ථාය වා ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණත්ථාය වා දින්නො ආරාමොපි පටිජග්ගිතබ්බො; වෙතනං දත්වාපි ජග්ගාපෙතබ්බො. වෙතනඤ්ච පනෙත්ථ චෙතියසන්තකම්පි සඞ්ඝසන්තකම්පි දාතුං වට්ටති. එතම්පි ආරාමං වෙතනෙන තත්ථෙව වසිත්වා රක්ඛන්තානඤ්ච කෙණියා ගහෙත්වා කප්පියභණ්ඩදායකානඤ්ච තත්ථ ජාතකඵලදානං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

අම්බපාලකාදිවත්ථූසු – **අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, ගොපකස්ස දානෙති** එත්ථ කතරං පන ගොපකදානං වට්ටති, කතරං න වට්ටතීති? **මහාසුමත්ථෙරො** තාව ආහ – ‘‘යං ගොපකස්ස පරිච්ඡින්දිත්වා දින්නං හොති – ‘එත්තකං දිවසෙ දිවසෙ ගණ්හා’ති තදෙව වට්ටති; තතො උත්තරි න වට්ටතී’’ති. **මහාපදුමත්ථෙරො** පනාහ – ‘‘කිං ගොපකානං පණ්ණං ආරොපෙත්වා නිමිත්තසඤ්ඤං වා කත්වා දින්නං අත්ථි, එතෙසං හත්ථෙ විස්සට්ඨකස්ස එතෙ ඉස්සරා, තස්මා යං තෙ දෙන්ති තං බහුකම්පි වට්ටතී’’ති. **කුරුන්දට්ඨකථායං** පන වුත්තං – ‘‘මනුස්සානං ආරාමං වා අඤ්ඤං වා ඵලාඵලං දාරකා රක්ඛන්ති, තෙහි දින්නං වට්ටති . ආහරාපෙත්වා පන න ගහෙතබ්බං. සඞ්ඝිකෙ පන චෙතියසන්තකෙ ච කෙණියා ගහෙත්වා රක්ඛන්තස්සෙව දානං වට්ටති. වෙතනෙන රක්ඛන්තස්ස අත්තනො භාගමත්තං වට්ටතී’’ති. **මහාපච්චරියං** පන ‘‘යං ගිහීනං ආරාමරක්ඛකා භික්ඛූනං දෙන්ති, එතං වට්ටති. භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පන ආරාමගොපකා යං අත්තනො භතියා ඛණ්ඩෙත්වා දෙන්ති, එතං වට්ටති. යොපි උපඩ්ඪාරාමං වා කෙචිදෙව රුක්ඛෙ වා භතිං ලභිත්වා රක්ඛති, තස්සාපි අත්තනො පත්තරුක්ඛතොයෙව දාතුං වට්ටති. කෙණියා ගහෙත්වා රක්ඛන්තස්ස පන සබ්බම්පි වට්ටතී’’ති වුත්තං. එතං පන සබ්බං බ්‍යඤ්ජනතො නානං, අත්ථතො එකමෙව; තස්මා අධිප්පායං ඤත්වා ගහෙතබ්බං.

දාරුවත්ථුම්හි – **තාවකාලිකො අහං භගවාති** තාවකාලිකචිත්තො අහං භගවාති වත්තුකාමෙන වුත්තං, තාවකාලිකචිත්තොති ‘‘පුන ආහරිත්වා දස්සාමී’’ති එවංචිත්තො අහන්ති වුත්තං හොති. භගවා **‘‘තාවකාලිකෙ අනාපත්තී’’**ති ආහ.

අයං පනෙත්ථ **පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො** – සචෙ සඞ්ඝො සඞ්ඝිකං කම්මං කාරෙති උපොසථාගාරං වා භොජනසාලං වා, තතො ආපුච්ඡිත්වා තාවකාලිකං හරිතබ්බං. යො පන සඞ්ඝිකො දබ්බසම්භාරො අගුත්තො දෙවෙ වස්සන්තෙ තෙමෙති, ආතපෙන සුක්ඛති, තං සබ්බම්පි ආහරිත්වා අත්තනො ආවාසෙ කාතුං වට්ටති. සඞ්ඝො ආහරාපෙන්තො අඤ්ඤෙන වා දබ්බසම්භාරෙන මූලෙන වා සඤ්ඤාපෙතබ්බො. න සක්කා චෙ හොති සඤ්ඤාපෙතුං, ‘‘සඞ්ඝිකෙන, භන්තෙ, කතං සඞ්ඝිකපරිභොගෙන වළඤ්ජථා’’ති වත්තබ්බං. සෙනාසනස්ස පන අයමෙව භික්ඛු ඉස්සරො. සචෙපි පාසාණත්ථම්භො වා රුක්ඛත්ථම්භො වා කවාටං වා වාතපානං වා නප්පහොති, සඞ්ඝිකං තාවකාලිකං ආහරිත්වා පාකතිකං කාතුං වට්ටති. එස නයො අඤ්ඤෙසුපි දබ්බසම්භාරෙසූති.

උදකවත්ථුස්මිං – යදා උදකං දුල්ලභං හොති, යොජනතොපි අඩ්ඪයොජනතොපි ආහරීයති, එවරූපෙ පරිග්ගහිතඋදකෙ අවහාරො. යතොපි ආහරිමතො වා පොක්ඛරණීආදීසු ඨිතතො වා කෙවලං යාගුභත්තං සම්පාදෙන්ති, පානීයපරිභොගඤ්ච කරොන්ති, න අඤ්ඤං මහාපරිභොගං, තම්පි ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො අවහාරො. යතො පන එකං වා ද්වෙ වා ඝටෙ ගහෙත්වා ආසනං ධොවිතුං, බොධිරුක්ඛෙ සිඤ්චිතුං උදකපූජං කාතුං, රජනං පචිතුං ලබ්භති, තත්ථ සඞ්ඝස්ස කතිකවසෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. අතිරෙකං ගණ්හන්තො, මත්තිකාදීනි වා ථෙය්‍යචිත්තෙන පක්ඛිපන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො.

සචෙ ආවාසිකා කතිකවත්තං දළ්හං කරොන්ති, අඤ්ඤෙසං භණ්ඩකං ධොවිතුං වා රජිතුං වා න දෙන්ති, අත්තනා පන අඤ්ඤෙසං අපස්සන්තානං ගහෙත්වා සබ්බං කරොන්ති, තෙසං කතිකාය න ඨාතබ්බං. යත්තකං තෙ ධොවන්ති, තත්තකං ධොවිතබ්බං. සචෙ සඞ්ඝස්ස ද්වෙ තිස්සො පොක්ඛරණියො වා උදකසොණ්ඩියො වා හොන්ති, කතිකා ච කතා ‘‘එත්ථ න්හායිතබ්බං, ඉතො පානීයං ගහෙතබ්බං, ඉධ සබ්බපරිභොගො කාතබ්බො’’ති. කතිකවත්තෙනෙව සබ්බං කාතබ්බං. යත්ථ කතිකා නත්ථි, තත්ථ සබ්බපරිභොගො වට්ටතීති.

මත්තිකාවත්ථුස්මිං – යත්ථ මත්තිකා දුල්ලභා හොති, නානප්පකාරා වා වණ්ණමත්තිකා ආහරිත්වා ඨපිතා, තත්ථ ථොකාපි පඤ්චමාසකං අග්ඝති, තස්මා පාරාජිකං. සඞ්ඝිකෙ පන කම්මෙ චෙතියකම්මෙ ච නිට්ඨිතෙ සඞ්ඝං ආපුච්ඡිත්වා වා තාවකාලිකං වා ගහෙතුං වට්ටති. සුධායපි චිත්තකම්මවණ්ණෙසුපි එසෙව නයො.

තිණවත්ථුසු – ඣාපිතතිණෙ ඨානාචාවනස්ස අභාවා දුක්කටං, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. සඞ්ඝො තිණවත්ථුං ජග්ගිත්වා සඞ්ඝිකං ආවාසං ඡාදෙති, පුන කදාචි ජග්ගිතුං න සක්කොති, අථඤ්ඤො එකො භික්ඛු වත්තසීසෙන ජග්ගති, සඞ්ඝස්සෙවෙතං. නො චෙ ජග්ගති, සඞ්ඝෙනෙකො භික්ඛු වත්තබ්බො ‘‘ජග්ගිත්වා දෙහී’’ති. සො චෙ භාගං ඉච්ඡති, භාගං දත්වාපි ජග්ගාපෙතබ්බං. සචෙ භාගං වඩ්ඪෙති, දාතබ්බමෙව. වඩ්ඪෙතියෙව, ‘‘ගච්ඡ ජග්ගිත්වා සබ්බං ගහෙත්වා අත්තනො සන්තකං සෙනාසනං ඡාදෙහී’’ති වත්තබ්බො. කස්මා? නට්ඨෙ අත්ථො නත්ථි. දදන්තෙහි පන සවත්ථුකං න දාතබ්බං , ගරුභණ්ඩං හොති; තිණමත්තං පන දාතබ්බං. තස්මිං චෙ ජග්ගිත්වා අත්තනො සෙනාසනං ඡාදෙන්තෙ පුන සඞ්ඝො ජග්ගිතුං පහොති, ‘‘ත්වං මා ජග්ගි, සඞ්ඝො ජග්ගිස්සතී’’ති වත්තබ්බොති.

මඤ්චාදීනි සත්ත වත්ථූනි පාකටානෙව. පාළියං පන අනාගතම්පි පාසාණත්ථම්භං වා රුක්ඛත්ථම්භං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පාදග්ඝනකං හරන්තස්ස පාරාජිකමෙව. පධානඝරාදීසු ඡඩ්ඩිතපතිතානං පරිවෙණාදීනං කුට්ටම්පි පාකාරම්පි භින්දිත්වා ඉට්ඨකාදීනි අවහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. කස්මා? සඞ්ඝිකං නාම කදාචි අජ්ඣාවසන්ති, කදාචි න අජ්ඣාවසන්ති. පච්චන්තෙ චොරභයෙන ජනපදෙ වුට්ඨහන්තෙ ඡඩ්ඩිතවිහාරාදීසු කිඤ්චි පරික්ඛාරං හරන්තස්සාපි එසෙව නයො. යෙ පන තතො තාවකාලිකං හරන්ති, පුන ආවසිතෙසු ච විහාරෙසු භික්ඛූ ආහරාපෙන්ති, දාතබ්බං. සචෙපි තතො ආහරිත්වා සෙනාසනං කතං හොති, තං වා තදග්ඝනකං වා දාතබ්බමෙව. ‘‘පුන ආවසිස්සාමා’’ති ආලයං අච්ඡින්දිත්වා වුට්ඨිතෙසු ජනපදෙසු ගණසන්තකං වා පුග්ගලිකං වා ගහිතං හොති; තෙ චෙ අනුජානන්ති, පටිකම්මෙන කිච්චං නත්ථි. සඞ්ඝිකං පන ගරුභණ්ඩං, තස්මා පටිකම්මං කත්තබ්බමෙව.

157. විහාරපරිභොගවත්ථු උත්තානත්ථමෙව.

අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තාවකාලිකං හරිතුන්ති එත්ථ යො භික්ඛු සඞ්ඝිකං මඤ්චං වා පීඨං වා තාවකාලිකං හරිත්වා අත්තනො ඵාසුකට්ඨානෙ එකම්පි ද්වෙපි මාසෙ සඞ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජති, ආගතාගතානං වුඩ්ඪතරානං දෙති, නප්පටිබාහති , තස්ස තස්මිං නට්ඨෙපි ජිණ්ණෙපි චොරාවහටෙපි ගීවා න හොති. වසිත්වා පන ගච්ඡන්තෙන යථාඨානෙ ඨපෙතබ්බං. යො පන පුග්ගලිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජති, ආගතාගතානං වුඩ්ඪතරානං න දෙති, තස්මිං නට්ඨෙ තස්ස ගීවා හොති. අඤ්ඤං පන ආවාසං හරිත්වා පරිභුඤ්ජන්තෙන සචෙ තත්ථ වුඩ්ඪතරො ආගන්ත්වා වුට්ඨාපෙති, ‘‘මයා ඉදං අසුකාවාසතො නාම ආහටං, ගච්ඡාමි, නං පාකතිකං කරොමී’’ති වත්තබ්බං. සචෙ සො භික්ඛු ‘‘අහං පාකතිකං කරිස්සාමී’’ති වදති, තස්ස භාරං කත්වාපි ගන්තුං වට්ටතීති **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** වුත්තං.

චම්පාවත්ථුම්හි – **තෙකටුලයාගුති** තිලතණ්ඩුලමුග්ගෙහි වා තිලතණ්ඩුලමාසෙහි වා තිලතණ්ඩුලකුලත්ථෙහි වා තිලතණ්ඩුලෙහි සද්ධිං යංකිඤ්චි එකං අපරණ්ණං පක්ඛිපිත්වා තිහි කතා, එතං කිර ඉමෙහි තීහි චතුභාගඋදකසම්භින්නෙ ඛීරෙ සප්පිමධුසක්කරාදීහි යොජෙත්වා කරොන්ති.

රාජගහවත්ථුම්හි – **මධුගොළකොති** අතිරසකපූවො වුච්චති; ‘‘මධුසීසක’’න්තිපි වදන්ති. සෙසමෙත්ථ වත්ථුද්වයෙපි ඔදනභාජනීයවත්ථුස්මිං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

158. අජ්ජුකවත්ථුස්මිං – **එතදවොචාති** ගිලානො හුත්වා අවොච. **ආයස්මා උපාලි ආයස්මතො අජ්ජුකස්ස පක්ඛොති** න අගතිගමනවසෙන පක්ඛො, අපි ච ඛො අනාපත්තිසඤ්ඤිතාය ලජ්ජීඅනුග්ගහෙන විනයානුග්ගහෙන ච ථෙරො පක්ඛොති වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

159. බාරාණසීවත්ථුස්මිං – **චොරෙහි උපද්දුතන්ති** චොරෙහි විලුත්තං. **ඉද්ධියා ආනෙත්වා පාසාදෙ ඨපෙසීති** ථෙරො කිර තං කුලං සොකසල්ලසමප්පිතං ආවට්ටන්තං විවට්ටන්තං දිස්වා තස්ස කුලස්ස අනුකම්පාය පසාදානුරක්ඛණත්ථාය ධම්මානුග්ගහෙන අත්තනො ඉද්ධියා ‘‘තෙසංයෙව පාසාදං දාරකානං සමීපෙ හොතූ’’ති අධිට්ඨාසි. දාරකා ‘‘අම්හාකං පාසාදො’’ති සඤ්ජානිත්වා අභිරුහිංසු. තතො ථෙරො ඉද්ධිං පටිසංහරි, පාසාදොපි සකට්ඨානෙයෙව අට්ඨාසි. වොහාරවසෙන පන වුත්තං **‘‘තෙ දාරකෙ ඉද්ධියා ආනෙත්වා පාසාදෙ ඨපෙසී’’**ති. **ඉද්ධිවිසයෙති** ඊදිසාය අධිට්ඨානිද්ධියා අනාපත්ති. විකුබ්බනිද්ධි පන න වට්ටති.

160-1. අවසානෙ වත්ථුද්වයං උත්තානත්ථමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තත්‍රායං අනුසාසනී –

දුතියං අදුතියෙන, යං ජිනෙන පකාසිතං;
පරාජිතකිලෙසෙන, පාරාජිකමිදං ඉධ.

සික්ඛාපදං සමං තෙන, අඤ්ඤං කිඤ්චි න විජ්ජති;
අනෙකනයවොකිණ්ණං, ගම්භීරත්ථවිනිච්ඡයං.

තස්මා වත්ථුම්හි ඔතිණ්ණෙ, භික්ඛුනා විනයඤ්ඤුනා;
විනයානුග්ගහෙනෙත්ථ, කරොන්තෙන විනිච්ඡයං.

පාළිං අට්ඨකථඤ්චෙව, සාධිප්පායමසෙසතො;
ඔගය්හ අප්පමත්තෙන, කරණීයො විනිච්ඡයො.

ආපත්තිදස්සනුස්සාහො, න කත්තබ්බො කුදාචනං;
පස්සිස්සාමි අනාපත්ති-මිති කයිරාථ මානසං.

පස්සිත්වාපි ච ආපත්තිං, අවත්වාව පුනප්පුනං;
වීමංසිත්වාථ විඤ්ඤූහි, සංසන්දිත්වා ච තං වදෙ.

කප්පියෙපි ච වත්ථුස්මිං, චිත්තස්ස ලහුවත්තිනො;
වසෙන සාමඤ්ඤගුණා, චවන්තීධ පුථුජ්ජනා.

තස්මා පරපරික්ඛාරං, ආසීවිසමිවොරගං;
අග්ගිං විය ච සම්පස්සං, නාමසෙය්‍යා විචක්ඛණොති.

පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථාය

පඨමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථා (දුතියො භාගො)

3. තතියපාරාජිකං

තතියං තීහි සුද්ධෙන, යං බුද්ධෙන විභාවිතං;
පාරාජිකං තස්ස දානි, පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුවිඤ්ඤෙය්‍යං, යං පුබ්බෙ ච පකාසිතං;
තං වජ්ජයිත්වා අස්සාපි, හොති සංවණ්ණනා අයං.

පඨමපඤ්ඤත්තිනිදානවණ්ණනා

162. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායන්ති** එත්ථ වෙසාලියන්ති එවංනාමකෙ ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන පවත්තවොහාරෙ නගරෙ. තඤ්හි නගරං තික්ඛත්තුං පාකාරපරික්ඛෙපවඩ්ඪනෙන විසාලීභූතත්තා ''වෙසාලී''ති වුච්චති. ඉදම්පි ච නගරං සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තෙයෙව සම්මාසම්බුද්ධෙ සබ්බාකාරෙන වෙපුල්ලං පත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨාන මාහ – **''මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය''**න්ති. තත්ථ **මහාවනං** නාම සයංජාතං අරොපිමං සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං. කපිලවත්ථුසාමන්තා පන මහාවනං හිමවන්තෙන සහ එකාබද්ධං අපරිච්ඡෙදං හුත්වා මහාසමුද්දං ආහච්ච ඨිතං. ඉදං තාදිසං න හොති, සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනන්ති මහාවනං. **කූටාගාරසාලා** පන මහාවනං නිස්සාය කතෙ ආරාමෙ කූටාගාරං අන්තො කත්වා හංසවට්ටකච්ඡදනෙන කතා සබ්බාකාරසම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටි වෙදිතබ්බා.

අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙතීති අනෙකෙහි කාරණෙහි අසුභාකාරසන්දස්සනප්පවත්තං කායවිච්ඡන්දනියකථං කථෙති. සෙය්‍යථිදං – ''අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා…පෙ. … මුත්ත''න්ති. කිං වුත්තං හොති? භික්ඛවෙ, ඉමස්මිං බ්‍යාමමත්තෙ කළෙවරෙ සබ්බාකාරෙනපි විචිනන්තො න කොචි කිඤ්චි මුත්තං වා මණිං වා වෙළුරියං වා අගරුං වා චන්දනං වා කුඞ්කුමං වා කප්පූරං වා වාසචුණ්ණාදීනි වා අණුමත්තම්පි සුචිභාවං පස්සති. අථ ඛො පරමදුග්ගන්ධං ජෙගුච්ඡං අස්සිරිකදස්සනං කෙසලොමාදිනානප්පකාරං අසුචිංයෙව පස්සති. තස්මා න එත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා කරණීයො. යෙපි හි උත්තමඞ්ගෙ සිරස්මිං ජාතා කෙසා නාම, තෙපි අසුභා චෙව අසුචිනො ච පටික්කූලා ච. සො ච නෙසං අසුභාසුචිපටික්කූලභාවො වණ්ණතොපි සණ්ඨානතොපි ගන්ධතොපි ආසයතොපි ඔකාසතොපීති පඤ්චහි කාරණෙහි වෙදිතබ්බො. එවං ලොමාදීනන්ති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන **විසුද්ධිමග්ගෙ** (විසුද්ධි. 1.182) වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා එකමෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ පඤ්චපඤ්චප්පභෙදෙන අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙති.

අසුභාය වණ්ණං භාසතීති උද්ධුමාතකාදිවසෙන අසුභමාතිකං නික්ඛිපිත්වා පදභාජනීයෙන තං විභජන්තො වණ්ණෙන්තො සංවණ්ණෙන්තො අසුභාය වණ්ණං භාසති. **අසුභභාවනාය වණ්ණං භාසතීති** යා අයං කෙසාදීසු වා උද්ධුමාතකාදීසු වා අජ්ඣත්තබහිද්ධාවත්ථූසු අසුභාකාරං ගහෙත්වා පවත්තස්ස චිත්තස්ස භාවනා වඩ්ඪනා ඵාතිකම්මං, තස්සා අසුභභාවනාය ආනිසංසං දස්සෙන්තො වණ්ණං භාසති, ගුණං පරිකිත්තෙති. සෙය්‍යථිදං – ''අසුභභාවනාභියුත්තො, භික්ඛවෙ , භික්ඛු කෙසාදීසු වා වත්ථූසු උද්ධුමාතකාදීසු වා පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනං පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං පඨමං ඣානං පටිලභති. සො තං පඨමජ්ඣානසඞ්ඛාතං චිත්තමඤ්ජූසං නිස්සාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා උත්තමත්ථං අරහත්තං පාපුණාතී''ති.

තත්‍රිමානි පඨමස්ස ඣානස්ස දස ලක්ඛණානි – පාරිපන්ථිකතො චිත්තවිසුද්ධි, මජ්ඣිමස්ස සමාධිනිමිත්තස්ස පටිපත්ති, තත්ථ චිත්තපක්ඛන්දනං, විසුද්ධස්ස චිත්තස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං, සමථප්පටිපන්නස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං, එකත්තුපට්ඨානස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං, තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන තදුපගවීරියවාහනට්ඨෙන ආසෙවනට්ඨෙන සම්පහංසනාති.

තත්‍රායං පාළි – ''පඨමස්ස ඣානස්ස කො ආදි, කිං මජ්ඣෙ, කිං පරියොසානං? පඨමස්ස ඣානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි, උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනා මජ්ඣෙ, සම්පහංසනා පරියොසානං. පඨමස්ස ඣානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි, ආදිස්ස කති ලක්ඛණානි? ආදිස්ස තීණි ලක්ඛණානි – යො තස්ස පරිපන්ථො තතො චිත්තං විසුජ්ඣති, විසුද්ධත්තා චිත්තං මජ්ඣිමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති, පටිපන්නත්තා තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. යඤ්ච පරිපන්ථතො චිත්තං විසුජ්ඣති, යඤ්ච විසුද්ධත්තා චිත්තං මජ්ඣිමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති, යඤ්ච පටිපන්නත්තා තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. පඨමස්ස ඣානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි, ආදිස්ස ඉමානි තීණි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති – 'පඨමං ඣානං ආදිකල්‍යාණඤ්චෙව හොති තිලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච'.

''පඨමස්ස ඣානස්ස උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනා මජ්ඣෙ, මජ්ඣස්ස කති ලක්ඛණානි? මජ්ඣස්ස තීණි ලක්ඛණානි – විසුද්ධං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සමථප්පටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති, එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති. යඤ්ච විසුද්ධං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච සමථප්පටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති , යඤ්ච එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති. පඨමස්ස ඣානස්ස උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනා මජ්ඣෙ, මජ්ඣස්ස ඉමානි තීණි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති – 'පඨමං ඣානං මජ්ඣෙකල්‍යාණඤ්චෙව හොති තිලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච'.

''පඨමස්ස ඣානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං, පරියොසානස්ස කති ලක්ඛණානි? පරියොසානස්ස චත්තාරි ලක්ඛණානි – තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන සම්පහංසනා, තදුපගවීරියවාහනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ආසෙවනට්ඨෙන සම්පහංසනා. පඨමස්ස ඣානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං, පරියොසානස්ස ඉමානි චත්තාරි ලක්ඛණානි . තෙන වුච්චති – 'පඨමං ඣානං පරියොසානකල්‍යාණඤ්චෙව හොති චතුලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච. ''එවං තිවිධත්තගතං චිත්තං තිවිධකල්‍යාණකං දසලක්ඛණසම්පන්නං විතක්කසම්පන්නඤ්චෙව හොති විචාරසම්පන්නඤ්ච පීතිසම්පන්නඤ්ච සුඛසම්පන්නඤ්ච චිත්තස්ස අධිට්ඨානසම්පන්නඤ්ච සද්ධාසම්පන්නඤ්ච වීරියසම්පන්නඤ්ච සතිසම්පන්නඤ්ච සමාධිසම්පන්නඤ්ච පඤ්ඤාසම්පන්නඤ්චා''ති (පටි. මං. 1.158).

ආදිස්ස ආදිස්ස අසුභසමාපත්තියා වණ්ණං භාසතීති ''එවම්පි ඉත්ථම්පී''ති පුනප්පුනං වවත්ථානං කත්වා ආදිසන්තො අසුභසමාපත්තියා වණ්ණං භාසති, ආනිසංසං කථෙති, ගුණං පරිකිත්තෙති. සෙය්‍යථිදං – ''අසුභසඤ්ඤාපරිචිතෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො මෙථුනධම්මසමාපත්තියා චිත්තං පටිලීයති පටිකුටති පටිවට්ටති, න සම්පසාරීයති, උපෙක්ඛා වා පාටිකුල්‍යතා වා සණ්ඨාති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කුක්කුටපත්තං වා න්හාරුදද්දුලං වා අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තං පටිලීයති පටිකුටති පටිවට්ටති, න සම්පසාරීයති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අසුභසඤ්ඤාපරිචිතෙන භික්ඛුනො චෙතසා බහුලං විහරතො මෙථුනධම්මසමාපත්තියා චිත්තං පටිලීයති පටිකුටති පටිවට්ටති, න සම්පසාරීයතී''ති (අ. නි. 7.49).

ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, අද්ධමාසං පටිසල්ලීයිතුන්ති අහං භික්ඛවෙ එකං අද්ධමාසං පටිසල්ලීයිතුං නිලීයිතුං එකොව හුත්වා විහරිතුං ඉච්ඡාමීති අත්ථො. **නම්හි කොචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනාති** යො

අත්තනා පයුත්තවාචං අකත්වා මමත්ථාය සද්ධෙසු කුලෙසු පටියත්තං පිණ්ඩපාතං නීහරිත්වා මය්හං උපනාමෙති, තං පිණ්ඩපාතනීහාරකං එකං භික්ඛුං ඨපෙත්වා නම්හි අඤ්ඤෙන කෙනචි භික්ඛුනා වා ගහට්ඨෙන වා උපසඞ්කමිතබ්බොති.

කස්මා පන එවමාහාති? අතීතෙ කිර පඤ්චසතා මිගලුද්දකා මහතීහි දණ්ඩවාගුරාහි අරඤ්ඤං පරික්ඛිපිත්වා හට්ඨතුට්ඨා එකතොයෙව යාවජීවං මිගපක්ඛිඝාතකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙත්වා නිරයෙ උපපන්නා; තෙ තත්ථ පච්චිත්වා පුබ්බෙ කතෙන කෙනචිදෙව කුසලකම්මෙන මනුස්සෙසු උපපන්නා කල්‍යාණූපනිස්සයවසෙන සබ්බෙපි භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිංසු; තෙසං තතො මූලාකුසලකම්මතො අවිපක්කවිපාකා අපරාපරචෙතනා තස්මිං අද්ධමාසබ්භන්තරෙ අත්තූපක්කමෙන ච පරූපක්කමෙන ච ජීවිතුපච්ඡෙදාය ඔකාසමකාසි, තං භගවා අද්දස. කම්මවිපාකො නාම න සක්කා කෙනචි පටිබාහිතුං. තෙසු ච භික්ඛූසු පුථුජ්ජනාපි අත්ථි සොතාපන්නසකදාගාමීඅනාගාමීඛීණාසවාපි. තත්ථ ඛීණාසවා අප්පටිසන්ධිකා, ඉතරෙ අරියසාවකා නියතගතිකා සුගතිපරායණා, පුථුජ්ජනානං පන ගති අනියතා. අථ භගවා චින්තෙසි – ‘‘ඉමෙ අත්තභාවෙ ඡන්දරාගෙන මරණභයභීතා න සක්ඛිස්සන්ති ගතිං විසොධෙතුං, හන්ද නෙසං ඡන්දරාගප්පහානාය අසුභකථං කථෙමි. තං සුත්වා අත්තභාවෙ විගතච්ඡන්දරාගතාය ගතිවිසොධනං කත්වා සග්ගෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සන්ති. එවං නෙසං මම සන්තිකෙ පබ්බජ්ජා සාත්ථිකා භවිස්සතී’’ති.

තතො තෙසං අනුග්ගහාය අසුභකථං කථෙසි කම්මට්ඨානසීසෙන, නො මරණවණ්ණසංවණ්ණනාධිප්පායෙන. කථෙත්වා ච පනස්ස එතදහොසි – ‘‘සචෙ මං ඉමං අද්ධමාසං භික්ඛූ පස්සිස්සන්ති, ‘අජ්ජ එකො භික්ඛු මතො, අජ්ජ ද්වෙ…පෙ…. අජ්ජ දසා’ති ආගන්ත්වා ආගන්ත්වා ආරොචෙස්සන්ති. අයඤ්ච කම්මවිපාකො න සක්කා මයා වා අඤ්ඤෙන වා පටිබාහිතුං. ස්වාහං තං සුත්වාපි කිං කරිස්සාමි? කිං මෙ අනත්ථකෙන අනයබ්‍යසනෙන සුතෙන? හන්දාහං භික්ඛූනං අදස්සනං උපගච්ඡාමී’’ති. තස්මා එවමාහ – ‘‘ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, අද්ධමාසං පතිසල්ලීයිතුං; නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනා’’ති.

අපරෙ පනාහු – ‘‘පරූපවාදවිවජ්ජනත්ථං එවං වත්වා පටිසල්ලීනො’’ති. පරෙ කිර භගවන්තං උපවදිස්සන්ති – ‘‘අයං ‘සබ්බඤ්ඤූ, අහං සද්ධම්මවරචක්කවත්තී’ති පටිජානමානො අත්තනොපි සාවකෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝාතෙන්තෙ නිවාරෙතුං න සක්කොති. කිමඤ්ඤං සක්ඛිස්සතී’’ති? තත්ථ පණ්ඩිතා වක්ඛන්ති – ‘‘භගවා පටිසල්ලානමනුයුත්තො නයිමං පවත්තිං ජානාති, කොචිස්ස ආරොචයිතාපි නත්ථි, සචෙ ජානෙය්‍ය අද්ධා නිවාරෙය්‍යා’’ති. ඉදං පන ඉච්ඡාමත්තං, පඨමමෙවෙත්ථ කාරණං. **නාස්සුධාති** එත්ථ **‘‘අස්සුධා’’**ති පදපූරණමත්තෙ අවධාරණත්ථෙ වා නිපාතො; නෙව කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමතීති අත්ථො.

අනෙකෙහි වණ්ණසණ්ඨානාදීහි කාරණෙහි වොකාරො අස්සාති **අනෙකාකාරවොකාරො;** අනෙකාකාරවොකිණ්ණො අනෙකකාරණසම්මිස්සොති වුත්තං හොති. කො සො? අසුභභාවනානුයොගො, තං **අනෙකාකාරවොකාරං අසුභභාවනානුයොගං අනුයුත්තා විහරන්තීති** යුත්තපයුත්තා විහරන්ති. **අට්ටීයන්තීති** සකෙන කායෙන අට්ටා දුක්ඛිතා හොන්ති . **හරායන්තීති** ලජ්ජන්ති. **ජිගුච්ඡන්තීති** සඤ්ජාතජිගුච්ඡා හොන්ති. **දහරොති** තරුණො. **යුවාති** යොබ්බනෙන සමන්නාගතො. **මණ්ඩනකජාතිකොති** මණ්ඩනකපකතිකො. **සීසංන්හාතොති** සීසෙන සද්ධිං න්හාතො. **දහරො යුවාති** චෙත්ථ දහරවචනෙන පඨමයොබ්බනභාවං දස්සෙති. පඨමයොබ්බනෙ හි සත්තා විසෙසෙන මණ්ඩනකජාතිකා හොන්ති. සීසංන්හාතොති ඉමිනා මණ්ඩනානුයොගකාලං. යුවාපි හි කිඤ්චි කම්මං කත්වා සංකිලිට්ඨසරීරො න මණ්ඩනානුයුත්තො හොති; සීසංන්හාතො පන සො මණ්ඩනමෙවානුයුඤ්ජති. අහිකුණපාදීනි දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡති. සො තස්මිං ඛණෙ අහිකුණපෙන වා කුක්කුරකුණපෙන වා මනුස්සකුණපෙන වා කණ්ඨෙ ආසත්තෙන කෙනචිදෙව පච්චත්ථිකෙන ආනෙත්වා කණ්ඨෙ බද්ධෙන පටිමුක්කෙන යථා අට්ටීයෙය්‍ය හරායෙය්‍ය ජිගුච්ඡෙය්‍ය; එවමෙව තෙ භික්ඛූ සකෙන කායෙන අට්ටීයන්තා හරායන්තා ජිගුච්ඡන්තා සො විය පුරිසො තං කුණපං විගතච්ඡන්දරාගතාය අත්තනො කායං පරිච්චජිතුකාමා හුත්වා සත්ථං ආදාය අත්තනාපි අත්තානං ජීවිතා වොරොපෙන්ති. ‘‘ත්වං මං ජීවිතා වොරොපෙහි; අහං ත’’න්ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි ජීවිතා වොරොපෙන්ති.

මිගලණ්ඩිකම්පි සමණකුත්තකන්ති මිගලණ්ඩිකොති තස්ස නාමං; **සමණකුත්තකොති** සමණවෙසධාරකො. සො කිර සිඛාමත්තං ඨපෙත්වා සීසං මුණ්ඩෙත්වා එකං කාසාවං නිවාසෙත්වා එකං අංසෙ කත්වා විහාරංයෙව උපනිස්සාය විඝාසාදභාවෙන ජීවති. තම්පි මිගලණ්ඩිකං සමණකුත්තකං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදන්ති. **සාධූති** ආයාචනත්ථෙ නිපාතො. **නොති** උපයොගබහුවචනං, සාධු ආවුසො අම්හෙ ජීවිතා වොරොපෙහීති වුත්තං හොති. එත්ථ ච අරියා නෙව පාණාතිපාතං කරිංසු න සමාදපෙසුං, න සමනුඤ්ඤා අහෙසුං. පුථුජ්ජනා පන සබ්බමකංසු. **ලොහිතකන්ති** ලොහිතමක්ඛිතං. **යෙන වග්ගුමුදානදීති** වග්ගුමතා ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතා නදී. සොපි කිර ‘‘තං පාපං තත්ථ පවාහෙස්සාමී’’ති සඤ්ඤාය ගතො, නදියා ආනුභාවෙන අප්පමත්තකම්පි පාපං පහීනං නාම නත්ථි.

163. **අහුදෙව කුක්කුච්චන්ති** තෙසු කිර භික්ඛූසු කෙනචිපි කායවිකාරො වා වචීවිකාරො වා න කතො, සබ්බෙ සතා සම්පජානා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපජ්ජිංසු. තං අනුස්සරතො තස්ස කුක්කුච්චං අහොසියෙව. **අහු විප්පටිසාරොති** තස්සෙව කුක්කුච්චස්ස සභාවනියමනත්ථමෙතං වුත්තං . විප්පටිසාරකුක්කුච්චං අහොසි, න විනයකුක්කුච්චන්ති. **අලාභා වත මෙතිආදි** කුක්කුච්චස්ස පවත්තිආකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ **අලාභා වත මෙති** ආයතිං දානි මම හිතසුඛලාභා නාම නත්ථීති අනුත්ථුනාති. **‘‘න වත මෙ ලාභා’’**තිඉමිනා පන තමෙවත්ථං දළ්හං කරොති. අයඤ්හෙත්ථ

අධිප්පායො – සචෙපි කොචි ''ලාභා තෙ''ති වදෙය්‍ය, තං මිච්ඡා, න වත මෙ ලාභාති. **දුල්ලද්ධං වත මෙති** කුසලානුභාවෙන ලද්ධම්පි ඉදං මනුස්සත්තං දුල්ලද්ධං වත මෙ. **න වත මෙ සුලද්ධන්ති**ඉමිනා පන තමෙවත්ථං දළ්හං කරොති. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො – සචෙපි කොචි ''සුලද්ධං තෙ''ති වදෙය්‍ය, තං මිච්ඡා; න වත මෙ සුලද්ධන්ති. **අපුඤ්ඤං පසුතන්ති** අපුඤ්ඤං උපචිතං ජනිතං වා. කස්මාති චෙ? **යොහං භික්ඛූ...පෙ.... වොරොපෙසින්ති** . තස්සත්ථො – යො අහං සීලවන්තෙ තාය එව සීලවන්තතාය කල්‍යාණධම්මෙ උත්තමධම්මෙ සෙට්ඨධම්මෙ භික්ඛූ ජීවිතා වොරොපෙසින්ති.

අඤ්ඤතරා මාරකායිකාති නාමවසෙන අපාකටා එකා භුම්මදෙවතා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මාරපක්ඛිකා මාරස්සානුවත්තිකා ''එවමයං මාරධෙය්‍යං මාරවිසයං නාතික්කමිස්සතී''ති චින්තෙත්වා සබ්බාභරණවිභූසිතා හුත්වා අත්තනො ආනුභාවං දස්සයමානා අභිජ්ජමානෙ උදකෙ පථවීතලෙ චඞ්කමමානා විය ආගන්ත්වා මිගලණ්ඩිකං සමණකුත්තකං එතදවොච. **සාධු සාධූති** සම්පහංසනත්ථෙ නිපාතො; තස්මා එව ද්විවචනං කතං. **අතිණ්ණෙ තාරෙසීති** සංසාරතො අතිණ්ණෙ ඉමිනා ජීවිතාවොරොපනෙන තාරෙසි පරිමොචෙසීති. අයං කිර එතිස්සා දෙවතාය බාලාය දුම්මෙධාය ලද්ධි ''යෙ න මතා, තෙ සංසාරතො න මුත්තා. යෙ මතා, තෙ මුත්තා''ති. තස්මා සංසාරමොචකමිලක්ඛා විය එවංලද්ධිකා හුත්වා තම්පි තත්ථ නියොජෙන්තී එවමාහ. අථ ඛො මිගලණ්ඩිකො සමණකුත්තකො තාව භුසං උප්පන්නවිප්පටිසාරොපි තං දෙවතාය ආනුභාවං දිස්වා ''අයං දෙවතා එවමාහ – අද්ධා ඉමිනා අත්ථෙන එවමෙව භවිතබ්බ''න්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා **''ලාභා කිර මෙ''**තිආදීනි පරිකිත්තයන්තො. **විහාරෙන විහාරං පරිවෙණෙන පරිවෙණං උපසඞ්කමිත්වා එවං වදෙතීති** තං තං විහාරඤ්ච පරිවෙණඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා ද්වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා භික්ඛූ එවං වදති – ''කො අතිණ්ණො, කං තාරෙමී''ති?

හොතියෙව භයන්ති මරණං පටිච්ච චිත්තුත්‍රාසො හොති. **හොති ඡම්භිතත්තන්ති** හදයමංසං ආදිං කත්වා තස්මා සරීරචලනං හොති; අතිභයෙන ථද්ධසරීරත්තන්තිපි එකෙ, ථම්භිතත්තඤ්හි ඡම්භිතත්තන්ති වුච්චති. **ලොමහංසොති** උද්ධංඨිතලොමතා, ඛීණාසවා පන සත්තසුඤ්ඤතාය සුදිට්ඨත්තා මරණකසත්තමෙව න පස්සන්ති, තස්මා තෙසං සබ්බම්පෙතං නාහොසීති වෙදිතබ්බං. **එකම්පි භික්ඛුං ද්වෙපි...පෙ.... සට්ඨිම්පි භික්ඛූ එකාහෙන ජීවිතා වොරොපෙසීති** එවං ගණනවසෙන සබ්බානිපි තානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි ජීවිතා වොරොපෙසි.

164. **පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති** තෙසං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං ජීවිතක්ඛයපත්තභාවං ඤත්වා තතො එකීභාවතො වුට්ඨිතො ජානන්තොපි අජානන්තො විය කථාසමුට්ඨාපනත්ථං ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි. **කිං නු ඛො ආනන්ද තනුභූතො විය භික්ඛුසඞ්ඝොති** ආනන්ද ඉතො පුබ්බෙ බහූ භික්ඛූ එකතො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති, උද්දෙසං පරිපුච්ඡං ගණ්හන්ති සජ්ඣායන්ති, එකපජ්ජොතො විය ආරාමො දිස්සති, ඉදානි පන අද්ධමාසමත්තස්ස අච්චයෙන තනුභූතො විය තනුකො මන්දො අප්පකො විරළවිරළො විය ජාතො භික්ඛුසඞ්ඝො. කින්නු ඛො කාරණං, කිං දිසාසු පක්කන්තා භික්ඛූති?

අථායස්මා ආනන්දො කම්මවිපාකෙන තෙසං ජීවිතක්ඛයප්පත්තිං අසල්ලක්ඛෙන්තො අසුභකම්මට්ඨානානුයොගපච්චයා පන සල්ලක්ඛෙන්තො **''තථා හි පන භන්තෙ භගවා''**තිආදිං වත්වා භික්ඛූනං අරහත්තප්පත්තියා අඤ්ඤං කම්මට්ඨානං යාචන්තො **''සාධු භන්තෙ භගවා''**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – සාධු භන්තෙ භගවා අඤ්ඤං කාරණං ආචික්ඛතු, යෙන භික්ඛුසඞ්ඝො අරහත්තෙ පතිට්ඨහෙය්‍ය; මහාසමුද්දං ඔරොහණතිත්ථානි විය හි අඤ්ඤානිපි දසානුස්සතිදසකසිණචතුධාතුවවත්ථානබ්‍රහ්මවිහාරානාපානසතිප්පභෙදානි බහූනි නිබ්බානොරොහණකම්මට්ඨානානි සන්ති. තෙසු භගවා භික්ඛූ සමස්සාසෙත්වා අඤ්ඤතරං කම්මට්ඨානං ආචික්ඛතූති අධිප්පායො.

අථ භගවා තථා කාතුකාමො ථෙරං උය්‍යොජෙන්තො **''තෙනහානන්දා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **වෙසාලිං උපනිස්සායාති** වෙසාලිං උපනිස්සාය සමන්තා ගාවුතෙපි අද්ධයොජනෙපි යාවතිකා භික්ඛූ විහරන්ති , තෙ සබ්බෙ සන්නිපාතෙහීති අත්ථො. **තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙත්වාති** අත්තනා ගන්තුං යුත්තට්ඨානං සයං ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ දහරභික්ඛූ පහිණිත්වා මුහුත්තෙනෙව අනවසෙසෙ භික්ඛූ උපට්ඨානසාලායං සමූහං කත්වා. **යස්ස දානි භන්තෙ භගවා කාලං මඤ්ඤතීති** එත්ථ අයමධිප්පායො – භගවා භික්ඛුසඞ්ඝො සන්නිපතිතො එස කාලො භික්ඛූනං ධම්මකථං කාතුං, අනුසාසනිං දාතුං, ඉදානි යස්ස තුම්හෙ කාලං ජානාථ, තං කත්තබ්බන්ති.

ආනාපානස්සතිසමාධිකථා

165. අථ ඛො භගවා...පෙ.... භික්ඛූ ආමන්තෙසි – **අයම්පි ඛො භික්ඛවෙති** ආමන්තෙත්වා ච පන භික්ඛූනං අරහත්තප්පත්තියා පුබ්බෙ ආචික්ඛිතඅසුභකම්මට්ඨානතො අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛන්තො **''ආනාපානස්සතිසමාධී''**ති ආහ.

ඉදානි යස්මා භගවතා භික්ඛූනං සන්තපණීතකම්මට්ඨානදස්සනත්ථමෙව අයං පාළි වුත්තා, තස්මා අපරිහාපෙත්වා අත්ථයොජනාක්කමං එත්ථ වණ්ණනං කරිස්සාමි. තත්‍ර **''අයම්පි ඛො භික්ඛවෙ''**ති ඉමස්ස තාව පදස්ස අයං යොජනා –

භික්ඛවෙ න කෙවලං අසුභභාවනායෙව කිලෙසප්පහානාය සංවත්තති, අපිච අයම්පි ඛො ආනාපානස්සතිසමාධි…පෙ.… වූපසමෙතීති.

අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා – **ආනාපානස්සතීති** අස්සාසපස්සාසපරිග්ගාහිකා සති. වුත්තඤ්හෙතං **පටිසම්භිදායං** –

> “**ආනන්ති** අස්සාසො, නො පස්සාසො. **අපානන්ති** පස්සාසො, නො අස්සාසො. අස්සාසවසෙන උපට්ඨානං **සති,** පස්සාසවසෙන උපට්ඨානං **සති**. යො අස්සසති තස්සුපට්ඨාති, යො පස්සසති තස්සුපට්ඨාතී’’ති (පටි. ම. 1.160).

සමාධීති තාය ආනාපානපරිග්ගාහිකාය සතියා සද්ධිං උප්පන්නා චිත්තෙකග්ගතා; සමාධිසීසෙන වායං දෙසනා, න සතිසීසෙන. තස්මා ආනාපානස්සතියා යුත්තො සමාධි ආනාපානස්සතිසමාධි, ආනාපානස්සතියං වා සමාධි ආනාපානස්සතිසමාධීති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **භාවිතොති** උප්පාදිතො වඩ්ඪිතො ච. **බහුලීකතොති** පුනප්පුනං කතො. **සන්තො චෙව පණීතො චාති** සන්තො චෙව පණීතො චෙව, උභයත්ථ එවසද්දෙන නියමො වෙදිතබ්බො. කිං වුත්තං හොති? අයඤ්හි යථා අසුභකම්මට්ඨානං කෙවලං පටිවෙධවසෙන සන්තඤ්ච පණීතඤ්ච ඔළාරිකාරම්මණත්තා පන පටිකූලාරම්මණත්තා ච ආරම්මණවසෙන නෙව සන්තං න පණීතං, න එවං කෙනචි පරියායෙන අසන්තො වා අප්පණීතො වා, අපිච ඛො ආරම්මණසන්තතායපි සන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිවෙධසඞ්ඛාතඅඞ්ගසන්තතායපි ආරම්මණප්පණීතතායපි පණීතො අතිත්තිකරො අඞ්ගප්පණීතතායපීති. තෙන වුත්තං – ‘‘සන්තො චෙව පණීතො චා’’ති.

අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරොති එත්ථ පන නාස්ස සෙචනන්ති අසෙචනකො අනාසිත්තකො අබ්බොකිණ්ණො පාටෙක්කො ආවෙණිකො, නත්ථෙත්ථ පරිකම්මෙන වා උපචාරෙන වා සන්තතා ආදිමනසිකාරතො පභුති අත්තනො සභාවෙනෙව සන්තො ච පණීතො චාති අත්ථො. කෙචි පන **අසෙචනකොති** අනාසිත්තකො ඔජවන්තො සභාවෙනෙව මධුරොති වදන්ති. එවමයං අසෙචනකො ච අප්පිතප්පිතක්ඛණෙ කායිකචෙතසිකසුඛප්පටිලාභාය සංවත්තනතො සුඛො ච විහාරොති වෙදිතබ්බො.

උප්පන්නුප්පන්නෙති අවික්ඛම්භිතෙ අවික්ඛම්භිතෙ. **පාපකෙති** ලාමකෙ. **අකුසලෙ ධම්මෙති** අකොසල්ලසම්භූතෙ ධම්මෙ. **ඨානසො අන්තරධාපෙතීති** ඛණෙනෙව අන්තරධාපෙති වික්ඛම්භෙති. **වූපසමෙතීති** සුට්ඨු උපසමෙති, නිබ්බෙධභාගියත්තා වා අනුපුබ්බෙන අරියමග්ගවුඩ්ඪිප්පත්තො සමුච්ඡින්දති පටිප්පස්සම්භෙතීතිපි අත්ථො.

සෙය්‍යථාපීති ඔපම්මනිදස්සනමෙතං. **ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති** ආසාළ්හමාසෙ. **ඌහතං රජොජල්ලන්ති** අට්ඨමාසෙ වාතාතපසුක්ඛාය ගොමහිංසාදිපාදප්පහාරසම්භින්නාය පථවියා උද්ධං හතං ඌහතං ආකාසෙ සමුට්ඨිතං රජඤ්ච රෙණුඤ්ච. **මහා අකාලමෙඝොති** සබ්බං නභං අජ්ඣොත්ථරිත්වා උට්ඨිතො ආසාළ්හජුණ්හපක්ඛෙ සකලං අද්ධමාසං වස්සනකමෙඝො. සො හි අසම්පත්තෙ වස්සකාලෙ උප්පන්නත්තා අකාලමෙඝොති අධිප්පෙතො. **ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙතීති** ඛණෙනෙව අදස්සනං නෙති, පථවියං සන්නිසීදාපෙති. **එවමෙව ඛොති** ඔපම්මසම්පටිපාදනමෙතං. තතො පරං වුත්තනයමෙව.

ඉදානි **කථං භාවිතො ච භික්ඛවෙ ආනාපානස්සතිසමාධීති** එත්ථ **කථන්ති** ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනං නානප්පකාරතො විත්ථාරෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා. **භාවිතො ච භික්ඛවෙ ආනාපානස්සතිසමාධීති** නානප්පකාරතො විත්ථාරෙතුකම්‍යතාය පුට්ඨධම්මනිදස්සනං . එස නයො දුතියපදෙපි. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – භික්ඛවෙ කෙනපකාරෙන කෙනාකාරෙන කෙන විධිනා භාවිතො ආනාපානස්සතිසමාධි කෙනපකාරෙන බහුලීකතො සන්තො චෙව…පෙ.… වූපසමෙතීති.

ඉදානි තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො **“ඉධ භික්ඛවෙ’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛූති** භික්ඛවෙ ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු. අයඤ්හෙත්ථ ඉධසද්දො සබ්බප්පකාරආනාපානස්සතිසමාධිනිබ්බත්තකස්ස පුග්ගලස්ස සන්නිස්සයභූතසාසනපරිදීපනො අඤ්ඤසාසනස්ස තථාභාවපටිසෙධනො ච. වුත්තඤ්හෙතං – ‘‘ඉධෙව, භික්ඛවෙ, සමණො…පෙ.… සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙහී’’ති (ම. නි. 1.139). තෙන වුත්තං – ‘‘ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛූ’’ති.

අරඤ්ඤගතො වා…පෙ.… සුඤ්ඤාගාරගතො වාති ඉදමස්ස ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපනං. ඉමස්ස හි භික්ඛුනො දීඝරත්තං රූපාදීසු ආරම්මණෙසු අනුවිසටං චිත්තං ආනාපානස්සතිසමාධිආරම්මණං අභිරුහිතුං න ඉච්ඡති. කූටගොණයුත්තරථො විය උප්පථමෙව ධාවති. තස්මා සෙය්‍යථාපි නාම ගොපො කූටධෙනුයා සබ්බං ඛීරං පිවිත්වා වඩ්ඪිතං කූටවච්ඡං දමෙතුකාමො ධෙනුතො අපනෙත්වා එකමන්තෙ මහන්තං ථම්භං නිඛණිත්වා තත්ථ යොත්තෙන බන්ධෙය්‍ය. අථස්ස සො වච්ඡො ඉතො චිතො ච විප්ඵන්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොන්තො තමෙව ථම්භං උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා; එවමෙව ඉමිනාපි භික්ඛුනා දීඝරත්තං රූපාරම්මණාදිරසපානවඩ්ඪිතං දුට්ඨචිත්තං දමෙතුකාමෙන රූපාදිආරම්මණතො අපනෙත්වා

අරඤ්ඤං වා…පෙ…. සුඤ්ඤාගාරං වා පවෙසෙත්වා තත්ථ අස්සාසපස්සාසථම්භෙ සතියොත්තෙන බන්ධිතබ්බං. එවමස්ස තං චිත්තං ඉතො චිතො ච විප්ඵන්දිත්වාපි පුබ්බෙ ආචිණ්ණාරම්මණං අලභමානං සතියොත්තං ඡින්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොන්තං තමෙවාරම්මණං උපචාරප්පනාවසෙන උපනිසීදති චෙව උපනිපජ්ජති ච. තෙනාහු පොරාණා –

> ‘‘යථා ථම්භෙ නිබන්ධෙය්‍ය, වච්ඡං දම්මං නරො ඉධ;
> බන්ධෙය්‍යෙවං සකං චිත්තං, සතියාරම්මණෙ දළ්හ’’න්ති. (විසුද්ධි. 1.217; දී. නි. අට්ඨ. 2.374; ම. නි. අට්ඨ. 1.107; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

එවමස්සෙතං සෙනාසනං භාවනානුරූපං හොති. තෙන වුත්තං – ‘‘ඉදමස්ස ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපන’’න්ති.

අථ වා යස්මා ඉදං කම්මට්ඨානප්පභෙදෙ මුද්ධභූතං සබ්බඤ්ඤුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං විසෙසාධිගමදිට්ඨධම්මසුඛවිහාරපදට්ඨානං ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං ඉත්ථිපුරිසහත්ථිඅස්සාදිසද්දසමාකුලං ගාමන්තං අපරිච්චජිත්වා න සුකරං සම්පාදෙතුං, සද්දකණ්ටකත්තා ඣානස්ස. අගාමකෙ පන අරඤ්ඤෙ සුකරං යොගාවචරෙන ඉදං කම්මට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව ච පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං සම්පාපුණිතුං, තස්මාස්ස අනුරූපංසෙනාසනං දස්සෙන්තො භගවා ‘‘අරඤ්ඤගතො වා’’තිආදිමාහ.

වත්ථුවිජ්ජාචරියො විය හි භගවා, සො යථා වත්ථුවිජ්ජාචරියො නගරභූමිං පස්සිත්වා සුට්ඨු උපපරික්ඛිත්වා ‘‘එත්ථ නගරං මාපෙථා’’ති උපදිසති, සොත්ථිනා ච නගරෙ නිට්ඨිතෙ රාජකුලතො මහාසක්කාරං ලභති; එවමෙව යොගාවචරස්ස අනුරූපසෙනාසනං උපපරික්ඛිත්වා එත්ථ කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බන්ති උපදිසති. තතො තත්ථ කම්මට්ඨානං අනුයුත්තෙන යොගිනා කමෙන අරහත්තෙ පත්තෙ ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවා’’ති මහන්තං සක්කාරං ලභති. අයං පන භික්ඛු ‘‘දීපිසදිසො’’ති වුච්චති. යථා හි මහාදීපිරාජා අරඤ්ඤෙ තිණගහනං වා වනගහනං වා පබ්බතගහනං වා නිස්සාය නිලීයිත්වා වනමහිංසගොකණ්ණසූකරාදයො මිගෙ ගණ්හාති; එවමෙවායං අරඤ්ඤාදීසු කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො භික්ඛු යථාක්කමෙන සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමග්ගෙ චෙව අරියඵලඤ්ච ගණ්හාතීති වෙදිතබ්බො. තෙනාහු පොරාණා –

> ‘‘යථාපි දීපිකො නාම, නිලීයිත්වා ගණ්හතී මිගෙ;
> තථෙවායං බුද්ධපුත්තො, යුත්තයොගො විපස්සකො;
> අරඤ්ඤං පවිසිත්වාන, ගණ්හාති ඵලමුත්තම’’න්ති. (මි. ප. 6.1.5);

තෙනස්ස පරක්කමජවයොග්ගභූමිං අරඤ්ඤසෙනාසනං දස්සෙන්තො භගවා ‘‘අරඤ්ඤගතො වා’’තිආදිමාහ.

තත්ථ **අරඤ්ඤගතො වා**ති අරඤ්ඤන්ති ‘‘නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ’’න්ති (විභ. 529) ච ‘‘ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම’’න්ති (පාරා. 653) ච එවං වුත්තලක්ඛණෙසු අරඤ්ඤෙසු අනුරූපං යංකිඤ්චි පවිවෙකසුඛං අරඤ්ඤං ගතො. **රුක්ඛමූලගතො වා**ති රුක්ඛසමීපං ගතො. **සුඤ්ඤාගාරගතො වා**ති සුඤ්ඤං විවිත්තොකාසං ගතො. එත්ථ ච ඨපෙත්වා අරඤ්ඤඤ්ච රුක්ඛමූලඤ්ච අවසෙසසත්තවිධසෙනාසනගතොපි සුඤ්ඤාගාරගතොති වත්තුං වට්ටති. එවමස්ස උතුත්තයානුකූලං ධාතුචරියානුකූලඤ්ච ආනාපානස්සතිභාවනානුරූපං සෙනාසනං උපදිසිත්වා අලීනානුද්ධච්චපක්ඛිකං සන්තමිරියාපථං උපදිසන්තො **‘‘නිසීදතී’’**ති ආහ. අථස්ස නිසජ්ජාය දළ්හභාවං අස්සාසපස්සාසානං පවත්තනසුඛතං ආරම්මණපරිග්ගහූපායඤ්ච දස්සෙන්තො **‘‘පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා’’**තිආදිමාහ.

තත්ථ **පල්ලඞ්ක**න්ති සමන්තතො ඌරුබද්ධාසනං. **ආභුජිත්වා**ති ආබන්ධිත්වා. **උජුං කායං පණිධායා**ති උපරිමං සරීරං උජුකං ඨපෙත්වා, අට්ඨාරස පිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙත්වා. එවඤ්හි නිසින්නස්ස චම්මමංසන්හාරූනි න පණමන්ති. අථස්ස යා තෙසං පණමනප්පච්චයා ඛණෙ ඛණෙ වෙදනා උප්පජ්ජෙය්‍යුං, තා න උප්පජ්ජන්ති. තාසු අනුප්පජ්ජමානාසු චිත්තං එකග්ගං හොති. කම්මට්ඨානං න පරිපතති. වුඩ්ඪිං ඵාතිං උපගච්ඡති.

පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති කම්මට්ඨානාභිමුඛං සතිං ඨපයිත්වා. අථ වා **‘‘පරී’’**ති පරිග්ගහට්ඨො; **‘‘මුඛ’’**න්ති නිය්‍යානට්ඨො; **‘‘සතී’’**ති උපට්ඨානට්ඨො; තෙන වුච්චති – ‘‘පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා’’ති. එවං **පටිසම්භිදායං** (පටි. ම. 1.164-165) වුත්තනයෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපො – ‘‘පරිග්ගහිතනිය්‍යානං සතිං කත්වා’’ති. **සො සතොව අස්සසතී**ති සො භික්ඛු එවං නිසීදිත්වා එවඤ්ච සතිං උපට්ඨපෙත්වා තං සතිං අවිජහන්තො සතොඑව අස්සසති, සතො පස්සසති, සතොකාරී හොතීති වුත්තං හොති.

ඉදානි යෙහාකාරෙහි සතොකාරී හොති, තෙ දස්සෙන්තො **‘‘දීඝං වා අස්සසන්තො’’**තිආදිමාහ. වුත්තඤ්හෙතං **පටිසම්භිදායං** – ‘‘සො සතොව අස්සසති, සතො පස්සසතී’’ති එතස්සෙව විභඞ්ගෙ –

‘‘බාත්තිංසාය ආකාරෙහි සතොකාරී හොති. දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතොකාරී හොති. දීඝං පස්සාසවසෙන…පෙ. … පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සාසවසෙන පටිනිස්සග්ගානුපස්සී පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතොකාරී හොතී’’ති (පටි. ම. 1.165).

තත්ථ **දීඝං වා අස්සසන්තො**ති දීඝං වා අස්සාසං පවත්තෙන්තො. **‘‘අස්සාසො’’**ති බහි නික්ඛමනවාතො. **‘‘පස්සාසො’’**ති අන්තො පවිසනවාතො. සුත්තන්තට්ඨකථාසු පන උප්පටිපාටියා ආගතං.

තත්ථ සබ්බෙසම්පි ගබ්භසෙය්‍යකානං මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනකාලෙ පඨමං අබ්භන්තරවාතො බහි නික්ඛමති. පච්ඡා බාහිරවාතො සුඛුමං රජං ගහෙත්වා අබ්භන්තරං පවිසන්තො තාලුං ආහච්ච නිබ්බායති. එවං තාව අස්සාසපස්සාසා වෙදිතබ්බා. යා පන තෙසං දීඝරස්සතා, සා අද්ධානවසෙන වෙදිතබ්බා. යථා හි ඔකාසද්ධානං ඵරිත්වා ඨිතං උදකං වා වාලිකා වා ‘‘දීඝමුදකං දීඝා වාලිකා, රස්සමුදකං රස්සා වාලිකා’’ති වුච්චති. එවං චුණ්ණවිචුණ්ණාපි අස්සාසපස්සාසා හත්ථිසරීරෙ අහිසරීරෙ ච තෙසං අත්තභාවසඞ්ඛාතං දීඝං අද්ධානං සණිකං පූරෙත්වා සණිකමෙව නික්ඛමන්ති, තස්මා ‘‘දීඝා’’ති වුච්චන්ති. සුනඛසසාදීනං අත්තභාවසඞ්ඛාතං රස්සං අද්ධානං සීඝං පූරෙත්වා සීඝමෙව නික්ඛමන්ති, තස්මා ‘‘රස්සා’’ති වුච්චන්ති. මනුස්සෙසු පන කෙචි හත්ථිඅහිආදයො විය කාලද්ධානවසෙන දීඝං අස්සසන්ති ච පස්සසන්ති ච. කෙචි සුනඛසසාදයො විය රස්සං. තස්මා තෙසං කාලවසෙන දීඝමද්ධානං නික්ඛමන්තා ච පවිසන්තා ච තෙ දීඝා. ඉත්තරමද්ධානං නික්ඛමන්තා ච පවිසන්තා ච ‘‘රස්සා’’ති වෙදිතබ්බා. තත්‍රායං භික්ඛු නවහාකාරෙහි දීඝං අස්සසන්තො ච පස්සසන්තො ච ‘‘දීඝං අස්සසාමි පස්සසාමී’’ති පජානාති. එවං පජානතො චස්ස එකෙනාකාරෙන කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා සම්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බා. යථාහ **පටිසම්භිදායං** –

‘‘කථං දීඝං අස්සසන්තො ‘දීඝං අස්සසාමී’ති පජානාති, දීඝං පස්සසන්තො ‘දීඝං පස්සසාමී’ති පජානාති? දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසති, දීඝං පස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ පස්සසති, දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි. දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි ඡන්දො උප්පජ්ජති; ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසති, ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං පස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ පස්සසති, ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි. ඡන්දවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි පාමොජ්ජං උප්පජ්ජති; පාමොජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං පස්සාසං…පෙ…. දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි. පාමොජ්ජවසෙන තතො සුඛුමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි දීඝං අස්සාසපස්සාසා චිත්තං විවත්තති, උපෙක්ඛා සණ්ඨාති. ඉමෙහි නවහි ආකාරෙහි දීඝං අස්සාසපස්සාසා කායො; උපට්ඨානං සති; අනුපස්සනා ඤාණං; කායො උපට්ඨානං, නො සති; සති උපට්ඨානඤ්චෙව සති ච. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති – ‘‘කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා’’ති (පටි. ම. 1.166).

එසෙව නයො රස්සපදෙපි. අයං පන විසෙසො – ‘‘යථා එත්ථ ‘දීඝං අස්සාසං අද්ධානසඞ්ඛාතෙ’ති වුත්තං; එවමිධ ‘රස්සං අස්සාසං ඉත්තරසඞ්ඛාතෙ අස්සසතී’’ති ආගතං. තස්මා තස්ස වසෙන යාව ‘‘තෙන වුච්චති කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා’’ති තාව යොජෙතබ්බං. එවමයං අද්ධානවසෙන ඉත්තරවසෙන ච ඉමෙහාකාරෙහි අස්සාසපස්සාසෙ පජානන්තො දීඝං වා අස්සසන්තො ‘‘දීඝං අස්සසාමී’’ති පජානාති…පෙ…. රස්සං වා පස්සසන්තො ‘‘රස්සං පස්සසාමී’’ති පජානාතීති වෙදිතබ්බො.

එවං පජානතො චස්ස –

‘‘දීඝො රස්සො ච අස්සාසො;
පස්සාසොපි ච තාදිසො;
චත්තාරො වණ්ණා වත්තන්ති;
නාසිකග්ගෙව භික්ඛුනො’’ති. (විසුද්ධි. 1.219; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි…පෙ…. පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති සකලස්ස අස්සාසකායස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො ‘‘අස්සසිස්සාමී’’ති සික්ඛති. සකලස්ස පස්සාසකායස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො ‘‘පස්සසිස්සාමී’’ති සික්ඛති. එවං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන අස්සසති චෙව පස්සසති ච; තස්මා ‘‘අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමී’’ති සික්ඛතීති වුච්චති. එකස්ස හි භික්ඛුනො චුණ්ණවිචුණ්ණවිසටෙ අස්සාසකායෙ පස්සාසකායෙ වා ආදි පාකටො හොති, න මජ්ඣපරියොසානං. සො ආදිමෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, මජ්ඣපරියොසානෙ කිලමති. එකස්ස මජ්ඣං පාකටං හොති, න ආදිපරියොසානං. සො මජ්ඣමෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, ආදිපරියොසානෙ කිලමති. එකස්ස පරියොසානං පාකටං හොති, න ආදිමජ්ඣං. සො පරියොසානංයෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, ආදිමජ්ඣෙ කිලමති. එකස්ස සබ්බම්පි පාකටං හොති, සො සබ්බම්පි පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, න කත්ථචි කිලමති. තාදිසෙන භවිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ – ‘‘සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි…පෙ…. පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී’’ති.

තත්ථ **සික්ඛතීති** එවං ඝටති වායමති. යො වා තථාභූතස්ස සංවරො; අයමෙත්ථ අධිසීලසික්ඛා. යො තථාභූතස්ස සමාධි; අයං අධිචිත්තසික්ඛා. යා තථාභූතස්ස පඤ්ඤා; අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො තස්මිං ආරම්මණෙ තාය සතියා තෙන මනසිකාරෙන සික්ඛති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්ථ යස්මා පුරිමනයෙ කෙවලං අස්සසිතබ්බං පස්සසිතබ්බමෙව ච, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං; ඉතො පට්ඨාය පන ඤාණුප්පාදනාදීසු යොගො කරණීයො. තස්මා තත්ථ ''අස්සසාමීති පජානාති පස්සසාමීති පජානාති''ච්චෙව වත්තමානකාලවසෙන පාළිං වත්වා ඉතො පට්ඨාය කත්තබ්බස්ස ඤාණුප්පාදනාදිනො ආකාරස්ස දස්සනත්ථං ''සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමී''තිආදිනා නයෙන අනාගතවචනවසෙන පාළි ආරොපිතාති වෙදිතබ්බා.

පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි...පෙ.... පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති ඔළාරිකං කායසඞ්ඛාරං පස්සම්භෙන්තො පටිප්පස්සම්භෙන්තො නිරොධෙන්තො වූපසමෙන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති.

තත්‍රෙවං ඔළාරිකසුඛුමතා ච පස්සද්ධි ච වෙදිතබ්බා. ඉමස්ස හි භික්ඛුනො පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ කායො ච චිත්තඤ්ච සදරථා හොන්ති. ඔළාරිකානං කායචිත්තානං ඔළාරිකත්තෙ අවූපසන්තෙ අස්සාසපස්සාසාපි ඔළාරිකා හොන්ති, බලවතරා හුත්වා පවත්තන්ති, නාසිකා නප්පහොති, මුඛෙන අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි තිට්ඨති. යදා පනස්ස කායොපි චිත්තම්පි පරිග්ගහිතා හොන්ති, තදා තෙ සන්තා හොන්ති වූපසන්තා. තෙසු වූපසන්තෙසු අස්සාසපස්සාසා සුඛුමා හුත්වා පවත්තන්ති, ''අත්ථි නු ඛො නත්ථී''ති විචෙතබ්බාකාරප්පත්තා හොන්ති. සෙය්‍යථාපි පුරිසස්ස ධාවිත්වා පබ්බතා වා ඔරොහිත්වා මහාභාරං වා සීසතො ඔරොපෙත්වා ඨිතස්ස ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා හොන්ති, නාසිකා නප්පහොති, මුඛෙන අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි තිට්ඨති. යදා පනෙස තං පරිස්සමං විනොදෙත්වා න්හත්වා ච පිවිත්වා ච අල්ලසාටකං හදයෙ කත්වා සීතාය ඡායාය නිපන්නො හොති, අථස්ස තෙ අස්සාසපස්සාසා සුඛුමා හොන්ති, ''අත්ථි නු ඛො නත්ථී''ති විචෙතබ්බාකාරප්පත්තා. එවමෙව ඉමස්ස භික්ඛුනො පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ කායො ච...පෙ.... විචෙතබ්බාකාරප්පත්තා හොන්ති. තං කිස්ස හෙතු? තථා හිස්ස පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ ''ඔළාරිකොළාරිකෙ කායසඞ්ඛාරෙ පස්සම්භෙමී''ති ආභොගසමන්නාහාරමනසිකාරපච්චවෙක්ඛණා නත්ථි, පරිග්ගහිතකාලෙ පන අත්ථි. තෙනස්ස අපරිග්ගහිතකාලතො පරිග්ගහිතකාලෙ කායසඞ්ඛාරො සුඛුමො හොති. තෙනාහු පොරාණා –

> ''සාරද්ධෙ කායෙ චිත්තෙ ච, අධිමත්තං පවත්තති;
> අසාරද්ධම්හි කායම්හි, සුඛුමං සම්පවත්තතී''ති. (විසුද්ධි. 1.220; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

පරිග්ගහෙපි ඔළාරිකො, පඨමජ්ඣානූපචාරෙ සුඛුමො; තස්මිම්පි ඔළාරිකො පඨමජ්ඣානෙ සුඛුමො. පඨමජ්ඣානෙ ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො, දුතියජ්ඣානෙ සුඛුමො. දුතියජ්ඣානෙ ච තතියජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො, තතියජ්ඣානෙ සුඛුමො. තතියජ්ඣානෙ ච චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ ච ඔළාරිකො, චතුත්ථජ්ඣානෙ අතිසුඛුමො අප්පවත්තිමෙව පාපුණාති. ඉදං තාව **දීඝභාණකසංයුත්තභාණකානං** මතං.

මජ්ඣිමභාණකා පන ''පඨමජ්ඣානෙ ඔළාරිකො, දුතියජ්ඣානූපචාරෙ සුඛුමො''ති එවං හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමජ්ඣානතො උපරූපරිජ්ඣානූපචාරෙපි සුඛුමතරං ඉච්ඡන්ති. සබ්බෙසංයෙව පන මතෙන අපරිග්ගහිතකාලෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො පරිග්ගහිතකාලෙ පටිප්පස්සම්භති, පරිග්ගහිතකාලෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො පඨමජ්ඣානූපචාරෙ...පෙ.... චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ පවත්තකායසඞ්ඛාරො චතුත්ථජ්ඣානෙ පටිප්පස්සම්භති. අයං තාව සමථෙ නයො.

විපස්සනායං පන අපරිග්ගහෙ පවත්තො කායසඞ්ඛාරො ඔළාරිකො, මහාභූතපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, උපාදාරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, සකලරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, අරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, රූපාරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, පච්චයපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, සප්පච්චයනාමරූපපරිග්ගහෙ සුඛුමො. සොපි ඔළාරිකො, ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාය සුඛුමො. සොපි දුබ්බලවිපස්සනාය ඔළාරිකො, බලවවිපස්සනාය සුඛුමො. තත්ථ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පුරිමස්ස පුරිමස්ස පච්ඡිමෙන පච්ඡිමෙන පස්සද්ධි වෙදිතබ්බා. එවමෙත්ථ ඔළාරිකසුඛුමතා ච පස්සද්ධි ච වෙදිතබ්බා.

පටිසම්භිදායං පනස්ස සද්ධිං චොදනාසොධනාහි එවමත්ථො වුත්තො – ''කථං පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි...පෙ.... පස්සසිස්සාමී''ති සික්ඛති? කතමෙ කායසඞ්ඛාරා? දීඝං අස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා කායප්පටිබද්ධා කායසඞ්ඛාරා, තෙ කායසඞ්ඛාරෙ පස්සම්භෙන්තො නිරොධෙන්තො වූපසමෙන්තො සික්ඛති. දීඝං පස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා...පෙ.... රස්සං අස්සාසා...පෙ.... රස්සං පස්සාසා... සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සාසා... සබ්බකායප්පටිසංවෙදී පස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා කායප්පටිබද්ධා කායසඞ්ඛාරා, තෙ කායසඞ්ඛාරෙ පස්සම්භෙන්තො නිරොධෙන්තො වූපසමෙන්තො සික්ඛති.

යථාරූපෙහි කායසඞ්ඛාරෙහි යා කායස්ස ආනමනා විනමනා සන්නමනා පණමනා ඉඤ්ජනා ඵන්දනා චලනා කම්පනා පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති.

යථාරූපෙහි කායසඞ්ඛාරෙහි යා කායස්ස න ආනමනා න විනමනා න සන්නමනා න පණමනා අනිඤ්ජනා අඵන්දනා අචලනා අකම්පනා, සන්තං සුඛුමං පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති.

ඉති කිර පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමීති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. එවං සන්තෙ වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා න හොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා න හොති, ආනාපානස්සතියා ච පභාවනා න හොති, ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස ච පභාවනා න න හොති, න ච නං තං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුට්ඨහන්තිපි.

ඉති කිර පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි…පෙ…. පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. එවං සන්තෙ වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා හොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා හොති, ආනාපානස්සතියා ච පභාවනා හොති, ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස ච පභාවනා හොති, තඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුට්ඨහන්තිපි.

යථා කථං විය? සෙය්‍යථාපි කංසෙ ආකොටිතෙ පඨමං ඔළාරිකා සද්දා පවත්තන්ති, ඔළාරිකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔළාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුඛුමකා සද්දා පවත්තන්ති, සුඛුමකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි සුඛුමකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුඛුමසද්දනිමිත්තාරම්මණතාපි චිත්තං පවත්තති; එවමෙව පඨමං ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති, ඔළාරිකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුඛුමකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති, සුඛුමකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සූපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි සුඛුමකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුඛුමඅස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණතාපි චිත්තං න වික්ඛෙපං ගච්ඡති.

එවං සන්තෙ වාතූපලද්ධියා ච පභාවනා හොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා හොති, ආනාපානස්සතියා ච පභාවනා හොති, ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස ච පභාවනා හොති, තඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුට්ඨහන්තිපි.

පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරන්ති අස්සාසපස්සාසා කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං. කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චෙව සති ච, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති – ''කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානභාවනාති (පටි. ම. 1.171).

අයං තාවෙත්ථ කායානුපස්සනාවසෙන වුත්තස්ස පඨමචතුක්කස්ස අනුපුබ්බපදවණ්ණනා.

යස්මා පනෙත්ථ ඉදමෙව චතුක්කං ආදිකම්මිකස්ස කම්මට්ඨානවසෙන වුත්තං, ඉතරානි පන තීණි චතුක්කානි එත්ථ පත්තජ්ඣානස්ස වෙදනාචිත්තධම්මානුපස්සනාවසෙන වුත්තානි, තස්මා ඉදං කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා ආනාපානස්සතිචතුත්ථජ්ඣානපදට්ඨානාය විපස්සනාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිතුකාමෙන බුද්ධපුත්තෙන යං කාතබ්බං තං සබ්බං ඉධෙව තාව ආදිකම්මිකස්ස කුලපුත්තස්ස වසෙන ආදිතො පභුති එවං වෙදිතබ්බං. චතුබ්බිධං තාව සීලං විසොධෙතබ්බං. තත්ථ තිවිධා විසොධනා – අනාපජ්ජනං, ආපන්නවුට්ඨානං, කිලෙසෙහි ච අප්පතිපීළනං. එවං විසුද්ධසීලස්ස හි භාවනා සම්පජ්ජති. යම්පිදං චෙතියඞ්ගණවත්තං බොධියඞ්ගණවත්තං උපජ්ඣායවත්තං ආචරියවත්තං ජන්තාඝරවත්තං උපොසථාගාරවත්තං ද්වෙඅසීති ඛන්ධකවත්තානි චුද්දසවිධං මහාවත්තන්ති ඉමෙසං වසෙන ආභිසමාචාරිකසීලං වුච්චති, තම්පි සාධුකං පරිපූරෙතබ්බං. යො හි ''අහං සීලං රක්ඛාමි, කිං ආභිසමාචාරිකෙන කම්ම''න්ති වදෙය්‍ය, තස්ස සීලං පරිපූරෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. ආභිසමාචාරිකවත්තෙ පන පරිපූරෙ සීලං පරිපූරති, සීලෙ පරිපූරෙ සමාධි ගබ්භං ගණ්හාති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ''සො වත, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ආභිසමාචාරිකං ධම්මං අපරිපූරෙත්වා 'සීලානි පරිපූරෙස්සතී'ති නෙතං ඨානං විජ්ජතී''ති (අ. නි. 5.21) විත්ථාරෙතබ්බං. තස්මා තෙන යම්පිදං චෙතියඞ්ගණවත්තාදි ආභිසමාචාරිකසීලං වුච්චති, තම්පි සාධුකං පරිපූරෙතබ්බං. තතො –

''ආවාසො ච කුලං ලාභො, ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං;
අද්ධානං ඤාති ආබාධො, ගන්ථො ඉද්ධීති තෙ දසා''ති.

එවං වුත්තෙසු දසසු පලිබොධෙසු යො පලිබොධො අත්ථි, සො උපච්ඡින්දිතබ්බො.

එවං උපච්ඡින්නපලිබොධෙන කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තම්පි දුවිධං හොති – සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානඤ්ච පාරිහාරියකම්මට්ඨානඤ්ච. තත්ථ සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං නාම භික්ඛුසඞ්ඝාදීසු මෙත්තා මරණස්සති ච අසුභසඤ්ඤාතිපි එකෙ. කම්මට්ඨානිකෙන හි භික්ඛුනා පඨමං තාව පරිච්ඡින්දිත්වා සීමට්ඨකභික්ඛුසඞ්ඝෙ මෙත්තා භාවෙතබ්බා; තතො සීමට්ඨකදෙවතාසු, තතො ගොචරගාමෙ ඉස්සරජනෙ, තතො තත්ථ මනුස්සෙ උපාදාය සබ්බසත්තෙසු. සො හි භික්ඛුසඞ්ඝෙ මෙත්තාය සහවාසීනං මුදුචිත්තතං ජනෙති, අථස්ස සුඛසංවාසතා හොති. සීමට්ඨකදෙවතාසු මෙත්තාය මුදුකතචිත්තාහි දෙවතාහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුසංවිහිතාරක්ඛො හොති. ගොචරගාමෙ ඉස්සරජනෙ මෙත්තාය මුදුකතචිත්තසන්තානෙහි ඉස්සරෙහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුරක්ඛිතපරික්ඛාරො හොති. තත්ථ

මනුස්සෙසු මෙත්තාය පසාදිතචිත්තෙහි තෙහි අපරිභූතො හුත්වා විචරති. සබ්බසත්තෙසු මෙත්තාය සබ්බත්ථ අප්පටිහතචාරො හොති.

මරණස්සතියා පන ‘‘අවස්සං මරිතබ්බ’’න්ති චින්තෙන්තො අනෙසනං පහාය උපරූපරිවඩ්ඪමානසංවෙගො අනොලීනවුත්තිකො හොති. අසුභසඤ්ඤාය දිබ්බෙසුපි ආරම්මණෙසු තණ්හා නුප්පජ්ජති. තෙනස්සෙතං තයං එවං බහූපකාරත්තා ‘‘සබ්බත්ථ අත්ථයිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බ’’න්ති කත්වා අධිප්පෙතස්ස ච යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තා **‘‘සබ්බත්ථකකම්මට්ඨාන’’**න්ති වුච්චති.

අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු පන යං යස්ස චරිතානුකූලං, තං තස්ස නිච්චං පරිහරිතබ්බත්තා යථාවුත්තෙනෙව නයෙන **‘‘පාරිහාරියකම්මට්ඨාන’’**න්තිපි වුච්චති. ඉධ පන ඉදමෙව ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං ‘‘පාරිහාරියකම්මට්ඨාන’’න්ති වුච්චති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන සීලවිසොධනකථං පලිබොධුපච්ඡෙදකථඤ්ච ඉච්ඡන්තෙන **විසුද්ධිමග්ගතො** ගහෙතබ්බො.

එවං විසුද්ධසීලෙන පන උපච්ඡින්නපලිබොධෙන ච ඉදං කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තෙන ඉමිනාව කම්මට්ඨානෙන චතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තස්ස බුද්ධපුත්තස්ස සන්තිකෙ උග්ගහෙතබ්බං. තං අලභන්තෙන අනාගාමිස්ස, තම්පි අලභන්තෙන සකදාගාමිස්ස, තම්පි අලභන්තෙන සොතාපන්නස්ස, තම්පි අලභන්තෙන ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානලාභිස්ස, තම්පි අලභන්තෙන පාළියා අට්ඨකථාය ච අසම්මූළ්හස්ස විනිච්ඡයාචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගහෙතබ්බං. අරහන්තාදයො හි අත්තනා අධිගතමග්ගමෙව ආචික්ඛන්ති. අයං පන ගහනපදෙසෙ මහාහත්ථිපථං නීහරන්තො විය සබ්බත්ථ අසම්මූළ්හො සප්පායාසප්පායං පරිච්ඡින්දිත්වා කථෙති.

තත්‍රායං **අනුපුබ්බිකථා** – තෙන භික්ඛුනා සල්ලහුකවුත්තිනා විනයාචාරසම්පන්නෙන වුත්තප්පකාරමාචරියං උපසඞ්කමිත්වා වත්තපටිපත්තියා ආරාධිතචිත්තස්ස තස්ස සන්තිකෙ පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තත්‍රිමෙ පඤ්ච සන්ධයො – උග්ගහො, පරිපුච්ඡා, උපට්ඨානං, අප්පනා, ලක්ඛණන්ති. තත්ථ **‘‘උග්ගහො’’** නාම කම්මට්ඨානස්ස උග්ගණ්හනං, **‘‘පරිපුච්ඡා’’** නාම කම්මට්ඨානස්ස පරිපුච්ඡනා, **‘‘උපට්ඨානං’’** නාම කම්මට්ඨානස්ස උපට්ඨානං, **‘‘අප්පනා’’** නාම කම්මට්ඨානප්පනා, **‘‘ලක්ඛණං’’** නාම කම්මට්ඨානස්ස ලක්ඛණං. ‘‘එවංලක්ඛණමිදං කම්මට්ඨාන’’න්ති කම්මට්ඨානසභාවූපධාරණන්ති වුත්තං හොති.

එවං පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තො අත්තනාපි න කිලමති, ආචරියම්පි න විහෙඨෙති; තස්මා ථොකං උද්දිසාපෙත්වා බහුකාලං සජ්ඣායිත්වා එවං පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සචෙ තත්ථ සප්පායං හොති, තත්ථෙව වසිතබ්බං. නො චෙ තත්ථ සප්පායං හොති, ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා සචෙ මන්දපඤ්ඤො යොජනපරමං ගන්ත්වා, සචෙ තික්ඛපඤ්ඤො දූරම්පි ගන්ත්වා අට්ඨාරසසෙනාසනදොසවිවජ්ජිතං, පඤ්චසෙනාසනඞ්ගසමන්නාගතං සෙනාසනං උපගම්ම තත්ථ වසන්තෙන උපච්ඡින්නඛුද්දකපලිබොධෙන කතභත්තකිච්චෙන භත්තසම්මදං පටිවිනොදෙත්වා රතනත්තයගුණානුස්සරණෙන චිත්තං සම්පහංසෙත්වා ආචරියුග්ගහතො එකපදම්පි අසම්මුස්සන්තෙන ඉදං ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන ඉමං කථාමග්ගං ඉච්ඡන්තෙන **විසුද්ධිමග්ගතො** (විසුද්ධි. 1.55) ගහෙතබ්බො.

යං පන වුත්තං ‘‘ඉදං ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බ’’න්ති තත්‍රායං **මනසිකාරවිධි** –

> ‘‘ගණනා අනුබන්ධනා, ඵුසනා ඨපනා සල්ලක්ඛණා;
> විවට්ටනා පාරිසුද්ධි, තෙසඤ්ච පටිපස්සනා’’ති. (විසුද්ධි. 1.223; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

‘‘ගණනා’’ති ගණනායෙව. **‘‘අනුබන්ධනා’’**ති අනුවහනා. **‘‘ඵුසනා’’**ති ඵුට්ඨට්ඨානං. **‘‘ඨපනා’’**ති අප්පනා. **‘‘සල්ලක්ඛණා’’**ති විපස්සනා. ‘‘විවට්ටනා’’ති මග්ගො. **‘‘පාරිසුද්ධී’’**ති ඵලං. **‘‘තෙසඤ්ච පටිපස්සනා’’**ති පච්චවෙක්ඛණා. තත්ථ ඉමිනා ආදිකම්මිකකුලපුත්තෙන පඨමං ගණනාය ඉදං කමට්ඨානං මනසිකාතබ්බං. ගණෙන්තෙන ච පඤ්චන්නං හෙට්ඨා න ඨපෙතබ්බං, දසන්නං උපරි න නෙතබ්බං, අන්තරෙ ඛණ්ඩං න දස්සෙතබ්බං. පඤ්චන්නං හෙට්ඨා ඨපෙන්තස්ස හි සම්බාධෙ ඔකාසෙ චිත්තුප්පාදො විප්ඵන්දති, සම්බාධෙ වජෙ සන්නිරුද්ධගොගණො විය. දසන්නං උපරි නෙන්තස්ස ගණනානිස්සිතොව චිත්තුප්පාදො හොති. අන්තරා ඛණ්ඩං දස්සෙන්තස්ස ‘‘සිඛාප්පත්තං නු ඛො මෙ කම්මට්ඨානං, නො’’ති චිත්තං විකම්පති. තස්මා එතෙ දොසෙ වජ්ජෙත්වා ගණෙතබ්බං.

ගණෙන්තෙන ච පඨමං දන්ධගණනාය ධඤ්ඤමාපකගණනාය ගණෙතබ්බං. ධඤ්ඤමාපකො හි නාළිං පූරෙත්වා ‘‘එක’’න්ති වත්වා ඔකිරති. පුන පූරෙන්තො කිඤ්චි කචවරං දිස්වා තං ඡඩ්ඩෙන්තො ‘‘එකං එක’’න්ති වදති. එස නයො ‘‘ද්වෙ ද්වෙ’’තිආදීසු. එවමෙව ඉමිනාපි අස්සාසපස්සාසෙසු යො උපට්ඨාති තං ගහෙත්වා ‘‘එකං එක’’න්ති ආදිංකත්වා යාව ‘‘දස දසා’’ති පවත්තමානං පවත්තමානං උපලක්ඛෙත්වාව ගණෙතබ්බං. තස්සෙවං ගණයතො නික්ඛමන්තා ච පවිසන්තා ච අස්සාසපස්සාසා පාකටා හොන්ති.

අථානෙන තං දන්ධගණනං ධඤ්ඤමාපකගණනං පහාය සීඝගණනාය ගොපාලකගණනාය ගණෙතබ්බං . ඡෙකො හි ගොපාලකො සක්ඛරායො උච්ඡඞ්ගෙන ගහෙත්වා රජ්ජුදණ්ඩහත්ථො පාතොව වජං ගන්ත්වා ගාවො පිට්ඨියං පහරිත්වා පලිඝත්ථම්භමත්ථකෙ නිසින්නො ද්වාරං පත්තං පත්තංයෙව ගාවං ''එකො ද්වෙ''ති සක්ඛරං ඛිපිත්වා ඛිපිත්වා ගණෙති. තියාමරත්තිං සම්බාධෙ ඔකාසෙ දුක්ඛං වුත්ථගොගණො නික්ඛමන්තො අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිඝංසන්තො වෙගෙන වෙගෙන පුඤ්ජො පුඤ්ජො හුත්වා නික්ඛමති. සො වෙගෙන වෙගෙන ''තීණි චත්තාරි පඤ්ච දසා''ති ගණෙතියෙව. එවමිමස්සාපි පුරිමනයෙන ගණයතො අස්සාසපස්සාසා පාකටා හුත්වා සීඝං සීඝං පුනප්පුනං සඤ්චරන්ති. තතො තෙන ''පුනප්පුනං සඤ්චරන්තී''ති ඤත්වා අන්තො ච බහි ච අග්ගහෙත්වා ද්වාරප්පත්තං ද්වාරප්පත්තංයෙව ගහෙත්වා ''එකො ද්වෙ තීණි චත්තාරි පඤ්ච , එකො ද්වෙ තීණි චත්තාරි පඤ්ච ඡ, එකො ද්වෙ තීණි චත්තාරි පඤ්ච ඡ සත්ත...පෙ.... අට්ඨ... නව... දසා''ති සීඝං සීඝං ගණෙතබ්බමෙව. ගණනාපටිබද්ධෙ හි කම්මට්ඨානෙ ගණනාබලෙනෙව චිත්තං එකග්ගං හොති අරිත්තුපත්ථම්භනවසෙන චණ්ඩසොතෙ නාවාඨපනමිව.

තස්සෙවං සීඝං සීඝං ගණයතො කම්මට්ඨානං නිරන්තරප්පවත්තං විය හුත්වා උපට්ඨාති. අථ ''නිරන්තරං පවත්තතී''ති ඤත්වා අන්තො ච බහි ච වාතං අපරිග්ගහෙත්වා පුරිමනයෙනෙව වෙගෙන වෙගෙන ගණෙතබ්බං. අන්තොපවිසනවාතෙන හි සද්ධිං චිත්තං පවෙසයතො අබ්භන්තරං වාතබ්භාහතං මෙදපූරිතං විය හොති, බහිනික්ඛමනවාතෙන සද්ධිං චිත්තං නීහරතො බහිද්ධා පුථුත්තාරම්මණෙ චිත්තං වික්ඛිපති. ඵුට්ඨොකාසෙ පන සතිං ඨපෙත්වා භාවෙන්තස්සෙව භාවනා සම්පජ්ජති. තෙන වුත්තං – ''අන්තො ච බහි ච වාතං අපරිග්ගහෙත්වා පුරිමනයෙනෙව වෙගෙන වෙගෙන ගණෙතබ්බ''න්ති.

කීව චිරං පනෙතං ගණෙතබ්බන්ති? යාව විනා ගණනාය අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සන්තිට්ඨති. බහි විසටවිතක්කවිච්ඡෙදං කත්වා අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සණ්ඨපනත්ථංයෙව හි ගණනාති.

එවං ගණනාය මනසිකත්වා අනුබන්ධනාය මනසිකාතබ්බං. අනුබන්ධනා නාම ගණනං පටිසංහරිත්වා සතියා නිරන්තරං අස්සාසපස්සාසානං අනුගමනං; තඤ්ච ඛො න ආදිමජ්ඣපරියොසානානුගමනවසෙන. බහිනික්ඛමනවාතස්ස හි නාභි ආදි, හදයං මජ්ඣං, නාසිකග්ගං පරියොසානං. අබ්භන්තරපවිසනවාතස්ස නාසිකග්ගං ආදි, හදයං මජ්ඣං, නාභි පරියොසානං. තඤ්චස්ස අනුගච්ඡතො වික්ඛෙපගතං චිත්තං සාරද්ධාය චෙව හොති ඉඤ්ජනාය ච. යථාහ –

> ''අස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො අජ්ඣත්තං වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තම්පි සාරද්ධා ච හොන්ති ඉඤ්ජිතා ච ඵන්දිතා ච. පස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො බහිද්ධා වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තම්පි සාරද්ධා ච හොන්ති ඉඤ්ජිතා ච ඵන්දිතා චා''ති (පටි. ම. 1.157).

තස්මා අනුබන්ධනාය මනසිකරොන්තෙන න ආදිමජ්ඣපරියොසානවසෙන මනසිකාතබ්බං. අපිච ඛො ඵුසනාවසෙන ච ඨපනාවසෙන ච මනසිකාතබ්බං. ගණනානුබන්ධනාවසෙන විය හි ඵුසනාඨපනාවසෙන විසුං මනසිකාරො නත්ථි. ඵුට්ඨඵුට්ඨට්ඨානෙයෙව පන ගණෙන්තො ගණනාය ච ඵුසනාය ච මනසි කරොති. තත්ථෙව ගණනං පටිසංහරිත්වා තෙ සතියා අනුබන්ධන්තො අප්පනාවසෙන ච චිත්තං ඨපෙන්තො ''අනුබන්ධනාය ච ඵුසනාය ච ඨපනාය ච මනසි කරොතී''ති වුච්චති. ස්වායමත්ථො **අට්ඨකථායං** වුත්තපඞ්ගුළදොවාරිකොපමාහි **පටිසම්භිදායං** වුත්තකකචොපමාය ච වෙදිතබ්බො.

තත්‍රායං පඞ්ගුළොපමා – ''සෙය්‍යථාපි පඞ්ගුළො දොලාය කීළතං මාතාපුත්තානං දොලං ඛිපිත්වා තත්ථෙව දොලත්ථම්භමූලෙ නිසින්නො කමෙන ආගච්ඡන්තස්ස ච ගච්ඡන්තස්ස ච දොලාඵලකස්ස උභො කොටියො මජ්ඣඤ්ච පස්සති, න ච උභොකොටිමජ්ඣානං දස්සනත්ථං බ්‍යාවටො හොති. එවමෙවායං භික්ඛු සතිවසෙන උපනිබන්ධනත්ථම්භමූලෙ ඨත්වා අස්සාසපස්සාසදොලං ඛිපිත්වා තත්ථෙව නිමිත්තෙ සතියා නිසින්නො කමෙන ආගච්ඡන්තානඤ්ච ගච්ඡන්තානඤ්ච ඵුට්ඨට්ඨානෙ අස්සාසපස්සාසානං ආදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡන්තො තත්ථ ච චිත්තං ඨපෙන්තො පස්සති, න ච තෙසං දස්සනත්ථං බ්‍යාවටො හොති. අයං පඞ්ගුළොපමා.

අයං පන දොවාරිකොපමා – ''සෙය්‍යථාපි දොවාරිකො නගරස්ස අන්තො ච බහි ච පුරිසෙ 'කො ත්වං, කුතො වා ආගතො, කුහිං වා ගච්ඡසි, කිං වා තෙ හත්ථෙ'ති න වීමංසති, න හි තස්ස තෙ භාරා. ද්වාරප්පත්තං ද්වාරප්පත්තංයෙව පන වීමංසති; එවමෙව ඉමස්ස භික්ඛුනො අන්තො පවිට්ඨවාතා ච බහි නික්ඛන්තවාතා ච න භාරා හොන්ති, ද්වාරප්පත්තා ද්වාරප්පත්තායෙව භාරාති. අයං දොවාරිකොපමා.

කකචොපමා පන ආදිතොපභුති එවං වෙදිතබ්බා. වුත්තඤ්හෙතං –

''නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;
අජානතො ච තයො ධම්මෙ, භාවනානුපලබ්භති.

''නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;

ජානතො ච තයො ධම්මෙ, භාවනා උපලබ්භතී''ති. (පටි. ම. 1.159);

කථං ඉමෙ තයො ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරම්මණං න හොන්ති, න චිමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා හොන්ති, න ච චිත්තං වික්ඛෙපං ගච්ඡති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති ? සෙය්‍යථාපි රුක්ඛො සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තො, තමෙනං පුරිසො කකචෙන ඡින්දෙය්‍ය, රුක්ඛෙ ඵුට්ඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසි කරොති, න ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති.

යථා රුක්ඛො සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තො; එවං උපනිබන්ධනනිමිත්තං. යථා කකචදන්තා; එවං අස්සාසපස්සාසා. යථා රුක්ඛෙ ඵුට්ඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසි කරොති, න ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, එවමෙව භික්ඛු නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා සතිං උපට්ඨපෙත්වා නිසින්නො හොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා අස්සාසපස්සාසෙ මනසි කරොති, න ආගතා වා ගතා වා අස්සාසපස්සාසා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති.

පධානන්ති කතමං **පධානං**? ආරද්ධවීරියස්ස කායොපි චිත්තම්පි කම්මනියං හොති – ඉදං පධානං. කතමො **පයොගො**? ආරද්ධවීරියස්ස උපක්කිලෙසා පහීයන්ති, විතක්කා වූපසම්මන්ති – අයං පයොගො. කතමො **විසෙසො**? ආරද්ධවීරියස්ස සංයොජනා පහීයන්ති, අනුසයා බ්‍යන්තී හොන්ති – අයං විසෙසො. එවං ඉමෙ තයො ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරම්මණා න හොන්ති, න චිමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා හොන්ති, න ච චිත්තං වික්ඛෙපං ගච්ඡති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති.

''ආනාපානස්සතී යස්ස, පරිපුණ්ණා සුභාවිතා;
අනුපුබ්බං පරිචිතා, යථා බුද්ධෙන දෙසිතා;
සො ඉමං ලොකං පභාසෙති, අබ්භා මුත්තොව චන්දිමා''ති. (පටි. ම. 1.160);

අයං කකචොපමා. ඉධ පනස්ස ආගතාගතවසෙන අමනසිකාරමත්තමෙව පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං කම්මට්ඨානං මනසිකරොතො කස්සචි නචිරෙනෙව නිමිත්තඤ්ච උප්පජ්ජති, අවසෙසජ්ඣානඞ්ගපටිමණ්ඩිතා අප්පනාසඞ්ඛාතා ඨපනා ච සම්පජ්ජති. කස්සචි පන ගණනාවසෙනෙව මනසිකාරකාලතොපභුති අනුක්කමතො ඔළාරිකඅස්සාසපස්සාසනිරොධවසෙන කායදරථෙ වූපසන්තෙ කායොපි චිත්තම්පි ලහුකං හොති, සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පත්තං විය හොති. යථා සාරද්ධකායස්ස මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා නිසීදතො මඤ්චපීඨං ඔනමති, විකූජති, පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්හාති. අසාරද්ධකායස්ස පන නිසීදතො නෙව මඤ්චපීඨං ඔනමති, න විකූජති, න පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්හාති, තූලපිචුපූරිතං විය මඤ්චපීඨං හොති. කස්මා? යස්මා අසාරද්ධො කායො ලහුකො හොති; එවමෙව ගණනාවසෙන මනසිකාරකාලතොපභුති අනුක්කමතො ඔළාරිකඅස්සාසපස්සාසනිරොධවසෙන කායදරථෙ වූපසන්තෙ කායොපි චිත්තම්පි ලහුකං හොති, සරීරං ආකාසෙ ලඞ්ඝනාකාරප්පත්තං විය හොති.

තස්ස ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ නිරුද්ධෙ සුඛුමඅස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණං චිත්තං පවත්තති, තස්මිම්පි නිරුද්ධෙ අපරාපරං තතො සුඛුමතරසුඛුමතමනිමිත්තාරම්මණං පවත්තතියෙව. කථං? යථා පුරිසො මහතියා ලොහසලාකාය කංසතාළං ආකොටෙය්‍ය, එකප්පහාරෙන මහාසද්දො උප්පජ්ජෙය්‍ය, තස්ස ඔළාරිකසද්දාරම්මණං චිත්තං පවත්තෙය්‍ය, නිරුද්ධෙ ඔළාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුඛුමසද්දනිමිත්තාරම්මණං, තස්මිම්පි නිරුද්ධෙ අපරාපරං තතො සුඛුමතරසුඛුමතමසද්දනිමිත්තාරම්මණං චිත්තං පවත්තතෙව; එවන්ති වෙදිතබ්බං. වුත්තම්පි චෙතං – ''සෙය්‍යථාපි කංසෙ ආකොටිතෙ''ති (පටි. ම. 1.171) විත්ථාරො.

යථා හි අඤ්ඤානි කම්මට්ඨානානි උපරූපරි විභූතානි හොන්ති, න තථා ඉදං. ඉදං පන උපරූපරි භාවෙන්තස්ස භාවෙන්තස්ස සුඛුමත්තං ගච්ඡති, උපට්ඨානම්පි න උපගච්ඡති. එවං අනුපට්ඨහන්තෙ පන තස්මිං න තෙන භික්ඛුනා උට්ඨායාසනා චම්මඛණ්ඩං පප්ඵොටෙත්වා ගන්තබ්බං. කිං කාතබ්බං? ''ආචරියං පුච්ඡිස්සාමී''ති වා ''නට්ඨං දානි මෙ කම්මට්ඨාන''න්ති වා න වුට්ඨාතබ්බං, ඉරියාපථං විකොපෙත්වා ගච්ඡතො හි කම්මට්ඨානං නවනවමෙව හොති. තස්මා යථානිසින්නෙනෙව දෙසතො ආහරිතබ්බං.

තත්‍රායං ආහරණූපායො. තෙන හි භික්ඛුනා කම්මට්ඨානස්ස අනුපට්ඨහනභාවං ඤත්වා ඉති පටිසඤ්චික්ඛිතබ්බං – ''ඉමෙ අස්සාසපස්සාසා නාම කත්ථ අත්ථි, කත්ථ නත්ථි, කස්ස වා අත්ථි, කස්ස වා නත්ථී''ති. අථෙවං පටිසඤ්චික්ඛතා ''ඉමෙ අන්තොමාතුකුච්ඡියං නත්ථි, උදකෙ නිමුග්ගානං නත්ථි, තථා අසඤ්ඤීභූතානං මතානං චතුත්ථජ්ඣානසමාපන්නානං රූපාරූපභවසමඞ්ගීනං නිරොධසමාපන්නාන''න්ති ඤත්වා එවං අත්තනාව අත්තා පටිචොදෙතබ්බො – ''නනු ත්වං, පණ්ඩිත, නෙව මාතුකුච්ඡිගතො, න උදකෙ නිමුග්ගො, න අසඤ්ඤීභූතො, න මතො, න චතුත්ථජ්ඣානසමාපන්නො, න රූපාරූපභවසමඞ්ගී, න නිරොධසමාපන්නො, අත්ථියෙව තෙ අස්සාසපස්සාසා, මන්දපඤ්ඤතාය පන පරිග්ගහෙතුං න සක්කොසී''ති. අථානෙන පකතිඵුට්ඨවසෙනෙව චිත්තං ඨපෙත්වා මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. ඉමෙ හි දීඝනාසිකස්ස නාසා පුටං ඝට්ටෙන්තා පවත්තන්ති, රස්සනාසිකස්ස උත්තරොට්ඨං. තස්මානෙන ඉමං නාම ඨානං ඝට්ටෙන්තීති නිමිත්තං පට්ඨපෙතබ්බං. ඉමමෙව හි අත්ථවසං පටිච්ච වුත්තං භගවතා –

‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානස්සතිභාවනං වදාමී’’ති (ම. නි. 3.149; සං. නි. 5.992). කිඤ්චාපි හි යංකිඤ්චි කම්මට්ඨානං සතස්ස සම්පජානස්සෙව සම්පජ්ජති, ඉතො අඤ්ඤං පන මනසිකරොන්තස්ස පාකටං හොති. ඉදං පන ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං ගරුකං ගරුකභාවනං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධපුත්තානං මහාපුරිසානමෙව මනසිකාරභූමිභූතං, න චෙව ඉත්තරං, න ච ඉත්තරසත්තසමාසෙවිතං. යථා යථා මනසි කරීයති, තථා තථා සන්තඤ්චෙව හොති සුඛුමඤ්ච. තස්මා එත්ථ බලවතී සති ච පඤ්ඤා ච ඉච්ඡිතබ්බා.

යථා හි මට්ඨසාටකස්ස තුන්නකරණකාලෙ සූචිපි සුඛුමා ඉච්ඡිතබ්බා, සූචිපාසවෙධනම්පි තතො සුඛුමතරං; එවමෙව මට්ඨසාටකසදිසස්ස ඉමස්ස කම්මට්ඨානස්ස භාවනාකාලෙ සූචිපටිභාගා සතිපි සූචිපාසවෙධනපටිභාගා තංසම්පයුත්තා පඤ්ඤාපි බලවතී ඉච්ඡිතබ්බා. තාහි ච පන සතිපඤ්ඤාහි සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤත්‍ර පකතිඵුට්ඨොකාසා පරියෙසිතබ්බා.

යථා පන කස්සකො කසිං කසිත්වා බලිබද්දෙ මුඤ්චිත්වා ගොචරාභිමුඛෙ කත්වා ඡායාය නිසින්නො විස්සමෙය්‍ය, අථස්ස තෙ බලිබද්දා වෙගෙන අටවිං පවිසෙය්‍යුං. යො හොති ඡෙකො කස්සකො සො පුන තෙ ගහෙත්වා යොජෙතුකාමො න තෙසං අනුපදං ගන්ත්වා අටවිං ආහිණ්ඩති. අථ ඛො රස්මිඤ්ච පතොදඤ්ච ගහෙත්වා උජුකමෙව තෙසං නිපාතතිත්ථං ගන්ත්වා නිසීදති වා නිපජ්ජති වා. අථ තෙ ගොණෙ දිවසභාගං චරිත්වා නිපාතතිත්ථං ඔතරිත්වා න්හත්වා ච පිවිත්වා ච පච්චුත්තරිත්වා ඨිතෙ දිස්වා රස්මියා බන්ධිත්වා පතොදෙන විජ්ඣන්තො ආනෙත්වා යොජෙත්වා පුන කම්මං කරොති; එවමෙව තෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤත්‍ර පකතිඵුට්ඨොකාසා පරියෙසිතබ්බා. සතිරස්මිං පන පඤ්ඤාපතොදඤ්ච ගහෙත්වා පකතිඵුට්ඨොකාසෙ චිත්තං ඨපෙත්වා මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. එවඤ්හිස්ස මනසිකරොතො නචිරස්සෙව තෙ උපට්ඨහන්ති, නිපාතතිත්ථෙ විය ගොණා. තතො තෙන සතිරස්මියා බන්ධිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ යොජෙත්වා පඤ්ඤාපතොදෙන විජ්ඣන්තෙන පුන කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බං; තස්සෙවමනුයුඤ්ජතො නචිරස්සෙව නිමිත්තං උපට්ඨාති. තං පනෙතං න සබ්බෙසං එකසදිසං හොති ; අපිච ඛො කස්සචි සුඛසම්ඵස්සං උප්පාදයමානො තූලපිචු විය, කප්පාසපිචු විය, වාතධාරා විය ච උපට්ඨාතීති එකච්චෙ ආහු.

අයං පන **අට්ඨකථාවිනිච්ඡයො** – ඉදඤ්හි කස්සචි තාරකරූපං විය, මණිගුළිකා විය, මුත්තාගුළිකා විය ච කස්සචි ඛරසම්ඵස්සං හුත්වා කප්පාසට්ඨි විය, සාරදාරුසූචි විය ච කස්සචි දීඝපාමඞ්ගසුත්තං විය, කුසුමදාමං විය, ධූමසිඛා විය ච කස්සචි විත්ථත මක්කටකසුත්තං විය, වලාහකපටලං විය, පදුමපුප්ඵං විය, රථචක්කං විය, චන්දමණ්ඩලං විය, සූරියමණ්ඩලං විය ච උපට්ඨාති. තඤ්ච පනෙතං යථා සම්බහුලෙසු භික්ඛූසු සුත්තන්තං සජ්ඣායිත්වා නිසින්නෙසු එකෙන භික්ඛුනා ‘‘තුම්හාකං කීදිසං හුත්වා ඉදං සුත්තං උපට්ඨාතී’’ති වුත්තෙ එකො ‘‘මය්හං මහතී පබ්බතෙය්‍යා නදී විය හුත්වා උපට්ඨාතී’’ති ආහ. අපරො ‘‘මය්හං එකා වනරාජි විය’’. අඤ්ඤො ‘‘මය්හං සීතච්ඡායො සාඛාසම්පන්නො ඵලභාරභරිතරුක්ඛො වියා’’ති. තෙසඤ්හි තං එකමෙව සුත්තං සඤ්ඤානානතාය නානතො උපට්ඨාති. එවං එකමෙව කම්මට්ඨානං සඤ්ඤානානතාය නානතො උපට්ඨාති. සඤ්ඤජඤ්හි එතං සඤ්ඤානිදානං සඤ්ඤාප්පභවං තස්මා සඤ්ඤානානතාය නානතො උපට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ච අඤ්ඤමෙව අස්සාසාරම්මණං චිත්තං, අඤ්ඤං පස්සාසාරම්මණං, අඤ්ඤං නිමිත්තාරම්මණං යස්ස හි ඉමෙ තයො ධම්මා නත්ථි, තස්ස කම්මට්ඨානං නෙව අප්පනං න උපචාරං පාපුණාති. යස්ස පනිමෙ තයො ධම්මා අත්ථි, තස්සෙව කම්මට්ඨානං අප්පනඤ්ච උපචාරඤ්ච පාපුණාති. වුත්තඤ්හෙතං –

‘‘නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;
අජානතො ච තයො ධම්මෙ, භාවනානුපලබ්භති.

‘‘නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;
ජානතො ච තයො ධම්මෙ, භාවනා උපලබ්භතී’’ති. (විසුද්ධි. 1.231);

එවං උපට්ඨිතෙ පන නිමිත්තෙ තෙන භික්ඛුනා ආචරියසන්තිකං ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං – ‘‘මය්හං, භන්තෙ, එවරූපං නාම උපට්ඨාතී’’ති. ආචරියෙන පන ‘‘එතං නිමිත්ත’’න්ති වා ‘‘න නිමිත්ත’’න්ති වා න වත්තබ්බං. ‘‘එවං හොති, ආවුසො’’ති වත්වා පන ‘‘පුනප්පුනං මනසි කරොහී’’ති වත්තබ්බො. ‘‘නිමිත්ත’’න්ති හි වුත්තෙ වොසානං ආපජ්ජෙය්‍ය; ‘‘න නිමිත්ත’’න්ති වුත්තෙ නිරාසො විසීදෙය්‍ය. තස්මා තදුභයම්පි අවත්වා මනසිකාරෙයෙව නියොජෙතබ්බොති. එවං තාව **දීඝභාණකා. මජ්ඣිමභාණකා** පනාහු – ‘‘නිමිත්තමිදං, ආවුසො, කම්මට්ඨානං පුනප්පුනං මනසි කරොහි සප්පුරිසාති වත්තබ්බො’’ති. අථානෙන නිමිත්තෙයෙව චිත්තං ඨපෙතබ්බං. එවමස්සායං ඉතො පභුති ඨපනාවසෙන භාවනා හොති. වුත්තඤ්හෙතං පොරාණෙහි –

‘‘නිමිත්තෙ ඨපයං චිත්තං, නානාකාරං විභාවයං;
ධීරො අස්සාසපස්සාසෙ, සකං චිත්තං නිබන්ධතී’’ති. (විසුද්ධි. 1.232; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

තස්සෙවං නිමිත්තුපට්ඨානතො පභුති නීවරණානි වික්ඛම්භිතානෙව හොන්ති කිලෙසා සන්නිසින්නාව සති උපට්ඨිතායෙව, චිත්තං සමාහිතමෙව. ඉදඤ්හි ද්වීහාකාරෙහි චිත්තං සමාහිතං නාම හොහි – උපචාරභූමියං වා නීවරණප්පහානෙන, පටිලාභභූමියං වා අඞ්ගපාතුභාවෙන. තත්ථ **‘‘උපචාරභූමී’’**ති උපචාරසමාධි; **‘‘පටිලාභභූමී’’**ති

අප්පනාසමාධි. තෙසං කිං නානාකරණං? උපචාරසමාධි කුසලවීරියං ජවිත්වා භවඞ්ගං ඔතරති, අප්පනාසමාධි දිවසභාගෙ අප්පෙත්වා නිසින්නස්ස දිවසභාගම්පි කුසලවීරියං ජවති, න භවඞ්ගං ඔතරති. ඉමෙසු ද්වීසු සමාධීසු නිමිත්තපාතුභාවෙන උපචාරසමාධිනා සමාහිතං චිත්තං හොති . අථානෙන තං නිමිත්තං නෙව වණ්ණතො මනසිකාතබ්බං, න ලක්ඛණතො පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. අපිච ඛො ඛත්තියමහෙසියා චක්කවත්තිගබ්භො විය කස්සකෙන සාලියවගබ්භො විය ච අප්පමත්තෙන රක්ඛිතබ්බං; රක්ඛිතං හිස්ස ඵලදං හොති.

> ‘‘නිමිත්තං රක්ඛතො ලද්ධ, පරිහානි න විජ්ජති;
> ආරක්ඛම්හි අසන්තම්හි, ලද්ධං ලද්ධං විනස්සතී’’ති.

තත්‍රායං **රක්ඛණූපායො** – තෙන භික්ඛුනා ආවාසො, ගොචරො, භස්සං, පුග්ගලො, භොජනං, උතු, ඉරියාපථොති ඉමානි සත්ත අසප්පායානි වජ්ජෙත්වා තානෙව සත්ත සප්පායානි සෙවන්තෙන පුනප්පුනං තං නිමිත්තං මනසිකාතබ්බං.

එවං සප්පායසෙවනෙන නිමිත්තං ථිරං කත්වා වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං ගමයිත්වා වත්ථුවිසදකිරියා, ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා, නිමිත්තකුසලතා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං සපග්ගහෙතබ්බ තස්මිං සමයෙ චිත්තපග්ගණ්හනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තනිග්ගණ්හනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ සම්පහංසෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තසම්පහංසනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තඅජ්ඣුපෙක්ඛනා, අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනා, සමාහිතපුග්ගලසෙවනා, තදධිමුත්තතාති ඉමානි දස අප්පනාකොසල්ලානි අවිජහන්තෙන යොගො කරණීයො.

තස්සෙවං අනුයුත්තස්ස විහරතො ඉදානි අප්පනා උප්පජ්ජිස්සතීති භවඞ්ගං වොච්ඡින්දිත්වා නිමිත්තාරම්මණං මනොද්වාරාවජ්ජනං උප්පජ්ජති. තස්මිඤ්ච නිරුද්ධෙ තදෙවාරම්මණං ගහෙත්වා චත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි, යෙසං පඨමං පරිකම්මං, දුතියං උපචාරං, තතියං අනුලොමං, චතුත්ථං ගොත්‍රභු , පඤ්චමං අප්පනාචිත්තං. පඨමං වා පරිකම්මඤ්චෙව උපචාරඤ්ච, දුතියං අනුලොමං, තතියං ගොත්‍රභු, චතුත්ථං අප්පනාචිත්තන්ති වුච්චති. චතුත්ථමෙව හි පඤ්චමං වා අප්පෙති, න ඡට්ඨං සත්තමං වා ආසන්නභවඞ්ගපාතත්තා.

ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො පනාහ – ‘‘ආසෙවනපච්චයෙන කුසලා ධම්මා බලවන්තො හොන්ති; තස්මා ඡට්ඨං සත්තමං වා අප්පෙතී’’ති. තං **අට්ඨකථාසු** පටික්ඛිත්තං. තත්ථ පුබ්බභාගචිත්තානි කාමාවචරානි හොන්ති, අප්පනාචිත්තං පන රූපාවචරං. එවමනෙන පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනං, පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං, දසලක්ඛණසම්පන්නං, තිවිධකල්‍යාණං, පඨමජ්ඣානං අධිගතං හොති. සො තස්මිංයෙවාරම්මණෙ විතක්කාදයො වූපසමෙත්වා දුතියතතියචතුත්ථජ්ඣානානි පාපුණාති. එත්තාවතා ච ඨපනාවසෙන භාවනාය පරියොසානප්පත්තො හොති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපකථා. විත්ථාරො පන ඉච්ඡන්තෙන **විසුද්ධිමග්ගතො** ගහෙතබ්බො.

එවං පත්තචතුත්ථජ්ඣානො පනෙත්ථ භික්ඛු සල්ලක්ඛණාවිවට්ටනාවසෙන කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා පාරිසුද්ධිං පත්තුකාමො තදෙව ඣානං ආවජ්ජනසමාපජ්ජනඅධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණසඞ්ඛාතෙහි පඤ්චහාකාරෙහි වසිප්පත්තං පගුණං කත්වා අරූපපුබ්බඞ්ගමං වා රූපං, රූපපුබ්බඞ්ගමං වා අරූපන්ති රූපාරූපං පරිග්ගහෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙති. කථං? සො හි ඣානා වුට්ඨහිත්වා ඣානඞ්ගානි පරිග්ගහෙත්වා තෙසං නිස්සයං හදයවත්ථුං තං නිස්සයානි ච භූතානි තෙසඤ්ච නිස්සයං සකලම්පි කරජකායං පස්සති. තතො ‘‘ඣානඞ්ගානි අරූපං, වත්ථාදීනි රූප’’න්ති රූපාරූපං වවත්ථපෙති.

අථ වා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා කෙසාදීසු කොට්ඨාසෙසු පථවීධාතුආදිවසෙන චත්තාරි භූතානි තංනිස්සිතරූපානි ච පරිග්ගහෙත්වා යථාපරිග්ගහිතරූපාරම්මණං යථාපරිග්ගහිතරූපවත්ථුද්වාරාරම්මණං වා සසම්පයුත්තධම්මං විඤ්ඤාණඤ්ච පස්සති. තතො ‘‘භූතාදීනි රූපං සසම්පයුත්තධම්මං විඤ්ඤාණං අරූප’’න්ති වවත්ථපෙති.

අථ වා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා අස්සාසපස්සාසානං සමුදයො කරජකායො ච චිත්තඤ්චාති පස්සති. යථා හි කම්මාරගග්ගරියා ධමමානාය භස්තඤ්ච පුරිසස්ස ච තජ්ජං වායාමං පටිච්ච වාතො සඤ්චරති; එවමෙව කායඤ්ච චිත්තඤ්ච පටිච්ච අස්සාසපස්සාසාති. තතො අස්සාසපස්සාසෙ ච කායඤ්ච රූපං, චිත්තඤ්ච තංසම්පයුත්තධම්මෙ ච අරූපන්ති වවත්ථපෙති.

එවං නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා තස්ස පච්චයං පරියෙසති, පරියෙසන්තො ච තං දිස්වා තීසුපි අද්ධාසු නාමරූපස්ස පවත්තිං ආරබ්භ කඞ්ඛං විතරති. විතිණ්ණකඞ්ඛො කලාපසම්මසනවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා උදයබ්බයානුපස්සනාය පුබ්බභාගෙ උප්පන්නෙ ඔභාසාදයො දස විපස්සනුපක්කිලෙසෙ පහාය උපක්කිලෙසවිමුත්තං පටිපදාඤාණං ‘‘මග්ගො’’ති වවත්ථපෙත්වා උදයං පහාය භඞ්ගානුපස්සනං පත්වා නිරන්තරං භඞ්ගානුපස්සනෙන භයතො උපට්ඨිතෙසු සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දන්තො විරජ්ජන්තො විමුච්චන්තො යථාක්කමං චත්තාරො අරියමග්ගෙ පාපුණිත්වා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාය එකූනවීසතිභෙදස්ස පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස පරියන්තප්පත්තො සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො හොති. එත්තාවතා චස්ස ගණනං ආදිං කත්වා විපස්සනාපරියොසානා ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනා ච සමත්තා හොතීති.

අයං සබ්බාකාරතො පඨමචතුක්කවණ්ණනා.

ඉතරෙසු පන තීසු චතුක්කෙසු යස්මා විසුං කම්මට්ඨානභාවනානයො නාම නත්ථි; තස්මා අනුපදවණ්ණනානයෙනෙව නෙසං අත්ථො වෙදිතබ්බො. **පීතිප්පටිසංවෙදීති** පීතිං පටිසංවිදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. තත්ථ ද්වීහාකාරෙහි පීති පටිසංවිදිතා හොති – ආරම්මණතො ච අසම්මොහතො ච.

කථං ආරම්මණතො පීති පටිසංවිදිතා හොති? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජති, තස්ස සමාපත්තික්ඛණෙ ඣානපටිලාභෙන ආරම්මණතො පීති පටිසංවිදිතා හොති ආරම්මණස්ස පටිසංවිදිතත්තා.

කථං අසම්මොහතො? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකපීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති, තස්ස විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන අසම්මොහතො පීති පටිසංවිදිතා හොති. වුත්තඤ්හෙතං **පටිසම්භිදායං** –

> ‘‘දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. දීඝං පස්සාසවසෙන…පෙ…. රස්සං අස්සාසවසෙන… රස්සං පස්සාසවසෙන… සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සාසවසෙන… සබ්බකායප්පටිසංවෙදී පස්සාසවසෙන… පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං අස්සාසවසෙන… පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. ආවජ්ජතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොති ජානතො… පස්සතො… පච්චවෙක්ඛතො… චිත්තං අධිට්ඨහතො… සද්ධාය අධිමුච්චතො… වීරියං පග්ගණ්හතො… සතිං උපට්ඨාපයතො… චිත්තං සමාදහතො… පඤ්ඤාය පජානතො… අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිජානතො… පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානතො… පහාතබ්බං පජහතො… භාවෙතබ්බං භාවයතො… සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. එවං සා පීති පටිසංවිදිතා හොතී’’ති (පටි. ම. 1.172).

එතෙනෙව නයෙන අවසෙසපදානිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බානි. ඉදං පනෙත්ථ විසෙසමත්තං. තිණ්ණං ඣානානං වසෙන සුඛපටිසංවෙදිතා චතුන්නම්පි වසෙන චිත්තසඞ්ඛාරපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා. **‘‘චිත්තසඞ්ඛාරො’’**ති වෙදනාදයො ද්වෙ ඛන්ධා. **සුඛප්පටිසංවෙදී**පදෙ චෙත්ථ විපස්සනාභූමිදස්සනත්ථං ‘‘සුඛන්ති ද්වෙ සුඛානි – කායිකඤ්ච සුඛං චෙතසිකඤ්චා’’ති **පටිසම්භිදායං** වුත්තං. **පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාර**න්ති ඔළාරිකං ඔළාරිකං චිත්තසඞ්ඛාරං පස්සම්භෙන්තො, නිරොධෙන්තොති අත්ථො. සො විත්ථාරතො කායසඞ්ඛාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපිචෙත්ථ **පීති**පදෙ පීතිසීසෙන වෙදනා වුත්තා. **සුඛ**පදෙ සරූපෙනෙව වෙදනා . ද්වීසු චිත්තසඞ්ඛාරපදෙසු ‘‘සඤ්ඤා ච වෙදනා ච චෙතසිකා එතෙ ධම්මා චිත්තපටිබද්ධා චිත්තසඞ්ඛාරා’’ති (පටි. ම. 1.174; ම. නි. 1.463) වචනතො සඤ්ඤාසම්පයුත්තා වෙදනාති. එවං වෙදනානුපස්සනානයෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

තතියචතුක්කෙපි චතුන්නං ඣානානං වසෙන චිත්තපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා. **අභිප්පමොදයං චිත්ත**න්ති චිත්තං මොදෙන්තො පමොදෙන්තො හාසෙන්තො පහාසෙන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. තත්ථ ද්වීහාකාරෙහි අභිප්පමොදො හොති – සමාධිවසෙන ච විපස්සනාවසෙන ච.

කථං සමාධිවසෙන? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජති, සො සමාපත්තික්ඛණෙ සම්පයුත්තාය පීතියා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. කථං විපස්සනාවසෙන? සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකපීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති; එවං විපස්සනාක්ඛණෙ ඣානසම්පයුත්තකපීතිං ආරම්මණං කත්වා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. එවං පටිපන්නො ‘‘අභිප්පමොදයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී’’ති වුච්චති.

සමාදහං චිත්තන්ති පඨමජ්ඣානාදිවසෙන ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තො සමං ඨපෙන්තො තානි වා පන ඣානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකචිත්තං ඛයතො වයතො සම්මසතො විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන උප්පජ්ජති ඛණිකචිත්තෙකග්ගතා; එවං උප්පන්නාය ඛණිකචිත්තෙකග්ගතාය වසෙනපි ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තො සමං ඨපෙන්තො ‘‘සමාදහං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී’’ති වුච්චති.

විමොචයං චිත්තන්ති පඨමජ්ඣානෙන නීවරණෙහි චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො, දුතියෙන විතක්කවිචාරෙහි, තතියෙන පීතියා, චතුත්ථෙන සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො. තානි වා පන ඣානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තකචිත්තං ඛයතො වයතො සම්මසති. සො විපස්සනාක්ඛණෙ අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාතො චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො, දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤාතො, අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤාතො, නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දිතො, විරාගානුපස්සනාය රාගතො, නිරොධානුපස්සනාය සමුදයතො, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානතො චිත්තං මොචෙන්තො විමොචෙන්තො

අස්සසති චෙව පස්සසති ච. තෙන වුත්තං – ‘‘විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතී’’ති. එවං චිත්තානුපස්සනාවසෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථචතුක්කෙ පන **අනිච්චානුපස්සීති** එත්ථ තාව අනිච්චං වෙදිතබ්බං, අනිච්චතා වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සනා වෙදිතබ්බා , අනිච්චානුපස්සී වෙදිතබ්බො. තත්ථ **‘‘අනිච්ච’’**න්ති පඤ්චක්ඛන්ධා. කස්මා? උප්පාදවයඤ්ඤථත්තභාවා. **‘‘අනිච්චතා’’**ති තෙසඤ්ඤෙව උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං හුත්වා අභාවො වා නිබ්බත්තානං තෙනෙවාකාරෙන අඨත්වා ඛණභඞ්ගෙන භෙදොති අත්ථො. **‘‘අනිච්චානුපස්සනා’’**ති තස්සා අනිච්චතාය වසෙන රූපාදීසු ‘‘අනිච්ච’’න්ති අනුපස්සනා; **‘‘අනිච්චානුපස්සී’’**ති තාය අනුපස්සනාය සමන්නාගතො; තස්මා එවං භූතො අස්සසන්තො ච පස්සසන්තො ච ඉධ ‘‘අනිච්චානුපස්සී අස්සසිස්සාමි, පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති’’ති වෙදිතබ්බො.

විරාගානුපස්සීති එත්ථ පන ද්වෙ විරාගා – ඛයවිරාගො ච අච්චන්තවිරාගො ච. තත්ථ **‘‘ඛයවිරාගො’’**ති සඞ්ඛාරානං ඛණභඞ්ගො; **‘‘අච්චන්තවිරාගො’’**ති නිබ්බානං; **‘‘විරාගානුපස්සනා’’**ති තදුභයදස්සනවසෙන පවත්තා විපස්සනා ච මග්ගො ච. තාය දුවිධායපි අනුපස්සනාය සමන්නාගතො හුත්වා අස්සසන්තො ච පස්සසන්තො ච ‘‘විරාගානුපස්සී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති’’ති වෙදිතබ්බො. **නිරොධානුපස්සීපදෙපි** එසෙව නයො.

පටිනිස්සග්ගානුපස්සීති එත්ථාපි ද්වෙ පටිනිස්සග්ගා – පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො ච පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො ච. පටිනිස්සග්ගොයෙව අනුපස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා; විපස්සනාමග්ගානමෙතං අධිවචනං. **විපස්සනා** හි තදඞ්ගවසෙන සද්ධිං ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජති, සඞ්ඛතදොසදස්සනෙන ච තබ්බිපරීතෙ නිබ්බානෙ තන්නින්නතාය පක්ඛන්දතීති **පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො** චෙව **පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො චාති** වුච්චති. **මග්ගො** සමුච්ඡෙදවසෙන සද්ධිං ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජති, ආරම්මණකරණෙන ච නිබ්බානෙ පක්ඛන්දතීති **පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො** චෙව **පක්ඛන්දනපටිනිස්සගො චාති** වුච්චති. උභයම්පි පන පුරිමපුරිමඤාණානං අනුඅනු පස්සනතො අනුපස්සනාති වුච්චති. තාය දුවිධාය පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය සමන්නාගතො හුත්වා අස්සසන්තො ච පස්සසන්තො ච පටිනිසග්ගානුපස්සී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති වෙදිතබ්බො. **එවං භාවිතොති** එවං සොළසහි ආකාරෙහි භාවිතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආනාපානස්සතිසමාධිකථා නිට්ඨිතා.

167. **අථ ඛො භගවාතිආදිම්හි** පන අයං සඞ්ඛෙපත්ථො. එවං භගවා ආනාපානස්සතිසමාධිකථාය භික්ඛූ සමස්සාසෙත්වා අථ යං තං තතියපාරාජිකපඤ්ඤත්තියා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්ච උප්පන්නං භික්ඛූනං අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපනං, එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙ භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා පටිපුච්ඡිත්වා විගරහිත්වා ච යස්මා තත්ථ අත්තනා අත්තානං ජීවිතා වොරොපනං මිගලණ්ඩිකෙන ච වොරොපාපනං පාරාජිකවත්ථු න හොති; තස්මා තං ඨපෙත්වා පාරාජිකස්ස වත්ථුභූතං අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපනමෙව ගහෙත්වා පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො **‘‘යො පන භික්ඛු සඤ්චිච්ච මනුස්සවිග්ගහ’’**න්තිආදිමාහ. අරියපුග්ගලමිස්සකත්තා පනෙත්ථ ‘‘මොඝපුරිසා’’ති අවත්වා ‘‘තෙ භික්ඛූ’’ති වුත්තං.

එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා තතියපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය මරණවණ්ණසංවණ්ණනවත්ථු උදපාදි, තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථං ‘‘එවඤ්චිදං භගවතා’’තිආදි වුත්තං.

168. තත්ථ **පටිබද්ධචිත්තාති** ඡන්දරාගෙන පටිබද්ධචිත්තා; සාරත්තා අපෙක්ඛවන්තොති අත්ථො. **මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙමාති** ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා මරණස්ස ගුණං වණ්ණෙම; ආනිසංසං දස්සෙමාති. **කතකල්‍යාණොතිආදීසු** අයං පදත්ථො – කල්‍යාණං සුචිකම්මං කතං තයාති ත්වං ඛො අසි **කතකල්‍යාණො**. තථා කුසලං අනවජ්ජකම්මං කතං තයාති **කතකුසලො**. මරණකාලෙ සම්පත්තෙ යා සත්තානං උප්පජ්ජති භයසඞ්ඛාතා භීරුතා, තතො තායනං රක්ඛණකම්මං කතං තයාති **කතභීරුත්තාණො** පාපං. ලාමකකම්මං අකතං තයාති **අකතපාපො**. ලුද්දං දාරුණං දුස්සීල්‍යකම්මං අකතං තයාති **අකතලුද්දො**. කිබ්බිසං සාහසිකකම්මං ලොභාදිකිලෙසුස්සදං අකතං තයාති **අකතකිබ්බිසො**. කස්මා ඉදං වුච්චති? යස්මා සබ්බප්පකාරම්පි කතං තයා කල්‍යාණං, අකතං තයා පාපං; තෙන තං වදාම – ‘‘කිං තුය්හං ඉමිනා රොගාභිභූතත්තා ලාමකෙන පාපකෙන දුක්ඛබහුලත්තා දුජ්ජීවිතෙන’’. **මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යොති** තව මරණං ජීවිතා සුන්දරතරං. කස්මා? යස්මා ඉතො ත්වං කාලඞ්කතො කතකාලො හුත්වා කාලං කත්වා මරිත්වාති අත්ථො. කායස්ස භෙදා…පෙ…. උපපජ්ජිස්සසි. එවං උපපන්නො ච තත්ථ දිබ්බෙහි දෙවලොකෙ උප්පන්නෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි මනාපියරූපාදිකෙහි පඤ්චහි වත්ථුකාමකොට්ඨාසෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචරිස්සසි සම්පයුත්තො සමොධානගතො හුත්වා ඉතො චිතො ච චරිස්සසි, විචරිස්සසි අභිරමිස්සසි චාති අත්ථො.

169. **අසප්පායානීති** අහිතානි අවුඩ්ඪිකරානි යානි ඛිප්පමෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්ති.

පදභාජනීයවණ්ණනා

172. සඤ්චිච්චාති අයං ''සඤ්චිච්ච මනුස්සවිග්ගහ''න්ති මාතිකාය වුත්තස්ස සඤ්චිච්චපදස්ස උද්ධාරො. තත්ථ **සන්ති** උපසග්ගො, තෙන සද්ධිං උස්සුක්කවචනමෙතං සඤ්චිච්චාති ; තස්ස සඤ්චෙතෙත්වා සුට්ඨු චෙතෙත්වාති අත්ථො. යස්මා පන යො සඤ්චිච්ච වොරොපෙති, සො ජානන්තො සඤ්ජානන්තො හොති, තඤ්චස්ස වොරොපනං චෙච්ච අභිවිතරිත්වා වීතික්කමො හොති. තස්මා බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං ''ජානන්තො සඤ්ජානන්තො චෙච්ච අභිවිතරිත්වා වීතික්කමො''ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. තත්ථ **ජානන්තොති** ''පාණො''ති ජානන්තො. **සඤ්ජානන්තොති** ''ජීවිතා වොරොපෙමී''ති සඤ්ජානන්තො; තෙනෙව පාණජානනාකාරෙන සද්ධිං ජානන්තොති අත්ථො. **චෙච්චාති** වධකචෙතනාවසෙන චෙතෙත්වා පකප්පෙත්වා. **අභිවිතරිත්වාති** උපක්කමවසෙන මද්දන්තො නිරාසඞ්කචිත්තං පෙසෙත්වා. **වීතික්කමොති** එවං පවත්තස්ස යො වීතික්කමො අයං සඤ්චිච්චසද්දස්ස සිඛාප්පත්තො අත්ථොති වුත්තං හොති.

ඉදානි ''මනුස්සවිග්ගහං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා''ති එත්ථ වුත්තං මනුස්සත්තභාවං ආදිතො පට්ඨාය දස්සෙතුං **''මනුස්සවිග්ගහො නාම''**තිආදිමාහ. තත්ථ ගබ්භසෙය්‍යකානං වසෙන සබ්බසුඛුමඅත්තභාවදස්සනත්ථං **''යං මාතුකුච්ඡිස්මි''**න්ති වුත්තං. **පඨමං චිත්තන්ති** පටිසන්ධිචිත්තං. **උප්පන්නන්ති** ජාතං. **පඨමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතන්ති** ඉදං තස්සෙව වෙවචනං. ''මාතුකුච්ඡිස්මිං පඨමං චිත්ත''න්ති වචනෙන චෙත්ථ සකලාපි පඤ්චවොකාරපටිසන්ධි දස්සිතා හොති. තස්මා තඤ්ච පඨමං චිත්තං තංසම්පයුත්තා ච තයො අරූපක්ඛන්ධා තෙන සහ නිබ්බත්තඤ්ච කලලරූපන්ති අයං සබ්බපඨමො මනුස්සවිග්ගහො. තත්ථ **''කලලරූප''**න්ති ඉත්ථිපුරිසානං කායවත්ථුභාවදසකවසෙන සමතිංස රූපානි, නපුංසකානං කායවත්ථුදසකවසෙන වීසති. තත්ථ ඉත්ථිපුරිසානං කලලරූපං ජාතිඋණ්ණාය එකෙන අංසුනා උද්ධටතෙලබින්දුමත්තං හොති අච්ඡං විප්පසන්නං. වුත්තඤ්චෙතං **අට්ඨකථායං** –

''තිලතෙලස්ස යථා බින්දු, සප්පිමණ්ඩො අනාවිලො;
එවංවණ්ණප්පටිභාගං කලලන්ති පවුච්චතී''ති. (විභ. අට්ඨ. 26 පකිණ්ණකකථා; සං. නි. අට්ඨ. 1.1.235);

එවං පරිත්තකං වත්ථුං ආදිං කත්වා පකතියා වීසවස්සසතායුකස්ස සත්තස්ස යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිප්පත්තො අත්තභාවො එසො මනුස්සවිග්ගහො නාම.

ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙහි වා භෙසජ්ජසම්පදානෙන වා තතො වා උද්ධම්පි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන ජීවිතා වියොජෙය්‍යාති අත්ථො. යස්මා පන ජීවිතා වොරොපනං නාම අත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදනමෙව හොති, තස්මා එතස්ස පදභාජනෙ **''ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්දති උපරොධෙති සන්තතිං විකොපෙතී''**ති වුත්තං. තත්ථ ජීවිතින්ද්‍රියස්ස පවෙණිඝටනං උපච්ඡින්දන්තො උපරොධෙන්තො ච ''ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්දති උපරොධෙතී''ති වුච්චති. ස්වායමත්ථො ''සන්තතිං විකොපෙතී''තිපදෙන දස්සිතො. **විකොපෙතීති** වියොජෙති.

තත්ථ දුවිධං ජීවිතින්ද්‍රියං – රූපජීවිතින්ද්‍රියං, අරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච. තෙසු අරූපජීවිතින්ද්‍රියෙ උපක්කමො නත්ථි, තං වොරොපෙතුං න සක්කා. රූපජීවිතින්ද්‍රියෙ පන අත්ථි, තං වොරොපෙතුං සක්කා. තං පන වොරොපෙන්තො අරූපජීවිතින්ද්‍රියම්පි වොරොපෙති. තෙනෙව හි සද්ධිං තං නිරුජ්ඣති තදායත්තවුත්තිතො. තං පන වොරොපෙන්තො කිං අතීතං වොරොපෙති, අනාගතං, පච්චුප්පන්නන්ති? නෙව අතීතං, න අනාගතං, තෙසු හි එකං නිරුද්ධං එකං අනුප්පන්නන්ති උභයම්පි අසන්තං, අසන්තත්තා උපක්කමො නත්ථි, උපක්කමස්ස නත්ථිතාය එකම්පි වොරොපෙතුං න සක්කා. වුත්තම්පි චෙතං –

''අතීතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිත්ථ, න ජීවති; න ජීවිස්සති. අනාගතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිස්සති, න ජීවිත්ථ; න ජීවති. පච්චුප්පන්නෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවති, න ජීවිත්ථ; න ජීවිස්සතී''ති (මහානි. 10).

තස්මා යත්ථ ජීවති තත්ථ උපක්කමො යුත්තොති පච්චුප්පන්නං වොරොපෙති.

පච්චුප්පන්නඤ්ච නාමෙතං ඛණපච්චුප්පන්නං, සන්තතිපච්චුප්පන්නං, අද්ධාපච්චුප්පන්නන්ති තිවිධං. තත්ථ **''ඛණපච්චුප්පන්නං''** නාම උප්පාදජරාභඞ්ගසමඞ්ගි, තං වොරොපෙතුං න සක්කා. කස්මා? සයමෙව නිරුජ්ඣනතො. **''සන්තතිපච්චුප්පන්නං''** නාම සත්තට්ඨජවනවාරමත්තං සභාගසන්තතිවසෙන පවත්තිත්වා නිරුජ්ඣනකං, යාව වා උණ්හතො ආගන්ත්වා ඔවරකං පවිසිත්වා නිසින්නස්ස අන්ධකාරං හොති, සීතතො වා ආගන්ත්වා ඔවරකෙ නිසින්නස්ස යාව විසභාගඋතුපාතුභාවෙන පුරිමකො උතු නප්පටිප්පස්සම්භති, එත්ථන්තරෙ ''සන්තතිපච්චුප්පන්න''න්ති වුච්චති . පටිසන්ධිතො පන යාව චුති, එතං **''අද්ධාපච්චුප්පන්නං''** නාම. තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා. කථං? තස්මිඤ්හි උපක්කමෙ කතෙ ලද්ධුපක්කමං ජීවිතනවකං නිරුජ්ඣමානං දුබ්බලස්ස පරිහීනවෙගස්ස සන්තානස්ස පච්චයො හොති. තතො සන්තතිපච්චුප්පන්නං වා අද්ධාපච්චුප්පන්නං වා යථාපරිච්ඡින්නං කාලං අපත්වා අන්තරාව නිරුජ්ඣති . එවං තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා, තස්මා තදෙව සන්ධාය ''සන්තතිං විකොපෙතී''ති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං පාණො වෙදිතබ්බො, පාණාතිපාතො වෙදිතබ්බො, පාණාතිපාති වෙදිතබ්බො, පාණාතිපාතස්ස පයොගො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **''පාණො''**ති වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. ජීවිතින්ද්‍රියඤ්හි අතිපාතෙන්තො ''පාණං අතිපාතෙතී''ති වුච්චති තං වුත්තප්පකාරමෙව. **''පාණාතිපාතො''**ති යාය චෙතනාය ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකං පයොගං සමුට්ඨාපෙති, සා වධකචෙතනා ''පාණාතිපාතො''ති වුච්චති. **''පාණාතිපාතී''**ති වුත්තචෙතනාසමඞ්ගි පුග්ගලො දට්ඨබ්බො. **''පාණාතිපාතස්ස පයොගො''**ති පාණාතිපාතස්ස ඡපයොගා – සාහත්ථිකො, ආණත්තිකො, නිස්සග්ගියො, ථාවරො, විජ්ජාමයො, ඉද්ධිමයොති.

තත්ථ **''සාහත්ථිකො''**ති සයං මාරෙන්තස්ස කායෙන වා කායප්පටිබද්ධෙන වා පහරණං. **''ආණත්තිකො''**ති අඤ්ඤං ආණාපෙන්තස්ස ''එවං විජ්ඣිත්වා වා පහරිත්වා වා මාරෙහී''ති ආණාපනං. **''නිස්සග්ගියො''**ති දූරෙ ඨිතං මාරෙතුකාමස්ස කායෙන වා කායප්පටිබද්ධෙන වා උසුසත්තියන්තපාසාණාදීනං නිස්සජ්ජනං. **''ථාවරො''**ති අසඤ්චාරිමෙන උපකරණෙන මාරෙතුකාමස්ස ඔපාතඅපස්සෙනඋපනික්ඛිපනං භෙසජ්ජසංවිධානං. තෙ චත්තාරොපි පරතො පාළිවණ්ණනායමෙව විත්ථාරතො ආවිභවිස්සන්ති.

විජ්ජාමයඉද්ධිමයා පන පාළියං අනාගතා. තෙ එවං වෙදිතබ්බා. සඞ්ඛෙපතො හි මාරණත්ථං විජ්ජාපරිජප්පනං **විජ්ජාමයො** පයොගො. **අට්ඨකථාසු** පන ''කතමො විජ්ජාමයො පයොගො? ආථබ්බණිකා ආථබ්බණං පයොජෙන්ති; නගරෙ වා රුද්ධෙ සඞ්ගාමෙ වා පච්චුපට්ඨිතෙ පටිසෙනාය පච්චත්ථිකෙසු පච්චාමිත්තෙසු ඊතිං උප්පාදෙන්ති, උපද්දවං උප්පාදෙන්ති, රොගං උප්පාදෙන්ති, පජ්ජරකං උප්පාදෙන්ති, සූචිකං කරොන්ති, විසූචිකං කරොන්ති, පක්ඛන්දියං කරොන්ති. එවං ආථබ්බණිකා ආථබ්බණං පයොජෙන්ති. විජ්ජාධරා විජ්ජං පරිවත්තෙත්වා නගරෙ වා රුද්ධෙ...පෙ.... පක්ඛන්දියං කරොන්තී''ති එවං විජ්ජාමයං පයොගං දස්සෙත්වා ආථබ්බණිකෙහි ච විජ්ජාධරෙහි ච මාරිතානං බහූනි වත්ථූනි වුත්තානි, කිං තෙහි! ඉදඤ්හෙත්ථ ලක්ඛණං මාරණාය විජ්ජාපරිජප්පනං විජ්ජාමයො පයොගොති.

කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා පයොජනං **ඉද්ධිමයො** පයොගො. කම්මවිපාකජිද්ධි ච නාමෙසා නාගානං නාගිද්ධි, සුපණ්ණානං සුපණ්ණිද්ධි, යක්ඛානං යක්ඛිද්ධි, දෙවානං දෙවිද්ධි, රාජූනං රාජිද්ධීති බහුවිධා. තත්ථ දිට්ඨදට්ඨුට්ඨවිසානං නාගානං දිස්වා ඩංසිත්වා ඵුසිත්වා ච පරූපඝාතකරණෙ **''නාගිද්ධි''** වෙදිතබ්බා. සුපණ්ණානං මහාසමුද්දතො ද්වත්තිබ්‍යාමසතප්පමාණනාගුද්ධරණෙ **''සුපණ්ණිද්ධි''** වෙදිතබ්බා. යක්ඛා පන නෙව ආගච්ඡන්තා න පහරන්තා දිස්සන්ති, තෙහි පහටසත්තා පන තස්මිංයෙව ඨානෙ මරන්ති, තත්‍ර තෙසං **''යක්ඛිද්ධි''** දට්ඨබ්බා. වෙස්සවණස්ස සොතාපන්නකාලතො පුබ්බෙ නයනාවුධෙන ඔලොකිතකුම්භණ්ඩානං මරණෙ අඤ්ඤෙසඤ්ච දෙවානං යථාසකං ඉද්ධානුභාවෙ **''දෙවිද්ධි''** වෙදිතබ්බා. රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සපරිසස්ස ආකාසගමනාදීසු, අසොකස්ස හෙට්ඨා උපරි ච යොජනෙ ආණාපවත්තනාදීසු, පිතුරඤ්ඤො ච සීහළනරින්දස්ස දාඨාකොටනෙන චූළසුමනකුටුම්බියස්සමරණෙ **''රාජිද්ධි''** දට්ඨබ්බාති.

කෙචි පන ''පුන චපරං, භික්ඛවෙ, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො අඤ්ඤිස්සා කුච්ඡිගතං ගබ්භං පාපකෙන මනසාඅනුපෙක්ඛිතා හොති 'අහො වතායං කුච්ඡිගතො ගබ්භො න සොත්ථිනා අභිනික්ඛමෙය්‍යා'ති. එවම්පි භික්ඛවෙ කුලුම්බස්ස උපඝාතො හොතී''ති ආදිකානි සුත්තානි දස්සෙත්වා භාවනාමයිද්ධියාපි පරූපඝාතකම්මං වදන්ති; සහ පරූපඝාතකරණෙන ච ආදිත්තඝරූපරිඛිත්තස්ස උදකඝටස්ස භෙදනමිව ඉද්ධිවිනාසඤ්ච ඉච්ඡන්ති; තං තෙසං ඉච්ඡාමත්තමෙව. කස්මා? යස්මා කුසලවෙදනාවිතක්කපරිත්තත්තිකෙහි න සමෙති. කථං? අයඤ්හි භාවනාමයිද්ධි නාම කුසලත්තිකෙ කුසලා වෙච අබ්‍යාකතා ච, පාණාතිපාතො අකුසලො. වෙදනාත්තිකෙ අදුක්ඛමසුඛසම්පයුත්තා පාණාතිපාතො දුක්ඛසම්පයුත්තො. විතක්කත්තිකෙ අවිතක්කාවිචාරා, පාණාතිපාතො සවිතක්කසවිචාරො. පරිත්තත්තිකෙ මහග්ගතා, පාණාතිපාතො පරිත්තොති.

සත්ථහාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යාති එත්ථ හරතීති **හාරකං**. කිං හරති? ජීවිතං. අථ වා හරිතබ්බන්ති හාරකං; උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. සත්ථඤ්ච තං හාරකඤ්චාති **සත්ථහාරකං. අස්සාති** මනුස්සවිග්ගහස්ස. **පරියෙසෙය්‍යාති** යථා ලභති තථා කරෙය්‍ය; උපනික්ඛිපෙය්‍යාති අත්ථො. එතෙන ථාවරප්පයොගං දස්සෙති. ඉතරථා හි පරියිට්ඨිමත්තෙනෙව පාරාජිකො භවෙය්‍ය; න චෙතං යුත්තං. **පාළියං** පන සබ්බං බ්‍යඤ්ජනං අනාදියිත්වා යං එත්ථ ථාවරප්පයොගසඞ්ගහිතං සත්ථං, තදෙව දස්සෙතුං **''අසිං වා...පෙ.... රජ්ජුං වා''**ති පදභාජනං වුත්තං.

තත්ථ **සත්ථන්ති** වුත්තාවසෙසං යංකිඤ්චි සමුඛං වෙදිතබ්බං. ලගුළපාසාණවිසරජ්ජුනඤ්ච ජීවිතවිනාසනභාවතො සත්ථසඞ්ගහො වෙදිතබ්බො. **මරණවණ්ණං වාති** එත්ථ යස්මා ''කිං තුය්හිමිනා පාපකෙන දුජ්ජීවිතෙන, යො ත්වං න ලභසි පණීතානි භොජනානි භුඤ්ජිතු''න්තිආදිනා නයෙන ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙන්තොපි ''ත්වං ඛොසි උපාසක කතකල්‍යාණො...පෙ.... අකතං තයා පාපං, මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යො, ඉතො ත්වං කාලඞ්කතො පරිචරිස්සසි අච්ඡරාපරිවුතො නන්දනවනෙ සුඛප්පත්තො විහරිස්සසී''තිආදිනා නයෙන මරණෙ වණ්ණං භණන්තොපි මරණවණ්ණමෙව සංවණ්ණෙති. තස්මා ද්විධා භින්දිත්වා පදභාජනං වුත්තං – **''ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙති, මරණෙ වණ්ණං භණතී''**ති.

මරණාය වා සමාදපෙය්‍යාති මරණත්ථාය උපායං ගාහාපෙය්‍ය. **සත්ථං වා ආහරාති** ආදීසු ච යම්පි න වුත්තං ''සොබ්භෙ වා නරකෙ වා පපාතෙ වා පපතා''තිආදි, තං සබ්බං පරතො වුත්තනයත්තා අත්ථතො වුත්තමෙවාති වෙදිතබ්බං. න හි සක්කා සබ්බං සරූපෙනෙව වත්තුං.

ඉති චිත්තමනොති ඉතිචිත්තො ඉතිමනො; ''මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යො''ති එත්ථ වුත්තමරණචිත්තො මරණමනොති අත්ථො. යස්මා පනෙත්ථ මනො චිත්තසද්දස්ස අත්ථදීපනත්ථං වුත්තො, අත්ථතො පනෙතං උභයම්පි එකමෙව, තස්මා තස්ස අත්ථතො අභෙදං දස්සෙතුං **''යං චිත්තං තං මනො, යං මනො තං චිත්ත''**න්ති වුත්තං. ඉතිසද්දං පන උද්ධරිත්වාපි න තාව අත්ථො වුත්තො. **චිත්තසඞ්කප්පොති** ඉමස්මිං පදෙ අධිකාරවසෙන ඉතිසද්දො ආහරිතබ්බො. ඉදඤ්හි ''ඉතිචිත්තසඞ්කප්පො''ති එවං අවුත්තම්පි අධිකාරතො වුත්තමෙව හොතීති වෙදිතබ්බං. තථා හිස්ස තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො **''මරණසඤ්ඤී''**තිආදිමාහ. යස්මා චෙත්ථ ''සඞ්කප්පො''ති නයිදං විතක්කස්ස නාමං. අථ ඛො සංවිදහනමත්තස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්ච සංවිදහනං ඉමස්මිං අත්ථෙ සඤ්ඤාචෙතනාධිප්පායෙහි සඞ්ගහං ගච්ඡති. තස්මා චිත්තො නානප්පකාරකො සඞ්කප්පො අස්සාති චිත්තසඞ්කප්පොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. තථා හිස්ස පදභාජනම්පි සඤ්ඤාචෙතනාධිප්පායවසෙන වුත්තං. එත්ථ ච ''අධිප්පායො''ති විතක්කො වෙදිතබ්බො.

උච්චාවචෙහි ආකාරෙහීති මහන්තාමහන්තෙහි උපායෙහි. තත්ථ මරණවණ්ණසංවණ්ණනෙ තාව ජීවිතෙ ආදීනවදස්සනවසෙන අවචාකාරතා මරණෙ වණ්ණභණනවසෙන උච්චාකාරතා වෙදිතබ්බා. සමාදපනෙ පන මුට්ඨිජාණුනිප්ඵොටනාදීහි මරණසමාදපනවසෙන උච්චාකාරතා, එකතො භුඤ්ජන්තස්ස නබෙ විසං පක්ඛිපිත්වා මරණාදිසමාදපනවසෙන අවචාකාරතා වෙදිතබ්බා.

සොබ්භෙ වා නරකෙ වා පපාතෙ වාති එත්ථ **සොබ්භො** නාම සමන්තතො ඡින්නතටො ගම්භීරො ආවාටො. **නරකො** නාම තත්ථ තත්ථ ඵලන්තියා භූමියා සයමෙව නිබ්බත්තා මහාදරී, යත්ථ හත්ථීපි පතන්ති, චොරාපි නිලීනා තිට්ඨන්ති. **පපාතොති** පබ්බතන්තරෙ වා ථලන්තරෙ වා එකතො ඡින්නො හොති. **පුරිමෙ උපාදායාති** මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා අදින්නඤ්ච ආදියිත්වා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපන්නෙ පුග්ගලෙ උපාදාය. සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච පාකටමෙවාති.

174. එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යස්මා හෙට්ඨා පදභාජනීයම්හි සඞ්ඛෙපෙනෙව මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දස්සිතං, න විත්ථාරෙන ආපත්තිං ආරොපෙත්වා තන්ති ඨපිතා. සඞ්ඛෙපදස්සිතෙ ච අත්ථෙ න සබ්බාකාරෙනෙව භික්ඛූ නයං ගහෙතුං සක්කොන්ති, අනාගතෙ ච පාපපුග්ගලානම්පි ඔකාසො හොති, තස්මා භික්ඛූනඤ්ච සබ්බාකාරෙන නයග්ගහණත්ථං අනාගතෙ ච පාපපුග්ගලානං ඔකාසපටිබාහනත්ථං පුන **''සාමං අධිට්ඨාය''**තිආදිනා නයෙන මාතිකං ඨපෙත්වා විත්ථාරතො මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දස්සෙන්තො **''සාමන්ති සයං හනතී''**තිආදිමාහ.

තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනාය සද්ධිං විනිච්ඡයකථා – **කායෙනාති** හත්ථෙන වා පාදෙන වා මුට්ඨිනා වා ජාණුනා වා යෙන කෙනචි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙන. **කායපටිබද්ධෙනාති** කායතො අමොචිතෙන අසිආදිනා පහරණෙන. **නිස්සග්ගියෙනාති** කායතො ච කායපටිබද්ධතො ච මොචිතෙන උසුසත්තිආදිනා. එත්තාවතා සාහත්ථිකො ච නිස්සග්ගියො චාති ද්වෙ පයොගා වුත්තා හොන්ති.

තත්ථ එකමෙකො උද්දිස්සානුද්දිස්සභෙදතො දුවිධො. තත්ථ උද්දෙසිකෙ යං උද්දිස්ස පහරති, තස්සෙව මරණෙන කම්මුනා බජ්ඣති. ''යො කොචි මරතූ''ති එවං අනුද්දෙසිකෙ පහාරප්පච්චයා යස්ස කස්සචි මරණෙන කම්මුනා බජ්ඣති. උභයත්ථාපි ච පහරිතමත්තෙ වා මරතු පච්ඡා වා තෙනෙව රොගෙන, පහරිතමත්තෙයෙව කම්මුනා බජ්ඣති. මරණාධිප්පායෙන ච පහාරං දත්වා තෙන අමතස්ස පුන අඤ්ඤචිත්තෙන පහාරෙ දින්නෙ පච්ඡාපි යදි පඨමප්පහාරෙනෙව මරති, තදා එව කම්මුනා බද්ධො. අථ දුතියප්පහාරෙන මරති, නත්ථි පාණාතිපාතො. උභයෙහි මතෙපි පඨමප්පහාරෙනෙව කම්මුනා බද්ධො. උභයෙහි අමතෙ නෙවත්ථි පාණාතිපාතො. එස නයො බහූහිපි එකස්ස පහාරෙ දින්නෙ. තත්‍රාපි හි යස්ස පහාරෙන මරති, තස්සෙව කම්මුනා බද්ධො හොතීති.

කම්මාපත්තිබ්‍යත්තිභාවත්ථඤ්චෙත්ථ එළකචතුක්කම්පි වෙදිතබ්බං. යො හි එළකං එකස්මිං ඨානෙ නිපන්නං උපධාරෙති ''රත්තිං ආගන්ත්වා වධිස්සාමී''ති. එළකස්ස ච නිපන්නොකාසෙ තස්ස මාතා වා පිතා වා අරහා වා පණ්ඩුකාසාවං පාරුපිත්වා නිපන්නො හොති. සො රත්තිභාගෙ ආගන්ත්වා ''එළකං මාරෙමී''ති මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා මාරෙති. ''ඉමං වත්ථුං මාරෙමී''ති චෙතනාය අත්ථිභාවතො ඝාතකො ච හොති, අනන්තරියකම්මඤ්ච ඵුසති, පාරාජිකඤ්ච ආපජ්ජති . අඤ්ඤො කොචි ආගන්තුකො නිපන්නො හොති , ''එළකං මාරෙමී''ති තං මාරෙති, ඝාතකො ච හොති පාරාජිකඤ්ච ආපජ්ජති, ආනන්තරියං න ඵුසති. යක්ඛො වා පෙතො වා නිපන්නො හොති, ''එළකං මාරෙමී''ති තං මාරෙති ඝාතකොව හොති, න චානන්තරියං ඵුසති, න ච පාරාජිකං ආපජ්ජති, ථුල්ලච්චයං පන හොති. අඤ්ඤො කොචි නිපන්නො නත්ථි, එළකොව හොති තං මාරෙති, ඝාතකො ච හොති, පාචිත්තියඤ්ච ආපජ්ජති. ''මාතාපිතුඅරහන්තානං අඤ්ඤතරං මාරෙමී''ති තෙසංයෙව අඤ්ඤතරං මාරෙති, ඝාතකො ච හොති, ආනන්තරියඤ්ච ඵුසති, පාරාජිකඤ්ච ආපජ්ජති. ''තෙසං අඤ්ඤතරං මාරෙස්සාමී''ති අඤ්ඤං ආගන්තුකං මාරෙති, යක්ඛං වා පෙතං වා මාරෙති, එළකං වා මාරෙති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. ඉධ පන චෙතනා දාරුණා හොතීති.

අඤ්ඤානිපි එත්ථ පලාලපුඤ්ජාදිවත්ථූනි වෙදිතබ්බානි. යො හි ‘‘ලොහිතකං අසිං වා සත්තිං වා පුච්ඡිස්සාමී’’ති පලාලපුඤ්ජෙ පවෙසෙන්තො තත්ථ නිපන්නං මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා ආගන්තුකපුරිසං වා යක්ඛං වා පෙතං වා තිරච්ඡානගතං වා මාරෙති, වොහාරවසෙන ‘‘ඝාතකො’’ති වුච්චති, වධකචෙතනාය පන අභාවතො නෙව කම්මං ඵුසති, න ආපත්තිං ආපජ්ජති. යො පන එවං පවෙසෙන්තො සරීරසම්ඵස්සං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘සත්තො මඤ්ඤෙ අබ්භන්තරගතො මරතූ’’ති පවෙසෙත්වා මාරෙති, තස්ස තෙසං වත්ථූනං අනුරූපෙන කම්මබද්ධො ච ආපත්ති ච වෙදිතබ්බා. එස නයො තත්ථ නිදහනත්ථං පවෙසෙන්තස්සාපි වනප්පගුම්බාදීසු ඛිපන්තස්සාපි.

යොපි ‘‘චොරං මාරෙමී’’ති චොරවෙසෙන ගච්ඡන්තං පිතරං මාරෙති, ආනන්තරියඤ්ච ඵුසති, පාරාජිකො ච හොති. යො පන පරසෙනාය අඤ්ඤඤ්ච යොධං පිතරඤ්ච කම්මං කරොන්තෙ දිස්වා යොධස්ස උසුං ඛිපති, ‘‘එතං විජ්ඣිත්වා මම පිතරං විජ්ඣිස්සතී’’ති යථාධිප්පායං ගතෙ පිතුඝාතකො හොති. ‘‘යොධෙ විද්ධෙ මම පිතා පලායිස්සතී’’ති ඛිපති, උසු අයථාධිප්පායං ගන්ත්වා පිතරං මාරෙති, වොහාරවසෙන ‘‘පිතුඝාතකො’’ති වුච්චති; ආනන්තරියං පන නත්ථීති.

අධිට්ඨහිත්වාති සමීපෙ ඨත්වා. **ආණාපෙතීති** උද්දිස්ස වා අනුද්දිස්ස වා ආණාපෙති. තත්ථ පරසෙනාය පච්චුපට්ඨිතාය අනුද්දිස්සෙව ‘‘එවං විජ්ඣ , එවං පහර, එවං ඝාතෙහී’’ති ආණත්තෙ යත්තකෙ ආණත්තො ඝාතෙති, තත්තකා උභින්නං පාණාතිපාතා. සචෙ තත්ථ ආණාපකස්ස මාතාපිතරො හොන්ති, ආනන්තරියම්පි ඵුසති. සචෙ ආණත්තස්සෙව මාතාපිතරො, සොව ආනන්තරියං ඵුසති. සචෙ අරහා හොති, උභොපි ආනන්තරියං ඵුසන්ති. උද්දිසිත්වා පන ‘‘එතං දීඝං රස්සං රත්තකඤ්චුකං නීලකඤ්චුකං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං මජ්ඣෙ නිසින්නං විජ්ඣ පහර ඝාතෙහී’’ති ආණත්තෙ සචෙ සො තමෙව ඝාතෙති, උභින්නම්පි පාණාතිපාතො; ආනන්තරියවත්ථුම්හි ච ආනන්තරියං. සචෙ අඤ්ඤං මාරෙති, ආණාපකස්ස නත්ථි පාණාතිපාතො. එතෙන ආණත්තිකො පයොගො වුත්තො හොති. තත්ථ –

> වත්ථුං කාලඤ්ච ඔකාසං, ආවුධං ඉරියාපථං;
> තුලයිත්වා පඤ්ච ඨානානි, ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො.

අපරො නයො –

> වත්ථු කාලො ච ඔකාසො, ආවුධං ඉරියාපථො;
> කිරියාවිසෙසොති ඉමෙ, ඡ ආණත්තිනියාමකා.

තත්ථ **‘‘වත්ථූ’’**ති මාරෙතබ්බො සත්තො. **‘‘කාලො’’**ති පුබ්බණ්හසායන්හාදිකාලො ච යොබ්බනථාවරියාදිකාලො ච. **‘‘ඔකාසො’’**ති ගාමො වා වනං වා ගෙහද්වාරං වා ගෙහමජ්ඣං වා රථිකා වා සිඞ්ඝාටකං වාති එවමාදි. **‘‘ආවුධ’’**න්ති අසි වා උසු වා සත්ති වාති එවමාදි. **‘‘ඉරියාපථො’’**ති මාරෙතබ්බස්ස ගමනං වා නිසජ්ජා වාති එවමාදි. **‘‘කිරියාවිසෙසො’’**ති විජ්ඣනං වා ඡෙදනං වා භෙදනං වා සඞ්ඛමුණ්ඩිකං වාති එවමාදි.

යදි හි වත්ථුං විසංවාදෙත්වා ‘‘යං මාරෙහී’’ති ආණත්තො තතො අඤ්ඤං මාරෙති, ‘‘පුරතො පහරිත්වා මාරෙහී’’ති වා ආණත්තො පච්ඡතො වා පස්සතො වා අඤ්ඤස්මිං වා පදෙසෙ පහරිත්වා මාරෙති. ආණාපකස්ස නත්ථි කම්මබන්ධො; ආණත්තස්සෙව කම්මබන්ධො. අථ වත්ථුං අවිසංවාදෙත්වා යථාණත්තියා මාරෙති, ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ ආණත්තස්ස ච මාරණක්ඛණෙති උභයෙසම්පි කම්මබන්ධො. වත්ථුවිසෙසෙන පනෙත්ථ කම්මවිසෙසො ච ආපත්තිවිසෙසො ච හොතීති. එවං තාව වත්ථුම්හි සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

කාලෙ පන යො ‘‘අජ්ජ ස්වෙ’’ති අනියමෙත්වා ‘‘පුබ්බණ්හෙ මාරෙහී’’ති ආණත්තො යදා කදාචි පුබ්බණ්හෙ මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන ‘‘අජ්ජ පුබ්බණ්හෙ’’ති වුත්තො මජ්ඣන්හෙ වා සායන්හෙ වා ස්වෙ වා පුබ්බණ්හෙ මාරෙති. විසඞ්කෙතො හොති, ආණාපකස්ස නත්ථි කම්මබන්ධො. පුබ්බණ්හෙ මාරෙතුං වායමන්තස්ස මජ්ඣන්හෙ ජාතෙපි එසෙව නයො. එතෙන නයෙන සබ්බකාලප්පභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

ඔකාසෙපි යො ‘‘එතං ගාමෙ ඨිතං මාරෙහී’’ති අනියමෙත්වා ආණත්තො තං යත්ථ කත්ථචි මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන ‘‘ගාමෙයෙවා’’ති නියමෙත්වා ආණත්තො වනෙ මාරෙති, තථා ‘‘වනෙ’’ති ආණත්තො ගාමෙ මාරෙති. ‘‘අන්තොගෙහද්වාරෙ’’ති ආණත්තො ගෙහමජ්ඣෙ මාරෙති, විසඞ්කෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බොකාසභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

ආවුධෙපි යො ‘‘අසිනා වා උසුනා වා’’ති අනියමෙත්වා ‘‘ආවුධෙන මාරෙහී’’ති ආණත්තො යෙන කෙනචි ආවුධෙන මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන ‘‘අසිනා’’ති වුත්තො උසුනා, ‘‘ඉමිනා වා අසිනා’’ති වුත්තො අඤ්ඤෙන අසිනා මාරෙති. එතස්සෙව වා අසිස්ස ‘‘ඉමාය ධාරාය මාරෙහී’’ති වුත්තො ඉතරාය වා ධාරාය තලෙන වා තුණ්ඩෙන වා ථරුනා වා මාරෙති, විසඞ්කෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බආවුධභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

ඉරියාපථෙ පන යො ‘‘එතං ගච්ඡන්තං මාරෙහී’’ති වදති, ආණත්තො ච නං සචෙ ගච්ඡන්තං මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. ‘‘ගච්ඡන්තමෙව මාරෙහී’’ති වුත්තො පන සචෙ නිසින්නං මාරෙති. ‘‘නිසින්නමෙව වා මාරෙහී’’ති වුත්තො ගච්ඡන්තං මාරෙති, විසඞ්කෙතො හොති. එතෙන නයෙන සබ්බඉරියාපථභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

කිරියාවිසෙසෙපි යො ‘‘විජ්ඣිත්වා මාරෙහී’’ති වුත්තො විජ්ඣිත්වාව මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො. යො පන ‘‘විජ්ඣිත්වා මාරෙහී’’ති වුත්තො ඡින්දිත්වා මාරෙති, විසඞ්කෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බකිරියාවිසෙසභෙදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතතා වෙදිතබ්බා.

යො පන ලිඞ්ගවසෙන ‘‘දීඝං රස්සං කාළං ඔදාතං කිසං ථූලං මාරෙහී’’ති අනියමෙත්වා ආණාපෙති, ආණත්තො ච යංකිඤ්චි තාදිසං මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො උභින්නං පාරාජිකං. අථ පන සො අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙති, ආණත්තො ච ‘‘අයමෙව ඊදිසො’’ති ආණාපකමෙව මාරෙති, ආණාපකස්ස දුක්කටං, වධකස්ස පාරාජිකං. ආණාපකො අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙති, ඉතරො අඤ්ඤං තාදිසං මාරෙති, ආණාපකො මුච්චති, වධකස්සෙව පාරාජිකං. කස්මා? ඔකාසස්ස අනියමිතත්තා. සචෙ පන අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙන්තොපි ඔකාසං නියමෙති, ‘‘අසුකස්මිං නාම රත්තිට්ඨානෙ වා දිවාට්ඨානෙ වා ථෙරාසනෙ වා නවාසනෙ වා මජ්ඣිමාසනෙ වා නිසින්නං එවරූපං නාම මාරෙහී’’ති. තත්ථ ච අඤ්ඤො නිසින්නො හොති, සචෙ ආණත්තො තං මාරෙති, නෙව වධකො මුච්චති න ආණාපකො. කස්මා? ඔකාසස්ස නියමිතත්තා. සචෙ පන නියමිතොකාසතො අඤ්ඤත්‍ර මාරෙති, ආණාපකො මුච්චතීති අයං නයො **මහාඅට්ඨකථායං** සුට්ඨු දළ්හං කත්වා වුත්තො. තස්මා එත්ථ න අනාදරියං කාතබ්බන්ති.

අධිට්ඨායාති මාතිකාවසෙන ආණත්තිකපයොගකථා නිට්ඨිතා.

ඉදානි යෙ **දූතෙනාති** ඉමස්ස මාතිකාපදස්ස නිද්දෙසදස්සනත්ථං **‘‘භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙති’’**තිආදයො චත්තාරො වාරා වුත්තා. තෙසු **සො තං මඤ්ඤමානොති** සො ආණත්තො යො ආණාපකෙන ‘‘ඉත්ථන්නාමො’’ති අක්ඛාතො, තං මඤ්ඤමානො තමෙව ජීවිතා වොරොපෙති, උභින්නං පාරාජිකං. **තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති** ‘‘යං ජීවිතා වොරොපෙහී’’ති වුත්තො තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තාදිසං ජීවිතා වොරොපෙති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. **අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තන්ති** යො ආණාපකෙන වුත්තො, තස්ස බලවසහායං සමීපෙ ඨිතං දිස්වා ‘‘ඉමස්ස බලෙනායං ගජ්ජති, ඉමං තාව ජීවිතා වොරොපෙමී’’ති පහරන්තො ඉතරමෙව පරිවත්තිත්වා තස්මිං ඨානෙ ඨිතං ‘‘සහායො’’ති මඤ්ඤමානො ජීවිතා වොරොපෙති, උභින්නං පාරාජිකං. **අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති** පුරිමනයෙනෙව ‘‘ඉමං තාවස්ස සහායං ජීවිතා වොරොපෙමී’’ති සහායමෙව වොරොපෙති, තස්සෙව පාරාජිකං.

දූතපරම්පරාපදස්ස නිද්දෙසවාරෙ **ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාති**ආදීසු එකො ආචරියො තයො බුද්ධරක්ඛිතධම්මරක්ඛිතසඞ්ඝරක්ඛිතනාමකා අන්තෙවාසිකා දට්ඨබ්බා. තත්ථ **භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙතීති** ආචරියො කඤ්චි පුග්ගලං මාරාපෙතුකාමො තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා බුද්ධරක්ඛිතං ආණාපෙති. **ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදාති** ගච්ඡ ත්වං, බුද්ධරක්ඛිත, එතමත්ථං ධම්මරක්ඛිතස්ස පාවද. **ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමස්ස පාවදතූති** ධම්මරක්ඛිතොපි සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස පාවදතු. **ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමං ජීවිතා වොරොපෙතූති** එවං තයා ආණත්තෙන ධම්මරක්ඛිතෙන ආණත්තො සඞ්ඝරක්ඛිතො ඉත්ථන්නාමං පුග්ගලං ජීවිතා වොරොපෙතු; සො හි අම්හෙසු වීරජාතිකො පටිබලො ඉමස්මිං කම්මෙති. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං ආණාපෙන්තස්ස ආචරියස්ස තාව දුක්කටං. **සො ඉතරස්ස ආරොචෙතීති** බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස, ධම්මරක්ඛිතො ච සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස ‘‘අම්හාකං ආචරියො එවං වදති – ‘ඉත්ථන්නාමං කිර ජීවිතා වොරොපෙහී’ති. ත්වං කිර අම්හෙසු වීරපුරිසො’’ති ආරොචෙති; එවං තෙසම්පි දුක්කටං. **වධකො පටිග්ගණ්හාතීති** ‘‘සාධු වොරොපෙස්සාමී’’ති සඞ්ඝරක්ඛිතො සම්පටිච්ඡති. **මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සාති** සඞ්ඝරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතමත්තෙ ආචරියස්ස ථුල්ලච්චයං. මහාජනො හි තෙන පාපෙ නියොජිතොති. **සො තන්ති** සො චෙ සඞ්ඝරක්ඛිතො තං පුග්ගලං ජීවිතා වොරොපෙති, සබ්බෙසං චතුන්නම්පි ජනානං පාරාජිකං. න කෙවලඤ්ච චතුන්නං, එතෙනුපායෙන විසඞ්කෙතං අකත්වා පරම්පරාය ආණාපෙන්තං සමණසතං සමණසහස්සං වා හොතු සබ්බෙසං පාරාජිකමෙව.

විසක්කියදූතපදනිද්දෙසෙ **සො අඤ්ඤං ආණාපෙතීති** සො ආචරියෙන ආණත්තො බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතං අදිස්වා වා අවත්තුකාමො වා හුත්වා සඞ්ඝරක්ඛිතමෙව උපසඞ්කමිත්වා ‘‘අම්හාකං ආචරියො එවමාහ – ‘ඉත්ථන්නාමං කිර ජීවිතා වොරොපෙහී’’ති විසඞ්කෙතං කරොන්තො ආණාපෙති. විසඞ්කෙතකරණෙනෙව හි එස **‘‘විසක්කියදූතො’’**ති වුච්චති. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** ආණත්තියා තාව බුද්ධරක්ඛිතස්ස දුක්කටං. **පටිග්ගණ්හාති ආපත්ති දුක්කටස්සාති** සඞ්ඝරක්ඛිතෙන සම්පටිච්ඡිතෙ මූලට්ඨස්සෙව දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං. එවං සන්තෙ පටිග්ගහණෙ ආපත්තියෙව න සියා, සඤ්චරිත්ත පටිග්ගහණමරණාභිනන්දනෙසුපි ච ආපත්ති හොති, මරණපටිග්ගහණෙ කථං න සියා තස්මා පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙතං දුක්කටං. තෙනෙවෙත්ථ ‘‘මූලට්ඨස්සා’’ති න වුත්තං. පුරිමනයෙපි චෙතං පටිග්ගණ්හන්තස්ස වෙදිතබ්බමෙව; ඔකාසාභාවෙන පන න වුත්තං. තස්මා යො යො පටිග්ගණ්හාති, තස්ස තස්ස තප්පච්චයා ආපත්තියෙවාති අයමෙත්ථ අම්හාකං ඛන්ති. යථා චෙත්ථ එවං අදින්නාදානෙපීති.

සචෙ පන සො තං ජීවිතා වොරොපෙති, ආණාපකස්ස ච බුද්ධරක්ඛිතස්ස වොරොපකස්ස ච සඞ්ඝරක්ඛිතස්සාති උභින්නම්පි පාරාජිකං. මූලට්ඨස්ස පන ආචරියස්ස විසඞ්කෙතත්තා පාරාජිකෙන අනාපත්ති. ධම්මරක්ඛිතස්ස අජානනතාය සබ්බෙන සබ්බං අනාපත්ති. බුද්ධරක්ඛිතො පන ද්වින්නං සොත්ථිභාවං කත්වා අත්තනා නට්ඨොති.

ගතපච්චාගතදූතනිද්දෙසෙ – **සො ගන්ත්වා පුන පච්චාගච්ඡතීති** තස්ස ජීවිතා වොරොපෙතබ්බස්ස සමීපං ගන්ත්වා සුසංවිහිතාරක්ඛත්තා තං ජීවිතා වොරොපෙතුං අසක්කොන්තො ආගච්ඡති. **යදා සක්කොසි තදාති** කිං අජ්ජෙව මාරිතො මාරිතො හොති, ගච්ඡ යදා සක්කොසි, තදා නං ජීවිතා වොරොපෙහීති. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං පුන ආණත්තියාපි දුක්කටමෙව හොති. සචෙ පන සො අවස්සං ජීවිතා වොරොපෙතබ්බො හොති, අත්ථසාධකචෙතනා මග්ගානන්තරඵලසදිසා, තස්මා අයං ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො. සචෙපි වධකො සට්ඨිවස්සාතික්කමෙන තං වධති, ආණාපකො ච අන්තරාව කාලඞ්කරොති, හීනාය වා ආවත්තති, අස්සමණොව හුත්වා කාලඤ්ච කරිස්සති, හීනාය වා ආවත්තිස්සති. සචෙ ආණාපකො ගිහිකාලෙ මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා සන්ධාය එවං ආණාපෙත්වා පබ්බජති, තස්මිං පබ්බජිතෙ ආණත්තො තං මාරෙති, ආණාපකො ගිහිකාලෙයෙව මාතුඝාතකො පිතුඝාතකො අරහන්තඝාතකො වා හොති, තස්මා නෙවස්ස පබ්බජ්ජා , න උපසම්පදා රුහති. සචෙපි මාරෙතබ්බපුග්ගලො ආණත්තික්ඛණෙ පුථුජ්ජනො, යදා පන නං ආණත්තො මාරෙති තදා අරහා හොති, ආණත්තතො වා පහාරං ලභිත්වා දුක්ඛමූලිකං සද්ධං නිස්සාය විපස්සන්තො අරහත්තං පත්වා තෙනෙවාබාධෙන කාලංකරොති, ආණාපකො ආණත්තික්ඛණෙයෙව අරහන්තඝාතකො. වධකො පන සබ්බත්ථ උපක්කමකරණක්ඛණෙයෙව පාරාජිකොති.

ඉදානි යෙ සබ්බෙසුයෙව ඉමෙසු දූතවසෙන වුත්තමාතිකාපදෙසු සඞ්කෙතවිසඞ්කෙතදස්සනත්ථං

වුත්තා තයො වාරා, තෙසු පඨමවාරෙ තාව – යස්මා තං සණිකං වා භණන්තො තස්ස වා බධිරතාය ''මා ඝාතෙහී''ති එතං වචනං න සාවෙති, තස්මා මූලට්ඨො න මුත්තො. දුතියවාරෙ – සාවිතත්තා මුත්තො. තතියවාරෙ පන තෙන ච සාවිතත්තා ඉතරෙන ච ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා ඔරතත්තා උභොපි මුත්තාති.

දූතකථා නිට්ඨිතා.

175. අරහො රහොසඤ්ඤීනිද්දෙසාදීසු **අරහොති** සම්මුඛෙ. **රහොති** පරම්මුඛෙ. තත්ථ යො උපට්ඨානකාලෙ වෙරිභික්ඛුම්හි භික්ඛූහි සද්ධිං ආගන්ත්වා පුරතො නිසින්නෙයෙව අන්ධකාරදොසෙන තස්ස ආගතභාවං අජානන්තො ''අහො වත ඉත්ථන්නාමො හතො අස්ස, චොරාපි නාම තං න හනන්ති, සප්පො වා න ඩංසති, න සත්ථං වා විසං වා ආහරති''ති තස්ස මරණං අභිනන්දන්තො ඊදිසානි වචනානි උල්ලපති, අයං **අරහො රහොසඤ්ඤී උල්ලපති** නාම. සම්මුඛෙව තස්මිං පරම්මුඛසඤ්ඤීති අත්ථො. යො පන තං පුරතො නිසින්නං දිස්වා පුන උපට්ඨානං කත්වා ගතෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ගතෙපි තස්මිං ''ඉධෙව සො නිසින්නො''ති සඤ්ඤී හුත්වා පුරිමනයෙනෙව උල්ලපති, අයං **රහො අරහොසඤ්ඤී උල්ලපති** නාම. එතෙනෙවුපායෙන අරහො අරහොසඤ්ඤී ච රහො රහොසඤ්ඤී ච වෙදිතබ්බො. චතුන්නම්පි ච එතෙසං වාචාය වාචාය දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි මරණවණ්ණසංවණ්ණනාය විභාගදස්සනත්ථං වුත්තෙසු පඤ්චසු කායෙන සංවණ්ණනාදිමාතිකානිද්දෙසෙසු – **කායෙන විකාරං කරොතීති** යථා සො ජානාති ''සත්ථං වා ආහරිත්වා විසං වා ඛාදිත්වා රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා සොබ්භාදීසු වා පපතිත්වා යො මරති සො කිර ධනං වා ලභති, යසං වා ලභති, සග්ගං වා ගච්ඡතීති අයමත්ථො එතෙන වුත්තො''ති තථා හත්ථමුද්දාදීහි දස්සෙති. **වාචාය භණතීති** තමෙවත්ථං වාක්‍යභෙදං කත්වා භණති. තතියවාරො උභයවසෙන වුත්තො. සබ්බත්ථ සංවණ්ණනාය පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියං සංවණ්ණකස්ස ථුල්ලච්චයං. යං උද්දිස්ස සංවණ්ණනා කතා, තස්මිං මතෙ සංවණ්ණනක්ඛණෙයෙව සංවණ්ණකස්ස පාරාජිකං. සො තං න ජානාති අඤ්ඤො ඤත්වා ''ලද්ධො වත මෙ සුඛුප්පත්තිඋපායො''ති තාය සංවණ්ණනාය මරති, අනාපත්ති. ද්වින්නං උද්දිස්ස සංවණ්ණනාය කතාය එකො ඤත්වා මරති, පාරාජිකං. ද්වෙපි මරන්ති, පාරාජිකඤ්ච අකුසලරාසි ච. එස නයො සම්බහුලෙසු. අනුද්දිස්ස මරණං සංවණ්ණෙන්තො ආභිණ්ඩති, යො යො තං සංවණ්ණනං ඤත්වා මරති, සබ්බො තෙන මාරිතො හොති.

දූතෙන සංවණ්ණනායං ''අසුකං නාම ගෙහං වා ගාමං වා ගන්ත්වා ඉත්ථන්නාමස්ස එවං මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙහී''ති සාසනෙ ආරොචිතමත්තෙ දුක්කටං. යස්සත්ථාය පහිතො තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා මූලට්ඨස්ස ථුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. දූතො ''ඤාතො දානි අයං සග්ගමග්ගො''ති තස්ස අනාරොචෙත්වා අත්තනො ඤාතිස්ස වා සාලොහිතස්ස වා ආරොචෙති, තස්මිං මතෙ විසඞ්කෙතො හොති, මූලට්ඨො මුච්චති. දූතො තථෙව චින්තෙත්වා සයං සංවණ්ණනාය වුත්තං කත්වා මරති, විසඞ්කෙතොව. අනුද්දිස්ස පන සාසනෙ ආරොචිතෙ යත්තකා දූතස්ස සංවණ්ණනාය මරන්ති, තත්තකා පාණාතිපාතා. සචෙ මාතාපිතරො මරන්ති, ආනන්තරියම්පි හොති.

176. ලෙඛාසංවණ්ණනාය – **ලෙඛං ඡින්දතීති** පණ්ණෙ වා පොත්ථකෙ වා අක්ඛරානි ලිඛති – ''යො සත්ථං වා ආහරිත්වා පපාතෙ වා පපතිත්වා අඤ්ඤෙහි වා අග්ගිප්පවෙසනඋදකප්පවෙසනාදීහි උපායෙහි මරති, සො ඉදඤ්චිදඤ්ච ලභතී''ති වා ''තස්ස ධම්මො හොතී''ති වාති. එත්ථාපි දුක්කටථුල්ලච්චයා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. උද්දිස්ස ලිඛිතෙ පන යං උද්දිස්ස ලිඛිතං තස්සෙව මරණෙන පාරාජිකං. බහූ උද්දිස්ස ලිඛිතෙ යත්තකා මරන්ති, තත්තකා පාණාතිපාතා. මාතාපිතූනං මරණෙන ආනන්තරියං. අනුද්දිස්ස ලිඛිතෙපි එසෙව නයො. ''බහූ මරන්තී''ති විප්පටිසාරෙ

උප්පන්නෙ තං පොත්ථකං ඣාපෙත්වා වා යථා වා අක්ඛරානි න පඤ්ඤායන්ති තථා කත්වා මුච්චති. සචෙ සො පරස්ස පොත්ථකො හොති, උද්දිස්ස ලිඛිතො වා හොති අනුද්දිස්ස ලිඛිතො වා, ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. සචෙ මූලෙන කීතො හොති, පොත්ථකස්සාමිකානං පොත්ථකං, යෙසං හත්ථතො මූලං ගහිතං, තෙසං මූලං දත්වා මුච්චති. සචෙ සම්බහුලා ''මරණවණ්ණං ලිඛිස්සාමා''ති එකජ්ඣාසයා හුත්වා එකො තාලරුක්ඛං ආරොහිත්වා පණ්ණං ඡින්දති, එකො ආහරති, එකො පොත්ථකං කරොති, එකො ලිඛති, එකො සචෙ කණ්ටකලෙඛා හොති, මසිං මක්ඛෙති, මසිං මක්ඛෙත්වා තං පොත්ථකං සජ්ජෙත්වා සබ්බෙව සහායං වා ආපණෙ වා යත්ථ වා පන ලෙඛාදස්සනකොතූහලකා බහූ සන්නිපතන්ති, තත්ථ ඨපෙන්ති. තං වාචෙත්වා සචෙපි එකො මරති, සබ්බෙසං පාරාජිකං. සචෙ බහුකා මරන්ති, වුත්තසදිසොව නයො. විප්පටිසාරෙ පන උප්පන්නෙ තං පොත්ථකං සචෙපි මඤ්ජූසායං ගොපෙන්ති, අඤ්ඤො ච තං දිස්වා නීහරිත්වා පුන බහූනං දස්සෙති, නෙව මුච්චන්ති. තිට්ඨතු මඤ්ජූසා, සචෙපි තං පොත්ථකං නදියං වා සමුද්දෙ වා ඛිපන්ති වා ධොවන්ති වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩං වා ඡින්දන්ති, අග්ගිම්හි වා ඣාපෙන්ති, යාව සඞ්ඝට්ටිතෙපි දුද්ධොතෙ වා දුජ්ඣාපිතෙ වා පත්තෙ අක්ඛරානි පඤ්ඤායන්ති, තාව න මුච්චන්ති. යථා පන අක්ඛරානි න පඤ්ඤායන්ති තථෙව කතෙ මුච්චන්තීති.

ඉදානි ථාවරපයොගස්ස විභාගදස්සනත්ථං වුත්තෙසු ඔපාතාදිමාතිකානිද්දෙසෙසු **මනුස්සං උද්දිස්ස ඔපාතං ඛනතීති** ''ඉත්ථන්නාමො පතිත්වා මරිස්සතී''ති කඤ්චි මනුස්සං උද්දිසිත්වා යත්ථ සො එකතො විචරති, තත්ථ ආවාටං ඛනති, ඛනන්තස්ස තාව සචෙපි ජාතපථවියා ඛනති, පාණාතිපාතස්ස පයොගත්තා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. යං උද්දිස්ස ඛනති, තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. අඤ්ඤස්මිං පතිත්වා මතෙ අනාපත්ති. සචෙ අනුද්දිස්ස ''යො කොචි මරිස්සතී''ති ඛතො හොති, යත්තකා පතිත්වා මරන්ති, තත්තකා පාණාතිපාතා. ආනන්තරියවත්ථූසු ච ආනන්තරියං ථුල්ලච්චයපාචිත්තියවත්ථූසු ථුල්ලච්චයපාචිත්තියානි.

බහූ තත්ථ චෙතනා; කතමාය පාරාජිකං හොතීති? **මහාඅට්ඨකථායං** තාව වුත්තං – ''ආවාටං ගම්භීරතො ච ආයාමවිත්ථාරතො ච ඛනිත්වා පමාණෙ ඨපෙත්වා තච්ඡෙත්වා පුඤ්ඡිත්වා පංසුපච්ඡිං උද්ධරන්තස්ස සන්නිට්ඨාපිකා අත්ථසාධකචෙතනා මග්ගානන්තරඵලසදිසා. සචෙපි වස්සසතස්ස අච්චයෙන පතිත්වා අවස්සං මරණකසත්තො හොති, සන්නිට්ඨාපකචෙතනායමෙව පාරාජික''න්ති. **මහාපච්චරියං** පන **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායඤ්ච** – ''ඉමස්මිං ආවාටෙ පතිත්වා මරිස්සතීති එකස්මිම්පි කුද්දාලප්පහාරෙ දින්නෙ සචෙ කොචි තත්ථ පක්ඛලිතො පතිත්වා මරති, පාරාජිකමෙව. **සුත්තන්තිකත්ථෙරා** පන සන්නිට්ඨාපකචෙතනං ගණ්හන්තී''ති වුත්තං.

එකො ''ඔපාතං ඛනිත්වා අසුකං නාම ආනෙත්වා ඉධ පාතෙත්වා මාරෙහී''ති අඤ්ඤං ආණාපෙති, සො තං පාතෙත්වා මාරෙති, උභින්නං පාරාජිකං. අඤ්ඤං පාතෙත්වා මාරෙති, සයං පතිත්වා මරති, අඤ්ඤො අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මරති, සබ්බත්ථ විසඞ්කෙතො හොති, මූලට්ඨො මුච්චති. ''අසුකො අසුකං ආනෙත්වා ඉධ මාරෙස්සතී''ති ඛතෙපි එසෙව නයො. මරිතුකාමා ඉධ මරිස්සන්තීති ඛනති, එකස්ස මරණෙ පාරාජිකං. බහුන්නං මරණෙ අකුසලරාසි , මාතාපිතූනං මරණෙ ආනන්තරියං, ථුල්ලච්චයපාචිත්තියවත්ථූසු ථුල්ලච්චයපාචිත්තියානි.

''යෙ කෙචි මාරෙතුකාමා, තෙ ඉධ පාතෙත්වා මාරෙස්සන්තී''ති ඛනති, තත්ථ පාතෙත්වා මාරෙන්ති , එකස්මිං මතෙ පාරාජිකං, බහූසු අකුසලරාසි, ආනන්තරියාදිවත්ථූසු ආනන්තරියාදීනි. ඉධෙව අරහන්තාපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති. පුරිමනයෙ පන ''තෙසං මරිතුකාමතාය පතනං නත්ථී''ති තෙ න සඞ්ගය්හන්ති. ද්වීසුපි නයෙසු අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මතෙ විසඞ්කෙතො. ''යෙ කෙචි අත්තනො වෙරිකෙ එත්ථ පාතෙත්වා මාරෙස්සන්තී''ති ඛනති, තත්ථ ච වෙරිකා වෙරිකෙ පාතෙත්වා මාරෙන්ති, එකස්මිං මාරිතෙ පාරාජිකං, බහූසු අකුසලරාසි, මාතරි වා පිතරි වා අරහන්තෙ වා වෙරිකෙහි ආනෙත්වා තත්ථ මාරිතෙ ආනන්තරියං. අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මතෙසු විසඞ්කෙතො.

යො පන ''මරිතුකාමා වා අමරිතුකාමා වා මාරෙතුකාමා වා අමාරෙතුකාමා වා යෙ කෙචි එත්ථ පතිතා වා පාතිතා වා මරිස්සන්තී''ති සබ්බථාපි අනුද්දිස්සෙව ඛනති. යො යො මරති තස්ස තස්ස මරණෙන යථානුරූපං කම්මඤ්ච ඵුසති, ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජති. සචෙ ගබ්භිනී පතිත්වා සගබ්භා මරති, ද්වෙ පාණාතිපාතා. ගබ්භොයෙව විනස්සති, එකො. ගබ්භො න විනස්සති, මාතා මරති, එකොයෙව. චොරෙහි අනුබද්ධො පතිත්වා මරති, ඔපාතඛනකස්සෙව පාරාජිකං. චොරා තත්ථ පාතෙත්වා මාරෙන්ති, පාරාජිකමෙව. තත්ථ පතිතං බහි නීහරිත්වා මාරෙන්ති, පාරාජිකමෙව. කස්මා? ඔපාතෙ පතිතප්පයොගෙන ගහිතත්තා. ඔපාතතො නික්ඛමිත්වා තෙනෙව ආබාධෙන මරති, පාරාජිකමෙව. බහූනි වස්සානි අතික්කමිත්වා පුන කුපිතෙන තෙනෙවාබාධෙන මරති, පාරාජිකමෙව. ඔපාතෙ පතනප්පච්චයා උප්පන්නරොගෙන ගිලානස්සෙව අඤ්ඤො රොගො උප්පජ්ජති, ඔපාතරොගො බලවතරො හොති, තෙන මතෙපි ඔපාතඛණකො න මුච්චති. සචෙ පච්ඡා උප්පන්නරොගො බලවා හොති, තෙන මතෙ මුච්චති. උභොහි මතෙ න මුච්චති. ඔපාතෙ ඔපපාතිකමනුස්සො නිබ්බත්තිත්වා උත්තරිතුං අසක්කොන්තො මරති, පාරාජිකමෙව. මනුස්සං උද්දිස්ස ඛතෙ යක්ඛාදීසු පතිත්වා මතෙසු අනාපත්ති. යක්ඛාදයො උද්දිස්ස ඛතෙ මනුස්සාදීසු මරන්තෙසුපි එසෙව නයො. යක්ඛාදයො උද්දිස්ස ඛනන්තස්ස පන ඛනනෙපි තෙසං දුක්ඛුප්පත්තියම්පි දුක්කටමෙව. මරණෙ වත්ථුවසෙන ථුල්ලච්චයං වා පාචිත්තියං වා. අනුද්දිස්ස ඛතෙ ඔපාතෙ යක්ඛරූපෙන වා පෙතරූපෙන වා පතති, තිරච්ඡානරූපෙන මරති, පතනරූපං පමාණං, තස්මා ථුල්ලච්චයන්ති **උපතිස්සත්ථෙරො**. මරණරූපං පමාණං, තස්මා පාචිත්තියන්ති **ඵුස්සදෙවත්ථෙරො.** තිරච්ඡානරූපෙන පතිත්වා යක්ඛපෙතරූපෙන මතෙපි එසෙව නයො.

ඔපාතඛනකො ඔපාතං අඤ්ඤස්ස වික්කිණාති වා මුධා වා දෙති, යො යො පතිත්වා මරති, තප්පච්චයා තස්සෙව ආපත්ති ච කම්මබන්ධො ච. යෙන ලද්ධො සො නිද්දොසො. අථ සොපි ''එවං පතිතා උත්තරිතුං අසක්කොන්තා නස්සිස්සන්ති, සුඋද්ධරා වා න භවිස්සන්තී''ති තං ඔපාතං ගම්භීරතරං වා උත්තානතරං වා දීඝතරං වා රස්සතරං වා විත්ථතතරං වා සම්බාධතරං වා කරොති, උභින්නම්පි ආපත්ති ච කම්මබන්ධො ච. බහූ මරන්තීති විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ ඔපාතං පංසූනා පූරෙති, සචෙ කොචි පංසුම්හි පතිත්වා මරති, පූරෙත්වාපි මූලට්ඨො න මුච්චති. දෙවෙ වස්සන්තෙ කද්දමො හොති, තත්ථ ලග්ගිත්වා මතෙපි. රුක්ඛො වා පතන්තො වාතො වා වස්සොදකං වා පංසුං හරති, කන්දමූලත්ථං වා පථවිං ඛනන්තා තත්ථ ආවාටං කරොන්ති. තත්ථ සචෙ කොචි ලග්ගිත්වා වා පතිත්වා වා මරති, මූලට්ඨො න මුච්චති. තස්මිං පන ඔකාසෙ මහන්තං තළාකං වා පොක්ඛරණිං වා කාරෙත්වා චෙතියං වා පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිං වා රොපෙත්වා ආවාසං වා සකටමග්ගං වා කාරෙත්වා මුච්චති. යදාපි ථිරං කත්වා පූරිතෙ ඔපාතෙ රුක්ඛාදීනං මූලානි මූලෙහි සංසිබ්බිතානි හොන්ති , ජාතපථවී ජාතා, තදාපි මුච්චති. සචෙපි නදී ආගන්ත්වා ඔපාතං හරති, එවම්පි මුච්චතීති. අයං තාව ඔපාතකථා.

ඔපාතස්සෙව පන අනුලොමෙසු පාසාදීසුපි යො තාව පාසං ඔඩ්ඩෙති ''එත්ථ බජ්ඣිත්වා සත්තා මරිස්සන්තී''ති අවස්සං බජ්ඣනකසත්තානං වසෙන හත්ථා මුත්තමත්තෙ පාරාජිකානන්තරියථුල්ලච්චයපාචිත්තියානි වෙදිතබ්බානි. උද්දිස්ස කතෙ යං උද්දිස්ස ඔඩ්ඩිතො, තතො අඤ්ඤෙසං බන්ධනෙ අනාපත්ති. පාසෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබන්ධො. සචෙ යෙන ලද්ධො සො උග්ගලිතං වා පාසං සණ්ඨපෙති, පස්සෙන වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා සම්මුඛෙ පවෙසෙති, ථද්ධතරං වා පාසයට්ඨිං ඨපෙති, දළ්හතරං වා පාසරජ්ජුං බන්ධති, ථිරතරං වා ඛාණුකං වා ආකොටෙති, උභොපි න මුච්චන්ති. සචෙ විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පාසං උග්ගලාපෙත්වා ගච්ඡති, තං දිස්වා පුන අඤ්ඤෙ සණ්ඨපෙන්ති, බද්ධා බද්ධා මරන්ති, මූලට්ඨො න මුච්චති.

සචෙ පන තෙන පාසයට්ඨි සයං අකතා හොති, ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. තත්ථජාතකයට්ඨිං ඡින්දිත්වා මුච්චති. සයං කතයට්ඨිං පන ගොපෙන්තොපි න මුච්චති. යදි හි තං අඤ්ඤො ගණ්හිත්වා පාසං සණ්ඨපෙති, තප්පච්චයා මරන්තෙසු මූලට්ඨො න මුච්චති. සචෙ තං ඣාපෙත්වා අලාතං කත්වා ඡඩ්ඩෙති, තෙන අලාතෙන පහාරං ලද්ධා මරන්තෙසුපි න මුච්චති. සබ්බසො පන ඣාපෙත්වා වා නාසෙත්වා වා මුච්චති, පාසරජ්ජුම්පි අඤ්ඤෙහි වට්ටිතං ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. රජ්ජුකෙ ලභිත්වා සයං වට්ටිතං උබ්බට්ටෙත්වා වාකෙ ලභිත්වා වට්ටිතං හීරං හීරං කත්වා මුච්චති. අරඤ්ඤතො පන සයං වාකෙ ආහරිත්වා වට්ටිතං ගොපෙන්තොපි න මුච්චති. සබ්බසො පන ඣාපෙත්වා වා නාසෙත්වා වා මුච්චති.

අදූහලං සජ්ජෙන්තො චතූසු පාදෙසු අදූහලමඤ්චං ඨපෙත්වා පාසාණෙ ආරොපෙති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. සබ්බසජ්ජං කත්වා හත්ථතො මුත්තමත්තෙ අවස්සං අජ්ඣොත්ථරිතබ්බකසත්තානං වසෙන උද්දිස්සකානුද්දිස්සකානුරූපෙන පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. අදූහලෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. සචෙ යෙන ලද්ධං සො පතිතං වා උක්ඛිපති, අඤ්ඤෙපි පාසාණෙ ආරොපෙත්වා ගරුකතරං වා කරොති, පස්සෙන වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා අදූහලෙ පවෙසෙති, උභොපි න මුච්චන්ති. සචෙපි විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ අදූහලං පාතෙත්වා ගච්ඡති, තං දිස්වා අඤ්ඤො සණ්ඨපෙති, මූලට්ඨො න මුච්චති. පාසාණෙ පන ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා අදූහලපාදෙ ච පාසයට්ඨියං වුත්තනයෙන ගහිතට්ඨානෙ වා ඨපෙත්වා ඣාපෙත්වා වා මුච්චති.

සූලං රොපෙන්තස්සාපි සබ්බසජ්ජං කත්වා හත්ථතො මුත්තමත්තෙ සූලමුඛෙ පතිත්වා අවස්සං මරණකසත්තානං වසෙන උද්දිස්සානුද්දිස්සානුරූපතො පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. සූලෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. සචෙ යෙන ලද්ධං සො ''එකප්පහාරෙනෙව මරිස්සන්තී''ති තිඛිණතරං වා කරොති, ''දුක්ඛං මරිස්සන්තී''ති කුණ්ඨතරං වා කරොති, ''උච්ච''න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා නීචතරං වා ''නීච''න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා උච්චතරං වා පුන රොපෙති, වඞ්කං වා උජුකං අතිඋජුකං වා ඊසකං පොණං කරොති, උභොපි න මුච්චන්ති. සචෙ පන ''අට්ඨානෙ ඨිත''න්ති අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති, තං චෙ මාරණත්ථාය ආදිතො පභුති පරියෙසිත්වා කතං හොති, මූලට්ඨො න මුච්චති. අපරියෙසිත්වා පන කතමෙව ලභිත්වා රොපිතෙ මූලට්ඨො මුච්චති. විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පාසයට්ඨියං වුත්තනයෙන ගහිතට්ඨානෙ වා ඨපෙත්වා ඣාපෙත්වා වා මුච්චති.

177. අපස්සෙනෙ **සත්ථං වා**ති එත්ථ **අපස්සෙනං** නාම නිච්චපරිභොගො මඤ්චො වා පීඨං වා අපස්සෙනඵලකං වා දිවාට්ඨානෙ නිසීදන්තස්ස අපස්සෙනකත්ථම්භො වා තත්ථජාතකරුක්ඛො වා චඞ්කමෙ අපස්සාය තිට්ඨන්තස්ස ආලම්බනරුක්ඛො වා ආලම්බනඵලකං වා සබ්බම්පෙතං අපස්සයනීයට්ඨෙන අපස්සෙනං නාම; තස්මිං අපස්සෙනෙ යථා අපස්සයන්තං විජ්ඣති වා ඡින්දති වා තථා කත්වා වාසිඵරසුසත්තිආරකණ්ටකාදීනං අඤ්ඤතරං සත්ථං ඨපෙති, දුක්කටං. ධුවපරිභොගට්ඨානෙ නිරාසඞ්කස්ස නිසීදතො වා නිපජ්ජතො වා අපස්සයන්තස්ස වා සත්ථසම්ඵස්සපච්චයා දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. තං චෙ අඤ්ඤොපි තස්ස වෙරිභික්ඛු විහාරචාරිකං චරන්තො දිස්වා ''ඉමස්ස මඤ්ඤෙ මරණත්ථාය ඉදං නික්ඛිත්තං, සාධු සුට්ඨු මරතූ''ති අභිනන්දන්තො ගච්ඡති, දුක්කටං. සචෙ පන සොපි තත්ථ ''එවං කතෙ සුකතං භවිස්සතී''ති තිඛිණතරාදිකරණෙන කිඤ්චි කම්මං කරොති, තස්සාපි පාරාජිකං. සචෙ පන ''අට්ඨානෙ ඨිත''න්ති උද්ධරිත්වා අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති තදත්ථමෙව කත්වා ඨපිතෙ මූලට්ඨො න මුච්චති. පාකතිකං ලභිත්වා ඨපිතං හොති, මුච්චති. තං අපනෙත්වා අඤ්ඤං තිඛිණතරං ඨපෙති මූලට්ඨො මුච්චතෙව.

විසමක්ඛනෙපි යාව මරණාභිනන්දනෙ දුක්කටං තාව එසෙව නයො. සචෙ පන සොපි බුද්දකං විසමණ්ඩලන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා මහන්තතරං වා කරොති , මහන්තං වා “අතිරෙකං හොතී”ති බුද්දකං කරොති, තනුකං වා බහලං; බහලං වා තනුකං කරොති, අග්ගිනා තාපෙත්වා හෙට්ඨා වා උපරි වා සඤ්චාරෙති, තස්සාපි පාරාජිකං. “ඉදං අඨානෙ ඨිත”න්ති සබ්බමෙව තච්ඡෙත්වා පුඤ්ඡිත්වා අඤ්ඤස්මිං ඨානෙ ඨපෙති, අත්තනා හෙසජ්ජානි යොජෙත්වා කතෙ මූලට්ඨො න මුච්චති , අත්තනා අකතෙ මුච්චති. සචෙ පන සො “ඉදං විසං අතිපරිත්ත”න්ති අඤ්ඤම්පි ආනෙත්වා පක්ඛිපති, යස්ස විසෙන මරති, තස්ස පාරාජිකං. සචෙ උභින්නම්පි සන්තකෙන මරති, උභින්නම්පි පාරාජිකං. “ඉදං විසං නිබ්බිස”න්ති තං අපනෙත්වා අත්තනො විසමෙව ඨපෙති, තස්සෙව පාරාජිකං මූලට්ඨො මුච්චති.

දුබ්බලං වා කරොතීති මඤ්චපීඨං අටනියා හෙට්ඨාහාගෙ ඡින්දිත්වා විදලෙහි වා රජ්ජුකෙහි වා යෙහි වීතං හොති, තෙ වා ඡින්දිත්වා අප්පාවසෙසමෙව කත්වා හෙට්ඨා ආවුධං නික්ඛිපති “එත්ථ පතිත්වා මරිස්සතී”ති. අපස්සෙනඵලකාදීනම්පි වඩ්ඪකමෙ ආලම්බනරුක්ඛඵලකපරියොසානානං පරහාගං ඡින්දිත්වා හෙට්ඨා ආවුධං නික්ඛිපති, සොබ්හාදීසු මඤ්චං වා පීඨං වා අපස්සෙනඵලකං වා ආනෙත්වා ඨපෙති, යථා තත්ථ නිසින්නමත්තො වා අපස්සිතමත්තො වා පතති, සොබ්හාදීසු වා සඤ්චරණසෙතු හොති, තං දුබ්බලං කරොති; එවං කරොන්තස්ස කරණෙ දුක්කටං. ඉතරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, මරණෙ පාරාජිකං. හික්ඛුං ආනෙත්වා සොබ්හාදීනං තටෙ ඨපෙති “දිස්වා හයෙන කම්පෙන්තො පතිත්වා මරිස්සතී”ති දුක්කටං. සො තත්ථෙව පතති, දුක්ඛුප්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, මරණෙ පාරාජිකං. සයං වා පාතෙති, අඤ්ඤෙන වා පාතාපෙති, අඤ්ඤො අවුත්තො වා අත්තනො ධම්මතාය පාතෙති, අමනුස්සො පාතෙති, වාතප්පහාරෙන පතති, අත්තනො ධම්මතාය පතත්ති, සබ්බත්ථ මරණෙ පාරාජිකං. කස්මා? තස්ස පයොගෙන සොබ්හාදිතටෙ ඨිතත්තා.

උපනික්ඛිපනං නාම සමීපෙ නික්ඛිපනං. තත්ථ “යො ඉමිනා අසිනා මතො සො ධනං වා ලහතී”තිආදිනා නයෙන මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙත්වා “ඉමිනා මරණත්ථිකා මරන්තු, මාරණත්ථිකා මාරෙන්තූ”ති වා වත්වා අසිං උපනික්ඛිපති, තස්ස උපනික්ඛිපනෙ දුක්කටං. මරිතුකාමො වා තෙන අත්තානං පහරතු , මාරෙතුකාමො වා අඤ්ඤං පහරතු, උභයථාපි පරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා උපනික්ඛෙපකස්ස ථුල්ලච්චයං, මරණෙ පාරාජිකං. අනුද්දිස්ස නික්ඛිත්තෙ බහූනං මරණෙ අකුසලරාසි. පාරාජිකාදිවත්ථූසු පාරාජිකාදීනි. විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ අසිං ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙත්වා මුච්චති. කිණිත්වා ගහිතො හොති, අසිස්සාමිකානං අසිං, යෙසං හත්ථතො මූලං ගහිතං, තෙසං මූලං දත්වා මුච්චති. සචෙ ලොහපිණ්ඩිං වා ඵාලං වා කුදාලං වා ගහෙත්වා අසි කාරාපිතො හොති, යං හණ්ඩං ගහෙත්වා කාරිතො, තදෙව කත්වා මුච්චති. සචෙ කුදාලං ගහෙත්වා කාරිතං විනාසෙත්වා ඵාලං කරොති, ඵාලෙන පහාරං ලහිත්වා මරන්තෙසුපි පාණාතිපාතතො න මුච්චති. සචෙ පන ලොහං සමුට්ඨාපෙත්වා උපනික්ඛිපනත්ථමෙව කාරිතො හොති, අරෙන සංසිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං කත්වා විප්පකිණ්ණෙ මුච්චති. සචෙපි සංවණ්ණනාපොත්ථකො විය බහූහි එකජ්ඣාසයෙහි කතො හොති, පොත්ථකෙ වුත්තනයෙනෙව කම්මබන්ධවිනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. එස නයො **සත්තිහෙණ්ඩීසු. ලගුළෙ** පාසයට්ඨිසදිසො විනිච්ඡයො. තථා **පාසාණෙ. සත්ථෙ** අසිසදිසොව. **විසං වාති** විසං උපනික්ඛිපන්තස්ස වත්ථුවසෙන උද්දිස්සානුද්දිස්සානුරූපතො පාරාජිකාදිවත්ථූසු පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. කිණිත්වා ඨපිතෙ පුරිමනයෙන පටිපාකතිකං කත්වා මුච්චති. සයං හෙසජ්ජෙහි යොජිතෙ අවිසං කත්වා මුච්චති. **රජ්ජුයා** පාසරජ්ජුසදිසොව විනිච්ඡයො.

හෙසජ්ජෙ – යො හික්ඛු වෙරිහික්ඛුස්ස පජ්ජරකෙ වා විසහාගරොගෙ වා උප්පන්නෙ අසප්පායානිපි සප්පිආදීනි සප්පායානීති මරණාධිප්පායො දෙති, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කන්දමූලඵලං තස්ස එවං හෙසජ්ජදානෙ දුක්කටං. පරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියං මරණෙ ච ථුල්ලච්චයපාරාජිකානි, ආනන්තරියවත්ථුම්හි ආනන්තරියන්ති වෙදිතබ්බං.

178. රූපූපහාරෙ – **උපසංහරතීති** පරං වා අමනාපරූපං තස්ස සමීපෙ ඨපෙති, අත්තනා වා යක්ඛපෙතාදිවෙසං ගහෙත්වා තිට්ඨති, තස්ස උපසංහාරමත්තෙ දුක්කටං. පරස්ස තං රූපං දිස්වා හයුප්පත්තියං ථුල්ලච්චයං, මරණෙ පාරාජිකං. සචෙ පන තදෙව රූපං එකච්චස්ස මනාපං හොති, අලාහකෙන ච සුස්සිත්වා මරති, විසඞ්කෙතො. **මනාපියෙපි** එසෙව නයො. තත්ථ පන විසෙසෙන ඉත්ථීනං පුරිසරූපං පුරිසානඤ්ච ඉත්ථීරූපං මනාපං තං අලඞ්කරිත්වා උපසංහරති, දිට්ඨමත්තකමෙව කරොති, අතිචිරං පස්සිතුම්පි න දෙති, ඉතරො අලාහකෙන සුස්සිත්වා මරති, පාරාජිකං. සචෙ උත්තසිත්වා මරති , විසඞ්කෙතො. අථ පන උත්තසිත්වා වා අලාහකෙන වාති අවිචාරෙත්වා “කෙවලං පස්සිත්වා මරිස්සතී”ති උපසංහරති, උත්තසිත්වා වා සුස්සිත්වා වා මතෙ පාරාජිකමෙව. එතෙනෙවූපායෙන **සද්දූපහාරාදයොපි** වෙදිතබ්බා. කෙවලඤ්හෙත්ථ අමනුස්සසද්දාදයො උත්‍රාසජනකා අමනාපසද්දා, පුරිසානං ඉත්ථීසද්දමධුරගන්ධබ්බසද්දාදයො චිත්තස්සාදකරා මනාපසද්දා. හිමවන්තෙ විසරුක්ඛානං මූලාදිගන්ධා කුණපගන්ධා ච අමනාපගන්ධා, කාලානුසාරීමූලගන්ධාදයො මනාපගන්ධා . පටිකූලමූලරසාදයො අමනාපරසා, අප්පටිකූලමූලරසාදයො මනාපරසා. විසඵස්සමහාකච්ඡුඵස්සාදයො අමනාපඵොට්ඨබ්බා, චීනපටහංසපුප්ඵතූලිකඵස්සාදයො මනාපඵොට්ඨබ්බාති වෙදිතබ්බා.

ධම්මූපහාරෙ – **ධම්මොති** දෙසනාධම්මො වෙදිතබ්බො. දෙසනාවසෙන වා නිරයෙ ච සග්ගෙ ච විපත්තිසම්පත්තිහෙදං ධම්මාරම්මණමෙව. **නෙරයිකස්සාති** හින්නසංවරස්ස කතපාපස්ස නිරයෙ නිබ්බත්තනාරහස්ස සත්තස්ස පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණාදිනිරයකථං කථෙති. තං චෙ සුත්වා සො උත්තසිත්වා මරති, කථිකස්ස පාරාජිකං. සචෙ පන සො සුත්වාපි අත්තනො ධම්මතාය මරති, අනාපත්ති. “ඉදං සුත්වා එවරූපං පාපං න කරිස්සති ඔරමිස්සති විරමිස්සතී”ති නිරයකථං කථෙති, තං සුත්වා ඉතරො උත්තසිත්වා මරති, අනාපත්ති. **සග්ගකථන්ති** දෙවනාටකාදීනං නන්දනවනාදීනඤ්ච සම්පත්තිකථං; තං සුත්වා ඉතරො සග්ගාධිමුත්තො සීඝං තං සම්පත්තිං

පාපුණිතුකාමො සත්ථාහරණවිසබාදනආහාරුපච්ඡෙද-අස්සාසපස්සාසසන්නිරුන්ධනාදීහි දුක්ඛං උප්පාදෙති, කරීකස්ස ථුල්ලච්චයං, මරති පාරාජිකං. සචෙ පන සො සුත්වාපි යාවතායුකං ඨත්වා අත්තනො ධම්මතාය මරති, අනාපත්ති . ‘‘ඉමං සුත්වා පුඤ්ඤානි කරිස්සතී’’ති කථෙති, තං සුත්වා ඉතරො අධිමුත්තො කාලංකරොති, අනාපත්ති.

179. ආචික්ඛනායං – **පුට්ඨො භණතීති** ‘‘භන්තෙ කථං මතො ධනං වා ලභති සග්ගෙ වා උපපජ්ජතී’’ති එවං පුච්ඡිතො භණති.

අනුසාසනියං – **අපුට්ඨොති** එවං අපුච්ඡිතො සාමඤ්ඤෙව භණති.

සඞ්කෙතකම්මනිමිත්තකම්මානි අදින්නාදානකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

එවං නානප්පකාරතො ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිභෙදං දස්සෙන්තො **‘‘අනාපත්ති අසඤ්චිච්චා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **අසඤ්චිච්චාති** ‘‘ඉමිනා උපක්කමෙන ඉමං මාරෙමී’’ති අචෙතෙත්වා. එවඤ්හි අචෙතෙත්වා කතෙන උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපත්ති, චක්ඛති ච ‘‘අනාපත්ති භික්ඛු අසඤ්චිච්චා’’ති. **අජානන්තස්සාති** ‘‘ඉමිනා අයං මරිස්සතී’’ති අජානන්තස්ස උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපත්ති, චක්ඛති ච විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුස්මිං ‘‘අනාපත්ති භික්ඛු අජානන්තස්සා’’ති. **නමරණාධිප්පායස්සාති** මරණං අනිච්ඡන්තස්ස. යෙන හි උපක්කමෙන පරො මරති, තෙන උපක්කමෙන තස්මිං මාරිතෙපි නමරණාධිප්පායස්ස අනාපත්ති. චක්ඛති ච ‘‘අනාපත්ති භික්ඛු නමරණාධිප්පායස්සා’’ති. **උම්මත්තකා**දයො පුබ්බෙ වුත්තනයා එව. ඉධ පන ආදිකම්මිකා අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපිතභික්ඛූ, තෙසං අනාපත්ති. අවසෙසානං මරණවණ්ණසංවණ්ණනකාදීනං ආපත්තියෙවාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු – ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං; කායචිත්තතො ච වාචාචිත්තතො ච කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනං. සචෙපි හි සිරිසයනං ආරුළ්හො රජ්ජසම්පත්තිසුඛං අනුභවන්තො රාජා ‘‘චොරො දෙව ආනීතො’’ති වුත්තෙ ‘‘ගච්ඡථ නං මාරෙථා’’ති හසමානොව භණති, දොමනස්සචිත්තෙනෙව භණතීති වෙදිතබ්බො. සුඛවොකිණ්ණත්තා පන අනුප්පබන්ධාභාවා ච දුජ්ජානමෙතං පුථුජ්ජනෙහීති.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

180. විනීතවත්ථුකථාසු පඨමවත්ථුස්මිං – **කාරුඤ්ඤෙනාති** තෙ භික්ඛූ තස්ස මහන්තං ගෙලඤ්ඤදුක්ඛං දිස්වා කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා ‘‘සීලවා ත්වං කතකුසලො, කස්මා මීයමානො භායසි, නනු සීලවතො සග්ගො නාම මරණමත්තපටිබද්ධොයෙවා’’ති එවං මරණත්ථිකාව හුත්වා මරණත්ථිකභාවං අජානන්තා මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙසුං. සොපි භික්ඛු තෙසං සංවණ්ණනාය ආහාරුපච්ඡෙදං කත්වා අන්තරාව කාලමකාසි. තස්මා ආපත්තිං ආපන්නා. වොහාරවසෙන පන වුත්තං ‘‘කාරුඤ්ඤෙන මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙසු’’න්ති. තස්මා ඉදානිපි පණ්ඩිතෙන භික්ඛුනා ගිලානස්ස භික්ඛුනො එවං මරණවණ්ණො න සංවණ්ණෙතබ්බො. සචෙ හි තස්ස සංවණ්ණනං සුත්වා ආහාරුපච්ඡෙදාදිනා උපක්කමෙන එකජවනවාරාවසෙසෙපි ආයුස්මිං අන්තරා කාලංකරොති, ඉමිනාව මාරිතො හොති. ඉමිනා පන නයෙන අනුසිට්ඨි දාතබ්බා – ‘‘සීලවතො නාම අනච්ඡරියා මග්ගඵලුප්පත්ති, තස්මා විහාරාදීසු ආසත්තිං අකත්වා බුද්ධගතං ධම්මගතං සඞ්ඝගතං කායගතඤ්ච සතිං උපට්ඨපෙත්වා මනසිකාරෙ අප්පමාදො කාතබ්බො’’ති. මරණවණ්ණෙ ච සංවණ්ණිතෙපි යො තාය සංවණ්ණනාය කඤ්චි උපක්කමං අකත්වා අත්තනො ධම්මතාය යථායුනා යථානුසන්ධිනාව මරති, තප්පච්චයා සංවණ්ණකො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බොති.

දුතියවත්ථුස්මිං – **න ච භික්ඛවෙ අප්පටිවෙක්ඛිත්වාති** එත්ථ කීදිසං ආසනං පටිවෙක්ඛිතබ්බං , කීදිසං න පටිවෙක්ඛිතබ්බං? යං සුද්ධං ආසනමෙව හොති අපච්චත්ථරණකං, යඤ්ච ආගන්ත්වා ඨිතානං පස්සතංයෙව අත්ථරීයති, තං නපච්චවෙක්ඛිතබ්බං , නිසීදිතුං වට්ටති. යම්පි මනුස්සා සයං හත්ථෙන අක්කමිත්වා ‘‘ඉධ භන්තෙ නිසීදථා’’ති දෙන්ති, තස්මිම්පි වට්ටති. සචෙපි පඨමමෙවාගන්ත්වා නිසින්නා පච්ඡා උද්ධං වා අධො වා සඞ්කමන්ති, පච්චවෙක්ඛණකිච්චං නත්ථි. යම්පි තනුකෙන වත්ථෙන යථා තලං දිස්සති, එවං පටිච්ඡන්නං හොති, තස්මිම්පි පච්චවෙක්ඛණකිච්චං නත්ථි. යං පන පටිකච්චෙව පාවාරකොජවාදීහි අත්ථතං හොති, තං හත්ථෙන පරාමසිත්වා සල්ලක්ඛෙත්වා නිසීදිතබ්බං. **මහාපච්චරියං** පන ‘‘ඝනසාටකෙනාපි අත්ථතෙ යස්මිං වලි න පඤ්ඤායති, තං නප්පටිවෙක්ඛිතබ්බන්ති වුත්තං.

මුසලවත්ථුස්මිං – **අසඤ්චිච්චොති** අවධකචෙතනො විරද්ධපයොගො හි සො. තෙනාහ ‘‘අසඤ්චිච්චො අහ’’න්ති. **උදුක්ඛලවත්ථු** උත්තානමෙව. **වුඩ්ඪපබ්බජිතවත්ථූසු**පඨමවත්ථුස්මිං ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පටිබන්ධං මා අකාසී’’ති පණාමෙසි. දුතියවත්ථුස්මිං – සඞ්ඝමජ්ඣෙපි ගණමජ්ඣෙපි ‘‘මහල්ලකත්ථෙරස්ස පුත්තො’’ති වුච්චමානො තෙන වචනෙන අට්ටීයමානො ‘‘මරතු අය’’න්ති පණාමෙසි. තතියවත්ථුස්මිං – තස්ස දුක්ඛුප්පාදනෙන ථුල්ලච්චයං.

181. තතො පරානි තීණි වත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව. **විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුස්මිං** – සාරාණීයධම්මපූරකො සො භික්ඛු අග්ගපිණ්ඩං සබ්‍රහ්මචාරීනං දත්වාව භුඤ්ජති. තෙන වුත්තං ‘‘අග්ගකාරිකං අදාසී’’ති. **අග්ගකාරිකන්ති** අග්ගකිරියං; පඨමං ලද්ධපිණ්ඩපාතං අග්ගග්ගං වා පණීතපණීතං පිණ්ඩපාතන්ති අත්ථො. යා පන තස්ස දානසඞ්ඛාතා අග්ගකිරියා, සා න සක්කා දාතුං, පිණ්ඩපාතඤ්හි සො ථෙරාසනතො පට්ඨාය අදාසි. **තෙ භික්ඛූති** තෙ ථෙරාසනතො පට්ඨාය පරිභුත්තපිණ්ඩපාතා භික්ඛූ; තෙ කිර සබ්බෙපි කාලමකංසු. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. අස්සද්ධෙසු පන මිච්ඡාදිට්ඨිකෙසු කුලෙසු සක්කච්චං පණීතභොජනං ලභිත්වා අනුපපරික්ඛිත්වා නෙව අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බං, න පරෙසං දාතබ්බං. යම්පි ආභිදොසිකං භත්තං වා ඛජ්ජකං වා තතො ලභති, තම්පි න පරිභුඤ්ජිතබ්බං. අපිහිතවත්ථුම්පි හි සප්පවිච්ඡිකාදීහි අධිසයිතං ඡඩ්ඩනීයධම්මං තානි කුලානි දෙන්ති. ගන්ධහලිද්දාදිමක්ඛිතොපි තතො පිණ්ඩපාතො න ගහෙතබ්බො. සරීරෙ රොගට්ඨානානි පුඤ්ඡිත්වා ඨපිතභත්තම්පි හි තානි දාතබ්බං මඤ්ඤන්තීති.

වීමංසනවත්ථුස්මිං – වීමංසමානො ද්වෙ වීමංසති – ‘‘සක්කොති නු ඛො ඉමං මාරෙතුං නො’’ති විසං වා වීමංසති, ‘‘මරෙය්‍ය නු ඛො අයං ඉමං විසං ඛාදිත්වා නො’’ති පුග්ගලං වා. උභයථාපි වීමංසාධිප්පායෙන දින්නෙ මරතු වා මා වා ථුල්ලච්චයං. ‘‘ඉදං විසං එතං මාරෙතූ’’ති වා ‘‘ඉදං විසං ඛාදිත්වා අයං මරතූ’’ති වා එවං දින්නෙ පන සචෙ මරති, පාරාජිකං; නො චෙ, ථුල්ලච්චයං.

182-3. ඉතො පරානි තීණි සිලාවත්ථූනි තීණි ඉට්ඨකවාසිගොපානසීවත්ථූනි ච උත්තානත්ථානෙව. න කෙවලඤ්ච සිලාදීනංයෙව වසෙන අයං ආපත්තානාපත්තිභෙදො හොති, දණ්ඩමුග්ගරනිඛාදනවෙමාදීනම්පි වසෙන හොතියෙව, තස්මා පාළියං අනාගතම්පි ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අට්ටකවත්ථූසු – **අට්ටකොති** වෙහාසමඤ්චො වුච්චති; යං සෙතකම්මමාලාකම්මලතාකම්මාදීනං අත්ථාය බන්ධන්ති. තත්ථ **ආවුසො අත්‍රට්ඨිතො බන්ධාහීති** මරණාධිප්පායො යත්‍ර ඨිතො පතිත්වා ඛාණුනා වා භිජ්ජෙය්‍ය, සොබ්භපපාතාදීසු වා මරෙය්‍ය , තාදිසං ඨානං සන්ධායාහ. එත්ථ ච කොචි උපරිඨානං නියාමෙති ‘‘ඉතො පතිත්වා මරිස්සතී’’ති, කොචි හෙට්ඨා ඨානං ‘‘ඉධ පතිත්වා මරිස්සතී’’ති, කොචි උභයම්පි ‘‘ඉතො ඉධ පතිත්වා මරිස්සතී’’ති. තත්‍ර යො උපරි නියමිතට්ඨානා අපතිත්වා අඤ්ඤතො පතති, හෙට්ඨා නියමිතට්ඨානෙ වා අපතිත්වා අඤ්ඤත්ථ පතති, උභයනියාමෙ වා යංකිඤ්චි එකං විරාධෙත්වා පතති, තස්මිං මතෙ විසඞ්කෙතත්තා අනාපත්ති.
විහාරච්ඡාදනවත්ථුස්මිම්පි එසෙව නයො.

අනභිරතිවත්ථුස්මිං – සො කිර භික්ඛු කාමවිතක්කාදීනං සමුදාචාරං දිස්වා නිවාරෙතුං අසක්කොන්තො සාසනෙ අනභිරතො ගිහිභාවාභිමුඛො ජාතො. තතො චින්තෙසි – ‘‘යාව සීලභෙදං න පාපුණාමි තාව මරිස්සාමී’’ති. අථ තං පබ්බතං අභිරුහිත්වා පපාතෙ පපතන්තො අඤ්ඤතරං විලීවකාරං ඔත්ථරිත්වා මාරෙසි. **විලීවකාරන්ති** වෙණුකාරං. **න ච භික්ඛවෙ අත්තානං පාතෙතබ්බන්ති** න අත්තා පාතෙතබ්බො. විභත්තිබ්‍යත්තයෙන පනෙතං වුත්තං. එත්ථ ච න කෙවලං න පාතෙතබ්බං, අඤ්ඤෙනපි යෙන කෙනචි උපක්කමෙන අන්තමසො ආහාරුපච්ඡෙදෙනපි න මාරෙතබ්බො. යොපි හි ගිලානො විජ්ජමානෙ භෙසජ්ජෙ ච උපට්ඨාකෙසු ච මරිතුකාමො ආහාරං උපච්ඡින්දති, දුක්කටමෙව. යස්ස පන මහාආබාධො චිරානුබද්ධො, භික්ඛූ උපට්ඨහන්තා කිලමන්ති ජිගුච්ඡන්ති ‘‘කදා නු ඛො ගිලානතො මුච්චිස්සාමා’’ති අට්ටීයන්ති. සචෙ සො ‘‘අයං අත්තභාවො පටිජග්ගියමානොපි න තිට්ඨති, භික්ඛූ ච කිලමන්තී’’ති ආහාරං උපච්ඡින්දති, භෙසජ්ජං න සෙවති වට්ටති. යො පන ‘‘අයං රොගො ඛරො, ආයුසඞ්ඛාරා න තිට්ඨන්ති, අයඤ්ච මෙ විසෙසාධිගමො හත්ථප්පත්තො විය දිස්සතී’’ති උපච්ඡින්දති වට්ටතියෙව. අගිලානස්සාපි උප්පන්නසංවෙගස්ස ‘‘ආහාරපරියෙසනං නාම පපඤ්චො, කම්මට්ඨානමෙව අනුයුඤ්ජිස්සාමී’’ති කම්මට්ඨානසීසෙන උපච්ඡින්දන්තස්ස වට්ටති. විසෙසාධිගමං බ්‍යාකරිත්වා ආහාරං උපච්ඡින්දති, න වට්ටති. සභාගානඤ්හි ලජ්ජීභික්ඛූනං කථෙතුං වට්ටති.

සිලාවත්ථුස්මිං – **දවායාති** දවෙන හස්සෙන; ඛිඩ්ඩායාති අත්ථො. **සිලාති** පාසාණො; න කෙවලඤ්ච පාසාණො, අඤ්ඤම්පි යංකිඤ්චි දාරුඛණ්ඩං වා ඉට්ඨකාඛණ්ඩං වා හත්ථෙන වා යන්තෙන වා පවිජ්ඣිතුං න වට්ටති. චෙතියාදීනං අත්ථාය පාසාණාදයො හසන්තා හසන්තා පවට්ටෙන්තිපි ඛිපන්තිපි උක්ඛිපන්තිපි කම්මසමයොති වට්ටති. අඤ්ඤම්පි ඊදිසං නවකම්මං වා කරොන්තා භණ්ඩකං වා ධොවන්තා රුක්ඛං වා ධොවනදණ්ඩකං වා උක්ඛිපිත්වා පවිජ්ඣන්ති, වට්ටති. භත්තවිස්සග්ගකාලාදීසු කාකෙ වා සොණෙ වා කට්ඨං වා කථලං වා ඛිපිත්වා පලාපෙති, වට්ටති.

184. **සෙදනාදිවත්ථූනි** සබ්බානෙව උත්තානත්ථානි. එත්ථ ච **අහං කුක්කුච්චකොති** න ගිලානුපට්ඨානං න කාතබ්බං, හිතකාමතාය සබ්බං ගිලානස්ස බලාබලඤ්ච රුචිඤ්ච සප්පායාසප්පායඤ්ච උපලක්ඛෙත්වා කාතබ්බං.

185. ජාරගබ්භිනිවත්ථුස්මිං – **පවුත්ථපතිකාති** පවාසං ගතපතිකා. **ගබ්භපාතනන්ති** යෙන පරිභුත්තෙන ගබ්භො පතති, තාදිසං භෙසජ්ජං. ද්වෙ **පජාපතිකවත්ථූනි** උත්තානත්ථානෙව. **ගබ්භමද්දනවත්ථුස්මිං** – ‘‘මද්දිත්වා පාතෙහී’’ති වුත්තෙ අඤ්ඤෙන මද්දාපෙත්වා පාතෙති, විසඞ්කෙතං. ‘‘මද්දාපෙත්වා පාතාපෙහී’’ති වුත්තෙපි සයං මද්දිත්වා පාතෙති, විසඞ්කෙතමෙව. මනුස්සවිග්ගහෙ පරියායො නාම නත්ථි. තස්මා ‘‘ගබ්භො නාම මද්දිතෙ පතතී’’ති වුත්තෙ සා සයං වා මද්දතු, අඤ්ඤෙන වා මද්දාපෙත්වා පාතෙතු, විසඞ්කෙතො නත්ථි; පාරාජිකමෙව **තාපනවත්ථුස්මිම්පි** එසෙව නයො.

වඤ්ඣිත්ථිවත්ථුස්මිං – **වඤ්ඣිත්ථී** නාම යා ගබ්භං න ගණ්හාති. ගබ්භං අගණ්හනකඉත්ථී නාම නත්ථි, යස්සා පන ගහිතොපි ගබ්භො න සණ්ඨාති, තංයෙව සන්ධායෙතං වුත්තං. උතුසමයෙ කිර සබ්බිත්ථියො ගබ්භං ගණ්හන්ති. යා පනායං ''වඤ්ඣා''ති වුච්චති, තස්සා කුච්ඡියං නිබ්බත්තසත්තානං අකුසලවිපාකො සම්පාපුණාති. තෙ පරිත්තකුසලවිපාකෙන ගහිතපටිසන්ධිකා අකුසලවිපාකෙන අධිභූතා විනස්සන්ති. අභිනවපටිසන්ධියංයෙව හි කම්මානුභාවෙන ද්වීහාකාරෙහි ගබ්භො න සණ්ඨාති – වාතෙන වා පාණකෙහි වා. වාතො සොසෙත්වා අන්තරධාපෙති, පාණකා ඛාදිත්වා. තස්ස පන වාතස්ස පාණකානං වා පටිඝාතාය භෙසජ්ජෙ කතෙ ගබ්භො සණ්ඨහෙය්‍ය; සො භික්ඛු තං අකත්වා අඤ්ඤං ඛරභෙසජ්ජං අදාසි. තෙන සා කාලමකාසි. භගවා භෙසජ්ජස්ස කටත්තා දුක්කටං පඤ්ඤාපෙසි.

දුතියවත්ථුස්මිම්පි එසෙව නයො. තස්මා ආගතාගතස්ස පරජනස්ස භෙසජ්ජං න කාතබ්බං, කරොන්තො දුක්කටං ආපජ්ජති. පඤ්චන්නං පන සහධම්මිකානං කාතබ්බං භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස සාමණෙරියාති. සමසීලසද්ධාපඤ්ඤානඤ්හි එතෙසං තීසු සික්ඛාසු යුත්තානං භෙසජ්ජං අකාතුං න ලබ්භති, කරොන්තෙන ච සචෙ තෙසං අත්ථි, තෙසං සන්තකං ගහෙත්වා යොජෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ නත්ථි, අත්තනො සන්තකං කාතබ්බං. සචෙ අත්තනොපි නත්ථි, භික්ඛාචාරවත්තෙන වා ඤාතකපවාරිතට්ඨානතො වා පරියෙසිතබ්බං. අලභන්තෙන ගිලානස්ස අත්ථාය අකතවිඤ්ඤත්තියාපි ආහරිත්වා කාතබ්බං.

අපරෙසම්පි පඤ්චන්නං කාතුං වට්ටති – මාතු, පිතු, තදුපට්ඨාකානං, අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස, පණ්ඩුපලාසස්සාති. **පණ්ඩුපලාසො** නාම යො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො යාව පත්තචීවරං පටියාදියති තාව විහාරෙ වසති. තෙසු සචෙ මාතාපිතරො ඉස්සරා හොන්ති, න පච්චාසීසන්ති, අකාතුං වට්ටති. සචෙ පන රජ්ජෙපි ඨිතා පච්චාසීසන්ති, අකාතුං න වට්ටති. භෙසජ්ජං පච්චාසීසන්තානං භෙසජ්ජං දාතබ්බං, යොජෙතුං අජානන්තානං යොජෙත්වා දාතබ්බං. සබ්බෙසං අත්ථාය සහධම්මිකෙසු වුත්තනයෙනෙව පරියෙසිතබ්බං. සචෙ පන මාතරං විහාරෙ ආනෙත්වා ජග්ගති, සබ්බං පරිකම්මං අනාමසන්තෙන කාතබ්බං. ඛාදනීයං භොජනීයං සහත්ථා දාතබ්බං. පිතා පන යථා සාමණෙරො එවං සහත්ථෙන න්හාපනසම්බාහනාදීනි කත්වා උපට්ඨාතබ්බො. යෙ ච මාතාපිතරො උපට්ඨහන්ති පටිජග්ගන්ති, තෙසම්පි එවමෙව කාතබ්බං. **වෙය්‍යාවච්චකරො** නාම යො වෙතනං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ දාරූනි වා ඡින්දති, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කම්මං කරොති, තස්ස රොගෙ උප්පන්නෙ යාව ඤාතකා න පස්සන්ති තාව භෙසජ්ජං කාතබ්බං. යො පන භික්ඛුනිස්සිතකොව හුත්වා සබ්බකම්මානි කරොති, තස්ස භෙසජ්ජං කාතබ්බමෙව. පණ්ඩුපලාසෙපි සාමණෙරෙ විය පටිපජ්ජිතබ්බං.

අපරෙසම්පි දසන්නං කාතුං වට්ටති – ජෙට්ඨභාතු, කනිට්ඨභාතු, ජෙට්ඨභගිනියා, කනිට්ඨභගිනියා, චූළමාතුයා, මහාමාතුයා, චූළපිතුනො, මහාපිතුනො, පිතුච්ඡාය, මාතුලස්සාති. තෙසං පන සබ්බෙසම්පි කරොන්තෙන තෙසංයෙව සන්තකං භෙසජ්ජං ගහෙත්වා කෙවලං යොජෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ පන නප්පහොන්ති, යාචන්ති ච ''දෙථ නො, භන්තෙ, තුම්හාකං පටිදස්සාමා''ති තාවකාලිකං දාතබ්බං. සචෙපි න යාචන්ති, ''අම්හාකං භෙසජ්ජං අත්ථි, තාවකාලිකං ගණ්හථා''ති වත්වා වා ''යදා නෙසං භවිස්සති තදා දස්සන්තී''ති ආභොගං වා කත්වා දාතබ්බං. සචෙ පටිදෙන්ති, ගහෙතබ්බං, නො චෙ දෙන්ති, න චොදෙතබ්බා. එතෙ දස ඤාතකෙ ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙසං න කාතබ්බං.

එතෙසං පුත්තපරම්පරාය පන යාව සත්තමො කුලපරිවට්ටො තාව චත්තාරො පච්චයෙ ආහරාපෙන්තස්ස අකතවිඤ්ඤත්ති වා භෙසජ්ජං කරොන්තස්ස වෙජ්ජකම්මං වා කුලදූසකාපත්ති වා න හොති. සචෙ භාතුජායා භගිනිසාමිකො වා ගිලානා හොන්ති, ඤාතකා චෙ, තෙසම්පි වට්ටති. අඤ්ඤාතකා චෙ, භාතු ච භගිනියා ච කත්වා දාතබ්බං, ''තුම්හාකං ජග්ගනට්ඨානෙ දෙථා''ති. අථ වා තෙසං පුත්තානං කත්වා දාතබ්බං, ''තුම්හාකං මාතාපිතූනං දෙථා''ති. එතෙනුපායෙන සබ්බපදෙසුපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

තෙසං අත්ථාය ච සාමණෙරෙහි අරඤ්ඤතො භෙසජ්ජං ආහරාපෙන්තෙන ඤාතිසාමණෙරෙහි වා ආහරාපෙතබ්බං. අත්තනො අත්ථාය වා ආහරාපෙත්වා දාතබ්බං. තෙහිපි ''උපජ්ඣායස්ස ආහරාමා''ති වත්තසීසෙන ආහරිතබ්බං. උපජ්ඣායස්ස මාතාපිතරො ගිලානා විහාරං ආගච්ඡන්ති, උපජ්ඣායො ච දිසාපක්කන්තො හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන උපජ්ඣායස්ස සන්තකං භෙසජ්ජං දාතබ්බං. නො චෙ අත්ථි, අත්තනො භෙසජ්ජං උපජ්ඣායස්ස පරිච්චජිත්වා දාතබ්බං. අත්තනොපි අසන්තෙ වුත්තනයෙන පරියෙසිත්වා උපජ්ඣායස්ස සන්තකං කත්වා දාතබ්බං. උපජ්ඣායෙනපි සද්ධිවිහාරිකස්ස මාතාපිතූසු එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. එස නයො ආචරියන්තෙවාසිකෙසුපි. අඤ්ඤොපි යො ආගන්තුකො වා චොරො වා යුද්ධපරාජිතො ඉස්සරො වා ඤාතකෙහි පරිච්චත්තො කපණො වා ගමියමනුස්සො වා ගිලානො හුත්වා විහාරං පවිසති, සබ්බෙසං අපච්චාසීසන්තෙන භෙසජ්ජං කාතබ්බං.

සද්ධං කුලං හොති චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨායකං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මාතාපිතුට්ඨානියං, තත්‍ර චෙ කොචි ගිලානො හොති, තස්සත්ථාය විස්සාසෙන ''භෙසජ්ජං කත්වා භන්තෙ දෙථා''ති වදන්ති, නෙව දාතබ්බං න කාතබ්බං. අථ පන කප්පියං ඤත්වා එවං පුච්ඡන්ති – ''භන්තෙ, අසුකස්ස නාම රොගස්ස කිං භෙසජ්ජං කරොන්තී''ති? ''ඉදඤ්චිදඤ්ච ගහෙත්වා කරොන්තී''ති වත්තුං වට්ටති. ''භන්තෙ, මය්හං මාතා ගිලානා, භෙසජ්ජං තාව ආචික්ඛථා''ති එවං පුච්ඡිතෙ පන න ආචික්ඛිතබ්බං. අඤ්ඤමඤ්ඤං පන කථා කාතබ්බා – ''ආවුසො, අසුකස්ස නාම භික්ඛුනො ඉමස්මිං රොගෙ කිං භෙසජ්ජං කරිංසූ''ති? ''ඉදඤ්චිදඤ්ච භන්තෙ''ති. තං සුත්වා ඉතරො මාතු භෙසජ්ජං කරොති, වට්ටතෙව.

මහාපදුමත්ථෙරොපි කිර වසභරඤ්ඤො දෙවියා රොගෙ උප්පන්නෙ එකාය ඉත්ථියා ආගන්ත්වා පුච්ඡිතො ''න ජානාමී''ති අවත්වා එවමෙව භික්ඛූහි සද්ධිං සමුල්ලපෙසි. තං සුත්වා තස්සා භෙසජ්ජමකංසු. වූපසන්තෙ ච රොගෙ තිචීවරෙන තීහි ච කහාපණසතෙහි සද්ධිං භෙසජ්ජචඞ්කොටකං පූරෙත්වා ආහරිත්වා ථෙරස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා ''භන්තෙ, පුප්ඵපූජං කරොථා''ති ආහංසු. ථෙරො ''ආචරියභාගො නාමායා''න්ති කප්පියවසෙන ගාහාපෙත්වා පුප්ඵපූජං අකාසි. එවං තාව භෙසජ්ජෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පරිත්තෙ පන ''ගිලානස්ස පරිත්තං කරොථ, භන්තෙ''ති වුත්තෙ න කාතබ්බං, ''භණථා''ති වුත්තෙ පන කාතබ්බං. සචෙ පිස්ස එවං හොති ''මනුස්සා නාම න ජානන්ති, අකයිරමානෙ විප්පටිසාරිනො භවිස්සන්තී''ති කාතබ්බං; ''පරිත්තොදකං පරිත්තසුත්තං කත්වා දෙථා''ති වුත්තෙන පන තෙසංයෙව උදකං හත්ථෙන චාලෙත්වා සුත්තං පරිමජ්ජෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ විහාරතො උදකං අත්තනො සන්තකං වා සුත්තං දෙති, දුක්කටං. මනුස්සා උදකඤ්ච සුත්තඤ්ච ගහෙත්වා නිසීදිත්වා ''පරිත්තං භණථා''ති වදන්ති, කාතබ්බං. නො චෙ ජානන්ති, ආචික්ඛිතබ්බං. භික්ඛූනං නිසින්නානං පාදෙසු උදකං ආකිරිත්වා සුත්තඤ්ච ඨපෙත්වා ගච්ඡන්ති ''පරිත්තං කරොථ, පරිත්තං භණථා''ති න පාදා අපනෙතබ්බා. මනුස්සා හි විප්පටිසාරිනො හොන්ති. අන්තොගාමෙ ගිලානස්සත්ථාය විහාරං පෙසෙන්ති, ''පරිත්තං භණන්තූ''ති භණිතබ්බං. අන්තොගාමෙ රාජගෙහාදීසු රොගෙ වා උපද්දවෙ වා උප්පන්නෙ පක්කොසාපෙත්වා භණාපෙන්ති, **ආටානාටියසුත්තාදීනි** භණිතබ්බානි. ''ආගන්ත්වා ගිලානස්ස සික්ඛාපදානි දෙන්තු, ධම්මං කථෙන්තු. රාජන්තෙපුරෙ වා අමච්චගෙහෙ වා ආගන්ත්වා සික්ඛාපදානි දෙන්තු, ධම්මං කථෙන්තූ''ති පෙසිතෙපි ගන්ත්වා සික්ඛාපදානි දාතබ්බානි, ධම්මො කථෙතබ්බො. ''මතානං පරිවාරත්ථං ආගච්ඡන්තූ''ති පක්කොසන්ති, න ගන්තබ්බං. සීවථිකදස්සනෙ අසුභදස්සනෙ ච මරණස්සතිං පටිලභිස්සාමීති කම්මට්ඨානසීසෙන ගන්තුං වට්ටති. **එවං පරිත්තෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.**

පිණ්ඩපාතෙ පන – අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො කස්ස දාතබ්බො, කස්ස න දාතබ්බො? මාතාපිතූනං තාව දාතබ්බො. සචෙපි කහාපණග්ඝනකො හොති, සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං නත්ථි. මාතාපිතූඋපට්ඨාකානං වෙය්‍යාවච්චකරස්ස පණ්ඩුපලාසස්සාති එතෙසම්පි දාතබ්බො. තත්ථ පණ්ඩුපලාසස්ස ථාලකෙ පක්ඛිපිත්වාපි දාතුං වට්ටති. තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙසං ආගාරිකානං මාතාපිතූනම්පි න වට්ටති. **පබ්බජිතපරිභොගො හි ආගාරිකානං චෙතියට්ඨානියො.** අපිච අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො නාමෙස සම්පත්තස්ස දාමරිකචොරස්සාපි ඉස්සරස්සාපි දාතබ්බො. කස්මා? තෙ හි අදීයමානෙපි ''න දෙන්තී''ති ආමසිත්වා දීයමානෙපි ''උච්ඡිට්ඨකං දෙන්තී''ති කුජ්ඣන්ති. කුද්ධා ජීවිතාපි වොරොපෙන්ති, සාසනස්සාපි අන්තරායං කරොන්ති. රජ්ජං පත්ථයමානස්ස විචරතො චොරනාගස්ස වත්ථු චෙත්ථ කථෙතබ්බං. එවං පිණ්ඩපාතෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පටිසන්ථාරො පන කස්ස කාතබ්බො, කස්ස න කාතබ්බො? පටිසන්ථාරො නාම විහාරං සම්පත්තස්ස යස්ස කස්සචි ආගන්තුකස්ස වා දලිද්දස්ස වා චොරස්ස වා ඉස්සරස්ස වා කාතබ්බොයෙව. කථං? ආගන්තුකං තාව ඛීණපරිබ්බයං විහාරං සම්පත්තං දිස්වා පානීයං දාතබ්බං, පාදමක්ඛනතෙලං දාතබ්බං. කාලෙ ආගතස්ස යාගුභත්තං, විකාලෙ ආගතස්ස සචෙ තණ්ඩුලා අත්ථි; තණ්ඩුලා දාතබ්බා. අවෙලායං සම්පත්තො ''ගච්ඡාහී''ති න වත්තබ්බො. සයනට්ඨානං දාතබ්බං. සබ්බං අපච්චාසීසන්තෙනෙව කාතබ්බං. ''මනුස්සා නාම චතුපච්චයදායකා එවං සඞ්ගහෙ කයිරමානෙ පුනප්පුනං පසීදිත්වා උපකාරං කරිස්සන්තී''ති චිත්තං න උප්පාදෙතබ්බං. චොරානං පන සඞ්ඝිකම්පි දාතබ්බං.

පටිසන්ථාරානිසංසදීපනත්ථඤ්ච චොරනාගවත්ථු, භාතරා සද්ධිං ජම්බුදීපගතස්ස මහානාගරඤ්ඤො වත්ථු, පිතුරාජස්ස රජ්ජෙ චතුන්නං අමච්චානං වත්ථු, අභයචොරවත්ථූති එවමාදීනි බහූනි වත්ථූනි **මහාඅට්ඨකථායං** විත්ථාරතො වුත්තානි.

තත්‍රායං එකවත්ථුදීපනා – සීහළදීපෙ කිර අභයො නාම චොරො පඤ්චසතපරිවාරො එකස්මිං ඨානෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා සමන්තා තියොජනං උබ්බාසෙත්වා වසති. අනුරාධපුරවාසිනො කදම්බනදිං න උත්තරන්ති, චෙතියගිරිමග්ගෙ ජනසඤ්චාරො උපච්ඡින්නො. අථෙකදිවසං චොරො ''චෙතියගිරිං විලුම්පිස්සාමී''ති අගමාසි. ආරාමිකා දිස්වා දීඝභාණකඅභයත්ථෙරස්ස ආරොචෙසුං. ථෙරො ''සප්පිඵාණිතාදීනි අත්ථී''ති පුච්ඡි. ''අත්ථි, භන්තෙ''ති. ''චොරානං දෙථ, තණ්ඩුලා අත්ථී''ති? ''අත්ථි, භන්තෙ, සඞ්ඝස්සත්ථාය ආහටා තණ්ඩුලා ච පත්තසාකඤ්ච ගොරසො චා''ති. ''භත්තං සම්පාදෙත්වා චොරානං දෙථා''ති. ආරාමිකා තථා කරිංසු. චොරා භත්තං භුඤ්ජිත්වා ''කෙනායං පටිසන්ථාරො කතො''ති පුච්ඡිංසු. ''අම්හාකං අය්‍යෙන අභයත්ථෙරෙනා''ති. චොරා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ආහංසු – ''මයං සඞ්ඝස්ස ච චෙතියස්ස ච සන්තකං අච්ඡින්දිත්වා ගහෙස්සාමාති ආගතා, තුම්හාකං පන ඉමිනා පටිසන්ථාරෙනම්හ පසන්නා, අජ්ජ පට්ඨාය විහාරෙ ධම්මිකා රක්ඛා අම්හාකං ආයත්තා හොතු, නාගරා ආගන්ත්වා දානං දෙන්තු, චෙතියං වන්දන්තූ''ති. තතො පට්ඨාය ච නාගරෙ දානං දාතුං ආගච්ඡන්තෙ නදීතීරෙයෙව පච්චුග්ගන්ත්වා රක්ඛන්තා විහාරං නෙන්ති, විහාරෙපි දානං දෙන්තානං රක්ඛං කත්වා තිට්ඨන්ති. තෙපි භික්ඛූනං භුත්තාවසෙසං චොරානං දෙන්ති. ගමනකාලෙපි තෙ චොරා නදීතීරං පාපෙත්වා නිවත්තන්ති.

අථෙකදිවසං භික්ඛුසඞ්ඝෙ ඛීයනකකථා උප්පන්නා ''ථෙරො ඉස්සරවතාය සඞ්ඝස්ස සන්තකං චොරානං අදාසී''ති. ථෙරො සන්නිපාතං කාරාපෙත්වා ආහ – ''චොරා සඞ්ඝස්ස පකතිවට්ටඤ්ච චෙතියසන්තකඤ්ච අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හිස්සාමා''ති ආගමිංසු. අථ නෙසං මයා එවං න හරිස්සන්තීති එත්තකො නාම පටිසන්ථාරො කතො, තං සබ්බම්පි

එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා අග්ඝාපෙථ. තෙන කාරණෙන අවිලුත්තං භණ්ඩං එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා අග්ඝාපෙථාති. තතො සබ්බම්පි ථෙරෙන දින්නකං චෙතියඝරෙ එකං වරපොත්ථකචිත්තත්ථරණං න අග්ඝති. තතො ආහංසු – ''ථෙරෙන කතපටිසන්ථාරො සුකතො චොදෙතුං වා සාරෙතුං වා න ලබ්භා, ගීවා වා අවහාරො වා නත්ථී''ති. එවං මහානිසංසො පටිසන්ථාරොති සල්ලක්ඛෙත්වා කත්තබ්බො පණ්ඩිතෙන භික්ඛුනාති.

187. අඞ්ගුලිපතොදකවත්ථුස්මිං – **උත්තන්තොති** කිලමන්තො. **අනස්සාසකොති** නිරස්සාසො. ඉමස්මිං පන වත්ථුස්මිං යාය ආපත්තියා භවිතබ්බං සා ''ඛුද්දකෙසු නිදිට්ඨා''ති ඉධ න වුත්තා.

තදනන්තරෙ වත්ථුස්මිං – **ඔත්ථරිත්වාති** අක්කමිත්වා. සො කිර තෙහි ආකඩ්ඪියමානො පතිතො. එකො තස්ස උදරං අභිරුහිත්වා නිසීදි. සෙසාපි පන්නරස ජනා පථවියං අජ්ඣොත්ථරිත්වා අදූහලපාසාණා විය මිගං මාරෙසුං. යස්මා පන තෙ කම්මාධිප්පායා, න මරණාධිප්පායා; තස්මා පාරාජිකං න වුත්තං.

භූතවෙජ්ජකවත්ථුස්මිං – **යක්ඛං මාරෙසීති** භූතවිජ්ජාකපාඨකා යක්ඛගහිතං මොචෙතුකාමා යක්ඛං ආවාහෙත්වා මුඤ්චාති වදන්ති. නො චෙ මුඤ්චති, පිට්ඨෙන වා මත්තිකාය වා රූපං කත්වා හත්ථපාදාදීනි ඡින්දන්ති, යං යං තස්ස ඡිජ්ජති තං තං යක්ඛස්ස ඡින්නමෙව හොති. සීසෙ ඡින්නෙ යක්ඛොපි මරති . එවං සොපි මාරෙසි; තස්මා ථුල්ලච්චයං වුත්තං. න කෙවලඤ්ච යක්ඛමෙව, යොපි හි සක්කං දෙවරාජං මාරෙය්‍ය, සොපි ථුල්ලච්චයමෙව ආපජ්ජති.

වාළයක්ඛවත්ථුස්මිං – **වාළයක්ඛවිහාරන්ති** යස්මිං විහාරෙ වාළො චණ්ඩො යක්ඛො වසති, තං විහාරං. යො හි එවරූපං විහාරං අජානන්තො කෙවලං වසනත්ථාය පෙසෙති, අනාපත්ති. යො මරණාධිප්පායො පෙසෙති, සො ඉතරස්ස මරණෙන පාරාජිකං, අමරණෙන ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. යථා ච වාළයක්ඛවිහාරං; එවං යත්ථ වාළසීහබ්‍යග්ඝාදිමිගා වා අජගරකණ්හසප්පාදයො දීඝජාතිකා වා වසන්ති, තං වාළවිහාරං පෙසෙන්තස්සාපි ආපත්තානාපත්තිභෙදො වෙදිතබ්බො. අයං **පාළිමුත්තකනයො**. යථා ච භික්ඛුං වාළයක්ඛවිහාරං පෙසෙන්තස්ස; එවං වාළයක්ඛම්පි භික්ඛුසන්තිකං පෙසෙන්තස්ස ආපත්තානාපත්තිභෙදො වෙදිතබ්බො. එසෙව නයො **වාළකන්තාරාදිවත්ථූසුපි**. කෙවලඤ්හෙත්ථ යස්මිං කන්තාරෙ වාළමිගා වා දීඝජාතිකා වා අත්ථි, සො **වාළකන්තාරො**. යස්මිං චොරා අත්ථි, සො **චොරකන්තාරොති** එවං පදත්ථමත්තමෙව නානං. මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකඤ්ච නාමෙතං සණ්හං, පරියායකථාය න මුච්චති; තස්මා යො වදෙය්‍ය ''අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ චොරො නිසින්නො , යො තස්ස සීසං ඡින්දිත්වා ආහරති, සො රාජතො සක්කාරවිසෙසං ලභතී''ති. තස්ස වචනං වචනං සුත්වා කොචි නං ගන්ත්වා මාරෙති, අයං පාරාජිකො හොතීති.

188. **තං මඤ්ඤමානොති** ආදීසු සො කිර භික්ඛු අත්තනො වෙරිභික්ඛුං මාරෙතුකාමො චින්තෙසි – ''ඉමං මෙ දිවා මාරෙන්තස්ස න සුකරං භවෙය්‍ය සොත්ථිනා ගන්තුං, රත්තිං නං මාරෙස්සාමී''ති සල්ලක්ඛෙත්වා රත්තිං ආගම්ම බහූනං සයිතට්ඨානෙ තං මඤ්ඤමානො තමෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. අපරො තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං, අපරො අඤ්ඤං තස්සෙව සහායං මඤ්ඤමානො තං, අපරො අඤ්ඤං තස්සෙව සහායං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්ස සහායමෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. සබ්බෙසම්පි පාරාජිකමෙව.

අමනුස්සගහිතවත්ථූසු පඨමෙ වත්ථුස්මිං ''යක්ඛං පලාපෙස්සාමී''ති පහාරං අදාසි, ඉතරො ''න දානායං විරජ්ඣිතුං සමත්ථො, මාරෙස්සාමි න''න්ති . එත්ථ ච නමරණාධිප්පායස්ස අනාපත්ති වුත්තාති. න එත්තකෙනෙව අමනුස්සගහිතස්ස පහාරො දාතබ්බො, තාලපණ්ණං පන පරිත්තසුත්තං වා හත්ථෙ වා පාදෙ වා බන්ධිතබ්බං, රතනසුත්තාදීනි පරිත්තානි භණිතබ්බානි, ''මා සීලවන්තං භික්ඛුං විහෙඨෙහී''ති ධම්මකථා කාතබ්බාති. **සග්ගකථාදීනි** උත්තානත්ථානි. යඤ්හෙත්ථ වත්තබ්බං තං වුත්තමෙව.

189. **රුක්ඛච්ඡෙදනවත්ථු** අට්ටබන්ධනවත්ථුසදිසං. අයං පන විසෙසො – යො රුක්ඛෙන ඔත්ථතොපි න මරති , සක්කා ච හොති එකෙන පස්සෙන රුක්ඛං ඡෙත්වා පථවිං වා ඛනිත්වා නික්ඛමිතුං, හත්ථෙ චස්ස වාසි වා කුඨාරී වා අත්ථි, තෙන අපි ජීවිතං පරිච්චජිතබ්බං, න ච රුක්ඛො වා ඡින්දිතබ්බො, න පථවී වා ඛණිතබ්බා. කස්මා? එවං කරොන්තො හි පාචිත්තියං ආපජ්ජති, බුද්ධස්ස ආණං භඤ්ජති, න ජීවිතපරියන්තං සීලං කරොති. තස්මා අපි ජීවිතං පරිච්චජිතබ්බං, න ච සීලන්ති පරිග්ගහෙත්වා න එවං කාතබ්බං. අඤ්ඤස්ස පන භික්ඛුනො රුක්ඛං වා ඡින්දිත්වා පථවිං වා ඛනිත්වා තං නීහරිතුං වට්ටති. සචෙ උදුක්ඛලයන්තකෙන රුක්ඛං පවට්ටෙත්වා නීහරිතබ්බො හොති, තංයෙව රුක්ඛං ඡින්දිත්වා උදුක්ඛලං ගහෙතබ්බන්ති **මහාසුමත්ථෙරො** ආහ. අඤ්ඤම්පි ඡින්දිත්වා ගහෙතුං වට්ටතීති **මහාපදුමත්ථෙරො**. සොබ්භාදීසු පතිතස්සාපි නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා උත්තාරණෙ එසෙව නයො. අත්තනා භූතගාමං ඡින්දිත්වා නිස්සෙණී න කාතබ්බා, අඤ්ඤෙසං කත්වා උද්ධරිතුං වට්ටතීති.

190. දායාලිම්පනවත්ථූසු – **දායං ආලිම්පෙසුන්ති** වනෙ අග්ගිං අදංසු. එත්ථ පන උද්දිස්සානුද්දිස්සවසෙන පාරාජිකානන්තරියථුල්ලච්චයපාචිත්තියවත්ථූනං අනුරූපතො පාරාජිකාදීනි අකුසලරාසිභාවො ච පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ''අල්ලතිණවනප්පගුම්බාදයො ඩය්හන්තූ''ති ආලිම්පෙන්තස්ස ච පාචිත්තියං. ''දබ්බූපකරණානි විනස්සන්තූ''ති ආලිම්පෙන්තස්ස දුක්කටං. ඛිඩ්ඩාධිප්පායෙනාපි දුක්කටන්ති **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං**

වුත්තං. ‘‘යංකිඤ්චි අල්ලසුක්ඛං සඉන්ද්‍රියානින්ද්‍රියං ඩය්හතූ’’ති ආලිම්පෙන්තස්ස වත්ථුවසෙන පාරාජිකථුල්ලච්චයපාචිත්තියදුක්කටානි වෙදිතබ්බානි.

පටග්ගිදානං පන පරිත්තකරණඤ්ච භගවතා අනුඤ්ඤාතං, තස්මා අරඤ්ඤෙ වනකම්මිකෙහි වා දින්නං සයං වා උට්ඨිතං අග්ගිං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘තිණකුටියො මා විනස්සන්තූ’’ති තස්ස අග්ගිනො පටිඅග්ගිං දාතුං වට්ටති, යෙන සද්ධිං ආගච්ඡන්තො අග්ගි එකතො හුත්වා නිරුපාදානො නිබ්බාති. පරිත්තම්පි කාතුං වට්ටති තිණකුටිකානං සමන්තා භූමිතච්ඡනං පරිඛාඛණනං වා, යථා ආගතො අග්ගි උපාදානං අලභිත්වා නිබ්බාති. එතඤ්ච සබ්බං උට්ඨිතෙයෙව අග්ගිස්මිං කාතුං වට්ටති. අනුට්ඨිතෙ අනුපසම්පන්නෙහි කප්පියවොහාරෙන කාරෙතබ්බං. උදකෙන පන නිබ්බාපෙන්තෙහි අප්පාණකමෙව උදකං ආසිඤ්චිතබ්බං.

191. **ආඝාතනවත්ථුස්මිං** – යථා එකප්පහාරවචනෙ; එවං ‘‘ද්වීහි පහාරෙහී’’ති ආදිවචනෙසුපි පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. ‘‘ද්වීහී’’ති වුත්තෙ ච එකෙන පහාරෙන මාරිතෙපි ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණත්තා පාරාජිකං, තීහි මාරිතෙ පන විසඞ්කෙතං. ඉති යථාපරිච්ඡෙදෙ වා පරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ වා අවිසඞ්කෙතං, පරිච්ඡෙදාතික්කමෙ පන සබ්බත්ථ විසඞ්කෙතං හොති, ආණාපකො මුච්චති, වධකස්සෙව දොසො. යථා ච පහාරෙසු; එවං පුරිසෙසුපි ‘‘එකො මාරෙතූ’’ති වුත්තෙ එකෙනෙව මාරිතෙ පාරාජිකං, ද්වීහි මාරිතෙ විසඞ්කෙතං. ‘‘ද්වෙ මාරෙන්තූ’’ති වුත්තෙ එකෙන වා ද්වීහි වා මාරිතෙ පාරාජිකං, තීහි මාරිතෙ විසඞ්කෙතන්ති වෙදිතබ්බං. එකො සඞ්ගාමෙ වෙගෙන ධාවතො පුරිසස්ස සීසං අසිනා ඡින්දති, අසීසකං කබන්ධං ධාවති, තමඤ්ඤො පහරිත්වා පාතෙසි, කස්ස පාරාජිකන්ති වුත්තෙ උපඩ්ඪා ථෙරා ‘‘ගමනූපච්ඡෙදකස්සා’’ති ආහංසු. **ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො** ‘‘සීසච්ඡෙදකස්සා’’ති. එවරූපානිපි වත්ථූනි ඉමස්ස වත්ථුස්ස අත්ථදීපනෙ වත්තබ්බානීති.

192. **තක්කවත්ථුස්මිං** – අනියමෙත්වා ‘‘තක්කං පායෙථා’’ති වුත්තෙ යං වා තං වා තක්කං පායෙත්වා මාරිතෙ පාරාජිකං. නියමෙත්වා පන ‘‘ගොතක්කං මහිංසතක්කං අජිකාතක්ක’’න්ති වා, ‘‘සීතං උණ්හං ධූපිතං අධූපිත’’න්ති වා වුත්තෙ යං වුත්තං, තතො අඤ්ඤං පායෙත්වා මාරිතෙ විසඞ්කෙතං.

ලොණසොවීරකවත්ථුස්මිං – **ලොණසොවීරකං** නාම සබ්බරසාභිසඞ්ඛතං එකං භෙසජ්ජං. තං කිර කරොන්තා හරීතකාමලකවිභීතකකසාවෙ සබ්බධඤ්ඤානි සබ්බඅපරණ්ණානි සත්තන්නම්පි ධඤ්ඤානං ඔදනං කදලිඵලාදීනි සබ්බඵලානි වෙත්තකෙතකඛජ්ජූරිකළීරාදයො සබ්බකළීරෙ මච්ඡමංසඛණ්ඩානි අනෙකානි ච මධුඵාණිතසින්ධවලොණනිකටුකාදීනි භෙසජ්ජානි පක්ඛිපිත්වා කුම්භිමුඛං ලිම්පිත්වා එකං වා ද්වෙ වා තීණි වා සංවච්ඡරානි ඨපෙන්ති, තං පරිපච්චිත්වා ජම්බුරසවණ්ණං හොති. වාතකාසකුට්ඨපණ්ඩුභගන්දරාදීනං සිනිද්ධභොජනං භුත්තානඤ්ච උත්තරපානං භත්තජීරණකභෙසජ්ජං තාදිසං නත්ථි. තං පනෙතං භික්ඛූනං පච්ඡාභත්තම්පි වට්ටති, ගිලානානං පාකතිකමෙව, අගිලානානං පන උදකසම්භින්නං පානපරිභොගෙනාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

තතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාරාජිකං

චතුසච්චවිදූ සත්ථා, චතුත්ථං යං පකාසයි;
පාරාජිකං තස්ස දානි, පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුවිඤ්ඤෙය්‍යං, යං පුබ්බෙ ච පකාසිතං;
තං වජ්ජයිත්වා අස්සාපි, හොති සංවණ්ණනා අයං.

වග්ගුමුදාතීරියභික්ඛුවත්ථුවණ්ණනා

193. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති…පෙ…. ගිහීනං කම්මන්තං අධිට්ඨෙමාති** ගිහීනං ඛෙත්තෙසු චෙව ආරාමාදීසු ච කත්තබ්බකිච්චං අධිට්ඨාම; ‘‘එවං කාතබ්බං, එවං න කාතබ්බ’’න්ති ආචික්ඛාම චෙව අනුසාසාම චාති වුත්තං හොති. **දූතෙය්‍යන්ති** දූතකම්මං. **උත්තරිමනුස්සධම්මස්සාති** මනුස්සෙ උත්තිණ්ණධම්මස්ස; මනුස්සෙ අතික්කමිත්වා බ්‍රහ්මත්තං වා නිබ්බානං වා පාපනකධම්මස්සාති අත්ථො. උත්තරිමනුස්සානං වා සෙට්ඨපුරිසානං ඣායීනඤ්ච අරියානඤ්ච ධම්මස්ස. **අසුකො භික්ඛූති**ආදීසු අත්තනා එවං මන්තයිත්වා පච්ඡා ගිහීනං භාසන්තා ‘‘බුද්ධරක්ඛිතො නාම භික්ඛු පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී, ධම්මරක්ඛිතො දුතියස්සා’’ති එවං නාමවසෙනෙව වණ්ණං භාසිංසූති වෙදිතබ්බො. තත්ථ **එසොයෙව ඛො ආවුසො සෙය්‍යොති** කම්මන්තාධිට්ඨානං දූතෙය්‍යහරණඤ්ච බහුසපත්තං මහාසමාරම්භං න ච සමණසාරුප්පං. තතො පන උභයතොපි එසො එව සෙය්‍යො පාසංසතරො සුන්දරතරො යො අම්හාකං ගිහීනං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස වණ්ණො භාසිතො. කිං වුත්තං හොති? ඉරියාපථං සණ්ඨපෙත්වා නිසින්නං වා චඞ්කමන්තං වා පුථුජ්ජනානං වා අපුථුජ්ජනානං වා ගිහීනං ‘‘අයං අසුකො නාම භික්ඛු පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී’’ති එවමාදිනා නයෙන යො අම්හාකං අඤ්ඤෙන අඤ්ඤස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස

වණ්ණො භාසිතො භවිස්සති, එසො එව සෙය්‍යොති. අනාගතසම්බන්ධෙ පන අසති න එතෙහි සො තස්මිං ඛණෙ භාසිතොව යස්මා න යුජ්ජති, තස්මා අනාගතසම්බන්ධං කත්වා ''යො එවං භාසිතො භවිස්සති, සො එව සෙය්‍යො''ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ලක්ඛණං පන සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බං.

194. **වණ්ණවා අහෙසුන්ති** අඤ්ඤෙදායෙව නෙසං අභිනවො සරීරවණ්ණො උප්පජ්ජි, තෙන වණ්ණෙන වණ්ණවන්තො අහෙසුං. **පීණින්ද්‍රියාති** පඤ්චහි පසාදෙහි අභිනිවිට්ඨොකාසස්ස පරිපුණ්ණත්තා මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අමිලාතභාවෙන පීණින්ද්‍රියා. **පසන්නමුඛවණ්ණාති** කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වණ්ණවන්තො සරීරවණ්ණතො පන නෙසං මුඛවණ්ණො අධිකතරං පසන්නො; අච්ඡො අනාවිලො පරිසුද්ධොති අත්ථො. **විප්පසන්නඡවිවණ්ණාති** යෙන ච තෙ මහාකණිකාරපුප්ඵාදිසදිසෙන වණ්ණෙන වණ්ණවන්තො, තාදිසො අඤ්ඤෙසම්පි මනුස්සානං වණ්ණො අත්ථි. යථා පන ඉමෙසං; එවං න තෙසං ඡවිවණ්ණො විප්පසන්නො. තෙන වුත්තං – ''විප්පසන්නඡවිවණ්ණා''ති. ඉතිහ තෙ භික්ඛූ නෙව උද්දෙසං න පරිපුච්ඡං න කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තා. අථ ඛො කුහකතාය අභූතගුණසංවණ්ණනාය ලද්ධානි පණීතභොජනානි භුඤ්ජිත්වා යථාසුඛං නිද්දාරාමතං සඞ්ගණිකාරාමතඤ්ච අනුයුඤ්ජන්තා ඉමං සරීරසොභං පාපුණිංසු, යථා තං බාලා හත්ථිමිගප්පටිභාගාති.

වග්ගුමුදාතීරියාති වග්ගුමුදාතීරවාසිනො. **කච්චි භික්ඛවෙ ඛමනීයන්ති** භික්ඛවෙ කච්චි තුම්හාකං ඉදං චතුචක්කං නවද්වාරං සරීරයන්තං ඛමනීයං සක්කා ඛමිතුං සහිතුං පරිහරිතුං න කිඤ්චි දුක්ඛං උප්පාදෙතීති. **කච්චි යාපනීයන්ති** කච්චි සබ්බකිච්චෙසු යාපෙතුං ගමෙතුං සක්කා, න කිඤ්චි අන්තරායං දස්සෙතීති. **කුච්ඡි පරිකන්තොති** කුච්ඡි පරිකන්තිතො වරං භවෙය්‍ය; ''පරිකත්තො''තිපි පාඨො යුජ්ජති. එවං වග්ගුමුදාතීරියෙ අනෙකපරියායෙන විගරහිත්වා ඉදානි යස්මා තෙහි කතකම්මං චොරකම්මං හොති, තස්මා ආයතිං අඤ්ඤෙසම්පි එවරූපස්ස කම්මස්ස අකරණත්ථං අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි.

195. ආමන්තෙත්වා ච පන **''පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ මහාචොරා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **සන්තො සංවිජ්ජමානාති** අත්ථි චෙව උපලබ්භන්ති චාති වුත්තං හොති. **ඉධාති** ඉමස්මිං සත්තලොකෙ. **එවං හොතීති** එවං පුබ්බභාගෙ ඉච්ඡා උප්පජ්ජති. **කුදාස්සු නාමාහන්ති** එත්ථ සුඉති නිපාතො; කුදා නාමාති අත්ථො. **සො අපරෙන සමයෙනාති** සො පුබ්බභාගෙ එවං චින්තෙත්වා අනුක්කමෙන පරිසං වඩ්ඪෙන්තො පන්ථදූහනකම්මං පච්චන්තිමගාමවිලොපන්ති එවමාදීනි කත්වා වෙපුල්ලප්පත්තපරිසො හුත්වා ගාමෙපි අගාමෙ, ජනපදෙපි අජනපදෙ කරොන්තො **හනන්තො ඝාතෙන්තො ඡින්දන්තො ඡෙදාපෙන්තො පචන්තො පාචෙන්තො.**

ඉති බාහිරකමහාචොරං දස්සෙත්වා තෙන සදිසෙ සාසනෙ පඤ්ච මහාචොරෙ දස්සෙතුං **''එවමෙව ඛො''**තිආදිමාහ. තත්ථ **පාපභික්ඛුනොති** අඤ්ඤෙසු ඨානෙසු මූලච්ඡින්නො පාරාජිකප්පත්තො ''පාපභික්ඛූ''ති වුච්චති. ඉධ පන පාරාජිකං අනාපන්නො ඉච්ඡාචාරෙ ඨිතො බුද්ධානුබුද්ධකානි සික්ඛාපදානි මද්දිත්වා විචරන්තො ''පාපභික්ඛූ''ති අධිප්පෙතො. තස්සාපි බාහිරකචොරස්ස විය පුබ්බභාගෙ එවං හොති – **''කුදාස්සු නාමාහං...පෙ.... පරික්ඛාරාන''**න්ති. තත්ථ **සක්කතොති** සක්කාරප්පත්තො. **ගරුකතොති** ගරුකාරප්පත්තො. **මානිතොති** මනසා පියායිතො. **පූජිතොති** චතුපච්චයාභිහාරපූජාය පූජිතො. **අපචිතොති** අපචිතිප්පත්තො. තත්ථ යස්ස චත්තාරො පච්චයෙ සක්කරිත්වා සුට්ඨු අභිසඞ්ඛතෙ පණීතපණීතෙ කත්වා දෙන්ති, සො සක්කතො. යස්මිං ගරුභාවං පච්චුපෙත්වා දෙන්ති, සො ගරුකතො. යං මනසා පියායන්ති, සො මානිතො. යස්ස සබ්බම්පෙතං කරොන්ති, සො පූජිතො. යස්ස අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මාදිවසෙන පරමනිපච්චකාරං කරොන්ති, සො අපචිතො. ඉමස්ස ච පන සබ්බම්පි ඉමං ලොකාමිසං පත්ථයමානස්ස එවං හොති.

සො අපරෙන සමයෙනාති සො පුබ්බභාගෙ එවං චින්තෙත්වා අනුක්කමෙන සික්ඛාය අතිබ්බගාරවෙ උද්ධතෙ උන්නළෙ චපලෙ මුඛරෙ විකිණ්ණවාචෙ මුට්ඨස්සතී අසම්පජානෙ පාකතින්ද්‍රියෙ ආචරියුපජ්ඣායෙහි පරිච්චත්තකෙ ලාභගරුකෙ පාපභික්ඛූ සඞ්ගණ්හිත්වා ඉරියාපථසණ්ඨපනාදීනි කුහකවත්තානි සික්ඛාපෙත්වා ''අයං ථෙරො අසුකස්මිං නාම සෙනාසනෙ වස්සං උපගම්ම වත්තපටිපත්තිං පූරයමානො වස්සං වසිත්වා නිග්ගතො''ති ලොකසම්මතසෙනාසනසංවණ්ණනාදීහි උපායෙහි ලොකං පරිපාචෙතුං පටිබලෙහි ජාතකාදීසු කතපරිචයෙහි සරසම්පන්නෙහි පාපභික්ඛූහි සංවණ්ණියමානගුණො හුත්වා **සතෙන වා සහස්සෙන වා පරිවුතො...පෙ.... භෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. අයං භික්ඛවෙ පඨමො මහාචොරොති** අයං සන්ධිච්ඡෙදාදිචොරකො විය න එකං කුලං න ද්වෙ, අථ ඛො මහාජනං වඤ්චෙත්වා චතුපච්චයගහණතො **''පඨමො මහාචොරො''**ති වෙදිතබ්බො. යෙ පන සුත්තන්තිකා වා ආභිධම්මිකා වා විනයධරා වා භික්ඛූ භික්ඛාචාරෙ අසම්පජ්ජමානෙ පාළිං වාචෙන්තා අට්ඨකථං කථෙන්තා අනුමොදනාය ධම්මකථාය ඉරියාපථසම්පත්තියා ච ලොකං පසාදෙන්තා ජනපදචාරිකං චරන්ති සක්කතා ගරුකතා මානිතා පූජිතා අපචිතා, තෙ ''තන්තිපවෙණිඝටනකා සාසනජොතකා''ති වෙදිතබ්බා.

තථාගතප්පවෙදිතන්ති තථාගතෙන පටිවිද්ධං පච්චක්ඛකතං ජානාපිතං වා. **අත්තනො දහතීති** පරිසමජ්ඣෙ පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සංසන්දිත්වා මධුරෙන සරෙන පසාදනීයං සුත්තන්තං කථෙත්වා ධම්මකථාවසෙන අච්ඡරියබ්භුතජාතෙන විඤ්ඤූජනෙන ''අහො, භන්තෙ, පාළි ච අට්ඨකථා ච සුපරිසුද්ධා, කස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හිත්ථා''ති පුච්ඡිතො ''කො අම්හාදිසෙ උග්ගහාපෙතුං සමත්ථො''ති ආචරියං අනුද්දිසිත්වා අත්තනා පටිවිද්ධං

සයම්භුඤාණාධිගතං ධම්මවිනයං පවෙදෙති. අයං තථාගතෙන සතසහස්සකප්පාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන පටිවිද්ධධම්මත්ථෙනකො **දුතියො මහාචොරො.**

සුද්ධං බ්‍රහ්මචාරින්ති ඛීණාසවභික්ඛුං. **පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තන්ති** නිරුපක්කිලෙසං සෙට්ඨචරියං චරන්තං; අඤ්ඤම්පි වා අනාගාමිං ආදිං කත්වා යාව සීලවන්තං පුථුජ්ජනං අවිප්පටිසාරාදිවත්ථුකං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තං. **අමූලකෙන අබ්‍රහ්මචරියෙන අනුද්ධංසෙතීති** තස්මිං පුග්ගලෙ අවිජ්ජමානෙන අන්තිමවත්ථුනා අනුවදති චොදෙති; අයං විජ්ජමානගුණමක්ඛී අරියගුණත්ථෙනකො **තතියො මහාචොරො.**

ගරුභණ්ඩානි ගරුපරික්ඛාරානීති යථා අදින්නාදානෙ ''චතුරො ජනා සංවිධාය ගරුභණ්ඩං අවාහරු''න්ති (පරි. 479) එත්ථ පඤ්චමාසකග්ඝනකං ''ගරුභණ්ඩ''න්ති වුච්චති, ඉධ පන න එවං. අථ ඛො ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානි න විස්සජ්ජෙතබ්බානි සඞ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා. විස්සජ්ජිතානිපි අවිස්සජ්ජිතානි හොන්ති. යො විස්සජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. කතමානි පඤ්ච? ආරාමො, ආරාමවත්ථු…පෙ…. දාරුභණ්ඩං, මත්තිකාභණ්ඩ''න්ති වචනතො අවිස්සජ්ජිතබ්බත්තා ගරුභණ්ඩානි. ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, අවෙභඞ්ගියානි න විභජිතබ්බානි සඞ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා. විභත්තානිපි අවිභත්තානි හොන්ති. යො විභජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. කතමානි පඤ්ච? ආරාමො, ආරාමවත්ථු…පෙ…. දාරුභණ්ඩං, මත්තිකාභණ්ඩ''න්ති (චූළව. 322) වචනතො අවෙභඞ්ගියත්තා සාධාරණපරික්ඛාරභාවෙන ගරුපරික්ඛාරානි. **ආරාමො ආරාමවත්ථූති**ආදීසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානී''ති **ඛන්ධකෙ** ආගතසුත්තවණ්ණනායමෙව භණිස්සාම. **තෙහි ගිහී සඞ්ගණ්හාතීති** තානි දත්වා දත්වා ගිහීං සඞ්ගණ්හාති අනුග්ගණ්හාති. **උපලාපෙතීති** ''අහො අම්හාකං අය්‍යො''ති එවං ලපනකෙ අනුබන්ධනකෙ සස්නෙහෙ කරොති. අයං අවිස්සජ්ජියං අවෙභඞ්ගියඤ්ච ගරුපරික්ඛාරං ථාවතො ථෙනෙත්වා ගිහි සඞ්ගණ්හනකො **චතුත්ථො මහාචොරො.** සො ච පනායං ඉමං ගරුභණ්ඩං කුලසඞ්ගණ්හනත්ථං විස්සජ්ජෙන්තො කුලදූසකදුක්කටං ආපජ්ජති. පබ්බාජනීයකම්මාරහො ච හොති. භික්ඛුසඞ්ඝං අභිභවිත්වා ඉස්සරවතාය විස්සජ්ජෙන්තො ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. ථෙය්‍යචිත්තෙන විස්සජ්ජෙන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බොති.

අයං අග්ගො මහාචොරොති අයං ඉමෙසං චොරානං ජෙට්ඨචොරො; ඉමිනා සදිසො චොරො නාම නත්ථි, යො පඤ්චින්ද්‍රියග්ගහණාතීතං අතිසණ්හසුඛුමං ලොකුත්තරධම්මං ථෙනෙති. කිං පන සක්කා ලොකුත්තරධම්මො හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි විය වඤ්චෙත්වා ථෙනෙත්වා ගහෙතුන්ති? න සක්කා, තෙනෙවාහ – **''යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතී''**ති. අයඤ්හි අත්තනි අසන්තං තං ධම්මං කෙවලං ''අත්ථි මය්හං එසො''ති උල්ලපති, න පන සක්කොති ඨානා චාවෙතුං, අත්තනි වා සංවිජ්ජමානං කාතුං. අථ කස්මා චොරොති වුත්තොති? යස්මා තං උල්ලපිත්වා අසන්තසම්භාවනාය උප්පන්නෙ පච්චයෙ ගණ්හාති. එවඤ්හි ගණ්හතා තෙ පච්චයා සුඛුමෙන උපායෙන වඤ්චෙත්වා ථෙනෙත්වා ගහිතා හොන්ති. තෙනෙවාහ – **''තං කිස්ස හෙතු? ථෙය්‍යාය වො භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තො''**ති. අයඤ්හි එත්ථ අත්ථො – යං අවොචුම්හ – ''අයං අග්ගො මහාචොරො, යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතී''ති . **තං කිස්ස හෙතූති** කෙන කාරණෙන එතං අවොචුම්හාති චෙ. **''ථෙය්‍යාය වො භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තො''**ති භික්ඛවෙ යස්මා සො තෙන රට්ඨපිණ්ඩො ථෙය්‍යාය ථෙය්‍යචිත්තෙන භුත්තො හොති. එත්ථ හි වොකාරො ''යෙ හි වො අරියා අරඤ්ඤවනපත්ථානී''තිආදීසු (ම. නි. 1.35-36) විය පදපූරණමත්තෙ නිපාතො. තස්මා ''තුම්හෙහි භුත්තො''ති එවමස්ස අත්ථො න දට්ඨබ්බො.

ඉදානි තමෙවත්ථං ගාථාහි විභූතතරං කරොන්තො **''අඤ්ඤථා සන්ත''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **අඤ්ඤථා සන්තන්ති** අපරිසුද්ධකායසමාචාරාදිකෙන අඤ්ඤෙනාකාරෙන සන්තං. **අඤ්ඤථා යො පවෙදයෙති** පරිසුද්ධකායසමාචාරාදිකෙන අඤ්ඤෙන ආකාරෙන යො පවෙදෙය්‍ය. ''පරමපරිසුද්ධො අහං, අත්ථි මෙ අබ්භන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මො''ති එවං ජානාපෙය්‍ය. පවෙදෙත්වා ච පන තාය පවෙදනාය උප්පන්නං භොජනං අරහා විය භුඤ්ජති. **නිකච්ච කිතවස්සෙව භුත්තං ථෙය්‍යෙන තස්ස තන්ති නිකච්චාති** වඤ්චෙත්වා අඤ්ඤථා සන්තං අඤ්ඤථා දස්සෙත්වා. අගුම්බඅගච්ඡභූතමෙව සාඛාපලාසපල්ලවාදිච්ඡාදනෙන ගුම්බමිව ගච්ඡමිව ච අත්තානං දස්සෙත්වා. **කිතවස්සෙවාති** වඤ්චකස්ස කෙරාටිකස්ස ගුම්බගච්ඡසඤ්ඤාය අරඤ්ඤෙ ආගතාගතෙ සකුණෙ ගහෙත්වා ජීවිතකප්පකස්ස සාකුණිකස්සෙව. **භුත්තං ථෙය්‍යෙන තස්ස තන්ති** තස්සාපි අනරහන්තස්සෙව සතො අරහන්තභාවං දස්සෙත්වා ලද්ධභොජනං භුඤ්ජතො; යං තං භුත්තං තං යථා සාකුණිකකිතවස්ස නිකච්ච වඤ්චෙත්වා සකුණග්ගහණං, එවං මනුස්සෙ වඤ්චෙත්වා ලද්ධස්ස භොජනස්ස භුත්තත්තා ථෙය්‍යෙන භුත්තං නාම හොති.

ඉමං පන අත්ථවසං අජානන්තා යෙ එවං භුඤ්ජන්ති, **කාසාවකණ්ඨා…පෙ…. නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙ කාසාවකණ්ඨාති** කාසාවෙන වෙඨිතකණ්ඨා. එත්තකමෙව අරියද්ධජධාරණමත්තං, සෙසං සාමඤ්ඤං නත්ථීති වුත්තං හොති. ''භවිස්සන්ති ඛො පනානන්ද අනාගතමද්ධානං ගොත්‍රභුනො කාසාවකණ්ඨා''ති (ම. නි. 3.380) එවං වුත්තදුස්සීලානං එතං අධිවචනං. **පාපධම්මාති** ලාමකධම්මා. **අසඤ්ඤතාති** කායාදීහි අසඤ්ඤතා. **පාපාති** ලාමකපුග්ගලා. **පාපෙහි කම්මෙහීති** තෙහි කරණකාලෙ ආදීනවං අදිස්වා කතෙහි පරවඤ්චනාදීහි පාපකම්මෙහි. **නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙති** නිරස්සාදං දුග්ගතිං තෙ උපපජ්ජන්ති; තස්මා **සෙය්‍යො අයොගුළොති** ගාථා. තස්සත්ථො – සචායං දුස්සීලො අසඤ්ඤතො ඉච්ඡාචාරෙ ඨිතො කුහනාය ලොකං වඤ්චකො පුග්ගලො තත්තං අග්ගිසිඛූපමං අයොගුළං භුඤ්ජෙය්‍ය අජ්ඣොහරෙය්‍ය, තස්ස යඤ්චෙතං රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජෙය්‍ය, යඤ්චෙතං අයොගුළං, තෙසු ද්වීසු අයොගුළොව භුත්තො සෙය්‍යො සුන්දරතරො පණීතතරො ච භවෙය්‍ය, න හි අයොගුළස්ස භුත්තත්තා සම්පරායෙ

සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙනාපි දුජ්ජානපරිච්ඡෙදං දුක්ඛං අනුභවති. එවං පටිලද්ධස්ස පන තස්ස රට්ඨපිණ්ඩස්ස භුත්තත්තා සම්පරායෙ වුත්තප්පකාරං දුක්ඛං අනුභොති, අයඤ්හි කොටිප්පත්තො මිච්ඡාජීවොති.

එවං පාපකිරියාය අනාදීනවදස්සාවීනං ආදීනවං දස්සෙත්වා ''අථ ඛො භගවා වග්ගුමුදාතීරියෙ භික්ඛූ අනෙකපරියායෙන විගරහිත්වා දුබ්භරතාය දුප්පොසතාය…පෙ…. ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා''ති ච වත්වා චතුත්ථපාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්තො **''යො පන භික්ඛු අනභිජාන''**න්ති ආදිමාහ.

එවං මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්හං කත්වා චතුත්ථපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුප්පඤ්ඤත්තත්ථාය අධිමානවත්ථු උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථං එතං වුත්තං – ''එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛූනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතී''ති.

අධිමානවත්ථුවණ්ණනා

196. තත්ථ **අදිට්ඨෙ දිට්ඨසඤ්ඤිනොති** අරහත්තෙ ඤාණචක්ඛුනා අදිට්ඨෙයෙව ''දිට්ඨං අම්හෙහි අරහත්ත''න්ති දිට්ඨසඤ්ඤිනො හුත්වා. එස නයො අප්පත්තාදීසු. අයං පන විසෙසො – **අප්පත්තෙති** අත්තනො සන්තානෙ උප්පත්තිවසෙන අප්පත්තෙ. **අනධිගතෙති** මග්ගභාවනාය අනධිගතෙ; අප්පටිලද්ධෙතිපි අත්ථො. **අසච්ඡිකතෙති** අප්පටිවිද්ධෙ පච්චවෙක්ඛණවසෙන වා අප්පච්චක්ඛකතෙ. **අධිමානෙනාති** අධිගතමානෙන; ''අධිගතා මය''න්ති එවං උප්පන්නමානෙනාති අත්ථො, අධිකමානෙන වා ථද්ධමානෙනාති අත්ථො. **අඤ්ඤං බ්‍යාකරිංසූති** අරහත්තං බ්‍යාකරිංසු; ''පත්තං ආවුසො අම්හෙහි අරහත්තං, කතං කරණීය''න්ති භික්ඛූනං ආරොචෙසුං. තෙසං මග්ගෙන අප්පහීනකිලෙසත්තා කෙවලං සමථවිපස්සනාබලෙන වික්ඛම්භිතකිලෙසානං අපරෙන සමයෙන තථාරූපපච්චයසමායොගෙ **රාගාය චිත්තං නමති;** රාගත්ථාය නමතීති අත්ථො. එස නයො ඉතරෙසු.

තඤ්ච ඛො එතං අබ්බොහාරිකන්ති තඤ්ච ඛො එතං තෙසං අඤ්ඤබ්‍යාකරණං අබ්බොහාරිකං ආපත්තිපඤ්ඤාපනෙ වොහාරං න ගච්ඡති; ආපත්තියා අඞ්ගං න හොතීති අත්ථො.

කස්ස පනායං අධිමානො උප්පජ්ජති, කස්ස නුප්පජ්ජතීති? අරියසාවකස්ස තාව නුප්පජ්ජති සො හි මග්ගඵලනිබ්බානපහීනකිලෙසඅවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙක්ඛණෙන සඤ්ජාතසොමනස්සො අරියගුණපටිවෙධෙ නික්කඞ්ඛො. තස්මා සොතාපන්නාදීනං ''අහං සකදාගාමී''තිආදිවසෙන අධිමානො නුප්පජ්ජති. දුස්සීලස්ස නුප්පජ්ජති, සො හි අරියගුණාධිගමෙ නිරාසොව. සීලවතොපි පරිච්චත්තකම්මට්ඨානස්ස නිද්දාරාමතාදිමනුයුත්තස්ස නුප්පජ්ජති. සුපරිසුද්ධසීලස්ස පන කම්මට්ඨානෙ අප්පමත්තස්ස නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා පච්චයපරිග්ගහෙන විතිණ්ණකඞ්ඛස්ස තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච සුද්ධසමථලාභිං වා සුද්ධවිපස්සනාලාභිං වා අන්තරා ඨපෙති, සො හි දසපි වීසතිපි තිංසම්පි වස්සානි කිලෙසසමුදාචාරං අපස්සිත්වා ''අහං සොතාපන්නො''ති වා ''සකදාගාමී''ති වා ''අනාගාමී''ති වා මඤ්ඤති. සමථවිපස්සනාලාභිං පන අරහත්තෙයෙව ඨපෙති. තස්ස හි සමාධිබලෙන කිලෙසා වික්ඛම්භිතා, විපස්සනාබලෙන සඞ්ඛාරා සුපරිග්ගහිතා, තස්මා සට්ඨිම්පි වස්සානි අසීතිම්පි වස්සානි වස්සසතම්පි කිලෙසා න සමුදාචරන්ති, ඛීණාසවස්සෙව චිත්තචාරො හොති. සො එවං දීඝරත්තං කිලෙසසමුදාචාරං අපස්සන්තො අන්තරා අඨත්වාව ''අරහා අහ''න්ති මඤ්ඤතීති.

සවිභඞ්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

197. **අනභිජානන්ති** න අභිජානං. යස්මා පනායං අනභිජානං සමුදාචරති, ස්වස්ස සන්තානෙ අනුප්පන්නො ඤාණෙන ච අසච්ඡිකතොති අභූතො හොති. තෙනස්ස පදභාජනෙ ''අසන්තං අභූතං අසංවිජ්ජමාන''න්ති වත්වා ''අජානන්තො අපස්සන්තො''ති වුත්තං .

උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති උත්තරිමනුස්සානං ඣායීනඤ්චෙව අරියානඤ්ච ධම්මං. **අත්තුපනායිකන්ති** අත්තනි තං උපනෙති, අත්තානං වා තත්ථ උපනෙතීති අත්තුපනායිකො, තං අත්තුපනායිකං; එවං කත්වා සමුදාචරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. පදභාජනෙ පන යස්මා උත්තරිමනුස්සධම්මො නාම ඣානං විමොක්ඛං සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං… පෙ…. සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතීති එවං ඣානාදයො අනෙකධම්මා වුත්තා. තස්මා තෙසං සබ්බෙසං වසෙන අත්තුපනායිකභාවං දස්සෙන්තො ''තෙ වා කුසලෙ ධම්මෙ අත්තනි උපනෙතී''ති බහුවචනනිද්දෙසං අකාසි. තත්ථ ''එතෙ ධම්මා මයි සන්දිස්සන්තී''ති සමුදාචරන්තො අත්තනි උපනෙති. ''අහං එතෙසු සන්දිස්සාමී''ති සමුදාචරන්තො අත්තානං තෙසු උපනෙතීති වෙදිතබ්බො.

අලමරියඤාණදස්සනන්ති එත්ථ ලොකියලොකුත්තරා පඤ්ඤා ජානනට්ඨෙන **ඤාණං,** චක්ඛුනා දිට්ඨමිව ධම්මං පච්චක්ඛකරණතො දස්සනට්ඨෙන දස්සනන්ති **ඤාණදස්සනං**. අරියං විසුද්ධං උත්තමං ඤාණදස්සනන්ති **අරියඤාණදස්සනං**. අලං පරියත්තං කිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං අරියඤාණදස්සනමෙත්ථ, ඣානාදිභෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අලං වා අරියඤාණදස්සනමස්සාති අලමරියඤාණදස්සනො, තං අලමරියඤාණදස්සනං උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති එවං පදත්ථසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ යෙන ඤාණදස්සනෙන සො

අලමරියඤාණදස්සනොති වුච්චති. තදෙව දස්සෙතුං ‘‘ඤාණන්ති තිස්සො විජ්ජා, දස්සනන්ති යං ඤාණං තං දස්සනං; යං දස්සනං තං ඤාණ’’න්ති විජ්ජාසීසෙන පදභාජනං වුත්තං. මහග්ගතලොකුත්තරා පනෙත්ථ සබ්බාපි පඤ්ඤා ‘‘ඤාණ’’න්ති වෙදිතබ්බා.

සමුදාචරෙය්‍යාති වුත්තප්පකාරමෙතං උත්තරිමනුස්සධම්මං අත්තුපනායිකං කත්වා ආරොචෙය්‍ය. **ඉත්ථියා වාති**ආදි පන ආරොචෙතබ්බපුග්ගලනිදස්සනං. එතෙසඤ්හි ආරොචිතෙ ආරොචිතං හොති න දෙවමාරබ්‍රහ්මානං, නාපි පෙතයක්ඛතිරච්ඡානගතානන්ති. **ඉති ජානාමි ඉති පස්සාමීති** සමුදාචරණාකාරනිදස්සනමෙතං. පදභාජනෙ පනස්ස ‘‘ජානාමහං එතෙ ධම්මෙ, පස්සාමහං එතෙ ධම්මෙ’’ති ඉදං තෙසු ඣානාදීසු ධම්මෙසු ජානනපස්සනානං පවත්තිදීපනං, ‘‘අත්ථි ච මෙ එතෙ ධම්මා’’තිආදි අත්තුපනායිකභාවදීපනං .

198. **තතො අපරෙන සමයෙනාති** ආපත්තිපටිජානනසමයදස්සනමෙතං. අයං පන ආරොචිතක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං ආපජ්ජති. ආපත්තිං පන ආපන්නො යස්මා පරෙන චොදිතො වා අචොදිතො වා පටිජානාති; තස්මා **‘‘සමනුග්ගාහියමානො වා අසමනුග්ගාහියමානො වා’’**ති වුත්තං.

තත්ථ සමනුග්ගාහියමානෙ තාව – **කිං තෙ අධිගතන්ති** අධිගමපුච්ඡා; ඣානවිමොක්ඛාදීසු, සොතාපත්තිමග්ගාදීසු වා කිං තයා අධිගතන්ති. **කින්ති තෙ අධිගතන්ති** උපායපුච්ඡා. අයඤ්හි එත්ථාධිප්පායො – කිං තයා අනිච්චලක්ඛණං ධුරං කත්වා අධිගතං, දුක්ඛානත්තලක්ඛණෙසු අඤ්ඤතරං වා? කිං වා සමාධිවසෙන අභිනිවිසිත්වා, උදාහු විපස්සනාවසෙන? තථා කිං රූපෙ අභිනිවිසිත්වා, උදාහු අරූපෙ? කිං වා අජ්ඣත්තං අභිනිවිසිත්වා, උදාහු බහිද්ධාති? **කදා තෙ අධිගතන්ති** කාලපුච්ඡා. පුබ්බණ්හමජ්ඣන්හිකාදීසු කතරස්මිං කාලෙති වුත්තං හොති? **කත්ථ තෙ අධිගතන්ති** ඔකාසපුච්ඡා. කතරස්මිං ඔකාසෙ, කිං රත්තිට්ඨානෙ, දිවාට්ඨානෙ, රුක්ඛමූලෙ, මණ්ඩපෙ, කතරස්මිං වා විහාරෙති වුත්තං හොති. **කතමෙ තෙ කිලෙසා පහීනාති** පහීනකිලෙසපුච්ඡා. කතරමග්ගවජ්ඣා තව කිලෙසා පහීනාති වුත්තං හොති. **කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභීති** පටිලද්ධධම්මපුච්ඡා. පඨමමග්ගාදීසු කතමෙසං ධම්මානං ත්වං ලාභීති වුත්තං හොති.

තස්මා ඉදානි චෙපි කොචි භික්ඛු උත්තරිමනුස්සධම්මාධිගමං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න සො එත්තාවතාව සක්කාතබ්බො. ඉමෙසු පන ඡසු ඨානෙසු සොධනත්ථං වත්තබ්බො – ‘‘කිං තෙ අධිගතං, කිං ඣානං, උදාහු විමොක්ඛාදීසු අඤ්ඤතර’’න්ති? යො හි යෙන අධිගතො ධම්මො, සො තස්ස පාකටො හොති. සචෙ ‘‘ඉදං නාම මෙ අධිගත’’න්ති වදති, තතො ‘‘කින්ති තෙ අධිගත’’න්ති පුච්ඡිතබ්බො, ‘‘අනිච්චලක්ඛණාදීසු කිං ධුරං කත්වා අට්ඨතිංසාය වා ආරම්මණෙසු රූපාරූපඅජ්ඣත්තබහිද්ධාදිභෙදෙසු වා ධම්මෙසු කෙන මුඛෙන අභිනිවිසිත්වා’’ති යො හි යස්සාභිනිවෙසො, සො තස්ස පාකටො හොති. සචෙ ‘‘අයං නාම මෙ අභිනිවෙසො එවං මයා අධිගත’’න්ති වදති, තතො ‘‘කදා තෙ අධිගත’’න්ති පුච්ඡිතබ්බො, ‘‘කිං පුබ්බණ්හෙ, උදාහු මජ්ඣන්හිකාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං කාලෙ’’ති සබ්බෙසඤ්හි අත්තනා අධිගතකාලො පාකටො හොති. සචෙ ‘‘අසුකස්මිං නාම කාලෙ අධිගතන්ති වදති, තතො ‘‘කත්ථ තෙ අධිගත’’න්ති පුච්ඡිතබ්බො, ‘‘කිං දිවාට්ඨානෙ, උදාහු රත්තිට්ඨානාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං ඔකාසෙ’’ති සබ්බෙසඤ්හි අත්තනා අධිගතොකාසො පාකටො හොති. සචෙ ‘‘අසුකස්මිං නාම මෙ ඔකාසෙ අධිගත’’න්ති වදති, තතො ‘‘කතමෙ තෙ කිලෙසා පහීනා’’ති පුච්ඡිතබ්බො, ‘‘කිං පඨමමග්ගවජ්ඣා, උදාහු දුතියාදිමග්ගවජ්ඣා’’ති සබ්බෙසඤ්හි අත්තනා අධිගතමග්ගෙන පහීනකිලෙසා පාකටා හොන්ති. සචෙ ‘‘ඉමෙ නාම මෙ කිලෙසා පහීනා’’ති වදති, තතො ‘‘කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභී’’ති පුච්ඡිතබ්බො , ‘‘කිං සොතාපත්තිමග්ගස්ස, උදාහු සකදාගාමිමග්ගාදීසු අඤ්ඤතරස්සා’’ති සබ්බෙසං හි අත්තනා අධිගතධම්මා පාකටා හොන්ති. සචෙ ‘‘ඉමෙසං නාමාහං ධම්මානං ලාභී’’ති වදති, එත්තාවතාපිස්ස වචනං න සද්ධාතබ්බං, බහුස්සුතා හි උග්ගහපරිපුච්ඡාකුසලා භික්ඛූ ඉමානි ඡ ඨානානි සොධෙතුං සක්කොන්ති.

ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ආගමනපටිපදා සොධෙතබ්බා. යදි ආගමනපටිපදා න සුජ්ඣති, ‘‘ඉමාය පටිපදාය ලොකුත්තරධම්මො නාම න ලබ්භතී’’ති අපනෙතබ්බො. යදි පනස්ස ආගමනපටිපදා සුජ්ඣති, ‘‘දීඝරත්තං තීසු සික්ඛාසු අප්පමත්තො ජාගරියමනුයුත්තො චතූසු පච්චයෙසු අලග්ගො ආකාසෙ පාණිසමෙන චෙතසා විහරතී’’ති පඤ්ඤායති, තස්ස භික්ඛුනො බ්‍යාකරණං පටිපදාය සද්ධිං සංසන්දති. ‘‘සෙය්‍යථාපි නාම ගඞ්ගොදකං යමුනොදකෙන සද්ධිං සංසන්දති සමෙති; එවමෙව සුපඤ්ඤත්තා තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා සංසන්දති නිබ්බානඤ්ච පටිපදා චා’’ති (දී. නි. 2.296) වුත්තසදිසං හොති.

අපිච ඛො න එත්තකෙනාපි සක්කාරො කාතබ්බො. කස්මා? එකච්චස්ස හි පුථුජ්ජනස්සාපි සතො ඛීණාසවපටිපත්තිසදිසා පටිපදා හොති, තස්මා සො භික්ඛු තෙහි තෙහි උපායෙහි උත්තාසෙතබ්බො. ඛීණාසවස්ස නාම අසනියාපි මත්ථකෙ පතමානාය භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා න හොති. සචස්ස භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා උප්පජ්ජති, ‘‘න ත්වං අරහා’’ති අපනෙතබ්බො. සචෙ පන අභීරු අච්ඡම්භී අනුත්‍රාසී හුත්වා සීහො විය නිසීදති, අයං භික්ඛු සම්පන්නවෙය්‍යාකරණො සමන්තා රාජරාජමහාමත්තාදීහි පෙසිතං සක්කාරං අරහතීති.

පාපිච්ඡොති යා සා ‘‘ඉධෙකච්චො දුස්සීලොව සමානො සීලවාති මං ජනො ජානාතූති ඉච්ඡතී’’තිආදිනා (විභ. 851) නයෙන වුත්තා පාපිච්ඡා තාය සමන්නාගතො. **ඉච්ඡාපකතොති** තාය පාපිකාය ඉච්ඡාය අපකතො අභිභූතො පාරාජිකො හුත්වා.

විසුද්ධාපෙක්ඛොති අත්තනො විසුද්ධිං අපෙක්ඛමානො ඉච්ඡමානො පත්ථයමානො. අයඤ්හි යස්මා පාරාජිකං ආපන්නො, තස්මා භික්ඛුභාවෙ ඨත්වා අභබ්බො ඣානාදීනි අධිගන්තුං, භික්ඛුභාවො හිස්ස සග්ගන්තරායො චෙව හොති මග්ගන්තරායො ච. වුත්තඤ්හෙතං – ''සාමඤ්ඤං දුප්පරාමට්ඨං නිරයායුපකඩ්ඪතී''ති (ධ. ප. 311). අපරම්පි වුත්තං – ''සිථිලො හි පරිබ්බාජො, භියොා ආකිරතෙ රජ''න්ති (ධ. ප. 313). ඉච්චස්ස භික්ඛුභාවො විසුද්ධි නාම න හොති . යස්මා පන ගිහී වා උපාසකො වා ආරාමිකො වා සාමණෙරො වා හුත්වා දානසරණසීලසංවරාදීහි සග්ගමග්ගං වා ඣානවිමොක්ඛාදීහි මොක්ඛමග්ගං වා ආරාධෙතුං භබ්බො හොති, තස්මාස්ස ගිහිආදිභාවො විසුද්ධි නාම හොති, තස්මා තං විසුද්ධිං අපෙක්ඛනතො ''විසුද්ධාපෙක්ඛො''ති වුච්චති. තෙනෙව චස්ස පදභාජනෙ ''ගිහී වා හොතුකාමො''තිආදි වුත්තං.

එවං වදෙය්‍යාති එවං භණෙය්‍ය. කථං? **''අජානමෙවං ආවුසො අවචං ජානාමි, අපස්සං පස්සාමී''**ති. පදභාජනෙ පන ''එවං වදෙය්‍යා''ති ඉදං පදං අනුද්ධරිත්වාව යථා වදන්තො ''අජානමෙවං ආවුසො අවචං ජානාමි, අපස්සං පස්සාමී''ති වදති නාමාති වුච්චති, තං ආකාරං දස්සෙතුං ''නාහං එතෙ ධම්මෙ ජානාමී''තිආදි වුත්තං. **තුච්ඡං මුසා විලපින්ති** අහං වචනත්ථවිරහතො තුච්ඡං වඤ්චනාධිප්පායතො මුසා විලපිං, අභණින්ති වුත්තං හොති. පදභාජනෙ පනස්ස අඤ්ඤෙන පදබ්‍යඤ්ජනෙන අත්ථමත්තං දස්සෙතුං ''තුච්ඡකං මයා භණිත''න්තිආදි වුත්තං.

පුරිමෙ උපාදායාති පුරිමානි තීණි පාරාජිකානි ආපන්නෙ පුග්ගලෙ උපාදාය. සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච පාකටමෙවාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා

199. එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යස්මා හෙට්ඨා පදභාජනීයම්හි ''ඣානං විමොක්ඛං සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං…පෙ…. සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී''ති එවං සංඛිත්තෙනෙව උත්තරිමනුස්සධම්මො දස්සිතො, න විත්ථාරෙන ආපත්තිං ආරොපෙත්වා තන්ති ඨපිතා. සඞ්ඛෙපදස්සිතෙ ච අත්ථෙ න සබ්බෙ සබ්බාකාරෙන නයං ගහෙතුං සක්කොන්ති, තස්මා සබ්බාකාරෙන නයග්ගහණත්ථං පුන තදෙව පදභාජනං මාතිකාඨානෙ ඨපෙත්වා විත්ථාරතො උත්තරිමනුස්සධම්මං දස්සෙත්වා ආපත්තිභෙදං දස්සෙතුකාමො **''ඣානන්ති පඨමං ඣානං, දුතියං ඣාන''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ පඨමජ්ඣානාදීහි මෙත්තාඣානාදීනිපි අසුභජ්ඣානාදීනිපි ආනාපානස්සතිසමාධිජ්ඣානම්පි ලොකියජ්ඣානම්පි ලොකුත්තරජ්ඣානම්පි සඞ්ගහිතමෙව. තස්මා ''පඨමං ඣානං සමාපජ්ජින්තිපි…පෙ…. චතුත්ථං ජ්ඣානං, මෙත්තාඣානං, උපෙක්ඛාඣානං අසුභජ්ඣානං ආනාපානස්සතිසමාධිජ්ඣානං , ලොකියජ්ඣානං, ලොකුත්තරජ්ඣානං සමාපජ්ජි''න්තිපි භණන්තො පාරාජිකොව හොතීති වෙදිතබ්බො.

සුට්ඨු මුත්තො විවිධෙහි වා කිලෙසෙහි මුත්තොති **විමොක්ඛො**. සො පනායං රාගදොසමොහෙහි සුඤ්ඤත්තා **සුඤ්ඤතො**. රාගදොසමොහනිමිත්තෙහි අනිමිත්තත්තා **අනිමිත්තො**. රාගදොසමොහපණිධීනං අභාවතො **අප්පණිහිතොති** වුච්චති. චිත්තං සමං ආදහති ආරම්මණෙ ඨපෙතීති **සමාධි**. අරියෙහි සමාපජ්ජිතබ්බතො **සමාපත්ති**. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව. එත්ථ ච විමොක්ඛත්තිකෙන ච සමාධිත්තිකෙන ච අරියමග්ගොව වුත්තො. සමාපත්තිත්තිකෙන පන ඵලසමාපත්ති. තෙසු යංකිඤ්චි එකම්පි පදං ගහෙත්වා ''අහං ඉමස්ස ලාභීම්හී''ති භණන්තො පාරාජිකොව හොති.

තිස්සො විජ්ජාති පුබ්බෙනිවාසානුස්සති, දිබ්බචක්ඛු, ආසවානං ඛයෙ ඤාණන්ති. තත්ථ එකිස්සාපි නාමං ගහෙත්වා ''අහං ඉමිස්සා විජ්ජාය ලාභීම්හී''ති භණන්තො පාරාජිකො හොති. **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** පන ''විජ්ජානං ලාභීම්හී'ති භණන්තොපි 'තිස්සන්නං විජ්ජානං ලාභීම්හී'ති භණන්තොපි පාරාජිකො වා''ති වුත්තං. මග්ගභාවනාපදභාජනෙ වුත්තා සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මා මග්ගසම්පයුත්තා ලොකුත්තරාව ඉධාධිප්පෙතා. තස්මා ලොකුත්තරානං සතිපට්ඨානානං සම්මප්පධානානං ඉද්ධිපාදානං ඉන්ද්‍රියානං බලානං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස ලාභීම්හීති වදතො පාරාජිකන්ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. **මහාපච්චරියාදීසු** පන ''සතිපට්ඨානානං ලාභීම්හී'ති එවං එකෙකකොට්ඨාසවසෙනාපි 'කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානස්ස ලාභීම්හී'ති එවං තත්ථ එකෙකධම්මවසෙනාපි වදතො පාරාජිකමෙවා''ති වුත්තං තම්පි සමෙති. කස්මා? මග්ගක්ඛණුප්පන්නෙයෙව සන්ධාය වුත්තත්තා. ඵලසච්ඡිකිරියායපි එකෙකඵලවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

රාගස්ස පහානන්තිආදිත්තිකෙ කිලෙසප්පහානමෙව වුත්තං. තං පන යස්මා මග්ගෙන විනා නත්ථි, තතියමග්ගෙන හි කාමරාගදොසානං පහානං, චතුත්ථෙන මොහස්ස, තස්මා ''රාගො මෙ පහීනො''තිආදීනි වදතොපි පාරාජිකං වුත්තං.

රාගා චිත්තං විනීවරණතාතිආදිත්තිකෙ ලොකුත්තරචිත්තමෙව වුත්තං. තස්මා ''රාගා මෙ චිත්තං විනීවරණ''න්තිආදීනි වදතොපි පාරාජිකමෙව.

සුඤ්ඤාගාරපදභාජනෙ පන යස්මා ඣානෙන අඝටෙත්වා ''සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමී''ති වචනමත්තෙන පාරාජිකං නාධිප්පෙතං, තස්මා **''පඨමෙන ඣානෙන සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී''**තිආදි වුත්තං. තස්මා යො ඣානෙන ඝටෙත්වා ''ඉමිනා නාම ඣානෙන සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමී''ති වදති, අයමෙව පාරාජිකො හොතීති වෙදිතබ්බො.

යා ච "ඤාණ"න්ති ඉමස්ස පදභාජනෙ **අම්බට්ඨසුත්තාදීසු** (දී. නි. 1.254 ආදයො) වුත්තාසු අට්ඨසු විජ්ජාසු විපස්සනාඤාණමනොමයිද්ධිඉද්ධිවිධදිබ්බසොතචෙතොපරියඤාණභෙදා පඤ්ච විජ්ජා න ආගතා, තාසු එකා විපස්සනාව පාරාජිකවත්ථු න හොති, සෙසා හොන්තීති වෙදිතබ්බා. තස්මා "විපස්සනාය ලාභීම්හී"තිපි "විපස්සනාඤාණස්ස ලාභීම්හී"තිපි වදතො පාරාජිකං නත්ථි. **ඵුස්සදෙවත්ථෙරො** පන භණති – "ඉතරාපි චතස්සො විජ්ජා ඤාණෙන අසඞ්ගහිතා පාරාජිකවත්ථු න හොන්ති. තස්මා 'මනොමයස්ස ලාභීම්හි, ඉද්ධිවිධස්ස, දිබ්බාය සොතධාතුයා, චෙතොපරියස්ස ලාභීම්හී'ති වදතොපි පාරාජිකං නත්ථී"ති. තං තස්ස අන්තෙවාසිකෙහෙව පටික්ඛිත්තං – "ආචරියො න ආභිධම්මිකො භුම්මන්තරං න ජානාති, අභිඤ්ඤා නාම චතුත්ථජ්ඣානපාදකොව මහග්ගතධම්මො, ඣානෙනෙව ඉජ්ඣති. තස්මා මනොමයස්ස ලාභීම්හී'ති වා 'මනොමයඤාණස්ස ලාභීම්හී'ති වා යථා වා තථා වා වදතු පාරාජිකමෙවා"ති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි නිබ්බානං පාළියා අනාගතං, අථ ඛො "නිබ්බානං මෙ පත්ත"න්ති වා "සච්ඡිකත"න්ති වා වදතො පාරාජිකමෙව. කස්මා? නිබ්බානස්ස නිබ්බත්තිතලොකුත්තරත්තා. තථා "චත්තාරි සච්චානි පටිවිජ්ඣිං පටිවිද්ධානි මයා"ති වදතොපි පාරාජිකමෙව. කස්මා? සච්චප්පටිවෙධොති හි මග්ගස්ස පරියායවචනං. යස්මා පන "තිස්සො පටිසම්භිදා කාමාවචරකුසලතො චතූසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු චිත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජන්ති, ක්‍රියතො චතූසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු චිත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජන්ති, අත්ථපටිසම්භිදා එතෙසු චෙව උප්පජ්ජති, චතූසු මග්ගෙසු චතූසු ඵලෙසු ච උප්පජ්ජතී"ති **විභඞ්ගෙ** (විභ. 746) වුත්තං. තස්මා "ධම්මපටිසම්භිදාය ලාභීම්හී"ති වා, "නිරුත්ති…පෙ…. පටිභානපටිසම්භිදාය ලාභීම්හී"ති වා "ලොකියඅත්ථපටිසම්භිදාය ලාභීම්හී"ති වා වුත්තෙපි පාරාජිකං නත්ථි. "පටිසම්භිදානං ලාභීම්හී"ති වුත්තෙ න තාව සීසං ඔතරති. "ලොකුත්තරඅත්ථපටිසම්භිදාය ලාභීම්හී"ති වුත්තෙ පන පාරාජිකං හොති. **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** පන අත්ථපටිසම්භිදාප්පත්තොම්හීති අවිසෙසෙනාපි වදතො පාරාජිකං වුත්තං. **කුරුන්දියම්පි** "න මුච්චතී"ති වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන "එත්තාවතා පාරාජිකං නත්ථි, එත්තාවතා සීසං න ඔතරති, එත්තාවතා න පාරාජික"න්ති විචාරිතත්තා න සක්කා අඤ්ඤං පමාණං කාතුන්ති.

"නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජාමී"ති වා "ලාභීම්හාහං තස්සා"ති වා වදතොපි පාරාජිකං නත්ථි. කස්මා? නිරොධසමාපත්තියා නෙව ලොකියත්තා න ලොකුත්තරත්තාති. සචෙ පනස්ස එවං හොති – "නිරොධං නාම අනාගාමී වා ඛීණාසවො වා සමාපජ්ජති, තෙසං මං අඤ්ඤතරොති ජානිස්සතී"ති බ්‍යාකරොති, සො ච නං තථා ජානාති, පාරාජිකන්ති **මහාපච්චරිසඞ්ඛෙපට්ඨකථාසු** වුත්තං. තං වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

"අතීතභවෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ සොතාපන්නොම්හී"ති වදතොපි පාරාජිකං නත්ථි. අතීතක්ඛන්ධානඤ්හි පරාමට්ඨත්තා සීසං න ඔතරතීති. **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං** පන "අතීතෙ අට්ඨසමාපත්තිලාභීම්හී"ති වදතො පාරාජිකං නත්ථි, කුප්පධම්මත්තා ඉධ පන "අත්ථි අකුප්පධම්මත්තාති කෙචි වදන්ති"ති වුත්තං. තම්පි තත්ථෙව "අතීතත්තභාවං සන්ධාය කථෙන්තස්ස පාරාජිකං න හොති, පච්චුප්පන්නත්තභාවං සන්ධාය කථෙන්තස්සෙව හොතී"ති පටික්ඛිත්තං.

සුද්ධිකවාරකථාවණ්ණනා

200. එවං ඣානාදීනි දස මාතිකාපදානි විත්ථාරෙත්වා ඉදානි උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපන්තො යං සම්පජානමුසාවාදං භණති, තස්ස අඞ්ගං දස්සෙත්වා තස්සෙව විත්ථාරස්ස වසෙන චක්කපෙය්‍යාලං බන්ධන්තො උල්ලපනාකාරඤ්ච ආපත්තිභෙදඤ්ච දස්සෙතුං **"තීහාකාරෙහී"**තිආදිමාහ. තත්ථ සුද්ධිකවාරො වත්ථුකාමවාරො පච්චයපටිසංයුත්තවාරොති තයො මහාවාරා. තෙසු සුද්ධිකවාරෙ පඨමජ්ඣානං ආදිං කත්වා යාව **මොඝා චිත්තං විනීවරණපදං,** තාව එකමෙකස්මිං පදෙ **සමාපජ්ජිං, සමාපජ්ජාමි, සමාපන්නො, ලාභීම්හි, වසීම්හි, සච්ඡිකතං මයාති** ඉමෙසු ඡසු පදෙසු එකමෙකං පදං තීහාකාරෙහි, චතූහි, පඤ්චහි, ඡහි, සත්තහාකාරෙහීති එවං පඤ්චක්ඛත්තුං යොජෙත්වා **සුද්ධිකනයො** නාම වුත්තො. තතො **පඨමඤ්ච ඣානං, දුතියඤ්ච ඣානන්ති** එවං පඨමජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං ඝටෙන්තෙන සබ්බපදානි ඝටෙත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන **ඛණ්ඩචක්කං** නාම වුත්තං. තඤ්හි පුන ආනෙත්වා පඨමජ්ඣානාදීහි න යොජිතං, තස්මා "ඛණ්ඩචක්ක"න්ති වුච්චති. තතො **දුතියඤ්ච ඣානං, තතියඤ්ච ඣානන්ති** එවං දුතියජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං ඝටෙත්වා පුන ආනෙත්වා පඨමජ්ඣානෙන සද්ධිං සම්බන්ධිත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන **බද්ධචක්කං** නාම වුත්තං. තතො යථා දුතියජ්ඣානෙන සද්ධිං, එවං තතියජ්ඣානාදීහිපි සද්ධිං, එකමෙකං පදං ඝටෙත්වා පුන ආනෙත්වා දුතියජ්ඣානාදීහි සද්ධිං සම්බන්ධිත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන අඤ්ඤානිපි එකූනතිංස බද්ධචක්කානි වත්වා **එකමූලකනයො** නිට්ඨාපිතො. පාඨො පන සඞ්ඛෙපෙන දස්සිතො, සො අසම්මුය්හන්තෙන විත්ථාරතො වෙදිතබ්බො.

යථා ච එකමූලකො, එවං දුමූලකාදයොපි සබ්බමූලකපරියොසානා චතුන්නං සතානං උපරි පඤ්චතිංස නයා වුත්තා. සෙය්‍යථිදං – ද්විමූලකා එකූනතිංස, තිමූලකා අට්ඨවීස, චතුමූලකා සත්තවීස; එවං පඤ්චමූලකාදයොපි එකෙකං ඌනං කත්වා යාව තිංසමූලකා, තාව වෙදිතබ්බා. පාඨෙ පන තෙසං නාමම්පි සඞ්ඛිපිත්වා **"ඉදං සබ්බමූලක"**න්ති තිංසමූලකනයො එකො දස්සිතො. යස්මා ච සුඤ්ඤාගාරපදං ඣානෙන අඝටිතං සීසං න ඔතරති, තස්මා තං අනාමසිත්වා මොඝා චිත්තං විනීවරණපදපරියොසානායෙව සබ්බත්ථ යොජනා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා. එවං පඨමජ්ඣානාදීනි පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා දුතියජ්ඣානාදීහි ඝටෙත්වා වා අඝටෙත්වා වා සමාපජ්ජින්තිආදිනා නයෙන උල්ලපතො මොක්ඛො නත්ථි, පාරාජිකං ආපජ්ජතියෙවාති.

ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනවසෙන වුත්තෙ ච පනෙතස්මිං සුද්ධිකමහාවාරෙ අයං සඞ්ඛෙපතො අත්ථවණ්ණනා – **තීහාකාරෙහීති** සම්පජානමුසාවාදස්ස අඞ්ගභූතෙහි තීහි කාරණෙහි. **පුබ්බෙවස්ස හොතීති** පුබ්බභාගෙයෙව අස්ස පුග්ගලස්ස එවං හොති ''මුසා භණිස්ස''න්ති. **භණන්තස්ස හොතීති** භණමානස්ස හොති. **භණිතස්ස හොතීති** භණිතෙ අස්ස හොති, යං වත්තබ්බං තස්මිං වුත්තෙ හොතීති අත්ථො. අථ වා **භණිතස්සාති** වුත්තවතො නිට්ඨිතවචනස්ස හොතීති. යො එවං පුබ්බභාගෙපි ජානාති, භණන්තොපි ජානාති, පච්ඡාපි ජානාති, ''මුසා මයා භණිත''න්ති සො ''පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජි''න්ති භණන්තො පාරාජිකං ආපජ්ජතීති අයමෙත්ථ අත්ථො දස්සිතො. කිඤ්චාපි දස්සිතො, අථ ඛො අයමෙත්ථ විසෙසො – පුච්ඡා තාව හොති '''මුසා භණිස්ස'න්ති පුබ්බභාගො අත්ථි, 'මුසා මයා භණිත'න්ති පච්ඡාභාගො නත්ථි, වුත්තමත්තමෙව හි කොචි පමුස්සති, කිං තස්ස පාරාජිකං හොති, න හොතී''ති? සා එවං **අට්ඨකථාසු** විස්සජ්ජිතා – පුබ්බභාගෙ ''මුසා භණිස්ස''න්ති ච භණන්තස්ස ''මුසා භණාමී''ති ච ජානතො පච්ඡාභාගෙ ''මුසා මයා භණිත''න්ති න සක්කා න භවිතුං. සචෙපි න හොති පාරාජිකමෙව. පුරිමමෙව හි අඞ්ගද්වයං පමාණං. යස්සාපි පුබ්බභාගෙ ''මුසා භණිස්ස''න්ති ආභොගො නත්ථි, භණන්තො පන ''මුසා භණාමී''ති ජානාති, භණිතෙපි ''මුසා මයා භණිත''න්ති ජානාති, සො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො. පුබ්බභාගො හි පමාණතරො. තස්මිං අසති දවා භණිතං වා රවා භණිතං වා හොතී''ති.

එත්ථ ච තංඤාණතා ච ඤාණසමොධානඤ්ච පරිච්චජිතබ්බං. **තංඤාණතා පරිච්චජිතබ්බාති** යෙන චිත්තෙන ''මුසා භණිස්ස''න්ති ජානාති, තෙනෙව ''මුසා භණාමී''ති ච ''මුසා මයා භණිත''න්ති ච ජානාතීති එවං එකචිත්තෙනෙව තීසු ඛණෙසු ජානාතීති අයං තංඤාණතා පරිච්චජිතබ්බා, න හි සක්කා තෙනෙව චිත්තෙන තං චිත්තං ජානිතුං යථා න සක්කා තෙනෙව අසිනා සො අසි ඡින්දිතුන්ති. පුරිමං පුරිමං පන චිත්තං පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස චිත්තස්ස තථා උප්පත්තියා පච්චයො හුත්වා නිරුජ්ඣති. තෙනෙතං වුච්චති –

> ''පමාණං පුබ්බභාගොව, තස්මිං සති න හෙස්සති;
> සෙසද්වයන්ති නත්ථෙත, මිති වාචා තිවඞ්ගිකා''ති.

''ඤාණසමොධානං පරිච්චජිතබ්බ''න්ති එතානි තීණි චිත්තානි එකක්ඛණෙ උප්පජ්ජන්තීති න ගහෙතබ්බානි. ඉදඤ්හි චිත්තං නාම –

> අනිරුද්ධම්හි පඨමෙ, න උප්පජ්ජති පච්ඡිමං;
> නිරන්තරුප්පජ්ජනතො, එකං විය පකාසති.

ඉතො පරං පන ය්වායං ''පඨමං ඣානං සමාපජ්ජි''න්ති සම්පජානමුසා භණති, යස්මා සො ''නත්ථි මෙ පඨමං ඣාන''න්ති එවංදිට්ඨිකො හොති, තස්ස හි අත්ථෙවායං ලද්ධි. තථා ''නත්ථි මෙ පඨමං ඣාන''න්ති එවමස්ස ඛමති චෙව රුච්චති ච. එවංසභාවමෙව චස්ස චිත්තං ''නත්ථි මෙ පඨමං ඣාන''න්ති. යදා පන මුසා වත්තුකාමො හොති, තදා තං දිට්ඨිං වා දිට්ඨියා සහ ඛන්තිං වා දිට්ඨිඛන්තීහි සද්ධිං රුචිං වා, දිට්ඨිඛන්තිරුචීහි සද්ධිං භාවං වා විනිධාය නික්ඛිපිත්වා පටිච්ඡාදෙත්වා අභූතං කත්වා භණති, තස්මා තෙසම්පි වසෙන අඞ්ගභෙදං දස්සෙතුං **''චතූහාකාරෙහී''**තිආදි වුත්තං. **පරිවාරෙ** ච ''අට්ඨඞ්ගිකො මුසාවාදො''ති (පරි. 328) වුත්තත්තා තත්ථ අධිප්පෙතාය සඤ්ඤාය සද්ධිං අඤ්ඤොපි ඉධ ''අට්ඨහාකාරෙහී''ති එකො නයො යොජෙතබ්බො.

එත්ථ ච **විනිධාය දිට්ඨින්ති** බලවධම්මවිනිධානවසෙනෙතං වුත්තං. **විනිධාය ඛන්තින්ති**ආදීනි තතො දුබ්බලදුබ්බලානං විනිධානවසෙන. **විනිධාය සඤ්ඤන්ති** ඉදං පනෙත්ථ සබ්බදුබ්බලධම්මවිනිධානං. සඤ්ඤාමත්තම්පි නාම අවිනිධාය සම්පජානමුසා භාසිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යස්මා පන ''සමාපජ්ජිස්සාමී''තිආදිනා අනාගතවචනෙන පාරාජිකං න හොති, තස්මා ''සමාපජ්ජි''න්තිආදීනි අතීතවත්තමානපදානෙව පාළියං වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

207. ඉතො පරං සබ්බම්පි ඉමස්මිං සුද්ධිකමහාවාරෙ උත්තානත්ථමෙව. න හෙත්ථ තං අත්ථි – යං ඉමිනා විනිච්ඡයෙන න සක්කා භවෙය්‍ය විඤ්ඤාතුං, ඨපෙත්වා කිලෙසප්පහානපදස්ස පදභාජනෙ ''රාගො මෙ චත්තො වන්තො''තිආදීනං පදානං අත්ථං. ස්වායං වුච්චති – එත්ථ හි **චත්තොති** ඉදං සකභාවපරිච්චජනවසෙන වුත්තං. **වන්තොති** ඉදං පුන අනාදියනභාවදස්සනවසෙන. **මුත්තොති** ඉදං සන්තතිතො විමොචනවසෙන. **පහීනොති** ඉදං මුත්තස්සාපි ක්වචි අනවට්ඨානදස්සනවසෙන. **පටිනිස්සට්ඨොති** ඉදං පුබ්බෙ ආදින්නපුබ්බස්ස පටිනිස්සග්ගදස්සනවසෙන. **උක්ඛෙටිතොති** ඉදං අරියමග්ගෙන උත්තාසිතත්තා පුන අනල්ලීයනභාවදස්සනවසෙන. ස්වායමත්ථො සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බො . **සමුක්ඛෙටිතොති** ඉදං සුට්ඨු උත්තාසෙත්වා අණුසහගතස්සාපි පුන අනල්ලීයනභාවදස්සනවසෙන වුත්තන්ති.

සුද්ධිකවාරකථා නිට්ඨිතා.

වත්තුකාමවාරකථා

215. වත්ථුකාමවාරෙපි ‘‘තීහාකාරෙහී’’තිආදීනං අත්ථො, වාරපෙය්‍යාලප්පභෙදො ච සබ්බො ඉධ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. කෙවලඤ්හි යං ‘‘මයා විරජ්ඣිත්වා අඤ්ඤං වත්ථුකාමෙන අඤ්ඤං වුත්තං, තස්මා නත්ථි මය්හං ආපත්ති’’ති එවං ඔකාසගවෙසකානං පාපපුග්ගලානං ඔකාසනිසෙධනත්ථං වුත්තො. යථෙව හි ‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’ති වත්ථුකාමො ‘‘ධම්මං පච්චක්ඛාමී’’තිආදීසු සික්ඛාපච්චක්ඛානපදෙසු යං වා තං වා වදන්තොපි ඛෙත්තෙ ඔතිණ්ණත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛාතකොව හොති; එවං පඨමජ්ඣානාදීසු උත්තරිමනුස්සධම්මපදෙසු යංකිඤ්චි එකං වත්ථුකාමො තතො අඤ්ඤං යං වා තං වා වදන්තොපි ඛෙත්තෙ ඔතිණ්ණත්තා පාරාජිකොව හොති. සචෙ යස්ස වදති, සො තමත්ථං තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ජානාති. ජානනලක්ඛණඤ්චෙත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අයං පන විසෙසො – සික්ඛාපච්චක්ඛානං හත්ථමුද්දාය සීසං න ඔතරති. ඉදං අභූතාරොචනං හත්ථමුද්දායපි ඔතරති. යො හි හත්ථවිකාරාදීහිපි අඞ්ගපච්චඞ්ගචොපනෙහි අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං විඤ්ඤත්තිපථෙ ඨිතස්ස පුග්ගලස්ස ආරොචෙති, සො ච තමත්ථං ජානාති, පාරාජිකොව හොති. අථ පන යස්ස ආරොචෙති, සො න ජානාති ‘‘කිං අයං භණතී’’ති, සංසයං වා ආපජ්ජති, චිරං වීමංසිත්වා වා පච්ඡා ජානාති, අප්පටිවිජානන්තො ඉච්චෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. එවං අප්පටිවිජානන්තස්ස වුත්තෙ ථුල්ලච්චයං හොති. යො පන ඣානාදීනි අත්තනො අධිගමවසෙන වා උග්ගහපරිපුච්ඡාදිවසෙන වා න ජානාති, කෙවලං ඣානන්ති වා විමොක්ඛොති වා වචනමත්තමෙව සුතං හොති, සොපි තෙන වුත්තෙ ‘‘ඣානං කිර සමාපජ්ජින්ති එස වදතී’’ති යදි එත්තකමත්තම්පි ජානාති, ජානාතිච්චෙව සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. තස්ස වුත්තෙ පාරාජිකමෙව. සෙසො එකස්ස වා ද්වින්නං වා බහූනං වා නියමිතානියමිතවසෙන විසෙසො සබ්බො සික්ඛාපච්චක්ඛානකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

වත්ථුකාමවාරකථා නිට්ඨිතා.

පච්චයපටිසංයුත්තවාරකථා

220. පච්චයපටිසංයුත්තවාරෙපි – සබ්බං වාරපෙය්‍යාලභෙදං පුබ්බෙ ආගතපදානඤ්ච අත්ථං වුත්තනයෙනෙව ඤත්වා පාළික්කමො තාව එවං ජානිතබ්බො. එත්ථ හි ‘‘යො තෙ විහාරෙ වසි, යො තෙ චීවරං පරිභුඤ්ජි, යො තෙ පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි, යො තෙ සෙනාසනං පරිභුඤ්ජි, යො තෙ ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පරිභුඤ්ජී’’ති ඉමෙ පඤ්ච පච්චත්තවචනවාරා, ‘‘යෙන තෙ විහාරො පරිභුත්තො’’තිආදයො පඤ්ච කරණවචනවාරා, ‘‘යං ත්වං ආගම්ම විහාරං අදාසී’’තිආදයො පඤ්ච උපයොගවචනවාරා වුත්තා , තෙසං වසෙන ඉධ වුත්තෙන සුඤ්ඤාගාරපදෙන සද්ධිං පුබ්බෙ වුත්තෙසු පඨමජ්ඣානාදීසු සබ්බපදෙසු වාරපෙය්‍යාලභෙදො වෙදිතබ්බො. ‘‘යො තෙ විහාරෙ, යෙන තෙ විහාරො, යං ත්වං ආගම්ම විහාර’’න්ති එවං පරියායෙන වුත්තත්තා පන ‘‘අහ’’න්ති ච අවුත්තත්තා පටිවිජානන්තස්ස වුත්තෙපි ඉධ ථුල්ලච්චයං, අපටිවිජානන්තස්ස දුක්කටන්ති අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො.

අනාපත්තිභෙදකථා

එවං විත්ථාරවසෙන ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිං දස්සෙන්තො **‘‘අනාපත්ති අධිමානෙනා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **අධිමානෙනාති** අධිගතමානෙන සමුදාචරන්තස්ස අනාපත්ති. **අනුල්ලපනාධිප්පායස්සාති** කොහඤ්ඤෙ ඉච්ඡාචාරෙ අඨත්වා අනුල්ලපනාධිප්පායස්ස සබ්‍රහ්මචාරීනං සන්තිකෙ අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තස්ස අනාපත්ති. උම්මත්තකාදයො පුබ්බෙ වුත්තනයාඑව. ඉධ පන ආදිකම්මිකා වග්ගුමුදාතීරියා භික්ඛූ. තෙසං අනාපත්තීති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං – හත්ථමුද්දාය ආරොචෙන්තස්ස කායචිත්තතො, වචීභෙදෙන ආරොචෙන්තස්ස වාචාචිත්තතො, උභයං කරොන්තස්ස කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, තිවෙදනං හසන්තොපි හි සොමනස්සිකො උල්ලපති භායන්තොපි මජ්ඣත්තොපීති.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

223. විනීතවත්ථූසු – අධිමානවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං වුත්තනයමෙව.

දුතියවත්ථුස්මිං – **පණිධායාති** පත්ථනං කත්වා. **එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතීති** එවං අරඤ්ඤෙ වසන්තං මං ජනො අරහත්තෙ වා සෙක්ඛභූමියං වා සම්භාවෙස්සති, තතො ලොකස්ස සක්කතො භවිස්සාමි ගරුකතො මානිතො පූජිතොති. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එවං පණිධාය ‘‘අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමී’’ති ගච්ඡන්තස්ස පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. තථා අරඤ්ඤෙ කුටිකරණචඞ්කමනනිසීදනනිවාසනපාවුරණාදීසු සබ්බකිච්චෙසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තස්මා එවං අරඤ්ඤෙ න වසිතබ්බං. එවං වසන්තො හි සම්භාවනං ලභතු වා මා වා දුක්කටං ආපජ්ජති. යො පන සමාදින්නධුතඞ්ගො ‘‘ධුතඞ්ගං රක්ඛිස්සාමී’’ති වා ‘‘ගාමන්තෙ මෙ වසතො චිත්තං වික්ඛිපති, අරඤ්ඤං සප්පාය’’න්ති චින්තෙත්වා වා ‘‘අද්ධා අරඤ්ඤෙ තිණ්ණං විවෙකානං අඤ්ඤතරං පාපුණිස්සාමී’’ති වා ‘‘අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අරහත්තං

අපාපුණිත්වා න නික්ඛමිස්සාමී''ති වා ''අරඤ්ඤවාසො නාම භගවතා පසත්ථො, මයි ච අරඤ්ඤෙ වසන්තෙ බහූ සබ්‍රහ්මචාරිනො ගාමන්තං හිත්වා ආරඤ්ඤකා භවිස්සන්තී''ති වා එවං අනවජ්ජවාසං වසිතුකාමො හොති, තෙන වසිතබ්බං.

තතියවත්ථුස්මිම්පි – ''අභික්කන්තාදීනි සණ්ඨපෙත්වා පිණ්ඩාය චරිස්සාමී''ති නිවාසනපාරුපනකිච්චතො පභුති යාව භොජනපරියොසානං තාව පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. සම්භාවනං ලභතු වා මා වා දුක්කටමෙව. ඛන්ධකවත්තසෙඛියවත්තපරිපූරණත්ථං පන සබ්‍රහ්මචාරීනං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනත්ථං වා පාසාදිකෙහි අභික්කමපටික්කමාදීහි පිණ්ඩාය පවිසන්තො අනුපවජ්ජො විඤ්ඤූනන්ති.

චතුත්ථපඤ්චමවත්ථූසු – ''යො තෙ විහාරෙ වසී''ති එත්ථ වුත්තනයෙනෙව ''අහ''න්ති අවුත්තත්තා පාරාජිකං නත්ථි. අත්තුපනායිකමෙව හි සමුදාචරන්තස්ස පාරාජිකං වුත්තං.

පණිධාය චඞ්කමීතිආදීනි හෙට්ඨා වුත්තනයානෙව.

සංයොජනවත්ථුස්මිං – **සංයොජනා පහීනා**තිපි ''දස සංයොජනා පහීනා''තිපි ''එකං සංයොජනං පහීන''න්තිපි වදතො කිලෙසප්පහානමෙව ආරොචිතං හොති, තස්මා පාරාජිකං.

224. රහොවත්ථූසු – **රහො උල්ලපතී**ති ''රහොගතො අරහා අහ''න්ති වදති, න මනසා චින්තිතමෙව කරොති. තෙනෙත්ථ දුක්කටං වුත්තං.

විහාරවත්ථු උපට්ඨානවත්ථූ ච වුත්තනයමෙව.

225. න දුක්කරවත්ථුස්මිං – තස්ස භික්ඛුනො අයං ලද්ධි – ''අරියපුග්ගලාව භගවතො සාවකා''ති. තෙනාහ – ''යෙ ඛො තෙ භගවතො සාවකා තෙ එවං වදෙය්‍යු''න්ති. යස්මා චස්ස අයමධිප්පායො – ''සීලවතා ආරද්ධවිපස්සකෙන න දුක්කරං අඤ්ඤං බ්‍යාකාතුං, පටිබලො සො අරහත්තං පාපුණිතු''න්ති. තස්මා ''අනුල්ලපනාධිප්පායො අහ''න්ති ආහ.

වීරියවත්ථුස්මිං **ආරාධනීයො**ති සක්කා ආරාධෙතුං සම්පාදෙතුං නිබ්බත්තෙතුන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

මච්චුවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු ''යස්ස විප්පටිසාරො උප්පජ්ජති, සො භායෙය්‍ය. මය්හං පන අවිප්පටිසාරවත්ථුකානි පරිසුද්ධානි සීලානි, ස්වාහං කිං මරණස්ස භායිස්සාමී''ති එතමත්ථවසං පටිච්ච ''නාහං ආවුසො මච්චුනො භායාමී''ති ආහ. තෙනස්ස අනාපත්ති.

විප්පටිසාරවත්ථුස්මිම්පි එසෙව නයො. තතො පරානි තීණි වත්ථූනි වීරියවත්ථුසදිසානෙව.

වෙදනාවත්ථූසුපඨමස්මිං තාව සො භික්ඛු පටිසඞ්ඛානබලෙන අධිවාසනඛන්තියං ඨත්වා ''නාවුසො සක්කා යෙන වා තෙන වා අධිවාසෙතු''න්ති ආහ. තෙනස්ස අනාපත්ති.

දුතියෙ පන අත්තුපනායිකං අකත්වා ''නාවුසො සක්කා පුථුජ්ජනෙනා''ති පරියායෙන වුත්තත්තා ථුල්ලච්චයං.

226. **බ්‍රාහ්මණවත්ථූසු**සො කිර බ්‍රාහ්මණො න කෙවලං ''ආයන්තු භොන්තො අරහන්තො''ති ආහ. යං යං පනස්ස වචනං මුඛතො නිග්ගච්ඡති, සබ්බං ''අරහන්තානං ආසනානි පඤ්ඤපෙථ, පාදොදකං දෙථ, අරහන්තො පාදෙ ධොවන්තූ''ති අරහන්තවාදපටිසංයුත්තංයෙව. තං පනස්ස පසාදභඤ්ඤං සද්ධාචරිතත්තා අත්තනො සද්ධාබලෙන සමුස්සාහිතස්ස වචනං. තස්මා භගවා **''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, පසාදභඤ්ඤෙ''**ති ආහ. එවං වුච්චමානෙන පන භික්ඛුනා න හට්ඨතුට්ඨෙනෙව පච්චයා පරිභුඤ්ජිතබ්බා, ''අරහත්තසම්පාපිකං පටිපදං පරිපූරෙස්සාමී''ති එවං යොගො කරණීයොති.

අඤ්ඤබ්‍යාකරණවත්ථූනිසංයොජනවත්ථුසදිසානෙව. **අගාරවත්ථුස්මි**ං සො භික්ඛු ගිහිභාවෙ අනත්ථිකතාය අනපෙක්ඛතාය ''අභබ්බො ඛො ආවුසො මාදිසො''ති ආහ, න උල්ලපනාධිප්පායෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති.

227. **ආවටකාමවත්ථුස්මි**ං සො භික්ඛු වත්ථුකාමෙසු ච කිලෙසකාමෙසු ච ලොකියෙනෙව ආදීනවදස්සනෙන නිරපෙක්ඛො. තස්මා **''ආවටා මෙ ආවුසො කාමා''**ති ආහ. තෙනස්ස අනාපත්ති. එත්ථ ච **ආවටා**ති ආවාරිතා නිවාරිතා, පටික්ඛිත්තාති අත්ථො.

අභිරතිවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු සාසනෙ අනුක්කණ්ඨිතභාවෙන උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීසු ච අභිරතභාවෙන ''අභිරතො අහං ආවුසො පරමාය අභිරතියා''ති ආහ, න උල්ලපනාධිප්පායෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති.

පක්කමනවත්ථුස්මිං **යො ඉමම්හා ආවාසා පඨමං පක්කමිස්සතීති** එවං ආවාසං වා මණ්ඩපං වා සීමං වා යංකිඤ්චි ඨානං පරිච්ඡින්දිත්වා කතාය කතිකාය යො ‘‘මං අරහාති ජානන්තූ’’ති තම්හා ඨානා පඨමං පක්කමති, පාරාජිකො හොති. යො පන ආචරියුපජ්ඣායානං වා කිච්චෙන මාතාපිතූනං වා කෙනචිදෙව කරණීයෙන භික්ඛාචාරත්ථං වා උද්දෙසපරිපුච්ඡානං වා අත්ථාය අඤ්ඤෙන වා තාදිසෙන කරණීයෙන තං ඨානං අතික්කමිත්වා ගච්ඡති, අනාපත්ති. සචෙපිස්ස එවං ගතස්ස පච්ඡා ඉච්ඡාචාරො උප්පජ්ජති ‘‘න දානාහං තත්ථ ගමිස්සාමි එවං මං අරහාති සම්භාවෙස්සන්තී’’ති අනාපත්තියෙව.

යොපි කෙනචිදෙව කරණීයෙන තං ඨානං පත්වා සජ්ඣායමනසිකාරාදිවසෙන අඤ්ඤවිහිතො වා හුත්වා චොරාදීහි වා අනුබද්ධො මෙඝං වා උට්ඨිතං දිස්වා අනොවස්සකං පවිසිතුකාමො තං ඨානං අතික්කමති, අනාපත්ති. යානෙන වා ඉද්ධියා වා ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකං නාපජ්ජති, පදගමනෙනෙව ආපජ්ජති. තම්පි යෙහි සහ කතිකා කතා, තෙහි සද්ධිං අපුබ්බංඅචරිමං ගච්ඡන්තො නාපජ්ජති. එවං ගච්ඡන්තා හි සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං රක්ඛන්ති. සචෙපි මණ්ඩපරුක්ඛමූලාදීසු කිඤ්චි ඨානං පරිච්ඡින්දිත්වා ‘‘යො එත්ථ නිසීදති වා චඞ්කමති වා, තං අරහාති ජානිස්සාම’’ පුප්ඵානි වා ඨපෙත්වා ‘‘යො ඉමානි ගහෙත්වා පූජං කරිස්සති, තං අරහාති ජානිස්සාමා’’තිආදිනා නයෙන කතිකා කතා හොති, තත්‍රාපි ඉච්ඡාචාරවසෙන තථා කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. සචෙපි උපාසකෙන අන්තරාමග්ගෙ විහාරො වා කතො හොති, චීවරාදීනි වා ඨපිතානි හොන්ති, ‘‘යෙ අරහන්තො තෙ ඉමස්මිං විහාරෙ වසන්තු, චීවරාදීනි ච ගණ්හන්තූ’’ති. තත්‍රාපි ඉච්ඡාචාරවසෙන වසන්තස්ස වා චීවරාදීනි වා ගණ්හන්තස්ස පාරාජිකමෙව . එතං පන අධම්මිකකතිකවත්තං , තස්මා න කාතබ්බං, අඤ්ඤං වා එවරූපං ‘‘ඉමස්මිං තෙමාසබ්භන්තරෙ සබ්බෙව ආරඤ්ඤකා හොන්තු, පිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගාදිඅවසෙසධුතඞ්ගධරා වා අථ වා සබ්බෙව ඛීණාසවා හොන්තූ’’ති එවමාදි. නානාවෙරජ්ජකා හි භික්ඛූ සන්නිපතන්ති. තත්ථ කෙචි දුබ්බලා අප්පථාමා එවරූපං වත්තං අනුපාලෙතුං න සක්කොන්ති. තස්මා එවරූපම්පි වත්තං න කාතබ්බං. ‘‘ඉමං තෙමාසං සබ්බෙහෙව න උද්දිසිතබ්බං, න පරිපුච්ඡිතබ්බං, න පබ්බාජෙතබ්බං, මූගබ්බතං ගණ්හිතබ්බං, බහි සීමට්ඨස්සාපි සඞ්ඝලාභො දාතබ්බො’’ති එවමාදිකං පන න කාතබ්බමෙව.

228. **ලක්ඛණසංයුත්තෙ** ය්වායං **ආයස්මා ච ලක්ඛණොති** ලක්ඛණත්ථෙරො වුත්තො, එස ජටිලසහස්සස්ස අබ්භන්තරෙ එහිභික්ඛූපසම්පදාය උපසම්පන්නො ආදිත්තපරියායාවසානෙ අරහත්තප්පත්තො එකො මහාසාවකොති වෙදිතබ්බො. යස්මා පනෙස ලක්ඛණසම්පන්නෙන සබ්බාකාරපරිපූරෙන බ්‍රහ්මසමෙන අත්තභාවෙන සමන්නාගතො, තස්මා ලක්ඛණොති සඞ්ඛං ගතො. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පන පබ්බජිතදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ අරහත්තප්පත්තො දුතියො අග්ගසාවකො.

සිතං පාත්වාකාසීති මන්දහසිතං පාතුඅකාසි, පකාසයි දස්සෙසීති වුත්තං හොති. කිං පන දිස්වා ථෙරො සිතං පාත්වාකාසීති? උපරි පාළියං ආගතං අට්ඨිකසඞ්ඛලිකං එකං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තං සත්තං දිස්වා, තඤ්ච ඛො දිබ්බෙන චක්ඛුනා, න පසාදචක්ඛුනා. පසාදචක්ඛුස්ස හි එතෙ අත්තභාවා න ආපාථං ආගච්ඡන්ති. එවරූපං පන අත්තභාවං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙ කාතබ්බෙ කස්මා සිතං පාත්වාකාසීති? අත්තනො ච බුද්ධඤාණස්ස ච සම්පත්තිසමනුස්සරණතො. තඤ්හි දිස්වා ථෙරො ‘‘අදිට්ඨසච්චෙන නාම පුග්ගලෙන පටිලභිතබ්බා එවරූපා අත්තභාවා මුත්තො අහං, ලාභා වත මෙ, සුලද්ධං වත මෙ’’ති අත්තනො ච සම්පත්තිං අනුස්සරිත්වා ‘‘අහො බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණසම්පත්ති, යො ‘කම්මවිපාකො, භික්ඛවෙ, අචින්තෙය්‍යො; න චින්තෙතබ්බො’ති (අ. නි. 4.77) දෙසෙසි, පච්චක්ඛං වත කත්වා බුද්ධා දෙසෙන්ති, සුප්පටිවිද්ධා බුද්ධානං ධම්මධාතූ’’ති එවං බුද්ධඤාණසම්පත්තිඤ්ච සරිත්වා සිතං පාත්වාකාසීති. යස්මා පන ඛීණාසවා නාම න අකාරණා සිතං පාතුකරොන්ති, තස්මා තං ලක්ඛණත්ථෙරො පුච්ඡි – **‘‘කො නු ඛො ආවුසො මොග්ගල්ලාන හෙතු, කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායා’’**ති. ථෙරො පන යස්මා යෙහි අයං උපපත්ති සාමං අදිට්ඨා, තෙ දුස්සද්ධාපයා හොන්ති, තස්මා භගවන්තං සක්ඛිං කත්වා බ්‍යාකාතුකාමතාය **‘‘අකාලො ඛො, ආවුසො’’**තිආදිමාහ . තතො භගවතො සන්තිකෙ පුට්ඨො **‘‘ඉධාහං ආවුසො’’**තිආදිනා නයෙන බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **අට්ඨිකසඞ්ඛලිකන්ති** සෙතං නිම්මංසලොහිතං අට්ඨිසඞ්ඝාතං. **ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපීති** එතෙපි යක්ඛගිජ්ඣා චෙව යක්ඛකාකා ච යක්ඛකුලලා ච පච්චෙතබ්බා. පාකතිකානං පන ගිජ්ඣාදීනං ආපාථම්පි එතං රූපං නාගච්ඡති. **අනුපතිත්වා අනුපතිත්වාති** අනුබන්ධිත්වා අනුබන්ධිත්වා. **විතුඩෙන්තීති** විනිවිජ්ඣිත්වා ගච්ඡන්ති. විතුදෙන්තීති වා පාඨො, අසිධාරූපමෙහි තිඛිණෙහි ලොහතුණ්ඩෙහි විජ්ඣන්තීති අත්ථො. **සා සුදං අට්ටස්සරං කරොතීති** එත්ථ සුදන්ති නිපාතො, සා අට්ඨිකසඞ්ඛලිකා අට්ටස්සරං ආතුරස්සරං කරොතීති අත්ථො. අකුසලවිපාකානුභවනත්ථං කිර යොජනප්පමාණාපි තාදිසා අත්තභාවා නිබ්බත්තන්ති, පසාදුස්සදා ච හොන්ති පක්කගණ්ඩසදිසා; තස්මා සා අට්ඨිකසඞ්ඛලිකා බලවවෙදනාතුරා තාදිසං සරමකාසීති. එවඤ්ච පන වත්වා පුන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ‘‘වට්ටගාමිකසත්තා නාම එවරූපා අත්තභාවා න මුච්චන්තී’’ති සත්තෙසු කාරුඤ්ඤං පටිච්ච උප්පන්නං ධම්මසංවෙගං දස්සෙන්තො **‘‘තස්ස මය්හං ආවුසො එතදහොසි; අච්ඡරියං වත භො’’**තිආදිමාහ.

භික්ඛූ උජ්ඣායන්තීති යෙසං සා පෙතූපපත්ති අප්පච්චක්ඛා, තෙ උජ්ඣායන්ති . භගවා පන ථෙරස්සානුභාවං පකාසෙන්තො **‘‘චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්තී’’**තිආදිමාහ. තත්ථ චක්ඛු භූතං ජාතං උප්පන්නං තෙසන්ති **චක්ඛුභූතා;** භූතචක්ඛුකා උප්පන්නචක්ඛුකා, චක්ඛුං උප්පාදෙත්වා, විහරන්තීති අත්ථො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. **යත්‍ර හි නාමාති** එත්ථ **යත්‍රාති** කාරණවචනං. තත්‍රායමත්ථයොජනා; යස්මා නාම සාවකොපි එවරූපං ඤස්සති වා දක්ඛති වා සක්ඛිං වා කරිස්සති, තස්මා අවොචුම්හ – ‘‘චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්ති, ඤාණභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්තී’’ති.

පුබ්බෙව මෙ සො භික්ඛවෙ සත්තො දිට්ඨොති බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතඤාණප්පටිවෙධෙන අප්පමාණෙසු චක්කවාළෙසු අප්පමාණෙ සත්තනිකායෙ භවගතියොනිඨිතිනිවාසෙ ච පච්චක්ඛං කරොන්තෙන මයා පුබ්බෙව සො සත්තො දිට්ඨොති වදති.

ගොඝාතකොති ගාවො වධිත්වා වධිත්වා අට්ඨිතො මංසං මොචෙත්වා වික්කිණිත්වා ජීවිකකප්පනකසත්තො. **තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනාති** තස්ස නානාචෙතනාහි ආයූහිතස්ස අපරාපරියකම්මස්ස. තත්‍ර හි යාය චෙතනාය නරකෙ පටිසන්ධි ජනිතා, තස්සා විපාකෙ පරික්ඛීණෙ අවසෙසකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරම්මණං කත්වා පුන පෙතාදීසු පටිසන්ධි නිබ්බත්තති, තස්මා සා පටිසන්ධි කම්මසභාගතාය වා ආරම්මණසභාගතාය වා ''තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසො''ති වුච්චති. අයඤ්ච සත්තො එවං උපපන්නො. තෙනාහ – ''තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා''ති. තස්ස කිර නරකා චවනකාලෙ නිම්මංසකතානං ගුන්නං අට්ඨිරාසි එව නිමිත්තං අහොසි. සො පටිච්ඡන්නම්පි තං කම්මං විඤ්ඤූනං පාකටං විය කරොන්තො අට්ඨිසඞ්ඛලිකපෙතො ජාතො.

229. මංසපෙසිවත්ථුස්මිං **ගොඝාතකොති** ගොමංසපෙසියො කත්වා සුක්ඛාපෙත්වා වල්ලූරවික්කයෙන අනෙකානි වස්සානි ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපෙසියෙව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපෙසිපෙතො ජාතො.

මංසපිණ්ඩවත්ථුස්මිං සො සාකුණිකො සකුණෙ ගහෙත්වා වික්කිණනකාලෙ නිප්පක්ඛචම්මෙ මංසපිණ්ඩමත්තෙ කත්වා වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපිණ්ඩොව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපිණ්ඩපෙතො ජාතො.

නිච්ඡවිවත්ථුස්මිං තස්ස ඔරබ්භිකස්ස එළකෙ වධිත්වා නිච්චම්මෙ කත්වා කප්පිතජීවිකස්ස පුරිමනයෙනෙව නිච්චම්මං එළකසරීරං නිමිත්තමහොසි. සො නිච්ඡවිපෙතො ජාතො.

අසිලොමවත්ථුස්මිං සො සූකරිකො දීඝරත්තං නිවාපපුට්ඨෙ සූකරෙ අසිනා වධිත්වා වධිත්වා දීඝරත්තං ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස උක්ඛිත්තාසිකභාවොව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා අසිලොමපෙතො ජාතො.

සත්තිලොමවත්ථුස්මිං සො මාගවිකො එකං මිගඤ්ච සත්තිඤ්ච ගහෙත්වා වනං ගන්ත්වා තස්ස මිගස්ස සමීපං ආගතාගතෙ මිගෙ සත්තියා විජ්ඣිත්වා මාරෙසි, තස්ස සත්තියා විජ්ඣනකභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා සත්තිලොමපෙතො ජාතො.

උසුලොමවත්ථුස්මිං **කාරණිකොති** රාජාපරාධිකෙ අනෙකාහි කාරණාහි පීළෙත්වා අවසානෙ කණ්ඩෙන විජ්ඣිත්වා මාරණකපුරිසො. සො කිර අසුකස්මිං පදෙසෙ විද්ධො මරතීති ඤත්වාව විජ්ඣති. තස්සෙවං ජීවිකං කප්පෙත්වා නරකෙ උප්පන්නස්ස තතො පක්කාවසෙසෙන ඉධූපපත්තිකාලෙ උසුනා විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා උසුලොමපෙතො ජාතො.

සූචිලොමවත්ථුස්මිං **සාරථීති** අස්සදමකො. ගොදමකොතිපි **කුරුන්දට්ඨකථායං**වුත්තං. තස්ස පතොදසූචියා විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා සූචිලොමපෙතො ජාතො.

දුතියසූචිලොමවත්ථුස්මිං **සූචකොති** පෙසුඤ්ඤකාරකො . සො කිර මනුස්සෙ අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච භින්දි. රාජකුලෙ ච ''ඉමස්ස ඉමං නාම අත්ථි, ඉමිනා ඉදං නාම කත''න්ති සූචෙත්වා සූචෙත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙසි. තස්මා යථානෙන සූචෙත්වා මනුස්සා භින්නා, තථා සූචීහි භෙදනදුක්ඛං පච්චනුභොතුං කම්මමෙව නිමිත්තං කත්වා සූචිලොමපෙතො ජාතො.

අණ්ඩභාරිතවත්ථුස්මිං **ගාමකූටොති** විනිච්ඡයාමච්චො. තස්ස කම්මසභාගතාය කුම්භමත්තා මහාඝටප්පමාණා අණ්ඩා අහෙසුං. සො හි යස්මා රහො පටිච්ඡන්න ඨානෙ ලඤ්ජං ගහෙත්වා කූටවිනිච්ඡයෙන පාකටං දොසං කරොන්තො සාමිකෙ අස්සාමිකෙ අකාසි. තස්මාස්ස රහස්සං අඞ්ගං පාකටං නිබ්බත්තං. යස්මා දණ්ඩං පට්ඨපෙන්තො පරෙසං අසය්හං භාරං ආරොපෙසි, තස්මාස්ස රහස්සඞ්ගං අසය්හභාරො හුත්වා නිබ්බත්තං. යස්මා යස්මිං ඨානෙ ඨිතෙන සමෙන භවිතබ්බං, තස්මිං ඨත්වා විසමො අහොසි, තස්මාස්ස රහස්සඞ්ගෙ විසමා නිසජ්ජා අහොසීති.

පාරදාරිකවත්ථුස්මිං සො සත්තො පරස්ස රක්ඛිතං ගොපිතං සස්සාමිකං ඵස්සං ඵුසන්තො මීළ්හසුඛෙන කාමසුඛෙන චිත්තං රමයිත්වා කම්මසභාගතාය ගූථඵස්සං ඵුසන්තො දුක්ඛමනුභවිතුං තත්ථ නිබ්බත්තො. **දුට්ඨබ්‍රාහ්මණවත්ථු** පාකටමෙව.

230. **නිච්ඡවිත්ථිවත්ථුස්මිං** යස්මා මාතුගාමො නාම අත්තනො ඵස්සෙ අනිස්සරො, සා ච තං සාමිකස්ස සන්තකං ඵස්සං ථෙනෙත්වා පරෙසං අභිරතිං උප්පාදෙසි, තස්මා කම්මසභාගතාය සුඛසම්ඵස්සා ධංසිත්වා දුක්ඛසම්ඵස්සං අනුභවිතුං නිච්ඡවිත්ථී හුත්වා උපපන්නා.

මඞ්ගුලිත්ථිවත්ථුස්මිං **මඞ්ගුලින්**ති විරූපං දුද්දසිකං බීභච්ඡං, සා කිර ඉක්ඛණිකාකම්මං යක්ඛදාසිකම්මං කරොන්තී ‘‘ඉමිනා ච ඉමිනා ච එවං බලිකම්මෙ කතෙ අයං නාම තුම්හාකං වඩ්ඪී භවිස්සතී’’ති මහාජනස්ස ගන්ධපුප්ඵාදීනි වඤ්චනාය ගහෙත්වා මහාජනං දුද්දිට්ඨිං මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හාපෙසි, තස්මා තාය කම්මසභාගතාය ගන්ධපුප්ඵාදීනං ථෙනිතත්තා දුග්ගන්ධා දුද්දස්සනස්ස ගාහිතත්තා දුද්දසිකා විරූපා බීභච්ඡා හුත්වා නිබ්බත්තා.

ඔකිලිනිවත්ථුස්මිං **උප්පක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිනි**න්ති සා කිර අඞ්ගාරචිතකෙ නිපන්නා විප්ඵන්දමානා විපරිවත්තමානා පච්චති, තස්මා උප්පක්කා චෙව හොති ඛරෙන අග්ගිනා පක්කසරීරා; ඔකිලිනී ච කිලින්නසරීරා බින්දුබින්දූනි හිස්සා සරීරතො පග්ඝරන්ති. ඔකිරිනී ච අඞ්ගාරසම්පරිකිණ්ණා, තස්සා හි හෙට්ඨතොපි කිංසුකපුප්ඵවණ්ණා අඞ්ගාරා, උභයපස්සෙසුපි , ආකාසතොපිස්සා උපරි අඞ්ගාරා පතන්ති, තෙන වුත්තං – ‘‘උප්පක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිනි’’න්ති. **සා ඉස්සාපකතා සපත්තිං අඞ්ගාරකටාහෙන ඔකිරී**ති තස්සා කිර කලිඞ්ගරඤ්ඤො එකා නාටකිනී අඞ්ගාරකටාහං සමීපෙ ඨපෙත්වා ගත්තතො උදකඤ්ච පුඤ්ඡති, පාණිනා ච සෙදං කරොති. රාජාපි තාය සද්ධිං කථඤ්ච කරොති, පරිතුට්ඨාකාරඤ්ච දස්සෙති. අග්ගමහෙසී තං අසහමානා ඉස්සාපකතා හුත්වා අචිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො තං අඞ්ගාරකටාහං ගහෙත්වා තස්සා උපරි අඞ්ගාරෙ ඔකිරි. සා තං කම්මං කත්වා තාදිසංයෙව විපාකං පච්චනුභවිතුං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තා.

චොරඝාතකවත්ථුස්මිං සො රඤ්ඤො ආණාය දීඝරත්තං චොරානං සීසානි ඡින්දිත්වා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො අසීසකං කබන්ධං හුත්වා නිබ්බත්ති.

භික්ඛුවත්ථුස්මිං **පාපභික්ඛූ**ති ලාමකභික්ඛු. සො කිර ලොකස්ස සද්ධාදෙය්‍යෙ චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිත්වා කායවචීද්වාරෙහි අසං යතො භින්නාජීවො චිත්තකෙළිං කීළන්තො විචරි. තතො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො භික්ඛුසදිසෙනෙව අත්තභාවෙන නිබ්බත්ති. **භික්ඛුනී-සික්ඛමානා-සාමණෙර-සාමණෙරීවත්ථූසුපි** අයමෙව විනිච්ඡයො.

231. තපොදාවත්ථුස්මිං **අච්ඡොදකො**ති පසන්නොදකො. **සීතොදකො**ති සීතලඋදකො. **සාතොදකො**ති මධුරොදකො. **සෙතකො**ති පරිසුද්ධො නිස්සෙවාලපණකකද්දමො. **සුප්පතිත්ථො**ති සුන්දරෙහි තිත්ථෙහි උපපන්නො. **රමණීයො**ති රතිජනකො. **චක්කමත්තානී**ති රථචක්කප්පමාණානි. **කුථිතා සන්දතී**ති තත්තා සන්තත්තා හුත්වා සන්දති. **යතායං භික්ඛවෙ**ති යතො අයං භික්ඛවෙ. **සො දහො**ති සො රහදො. කුතො පනායං සන්දතීති? වෙභාරපබ්බතස්ස කිර හෙට්ඨා භුම්මට්ඨකනාගානං පඤ්චයොජනසතිකං නාගභවනං දෙවලොකසදිසං මණිමයෙන තලෙන ආරාමුය්‍යානෙහි ච සමන්නාගතං; තත්ථ නාගානං කීළනට්ඨානෙ සො උදකදහො, තතො අයං තපොදා සන්දති. **ද්වින්නං මහානිරයානං අන්තරිකාය ආගච්ඡතී**ති රාජගහනගරං කිර ආවිඤ්ජෙත්වා මහාපෙතලොකො, තත්ථ ද්වින්නං මහාලොහකුම්භිනිරයානං අන්තරෙන අයං තපොදා ආගච්ඡති, තස්මා කුථිතා සන්දතීති.

යුද්ධවත්ථුස්මිං **නන්දී චරතී**ති විජයභෙරී ආහිණ්ඩති. **රාජා ආවුසො ලිච්ඡවීහී**ති ථෙරො කිර අත්තනො දිවාට්ඨානෙ ච රත්තිට්ඨානෙ ච නිසීදිත්වා ‘‘ලිච්ඡවයො කතහත්ථා කතූපාසනා, රාජා ච තෙහි සද්ධිං සම්පහාරං දෙතී’’ති ආවජ්ජෙන්තො දිබ්බෙන චක්ඛුනා රාජානං පරාජිතං පලායමානං අද්දස. තතො භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා **‘‘රාජා ආවුසො තුම්හාකං උපට්ඨාකො ලිච්ඡවීහි පභග්ගො’’**ති ආහ. **සච්චං, භික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානො ආහා**ති පරාජිතකාලෙ ආවජ්ජිත්වා යං දිට්ඨං තං භණන්තො සච්චං ආහ.

232. නාගොගාහවත්ථුස්මිං **සප්පිනිකායා**ති එවංනාමිකාය. **ආනෙඤ්ජං සමාධි**න්ති අනෙජං අචලං කායවාචාවිප්ඵන්දවිරහිතං චතුත්ථජ්ඣානසමාධිං. **නාගාන**න්ති හත්ථීනං. **ඔගය්හ උත්තරන්තාන**න්ති ඔගය්හ ඔගාහෙත්වා පුන උත්තරන්තානං. තෙ කිර ගම්භීරං උදකං ඔතරිත්වා තත්ථ න්හත්වා ච පිවිත්වා ච සොණ්ඩාය උදකං ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලොලෙන්තා උත්තරන්ති, තෙසං එවං ඔගය්හ උත්තරන්තානන්ති වුත්තං හොති. **කොඤ්චං කරොන්තාන**න්ති නදීතීරෙ ඨත්වා සොණ්ඩං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කොඤ්චනාදං කරොන්තානං. **සද්දං අස්සොසි**න්ති තං කොඤ්චනාදසද්දං අස්සොසිං. **අත්ථෙසො, භික්ඛවෙ, සමාධි සො ච ඛො අපරිසුද්ධො**ති අත්ථි එසො සමාධි මොග්ගල්ලානස්ස, සො ච ඛො පරිසුද්ධො න හොති. ථෙරො කිර පබ්බජිතතො සත්තමෙ දිවසෙ තදහුඅරහත්තප්පත්තො අට්ඨසු සමාපත්තීසු පඤ්චහාකාරෙහි අනාචිණ්ණවසීභාවො සමාධිපරිපන්ථකෙ ධම්මෙ න සුට්ඨු පරිසොධෙත්වා ආවජ්ජනසමාපජ්ජනාධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණානං සඤ්ඤාමත්තකමෙව කත්වා චතුත්ථජ්ඣානං අප්පෙත්වා නිසින්නො, ඣානඞ්ගෙහි වුට්ඨාය නාගානං සද්දං සුත්වා ‘‘අන්තොසමාපත්තියං අස්සොසි’’න්ති එවංසඤ්ඤී අහොසි. තෙන වුත්තං – ‘‘අත්ථෙසො, භික්ඛවෙ, සමාධි; සො ච ඛො අපරිසුද්ධො’’ති.

සොභිතවත්ථුස්මිං **අහං, ආවුසො, පඤ්ච කප්පසතානි අනුස්සරාමී**ති එකාවජ්ජනෙන අනුස්සරාමීති ආහ. ඉතරථා හි අනච්ඡරියං අරියසාවකානං පටිපාටියා නානාවජ්ජනෙන තස්ස තස්ස අතීතෙ නිවාසස්ස අනුස්සරණන්ති න භික්ඛූ උජ්ඣායෙය්‍යුං. යස්මා පනෙස ‘‘එකාවජ්ජනෙන අනුස්සරාමී’’ති ආහ, තස්මා භික්ඛූ උජ්ඣායිංසු. **අත්ථෙසා, භික්ඛවෙ, සොභිතස්ස, සා ච ඛො එකායෙව ජාතී**ති යං සොභිතො ජාතිං අනුස්සරාමීති ආහ, අත්ථෙසා ජාති සොභිතස්ස, සා ච ඛො එකායෙව අනන්තරා න උප්පටිපාටියා අනුස්සරිතාති අධිප්පායො.

කථං පනායං එතං අනුස්සරීති? අයං කිර පඤ්චන්නං කප්පසතානං උපරි තිත්ථායතනෙ

පබ්බජිත්වා අසඤ්ඤසමාපත්තිං නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා අසඤ්ඤභවෙ නිබ්බත්ති. තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා අවසානෙ මනුස්සලොකෙ උප්පන්නො සාසනෙ පබ්බජිත්වා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකාසි. සො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරමානො ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පටිසන්ධිං දිස්වා තතො පරං තතියෙ අත්තභාවෙ චුතිමෙව අද්දස. අථ උභින්නමන්තරා අචිත්තකං අත්තභාවං අනුස්සරිතුං අසක්කොන්තො නයතො සල්ලක්ඛෙසි – ''අද්ධාඅහං අසඤ්ඤභවෙ නිබ්බත්තො''ති. එවං සල්ලක්ඛෙන්තෙන පනානෙන දුක්කරං කතං, සතධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටි පටිවිද්ධා, ආකාසෙ පදං දස්සිතං. තස්මා නං භගවා ඉමස්මිංයෙව වත්ථුස්මිං එතදග්ගෙ ඨපෙසි – ''එතදග්ගං භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තානං යදිදං සොභිතො''ති (අ. නි. 1.219, 227).

විනීතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

233. **උද්දිට්ඨා ඛො ආයස්මන්තො චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මාති** ඉදං ඉධ උද්දිට්ඨපාරාජිකපරිදීපනමෙව. සමොධානෙත්වා පන සබ්බානෙව චතුවීසති පාරාජිකානි වෙදිතබ්බානි. කතමානි චතුවීසති? පාළියං ආගතානි තාව භික්ඛූනං චත්තාරි, භික්ඛුනීනං අසාධාරණානි චත්තාරීති අට්ඨ. එකාදස අභබ්බපුග්ගලා, තෙසු පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා, තයො වත්ථුවිපන්නා අහෙතුකපටිසන්ධිකා, තෙසං සග්ගො අවාරිතො මග්ගො පන වාරිතො, අභබ්බා හි තෙ මග්ගප්පටිලාභාය වත්ථුවිපන්නත්තාති. පබ්බජ්ජාපි නෙසං පටික්ඛිත්තා, තස්මා තෙපි පාරාජිකා. ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, මාතුඝාතකො, පිතුඝාතකො, අරහන්තඝාතකො, භික්ඛුනීදූසකො, ලොහිතුප්පාදකො, සඞ්ඝභෙදකොති ඉමෙ අට්ඨ අත්තනො කිරියාය විපන්නත්තා අභබ්බට්ඨානං පත්තාති පාරාජිකාව. තෙසු ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, භික්ඛුනීදූසකොති ඉමෙසං තිණ්ණං සග්ගො අවාරිතො මග්ගො පන වාරිතොව. ඉතරෙසං පඤ්චන්නං උභයම්පි වාරිතං. තෙ හි අනන්තරභවෙ නරකෙ නිබ්බත්තනකසත්තා. ඉති ඉමෙ ච එකාදස, පුරිමා ච අට්ඨාති එකූනවීසති. තෙ ගිහිලිඞ්ගෙ රුචිං උප්පාදෙත්වා ගිහිනිවාසනනිවත්ථාය භික්ඛුනියා සද්ධිං වීසති. සා හි අජ්ඣාචාරවීතික්කමං අකත්වාපි එත්තාවතාව අස්සමණීති ඉමානි තාව වීසති පාරාජිකානි.

අපරානිපි – ලම්බී, මුදුපිට්ඨිකො, පරස්ස අඞ්ගජාතං මුඛෙන ගණ්හාති, පරස්ස අඞ්ගජාතෙ අභිනිසීදතීති ඉමෙසං චතුන්නං වසෙන චත්තාරි අනුලොමපාරාජිකානීති වදන්ති. එතානි හි යස්මා උභින්නං රාගවසෙන සදිසභාවූපගතානං ධම්මො ''මෙථුනධම්මො''ති වුච්චති. තස්මා එතෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං අප්පටිසෙවිත්වායෙව කෙවලං මග්ගෙන මග්ගප්පවෙසනවසෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා මෙථුනධම්මපාරාජිකස්ස අනුලොමෙන්තීති අනුලොමපාරාජිකානීති වුච්චන්ති. ඉති ඉමානි ච චත්තාරි පුරිමානි ච වීසතීති සමොධානෙත්වා සබ්බානෙව චතුවීසති පාරාජිකානි වෙදිතබ්බානි.

න ලභති භික්ඛූහි සද්ධිං සංවාසන්ති උපොසථ-පවාරණ-පාතිමොක්ඛුද්දෙස-සඞ්ඝකම්මප්පභෙදං භික්ඛූහි සද්ධිං සංවාසං න ලභති. **යථා පුරෙ තථා පච්ඡාති** යථා පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ අනුපසම්පන්නකාලෙ ච පච්ඡා පාරාජිකං ආපන්නොපි තථෙව අසංවාසො හොති. නත්ථි තස්ස භික්ඛූහි සද්ධිං උපොසථපවාරණපාතිමොක්ඛුද්දෙසසඞ්ඝකම්මප්පභෙදො සංවාසොති භික්ඛූහි සද්ධිං සංවාසං න ලභති. **තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමීති** තෙසු චතූසු පාරාජිකෙසු ආයස්මන්තෙ ''කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා''ති පුච්ඡාමි. **කච්චිත්ථාති** කච්චි එත්ථ; එතෙසු චතූසු පාරාජිකෙසු කච්චි පරිසුද්ධාති අත්ථො. අථ වා **කච්චිත්ථ පරිසුද්ධාති** කච්චි පරිසුද්ධා අත්ථ, භවථාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

යං පාරාජිකකණ්ඩස්ස, සඞ්ගීතං සමනන්තරං;
තස්ස තෙරසකස්සායමපුබ්බපදවණ්ණනා.

234. තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සෙය්‍යසකො අනභිරතො බ්‍රහ්මචරියං චරතීති එත්ථ **ආයස්මාති** පියවචනං. **සෙය්‍යසකොති** තස්ස භික්ඛුනො නාමං. **අනභිරතොති** වික්ඛිත්තචිත්තො කාමරාගපරිළාහෙන පරිඩය්හමානො න පන ගිහිභාවං පත්ථයමානො. **සො තෙන කිසො හොතීති** සො සෙය්‍යසකො තෙන අනභිරතභාවෙන කිසො හොති.

අද්දසා ඛො ආයස්මා උදායීති එත්ථ **උදායීති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං, අයඤ්හි සෙය්‍යසකස්ස උපජ්ඣායො ලාළුදායී නාම හන්තමිගසප්පටිභාගො නිද්දාරාමතාදිමනුයුත්තානං අඤ්ඤතරො ලොලභික්ඛු. **කච්චි නො ත්වන්ති** කච්චි නු ත්වං. **යාවදත්ථං භුඤ්ජාති**ආදීසු යාවතා අත්ථොති යාවදත්ථං. ඉදං වුත්තං හොති – යාවතා තෙ භොජනෙන අත්ථො යත්තකං ත්වං ඉච්ඡසි තත්තකං භුඤ්ජ, යත්තකං කාලං රත්තිං වා දිවා වා සුපිතුං ඉච්ඡසි තත්තකං සුප, මත්තිකාදීහි කායං උබ්බට්ටෙත්වා චුණ්ණාදීහි සංසිත්වා යත්තකං න්හානං ඉච්ඡසි තත්තකං න්හාය, උද්දෙසෙන වා පරිපුච්ඡාය වා වත්තපටිපත්තියා වා කම්මට්ඨානෙන වා අත්ථො නත්ථීති. **යදා තෙ අනභිරති උප්පජ්ජතීති** යස්මිං කාලෙ තව කාමරාගවසෙන උක්කණ්ඨිතතා වික්ඛිත්තචිත්තතා උප්පජ්ජති. **රාගො චිත්තං අනුද්ධංසෙතීති** කාමරාගො චිත්තං ධංසෙති පධංසෙති වික්ඛිපති චෙව මිලාපෙති ච. **තදා හත්ථෙන උපක්කමිත්වා අසුචිං මොචෙහීති** තස්මිං කාලෙ හත්ථෙන වායමිත්වා අසුචිමොචනං කරොහි, එවඤ්හි තෙ චිත්තෙකග්ගතා භවිස්සති. ඉති තං උපජ්ඣායො අනුසාසි යථා තං බාලො බාලං මගො මගං.

235. **තෙසං මුට්ඨස්සතීනං අසම්පජානානං නිද්දං ඔක්කමන්තානන්ති** සතිසම්පජඤ්ඤං පහාය නිද්දං ඔතරන්තානං. තත්ථ කිඤ්චාපි නිද්දං ඔක්කමන්තානං අබ්‍යාකතො භවඞ්ගවාරො පවත්තති, සතිසම්පජඤ්ඤවාරො ගළති, තථාපි සයනකාලෙ මනසිකාරො කාතබ්බො. දිවා සුපන්තෙන යාව න්හාතස්ස භික්ඛුනො කෙසා න සුක්ඛන්ති තාව සුපිත්වා වුට්ඨහිස්සාමීති සඋස්සාහෙන සුපිතබ්බං. රත්තිං සුපන්තෙන එත්තකං නාම රත්තිභාගං සුපිත්වා චන්දෙන වා තාරකාය වා ඉදං නාම ඨානං පත්තකාලෙ වුට්ඨහිස්සාමීති සඋස්සාහෙන සුපිතබ්බං. බුද්ධානුස්සතිආදීසු ච දසසු කම්මට්ඨානෙසු එකං අඤ්ඤං වා චිත්තරුචියං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වාව නිද්දා ඔක්කමිතබ්බා. එවං කරොන්තො හි සතො සම්පජානො සතිඤ්ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච අවිජහිත්වාව නිද්දං ඔක්කමතීති වුච්චති. තෙ පන භික්ඛූ බාලා ලොලා හන්තමිගසප්පටිභාගා න එවමකංසු. තෙන වුත්තං – ''තෙසං මුට්ඨස්සතීනං අසම්පජානානං නිද්දං ඔක්කමන්තාන''න්ති.

අත්ථි චෙත්ථ චෙතනා ලබ්භතීති එත්ථ ච සුපිනන්තෙ අස්සාදචෙතනා අත්ථි උපලබ්භති. **අත්ථෙසා, භික්ඛවෙ, චෙතනා; සා ච ඛො අබ්බොහාරිකාති** භික්ඛවෙ එසා අස්සාදචෙතනා අත්ථි, සා ච ඛො අවිසයෙ උප්පන්නත්තා අබ්බොහාරිකා, ආපත්තියා අඞ්ගං න හොති. ඉති භගවා සුපිනන්තෙ චෙතනාය අබ්බොහාරිකභාවං දස්සෙත්වා ''එවඤ්ච පන භික්ඛවෙ ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථ, **සඤ්චෙතනිකා සුක්කවිස්සට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඞ්ඝාදිසෙසො''**ති සානුපඤ්ඤත්තිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි.

236-237. තත්ථ සංවිජ්ජති චෙතනා අස්සාති සඤ්චෙතනා, සඤ්චෙතනාව **සඤ්චෙතනිකා,** සඤ්චෙතනා වා අස්සා අත්ථීති සඤ්චෙතනිකා. යස්මා පන යස්ස සඤ්චෙතනිකා සුක්කවිස්සට්ඨි හොති සො ජානන්තො සඤ්ජානන්තො හොති, සා චස්ස සුක්කවිස්සට්ඨි චෙච්ච අභිවිතරිත්වා වීතික්කමො හොති, තස්මා බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං **''ජානන්තො සඤ්ජානන්තො චෙච්ච අභිවිතරිත්වා වීතික්කමො''**ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. තත්ථ **ජානන්තොති** උපක්කමාමීති ජානන්තො. **සඤ්ජානන්තොති** සුක්කං මොචෙමීති සඤ්ජානන්තො, තෙනෙව උපක්කමජානනාකාරෙන සද්ධිං ජානන්තොති අත්ථො. **චෙච්චාති** මොචනස්සාදචෙතනාවසෙන චෙතෙත්වා පකප්පෙත්වා. **අභිවිතරිත්වාති** උපක්කමවසෙන මද්දන්තො නිරාසඞ්කචිත්තං පෙසෙත්වා. **වීතික්කමොති** එවං පවත්තස්ස යො වීතික්කමො අයං සඤ්චෙතනිකාසද්දස්ස සිඛාප්පත්තො අත්ථොති වුත්තං හොති.

ඉදානි සුක්කවිස්සට්ඨීති එත්ථ යස්ස සුක්කස්ස විස්සට්ඨි තං තාව සඞ්ඛ්‍යාතො වණ්ණභෙදතො ච දස්සෙතුං **''සුක්කන්ති දස සුක්කානී''**තිආදිමාහ. තත්ථ සුක්කානං ආසයභෙදතො ධාතුනානත්තතො ච නීලාදිවණ්ණභෙදො වෙදිතබ්බො.

විස්සට්ඨීති විස්සග්ගො, අත්ථතො පනෙතං ඨානාචාවනං හොති, තෙනාහ – ''විස්සට්ඨීති ඨානතොචාවනා වුච්චතී''ති. තත්ථ වත්ථිසීසං කටි කායොති තිධා සුක්කස්ස ඨානං පකප්පෙන්ති, එකෙ කිරාචරියො ''වත්ථිසීසං සුක්කස්ස ඨාන''න්ති ආහ. එකො ''කටී''ති, එකො ''සකලො කායො''ති, තෙසු තතියස්ස භාසිතං සුභාසිතං.

කෙසලොමනඛදන්තානඤ්හි මංසවිනිමුත්තට්ඨානං උච්චාරපස්සාවඛෙළසිඞ්ඝාණිකාථද්ධසුක්ඛචම්මානි ච වජ්ජෙත්වා අවසෙසො ජීවමංසලොහිතානුගතො සබ්බොපි කායො කායප්පසාදභාවජීවිතින්ද්‍රියාබද්ධපිත්තානං සම්භවස්ස ච ඨානමෙව. තථා හි රාගපරියුට්ඨානෙනාභිභූතානං හත්ථීනං උභොහි කණ්ණචූළිකාහි සම්භවො නික්ඛමති, මහාසෙනරාජා ච රාගපරියුට්ඨිතො සම්භවවෙගං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො සත්ථෙන බාහුසීසං ඵාලෙත්වා වණමුඛෙන නික්ඛන්තං සම්භවං දස්සෙසීති.

එත්ථ පන පඨමස්ස ආචරියස්ස වාදෙ මොචනස්සාදෙන නිමිත්තෙ උපක්කමතො යත්තකං එකා ඛුද්දකමක්ඛිකා පිවෙය්‍ය තත්තකෙ අසුචිම්හි ඨානතො මුඤ්චිත්වා දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ බහි නික්ඛන්තෙ වා අනික්ඛන්තෙ වා සඞ්ඝාදිසෙසො. දුතියස්ස වාදෙ තථෙව කටිතො මුච්චිත්වා දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ, තතියස්ස වාදෙ තථෙව සකලකායං සඞ්ඛොභෙත්වා තතො මුච්චිත්වා දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ බහි නික්ඛන්තෙ වා අනික්ඛන්තෙ වා සඞ්ඝාදිසෙසො. දකසොතොරොහණඤ්චෙත්ථ අධිවාසෙත්වා අන්තරා නිවාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය වුත්තං, ඨානා චුතඤ්හි අවස්සං දකසොතං ඔතරති. තස්මා ඨානා චාවනමත්තෙනෙවෙත්ථ ආපත්ති වෙදිතබ්බා, සා ච ඛො නිමිත්තෙ උපක්කමන්තස්සෙව හත්ථපරිකම්මපාදපරිකම්මගත්තපරිකම්මකරණෙන සචෙපි අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. අයං සබ්බාචරියසාධාරණවිනිච්ඡයො.

අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තාති එත්ථ සුපිනො එව **සුපිනන්තො,** තං ඨපෙත්වා අපනෙත්වාති වුත්තං හොති. තඤ්ච පන සුපිනං පස්සන්තො චතූහි කාරණෙහි පස්සති ධාතුක්ඛොභතො වා අනුභූතපුබ්බතො වා දෙවතොපසංහාරතො වා පුබ්බනිමිත්තතො වාති.

තත්ථ පිත්තාදීනං ඛොභකරණපච්චයයොගෙන ඛුභිතධාතුකො ධාතුක්ඛොභතො සුපිනං පස්සති, පස්සන්තො ච නානාවිධං සුපිනං පස්සති – පබ්බතා පතන්තො විය, ආකාසෙන ගච්ඡන්තො විය, වාළමිගහත්ථිචොරාදීහි අනුබද්ධො විය හොති. අනුභූතපුබ්බතො පස්සන්තො පුබ්බෙ අනුභූතපුබ්බං ආරම්මණං පස්සති. දෙවතොපසංහාරතො පස්සන්තස්ස දෙවතා අත්ථකාමතාය වා අනත්ථකාමතාය වා අත්ථාය වා අනත්ථාය වා නානාවිධානි ආරම්මණානි උපසංහරන්ති, සො තාසං දෙවතානං ආනුභාවෙන තානි ආරම්මණානි පස්සති. පුබ්බනිමිත්තතො පස්සන්තො පුඤ්ඤාපුඤ්ඤවසෙන උප්පජ්ජිතුකාමස්ස අත්ථස්ස වා අනත්ථස්ස වා පුබ්බනිමිත්තභූතං සුපිනං පස්සති, බොධිසත්තස්සමාතා විය පුත්තපටිලාභනිමිත්තං, බොධිසත්තො විය පඤ්ච මහාසුපිනෙ (අ. නි. 5.196), කොසලරාජා විය සොළස සුපිනෙති.

තත්ථ යං ධාතුක්ඛොභතො අනුභූතපුබ්බතො ච සුපිනං පස්සති න තං සච්චං හොති. යං දෙවතොපසංහාරතො පස්සති තං සච්චං වා හොති අලිකං වා, කුද්ධා හි දෙවතා උපායෙන විනාසෙතුකාමා විපරීතම්පි කත්වා දස්සෙන්ති. යං පන පුබ්බනිමිත්තතො පස්සති තං එකන්තසච්චමෙව හොති. එතෙසඤ්ච චතුන්නං මූලකාරණානං සංසග්ගභෙදතොපි සුපිනභෙදො හොතියෙව.

තඤ්ච පනෙතං චතුබ්බිධම්පි සුපිනං සෙක්ඛපුථුජ්ජනාව පස්සන්ති අප්පහීනවිපල්ලාසත්තා, අසෙක්ඛා පන න පස්සන්ති පහීනවිපල්ලාසත්තා. කිං පනෙතං පස්සන්තො සුත්තො පස්සති පටිබුද්ධො, උදාහු නෙව සුත්තො න පටිබුද්ධොති? කිඤ්චෙත්ථ යදි තාව සුත්තො පස්සති අභිධම්මවිරොධො ආපජ්ජති, භවඞ්ගචිත්තෙන හි සුපති තං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං රාගාදිසම්පයුත්තං වා න හොති, සුපිනං පස්සන්තස්ස ච ඊදිසානි චිත්තානි උප්පජ්ජන්ති. අථ පටිබුද්ධො පස්සති විනයවිරොධො ආපජ්ජති, යඤ්හි පටිබුද්ධො පස්සති තං සබ්බොහාරිකචිත්තෙන පස්සති, සබ්බොහාරිකචිත්තෙන ච කතෙ වීතික්කමෙ අනාපත්ති නාම නත්ථි. සුපිනං පස්සන්තෙන පන කතෙපි වීතික්කමෙ එකන්තං අනාපත්ති එව. අථ නෙව සුත්තො න පටිබුද්ධො පස්සති, කො නාම පස්සති; එවඤ්ච සති සුපිනස්ස අභාවොව ආපජ්ජතීති, න අභාවො. කස්මා ? යස්මා කපිමිද්ධපරෙතො පස්සති. වුත්තඤ්හෙතං – ''කපිමිද්ධපරෙතො ඛො, මහාරාජ, සුපිනං පස්සතී''ති. **කපිමිද්ධපරෙතොති** මක්කටනිද්දාය යුත්තො. යථා හි මක්කටස්ස නිද්දා ලහුපරිවත්තා හොති; එවං යා නිද්දා පුනප්පුනං කුසලාදිචිත්තවොකිණ්ණත්තා ලහුපරිවත්තා, යස්සා පවත්තියං පුනප්පුනං භවඞ්ගතො උත්තරණං හොති තාය යුත්තො සුපිනං පස්සති, තෙනායං සුපිනො කුසලොපි හොති අකුසලොපි අබ්‍යාකතොපි. තත්ථ සුපිනන්තෙ චෙතියවන්දනධම්මස්සවනධම්මදෙසනාදීනි කරොන්තස්ස කුසලො, පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තස්ස අකුසලො, ද්වීහි අන්තෙහි මුත්තො ආවජ්ජනතදාරම්මණක්ඛණෙ අබ්‍යාකතොති වෙදිතබ්බො. ස්වායං දුබ්බලවත්ථුකත්තා චෙතනාය පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪිතුං අසමත්ථො, පවත්තෙ පන අඤ්ඤෙහි කුසලාකුසලෙහි උපත්ථම්භිතො විපාකං දෙති. කිඤ්චාපි විපාකං දෙති? අථ ඛො අවිසයෙ උප්පන්නත්තා අබ්බොහාරිකාව සුපිනන්තචෙතනා. තෙනාහ – **''ඨපෙත්වා සුපිනන්ත''**න්ති.

සඞ්ඝාදිසෙසොති ඉමස්ස ආපත්තිනිකායස්ස නාමං. තස්මා යා අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඤ්චෙතනිකා සුක්කවිස්සට්ඨි , අයං සඞ්ඝාදිසෙසො නාම ආපත්තිනිකායොති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො . වචනත්ථො පනෙත්ථ සඞ්ඝො ආදිම්හි චෙව සෙසෙ ච ඉච්ඡිතබ්බො අස්සාති සඞ්ඝාදිසෙසො. කිං වුත්තං හොති? ඉමං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා වුට්ඨාතුකාමස්ස යං තං ආපත්තිවුට්ඨානං, තස්ස ආදිම්හි චෙව පරිවාසදානත්ථාය ආදිතො සෙසෙ ච මජ්ඣෙ මානත්තදානත්ථාය මූලාය පටිකස්සනෙන වා සහ මානත්තදානත්ථාය අවසානෙ අබ්භානත්ථාය සඞ්ඝො ඉච්ඡිතබ්බො. න හෙත්ථ එකම්පි කම්මං විනා සඞ්ඝෙන සක්කා කාතුන්ති සඞ්ඝො ආදිම්හි චෙව සෙසෙ ච ඉච්ඡිතබ්බො අස්සාති සඞ්ඝාදිසෙසොති. බ්‍යඤ්ජනං පන අනාදියිත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං ''සඞ්ඝොව තස්සා ආපත්තියා පරිවාසං දෙති,

මූලාය පටිකස්සති, මානත්තං දෙති, අබ්භෙති න සම්බහුලා න එකපුග්ගලො, තෙන වුච්චති සඞ්ඝාදිසෙසො''ති ඉදමස්ස පදභාජනං –

> ''සඞ්ඝාදිසෙසොති යං වුත්තං, තං සුණොහි යථාතථං;
> සඞ්ඝොව දෙති පරිවාසං, මූලාය පටිකස්සති;
> මානත්තං දෙති අබ්භෙති, තෙනෙතං ඉති වුච්චතී''ති. (පරි. 339) –

පරිවාරෙ වචනකාරණඤ්ච වුත්තං, තත්ථ පරිවාසදානාදීනි **සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ** විත්ථාරතො ආගතානි, තත්ථෙව නෙසං සංවණ්ණනං කරිස්සාම.

තස්සෙව ආපත්තිනිකායස්සාති තස්ස එව ආපත්තිසමූහස්ස. තත්ථ කිඤ්චාපි අයං එකාව ආපත්ති, රුළ්හිසද්දෙන පන අවයවෙ සමූහවොහාරෙන වා ''නිකායො''ති වුත්තො – ''එකො වෙදනාක්ඛන්ධො, එකො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො''තිආදීසු විය.

එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි ඉමං සුක්කවිස්සට්ඨිං ආපජ්ජන්තස්ස උපායඤ්ච කාලඤ්ච අධිප්පායඤ්ච අධිප්පායවත්ථුඤ්ච දස්සෙතුං **''අජ්ඣත්තරූපෙ මොචෙතී''**තිආදිමාහ. එත්ථ හි අජ්ඣත්තරූපාදීහි චතූහි පදෙහි උපායො දස්සිතො, අජ්ඣත්තරූපෙ වා මොචෙයා බහිද්ධාරූපෙ වා උභයත්ථ වා ආකාසෙ වා කටිං කම්පෙන්තො, ඉතො පරං අඤ්ඤො උපායො නත්ථි. තත්ථ රූපෙ සට්ටෙත්වා මොචෙන්තොපි රූපෙන සට්ටෙත්වා මොචෙන්තොපි රූපෙ මොචෙතිච්චෙව වෙදිතබ්බො. රූපෙ හි සති සො මොචෙති න රූපං අලභිත්වා. රාගූපත්ථම්භාදීහි පන පඤ්චහි කාලො දස්සිතො. රාගූපත්ථම්භාදිකාලෙසු හි අඞ්ගජාතං කම්මනියං හොති, යස්ස කම්මනියත්තෙ සති මොචෙති. ඉතො පරං අඤ්ඤො කාලො නත්ථි, න හි විනා රාගූපත්ථම්භාදීහි පුබ්බණ්හාදයො කාලභෙදා මොචනෙ නිමිත්තං හොන්ති.

ආරොග්‍යත්ථායාතිආදීහි දසහි අධිප්පායො දස්සිතො, එවරූපෙන හි අධිප්පායභෙදෙන මොචෙති න අඤ්ඤථා. නීලාදීහි පන දසහි නවමස්ස අධිප්පායස්ස වත්ථු දස්සිතං, වීමංසන්තො හි නීලාදීසු අඤ්ඤතරස්ස වසෙන වීමංසති න තෙහි විනිමුත්තන්ති.

238. ඉතො පරං පන ඉමෙසංයෙව අජ්ඣත්තරූපාදීනං පදානං පකාසනත්ථං **''අජ්ඣත්තරූපෙති අජ්ඣත්තං උපාදින්නෙ රූපෙ''**තිආදි වුත්තං, තත්ථ **අජ්ඣත්තං උපාදින්නෙ රූපෙති** අත්තනො හත්ථාදිභෙදෙ රූපෙ. **බහිද්ධා උපාදින්නෙති** පරස්ස තාදිසෙයෙව. **අනුපාදින්නෙති** තාළච්ඡිද්දාදිභෙදෙ. **තදුභයෙති** අත්තනො ච පරස්ස ච රූපෙ, උභයසට්ටනවසෙනෙතං වුත්තං. අත්තනො රූපෙන ච අනුපාදින්නරූපෙන ච එකතො සට්ටනෙපි ලබ්භති. **ආකාසෙ වායමන්තස්සාති** කෙනචි රූපෙන අසට්ටෙත්වා ආකාසෙයෙව කටිකම්පනපයොගෙන අඞ්ගජාතං චාලෙන්තස්ස.

රාගූපත්ථම්භෙති රාගස්ස බලවභාවෙ, රාගෙන වා අඞ්ගජාතස්ස උපත්ථම්භෙ, ථද්ධභාවෙ සඤ්ජාතෙති වුත්තං හොති. **කම්මනියං හොතීති** මොචනකම්මක්ඛමං අජ්ඣත්තරූපාදීසු උපක්කමාරහං හොති.

උච්චාලිඞ්ගපාණකදට්ඨූපත්ථම්භෙති උච්චාලිඞ්ගපාණකදට්ඨෙන අඞ්ගජාතෙ උපත්ථම්භෙ. උච්චාලිඞ්ගපාණකා නාම ලොමසපාණකා හොන්ති, තෙසං ලොමෙහි වුට්ඨං අඞ්ගජාතං කණ්ඩුං ගහෙත්වා ථද්ධං හොති, තත්ථ යස්මා තානි ලොමානි අඞ්ගජාතං ඩංසන්තානි විය විජ්ඣන්ති, තස්මා ''උච්චාලිඞ්ගපාණකදට්ඨෙනා''ති වුත්තං, අත්ථතො පන උච්චාලිඞ්ගපාණකලොමවෙධනෙනාති වුත්තං හොති.

239. **අරොගො භවිස්සාමීති** මොචෙත්වා අරොගො භවිස්සාමි. **සුඛං වෙදනං උප්පාදෙස්සාමීති** මොචනෙන ච මුච්චනුප්පත්තියා මුත්තපච්චයා ච යා සුඛා වෙදනා හොති, තං උප්පාදෙස්සාමීති අත්ථො. **භෙසජ්ජං භවිස්සතීති** ඉදං මෙ මොචිතං කිඤ්චිදෙව භෙසජ්ජං භවිස්සති. **දානං දස්සාමීති** මොචෙත්වා කීටකිපිල්ලිකාදීනං දානං දස්සාමි. **පුඤ්ඤං භවිස්සතීති** මොචෙත්වා කීටාදීනං දෙන්තස්ස පුඤ්ඤං භවිස්සති. **යඤ්ඤං යජිස්සාමීති** මොචෙත්වා කීටාදීනං යඤ්ඤං යජිස්සාමි. කිඤ්චි කිඤ්චි මන්තපදං වත්වා දස්සාමීති වුත්තං හොති. **සග්ගං ගමිස්සාමීති** මොචෙත්වා කීටාදීනං දින්නදානෙන වා පුඤ්ඤෙන වා යඤ්ඤෙන වා සග්ගං ගමිස්සාමි. **බීජං භවිස්සතීති** කුලවංසඞ්කුරස්ස දාරකස්ස බීජං භවිස්සති, ''ඉමිනා බීජෙන පුත්තො නිබ්බත්තිස්සතී''ති ඉමිනා අධිප්පායෙන මොචෙතීති අත්ථො. **වීමංසත්ථායාති** ජානනත්ථාය. **නීලං භවිස්සතීති**ආදීසු ජානිස්සාමි තාව කිං මෙ මොචිතං නීලං භවිස්සති පීතකාදීසු අඤ්ඤතරවණ්ණන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. **ඛිඩ්ඩාධිප්පායොති** ඛිඩ්ඩාපසුතො, තෙන තෙන අධිප්පායෙන කීළන්තො මොචෙතීති වුත්තං හොති.

240. ඉදානි යදිදං ''අජ්ඣත්තරූපෙ මොචෙතී''තිආදි වුත්තං තත්ථ යථා මොචෙන්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති, තෙසඤ්ච පදානං වසෙන යත්තකො ආපත්තිභෙදො හොති, තං සබ්බං දස්සෙන්තො **''අජ්ඣත්තරූපෙ චෙතෙති උපක්කමති මුච්චති ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සා''**තිආදිමාහ.

තත්ථ **චෙතෙතීති** මොචනස්සාදසම්පයුත්තාය චෙතනාය මුච්චතූති චෙතෙති. **උපක්කමතීති** තදනුරූපං වායාමං කරොති. **මුච්චතීති** එවං චෙතෙන්තස්ස තදනුරූපෙන වායාමෙන වායමතො සුක්කං ඨානා චවති. **ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සාති** ඉමෙහි තීහි අඞ්ගෙහි අස්ස පුග්ගලස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො නාම ආපත්තිනිකායො හොතීති අත්ථො. එස නයො **බහිද්ධාරූපෙති**ආදීසුපි අවසෙසෙසු අට්ඨවීසතියා පදෙසු.

එත්ථ පන ද්වෙ ආපත්තිසහස්සානි නීහරිත්වා දස්සෙතබ්බානි. කථං? අජ්ඣත්තරූපෙ තාව රාගූපත්ථම්භෙ ආරොග්‍යත්ථාය නීලං මොචෙන්තස්ස එකා ආපත්ති, අජ්ඣත්තරූපෙයෙව රාගූපත්ථම්භෙ ආරොග්‍යත්ථාය පීතාදීනං මොචනවසෙන අපරා නවාති දස. යථා ච ආරොග්‍යත්ථාය දස, එවං සුඛාදීනං නවන්නං පදානං අත්ථාය එකෙකපදෙ දස දස කත්වා නවුති, ඉති ඉමා ච නවුති පුරිමා ච දසාති රාගූපත්ථම්භෙ තාව සතං. යථා පන රාගූපත්ථම්භෙ එවං වච්චූපත්ථම්භාදීසුපි චතූසු එකෙකස්මිං උපත්ථම්භෙ සතං සතං කත්වා පත්තාරි සතානි, ඉති ඉමානි චත්තාරි පුරිමඤ්ච එකන්ති අජ්ඣත්තරූපෙ තාව පඤ්චන්නං උපත්ථම්භානං වසෙන පඤ්ච සතානි. යථා ච අජ්ඣත්තරූපෙ පඤ්ච, එවං බහිද්ධාරූපෙ පඤ්ච, අජ්ඣත්තබහිද්ධාරූපෙ පඤ්ච, ආකාසෙ කටිං කම්පෙන්තස්ස පඤ්චාති සබ්බානිපි චතුන්නං පඤ්චකානං වසෙන ද්වෙ ආපත්තිසහස්සානි වෙදිතබ්බානි.

ඉදානි **ආරොග්‍යත්ථායාති**ආදීසු තාව දසසු පදෙසු පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා හෙට්ඨා වා ගහෙත්වා උපරි ගණ්හන්තස්ස, උපරි වා ගහෙත්වා හෙට්ඨා ගණ්හන්තස්ස, උභතො වා ගහෙත්වා මජ්ඣෙ ඨපෙන්තස්ස, මජ්ඣෙ වා ගහෙත්වා උභතො හරන්තස්ස, සබ්බමූලං වා කත්වා ගණ්හන්තස්ස චෙතනූපක්කමමොචනෙ සති විසඞ්කෙතො නාම නත්ථීති දස්සෙතුං **"ආරොග්‍යත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්චා"**ති ඛණ්ඩචක්කබද්ධචක්කාදිභෙදවිචිත්තං පාළිමාහ.

තත්ථ **ආරොග්‍යත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච ආරොග්‍යත්ථඤ්ච භෙසජ්ජත්ථඤ්චා** ති එවං ආරොග්‍යපදං සබ්බපදෙහි යොජෙත්වා වුත්තමෙකං ඛණ්ඩචක්කං. සුඛපදාදීනි සබ්බපදෙහි යොජෙත්වා යාව අත්තනො අත්තනො අතීතානන්තරපදං තාව ආනෙත්වා වුත්තානි නව බද්ධචක්කානීති එවං එකෙකමූලකානි දස චක්කානි හොන්ති, තානි දුමූලකාදීහි සද්ධිං අසම්මොහතො විත්ථාරෙත්වා වෙදිතබ්බානි. අත්ථො පනෙත්ථ පාකටොයෙව.

යථා ච ආරොග්‍යත්ථායාතිආදීසු දසසු පදෙසු, එවං නීලාදීසුපි **"නීලඤ්ච පීතකඤ්ච චෙතෙති උපක්කමතී"**තිආදිනා නයෙන දස චක්කානි වුත්තානි, තානිපි අසම්මොහතො විත්ථාරෙත්වා වෙදිතබ්බානි. අත්ථො පනෙත්ථ පාකටොයෙව.

පුන **ආරොග්‍යත්ථඤ්ච නීලඤ්ච ආරොග්‍යත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච නීලඤ්ච පීතකඤ්චාති** එකෙනෙකං ද්වීහි ද්වෙ… පෙ…. දසහි දසාති එවං පුරිමපදෙහි සද්ධිං පච්ඡිමපදානි යොජෙත්වා එකං මිස්සකචක්කං වුත්තං.

ඉදානි යස්මා "නීලං මොචෙස්සාමී"ති චෙතෙත්වා උපක්කමන්තස්ස පීතකාදීසු මුත්තෙසුපි පීතකාදිවසෙන චෙතෙත්වා උපක්කමන්තස්ස ඉතරෙසු මුත්තෙසුපි නෙවත්ථි විසඞ්කෙතො , තස්මා එතම්පි නයං දස්සෙතුං **"නීලං මොචෙස්සාමීති චෙතෙති උපක්කමති පීතකං මුච්චතී"**තිආදිනා නයෙන චක්කානි වුත්තානි. තතො පරං සබ්බපච්ඡිමපදං නීලාදීහි නවහි පදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා කුච්ඡිචක්කං නාම වුත්තං. තතො පීතකාදීනි නව පදානි එකෙන නීලපදෙනෙව සද්ධිං යොජෙත්වා පිට්ඨිචක්කං නාම වුත්තං. තතො ලොහිතකාදීනි නව පදානි එකෙන පීතකපදෙනෙව සද්ධිං යොජෙත්වා දුතියං පිට්ඨිචක්කං වුත්තං. එවං ලොහිතකපදාදීහි සද්ධිං ඉතරානි නව නව පදානි යොජෙත්වා අඤ්ඤානිපි අට්ඨ චක්කානි වුත්තානීති එවං දසගතිකං පිට්ඨිචක්කං වෙදිතබ්බං.

එවං ඛණ්ඩචක්කාදීනං අනෙකෙසං චක්කානං වසෙන විත්ථාරතො ගරුකාපත්තිමෙව දස්සෙත්වා ඉදානි අඞ්ගවසෙනෙව ගරුකාපත්තිඤ්ච ලහුකාපත්තිඤ්ච අනාපත්තිඤ්ච දස්සෙතුං **"චෙතෙති උපක්කමති මුච්චතී"**තිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමනයෙන අජ්ඣත්තරූපාදීසු රාගාදිඋපත්ථම්භෙ සති ආරොග්‍යාදීනං අත්ථාය චෙතෙන්තස්ස උපක්කමිත්වා අසුචිමොචනෙ තිවඞ්ගසම්පන්නා ගරුකාපත්ති වුත්තා. දුතියෙන නයෙන චෙතෙන්තස්ස උපක්කමන්තස්ස ච මොචනෙ අසති දුවඞ්ගසම්පන්නා ලහුකා ථුල්ලච්චයාපත්ති. **"චෙතෙති න උපක්කමති මුච්චතී"**තිආදීහි ඡහි නයෙහි අනාපත්ති.

අයං පන ආපත්තානාපත්තිභෙදො සණ්හො සුඛුමො, තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙතබ්බො . සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා කුක්කුච්චං පුච්ඡිතෙන ආපත්ති වා අනාපත්ති වා ආචික්ඛිතබ්බා, විනයකම්මං වා කාතබ්බං. අසල්ලක්ඛෙත්වා කරොන්තො හි රොගනිදානං අජානිත්වා භෙසජ්ජං කරොන්තො වෙජ්ජො විය විඝාතඤ්ච ආපජ්ජති, න ච තං පුග්ගලං තිකිච්ඡිතුං සමත්ථො හොති. තත්‍රායං සල්ලක්ඛණවිධි – කුක්කුච්චෙන ආගතො භික්ඛු යාවතතියං පුච්ඡිතබ්බො – "කතරෙන පයොගෙන කතරෙන රාගෙන ආපන්නොසී"ති. සචෙ පඨමං අඤ්ඤං වත්වා පච්ඡා අඤ්ඤං වදති න එකමග්ගෙන කථෙති, සො වත්තබ්බො – "ත්වං න එකමග්ගෙන කථෙසි පරිහරසි, න සක්කා තව විනයකම්මං කාතුං ගච්ඡ සොත්ථිං ගවෙසා"ති. සචෙ පන තික්ඛත්තුම්පි එකමග්ගෙනෙව කථෙති, යථාභූතං අත්තානං ආවිකරොති, අථස්ස ආපත්තානාපත්තිගරුකලහුකාපත්තිවිනිච්ඡයත්ථං එකාදසන්නං රාගානං වසෙන එකාදස පයොගා සමවෙක්ඛිතබ්බා.

තත්‍රිමෙ එකාදස රාගා – මොචනස්සාදො, මුච්චනස්සාදො, මුත්තස්සාදො, මෙථුනස්සාදො, ඵස්සස්සාදො, කණ්ඩුවනස්සාදො, දස්සනස්සාදො, නිසජ්ජස්සාදො, වාචස්සාදො, ගෙහස්සිතපෙමං, වනභඞ්ගියන්ති. තත්ථ මොචෙතුං

අස්සාදො මොචනස්සාදො, මුච්චනෙ අස්සාදො මුච්චනස්සාදො, මුත්තෙ අස්සාදො මුත්තස්සාදො, මෙථුනෙ අස්සාදො මෙථුනස්සාදො, ඵස්සෙ අස්සාදො ඵස්සස්සාදො, කණ්ඩුවනෙ අස්සාදො කණ්ඩුවනස්සාදො, දස්සනෙ අස්සාදො දස්සනස්සාදො, නිසජ්ජාය අස්සාදො නිසජ්ජස්සාදො, වාචාය අස්සාදො වාචස්සාදො, ගෙහස්සිතං පෙමං ගෙහස්සිතපෙමං, වනභඞ්ගියන්ති යංකිඤ්චි පුප්ඵඵලාදි වනතො භඤ්ජිත්වා ආභටං. එත්ථ ච නවහි පදෙහි සම්පයුත්තඅස්සාදසීසෙන රාගො වුත්තො. එකෙන පදෙන සරූපෙනෙව, එකෙන පදෙන වත්ථුනා වුත්තො, වනභඞ්ගො හි රාගස්ස වත්ථු න රාගොයෙව.

එතෙසං පන රාගානං වසෙන එවං පයොගා සමවෙක්ඛිතබ්බා – මොචනස්සාදෙ මොචනස්සාදචෙතනාය චෙතෙන්තො චෙව අස්සාදෙන්තො ච උපක්කමති මුච්චති සඞ්ඝාදිසෙසො. තථෙව චෙතෙන්තො ච අස්සාදෙන්තො ච උපක්කමති න මුච්චති ථුල්ලච්චයං. සචෙ පන සයනකාලෙ රාගපරියුට්ඨිතො හුත්වා ඌරූනා වා මුට්ඨිනා වා අඞ්ගජාතං ගාළ්හං පීළෙත්වා මොචනත්ථාය සඋස්සාහොව සුපති, සුපන්තස්ස චස්ස අසුචි මුච්චති සඞ්ඝාදිසෙසො. සචෙ රාගපරියුට්ඨානං අසුභමනසිකාරෙන වූපසමෙත්වා සුද්ධචිත්තො සුපති, සුපන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති.

මුච්චනස්සාදෙ අත්තනො ධම්මතාය මුච්චමානං අස්සාදෙති න උපක්කමති අනාපත්ති. සචෙ පන මුච්චමානං අස්සාදෙන්තො උපක්කමති, තෙන උපක්කමෙන මුත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො. අත්තනො ධම්මතාය මුච්චමානෙ ''මා කාසාවං වා සෙනාසනං වා දුස්සී''ති අඞ්ගජාතං ගහෙත්වා ජග්ගනත්ථාය උදකට්ඨානං ගච්ඡති වට්ටතීති **මහාපච්චරියං** වුත්තං.

මුත්තස්සාදෙ අත්තනො ධම්මතාය මුත්තෙ ඨානා චුතෙ අසුචිම්හි පච්ඡා අස්සාදෙන්තස්ස විනා උපක්කමෙන මුච්චති, අනාපත්ති. සචෙ අස්සාදෙත්වා පුන මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො.

මෙථුනස්සාදෙ මෙථුනරාගෙන මාතුගාමං ගණ්හාති, තෙන පයොගෙන අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. මෙථුනධම්මස්ස පයොගත්තා පන තාදිසෙ ගහණෙ දුක්කටං, සීසං පත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ මෙථුනරාගෙන රත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො.

ඵස්සස්සාදෙ දුවිධො ඵස්සො – අජ්ඣත්තිකො, බාහිරො ච. අජ්ඣත්තිකෙ තාව අත්තනො නිමිත්තං ථද්ධං මුදුකන්ති ජානිස්සාමීති වා ලොලභාවෙන වා කීළාපයතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. සචෙ කීළාපෙන්තො අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො. බාහිරඵස්සෙ පන කායසංසග්ගරාගෙන මාතුගාමස්ස අඞ්ගමඞ්ගානි පරාමසතො චෙව ආලිඞ්ගතො ච අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. කායසංසග්ගසඞ්ඝාදිසෙසං පන ආපජ්ජති. සචෙ කායසංසග්ගරාගෙන රත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති විසට්ඨිපච්චයාපි සඞ්ඝාදිසෙසො.

කණ්ඩුවනස්සාදෙ දද්දුකච්ඡුපිළකපාණකාදීනං අඤ්ඤතරවසෙන කණ්ඩුවමානං නිමිත්තං කණ්ඩුවනස්සාදෙනෙව කණ්ඩුවතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. කණ්ඩුවනස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො.

දස්සනස්සාදෙ දස්සනස්සාදෙන පුනප්පුනං මාතුගාමස්ස අනොකාසං උපනිජ්ඣායතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. මාතුගාමස්ස අනොකාසූපනිජ්ඣානෙ පන දුක්කටං. සචෙ දස්සනස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො.

නිසජ්ජස්සාදෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො නිසජ්ජස්සාදරාගෙන නිසින්නස්ස අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. රහො නිසජ්ජපච්චයා පන ආපන්නාය ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. සචෙ නිසජ්ජස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො.

වාචස්සාදෙ වාචස්සාදරාගෙන මාතුගාමං මෙථුනසන්නිස්සිතාහි වාචාහි ඔභාසන්තස්ස අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. දුට්ඨුල්ලවාචාසඞ්ඝාදිසෙසං පන ආපජ්ජති. සචෙ වාචස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො.

ගෙහස්සිතපෙමෙ මාතරං වා මාතුපෙමෙන භගිනිං වා භගිනිපෙමෙන පුනප්පුනං පරාමසතො චෙව ආලිඞ්ගතො ච අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. ගෙහස්සිතපෙමෙන පන ඵුසනපච්චයා දුක්කටං. සචෙ ගෙහස්සිතපෙමෙන රත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො.

වනභඞ්ගෙ ඉත්ථිපුරිසා අඤ්ඤමඤ්ඤං කිඤ්චිදෙව තම්බුලගන්ධපුප්ඵවාසාදිප්පකාරං පණ්ණාකාරං මිත්තසන්ථවභාවස්ස දළ්හභාවත්ථාය පෙසෙන්ති අයං වනභඞ්ගො නාම. තඤ්චෙ මාතුගාමො කස්සචි සංසට්ඨවිහාරිකස්ස කුලූපකභික්ඛුනො පෙසෙති, තස්ස ච ''අසුකාය නාම ඉදං පෙසිත''න්ති සාරත්තස්ස පුනප්පුනං හත්ථෙහි තං වනභඞ්ගං කීළාපයතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. සචෙ වනභඞ්ගෙ සාරත්තො පුන අස්සාදෙත්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො. සචෙ උපක්කමන්තෙපි න මුච්චති, ථුල්ලච්චයං.

එවමෙතෙසං එකාදසන්නං රාගානං වසෙන ඉමෙ එකාදස පයොගෙ සමෙවෙක්ඛිත්වා ආපත්ති වා අනාපත්ති වා සල්ලක්ඛෙතබ්බා. සල්ලක්ඛෙත්වා සචෙ ගරුකා හොති ''ගරුකා''ති ආචික්ඛිතබ්බා. සචෙ ලහුකා හොති ''ලහුකා''ති ආචික්ඛිතබ්බා. තදනුරූපඤ්ච විනයකම්මං කාතබ්බං. එවඤ්හි කතං සුකතං හොති රොගනිදානං ඤත්වා වෙජ්ජෙන කතභෙසජ්ජමිව, තස්ස ච පුග්ගලස්ස සොත්ථිභාවාය සංවත්තති.

262. **චෙතෙති න උපක්කමතීති**ආදීසු මොචනස්සාදචෙතනාය චෙතෙති, න උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. මොචනස්සාදපීළිතො ''අහො වත මුච්චෙය්‍යා''ති චෙතෙති, න උපක්කමති, න මුච්චති, අනාපත්ති. මොචනස්සාදෙන න චෙතෙති, ඵස්සස්සාදෙන කණ්ඩුවනස්සාදෙන වා උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. තථෙව න චෙතෙති, උපක්කමති, න මුච්චති, අනාපත්ති. කාමවිතක්කං විතක්කෙන්තො මොචනත්ථාය න චෙතෙති, න උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. සචෙ පනස්ස විතක්කයතොපි න මුච්චති ඉදං ආගතමෙව හොති, ''න චෙතෙති, න උපක්කමති, න මුච්චති, අනාපත්තී''ති.

අනාපත්ති සුපිනන්තෙනාති සුත්තස්ස සුපිනෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස විය කායසංසග්ගාදීනි ආපජ්ජන්තස්ස විය සුපිනන්තෙනෙව කාරණෙන යස්ස අසුචි මුච්චති, තස්ස අනාපත්ති. සුපිනෙ පන උප්පන්නාය අස්සාදචෙතනාය සචස්ස විසයො හොති, නිච්චලෙන භවිතබ්බං, න හත්ථෙන නිමිත්තං කීළාපෙතබ්බං, කාසාවපච්චත්ථරණරක්ඛණත්ථං පන හත්ථපුටෙන ගහෙත්වා ජග්ගනත්ථාය උදකට්ඨානං ගන්තුං වට්ටති.

නමොචනාධිප්පායස්සාති යස්ස භෙසජ්ජෙන වා නිමිත්තං ආලිම්පන්තස්ස උච්චාරාදීනි වා කරොන්තස්ස නමොචනාධිප්පායස්ස මුච්චති, තස්සාපි අනාපත්ති. උම්මත්තකස්ස දුවිධස්සාපි අනාපත්ති. ඉධ සෙය්‍යසකො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං කායචිත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියා, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, අකුසලචිත්තං, ද්විවෙදනං, සුඛමජ්ඣත්තද්වයෙනාති.

263. විනීතවත්ථූසු සුපිනවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං වුත්තනයමෙව. උච්චාරපස්සාවවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

විතක්කවත්ථුස්මිං **කාමවිතක්කන්ති** ගෙහස්සිතකාමවිතක්කං. තත්ථ කිඤ්චාපි අනාපත්ති වුත්තා, අථ ඛො විතක්කගතිකෙන න භවිතබ්බං. උණ්හොදකවත්ථූසු පඨමං උත්තානමෙව. දුතියෙ සො භික්ඛු මොචෙතුකාමො උණ්හොදකෙන නිමිත්තං පහරිත්වා පහරිත්වා න්හායි, තෙනස්ස ආපත්ති වුත්තා. තතියෙ උපක්කමස්ස අත්ථිතාය ථුල්ලච්චයං. භෙසජ්ජකණ්ඩුවනවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

264. **මග්ගවත්ථූසු** පඨමස්ස ථූලඌරුකස්ස මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස සම්බාධට්ඨානෙ ඝට්ටනාය අසුචි මුච්චි, තස්ස නමොචනාධිප්පායත්තා අනාපත්ති. දුතියස්ස තථෙව මුච්චි, මොචනාධිප්පායත්තා පන සඞ්ඝාදිසෙසො. තතියස්ස න මුච්චි, උපක්කමසබ්භාවතො පන ථුල්ලච්චයං. තස්මා මග්ගං ගච්ඡන්තෙන උප්පන්නෙ පරිළාහෙ න ගන්තබ්බං, ගමනං උපච්ඡින්දිත්වා අසුභාදිමනසිකාරෙන චිත්තං වූපසමෙත්වා සුද්ධචිත්තෙන කම්මට්ඨානං ආදාය ගන්තබ්බං. සචෙ ඨිතො විනොදෙතුං න සක්කොති, මග්ගා ඔක්කම්ම නිසීදිත්වා විනොදෙත්වා කම්මට්ඨානං ආදාය සුද්ධචිත්තෙනෙව ගන්තබ්බං.

වත්ථිවත්ථූසු තෙ භික්ඛූ වත්ථිං දළ්හං ගහෙත්වා පූරෙත්වා පූරෙත්වා විස්සජ්ජෙන්තා ගාමදාරකා විය පස්සාවමකංසු. **ජන්තාඝරවත්ථුස්මිං** උදරං තාපෙන්තස්ස මොචනාධිප්පායස්සාපි අමොචනාධිප්පායස්සාපි මුත්තෙ අනාපත්තියෙව. පරිකම්මං කරොන්තස්ස නිමිත්තචාලනවසෙන අසුචි මුච්චි, තස්මා ආපත්තිට්ඨානෙ ආපත්ති වුත්තා.

265. **ඌරුඝට්ටාපනවත්ථූසු** යෙසං ආපත්ති වුත්තා තෙ අඞ්ගජාතම්පි ඵුසාපෙසුන්ති වෙදිතබ්බාති එවං **කුරුන්දට්ඨකථාය**ං වුත්තං. සාමණෙරාදිවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙව.

266. කායත්ථම්භනවත්ථුස්මිං **කායං ථම්භෙන්තස්සාති** චිරං නිසීදිත්වා වා නිපජ්ජිත්වා වා නවකම්මං වා කත්වා ආලසියවිමොචනත්ථං විජම්භෙන්තස්ස.

උපනිජ්ඣායනවත්ථුස්මිං සචෙපි පටසතං නිවත්ථා හොති පුරතො වා පච්ඡතො වා ඨත්වා ''ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ නිමිත්ත''න්ති උපනිජ්ඣායන්තස්ස දුක්කටමෙව. අනිවත්ථානං ගාමදාරිකානං නිමිත්තං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පන කිමෙව වත්තබ්බං. තිරච්ඡානගතානම්පි නිමිත්තෙ එසෙව නයො. ඉතො චිතො ච අවිලොකෙත්වා පන දිවසම්පි එකපයොගෙන උපනිජ්ඣායන්තස්ස එකමෙව දුක්කටං. ඉතො චිතො ච විලොකෙත්වා පුනප්පුනං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. උම්මීලනනිමීලනවසෙන පන න කාරෙතබ්බො. සහසා උපනිජ්ඣායිත්වා පුන පටිසඞ්ඛාය සංවරෙ තිට්ඨතො අනාපත්ති, තං සංවරං පහාය පුන උපනිජ්ඣායතො දුක්කටමෙව.

267. **තාළච්ඡිද්දාදිවත්ථූනි** උත්තානත්ථානෙව. **න්හානවත්ථූසු** යෙ උදකසොතං නිමිත්තෙන පහරිංසු තෙසං ආපත්ති වුත්තා. **උදඤ්ජලවත්ථූසුපි** එසෙව නයො. එත්ථ ච **උදඤ්ජලන්ති** උදකචික්ඛල්ලො වුච්චති. එතෙනෙව උපායෙන ඉතො පරානි සබ්බානෙව උදකෙ ධාවනාදිවත්ථූනි වෙදිතබ්බානි. අයං පන විසෙසො. **පුප්ඵාවළියවත්ථූසු** සචෙපි නමොචනාධිප්පායස්ස අනාපත්ති, කීළනපච්චයා පන දුක්කටං හොතීති.

සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

269. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති** කායසංසග්ගසික්ඛාපදං. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා – **අරඤ්ඤෙ විහරතීති** න ආවෙණිකෙ අරඤ්ඤෙ, ජෙතවනවිහාරස්සෙව පච්චන්තෙ එකපස්සෙ. **මජ්ඣෙ ගබ්භොති** තස්ස ච විහාරස්ස මජ්ඣෙ ගබ්භො හොති. **සමන්තා පරියාගාරොති** සමන්තා පනස්ස මණ්ඩලමාළපරික්ඛෙපො හොති. සො කිර මජ්ඣෙ චතුරස්සං ගබ්භං කත්වා බහි මණ්ඩලමාළපරික්ඛෙපෙන කතො, යථා සක්කා හොති අන්තොයෙව ආවිඤ්ඡන්තෙහි විචරිතුං.

සුපඤ්ඤත්තන්ති සුට්ඨු ඨපිතං, යථා යථා යස්මිං යස්මිඤ්ච ඔකාසෙ ඨපිතං පාසාදිකං හොති ලොකරඤ්ජකං තථා තථා තස්මිං තස්මිං ඔකාසෙ ඨපිතං, චත්තසීසෙන හි සොං එකකිච්චම්පි න කරොති. **එකච්චෙ වාතපානෙ විවරන්තොති** යෙසු විවටෙසු අන්ධකාරො හොති තානි විවරන්තො යෙසු විවටෙසු ආලොකො හොති තානි ථකෙන්තො.

එවං වුත්තෙ සා බ්‍රාහ්මණී තං බ්‍රාහ්මණං එතදවොචාති එවං තෙන බ්‍රාහ්මණෙන පසංසිත්වා වුත්තෙ සා බ්‍රාහ්මණී ''පසන්නො අයං බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිතුකාමො මඤ්ඤෙ''ති සල්ලක්ඛෙත්වා නිගූහිතබ්බම්පි තං අත්තනො විප්පකාරං පකාසෙන්තී කෙවලං තස්ස සද්ධාවිඝාතාපෙක්ඛා හුත්වා එතං **''කුතො තස්ස උළාරත්තතා''**තිආදිවචනමවොච. තත්ථ උළාරො අත්තා අස්සාති **උළාරත්තා,** උළාරත්තනො භාවො උළාරත්තතා. **කුලිත්ථීහීතිආදීසු** කුලිත්ථියො නාම ඝරස්සාමිනියො. **කුලධීතරො** නාම පුරිසන්තරගතා කුලධීතරො . **කුලකුමාරියො** නාම අනිවිට්ඨා වුච්චන්ති. **කුලසුණ්හා** නාම පරකුලතො ආනීතා කුලදාරකානං වධුයො.

270. **ඔතිණ්ණොති** යක්ඛාදීහි විය සත්තා අන්තො උප්පජ්ජන්තෙන රාගෙන ඔතිණ්ණො, කූපාදීනි විය සත්තා අසමපෙක්ඛිත්වා රජනීයෙ ඨානෙ රජ්ජන්තො සයං වා රාගං ඔතිණ්ණො, යස්මා පන උභයථාපි රාගසමඞ්ගිස්සෙවෙතං අධිවචනං, තස්මා ''ඔතිණ්ණො නාම සාරත්තො අපෙක්ඛවා පටිබද්ධචිත්තො''ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං.

තත්ථ **සාරත්තොති** කායසංසග්ගරාගෙන සුට්ඨු රත්තො. **අපෙක්ඛවාති** කායසංසග්ගාපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා. **පටිබද්ධචිත්තොති** කායසංසග්ගරාගෙනෙව තස්මිං වත්ථුස්මිං පටිබද්ධචිත්තො. **විපරිණතෙනාති** පරිසුද්ධභවඞ්ගසන්තතිසඞ්ඛාතං පකතිං විජහිත්වා අඤ්ඤථා පවත්තෙන, විරූපං වා පරිණතෙන විරූපං පරිවත්තෙන, යථා පරිවත්තමානං විරූපං හොති එවං පරිවත්තිත්වා ඨිතෙනාති අධිප්පායො.

271. යස්මා පනෙතං රාගාදීහි සම්පයොගං නාතිවත්තති, තස්මා **''විපරිණතන්ති රත්තම්පි චිත්ත''**න්තිආදිනා නයෙනස්ස පදභාජනං වත්වා අන්තෙ ඉධාධිප්පෙතමත්ථං දස්සෙන්තො **''අපිච රත්තං චිත්තං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතං විපරිණත''**න්ති ආහ.

තදහුජාතාති තංදිවසං ජාතා ජාතමත්තා අල්ලමංසපෙසිවණ්ණා, එවරූපායපි හි සද්ධිං කායසංසග්ගෙ සඞ්ඝාදිසෙසො, මෙථුනවීතික්කමෙ පාරාජිකං, රහො නිසජ්ජස්සාදෙ පාචිත්තියඤ්ච හොති. **පගෙවාති** පඨමමෙව.

කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යාති හත්ථග්ගහණාදිකායසම්පයොගං කායමිස්සීභාවං සමාපජ්ජෙය්‍ය, යස්මා පනෙතං සමාපජ්ජන්තස්ස යො සො කායසංසග්ගො නාම සො අත්ථතො අජ්ඣාචාරො හොති, රාගවසෙන අභිභවිත්වා සඤ්ඤමවෙලං ආචාරො, තස්මාස්ස සඞ්ඛෙපන අත්ථං දස්සෙන්තො **''අජ්ඣාචාරො වුච්චතී''**ති පදභාජනමාහ.

හත්ථග්ගාහං වාතිආදිභෙදං පනස්ස විත්ථාරෙන අත්ථදස්සනං. තත්ථ හත්ථාදීනං විභාගදස්සනත්ථං **''හත්ථො නාම කප්පරං උපාදායා''**තිආදිමාහ තත්ථ **කප්පරං උපාදායාති** දුතියං. මහාසන්ධිං උපාදාය. අඤ්ඤත්ථ පන මණිබන්ධතො පට්ඨාය යාව අග්ගනඛා හත්ථො ඉධ සද්ධිං අග්ගබාහාය කප්පරතො පට්ඨාය අධිප්පෙතො.

සුද්ධකෙසා වාති සුත්තාදීහි අමිස්සා සුද්ධා කෙසායෙව. **වෙණීති** තීහි කෙසවට්ටීහි විනන්ධිත්වා කතකෙසකලාපස්සෙතං නාමං. **සුත්තමිස්සාති** පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන කෙසෙ මිස්සෙත්වා කතා. **මාලාමිස්සාති** වස්සිකපුප්ඵාදීහි මිස්සෙත්වා තීහි කෙසවට්ටීහි විනන්ධිත්වා කතා, අවිනද්ධොපි වා කෙවලං පුප්ඵමිස්සකො කෙසකලාපො ඉධ ''වෙණී''ති වෙදිතබ්බො. **හිරඤ්ඤමිස්සාති** කහාපණමාලාය මිස්සෙත්වා කතා. **සුවණ්ණමිස්සාති** සුවණ්ණචීරකෙහි වා පාමඞ්ගාදීහි වා මිස්සෙත්වා කතා. **මුත්තාමිස්සාති** මුත්තාවලීහි මිස්සෙත්වා කතා. **මණිමිස්සාති**

සුත්තාරුළ්හෙහි මණීහි මිස්සෙත්වා කතා. එතාසු හි යංකිඤ්චි වෙණිං ගණ්හන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසොයෙව. ‘‘අහං මිස්සකවෙණිං අග්ගහෙසි’’න්ති වදන්තස්ස මොක්ඛො නත්ථි. වෙණිග්ගහණෙන චෙත්ථ කෙසාපි ගහිතාව හොන්ති, තස්මා යො එකම්පි කෙසං ගණ්හාති තස්සපි ආපත්තියෙව.

හත්ථඤ්ච වෙණිඤ්ච ඨපෙත්වාති ඉධ වුත්තලක්ඛණං හත්ථඤ්ච සබ්බප්පකාරඤ්ච වෙණිං ඨපෙත්වා අවසෙසං සරීරං ‘‘අඞ්ග’’න්ති වෙදිතබ්බං. එවං පරිච්ඡින්නෙසු හත්ථාදීසු හත්ථස්ස ගහණං **හත්ථග්ගාහො,** වෙණියා ගහණං **වෙණිග්ගාහො,** අවසෙසසරීරස්ස පරාමසනං **අඤ්ඤතරස්ස වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඞ්ගස්ස පරාමසනං,** යො තං හත්ථග්ගාහං වා වෙණිග්ගාහං වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඞ්ගස්ස පරාමසනං සමාපජ්ජෙය්‍ය, තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො නාම ආපත්තිනිකායො හොතීති. අයං සික්ඛාපදස්ස අත්ථො.

272. යස්මා පන යො ච හත්ථග්ගාහො යො ච වෙණිග්ගාහො යඤ්ච අවසෙසස්ස අඞ්ගස්ස පරාමසනං තං සබ්බම්පි භෙදතො ද්වාදසවිධං හොති, තස්මා තං භෙදං දස්සෙතුං **‘‘ආමසනා පරාමසනා’’**තිආදිනා නයෙනස්ස පදභාජනං වුත්තං. තත්ථ යඤ්ච වුත්තං **‘‘ආමසනා නාම ආමට්ඨමත්තා’’**ති යඤ්ච **‘‘ඡුපනං නාම ඵුට්ඨමත්ත’’**න්ති, ඉමෙසං අයං විසෙසො – **ආමසනාති** ආමජ්ජනා ඵුට්ඨොකාසං අනතික්කමිත්වාපි තත්ථෙව සඞ්ඝට්ටනා. අයඤ්හි ‘‘ආමට්ඨමත්තා’’ති වුච්චති. **ඡුපනන්ති** අසඞ්ඝට්ටෙත්වා ඵුට්ඨමත්තං.

යම්පි උම්මසනාය ච උල්ලඞ්ඝනාය ච නිද්දෙසෙ ‘‘උද්ධං උච්චාරණා’’ති එකමෙව පදං වුත්තං. තත්‍රාපි අයං විසෙසො – පඨමං අත්තනො කායස්ස ඉත්ථියා කායෙ උද්ධං පෙසනවසෙන වුත්තං, දුතියං ඉත්ථියා කායං උක්ඛිපනවසෙන, සෙසං පාකටමෙව.

273. ඉදානි ය්වායං ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන චිත්තෙන කායසංසග්ගං සමාපජ්ජති, තස්ස එතෙසං පදානං වසෙන විත්ථාරතො ආපත්තිභෙදං දස්සෙන්තො **‘‘ඉත්ථී ච හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී සාරත්තො ච භික්ඛු ච නං ඉත්ථියා කායෙන කාය’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **භික්ඛු ච නං ඉත්ථියා කායෙන කායන්ති** සො සාරත්තො ච ඉත්ථිසඤ්ඤී ච භික්ඛු අත්තනො කායෙන. **නන්ති** නිපාතමත්තං. අථ වා එතං තස්සා ඉත්ථියා හත්ථාදිභෙදං කායං. **ආමසති පරාමසතීති** එතෙසු චෙ එකෙනාපි ආකාරෙන අජ්ඣාචරති, ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්ස. තත්ථ සකිං ආමසතො එකා ආපත්ති, පුනප්පුනං ආමසතො පයොගෙ පයොගෙ සඞ්ඝාදිසෙසො.

පරාමසන්තොපි සචෙ කායතො අමොචෙත්වාව ඉතො චිතො ච අත්තනො හත්ථං වා කායං වා සඤ්චොපෙති හරති පෙසෙති දිවසම්පි පරාමසතො එකාව ආපත්ති. සචෙ කායතො මොචෙත්වා මොචෙත්වා පරාමසති පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති.

ඔමසන්තොපි සචෙ කායතො අමොචෙත්වාව ඉත්ථියා මත්ථකතො පට්ඨාය යාව පාදපිට්ඨිං ඔමසති එකාව ආපත්ති. සචෙ පන උදරාදීසු තං තං ඨානං පත්වා මුඤ්චිත්වා මුඤ්චිත්වා ඔමසති පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. **උම්මසනායපි** පාදතො පට්ඨාය යාව සීසං උම්මසන්තස්ස එසෙව නයො.

ඔලඞ්ඝනාය මාතුගාමං කෙසෙසු ගහෙත්වා නාමෙත්වා චුම්බනාදීසු යං අජ්ඣාචාරං ඉච්ඡති තං කත්වා මුඤ්චතො එකාව ආපත්ති. උට්ඨිතං පුනප්පුනං නාමයතො පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. **උල්ලඞ්ඝනායපි** කෙසෙසු වා හත්ථෙසු වා ගහෙත්වා වුට්ඨාපයතො එසෙව නයො.

ආකඩ්ඪනාය අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪන්තො යාව න මුඤ්චති තාව එකාව ආපත්ති. මුඤ්චිත්වා මුඤ්චිත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. **පතිකඩ්ඪනායපි** පරම්මුඛං පිට්ඨියං ගහෙත්වා පටිප්පණාමයතො එසෙව නයො.

අභිනිග්ගණ්හනාය හත්ථෙ වා බාහාය වා දළ්හං ගහෙත්වා යොජනම්පි ගච්ඡතො එකාව ආපත්ති. මුඤ්චිත්වා පුනප්පුනං ගණ්හතො පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. අමුඤ්චිත්වා පුනප්පුනං ඵුසතො ච ආලිඞ්ගතො ච පයොගෙ පයොගෙ ආපත්තීති **මහාසුමත්ථෙරො** ආහ. **මහාපදුමත්ථෙරො** පනාහ – ‘‘මූලග්ගහණමෙව පමාණං, තස්මා යාව න මුඤ්චති තාව එකා එව ආපත්තී’’ති.

අභිනිප්පීළනාය වත්ථෙන වා ආභරණෙන වා සද්ධිං පීළයතො අඞ්ගං අඵුසන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, ඵුසන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො, එකපයොගෙන එකා ආපත්ති, නානාපයොගෙන නානා.

ගහණඡුපනෙසු අඤ්ඤං කිඤ්චි විකාරං අකරොන්තොපි ගහිතමත්තඵුට්ඨමත්තෙනාපි ආපත්තිං ආපජ්ජති.

එවමෙතෙසු ආමසනාදීසු එකෙනාපි ආකාරෙන අජ්ඣාචාරතො ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො, වෙමතිකස්ස ථුල්ලච්චයං, පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිස්සාපි ථුල්ලච්චයමෙව. පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤිස්ස ථුල්ලච්චයං, වෙමතිකස්ස දුක්කටං. පුරිසතිරච්ඡානගතඉත්ථිසඤ්ඤිස්සාපි දුක්කටමෙව. පුරිසෙ පුරිසසඤ්ඤිස්සාපි

වෙමතිකස්සාපි ඉත්ථිපණ්ඩකතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිස්සාපි දුක්කටමෙව. තිරච්ඡානගතෙපි සබ්බාකාරෙන දුක්කටමෙවාති. ඉමා එකමූලකනයෙ වුත්තා ආපත්තියො සල්ලක්ඛෙත්වා ඉමිනාව උපායෙන **“ද්වෙ ඉත්ථියො ද්වින්නං ඉත්ථීන”**න්තිආදිවසෙන වුත්තෙ දුමූලකනයෙපි දිගුණා ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. යථා ච ද්වීසු ඉත්ථීසු ද්වෙ සඞ්ඝාදිසෙසා; එවං සම්බහුලාසු සම්බහුලා වෙදිතබ්බා.

යො හි එකතො ඨිතා සම්බහුලා ඉත්ථියො බාහාහි පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හාති සො යත්තකා ඉත්ථියො ඵුට්ඨා තාසං ගණනාය සඞ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජති, මජ්ඣගතානං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ. තා හි තෙන කායප්පටිබද්ධෙන ආමට්ඨා හොන්ති. යො පන සම්බහුලානං අඞ්ගුලියො වා කෙසෙ වා එකතො කත්වා ගණ්හාති, සො අඞ්ගුලියො ච කෙසෙ ච අගණෙත්වා ඉත්ථියො ගණෙත්වා සඞ්ඝාදිසෙසෙහි කාරෙතබ්බො. යාසඤ්ච ඉත්ථීනං අඞ්ගුලියො වා කෙසා වා මජ්ඣගතා හොන්ති, තාසං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ ආපජ්ජති. තා හි තෙන කායප්පටිබද්ධෙන ආමට්ඨා හොන්ති, සම්බහුලා පන ඉත්ථියො කායප්පටිබද්ධෙහි රජ්ජුවත්ථාදීහි පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හන්තො සබ්බාසංයෙව අන්තොපරික්ඛෙපගතානං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ ආපජ්ජති. **මහාපච්චරියං** අඵුට්ඨායසු දුක්කටං වුත්තං. තත්ථ යස්මා පාළියං කායප්පටිබද්ධප්පටිබද්ධෙන ආමසනං නාම නත්ථි, තස්මා සබ්බම්පි කායප්පටිබද්ධප්පටිබද්ධං කායප්පටිබද්ධෙනෙව සඞ්ගහෙත්වා **මහාඅට්ඨකථායඤ්ච කුරුන්දියඤ්ච** වුත්තො පුරිමනයොයෙවෙත්ථ යුත්තතරො දිස්සති.

යො හි හත්ථෙන හත්ථං ගහෙත්වා පටිපාටියා ඨිතාසු ඉත්ථීසු සමසාරාගො එකං හත්ථෙ ගණ්හාති, සො ගහිතිත්ථියා වසෙන එකං සඞ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති, ඉතරාසං ගණනාය පුරිමනයෙනෙව ථුල්ලච්චයෙ. සචෙ සො තං කායප්පටිබද්ධෙ වත්ථෙ වා පුප්ඵෙ වා ගණ්හාති, සබ්බාසං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ ආපජ්ජති. යථෙව හි රජ්ජුවත්ථාදීහි පරික්ඛිපන්තෙන සබ්බාපි කායප්පටිබද්ධෙන ආමට්ඨා හොන්ති, තථා ඉධාපි සබ්බාපි කායප්පටිබද්ධෙන ආමට්ඨා හොන්ති. සචෙ පන තා ඉත්ථියො අඤ්ඤමඤ්ඤං වත්ථකොටියං ගහෙත්වා ඨිතා හොන්ති, තත්‍ර චෙසො පුරිමනයෙනෙව පඨමං ඉත්ථිං හත්ථෙ ගණ්හාති ගහිතාය වසෙන සඞ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති, ඉතරාසං ගණනාය දුක්කටානි. සබ්බාසඤ්හි තාසං තෙන පුරිමනයෙනෙව කායපටිබද්ධෙන කායප්පටිබද්ධං ආමට්ඨං හොති. සචෙ පන සොපි තං කායප්පටිබද්ධෙයෙව ගණ්හාති තස්සා වසෙන ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති, ඉතරාසං ගණනාය අනන්තරනයෙනෙව දුක්කටානි.

යො පන ඝනවත්ථනිවත්ථං ඉත්ථිං කායසංසග්ගරාගෙන වත්ථෙ ඝට්ටෙති, ථුල්ලච්චයං. විරළවත්ථනිවත්ථං ඝට්ටෙති, තත්‍ර චෙ වත්ථන්තරෙහි ඉත්ථියා වා නික්ඛන්තලොමානි භික්ඛුං භික්ඛුනො වා පවිට්ඨලොමානි ඉත්ථිං ඵුසන්ති, උභින්නං ලොමානියෙව වා ලොමානි ඵුසන්ති, සඞ්ඝාදිසෙසො. උපාදින්නකෙන හි කම්මජරූපෙන උපාදින්නකං වා අනුපාදින්නකං වා අනුපාදින්නකෙනපි කෙනචි කෙසාදිනා උපාදින්නකං වා අනුපාදින්නකං වා ඵුසන්තොපි සඞ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජතියෙව.

තත්ථ **කුරුන්දියං** ‘‘ලොමානි ගණෙත්වා සඞ්ඝාදිසෙසො’’ති වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන ‘‘ලොමානි ගණෙත්වා ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො, එකමෙව සඞ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති. සඞ්ඝිකම්ඤ්චෙ පන අපච්චත්ථරිත්වා නිපන්නො ලොමානි ගණෙත්වා කාරෙතබ්බො’’ති වුත්තං , තදෙව යුත්තං. ඉත්ථිවසෙන හි අයං ආපත්ති, න කොට්ඨාසවසෙනාති.

එත්ථාහ ‘‘යො පන ‘කායප්පටිබද්ධං ගණ්හිස්සාමී’ති කායං ගණ්හාති, ‘කායං ගණ්හිස්සාමී’ති කායප්පටිබද්ධං ගණ්හාති, සො කිං ආපජ්ජතී’’ති. **මහාසුමත්ථෙරො** තාව ‘‘යථාවත්ථුකමෙවා’’ති වදති. අයං කිරස්ස ලද්ධි –

‘‘වත්ථු සඤ්ඤා ච රාගො ච, ඵස්සප්පටිවිජානනා;
යථානිද්දිට්ඨනිද්දෙසෙ, ගරුකං තෙන කාරයෙ’’ති.

එත්ථ **“වත්ථූ”**ති ඉත්ථී. **“සඤ්ඤා”**ති ඉත්ථිසඤ්ඤා. **“රාගො”**ති කායසංසග්ගරාගො. **“ඵස්සප්පටිවිජානනා”**ති කායසංසග්ගඵස්සජානනා. තස්මා යො ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤී කායසංසග්ගරාගෙන ‘‘කායප්පටිබද්ධං ගහෙස්සාමී’’ති පවත්තොපි කායං ඵුසති, ගරුකං සඞ්ඝාදිසෙසංයෙව ආපජ්ජති. ඉතරොපි ථුල්ලච්චයන්ති **මහාපදුමත්ථෙරො** පනාහ –

‘‘සඤ්ඤාය විරාගිතම්හි, ගහණෙ ච විරාගිතෙ;
යථානිද්දිට්ඨනිද්දෙසෙ, ගරුකං තත්ථ න දිස්සතී’’ති.

අස්සායං ලද්ධි ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිනො හි සඞ්ඝාදිසෙසො වුත්තො. ඉමිනා ච ඉත්ථිසඤ්ඤා විරාගිතා කායප්පටිබද්ධෙ කායප්පටිබද්ධසඤ්ඤා උප්පාදිතා, තං ගණ්හන්තස්ස පන ථුල්ලච්චයං වුත්තං. ඉමිනා ච ගහණම්පි විරාගිතං තං අග්ගහෙත්වා ඉත්ථී ගහිතා, තස්මා එත්ථ ඉත්ථිසඤ්ඤාය අභාවතො සඞ්ඝාදිසෙසො න දිස්සති, කායප්පටිබද්ධස්ස අග්ගහිතත්තා ථුල්ලච්චයං න දිස්සති, කායසංසග්ගරාගෙන ඵුට්ඨත්තා පන දුක්කටං. කායසංසග්ගරාගෙන හි ඉමං නාම වත්ථුං ඵුසතො අනාපත්තීති නත්ථි, තස්මා දුක්කටමෙවාති.

ඉදඤ්ච පන වත්වා ඉදං චතුක්කමාහ. ‘‘සාරත්තං ගණ්හිස්සාමී’ති සාරත්තං ගණ්හි සඞ්ඝාදිසෙසො, ‘විරත්තං ගණ්හිස්සාමී’ති විරත්තං ගණ්හි දුක්කටං, ‘සාරත්තං ගණ්හිස්සාමී’ති විරත්තං ගණ්හි දුක්කටං, ‘විරත්තං ගණ්හිස්සාමී’ති

සාරත්තං ගණ්හි දුක්කටමෙවා''ති. කිඤ්චාපි එවමාහ? අථ ඛො **මහාසුමත්ථෙරවාදො**යෙවෙත්ථ ''ඉත්ථී ච හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී සාරත්තො ච භික්ඛු ච නං ඉත්ථියා කායෙන කායපටිබද්ධං ආමසති පරාමසති...පෙ.... ගණ්හාති ඡුපති ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා''ති ඉමාය පාළියා ''යො හි එකතො ඨිතා සම්බහුලා ඉත්ථියො බාහාහි පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හාති, සො යත්තකා ඉත්ථියො ඵුට්ඨා තාසං ගණනාය සඞ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජති, මජ්ඣගතානං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ''තිආදීහි අට්ඨකථාවිනිච්ඡයෙහි ච සමෙති. යදි හි සඤ්ඤාදිවිරාගෙන විරාගිතං නාම භවෙය්‍ය ''පණ්ඩකො ච හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී''තිආදීසු විය ''කායපටිබද්ධඤ්ච හොති කායසඤ්ඤී චා''තිආදිනාපි නයෙන පාළියං විසෙසං වදෙය්‍ය. යස්මා පන සො න වුත්තො, තස්මා ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤාය සති ඉත්ථිං ආමසන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො, කායපටිබද්ධං ආමසන්තස්ස ථුල්ලච්චයන්ති යථාවත්ථුකමෙව යුජ්ජති.

මහාපච්චරියම්පි චෙතං වුත්තං – ''නීලං පාරුපිත්වා සයිතාය කාළිත්ථියා කායං ඝට්ටෙස්සාමී'ති කායං ඝට්ටෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො; 'කායං ඝට්ටෙස්සාමී'ති නීලං ඝට්ටෙති, ථුල්ලච්චයං; 'නීලං ඝට්ටෙස්සාමී'ති කායං ඝට්ටෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො; 'නීලං ඝට්ටෙස්සාමී'ති නීලං ඝට්ටෙති, ථුල්ලච්චය''න්ති. යොපායං ''ඉත්ථී ච පණ්ඩකො චා''තිආදිනා නයෙන වත්ථුමිස්සකනයො වුත්තො, තස්මිම්පි වත්ථු සඤ්ඤාවිමතිවසෙන වුත්තා ආපත්තියො පාළියං අසම්මුය්හන්තෙන වෙදිතබ්බා.

කායෙනකායපටිබද්ධවාරෙ පන ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිස්ස කායපටිබද්ධං ගණ්හතො ථුල්ලච්චයං, සෙසෙ සබ්බත්ථ දුක්කටං. කායපටිබද්ධෙනකායවාරෙපි එසෙව නයො. කායපටිබද්ධෙනකආයපටිබද්ධවාරෙ ච නිස්සග්ගියෙනකායවාරාදීසු චස්ස සබ්බත්ථ දුක්කටමෙව.

''ඉත්ථී ච හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී සාරත්තො ච ඉත්ථී ච නං භික්ඛුස්ස කායෙන කාය''න්තිආදිවාරො පන භික්ඛුම්හි මාතුගාමස්ස රාගවසෙන වුත්තො. තත්ථ **ඉත්ථී ච නං භික්ඛුස්ස කායෙන කාය**න්ති භික්ඛුම්හි සාරත්තා ඉත්ථී තස්ස නිසින්නොකාසං වා නිපන්නොකාසං වා ගන්ත්වා අත්තනො කායෙන තං භික්ඛුස්ස කායං ආමසති...පෙ.... ඡුපති. **සෙවනාධිප්පායො කායෙන වායමති, ඵස්සං පටිවිජානාතී**ති එවං තාය ආමට්ඨො වා ඡුපිතො වා සෙවනාධිප්පායො හුත්වා සචෙ ඵස්සප්පටිවිජානනත්ථං ඊසකම්පි කායං චාලෙති ඵන්දෙති, සඞ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති.

ද්වෙ ඉත්ථියොති එත්ථ ද්වෙ සඞ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජති, ඉත්ථියා ච පණ්ඩකෙ ච සඞ්ඝාදිසෙසෙන සහ දුක්කටං . එතෙන උපායෙන යාව **''නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියං ආමසති, සෙවනාධිප්පායො කායෙන වායමති න ච ඵස්සං පටිවිජානාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''**ති තාව පුරිමනයෙනෙව ආපත්තිභෙදො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ච **කායෙන වායමති න ච ඵස්සං පටිවිජානාතී**ති අත්තනා නිස්සට්ඨං පුප්ඵං වා ඵලං වා ඉත්ථිං අත්තනො නිස්සග්ගියෙන පුප්ඵෙන වා ඵලෙන වා පහරන්තිං දිස්වා කායෙන විකාරං කරොති, අඞ්ගුලිං වා චාලෙති, භමුකං වා උක්ඛිපති, අක්ඛිං වා නිඛණති, අඤ්ඤං වා එවරූපං විකාරං කරොති, අයං වුච්චති ''කායෙන වායමති න ච ඵස්සං පටිවිජානාතී''ති. අයම්පි කායෙන වායමිතත්තා දුක්කටං ආපජ්ජති, ද්වීසු ඉත්ථීසු ද්වෙ, ඉත්ථිපණ්ඩකෙසුපි ද්වෙ එව දුක්කටෙ ආපජ්ජති.

279. එවං වත්ථුවසෙන විත්ථාරතො ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි ලක්ඛණවසෙන සඞ්ඛෙපතො ආපත්තිභෙදඤ්ච අනාපත්තිභෙදඤ්ච දස්සෙන්තො **''සෙවනාධිප්පායො''**තිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමනයෙ ඉත්ථියා ඵුට්ඨො සමානො සෙවනාධිප්පායො කායෙන වායමති, ඵස්සං පටිවිජානාතීති තිවඞ්ගසම්පත්තියා සඞ්ඝාදිසෙසො. දුතියෙ නයෙ නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියාමසනෙ විය වායමිත්වා අඡුපනෙ විය ච ඵස්සස්ස අප්පටිවිජානනතො දුවඞ්ගසම්පත්තියා දුක්කටං. තතියෙ කායෙන අවායමතො අනාපත්ති. යො හි සෙවනාධිප්පායොපි නිච්චලෙන කායෙන කෙවලං ඵස්සං පටිවිජානාති සාදියති අනුභොති, තස්ස චිත්තුප්පාදමත්තෙ ආපත්තියා අභාවතො අනාපත්ති. චතුත්ථෙ පන නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියාමසනෙ විය ඵස්සප්පටිවිජානනාපි නත්ථි, කෙවලං චිත්තුප්පාදමත්තමෙව, තස්මා අනාපත්ති. මොක්ඛාධිප්පායස්ස සබ්බාකාරෙසු අනාපත්තියෙව.

එත්ථ පන යො ඉත්ථියා ගහිතො තං අත්තනො සරීරා මොචෙතුකාමො පටිප්පණාමෙති වා පහරති වා අයං කායෙන වායමති ඵස්සං පටිවිජානාති. යො ආගච්ඡන්තිං දිස්වා තතො මුඤ්චිතුකාමො උත්තාසෙත්වා පලාපෙති, අයං කායෙන වායමති න ච ඵස්සං පටිවිජානාති. යො තාදිසං දීඝජාතිං කායෙ ආරුළ්හං දිස්වා ''සණිකං ගච්ඡතු ඝට්ටියමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යා''ති න ඝට්ටෙති, ඉත්ථිමෙව වා අඞ්ගං ඵුසමානං ඤත්වා ''එසා 'අනත්ථිකො අයං මයා'ති සයමෙව පක්කමිස්සතී''ති අජානන්තො විය නිච්චලො හොති, බලවිත්ථියා වා ගාළ්හං ආලිඞ්ගිත්වා ගහිතො දහරභික්ඛු පලායිතුකාමොපි සුට්ඨු ගහිතත්තා නිච්චලො හොති, අයං න ච කායෙන වායමති, ඵස්සං පටිවිජානාති. යො පන ආගච්ඡන්තිං දිස්වා ''ආගච්ඡතු තාව තතො නං පහරිත්වා වා පණාමෙත්වා වා පක්කමිස්සාමී''ති නිච්චලො හොති, අයං මොක්ඛාධිප්පායො න ච කායෙන වායමති, න ච ඵස්සං පටිවිජානාතීති වෙදිතබ්බො.

280. **අසඤ්චිච්චා**ති ඉමිනා උපායෙන ඉමං ඵුසිස්සාමීති අචෙතෙත්වා, එවඤ්හි අචෙතෙත්වා පත්තප්පටිග්ගහණාදීසු මාතුගාමස්ස අඞ්ගෙ ඵුට්ඨෙපි අනාපත්ති.

අසතියාති අඤ්ඤවිහිතො හොති මාතුගාමං ඵුසාමීති සති නත්ථි, එවං අසතියා හත්ථපාදපසාරණාදිකාලෙ ඵුසන්තස්ස අනාපත්ති.

අජානන්තස්සාති දාරකවෙසෙන ඨිතං දාරිකං ''ඉත්ථී''ති අජානන්තො කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඵුසති, එවං ''ඉත්ථී''ති අජානන්තස්ස ඵුසතො අනාපත්ති.

අසාදියන්තස්සාති කායසංසග්ගං අසාදියන්තස්ස, තස්ස බාහාපරම්පරාය නීතභික්ඛුස්ස විය අනාපත්ති. උම්මත්තකාදයො වුත්තනයාඑව. ඉධ පන උදායිත්ථෙරො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං කායචිත්තතො සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, අකුසලචිත්තං, ද්විවෙදනං, සුඛමජ්ඣත්තද්වයෙනාති.

281. විනීතවත්ථූසු – **මාතුයා මාතුපෙමෙනාති** මාතුපෙමෙන මාතුයා කායං ආමසි. එස නයො **ධීතුභගිනිවත්ථූසු**. තත්ථ යස්මා මාතා වා හොතු ධීතා වා ඉත්ථී නාම සබ්බාපි බ්‍රහ්මචරියස්ස පාරිපන්ථිකාව. තස්මා ''අයං මෙ මාතා අයං ධීතා අයං මෙ භගිනී''ති ගෙහස්සිතපෙමෙන ආමසතොපි දුක්කටමෙව වුත්තං.

ඉමං පන භගවතො ආණං අනුස්සරන්තෙන සචෙපි නදීසොතෙන වුය්හමානං මාතරං පස්සති නෙව හත්ථෙන පරාමසිතබ්බා. පණ්ඩිතෙන පන භික්ඛුනා නාවා වා ඵලකං වා කදලික්ඛන්ධො වා දාරුක්ඛන්ධො වා උපසංහරිතබ්බො. තස්මිං අසති කාසාවම්පි උපසංහරිත්වා පුරතො ඨපෙතබ්බං, ''එත්ථ ගණ්හාහී''ති පන න වත්තබ්බා. ගහිතෙ පරික්ඛාරං කඩ්ඪාමීති කඩ්ඪන්තෙන ගන්තබ්බං. සචෙ භායති පුරතො පුරතො ගන්ත්වා ''මා භායී''ති සමස්සාසෙතබ්බා. සචෙ භායමානා පුත්තස්ස සහසා ඛන්ධෙ වා අභිරුහති, හත්ථෙ වා ගණ්හාති, න ''අපෙහි මහල්ලිකෙ''ති නිද්ධුනිතබ්බා, ථලං පාපෙතබ්බා. කද්දමෙ ලග්ගායපි කූපෙ පතිතායපි එසෙව නයො.

තත්‍රපි හි යොත්තං වා වත්ථං වා පක්ඛිපිත්වා හත්ථෙන ගහිතභාවං ඤත්වා උද්ධරිතබ්බා, නත්වෙව ආමසිතබ්බා. න කෙවලඤ්ච මාතුගාමස්ස සරීරමෙව අනාමාසං, නිවාසනපාවුරණම්පි ආභරණභණ්ඩම්පි තිණණ්ඩුපකං වා තාලපණ්ණමුද්දිකං වා උපාදාය අනාමාසමෙව, තඤ්ච ඛො නිවාසනපාරුපනං පිළන්ධනත්ථාය ඨපිතමෙව. සචෙ පන නිවාසනං වා පාරුපනං වා පරිවත්තෙත්වා චීවරත්ථාය පාදමූලෙ ඨපෙති වට්ටති. ආභරණභණ්ඩෙසු පන සීසපසාධනකදන්තසූචිආදිකප්පියභණ්ඩං ''ඉමං භන්තෙ තුම්හාකං ගණ්හථා''ති දියමානං සිපාටිකාසූචිආදිඋපකරණත්ථාය ගහෙතබ්බං. සුවණ්ණරජතමුත්තාදිමයං පන අනාමාසමෙව දීයමානම්පි න ගහෙතබ්බං. න කෙවලඤ්ච එතාසං සරීරූපගමෙව අනාමාසං, ඉත්ථිසණ්ඨානෙන කතං කට්ඨරූපම්පි දන්තරූපම්පි අයරූපම්පි ලොහරූපම්පි තිපුරූපම්පි පොත්ථකරූපම්පි සබ්බරතනරූපම්පි අන්තමසො පිට්ඨමයරූපම්පි අනාමාසමෙව. පරිභොගත්ථාය පන ''ඉදං තුම්හාකං හොතූ''ති ලභිත්වා ඨපෙත්වා සබ්බරතනමයං අවසෙසං භින්දිත්වා උපකරණාරහං උපකරණෙ පරිභොගාරහං පරිභොගෙ උපනෙතුං වට්ටති.

යථා ච ඉත්ථිරූපකං; එවං සත්තවිධම්පි ධඤ්ඤං අනාමාසං. තස්මා ඛෙත්තමජ්ඣෙන ගච්ඡතා තත්ථජාතකම්පි ධඤ්ඤඵලං න ආමසන්තෙන ගන්තබ්බං. සචෙ ඝරද්වාරෙ වා අන්තරාමග්ගෙ වා ධඤ්ඤං පසාරිතං හොති පස්සෙන ච මග්ගො අත්ථි න මද්දන්තෙන ගන්තබ්බං. ගමනමග්ගෙ අසති මග්ගං අධිට්ඨාය ගන්තබ්බං. අන්තරඝරෙ ධඤ්ඤස්ස උපරි ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දෙන්ති නිසීදිතුං වට්ටති. කෙචි ආසනසාලායං ධඤ්ඤං ආකිරන්ති, සචෙ සක්කා හොති හරාපෙතුං හරාපෙතබ්බං, නො චෙ එකමන්තං ධඤ්ඤං අමද්දන්තෙන පීඨකං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදිතබ්බං. සචෙ ඔකාසො න හොති, මනුස්සා ධඤ්ඤමජ්ඣෙයෙව ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා දෙන්ති, නිසීදිතබ්බං. තත්ථජාතකානි මුග්ගමාසාදීනි අපරණ්ණානිපි තාලපනසාදීනි වා ඵලානි කීළන්තෙන න ආමසිතබ්බානි. මනුස්සෙහි රාසිකතෙසුපි එසෙව නයො. අරඤ්ඤෙ පන රුක්ඛතො පතිතානි ඵලානි ''අනුපසම්පන්නානං දස්සාමී''ති ගණ්හිතුං වට්ටති.

මුත්තා , මණි, වෙළුරියො, සඞ්ඛො, සිලා, පවාළං, රජතං, ජාතරූපං, ලොහිතඞ්කො, මසාරගල්ලන්ති ඉමෙසු දසසු රතනෙසු මුත්තා අධොතා අනිවිද්ධා යථාජාතාව ආමසිතුං වට්ටති. සෙසා අනාමාසාති වදන්ති. **මහාපච්චරියං** පන ''මුත්තා ධොතාපි අධොතාපි අනාමාසා භණ්ඩමූලත්ථාය ච සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති, කුට්ඨරොගස්ස භෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ටතී''ති වුත්තං. අන්තමසො ජාතිඵලිකං උපාදාය සබ්බොපි නීලපීතාදිවණ්ණභෙදො මණි ධොතවිද්ධවට්ටිතො අනාමාසො, යථාජාතො පන ආකරමුත්තො පත්තාදිභණ්ඩමූලත්ථං සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටතීති වුත්තො. සොපි **මහාපච්චරියං** පටික්ඛිත්තො, පචිත්වා කතො කාචමණියෙවෙකො වට්ටතීති වුත්තො. වෙළුරියෙපි මණිසදිසොව විනිච්ඡයො.

සඞ්ඛො ධමනසඞ්ඛො ච ධොතවිද්ධො ච රතනමිස්සො අනාමාසො. පානීයසඞ්ඛො ධොතොපි අධොතොපි ආමාසොව සෙසඤ්ච අඤ්ජනාදිභෙසජ්ජත්ථායපි භණ්ඩමූලත්ථායපි සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. සිලා ධොතවිද්ධා රතනසංයුත්තා මුග්ගවණ්ණාව අනාමාසා. සෙසා සත්ථකනිසානාදිඅත්ථාය ගණ්හිතුං වට්ටති. එත්ථ ච රතනසංයුත්තාති සුවණ්ණෙන සද්ධිං යොජෙත්වා පචිත්වා කතාති වදන්ති. පවාළං ධොතවිද්ධං අනාමාසං. සෙසං ආමාසං

භණ්ඩමූලත්ථඤ්ච සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. **මහාපච්චරියං** පන ''ධොතම්පි අධොතම්පි සබ්බං අනාමාසං, න ච සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටතී''ති වුත්තං.

රජතං ජාතරූපඤ්ච කතභණ්ඩම්පි අකතභණ්ඩම්පි සබ්බෙන සබ්බං බීජතො පට්ඨාය අනාමාසඤ්ච අසම්පටිච්ඡියඤ්ච, උත්තරරාජපුත්තො කිර සුවණ්ණචෙතියං කාරෙත්වා **මහාපදුමත්ථෙරස්ස** පෙසෙසි. ථෙරො ''න කප්පතී''ති පටික්ඛිපි. චෙතියඝරෙ සුවණ්ණපදුමසුවණ්ණබුබ්බුළකාදීනි හොන්ති, එතානිපි අනාමාසානි. චෙතියඝරගොපකා පන රූපියඡඩ්ඩකට්ඨානෙ ඨිතා, තස්මා තෙසං කෙළාපයිතුං වට්ටතීති වුත්තං. **කුරුන්දියං** පන තං පටික්ඛිත්තං. සුවණ්ණචෙතියෙ කචවරමෙව හරිතුං වට්ටතීති එත්තකමෙව අනුඤ්ඤාතං. ආරකූටලොහම්පි ජාතරූපගතිකමෙව අනාමාසන්ති **සබ්බඅට්ඨකථාසු** වුත්තං. සෙනාසනපරිභොගො පන සබ්බකප්පියො, තස්මා ජාතරූපරජතමයා සබ්බෙපි සෙනාසනපරික්ඛාරා ආමාසා. භික්ඛූනං ධම්මවිනයවණ්ණනට්ඨානෙ රතනමණ්ඩපෙ කරොන්ති ඵලිකත්ථම්භෙ රතනදාමපතිමණ්ඩිතෙ, තත්ථ සබ්බූපකරණානි භික්ඛූනං පටිජග්ගිතුං වට්ටති.

ලොහිතඞ්කමසාරගල්ලා ධොතවිද්ධා අනාමාසා, ඉතරෙ ආමාසා, භණ්ඩමූලත්ථාය වට්ටන්තීති වුත්තා. **මහාපච්චරියං** පන ''ධොතාපි අධොතාපි සබ්බසො අනාමාසා න ච සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටන්තී''ති වුත්තං.

සබ්බං ආවුධභණ්ඩං අනාමාසං, භණ්ඩමූලත්ථාය දීයමානම්පි න සම්පටිච්ඡිතබ්බං. සත්ථවණිජ්ජා නාම න වට්ටති. සුද්ධධනුදණ්ඩොපි ධනුජියාපි පතොදොපි අඞ්කුසොපි අන්තමසො වාසිඵරසුආදීනිපි ආවුධසඞ්ඛෙපෙන කතානි අනාමාසානි. සචෙ කෙනචි විහාරෙ සත්ති වා තොමරො වා ඨපිතො හොති, විහාරං ජග්ගන්තෙන ''හරන්තූ''ති සාමිකානං පෙසෙතබ්බං. සචෙ න හරන්ති, තං අචාලෙන්තෙන විහාරො පටිජග්ගිතබ්බො. යුද්ධභූමියං පතිතං අසිං වා සත්තිං වා තොමරං වා දිස්වා පාසාණෙන වා කෙනචි වා අසිං භින්දිත්වා සත්ථකත්ථාය ගහෙතුං වට්ටති, ඉතරානිපි වියොජෙත්වා කිඤ්චි සත්ථකත්ථාය ගහෙතුං වට්ටති කිඤ්චි කත්තරදණ්ඩාදිඅත්ථාය. ''ඉදං ගණ්හථා''ති දීයමානං පන ''විනාසෙත්වා කප්පියභණ්ඩං කරිස්සාමී''ති සබ්බම්පි සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති.

මච්ඡජාලපක්ඛිජාලාදීනිපි ඵලකජාලිකාදීනි සරපරිත්තානානීපි සබ්බානි අනාමාසානි. පරිභොගත්ථාය ලබ්භමානෙසු පන ජාලං තාව ''ආසනස්ස වා චෙතියස්ස වා උපරි බන්ධිස්සාමි, ඡත්තං වා වෙඨෙස්සාමී''ති ගහෙතුං වට්ටති. සරපරිත්තානං සබ්බම්පි භණ්ඩමූලත්ථාය සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. පරූපරොධනිවාරණඤ්හි එතං න උපරොධකරන්ති ඵලකං දන්තකට්ඨභාජනං කරිස්සාමීති ගහෙතුං වට්ටති.

චම්මවිනද්ධානි වීණාභෙරිආදීනි අනාමාසානි. **කුරුන්දියං** පන ''භෙරිසඞ්ඝාටොපි වීණාසඞ්ඝාටොපි තුච්ඡපොක්ඛරම්පි මුඛවට්ටියං ආරොපිතචම්මම්පි වීණාදණ්ඩකොපි සබ්බං අනාමාස''න්ති වුත්තං. ඔනහිතුං වා ඔනහාපෙතුං වා වාදෙතුං වා වාදාපෙතුං වා න ලබ්භතියෙව. චෙතියඞ්ගණෙ පූජං කත්වා මනුස්සෙහි ඡඩ්ඩිතං දිස්වාපි අචාලෙත්වාව අන්තරන්තරෙ සම්මජ්ජිතබ්බං, කචවරඡඩ්ඩනකාලෙ පන කචවරනියාමෙනෙව හරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපිතුං වට්ටතීති **මහාපච්චරිය**ං වුත්තං. භණ්ඩමූලත්ථාය සම්පටිච්ඡිතුම්පි වට්ටති. පරිභොගත්ථාය ලබ්භමානෙසු පන වීණාදොණිකඤ්ච භෙරිපොක්ඛරඤ්ච දන්තකට්ඨභාජනං කරිස්සාම චම්මං සත්ථකකොසකන්ති එවං තස්ස තස්ස පරික්ඛාරස්ස උපකරණත්ථාය ගහෙත්වා තථා තථා කාතුං වට්ටති.

පුරාණදුතියිකාවත්ථු උත්තානමෙව. **යක්ඛිවත්ථුස්මිං** සචෙපි පරනිම්මිතවසවත්තිදෙවියා කායසංසග්ගං සමාපජ්ජති ථුල්ලච්චයමෙව. **පණ්ඩකවත්ථු** ච **සුත්තිත්ථිවත්ථු** ච පාකටමෙව. **මතිත්ථිවත්ථුස්මිං** පාරාජිකප්පහොනකකාලෙ ථුල්ලච්චයං, තතො පරං දුක්කටං. **තිරච්ඡානගතවත්ථුස්මිං** නාගමාණවිකායපි සුපණ්ණමාණවිකායපි කින්නරියාපි ගාවියාපි දුක්කටමෙව. **දාරුධීතලිකාවත්ථුස්මිං** න කෙවලං දාරුනා එව, අන්තමසො චිත්තකම්මලිඛිතෙපි ඉත්ථිරූපෙ දුක්කටමෙව.

282. **සම්පීළනවත්ථු** උත්තානත්ථමෙව. **සඞ්කමවත්ථුස්මිං** එකපදිකසඞ්කමො වා හොතු සකටමග්ගසඞ්කමො වා, චාලෙස්සාමීති පයොගෙ කතමත්තෙව චාලෙතු වා මා වා, දුක්කටං. මග්ගවත්ථු පාකටමෙව. රුක්ඛවත්ථුස්මිං රුක්ඛො මහන්තො වා හොතු මහාජම්බුප්පමාණො ඛුද්දකො වා, තං චාලෙතුං සක්කොතු වා මා වා, පයොගමත්තෙන දුක්කටං. **නාවාවත්ථුස්මිම්පි** එසෙව නයො. **රජ්ජුවත්ථුස්මිං** යං රජ්ජුං ආවිඤ්ඡන්තො ඨානා චාලෙතුං සක්කොති, තත්ථ ථුල්ලච්චයං. යා මහාරජ්ජු හොති, ඊසකම්පි ඨානා න චලති, තත්ථ දුක්කටං. දණ්ඩෙපි එසෙව නයො. භූමියං පතිතමහාරුක්ඛොපි හි දණ්ඩග්ගහණෙනෙව ඉධ ගහිතො. **පත්තවත්ථු** පාකටමෙව. **වන්දනවත්ථුස්මිං** ඉත්ථී පාදෙ සම්බාහිත්වා වන්දිතුකාමා වාරෙතබ්බා පාදා වා පටිච්ඡාදෙතබ්බා, නිච්චලෙන වා භවිතබ්බං. නිච්චලස්ස හි චිත්තෙන සාදියතොපි අනාපත්ති. අවසානෙ **ගහණවත්ථු**පාකටමෙවාති.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා

283. තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදං. තත්ථ ආදිස්සාති අපදිසිත්වා. **වණ්ණම්පි භණතීති**ආදීනි පරතො ආවි භවිස්සන්ති. **ඡින්නිකාති** ඡින්නඔත්තප්පා. **ධුත්තිකාති** සඨා. **අහිරිකායොති** නිල්ලජ්ජා . **උහසන්තීති** සිතං කත්වා මන්දහසිතං හසන්ති. **උල්ලපන්තීති** ''අහො අයයො''තිආදිනා නයෙන උච්චකරණිං නානාවිධං පලොභනකථං කථෙන්ති. **උජ්ජග්ඝන්තීති** මහාහසිතං හසන්ති. **උප්පණ්ඩෙන්තීති** ''පණ්ඩකො අයං, නායං පුරිසො''තිආදිනා නයෙන පරිහාසං කරොන්ති.

285. **සාරත්තොති** දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදරාගෙන සාරත්තො. **අපෙක්ඛවා පටිබද්ධචිත්තොති** වුත්තනයමෙව, කෙවලං ඉධ වාචස්සාදරාගො යොජෙතබ්බො. **මාතුගාමං දුට්ඨුල්ලාහි වාචාහීති** එත්ථ අධිප්පෙතං මාතුගාමං දස්සෙන්තො **''මාතුගාමො''**තිආදිමාහ. තත්ථ **විඤ්ඤූ පටිබලා සුභාසිතදුබ්භාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ආජානිතුන්ති** යා පණ්ඩිතා සාත්ථකනිරත්ථකකථං අසද්ධම්මසද්ධම්මපටිසංයුත්තකථඤ්ච ජානිතුං පටිබලා, අයං ඉධ අධිප්පෙතා. යා පන මහල්ලිකාපි බාලා එළමූගා අයං ඉධ අනධිප්පෙතාති දස්සෙති.

ඔභාසෙය්‍යාති අවභාසෙය්‍ය නානාප්පකාරකං අසද්ධම්මවචනං වදෙය්‍ය. යස්මා පනෙවං ඔභාසන්තස්ස යො සො ඔභාසො නාම, සො අත්ථතො අජ්ඣාචාරො හොති රාගවසෙන අභිභවිත්වා සඤ්ඤමවෙලං ආචාරො, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො ''ඔභාසෙය්‍යාති අජ්ඣාචාරො වුච්චතී''ති ආහ. **යථා තන්ති** එත්ථ **තන්ති** නිපාතමත්තං, යථා යුවා යුවතින්ති අත්ථො.

ද්වෙ මග්ගෙ ආදිස්සාතිආදි යෙනාකාරෙන ඔභාසතො සඞ්ඝාදිසෙසො හොති, තං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ **ද්වෙ මග්ගෙති** වච්චමග්ගඤ්ච පස්සාවමග්ගඤ්ච. සෙසං උද්දෙසෙ තාව පාකටමෙව. නිද්දෙසෙ පන **ථොමෙතීති** ''ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්නාගතාසී''ති වදති, න තාව සීසං එති. ''තව වච්චමග්ගො ච පස්සාවමග්ගො ච ඊදිසො තෙන නාම ඊදිසෙන ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්නාගතාසී''ති වදති, සීසං එති, සඞ්ඝාදිසෙසො. **වණ්ණෙති පසංසතීති** ඉමානි පන ථොමනපදස්සෙව වෙවචනානි.

ඛුංසෙතීති වාචාපතොදෙන ඝට්ටෙති. **වම්භෙතීති** අපසාදෙති. **ගරහතීති** දොසං දෙති. පරතො පන පාළියා ආගතෙහි **''අනිමිත්තාසී''**තිආදීහි එකාදසහි පදෙහි අඝට්ටෙතෙ සීසං න එති, ඝට්ටෙතෙපි තෙසු **සිඛරණීසි සම්භින්නාසි උභතොබ්‍යඤ්ජනාසීති** ඉමෙහි තීහි ඝට්ටෙතෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො.

දෙහි මෙති යාචනායපි එත්තකෙනෙව සීසං න එති, ''මෙථුනං ධම්මං දෙහී''ති එවං මෙථුනධම්මෙන ඝට්ටිතෙ එව සඞ්ඝාදිසෙසො.

කදා තෙ මාතා පසීදිස්සතීතිආදීසු ආයාචනවචනෙසුපි එත්තකෙනෙව සීසං න එති, ''කදා තෙ මාතා පසීදිස්සති, කදා තෙ මෙථුනං ධම්මං ලභිස්සාමී''ති වා ''තව මාතරි පසන්නාය මෙථුනං ධම්මං ලභිස්සාමී''ති වා ආදිනා පන නයෙන මෙථුනධම්මෙන ඝට්ටිතෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො.

කථං ත්වං සාමිකස්ස දෙසීතිආදීසු පුච්ඡාවචනෙසුපි මෙථුනධම්මන්ති වුත්තෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො, න ඉතරථා. **එවං කිර ත්වං සාමිකස්ස දෙසීති** පටිපුච්ඡාවචනෙසුපි එසෙව නයො.

ආචික්ඛනාය **පුට්ඨායො භණතීති** ''කථං දදමානා සාමිකස්ස පියා හොතී''ති එවං පුට්ඨායො ආචික්ඛති. එත්ථ ච ''එවං දෙහි එවං දදමානා''ති වුත්තෙපි සීසං න එති. ''මෙථුනධම්මං එවං දෙහි එවං උපනෙහි එවං මෙථුනධම්මං දදමානා උපනයමානා පියා හොතී''තිආදිනා පන නයෙන මෙථුනධම්මෙන ඝට්ටිතෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසො. අනුසාසනීවචනෙසුපි එසෙව නයො.

අක්කොසනිද්දෙසෙ – **අනිමිත්තාසීති** නිමිත්තරහිතාසි, කුඤ්චිකපණාලිමත්තමෙව තව දකසොතන්ති වුත්තං හොති.

නිමිත්තමත්තාසීති තව ඉත්ථිනිමිත්තං අපරිපුණ්ණං සඤ්ඤාමත්තමෙවාති වුත්තං හොති. **අලොහිතාති** සුක්ඛසොතා. **ධුවලොහිතාති** නිච්චලොහිතා කිලින්නදකසොතා. **ධුවචොළාති** නිච්චපක්ඛිත්තාණිචොළා, සදා ආණිචොළකං සෙවසීති වුත්තං හොති. **පග්ඝරන්තීති** සවන්ති; සදා තෙ මුත්තං සවතීති වුත්තං හොති. **සිඛරණීති** බහිනික්ඛන්තආණිමංසා. **ඉත්ථිපණ්ඩකාති** අනිමිත්තාව වුච්චති. **වෙපුරිසිකාති** සමස්සුදාඨිකා පුරිසරූපා ඉත්ථී. **සම්භින්නාති** සම්භින්නවච්චමග්ගපස්සාවමග්ගා. **උභතොබ්‍යඤ්ජනාති** ඉත්ථිනිමිත්තෙන ච පුරිසනිමිත්තෙන චාති උභොහි බ්‍යඤ්ජනෙහි සමන්නාගතා.

ඉමෙසු ච පන එකාදසසු පදෙසු සිඛරණීසි සම්භින්නාසි උභතොබ්‍යඤ්ජනාසීති ඉමානියෙව තීණි පදානි සුද්ධානි සීසං එන්ති. ඉති ඉමානි ච තීණි පුරිමානි ච වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙථුනධම්මපදානි තීණීති ඡ පදානි සුද්ධානි ආපත්තිකරානි. සෙසානි අනිමිත්තාතිආදීනි ''අනිමිත්තෙ මෙථුනධම්මං මෙ දෙහී''ති වා ''අනිමිත්තාසි මෙථුනධම්මං මෙ දෙහී''ති වා ආදිනා නයෙන මෙථුනධම්මෙන ඝට්ටිතානෙව ආපත්තිකරානි හොන්තීති වෙදිතබ්බානි.

286. ඉදානි ය්වායං ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන චිත්තෙන ඔභාසති, තස්ස වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ ආදිස්ස එතෙසං වණ්ණභණනාදීනං වසෙන විත්ථාරතො ආපත්තිභෙදං දස්සෙන්තො **"ඉත්ථී ච හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී"**තිආදිමාහ. තෙසං අත්ථො කායසංසග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

අයං පන විසෙසො – **අධක්ඛක**න්ති අක්ඛකතො පට්ඨාය අධො. **උබ්භජාණුමණ්ඩල** ජාණුමණ්ඩලතො පට්ඨාය උද්ධං. **උබ්භක්ඛක**න්ති අක්ඛකතො පට්ඨාය උද්ධං. **අධො ජාණුමණ්ඩල**න්ති ජාණුමණ්ඩලතො පට්ඨාය අධො. අක්ඛකං පන ජාණුමණ්ඩලඤ්ච එත්ථෙව දුක්කටක්ඛෙත්තෙ සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති භික්ඛුනියා කායසංසග්ගෙ විය. න හි බුද්ධා ගරුකාපත්තිං සාවසෙසං පඤ්ඤපෙන්තීති. **කායප්පටිබද්ධ**න්ති වත්ථං වා පුප්ඵං වා ආභරණං වා.

287. **අත්ථපුරෙක්ඛාරස්සා**ති අනිමිත්තාතිආදීනං පදානං අත්ථං කථෙන්තස්ස, අට්ඨකථං වා සජ්ඣායං කරොන්තස්ස.

ධම්මපුරෙක්ඛාරස්සාති පාළිං වාචෙන්තස්ස වා සජ්ඣායන්තස්ස වා. එවං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච පුරක්ඛත්වා භණන්තස්ස අත්ථපුරෙක්ඛාරස්ස ච ධම්මපුරෙක්ඛාරස්ස ච අනාපත්ති.

අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරස්සාති ''ඉදානිපි අනිමිත්තාසි උභතොබ්‍යඤ්ජනාසි අප්පමාදං ඉදානි කරෙය්‍යාසි, යථා ආයතිම්පි එවරූපා න හොහිසී''ති එවං අනුසිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා භණන්තස්ස අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරස්ස අනාපත්ති. යො පන භික්ඛුනීනං පාළිං වාචෙන්තො පකතිවාචනාමග්ගං පහාය හසන්තො හසන්තො ''සිඛරණීසි සම්භින්නාසි උභතොබ්‍යඤ්ජනාසී''ති පුනප්පුනං භණති, තස්ස ආපත්තියෙව. උම්මත්තකස්ස අනාපත්ති. ඉධ ආදිකම්මිකො උදායිත්ථෙරො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං , සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, ද්විවෙදනන්ති.

288. විනීතවත්ථූසු ලොහිතවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු ඉත්ථියා ලොහිතකං නිමිත්තං සන්ධායාහ – ඉතරා න අඤ්ඤාසි, තස්මා දුක්කටං.

කක්කසලොමන්ති රස්සලොමෙහි බහුලොමං. **ආකිණ්ණලොම**න්ති ජටිතලොමං. **ඛරලොම**න්ති ථද්ධලොමං. **දීඝලොම**න්ති අරස්සලොමං. සබ්බං ඉත්ථිනිමිත්තමෙව සන්ධාය වුත්තං.

289. **වාපිතං ඛො තෙ**ති අසද්ධම්මං සන්ධායාහ, සා අසල්ලක්ඛෙත්වා **නො ච ඛො පටිවුත්ත**න්ති ආහ. **පටිවුත්තං** නාම උදකවප්පෙ බීජෙහි අප්පතිට්ඨිතොකාසෙ පාණකෙහි විනාසිතබීජෙ වා ඔකාසෙ පුන බීජං පතිට්ඨාපෙත්වා උදකෙන ආසිත්තං, ථලවප්පෙ විසමපතිතානං වා බීජානං සමකරණත්ථාය පුන අට්ඨදන්තකෙන සමීකතං, තෙසු අඤ්ඤතරං සන්ධාය එසා ආහ.

මග්ගවත්ථුස්මිං **මග්ගො සංසීදතී**ති අඞ්ගජාතමග්ගං සන්ධායාහ. සෙසං උත්තානමෙවාති.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අත්තකාමපාරිචරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

290. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා**ති අත්තකාමසික්ඛාපදං. තත්ථ **කුලූපකො**ති කුලපයිරුපාසනකො චතුන්නං පච්චයානං අත්ථාය කුලූපසඞ්කමනෙ නිච්චප්පයුත්තො.

චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරන්ති චීවරඤ්ච පිණ්ඩපාතඤ්ච සෙනාසනඤ්ච ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරඤ්ච. **ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාර**න්ති චෙත්ථ පතිකරණත්ථෙන පච්චයො, යස්ස කස්සචි සප්පායස්සෙතං අධිවචනං. භිසක්කස්ස කම්මං තෙන අනුඤ්ඤාතත්තාති භෙසජ්ජං. ගිලානපච්චයොව භෙසජ්ජං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජං, යංකිඤ්චි ගිලානස්ස සප්පායං භිසක්කකම්මං තෙලමධුඵාණිතාදීති වුත්තං හොති. **පරික්ඛාරො**ති පන ''සත්තහි නගරපරික්ඛාරෙහි සුපරික්ඛතං හොතී''තිආදීසු (අ. නි. 7.67) පරිවාරො වුච්චති. ''රථො සීසපරික්ඛාරො ඣානක්ඛො චක්කවීරියො''තිආදීසු (සං. නි. 5.4) අලඞ්කාරො. ''යෙ චිමෙ පබ්බජිතෙන ජීවිතපරික්ඛාරා සමුදානෙතබ්බා''තිආදීසු (රො. නි. 1.1.191) සම්භාරො. ඉධ පන සම්භාරොපි පරිවාරොපි වට්ටති. තඤ්හි ගිලානපච්චයභෙසජ්ජං ජීවිතස්ස පරිවාරොපි හොති ජීවිතවිනාසකාබාධුප්පත්තියා අන්තරං අදත්වා රක්ඛණතො, සම්භාරොපි යථා චිරං පවත්තති එවමස්ස කාරණභාවතො, තස්මා පරික්ඛාරොති වුච්චති. එවං

ගිලානපච්චයභෙසජ්ජඤ්ච තං පරික්ඛාරො චාති ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරො, තං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

වසලන්ති හීනං ලාමකං. අථ වා වස්සතීති වසලො, පග්ඝරතීති අත්ථො, තං වසලං, අසුචිපග්ඝරණකන්ති වුත්තං හොති. **නිට්ඨුභිත්වාති** ඛෙළං පාතෙත්වා.

කස්සාහං කෙන හායාමීති අහං කස්සා අඤ්ඤිස්සා ඉත්ථියා කෙන භොගෙන වා අලඞ්කාරෙන වා රූපෙන වා පරිහායාමි, කා නාම මයා උත්තරිතරාති දීපෙති.

291. **සන්තිකෙති** උපචාරෙ ඨත්වා සාමන්තා අවිදූරෙ, පදභාජනෙපි අයමෙවත්ථො දීපිතො . **අත්තකාමපාරිචරියායාති** මෙථුනධම්මසඞ්ඛාතෙන කාමෙන පාරිචරියා කාමපාරිචරියා. අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිචරියා අත්තකාමපාරිචරියා, අත්තනා වා කාමිතා ඉච්ඡිතාති අත්තකාමා, සයං මෙථුනරාගවසෙන පත්ථිතාති අත්ථො. අත්තකාමා ච සා පාරිචරියා චාති අත්තකාමපාරිචරියා, තස්සා අත්තකාමපාරිචරියාය. **වණ්ණං භාසෙය්‍යාති** ගුණං ආනිසංසං පකාසෙය්‍ය.

තත්‍ර යස්මා ‘‘අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිචරියා’’ති ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ කාමො චෙව හෙතු ච පාරිචරියා ච අත්ථො, සෙසං බ්‍යඤ්ජනං. ‘‘අත්තකාමා ච සා පාරිචරියා චාති අත්තකාමපාරිචරියා’’ති ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ අධිප්පායො චෙව පාරිචරියා චාති අත්ථො, සෙසං බ්‍යඤ්ජනං. තස්මා බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං ‘‘අත්තනො කාමං අත්තනො හෙතුං අත්තනො අධිප්පායං අත්තනො පාරිචරිය’’න්ති පදභාජනං වුත්තං. ‘‘අත්තනො කාමං අත්තනො හෙතුං අත්තනො පාරිචරිය’’න්ති හි වුත්තෙ ජානිස්සන්ති පණ්ඩිතා ‘‘එත්තාවතා අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිචරියා වුත්තා’’ති. ‘‘අත්තනො අධිප්පායං අත්තනො පාරිචරිය’’න්ති වුත්තෙපි ජානිස්සන්ති ‘‘එත්තාවතා අත්තනා ඉච්ඡිතකාමිතට්ඨෙන අත්තකාමපාරිචරියා වුත්තා’’ති.

ඉදානි තස්සා අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණභාසනාකාරං දස්සෙන්තො **‘‘එතදග්ග’’**න්තිආදිමාහ. තං උද්දෙසතොපි නිද්දෙසතොපි උත්තානත්ථමෙව. අයං පනෙත්ථ පදසම්බන්ධො ච ආපත්තිවිනිච්ඡයො ච – **එතදග්ගං…පෙ…. පරිචරෙය්‍යාති** යා මාදිසං සීලවන්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන පරිචරෙය්‍ය, තස්සා එවං මාදිසං පරිචරන්තියා යා අයං පාරිචරියා නාම, එතදග්ගං පාරිචරියානන්ති.

මෙථුනුපසංහිතෙන සඞ්ඝාදිසෙසොති එවං අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණං භාසන්තො ච මෙථුනුපසංහිතෙන මෙථුනධම්මපටිසංයුත්තෙනෙව වචනෙන යො භාසෙය්‍ය, තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසොති.

ඉධානි යස්මා මෙථුනුපසංහිතෙනෙව භාසන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො වුත්තො, තස්මා ‘‘අහම්පි ඛත්තියො, ත්වම්පි ඛත්තියා, අරහති ඛත්තියා ඛත්තියස්ස දාතුං සමජාතිකත්තා’’ති එවමාදීහි වචනෙහි පාරිචරියාය වණ්ණං භාසමානස්සාපි සඞ්ඝාදිසෙසො නත්ථි. ‘‘අහම්පි ඛත්තියො’’තිආදිකෙ පන බහූපි පරියායෙ වත්වා ‘‘අරහසි ත්වං මය්හං මෙථුනධම්මං දාතු’’න්ති එවං මෙථුනප්පටිසංයුත්තෙනෙව භාසමානස්ස සඞ්ඝාදිසෙසොති.

ඉත්ථී ච හොතීතිආදි පුබ්බෙ වුත්තනයමෙව. ඉධ උදායිත්ථෙරො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

සමුට්ඨානාදි සබ්බං දුට්ඨුල්ලවාචාසදිසං. විනීතවත්ථූනි උත්තානත්ථානෙවාති.

අත්තකාමපාරිචරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

296. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති** සඤ්චරිත්තං. තත්ථ **පණ්ඩිතාති** පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතා ගතිමන්තා. **බ්‍යත්තාති** වෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතා, උපායෙන සමන්නාගතා උපායඤ්ඤූ විසාරදා. **මෙධාවිනීති** මෙධාය සමන්නාගතා, දිට්ඨං දිට්ඨං කරොති. **දක්ඛාති** ඡෙකා. **අනලසාති** උට්ඨානවීරියසම්පන්නා. **ඡන්නාති** අනුච්ඡවිකා.

කිස්මිං වියාති කිච්ඡං විය කිලෙසො විය, හිරි විය අම්හාකං හොතීති අධිප්පායො. **කුමාරිකාය වත්තුන්ති** ‘‘ඉමං තුම්හෙ ගණ්හථා’’ති කුමාරිකාය කාරණා වත්තුං.

ආවාහාදීසු **ආවාහොති** දාරකස්ස පරකුලතො දාරිකාය ආහරණං. **විවාහොති** අත්තනො දාරිකාය පරකුලපෙසනං. **වාරෙය්‍යන්ති** ‘‘දෙථ නො දාරකස්ස දාරික’’න්ති යාචනං, දිවසනක්ඛත්තමුහුත්තපරිච්ඡෙදකරණං වා.

297. **පුරාණගණකියාති** එකස්ස ගණකස්ස භරියාය, සා තස්මිං ජීවමානෙ ගණකීති පඤ්ඤායිත්ථ, මතෙ පන පුරාණගණකීති සඞ්ඛං ගතා. **තිරොගාමොති** බහිගාමො, අඤ්ඤො ගාමොති අධිප්පායො. **මනුස්සාති** උදායිස්ස ඉමං සඤ්චරිත්තකම්මෙ යුත්තපයුත්තභාවං ජානනකමනුස්සා.

සුණිසභොගෙනාති යෙන භොගෙන සුණිසා භුඤ්ජිතබ්බා හොති රන්ධාපනපචාපනපඅවෙසනාදිනා, තෙන භුඤ්ජිංසු. **තතො අපරෙන දාසිභොගෙනාති** මාසාතික්කමෙ යෙන භොගෙන දාසී භුඤ්ජිතබ්බා හොති ඛෙත්තකම්මකචවරඡඩ්ඩනඋදකාහරණාදිනා, තෙන භුඤ්ජිංසු. **දුග්ගතාති** දලිද්දා, යත්ථ වා ගතා දුග්ගතා හොති තාදිසං කුලං ගතා. **මායෙයො ඉමං කුමාරිකන්ති** මා අයෙයා ඉමං කුමාරිකං. **ආහාරූපහාරොති** ආහාරො ච උපහාරො ච ගහණඤ්ච දානඤ්ච, න අම්හෙහි කිඤ්චි ආහටං න උපාහටං තයා සද්ධිං කයවික්කයො වොහාරො අම්හාකං නත්ථීති දීපෙන්ති. **සමණෙන භවිතබ්බං අබ්‍යාවටෙන, සමණො අස්ස සුසමණොති** සමණෙන නාම ඊදිසෙසු කම්මෙසු අබ්‍යාවටෙන අබ්‍යාපාරෙන භවිතබ්බං, එවං භවන්තො හි සමණො සුසමණො අස්සාති, එවං නං අපසාදෙත්වා **''ගච්ඡ ත්වං න මයං තං ජානාමා''**ති ආහංසු.

298. **සජ්ජිතොති** සබ්බූපකරණසම්පන්නො මණ්ඩිතපසාධිතො වා.

300. **ධුත්තාති** ඉත්ථිධුත්තා. **පරිචාරෙන්තාති** මනාපියෙසු රූපාදීසු ඉතො චිතො ච සමන්තා ඉන්ද්‍රියානි චාරෙන්තා, කීළන්තා අභිරමන්තාති වුත්තං හොති. **අබ්භුතමකංසූති** යදි කරිස්සති ත්වං එත්තකං ජිතො, යදි න කරිස්සති අහං එත්තකන්ති පණමකංසු. භික්ඛූනං පන අබ්භුතං කාතුං න වට්ටති. යො කරොති පරාජිතෙන දාතබ්බන්ති **මහාපච්චරියං** වුත්තං.

කථඤ්හි නාම අයෙයා උදායී තඞ්ඛණිකන්ති එත්ථ **තඞ්ඛණොති** අචිරකාලො වුච්චති. **තඞ්ඛණිකන්ති** අචිරකාලාධිකාරිකං.

301. **සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජෙයාාති** සඤ්චරණභාවං සමාපජ්ජෙයා. යස්මා පන තං සමාපජ්ජන්තෙන කෙනචි පෙසිතෙන කත්ථචි ගන්තබ්බං හොති, පරතො ච ''ඉත්ථියා වා පුරිසමති''න්ති ආදිවචනතො ඉධ ඉත්ථිපුරිසා අධිප්පෙතා, තස්මා තමත්ථං දස්සෙතුං ''ඉත්ථියා වා පහිතො පුරිසස්ස සන්තිකෙ ගච්ඡති, පුරිසෙන වා පහිතො ඉත්ථියා සන්තිකෙ ගච්ඡතී''ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. **ඉත්ථියා වා පුරිසමතිං පුරිසස්ස වා ඉත්ථිමතින්ති** එත්ථ ආරොචෙයාාති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො, තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ''පුරිසස්ස මතිං ඉත්ථියා ආරොචෙති, ඉත්ථියා මතිං පුරිසස්ස ආරොචෙතී''ති වුත්තං.

ඉදානි යදත්ථං තං තෙසං මතිං අධිප්පායං අජ්ඣාසයං ඡන්දං රුචිං ආරොචෙති, තං දස්සෙන්තො **''ජායත්තනෙ වා ජාරත්තනෙ වා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **ජායත්තනෙති** ජායාභාවෙ. **ජාරත්තනෙති** ජාරභාවෙ. පුරිසස්ස හි මතිං ඉත්ථියා ආරොචෙන්තො ජායත්තනෙ ආරොචෙති, ඉත්ථියා මතිං පුරිසස්ස ආරොචෙන්තො ජාරත්තනෙ ආරොචෙති; අපිච පුරිසස්සෙව මතිං ඉත්ථියා ආරොචෙන්තො ජායත්තනෙ වා ආරොචෙති නිබද්ධභරියාභාවෙ, ජාරත්තනෙ වා මිච්ඡාචාරභාවෙ. යස්මා පනෙතං ආරොචෙන්තෙන ''ත්වං කිරස්ස ජායා භවිස්සසී''තිආදි වත්තබ්බං හොති, තස්මා තං වත්තබ්බතාකාරං දස්සෙතුං ''ජායත්තනෙ වාති ජායා භවිස්සසි, ජාරත්තනෙ වාති ජාරී භවිස්සසී''ති අස්ස පදභාජනං වුත්තං. එතෙනෙව ච උපායෙන ඉත්ථියා මතිං පුරිසස්ස ආරොචනෙපි පති භවිස්සසි, සාමිකො භවිස්සසි, ජාරො භවිස්සසීති වත්තබ්බතාකාරො වෙදිතබ්බො.

අන්තමසො තඞ්ඛණිකායපීති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන යා අයං තඞ්ඛණෙ මුහුත්තමත්තෙ පටිසංවසිතබ්බතො තඞ්ඛණිකාති වුච්චති, මුහුත්තිකාති අත්ථො. තස්සාපි ''මුහුත්තිකා භවිස්සසී''ති එවං පුරිසමතිං ආරොචෙන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො. එතෙනෙවුපායෙන ''මුහුත්තිකො භවිස්සසී''ති එවං පුරිසස්ස ඉත්ථිමතිං ආරොචෙන්තොපි සඞ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

303. ඉදානි ''ඉත්ථියා වා පුරිසමති''න්ති එත්ථ අධිප්පෙතා ඉත්ථියො පභෙදතො දස්සෙත්වා තාසු සඤ්චරිත්තවසෙන ආපත්තිභෙදං දස්සෙතුං **''දස ඉත්ථියො''**තිආදිමාහ. තත්ථ **මාතුරක්ඛිතාති** මාතරා රක්ඛිතා. යථා පුරිසෙන සංවාසං න කප්පෙති, එවං මාතරා රක්ඛිතා, තෙනස්ස පදභාජනෙපි වුත්තං – ''මාතා රක්ඛති ගොපෙති ඉස්සරියං කාරෙති වසං වත්තෙතී''ති. තත්ථ **රක්ඛතීති** කත්ථචි ගන්තුං න දෙති. **ගොපෙතීති** යථා අඤ්ඤෙ න පස්සන්ති, එවං ගුත්තට්ඨානෙ ඨපෙති. **ඉස්සරියං කාරෙතීති** සෙරිවිහාරමස්සා නිසෙධෙන්තී අභිභවිත්වා පවත්තති. **වසං වත්තෙතීති** ''ඉදං කරොහි, ඉදං මා අකාසී''ති එවං අත්තනො වසං තස්සා උපරි වත්තෙති. එතෙනුපායෙන පිතුරක්ඛිතාදයොපි ඤාතබ්බා. ගොත්තං වා ධම්මො වා න රක්ඛති, සගොත්තෙහි පන සහධම්මිකෙහි ච එකං සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිතෙහි එකගණපරියාපන්නෙහි ච රක්ඛිතා ''ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා''ති වුච්චති, තස්මා තෙසං පදානං ''සගොත්තා රක්ඛන්තී''තිආදිනා නයෙන පදභාජනං වුත්තං.

සහ ආරක්ඛෙනාති **සාරක්ඛා**. සහ පරිදණ්ඩෙනාති **සපරිදණ්ඩා**. තාසං නිද්දෙසා පාකටාව. ඉමාසු දසසු පච්ඡිමානං ද්වින්නමෙව පුරිසන්තරං ගච්ඡන්තීනං මිච්ඡාචාරො හොති, න ඉතරාසං.

ධනක්කීතාදීසු අප්පෙන වා බහුනා වා ධනෙන කීතා **ධනක්කීතා**. යස්මා පන සා න කීතමත්තා එව සංවාසත්ථාය පන කීතත්තා භරියා, තස්මාස්ස නිද්දෙසෙ ධනෙන කිණිත්වා වාසෙතීති වුත්තං.

ඡන්දෙන අත්තනො රුචියා වසතීති **ඡන්දවාසිනී**. යස්මා පන සා න අත්තනො ඡන්දමත්තෙනෙව භරියා හොති පුරිසෙන පන සම්පටිච්ඡිතත්තා, තස්මාස්ස නිද්දෙසෙ ''පියො පියං වාසෙතී''ති වුත්තං.

භොගෙන වසතීති **භොගවාසිනී**. උදුක්ඛලමුසලාදිඝරූපකරණං ලභිත්වා භරියාභාවං ගච්ඡන්තියා ජනපදිත්ථියා එතං අධිවචනං.

පටෙන වසතීති **පටවාසිනී**. නිවාසනමත්තම්පි පාවුරණමත්තම්පි ලභිත්වා භරියාභාවං උපගච්ඡන්තියා දලිද්දිත්ථියා එතං අධිවචනං.

ඔදපත්තකිනීති උභින්නං එකිස්සා උදකපාතියා හත්ථෙ ඔතාරෙත්වා ''ඉදං උදකං විය සංසට්ඨා අභෙජ්ජා හොථා''ති වත්වා පරිග්ගහිතාය වොහාරනාමමෙතං, නිද්දෙසෙපිස්ස ''තාය සහ උදකපත්තං ආමසිත්වා තං වාසෙතී''ති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඔභටං ඔරොපිතං චුම්බටමස්සාති **ඔභටචුම්බටා,** කට්ඨහාරිකාදීනං අඤ්ඤතරා, යස්සා සීසතො චුම්බටං ඔරොපෙත්වා ඝරෙ වාසෙති, තස්සා එතං අධිවචනං.

දාසී චාති අත්තනොයෙව දාසී ච හොති භරියා ච.

කම්මකාරී නාම ගෙහෙ භතියා කම්මං කරොති, තාය සද්ධිං කොචි ඝරාවාසං කප්පෙති අත්තනො භරියාය අනත්ථිකො හුත්වා. අයං වුච්චති ''කම්මකාරී ච භරියා චා''ති.

ධජෙන ආහටා **ධජාහටා,** උස්සිතද්ධජාය සෙනාය ගන්ත්වා පරවිසයං විලුම්පිත්වා ආනීතාති වුත්තං හොති, තං කොචි භරියං කරොති, අයං ධජාහටා නාම. **මුහුත්තිකා** වුත්තනයාඑව, එතාසං දසන්නම්පි පුරිසන්තරගමනෙ මිච්ඡාචාරො හොති. පුරිසානං පන වීසතියාපි එතාසු මිච්ඡාචාරො හොති, භික්ඛුනො ච සඤ්චරිත්තං හොතීති.

305. ඉදානි **පුරිසො භික්ඛුං පහිණතීති**ආදීසු **පටිග්ගණ්හාතීති** සො භික්ඛු තස්ස පුරිසස්ස ''ගච්ඡ, භන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං මාතුරක්ඛිතං බ්‍රූහි, හොහි කිර ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා ධනක්කීතා''ති එවං වුත්තවචනං ''සාධු උපාසකා''ති වා ''හොතූ''ති වා ''ආරොචෙස්සාමී''ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන වචීභෙදං කත්වා වා සීසකම්පනාදීහි වා සම්පටිච්ඡති. **වීමංසතීති** එවං පටිග්ගණ්හිත්වා තස්සා ඉත්ථියා සන්තිකං ගන්ත්වා තං සාසනං ආරොචෙති. **පච්චාහරතීති** තෙන ආරොචිතෙ සා ඉත්ථී ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡතු වා පටික්ඛිපතු වා ලජ්ජාය වා තුණ්හී හොතු, පුන ආගන්ත්වා තස්ස පුරිසස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙති.

එත්තාවතා ඉමාය පටිග්ගහණාරොචනපච්චාහරණසඞ්ඛාතාය තිවඞ්ගසම්පත්තියා සඞ්ඝාදිසෙසො හොති. සා පන තස්ස භරියා හොතු වා මා වා, අකාරණමෙතං. සචෙ පන සො මාතුරක්ඛිතාය සන්තිකං පෙසිතො තං අදිස්වා තස්සා මාතුයා තං සාසනං ආරොචෙති, බහිද්ධා විමට්ඨං නාම හොති, තස්මා විසඞ්කෙතන්ති **මහාපදුමත්ථෙරො** ආහ. **මහාසුමත්ථෙරො** පන මාතා වා හොතු පිතා වා අන්තමසො ගෙහදාසීපි අඤ්ඤො වාපි යො කොචි තං කිරියං සම්පාදෙස්සති, තස්ස වුත්තෙපි විමට්ඨං නාම න හොති, තිවඞ්ගසම්පත්තිකාලෙ ආපත්තියෙව.

නනු යථා ''බුද්ධං පච්චක්ඛාමී''ති වත්තුකාමො විරජ්ඣිත්වා ''ධම්මං පච්චක්ඛාමී''ති වදෙය්‍ය පච්චක්ඛාතාවස්ස සික්ඛා. යථා වා ''පඨමං ඣානං සමාපජ්ජාමී''ති වත්තුකාමො විරජ්ඣිත්වා ''දුතියං ඣානං සමාපජ්ජාමී''ති වදෙය්‍ය ආපන්නොවස්ස පාරාජිකං. එවංසම්පදමිදන්ති ආහ. තං පනෙතං ''පටිග්ගණ්හාති, අන්තෙවාසිං වීමංසාපෙත්වා අත්තනා පච්චාහරති, ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සා''ති ඉමිනා සමෙති, තස්මා සුභාසිතං.

යථා ච ''මාතුරක්ඛිතං බ්‍රූහී''ති වුත්තස්ස ගන්ත්වා තස්සා ආරොචෙතුං සමත්ථානං මාතාදීනම්පි වදතො විසඞ්කෙතො නත්ථි, එවමෙව ''හොහි කිර ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා ධනක්කීතා''ති වත්තබ්බෙ ''හොහි කිර ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා ඡන්දවාසිනී''ති එවං පාළියං වුත්තෙසු ඡන්දවාසිනිආදීසු වචනෙසු අඤ්ඤතරවසෙන වා අවුත්තෙසුපි ''හොහි කිර ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා ජායා පජාපති පුත්තමාතා ඝරණී ඝරසාමිනී භත්තරන්ධිකා සුස්සූසිකා පරිචාරිකා''තිඑවමාදීසු සංවාසපරිදීපකෙසු වචනෙසු අඤ්ඤතරවසෙන වා වදන්තස්සාපි විසඞ්කෙතො නත්ථි තිවඞ්ගසම්පත්තියා ආපත්තියෙව. ''මාතුරක්ඛිතං බ්‍රූහී''ති පෙසිතස්ස පන ගන්ත්වා අඤ්ඤාසු පිතුරක්ඛිතාදීසු අඤ්ඤතරං වදන්තස්ස විසඞ්කෙතං. එස නයො ''පිතුරක්ඛිතං බ්‍රූහී''තිආදීසුපි.

කෙවලඤ්හෙත්ථ එකමූලකදුමූලකාදිවසෙන ''පුරිසස්ස මාතා භික්ඛුං පහිණති, මාතුරක්ඛිතාය මාතා භික්ඛුං පහිණතී''ති එවමාදීනං මූලට්ඨානඤ්ච වසෙන පෙය්‍යාලභෙදොයෙව විසෙසො . සොපි පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා

පාළිඅනුසාරෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති නාස්ස විභාගං දස්සෙතුං ආදරං කරිම්හ.

338. පටිග්ගණ්හාතීතිආදීසු පන ද්වීසු චතුක්කෙසු පඨමචතුක්කෙ ආදිපදෙන තිවඞ්ගසම්පත්තියා සඞ්ඝාදිසෙසො, මජ්ඣෙ ද්වීහි දුවඞ්ගසම්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, අන්තෙ එකෙන එකඞ්ගසම්පත්තියා දුක්කටං. දුතියචතුක්කෙ ආදිපදෙන දුවඞ්ගසම්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, මජ්ඣෙ ද්වීහි එකඞ්ගසම්පත්තියා දුක්කටං, අන්තෙ එකෙන අඞ්ගාභාවතො අනාපත්ති. තත්ථ **පටිග්ගණ්හාතීති** ආණාපකස්ස සාසනං පටිග්ගණ්හාති. **වීමංසතීති** පහිතට්ඨානං ගන්ත්වා තං ආරොචෙති. **පච්චාහරතීති** පුන ආගන්ත්වා මූලට්ඨස්ස ආරොචෙති.

න පච්චාහරතීති ආරොචෙත්වා එත්තොව පක්කමති. **පටිග්ගණ්හාති න වීමංසතීති** පුරිසෙන ‘‘ඉත්ථන්නාමං ගන්ත්වා බ්‍රූහී’’ති වුච්චමානො ‘‘සාධූ’’ති තස්ස සාසනං පටිග්ගණ්හිත්වා තං පමුස්සිත්වා වා අප්පමුස්සිත්වා වා අඤ්ඤෙන කරණීයෙන තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා කිඤ්චිදෙව කථං කථෙන්තො නිසීදති, එත්තාවතා ‘‘පටිග්ගණ්හාති න වීමංසති නාමා’’ති වුච්චති. අථ නං සා ඉත්ථී සයමෙව වදති ‘‘තුම්හාකං කිර උපට්ඨාකො මං ගෙහෙ කාතුකාමො’’ති එවං වත්වා ච ‘‘අහං තස්ස භරියා භවිස්සාමී’’ති වා ‘‘න භවිස්සාමී’’ති වා වදති. සො තස්සා වචනං අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා තුණ්හීභූතොව උට්ඨායාසනා තස්ස පුරිසස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙති, එත්තාවතා **‘‘න වීමංසති පච්චාහරති නාමා’’**ති වුච්චති. **න වීමංසති න පච්චාහරතීති** කෙවලං සාසනාරොචනකාලෙ පටිග්ගණ්හාතියෙව, ඉතරං පන ද්වයං න කරොති.

න පටිග්ගණ්හාති වීමංසති පච්චාහරතීති කොචි පුරිසො භික්ඛුස්ස යීතට්ඨානෙ වා නිසින්නට්ඨානෙ වා තථාරූපිං කථං කථෙති, භික්ඛු තෙන අප්පහිතොපි පහිතො විය හුත්වා ඉත්ථියා සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘හොහි කිර ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා’’තිආදිනා නයෙන වීමංසිත්වා තස්සා රුචිං වා අරුචිං වා පුන ආගන්ත්වා ඉමස්ස ආරොචෙති. තෙනෙව නයෙන වීමංසිත්වා අපච්චාහරන්තො **‘‘න පටිග්ගණ්හාති වීමංසති න පච්චාහරතී’’**ති වුච්චති. තෙනෙව නයෙන ගතො අවීමංසිත්වා තාය සමුට්ඨාපිතං කථං සුත්වා පඨමචතුක්කස්ස තතියපදෙ වුත්තනයෙන ආගන්ත්වා ඉමස්ස ආරොචෙන්තො **‘‘න පටිග්ගණ්හාති න වීමංසති පච්චාහරතී’’**ති වුච්චති. චතුත්ථපදං පාකටමෙව.

සම්බහුලෙ භික්ඛූ ආණාපෙතීතිආදිනයා පාකටායෙව. යථා පන සම්බහුලාපි එකවත්ථුම්හි ආපජ්ජන්ති, එවං එකස්සපි සම්බහුලවත්ථූසු සම්බහුලා ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. කථං? පුරිසො භික්ඛුං ආණාපෙති ‘‘ගච්ඡ, භන්තෙ, අසුකස්මිං නාම පාසාදෙ සට්ඨිමත්තා වා සත්තතිමත්තා වා ඉත්ථියො යීතා තා වදෙහි, හොථ කිර ඉත්ථන්නාමස්ස භරියායො’’ති. සො සම්පටිච්ඡිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ආරොචෙත්වා පුන තං සාසනං පච්චාහරති. යත්තකා ඉත්ථියො තත්තකා ආපත්තියො ආපජ්ජති. වුත්තඤ්හෙතං **පරිවාරෙපි** –

> ‘‘පදවීතිහාරමත්තෙන, වාචාය භණිතෙන ච;
> සබ්බානි ගරුකානි සප්පටිකම්මානි;
> චතුසට්ඨි ආපත්තියො ආපජ්ජෙය්‍ය එකතො;
> පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි චින්තිතා’’ති. (පරි. 480);

ඉමං කිර අත්ථවසං පටිච්ච අයං පඤ්හො වුත්තො. වචනසිලිට්ඨතාය චෙත්ථ ‘‘චතුසට්ඨී ආපත්තියො’’ති වුත්තං. එවං කරොන්තො පන සතම්පි සහස්සම්පි ආපජ්ජතීති. යථා ච එකෙන පෙසිතස්ස එකස්ස සම්බහුලාසු ඉත්ථීසු සම්බහුලා ආපත්තියො, එවං එකො පුරිසො සම්බහුලෙ භික්ඛූ එකිස්සා සන්තිකං පෙසෙති, සබ්බෙසං සඞ්ඝාදිසෙසො. එකො සම්බහුලෙ භික්ඛූ සම්බහුලානං ඉත්ථීනං සන්තිකං පෙසෙති, ඉත්ථිගණනාය සඞ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා පුරිසා එකං භික්ඛුං එකිස්සා සන්තිකං පෙසෙන්ති, පුරිසගණනාය සඞ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා එකං සම්බහුලානං ඉත්ථීනං සන්තිකං පෙසෙන්ති, වත්ථුගණනාය සඞ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා සම්බහුලෙ එකිස්සා සන්තිකං පෙසෙන්ති, වත්ථුගණනාය සඞ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා පුරිසා සම්බහුලෙ භික්ඛූ සම්බහුලානං ඉත්ථීනං සන්තිකං පෙසෙන්ති, වත්ථුගණනාය සඞ්ඝාදිසෙසා. එස නයො ‘‘එකා ඉත්ථී එකං භික්ඛු’’න්තිආදීසුපි. එත්ථ ච සභාගවිභාගතා නාම අප්පමාණං, මාතාපිතූනම්පි පඤ්චසහධම්මිකානම්පි සඤ්චරිත්තකම්මං කරොන්තස්ස ආපත්තියෙව.

පුරිසො භික්ඛුං ආණාපෙති ගච්ඡ භන්තෙති චතුක්කං අඞ්ගවසෙන ආපත්තිභෙද දස්සනත්ථං වුත්තං. තස්ස පච්ඡිමපදෙ **අන්තෙවාසී වීමංසිත්වා බහිද්ධා පච්චාහරතීති** ආගන්ත්වා ආචරියස්ස අනාරොචෙත්වා එත්තොව ගන්ත්වා තස්ස පුරිසස්ස ආරොචෙති. **ආපත්ති උභින්නං ථුල්ලච්චයස්සාති** ආචරියස්ස පටිග්ගහිතත්තා ච වීමංසාපිතත්තා ච ද්වීහඞ්ගෙහි ථුල්ලච්චයං, අන්තෙවාසිකස්ස වීමංසිතත්තා ච පච්චාහටත්තා ච ද්වීහඞ්ගෙහි ථුල්ලච්චයං. සෙසං පාකටමෙව.

339. **ගච්ඡන්තො සම්පාදෙතීති** පටිග්ගණ්හාති චෙව වීමංසති ච. **ආගච්ඡන්තො විසංවාදෙතීති** න පච්චාහරති. **ගච්ඡන්තො විසංවාදෙතීති** න පටිග්ගණ්හාති. **ආගච්ඡන්තො සම්පාදෙතීති** වීමංසති චෙව පච්චාහරති ච. එවං උභයත්ථ ද්වීහඞ්ගෙහි ථුල්ලච්චයං. තතියපදෙ ආපත්ති, චතුත්ථෙ අනාපත්ති.

340. **අනාපත්ති සඞ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා ගිලානස්ස වා කරණීයෙන ගච්ඡති උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සාති** එත්ථ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස උපොසථාගාරං වා කිඤ්චි වා විප්පකතං හොති. තත්ථ කාරුකානං භත්තවෙතනත්ථාය උපාසකො වා උපාසිකාය සන්තිකං භික්ඛුං පහිණෙය්‍ය, උපාසිකා වා උපාසකස්ස, එවරූපෙන සඞ්ඝස්ස කරණීයෙන ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්ති. චෙතියකම්මෙ කයිරමානෙපි එසෙව නයො. ගිලානස්ස භෙසජ්ජත්ථායපි උපාසකෙන වා උපාසිකාය සන්තිකං උපාසිකාය වා උපාසකස්ස සන්තිකං පහිතස්ස ගච්ඡතො අනාපත්ති. උම්මත්තකආදිකම්මිකා වුත්තනයා එව.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං ඡසමුට්ඨානං, සීසුක්ඛිපනාදිනා කායවිකාරෙන සාසනං ගහෙත්වා ගන්ත්වා හත්ථමුද්දාය වීමංසිත්වා පුන ආගන්ත්වා හත්ථමුද්දාය එව ආරොචෙන්තස්ස කායතො සමුට්ඨාති. ආසනසාලාය නිසින්නස්ස ''ඉත්ථන්නාමා ආගමිස්සති, තස්සා චිත්තං ජානෙය්‍යාථා''ති කෙනචි වුත්තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තං ආගතං වත්වා තස්සා ගතාය පුන තස්මිං පුරිසෙ ආගතෙ ආරොචෙන්තස්ස වාචතො සමුට්ඨාති. වාචාය ''සාධූ''ති සාසනං ගහෙත්වා අඤ්ඤෙන කරණීයෙන තස්සා ඝරං ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ වා ගමනකාලෙ තං දිස්වා වචීභෙදෙනෙව වීමංසිත්වා පුන අඤ්ඤෙනෙව කරණීයෙන තතො අපක්කම්ම කදාචිදෙව තං පුරිසං දිස්වා ආරොචෙන්තස්සාපි වාචතොව සමුට්ඨාති. පණ්ණත්තිං අජානන්තස්ස පන තීණාසවස්සාපි කායවාචතො සමුට්ඨාති. කථං? සචෙ හිස්ස මාතාපිතරො කුජ්ඣිත්වා අලංවචනීයා හොන්ති, තඤ්ච භික්ඛුං ඝරං උපගතං ථෙරපිතා වදති ''මාතා තෙ තාත මං මහල්ලකං ඡඩ්ඩෙත්වා ඤාතිකුලං ගතා, ගච්ඡ තං මං උපට්ඨාතුං පෙසෙහී''ති. සො චෙ ගන්ත්වා තං වත්වා පුන පිතුනො තස්සා ආගමනං වා අනාගමනං වා ආරොචෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො. ඉමානි තීණි අචිත්තකසමුට්ඨානානි.

පණ්ණත්තිං පන ජානිත්වා එතෙහෙව තීහි නයෙහි සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජතො කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. ඉමානි තීණි පණ්ණත්තිජානනචිත්තෙන සචිත්තකසමුට්ඨානානි. කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, කුසලාදිවසෙන චෙත්ථ තීණි චිත්තානි, සුඛාදිවසෙන තිස්සො වෙදනාති.

341. විනීතවත්ථූසු ආදිතො වත්ථුපඤ්චකෙ පටිග්ගහිතමත්තත්තා දුක්කටං.

කලහවත්ථුස්මිං **සම්මොදනීයං අකාසීති** තං සඤ්ඤාපෙත්වා පුන ගෙහගමනීයං

අකාසි. **නාලංවචනීයාති** න පරිච්චත්තාති අත්ථො. යා හි යථා යථා යෙසු යෙසු ජනපදෙසු පරිච්චත්තා පරිච්චත්තාව හොති, භරියාභාවං අතික්කමති, අයං ''අලංවචනීයා''ති වුච්චති. එසා පන න අලංවචනීයා කෙනචිදෙව කාරණෙන කලහං කත්වා ගතා, තෙනෙවෙත්ථ භගවා **''අනාපත්තී''**ති ආහ. යස්මා පන කායසංසග්ගෙ යක්ඛියා ථුල්ලච්චයං වුත්තං, තස්මා දුට්ඨුල්ලාදීසුපි යක්ඛිපෙතියො ථුල්ලච්චයවත්ථුමෙවාති වෙදිතබ්බා. අට්ඨකථාසු පනෙතං න විචාරිතං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

342. **තෙන සමයෙනාති** කුටිකාරසික්ඛාපදං. තත්ථ **ආළවකාති** ආළවිරට්ඨෙ ජාතා දාරකා ආළවකා නාම, තෙ පබ්බජිතකාලෙපි ''ආළවකා''ත්වෙව පඤ්ඤායිංසු. තෙ සන්ධාය වුත්තං ''ආළවකා භික්ඛූ''ති. **සඤ්ඤාචිකායොති** සයං යාචිත්වා ගහිතූපකරණායො. **කාරාපෙන්තීති** කරොන්තිපි කාරාපෙන්තිපි, තෙ කිර සාසනෙ විපස්සනාධුරඤ්ච ගන්ථධුරඤ්චාති ද්වෙපි ධුරානි ඡඩ්ඩෙත්වා නවකම්මමෙව ධුරං කත්වා පග්ගණ්හිංසු. **අස්සාමිකායොති** අනිස්සරායො, කාරෙතා දායකෙන විරහිතායොති අත්ථො. **අත්තුද්දෙසිකායොති** අත්තානං උද්දිස්ස අත්තනො අත්ථාය ආරද්ධායොති අත්ථො. **අප්පමාණිකායොති** ''එත්තකෙන නිට්ඨං ගච්ඡිස්සන්තී''ති එවං අපරිච්ඡින්නප්පමාණායො, වුද්ධිප්පමාණායො වා මහන්තප්පමාණායොති අත්ථො.

යාචනා එව බහුලා එතෙසං මන්දං අඤ්ඤං කම්මන්ති **යාචනබහුලා**. එවං **විඤ්ඤත්තිබහුලා** වෙදිතබ්බා. අත්ථතො පනෙත්ථ නානාකරණං නත්ථි, අනෙකක්ඛත්තුං ''පුරිසං දෙථ, පුරිසත්ථකරං දෙථා''ති යාචන්තානමෙතං අධිවචනං. තත්ථ මූලච්ඡෙජ්ජාය පුරිසං යාචිතුං න වට්ටති, සහායත්ථාය කම්මකරණත්ථාය ''පුරිසං දෙථා''ති යාචිතුං වට්ටති. **පුරිසත්ථකරන්ති** පුරිසෙන කාතබ්බං හත්ථකම්මං වුච්චති, තං යාචිතුං වට්ටති. හත්ථකම්මං නාම කිඤ්චි වත්ථු න හොති, තස්මා ඨපෙත්වා මිගලුද්දකමච්ඡබන්ධකාදීනං සකකම්මං අවසෙසං සබ්බං කප්පියං. ''කිං, භන්තෙ, ආගතත්ථ කෙන කම්ම''න්ති පුච්ඡිතෙ වා අපුච්ඡිතෙ වා යාචිතුං වට්ටති, විඤ්ඤත්තිපච්චයා දොසො නත්ථි. තස්මා මිගලුද්දකාදයො සකකම්මං න යාචිතබ්බා, ''හත්ථකම්මං දෙථා''ති අනියමෙත්වාපි න යාචිතබ්බා; එවං යාචිතා හි තෙ ''සාධු, භන්තෙ''ති භික්ඛූ උය්‍යොජෙත්වා මිගෙපි මාරෙත්වා ආහරෙය්‍යුං. නියමෙත්වා පන ''විහාරෙ කිඤ්චි කත්තබ්බං අත්ථි, තත්ථ හත්ථකම්මං දෙථා''ති යාචිතබ්බා. ඵාලනඞ්ගලාදීනි උපකරණානි ගහෙත්වා කසිතුං වා වපිතුං වා ලායිතුං වා ගච්ඡන්තං සකිච්චපසුතම්පි කස්සකං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි හත්ථකම්මං යාචිතුං වට්ටතෙව. යො පන විඝාසාදො වා

අඤ්ඤො වා කොචි නික්කම්මො නිරත්ථකකථං කථෙන්තො නිද්දායන්තො වා විහරති, එවරූපං අයාචිත්වාපි ''එහි රෙ ඉදං වා ඉදං වා කරොහී''ති යදිච්ඡකං කාරාපෙතුං වට්ටති.

හත්ථකම්මස්ස පන සබ්බකප්පියභාවදීපනත්ථං ඉමං නයං කථෙන්ති. සචෙ හි භික්ඛු පාසාදං කාරෙතුකාමො හොති, ථම්භත්ථාය පාසාණකොට්ටකානං ඝරං ගන්ත්වා වත්තබ්බං ''හත්ථකම්මං ලද්ධුං වට්ටති උපාසකා''ති. කිං කාතබ්බං, භන්තෙ,ති? පාසාණත්ථම්භා උද්ධරිත්වා දාතබ්බාති. සචෙ තෙ උද්ධරිත්වා වා දෙන්ති, උද්ධරිත්වා නික්ඛිත්තෙ අත්තනො ථම්භෙ වා දෙන්ති, වට්ටති. අථාපි වදන්ති – ''අම්හාකං, භන්තෙ, හත්ථකම්මං කාතුං ඛණො නත්ථි, අඤ්ඤං උද්ධරාපෙථ, තස්ස මූලං දස්සාමා''ති උද්ධරාපෙත්වා ''පාසාණත්ථම්භෙ උද්ධටමනුස්සානං මූලං දෙථා''ති වත්තුං වට්ටති. එතෙනෙවුපායෙන පාසාදදාරූනං අත්ථාය වඩ්ඪකීනං සන්තිකං ඉට්ඨකත්ථාය ඉට්ඨකවඩ්ඪකීනං ඡදනත්ථාය ගෙහච්ඡාදකානං චිත්තකම්මත්ථාය චිත්තකාරානන්ති යෙන යෙන අත්ථො හොති, තස්ස තස්ස අත්ථාය තෙසං තෙසං සිප්පකාරකානං සන්තිකං ගන්ත්වා හත්ථකම්මං යාචිතුං වට්ටති. හත්ථකම්මයාචනවසෙන ච මූලච්ඡෙජ්ජාය වා භත්තවෙතනානුප්පදානෙන වා ලද්ධම්පි සබ්බං ගහෙතුං වට්ටති. අරඤ්ඤතො ආහරාපෙන්තෙන ච සබ්බං අනජ්ඣාවුත්ථකං ආහරාපෙතබ්බං.

න කෙවලඤ්ච පාසාදං කාරෙතුකාමෙන මඤ්චපීඨපත්තපරිස්සාවනධමකරකචීවරාදීනි කාරාපෙතුකාමෙනාපි දාරුලොහසුත්තාදීනි ලභිත්වා තෙ තෙ සිප්පකාරකෙ උපසඞ්කමිත්වා වුත්තනයෙනෙව හත්ථකම්මං යාචිතබ්බං. හත්ථකම්මයාචනවසෙන ච මූලච්ඡෙජ්ජාය වා භත්තවෙතනානුප්පදානෙන වා ලද්ධම්පි සබ්බං ගහෙතබ්බං. සචෙ පන කාතුං න ඉච්ඡන්ති, භත්තවෙතනං පච්චාසීසන්ති, අකප්පියකහාපණාදි න දාතබ්බං. භික්ඛාචාරවත්තෙන තණ්ඩුලාදීනි පරියෙසිත්වා දාතුං වට්ටති.

හත්ථකම්මවසෙන පත්තං කාරෙත්වා තථෙව පාචෙත්වා නවපක්කස්ස පත්තස්ස පුඤ්ඡනතෙලත්ථාය අන්තොගාමං පවිට්ඨෙන ''භික්ඛාය ආගතො''ති සල්ලක්ඛෙත්වා යාගුයා වා භත්තෙ වා ආනීතෙ හත්ථෙන පත්තො පිධාතබ්බො. සචෙ උපාසිකා ''කිං, භන්තෙ''ති පුච්ඡති, ''නවපක්කො පත්තො පුඤ්ඡනතෙලෙන අත්ථො''ති වත්තබ්බං. සචෙ සා ''දෙහි, භන්තෙ''ති පත්තං ගහෙත්වා තෙලෙන පුඤ්ඡිත්වා යාගුයා වා භත්තස්ස වා පූරෙත්වා දෙති, විඤ්ඤත්ති නාම න හොති, ගහෙතුං වට්ටතීති.

භික්ඛූ පගෙව පිණ්ඩාය චරිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා ආසනං අපස්සන්තා තිට්ඨන්ති. තත්‍ර චෙ උපාසකා භික්ඛූ ඨිතෙ දිස්වා සයමෙව ආසනානි ආහරාපෙන්ති, නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තෙහි ආපුච්ඡිත්වා ගන්තබ්බං. අනාපුච්ඡා ගතානම්පි නට්ඨං ගීවා න හොති, ආපුච්ඡිත්වා ගමනං පන වත්තං. සචෙ භික්ඛූහි ''ආසනානි ආහරථා''ති වුත්තෙහි ආහටානි හොන්ති, ආපුච්ඡිත්වාව ගන්තබ්බං. අනාපුච්ඡා ගතානං වත්තභෙදො ච නට්ඨඤ්ච ගීවාති. අත්ථරණකොජවාදීසුපි එසෙව නයො.

මක්ඛිකායො බහුකා හොන්ති, ''මක්ඛිකාබීජනිං ආහරථා''ති වත්තබ්බං. පුච්ඡමන්දසාඛාදීනි ආහරන්ති, කප්පියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගහෙතබ්බානි. ආසනසාලාය උදකභාජනං රිත්තං හොති, ''ධමකරණං ගණ්හා''ති න වත්තබ්බං. ධමකරකඤ්හි රිත්තභාජනෙ පක්ඛිපන්තො භින්දෙය්‍ය ''නදිං වා තළාකං වා ගන්ත්වා පන උදකං ආහරා''ති වත්තුං වට්ටති. ''ගෙහතො ආහරා''ති නෙව වත්තුං වට්ටති, න ආහටං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. ආසනසාලායං වා අරඤ්ඤකෙ වා භත්තකිච්චං කරොන්තෙහි තත්ථජාතකං අනජ්ඣාවුත්ථකං යංකිඤ්චි උත්තරිභඞ්ගාරහං පත්තං වා ඵලං වා සචෙ කිඤ්චි කම්මං කරොන්තං ආහරාපෙති, හත්ථකම්මවසෙන ආහරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. අලජ්ජීහි පන භික්ඛූහි වා සාමණෙරෙහි වා හත්ථකම්මං න කාරෙතබ්බං. අයං තාව පුරිසත්ථකරෙ නයො.

ගොණං පන අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානතො ආහරාපෙතුං න වට්ටති, ආහරාපෙන්තස්ස දුක්කටං. ඤාතිපවාරිතට්ඨානතොපි මූලච්ඡෙජ්ජාය යාචිතුං න වට්ටති, තාවකාලිකනයෙන සබ්බත්ථ වට්ටති. එවං ආහරාපිතඤ්ච ගොණං රක්ඛිත්වා ජග්ගිත්වා සාමිකා පටිච්ඡාපෙතබ්බා. සචස්ස පාදො වා සිඞ්ගං වා භිජ්ජති වා නස්සති වා සාමිකා චෙ සම්පටිච්ඡන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ සම්පටිච්ඡන්ති, ගීවා හොති. සචෙ ''තුම්හාකංයෙව දෙමා''ති වදන්ති න සම්පටිච්ඡිතබ්බං. ''විහාරස්ස දෙමා''ති වුත්තෙ පන ''ආරාමිකානං ආචික්ඛථ ජග්ගනත්ථායා''ති වත්තබ්බං.

''සකටං දෙථා''තිපි අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙ වත්තුං න වට්ටති, විඤ්ඤත්තිඑව හොති දුක්කටං ආපජ්ජති. ඤාතිපවාරිතට්ඨානෙ පන වට්ටති, තාවකාලිකං වට්ටති කම්මං කත්වා පුන දාතබ්බං. සචෙ නෙමියාදීනි භිජ්ජන්ති පාකතිකානි කත්වා දාතබ්බං. නට්ඨෙ ගීවා හොති. ''තුම්හාකමෙව දෙමා''ති වුත්තෙ දාරුභණ්ඩං නාම සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති. එස නයො වාසිඵරසුකුඨාරීකුදාලනිඛාදනෙසු. වල්ලිආදීසු ච පරපරිග්ගහිතෙසු. ගරුභණ්ඩප්පහොනකෙසුයෙව ච වල්ලිආදීසු විඤ්ඤත්ති හොති, න තතො ඔරං.

අනජ්ඣාවුත්ථකං පන යංකිඤ්චි ආහරාපෙතුං වට්ටති. රක්ඛිතගොපිතට්ඨානෙයෙව හි විඤ්ඤත්ති නාම වුච්චති. සා ද්වීසු පච්චයෙසු සබ්බෙන සබ්බං න වට්ටති, සෙනාසනපච්චයෙ පන ''ආහර දෙහී''ති විඤ්ඤත්තිමත්තමෙව න වට්ටති , පරිකථොභාසනිමිත්තකම්මානි වට්ටන්ති. තත්ථ උපොසථාගාරං වා භොජනසාලං වා අඤ්ඤං වා යංකිඤ්චි සෙනාසනං ඉච්ඡතො ''ඉමස්මිං වත ඔකාසෙ එවරූපං සෙනාසනං කාතුං වට්ටතී''ති වා ''යුත්ත''න්ති වා ''අනුරූප''න්ති වාතිආදිනා නයෙන වචනං **පරිකථා** නාම. ''උපාසකා තුම්හෙ කුහිං වසථා''ති? ''පාසාදෙ, භන්තෙ''ති.

''කිං භික්ඛූනං පන උපාසකා පාසාදො න වට්ටතී''ති එවමාදිවචනං **ඔභාසො** නාම. මනුස්සෙ දිස්වා රජ්ජුං පසාරෙති, ඛීලෙ ආකොටාපෙති. ''කිං ඉදං, භන්තෙ''ති වුත්තෙ ''ඉධ ආවාසං කරිස්සාමා''ති එවමාදිකරණං පන **නිමිත්තකම්මං** නාම. ගිලානපච්චයෙ පන විඤ්ඤත්තිපි වට්ටති, පගෙව පරිකථාදීනි.

මනුස්සා උපද්දුතා යාචනාය උපද්දුතා විඤ්ඤත්තියාති තෙසං භික්ඛූනං තාය යාචනාය ච විඤ්ඤත්තියා ච පීළිතා. **උබ්බිජ්ජන්තිපී**ති ''කිං නු ආහරාපෙස්සන්තී''ති උබ්බෙගං ඉඤ්ජනං චලනං පටිලභන්ති. **උත්තසන්තිපී**ති අහිං විය දිස්වා සහසා තසිත්වා උක්කමන්ති. **පලායන්තිපී**ති දූරතොව යෙන වා තෙන වා පලායන්ති. **අඤ්ඤෙනපි ගච්ඡන්තී**ති යං මග්ගං පටිපන්නා තං පහාය නිවත්තිත්වා වාමං වා දක්ඛිණං වා ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, ද්වාරම්පි ථකෙන්ති.

344. **භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ**ති ඉති භගවා තෙ භික්ඛූ ගරහිත්වා තදනුරූපඤ්ච ධම්මිං කථං කත්වා පුනපි විඤ්ඤත්තියා දොසං පාකටං කුරුමානො ඉමිනා ''භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ''තිආදිනා නයෙන තීණි වත්ථූනි දස්සෙසි. තත්ථ **මණිකණ්ඨො**ති සො කිර නාගරාජා සබ්බකාමදදං මහග්ඝං මණිං කණ්ඨෙ පිළන්ධිත්වා චරති, තස්මා ''මණිකණ්ඨො'' ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. **උපරිමුද්ධනි මහන්තං ඵණං කරිත්වා අට්ඨාසී**ති සො කිර තෙසං ද්වින්නං ඉසීනං කනිට්ඨො ඉසි මෙත්තාවිහාරී අහොසි, තස්මා නාගරාජා නදිතො උත්තරිත්වා දෙවවණ්ණං නිම්මිනිත්වා තස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා සම්මොදනීයං කථං කත්වා තං දෙවවණ්ණං පහාය සකවණ්ණමෙව උපගන්ත්වා තං ඉසිං පරික්ඛිපිත්වා පසන්නාකාරං කරොන්තො උපරිමුද්ධනි මහන්තං ඵණං කරිත්වා ඡත්තං විය ධාරයමානො මුහුත්තං ඨත්වා පක්කමති, තෙන වුත්තං ''උපරිමුද්ධනි මහන්තං ඵණං කරිත්වා අට්ඨාසී''ති. **මණිමස්ස කණ්ඨෙ පිළන්ධනන්**ති මණිං අස්ස කණ්ඨෙ පිළන්ධිතං, ආමුක්කන්ති අත්ථො. **එකමන්තං අට්ඨාසී**ති තෙන දෙවවණ්ණෙන ආගන්ත්වා තාපසෙන සද්ධිං සම්මොදමානො එකස්මිං පදෙසෙ අට්ඨාසි.

මමන්නපානන්ති මම අන්නඤ්ච පානඤ්ච. **විපුලන්**ති බහුලං. **උළාරන්**ති පණීතං . **අතියාචකොසී**ති අතිවිය යාචකො, අසි පුනප්පුනං යාචසීති වුත්තං හොති. **සුසූ**ති තරුණො, ථාමසම්පන්නො යොබ්බනප්පත්තපුරිසො. සක්ඛරා වුච්චති කාළසිලා, තත්ථ ධොතො අසි ''සක්ඛරධොතො නාමා''ති වුච්චති, සක්ඛරධොතො පාණිම්හි අස්සාති **සක්ඛරධොතපාණි,** පාසාණෙ ධොතනිසිතඛග්ගහත්ථොති අත්ථො. යථා සො අසිහත්ථො පුරිසො තාසෙයා, එවං **තාසෙසි මං සෙලං යාචමානො,** මණිං යාචන්තොති අත්ථො.

න තං යාචෙති තං න යාචෙය්‍ය. කතරං? **යස්ස පියං ජිගීසෙ**ති යං අස්ස සත්තස්ස පියන්ති ජානෙය්‍ය.

කිමඞ්ගං පන මනුස්සභූතානන්ති **මනුස්සභූතානං** අමනාපාති කිමෙවෙත්ථ වත්තබ්බං.

345. **සකුණසඞ්ඝස්ස සද්දෙන උබ්බාළ්හො**ති සො කිර සකුණසඞ්ඝො පඨමයාමඤ්ච පච්ඡිමයාමඤ්ච නිරන්තරං සද්දමෙව කරොති, සො භික්ඛු තෙන සද්දෙන පීළිතො හුත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි. තෙනාහ – ''යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමී''ති.

කුතො ච ත්වං භික්ඛු ආගච්ඡසීති එත්ථ නිසින්නො සො භික්ඛු න ආගච්ඡති වත්තමානසමීපෙ පන එවං වත්තුං ලබ්භති. තෙනාහ – ''කුතො ච ත්වං භික්ඛු ආගච්ඡසී''ති, කුතො ආගතොසීති අත්ථො. තතො අහං භගවා ආගච්ඡාමීති එත්ථාපි සො එව නයො. **උබ්බාළ්හො**ති පීළිතො, උක්කණ්ඨාපිතො හුත්වාති අත්ථො.

සො සකුණසඞ්ඝො ''භික්ඛු පත්තං යාචතී''ති එත්ථ න තෙ සකුණා භික්ඛුනො වචනං ජානන්ති, භගවා පන අත්තනො ආනුභාවෙන යථා ජානන්ති තථා අකාසි.

346. **අපාහං තෙ න ජානාමී**ති අපි අහං තෙ ජනෙ ''කෙ වා ඉමෙ, කස්ස වා ඉමෙ''ති න ජානාමි. **සඞ්ගම්ම යාචන්තී**ති සමාගන්ත්වා වග්ගවග්ගා හුත්වා යාචන්ති. **යාචකො අප්පියො හොතී**ති යො යාචති සො අප්පියො හොති. **යාචං අදදමප්පියොති යාචන්**ති යාචිතං වුච්චති, යාචිතමත්ථං අදදන්තොපි අප්පියො හොති. අථ වා **යාචන්**ති යාචන්තස්ස, **අදදමප්පියො**ති අදෙන්තො අප්පියො හොති. **මා මෙ විදෙස්සනා අහූ**ති මා මෙ අප්පියභාවො අහු, අහං වා තව, ත්වං වා මම විදෙස්සො අප්පියො මා අහොසීති අත්ථො.

347. **දුස්සංහරානී**ති කසිගොරක්ඛාදීහි උපායෙහි දුක්ඛෙන සංහරණීයානි.

348-9. **සඤ්ඤාචිකාය පන භික්ඛුනා**ති එත්ථ **සඤ්ඤාචිකා** නාම සයං පවත්තිතයාචනා වුච්චති, තස්මා ''සඤ්ඤාචිකායා''ති අත්තනො යාචනායාති වුත්තං හොති, සයං යාචිතකෙහි උපකරණෙහීති අත්ථො. යස්මා පන සා සයංයාචිතකෙහි කයිරමානා සයං යාචිත්වා කයිරමානා හොති, තස්මා තං අත්ථපරියායං දස්සෙතුං ''සයං යාචිත්වා පුරිසම්පී''ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං.

උල්ලිත්තාති අන්තොලිත්තා. **අවලිත්තා**ති බහිලිත්තා. **උල්ලිත්තාවලිත්තා**ති අන්තරබාහිරලිත්තාති වුත්තං හොති.

කාරයමානෙනාති ඉමස්ස පදභාජනෙ ''කාරාපෙන්තෙනා''ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං සියා, එවඤ්හි බ්‍යඤ්ජනං සමෙති. යස්මා පන සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කරොන්තෙනාපි ඉධ වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං, තස්මා කරොන්තො වා හොතු කාරාපෙන්තො වා උභොපෙතෙ ''කාරයමානෙනා''ති ඉමිනාව පදෙන සඞ්ගහිතාති එතමත්ථං දස්සෙතුං ''කරොන්තො වා කාරාපෙන්තො වා''ති වුත්තං. යදි පන කරොන්තෙන වා කාරාපෙන්තෙන වාති වදෙය්‍ය, බ්‍යඤ්ජනං විලොමිතං භවෙය්‍ය, න හි කාරාපෙන්තො කරොන්තො නාම හොති, තස්මා අත්ථමත්තමෙවෙත්ථ දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං.

අත්තුද්දෙසන්ති ''මය්හං එසා''ති එවං අත්තා උද්දෙසො අස්සාති අත්තුද්දෙසා, තං අත්තුද්දෙසං. යස්මා පන යස්සා අත්තා උද්දෙසො සා අත්තනො අත්ථාය හොති, තස්මා අත්ථපරියායං දස්සෙන්තො ''අත්තුද්දෙසන්ති අත්තනො අත්ථායා''ති ආහ. **පමාණිකා කාරෙතබ්බා**ති පමාණයුත්තා කාරෙතබ්බා. **තත්රිදං පමාණන්**ති තස්සා කුටියා ඉදං පමාණං. **සුගතවිදත්ථියා**ති සුගතවිදත්ථි නාම ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදත්ථියො වඩ්ඪකීහත්ථෙන දියඩ්ඪො හත්ථො හොති. **බාහිරිමෙන මානෙනා**ති කුටියා බහිකුට්ටමානෙන ද්වාදස විදත්ථියො, මිනන්තෙන පන සබ්බපඨමං දින්නො මහාමත්තිකපරියන්තො න ගහෙතබ්බො. ථුසපිණ්ඩපරියන්තෙන මිනිතබ්බං. ථුසපිණ්ඩස්සඋපරි සෙතකම්මං අබ්බොහාරිකං. සචෙ ථුසපිණ්ඩෙන අනත්ථිකො මහාමත්තිකාය එව නිට්ඨාපෙති, මහාමත්තිකාව පරිච්ඡෙදො.

තිරියන්ති විත්ථාරතො. **සත්තා**ති සත්ත සුගතවිදත්ථියො. **අන්තරා**ති ඉමස්ස පන අයං නිද්දෙසො , ''අබ්භන්තරිමෙන මානෙනා''ති, කුට්ටස්ස බහි අන්තං අග්ගහෙත්වා අබ්භන්තරිමෙන අන්තෙන මිනියමානෙ තිරියං සත්ත සුගතවිදත්ථියො පමාණන්ති වුත්තං හොති.

යො පන ලෙසං ඔඩ්ඩෙන්තො යථාවුත්තප්පමාණමෙව කරිස්සාමීති දීඝතො එකාදස විදත්ථියො තිරියං අට්ඨ විදත්ථියො, දීඝතො වා තෙරස විදත්ථියො තිරියං ඡ විදත්ථියො කරෙය්‍ය, න වට්ටති. එකතොභාගෙන අතික්කන්තම්පි හි පමාණං අතික්කන්තමෙව හොති. තිට්ඨතු විදත්ථි, කෙසග්ගමත්තම්පි දීඝතො වා හාපෙත්වා තිරියං තිරියතො වා හාපෙත්වා දීඝං වඩ්ඪෙතුං න වට්ටති, කො පන වාදො උභතො වඩ්ඪනෙ? වුත්තඤ්හෙතං – ''ආයාමතො වා විත්ථාරතො වා අන්තමසො කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කමිත්වා කරොති වා කාරාපෙති වා පයොගෙ දුක්කට''න්තිආදි (පාරා. 353). යථාවුත්තප්පමාණා එව පන වට්ටති. යා පන දීඝතො සට්ඨිහත්ථාපි හොති තිරියං තිහත්ථා වා ඌනකචතුහත්ථා වා යත්ථ පමාණයුත්තො මඤ්චො ඉතො චිතො ච න පරිවත්තති, අයං කුටීති සඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති, තස්මා අයම්පි වට්ටති. **මහාපච්චරියං පන** පච්ඡිමකොටියා චතුහත්ථවිත්ථාරා වුත්තා, තතො හෙට්ඨා අකුටි. පමාණිකාපි පන අදෙසිතවත්ථුකා වා සාරම්භා වා අපරික්කමනා වා න වට්ටති. පමාණිකා දෙසිතවත්ථුකා අනාරම්භා සපරික්කමනාව වට්ටති. පමාණතො ඌනතරම්පි චතුහත්ථං පඤ්චහත්ථම්පි කරොන්තෙන දෙසිතවත්ථුකාව කාරෙතබ්බා. පමාණාතික්කන්තඤ්ච පන කරොන්තො ලෙපපරියොසානෙ ගරුකං ආපත්තිං ආපජ්ජති.

තත්ථ ලෙපො ච අලෙපො ච ලෙපොකාසො ච අලෙපොකාසො ච වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථිදං – ලෙපොති ද්වෙ ලෙපා – මත්තිකාලෙපො ච සුධාලෙපො ච. ඨපෙත්වා පන ඉමෙ ද්වෙ ලෙපෙ අවසෙසො භස්මගොමයාදිභෙදො ලෙපො, අලෙපො. සචෙපි කලලලෙපො හොති, අලපො එව. ලෙපොකාසොති භිත්තියො චෙව ඡදනඤ්ච, ඨපෙත්වා පන භිත්තිච්ඡදනෙ අවසෙසො ථම්භතුලාපිට්ඨසඞ්ඝාටවාතපානධූමච්ඡිද්දාදි අලෙපාරහො ඔකාසො සබ්බොපි අලෙපොකාසොති වෙදිතබ්බො.

භික්ඛූ අභිනෙතබ්බා වත්ථුදෙසනායාති යස්මිං ඨානෙ කුටිං කාරෙතුකාමො හොති, තත්ථ වත්ථුදෙසනත්ථාය භික්ඛූ නෙතබ්බා. **තෙන කුටිකාරකෙනා**තිආදි පන යෙන විධිනා තෙ භික්ඛූ අභිනෙතබ්බා, තස්ස දස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ **කුටිවත්ථුං සොධෙත්වා**ති න විසමං අරඤ්ඤං භික්ඛූ ගහෙත්වා ගන්තබ්බං , කුටිවත්ථුං පන පඨමමෙව සොධෙත්වා සමතලං සීමමණ්ඩලසදිසං කත්වා පච්ඡා සඞ්ඝං උපසඞ්කමිත්වා යාචිත්වා නෙතබ්බාති දස්සෙති. **එවමස්ස වචනීයො**ති සඞ්ඝො එවං වත්තබ්බො අස්ස. පරතො පන ''දුතියම්පි යාචිතබ්බා''ති භික්ඛූ සන්ධාය බහුවචනං වුත්තං. **නො චෙ සබ්බො සඞ්ඝො උස්සහතී**ති සචෙ සබ්බො සඞ්ඝො න ඉච්ඡති, සජ්ඣායමනසිකාරාදීසු උය්‍යුත්තා තෙ තෙ භික්ඛූ හොන්ති. **සාරම්භං අනාරම්භන්**ති සඋපද්දවං අනුපද්දවං. **සපරික්කමනං අපරික්කමනන්**ති සඋපචාරං අනුපචාරං.

පත්තකල්ලන්ති පත්තො කාලො ඉමස්ස ඔලොකනස්සාති පත්තකාලං, පත්තකාලමෙව පත්තකල්ලං. ඉදඤ්ච වත්ථුංඔලොකනත්ථාය සම්මුතිකම්මං අනුසාවනානයෙන ඔලොකෙත්වාපි කාතුං වට්ටති. පරතො පන වත්ථුදෙසනාකම්මං යථාවුත්තාය එව ඤත්තියා ච අනුසාවනාය ච කාතබ්බං, ඔලොකෙත්වා කාතුං න වට්ටති.

353. කිපිල්ලිකානන්ති රත්තකාළපිඞ්ගලාදිභෙදානං යාසං කාසඤ්චි කිපිල්ලිකානං. කිපීල්ලකානන්තිපි පාඨො. **ආසයො**ති නිබද්ධවසනට්ඨානං, යථා ච කිපිල්ලිකානං එවං උපචිකාදීනම්පි නිබද්ධවසනට්ඨානංයෙව ආසයො වෙදිතබ්බො. යත්ථ පන තෙ ගොචරත්ථාය ආගන්ත්වා ගච්ඡන්ති, සබ්බෙසම්පි තාදිසො සඤ්චරණප්පදෙසො අවාරිතො, තස්මා තත්ථ අපනෙත්වා සොධෙත්වා කාතුං වට්ටති. ඉමානි තාව ඡ ඨානානිසත්තානුද්දයාය පටික්ඛිත්තානි.

හත්ථීනං වාති හත්ථීනං පන නිබද්ධවසනට්ඨානම්පි නිබද්ධගොචරට්ඨානම්පි න වට්ටති, සීහාදීනං ආසයො ච ගොචරාය පක්කමන්තානං නිබද්ධගමනමග්ගො ච න වට්ටති. එතෙසං ගොචරභූමි න ගහිතා. **යෙසං කෙසඤ්චීති** අඤ්ඤෙසම්පි වාළානං තිරච්ඡානගතානං . ඉමානි සත්ත ඨානානි සප්පටිභයානි භික්ඛූනං ආරොග්‍යත්ථාය පටික්ඛිත්තානි. සෙසානි නානාඋපද්දවෙහි සඋපද්දවානි. තත්ථ **පුබ්බණ්ණනිස්සිතන්ති** පුබ්බණ්ණං නිස්සිතං සත්තන්නං ධඤ්ඤානං විරුහනකඛෙත්තසාමන්තා ඨිතං. එසෙව නයො අපරණ්ණනිස්සිතාදීසුපි. එත්ථ පන **අබ්භාඝාතන්ති** කාරණාඝරං වෙරිඝරං, චොරානං මාරණත්ථාය කතන්ති **කුරුන්දිආදීසු**.

ආඝාතනන්ති ධම්මගන්ධිකා වුච්චති. **සුසානන්ති** මහාසුසානං. **සංසරණන්ති** අනිබ්බිජ්ඣගමනීයො ගතපච්චාගතමග්ගො වුච්චති. සෙසං උත්තානමෙව.

න සක්කා හොති යථායුත්තෙන සකටෙනාති ද්වීහි බලිබද්දෙහි යුත්තෙන සකටෙන එකං චක්කං නිබ්බොදකපතනට්ඨානෙ එකං බහි කත්වා ආවිඡ්ජිතුං න සක්කා හොති. **කුරුන්දියං** පන ''චතූහි යුත්තෙනා''ති වුත්තං. **සමන්තා නිස්සෙණියා අනුපරිගන්තුන්ති** නිස්සෙණියං ඨත්වා ගෙහං ඡාදෙන්තෙහි න සක්කා හොති සමන්තා නිස්සෙණියා ආවිඡ්ජිතුං. ඉති එවරූපෙ සාරම්භෙ ච අපරික්කමනෙ ච ඨානෙ න කාරෙතබ්බා. අනාරම්භෙ පන සපරික්කමනෙ කාරෙතබ්බා, තං වුත්තපටිපක්ඛනයෙන පාළියං ආගතමෙව.

පුන **සඤ්ඤාචිකා නාමාති** එවමාදි ''සාරම්භෙ චෙ භික්ඛු වත්ථුස්මිං අපරික්කමනෙ සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කාරෙය්‍යා''ති එවං වුත්තසංයාචිකාදීනං අත්ථප්පකාසනත්ථං වුත්තං.

පයොගෙ දුක්කටන්ති එවං අදෙසිතවත්ථුකං වා පමාණාතික්කන්තං වා කුටිං කාරෙස්සාමීති අරඤ්ඤතො රුක්ඛාහරණත්ථාය වාසිං වා ඵරසුං වා නිසෙති දුක්කටං, අරඤ්ඤං පවිසති දුක්කටං, තත්ථ අල්ලතිණානි ඡින්දති දුක්කටෙන සද්ධිං පාචිත්තියං, සුක්ඛානි ඡින්දති දුක්කටං. රුක්ඛෙසුපි එසෙව නයො. භූමිං සොධෙති ඛණති, පංසුං උද්ධරති, චිනාති; එවං යාව පාචීරං බන්ධති තාව පුබ්බපයොගො නාම හොති. තස්මිං පුබ්බපයොගෙ සබ්බත්ථ පාචිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටෙන සද්ධිං පාචිත්තියං, දුක්කටට්ඨානෙ දුක්කටං, තතො පට්ඨාය සහපයොගො නාම. තත්ථ ථම්භෙහි කාතබ්බාය ථම්භං උස්සාපෙති, දුක්කටං. ඉට්ඨකාහි චිනිතබ්බාය ඉට්ඨකං ආචිනාති, දුක්කටං. එවං යං යං උපකරණං යොජෙති, සබ්බත්ථ පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තච්ඡන්තස්ස හත්ථවාරෙ හත්ථවාරෙ තදත්ථාය ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ දුක්කටං. එවං කතං පන දාරුකුට්ටිකං වා ඉට්ඨකකුට්ටිකං වා සිලාකුට්ටිකං වා අන්තමසො පණ්ණසාලම්පි සභිත්තිච්ඡදනං ලිම්පිස්සාමීති සුධාය වා මත්තිකාය වා ලිම්පන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ යාව ථුල්ලච්චයං න හොති, තාව දුක්කටං. එතං පන දුක්කටං මහාලෙපෙනෙව වට්ටති, සෙතරත්තවණ්ණකරණෙ වා චිත්තකම්මෙ වා අනාපත්ති.

එකං පිණ්ඩං අනාගතෙති යො සබ්බපච්ඡිමො එකො ලෙපපිණ්ඩො, තං එකං පිණ්ඩං අසම්පත්තෙ කුටිකම්මෙ. ඉදං වුත්තං හොති, ඉදානි ද්වීහි පිණ්ඩෙහි නිට්ඨානං ගමිස්සතීති තෙසු පඨමපිණ්ඩදානෙ ථුල්ලච්චයන්ති.

තස්මිං පිණ්ඩෙ ආගතෙති යං එකං පිණ්ඩං අනාගතෙ කුටිකම්මෙ ථුල්ලච්චයං හොති, තස්මිං අවසානපිණ්ඩෙ ආගතෙ දින්නෙ ඨපිතෙ ලෙපස්ස ඝටිතත්තා ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්ස. එවං ලෙම්පන්තස්ස ච අන්තොලෙපෙ වා අන්තොලෙපෙන සද්ධිං භිත්තිඤ්ච ඡදනඤ්ච එකාබද්ධං කත්වා ඝටිතෙ බහිලෙපෙ වා බහිලෙපෙන සද්ධිං ඝටිතෙ සඞ්ඝාදිසෙසො. සචෙ පන ද්වාරබද්ධං වා වාතපානං වා අට්ඨපෙත්වාව මත්තිකාය ලිම්පති, තස්මිඤ්ච තස්සොකාසං පුන වඩ්ඪෙත්වා වා අවඩ්ඪෙත්වා වා ඨපිතෙ ලෙපො න ඝටීයති රක්ඛති තාව, පුන ලිම්පන්තස්ස පන ඝටිතමත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො. සචෙ තං ඨපියමානං පඨමං දින්නලෙපෙන සද්ධිං නිරන්තරමෙව හුත්වා තිට්ඨති, පඨමමෙව සඞ්ඝාදිසෙසො. උපචිකාමොචනත්ථං අට්ඨඞ්ගුලමත්තෙන අප්පත්තච්ඡදනං කත්වා භිත්තිං ලිම්පති, අනාපත්ති. උපචිකාමොචනත්ථමෙව හෙට්ඨා පාසාණකුට්ටං කත්වා තං අලිම්පිත්වා උපරි ලිම්පති, ලෙපො න ඝටියති නාම, අනාපත්තියෙව.

ඉට්ඨකකුට්ටිකාය ඉට්ඨකාහියෙව වාතපානෙ ච ධූමනෙත්තානි ච කරොති, ලෙපඝටනෙනෙව ආපත්ති. පණ්ණසාලං ලිම්පති, ලෙපඝටනෙනෙව ආපත්ති. තත්ථ ආලොකත්ථාය අට්ඨඞ්ගුලමත්තං ඨපෙත්වා ලිම්පති, ලෙපො න ඝටීයති නාම, අනාපත්තියෙව. සචෙ ''වාතපානං ලද්ධා එත්ථ ඨපෙස්සාමී''ති කරොති, වාතපානෙ ඨපිතෙ ලෙපඝටනෙන ආපත්ති. සචෙ මත්තිකාය කුට්ටං කරොති, ඡදනලෙපෙන සද්ධිං ඝටනෙ ආපත්ති. එකො එකපිණ්ඩාවසෙසං කත්වා ඨපෙති, අඤ්ඤො තං දිස්වා ''දුක්කතං ඉද''න්ති වත්තසීසෙන ලිම්පති උභින්නම්පි අනාපත්ති.

354. **භික්ඛු කුටිං කරොතීති** එවමාදීනි ඡත්තිංස චතුක්කානි ආපත්තිභෙදදස්සනත්ථං වුත්තානි, තත්ථ සාරම්භාය දුක්කටං, අපරික්කමනාය දුක්කටං , පමාණාතික්කන්තාය සඞ්ඝාදිසෙසො, අදෙසිතවත්ථුකාය සඞ්ඝාදිසෙසො, එතෙසං වසෙන වොමිස්සකාපත්තියො වෙදිතබ්බා.

355. **ආපත්ති ද්වින්නං සඞ්ඝාදිසෙසෙන ද්වින්නං දුක්කටානන්තිආදීසු** ච ද්වීහි සඞ්ඝාදිසෙසෙහි සද්ධිං ද්වින්නං දුක්කටානන්තිආදිනා නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

361. **සො වෙ විප්පකතෙ ආගච්ඡතීති**ආදීසු පන අයං අත්ථවිනිච්ඡයො. **සොති** සමාදිසිත්වා පක්කන්තභික්ඛු. **විප්පකතෙති** අනිට්ඨිතෙ කුටිකම්මෙ. **අඤ්ඤස්ස වා දාතබ්බාති** අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා වජිත්වා දාතබ්බා. **භින්දිත්වා වා පුන කාතබ්බාති** කිත්තකෙන භින්නා හොති, සචෙ ථම්භා භූමියං නිඛාතා, උද්ධරිතබ්බා. සචෙ පාසාණානං උපරි ඨපිතා, අපනෙතබ්බා. ඉට්ඨකචිතාය යාව මඞ්ගලිට්ඨකා තාව කුට්ටා අපචිනිතබ්බා. සඞ්ඛෙපතො භූමිසමං කත්වා විනාසිතා භින්නා හොති, භූමිතො උපරි චතුරඞ්ගුලමත්තෙපි ඨිතෙ අභින්නාව. සෙසං සබ්බචතුක්කෙසු පාකටමෙව. න හෙත්ථ අඤ්ඤං කිඤ්චි අත්ථි, යං පාළිඅනුසාරෙනෙව දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යං සියා.

363. **අත්තනා විප්පකතන්ති**ආදීසු පන අත්තනා ආරද්ධං කුටිං. **අත්තනා පරියොසාපෙතීති** මහාමත්තිකාය වා ථුසමත්තිකාය වා යාය කතං පරියොසිතභාවං පාපෙතුකාමො හොති, තාය අවසානපිණ්ඩං දෙන්තො පරියොසාපෙති .

පරෙහි පරියොසාපෙතීති අත්තනොව අත්ථාය පරෙහි පරියොසාපෙති. අත්තනා වා හි විප්පකතා හොතු පරෙහි වා උභයෙහි වා, තං චෙ අත්තනො අත්ථාය අත්තනා වා පරියොසාපෙති, පරෙහි වා පරියොසාපෙති, අත්තනා ච පරෙහි චාති යුගනද්ධං වා පරියොසාපෙති, සඞ්ඝාදිසෙසොයෙවාති අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො.

කුරුන්දියංපන වුත්තං – ‘‘ද්වෙ තයො භික්ඛූ ‘එකතො වසිස්සාමා’ති කරොන්ති, රක්ඛති තාව, අවිභත්තත්තා අනාපත්ති. ‘ඉදං ඨානං තව, ඉදං මමා’ති විභජිත්වා කරොන්ති ආපත්ති. සාමණෙරො ච භික්ඛු ච එකතො කරොන්ති, යාව අවිභත්තා තාව රක්ඛති. පුරිමනයෙන විභජිත්වා කරොන්ති, භික්ඛුස්ස ආපත්තී’’ති.

364. **අනාපත්ති ලෙණෙති**ආදීසු ලෙණං මහන්තම්පි කරොන්තස්ස අනාපත්ති. න හෙත්ථ ලෙපො ඝටීයති. ගුහම්පි ඉට්ඨකාගුහං වා සිලාගුහං වා දාරුගුහං වා භූමිගුහං වා මහන්තම්පි කරොන්තස්ස අනාපත්ති.

තිණකුටිකායාති සත්තභූමිකොපි පාසාදො තිණපණ්ණච්ඡදනො ‘‘තිණකුටිකා’’ති වුච්චති. අට්ඨකථාසු පන කුක්කුටච්ඡිකගෙහන්ති ඡදනං දණ්ඩකෙහි ජාලබද්ධං කත්වා තිණෙහි වා පණ්ණෙහි වා ඡාදිතකුටිකාව වුත්තා, තත්ථ අනාපත්ති. මහන්තම්පි තිණච්ඡදනගෙහං කාතුං වට්ටති, උල්ලිත්තාදිභාවො එව හි කුටියා ලක්ඛණං, සො ච ඡදනමෙව සන්ධාය වුත්තොති වෙදිතබ්බො. චඞ්කමනසාලායං තිණචුණ්ණං පරිපතති ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඔගුම්ඵෙත්වා උල්ලිත්තාවලිත්තං කාතු’’න්තිආදීනි (චූළව. 260) චෙත්ථ සාධකානි, තස්මා උභතො පක්ඛං වා කූටබද්ධං වා වට්ටං වා චතුරස්සං වා යං ‘‘ඉමං එතස්ස ගෙහස්ස ඡදන’’න්ති ඡදනසඞ්ඛෙපෙන කතං හොති, තස්ස භිත්තිලෙපෙන සද්ධිං ලෙපෙ ඝටිතෙ ආපත්ති. සචෙ පන උල්ලිත්තාවලිත්තච්ඡදනස්ස ගෙහස්ස ලෙපරක්ඛණත්ථං උපරි තිණෙන ඡාදෙන්ති, එත්තාවතා තිණකුටි නාම න හොති. කිං පනෙත්ථ අදෙසිතවත්ථුකප්පමාණාතික්කන්තපච්චයාව අනාපත්ති, උදාහු සාරම්භඅපරික්කමනපච්චයාපීති සබ්බත්ථාපි අනාපත්ති. තථා හි තාදිසං කුටිං සන්ධාය **පරිවාරෙ** වුත්තං –

> ‘‘භික්ඛු සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කරොති;
> අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං;
> සාරම්භං අපරික්කමනං අනාපත්ති;
> පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා’’ති. (පරි. 479);

අඤ්ඤස්සත්ථායාති කුටිලක්ඛණප්පත්තම්පි කුටිං අඤ්ඤස්ස උපජ්ඣායස්ස වා ආචරියස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා අත්ථාය කරොන්තස්ස අනාපත්ති. යං පන ‘‘ආපත්ති කාරුකානං තිණ්ණං දුක්කටාන’’න්තිආදි පාළියං වුත්තං, තං යථාසමාදිට්ඨාය අකරණපච්චයා වුත්තං.

වාසාගාරං ඨපෙත්වා සබ්බත්ථාති අත්තනො වසනත්ථාය අගාරං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං උපොසථාගාරං වා ජන්තාඝරං වා භොජනසාලා වා අග්ගිසාලා වා භවිස්සතීති කාරෙති, සබ්බත්ථ අනාපත්ති. සචෙපිස්ස හොති ‘‘උපොසථාගාරඤ්ච භවිස්සති, අහඤ්ච වසිස්සාමි ජන්තාඝරඤ්ච භොජනසාලා ච අග්ගිසාලා ච භවිස්සති, අහඤ්ච වසිස්සාමී’’ති කාරිතෙපි ආනාපත්තියෙව. **මහාපච්චරියං** පන ‘‘අනාපත්තී’’ති වත්වා ‘‘අත්තනො වාසාගාරත්ථාය කරොන්තස්සෙව ආපත්තී’’ති වුත්තං. **උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකානඤ්ච ආළවකානං භික්ඛූනං** අනාපත්ති.

සමුට්ඨානාදීසු ඡසමුට්ඨානං කිරියඤ්ච කිරියාකිරියඤ්ච, ඉදඤ්හි වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තං කරොතො කිරියතො සමුට්ඨාති, වත්ථුං අදෙසාපෙත්වා කරොතො කිරියාකිරියතො, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

365. **තෙන සමයෙනාති** විහාරකාරසික්ඛාපදං. තත්ථ **කොසම්බියන්ති** එවංනාමකෙ නගරෙ. **ඝොසිතාරාමෙති** ඝොසිතස්ස ආරාමෙ. ඝොසිතනාමකෙන කිර සෙට්ඨිනා සො කාරිතො, තස්මා ‘‘ඝොසිතාරාමො’’ති වුච්චති.

ඡන්නස්සාති බොධිසත්තකාලෙ උපට්ඨාකඡන්නස්ස. **විහාරවත්ථුං, භන්තෙ, ජානාහීති** විහාරස්ස පතිට්ඨානට්ඨානං, භන්තෙ, ජානාහි. එත්ථ ච **විහාරොති** න සකලවිහාරො, එකො ආවාසො, තෙනෙවාහ – ‘‘අයාස්ස විහාරං කාරාපෙස්සාමී’’ති.

චෙතියරුක්ඛන්ති එත්ථ චිත්තීකතට්ඨෙන චෙතියං, පූජාරහානං දෙවට්ඨානානමෙතං අධිවචනං, ‘‘චෙතිය’’න්ති සම්මතං රුක්ඛං චෙතියරුක්ඛං. ගාමෙන පූජිතං ගාමස්ස වා පූජිතන්ති **ගාමපූජිතං**. එසෙව නයො සෙසපදෙසුපි. අපිචෙත්ථ **ජනපදොති** එකස්ස රඤ්ඤො රජ්ජෙ එකෙකො කොට්ඨාසො. **රට්ඨන්ති** සකලරජ්ජං වෙදිතබ්බං, සකලරජ්ජම්පි හි කදාචි කදාචි තස්ස රුක්ඛස්ස පූජං කරොති, තෙන වුත්තං ‘‘රට්ඨපූජිත’’න්ති. **එකින්ද්‍රියන්ති** කායින්ද්‍රියං සන්ධාය වදන්ති. **ජීවසඤ්ඤිනොති** සත්තසඤ්ඤිනො.

366. **මහල්ලකන්ති** සස්සාමිකභාවෙන සංයාචිකකුටිතො මහන්තභාවො එතස්ස අත්ථීති මහල්ලකො. යස්මා වා වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනපි කාතුං වට්ටති, තස්මා පමාණමහන්තතායපි මහල්ලකො , තං මහල්ලකං. යස්මා පනස්ස තං පමාණමහත්තං සස්සාමිකත්තාව ලබ්භති, තස්මා තදත්ථදස්සනත්ථං **‘‘මහල්ලකො නාම විහාරො සස්සාමිකො වුච්චතී’’**ති පදභාජනං වුත්තං. සෙසං සබ්බං කුටිකාරසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං සද්ධිං සමුට්ඨානාදීහි. සස්සාමිකභාවමත්තමෙව හි එත්ථ කිරියතො සමුට්ඨානාභාවො පමාණනියමාභාවො ච විසෙසො, පමාණනියමාභාවා ච චතුක්කපාරිහානීති.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

380. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති** දුට්ඨදොසසික්ඛාපදං. තත්ථ **වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙති වෙළුවනන්ති** තස්ස උය්‍යානස්ස නාමං, තං කිර වෙළූහි ච පරික්ඛිත්තං අහොසි අට්ඨාරසහත්ථෙන ච පාකාරෙන ගොපුරට්ටාලකයුත්තං නීලොභාසං මනොරමං තෙන ‘‘වෙළුවන’’න්ති වුච්චති, කලන්දකානඤ්චෙත්ථ නිවාපං අදංසු තෙන ‘‘කලන්දකනිවාප’’ති වුච්චති.

පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරො රාජා තත්ථ උය්‍යානකීළනත්ථං ආගතො, සුරාමදෙන මත්තො දිවාසෙය්‍යං සුපි, පරිජනොපිස්ස සුත්තො රාජාති පුප්ඵඵලාදීහි පලොභියමානො ඉතො චිතො ච පක්කමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා සුසිරරුක්ඛා කණ්හසප්පො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ආගච්ඡති, තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා ‘‘රඤ්ඤො ජීවිතං දස්සාමී’’ති කාළකවෙසෙන ආගන්ත්වා කණ්ණමූලෙ සද්දමකාසි, රාජා පටිබුජ්ඣි, කණ්හසප්පො නිවත්තො, සො තං දිස්වා ‘‘ඉමාය කාළකාය මම ජීවිතං දින්න’’න්ති කාළකානං තත්ථ නිවාපං පට්ඨපෙසි, අභයඝොසනඤ්ච ඝොසාපෙසි , තස්මා තං තතොපභුති කලන්දකනිවාපන්ති සඞ්ඛ්‍යං ගතං. **කලන්දකාති** හි කාළකානං එතං නාමං.

දබ්බොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. **මල්ලපුත්තොති** මල්ලරාජස්ස පුත්තො. **ජාතියා සත්තවස්සෙන අරහත්තං සච්ඡිකතන්ති** ථෙරො කිර සත්තවස්සිකොව සංවෙගං ලභිත්වා පබ්බජිතො ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණීති වෙදිතබ්බො. **යංකිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං සබ්බං තෙන අනුප්පත්තන්ති** සාවකෙන පත්තබ්බං නාම තිස්සො විජ්ජා, චතස්සො පටිසම්භිදා, ඡ අභිඤ්ඤා, නව ලොකුත්තරධම්මාති ඉදං ගුණජාතං, තං සබ්බං තෙන අනුප්පත්තං හොති. **නත්ථි චස්ස කිඤ්චි උත්තරි කරණීයන්ති** චතූසු සච්චෙසු, චතූහි මග්ගෙහි, සොළසවිධස්ස කිච්චස්ස කතත්තා ඉදානිස්ස කිඤ්චි උත්තරි කරණීයං නත්ථි. **කතස්ස වා පතිචයොති** තස්සෙව කතස්ස කිච්චස්ස පුන වඩ්ඪනම්පි නත්ථි, ධොතස්ස විය වත්ථස්ස පටිධොවනං පිසිතස්ස විය ගන්ධස්ස පටිපිසනං, පුප්ඵිතස්ස විය ච පුප්ඵස්ස පටිපුප්ඵනන්ති. **රහොගතස්සාති** රහසි ගතස්ස. **පටිසල්ලීනස්සාති** තතො තතො පටික්කමිත්වා සල්ලීනස්ස, එකීභාවං ගතස්සාති වුත්තං හොති.

අථ ඛො ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස එතදහොසි – ‘‘යන්නූනාහං සඞ්ඝස්ස සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤපෙය්‍යං භත්තානි ච උද්දිසෙය්‍ය’’න්ති ථෙරො කිර අත්තනො කතකිච්චභාවං දිස්වා ‘‘අහං ඉමං අන්තිමසරීරං ධාරෙමි, තඤ්ච ඛො වාතමුඛෙ ඨිත පදීපො විය අනිච්චතාමුඛෙ ඨිතං, නචිරස්සෙව නිබ්බායනධම්මං යාව න නිබ්බායති තාව කින්නු ඛො අහං සඞ්ඝස්ස වෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍ය’’න්ති චින්තෙන්තො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘‘තිරොරට්ඨෙසු බහූ කුලපුත්තා භගවන්තං අදිස්වාව පබ්බජන්ති, තෙ භගවන්තං ‘පස්සිස්සාම චෙව වන්දිස්සාම චා’ති දූරතොපි ආගච්ඡන්ති, තත්‍ර යෙසං සෙනාසනං නප්පහොති, තෙ සිලාපට්ටකෙපි සෙය්‍යං කප්පෙන්ති. පහොමි ඛො පනාහං අත්තනො ආනුභාවෙන තෙසං කුලපුත්තානං ඉච්ඡාවසෙන පාසාදවිහාරඅඩ්ඪයොගාදීනි මඤ්චපීඨකත්ථරණාදීනි ච සෙනාසෙනානි නිම්මිනිත්වා දාතුං. පුනදිවසෙ චෙත්ථ එකච්චෙ අතිවිය කිලන්තරූපා හොන්ති, තෙ ගාරවෙන භික්ඛූනං පුරතො ඨත්වා භත්තානිපි න උද්දිසාපෙන්ති, අහං ඛො පන නෙසං භත්තානිපි උද්දිසිතුං පහොමී’’ති. ඉති පටිසඤ්චික්ඛන්තස්ස **‘‘අථ ඛො ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස එතදහොසි – ‘යන්නූනාහං සඞ්ඝස්ස සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤපෙය්‍යං භත්තානි ච උද්දිසෙය්‍ය’’**න්ති.

නනු ච ඉමානි ද්වෙ ඨානානි හස්සාරාමතාදිමනුයුත්තස්ස යුත්තානි, අයඤ්ච ඛීණාසවො නිප්පපඤ්චාරාමො, ඉමස්ස කස්මා ඉමානි පටිභංසූති? පුබ්බපත්ථනාය චොදිතත්තා. සබ්බබුද්ධානං කිර ඉමං ඨානන්තරං පත්තා සාවකා හොන්තියෙව. අයඤ්ච පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ පච්චාජාතො ඉමං ඨානන්තරං පත්තස්ස භික්ඛුනො ආනුභාවං දිස්වා අට්ඨසට්ඨියා භික්ඛුසතසහස්සෙහි සද්ධිං භගවන්තං සත්ත දිවසානි නිමන්තෙත්වා මහාදානං දත්වා පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා ''අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස උප්පන්නකාලෙ අහම්පි ඉත්ථන්නාමො තුම්හාකං සාවකො විය සෙනාසනපඤ්ඤාපකො ච භත්තුද්දෙසකො ච අස්ස''න්ති පත්ථනං අකාසි. භගවා අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා අද්දස, දිස්වා ච ඉතො කප්පසතසහස්සස්ස අච්චයෙන ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තදා ත්වං දබ්බො නාම මල්ලපුත්තො හුත්වා ජාතියා සත්තවස්සො නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකරිස්සසි, ඉමඤ්ච ඨානන්තරං ලච්ඡසී''ති බ්‍යාකාසි. සො තතොපභුති දානසීලාදීනි පූරයමානො දෙවමනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ තෙන භගවතා බ්‍යාකතසදිසමෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අථස්ස රහොගතස්ස ''කින්නු ඛො අහං සඞ්ඝස්ස වෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍ය''න්ති චින්තයතො තාය පුබ්බපත්ථනාය චොදිතත්තා ඉමානි ද්වෙ ඨානානි පටිභංසූති.

අථස්ස එතදහොසි – ''අහං ඛො අනිස්සරොස්මි අත්තනි, සත්ථාරා සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසාමි, සචෙ මං භගවා අනුජානිස්සති , ඉමානි ද්වෙ ඨානානි සමාදියිස්සාමී''ති භගවතො සන්තිකං අගමාසි. තෙන වුත්තං – ''අථ ඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො…පෙ.… භත්තානි ච උද්දිසිතු''න්ති. අථ නං භගවා ''සාධු සාධු දබ්බා''ති සම්පහංසෙත්වා යස්මා අරහති එවරූපො අගතිගමනපරිබාහිරො භික්ඛු ඉමානි ද්වෙ ඨානානි විචාරෙතුං, තස්මා **''තෙන හි ත්වං දබ්බ සඞ්ඝස්ස සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤපෙහි භත්තානි ච උද්දිසා''**ති ආහ. **භගවතො පච්චස්සොසීති** භගවතො වචනං පතිඅස්සොසි අභිමුඛො අස්සොසි, සම්පටිච්ඡීති වුත්තං හොති.

පඨමං දබ්බො යාචිතබ්බොති කස්මා භගවා යාචාපෙති? ගරහමොචනත්ථං. පස්සති හි භගවා ''අනාගතෙ දබ්බස්ස ඉමං ඨානං නිස්සාය මෙත්තියභුම්මජකානං වසෙන මහාඋපද්දවො උප්පජ්ජිස්සති, තත්‍ර කෙචි ගරහිස්සන්ති 'අයං තුණ්හීභූතො අත්තනො කම්මං අකත්වා කස්මා ඊදිසං ඨානං විචාරෙතී'ති. තතො අඤ්ඤෙ වක්ඛන්ති 'කො ඉමස්ස දොසො එතෙහෙව යාචිත්වා ඨපිතො'ති එවං ගරහතො මුච්චිස්සතී''ති. එවං ගරහමොචනත්ථං යාචාපෙත්වාපි පුන යස්මා අසම්මතෙ භික්ඛුස්මිං සඞ්ඝමජ්ඣෙ කිඤ්චි කථයමානෙ ඛියනධම්මො උප්පජ්ජති ''අයං කස්මා සඞ්ඝමජ්ඣෙ උච්චාසද්දං කරොති, ඉස්සරියං දස්සෙතී''ති. සම්මතෙ පන කථෙන්තෙ ''මායස්මන්තො කිඤ්චි අවචුත්ථ, සම්මතො අයං, කථෙතු යථාසුඛ''න්ති වත්තාරො භවන්ති. අසම්මතඤ්ච අභූතෙන අබ්භාචික්ඛන්තස්ස ලහුකා ආපත්ති හොති දුක්කටමත්තා. සම්මතං පන අබ්භාචික්ඛතො ගරුකතරා පාචිත්තියාපත්ති හොති. අථ සම්මතො භික්ඛු ආපත්තියා ගරුකභාවෙන වෙරීහිපි දුප්පධංසියතරො හොති, තස්මා තං ආයස්මන්තං සම්මන්නාපෙතුං **''බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා''**තිආදිමාහ. කිං පන ද්වෙ සම්මුතියො එකස්ස දාතුං වට්ටන්තීති? න කෙවලං ද්වෙ, සචෙ පහොති, තෙරසාපි දාතුං වට්ටන්ති. අප්පහොන්තානං පන එකාපි ද්වින්නං වා තිණ්ණං වා දාතුං වට්ටති.

382. **සභාගානන්ති** ගුණසභාගානං, න මිත්තසන්ථවසභාගානං. තෙනෙවාහ ''යෙ තෙ භික්ඛූ සුත්තන්තිකා තෙසං එකජ්ඣ''න්තිආදි . යාවතිකා හි සුත්තන්තිකා හොන්ති, තෙ උච්චිනිත්වා එකතො තෙසං අනුරූපමෙව සෙනාසනං පඤ්ඤපෙති; එවං සෙසානං. **කායදළ්හීබහුලාති** කායස්ස දළ්හීභාවකරණබහුලා, කායපොසනබහුලාති අත්ථො. **ඉමායපිමෙ ආයස්මන්තො රතියාති** ඉමාය සග්ගමග්ගස්ස තිරච්ඡානභූතාය තිරච්ඡානකථාරතියා. **අච්ඡිස්සන්තීති** විහරිස්සන්ති.

තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා තෙනෙවාලොකෙනාති තෙජොකසිණචතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අභිඤ්ඤාඤාණෙන අඞ්ගුලිජලනං අධිට්ඨාය තෙනෙව තෙජොධාතුසමාපත්තිජනිතෙන අඞ්ගුලිජාලාලොකෙනාති අත්ථො. අයං පන ථෙරස්ස ආනුභාවො නචිරස්සෙව සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි, තං සුත්වා ඉද්ධිපාටිහාරියං දට්ඨුකාමා **අපිසු භික්ඛූ සඤ්චිච්ච විකාලෙ ආගච්ඡන්ති. තෙ සඤ්චිච්ච දූරෙ අපදිසන්තීති** ජානන්තාව දූරෙ අපදිසන්ති. කථං? **''අම්හාකං ආවුසො දබ්බ ගිජ්ඣකූටෙ''**ති ඉමිනා නයෙන.

අඞ්ගුලියා ජලමානාය පුරතො පුරතො ගච්ඡතීති සචෙ එකො භික්ඛු හොති, සයමෙව ගච්ඡති. සචෙ බහූ හොන්ති, බහූ අත්තභාවෙ නිම්මිනාති. සබ්බෙ අත්තනා සදිසා එව සෙනාසනං පඤ්ඤපෙන්ති.

අයං මඤ්චොතිආදීසු පන ථෙරෙ ''අයං මඤ්චො''ති වදන්තෙ නිම්මිතාපි අත්තනො අත්තනො ගතගතට්ඨානෙ ''අයං මඤ්චො''ති වදන්ති; එවං සබ්බපදෙසු. අයඤ්හි නිම්මිතානං ධම්මතා –

''එකස්මිං භාසමානස්මිං, සබ්බෙ භාසන්ති නිම්මිතා;
එකස්මිං තුණ්හිමාසීනෙ, සබ්බෙ තුණ්හී භවන්ති තෙ''ති.

යස්මිං පන විහාරෙ මඤ්චපීඨාදීනි න පරිපූරන්ති, තස්මිං අත්තනො ආනුභාවෙන පූරෙන්ති. තෙන නිම්මිතානං අවත්ථුකවචනං න හොති.

සෙනාසනං පඤ්ඤපෙත්වා පුනදෙව වෙළුවනං පච්චාගච්ඡතීති තෙහි සද්ධිං ජනපදකථං කථෙන්තො න නිසීදති, අත්තනො වසනට්ඨානමෙව පච්චාගච්ඡති.

383. **මෙත්තියභූමජකාති** මෙත්තියො චෙව භූමජකො ච, ඡබ්බග්ගියානං අග්ගපුරිසා එතෙ. **ලාමකානි ච භත්තානීති** සෙනාසනානි තාව නවකානං ලාමකානි පාපුණන්තීති අනච්ඡරියමෙතං. භත්තානි පන සලාකායො පච්ඡියං වා චීවරභොගෙ වා පක්ඛිපිත්වා ආලොළෙත්වා එකමෙකං උද්ධරිත්වා පඤ්ඤාපෙන්ති, තානිපි තෙසං මන්දපුඤ්ඤතාය ලාමකානි සබ්බපච්ඡිමානෙව පාපුණන්ති. යම්පි එකචාරිකභත්තං හොති, තම්පි එතෙසං පත්තදිවසෙ ලාමකං වා හොති, එතෙ වා දිස්වාව පණීතං අදත්වා ලාමකමෙව දෙන්ති.

අභිසඞ්ඛාරිකන්ති නානාසම්භාරෙහි අභිසඞ්ඛරිත්වා කතං සුසජ්ජිතං, සුසම්පාදිතන්ති අත්ථො. **කණාජකන්**ති සකුණ්ඩකභත්තං. **බිලඞ්ගදුතියන්**ති කඤ්ජිකදුතියං.

කල්‍යාණභත්තිකොති කල්‍යාණං සුන්දරං අතිවිය පණීතං භත්තමස්සාති කල්‍යාණභත්තිකො, පණීතදායකත්තා භත්තෙනෙව පඤ්ඤාතො. **චතුක්කභත්තං දෙතීති** චත්තාරි භත්තානි දෙති, තද්ධිතවොහාරෙන පන ‘‘චතුක්කභත්ත’’න්ති වුත්තං. **උපතිට්ඨිත්වා පරිවිසතීති** සබ්බකම්මන්තෙ විස්සජ්ජෙත්වා මහන්තං පූජාසක්කාරං කත්වා සමීපෙ ඨත්වා පරිවිසති. **ඔදනෙන පුච්ඡන්තීති** ඔදනහත්ථා උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කිං භන්තෙ ඔදනං දෙමා’’ති පුච්ඡන්ති, එවං කරණත්ථෙයෙව කරණවචනං හොති. එස නයො සූපාදීසු.

ස්වාතනායාති ස්වෙ භවො භත්තපරිභොගො ස්වාතනො තස්සත්ථාය, ස්වාතනාය ස්වෙ කත්තබ්බස්ස භත්තපරිභොගස්සත්ථායාති වුත්තං හොති. **උද්දිට්ඨං හොතීති** පාපෙත්වා දින්නං හොති. **මෙත්තියභූමජකානං බො ගහපතීති** ඉදං ථෙරො අසමන්නාහරිත්වා ආහ. එවංබලවතී හි තෙසං මන්දපුඤ්ඤතා, යං සතිවෙපුල්ලප්පත්තානම්පි අසමන්නාහාරො හොති. **යෙ ජෙති** එත්ථ **ජෙති** දාසිං ආලපති.

හියො ඛො ආවුසො අම්හාකන්ති රත්තිං සම්මන්තයමානා අතීතං දිවසභාගං සන්ධාය ‘‘හියො’’ති වදන්ති. **න චිත්තරූපන්**ති න චිත්තානුරූපං, යථා පුබ්බෙ යත්තකං ඉච්ඡන්ති, තත්තකං සුපන්ති, න එවං සුපිංසු, අප්පකමෙව සුපිංසූති වුත්තං හොති.

බහාරාමකොට්ඨකෙති වෙළුවනවිහාරස්ස බහිද්වාරකොට්ඨකෙ. **පත්තක්ඛන්ධාති** පතිතක්ඛන්ධා ඛන්ධට්ඨිකං නාමෙත්වා නිසින්නා. **පජ්ඣායන්තාති** පධූපායන්තා.

යතො නිවාතං තතො සවාතන්ති යත්ථ නිවාතං අප්පකොපි වාතො නත්ථි, තත්ථ මහාවාතො උට්ඨිතොති අධිප්පායො. **උදකං මඤ්ඤෙ ආදිත්තන්**ති උදකං විය ආදිත්තං.

384. **සරසි ත්වං දබ්බ එවරූපං කත්තාති** ත්වං දබ්බ එවරූපං කත්තා සරසි. අථ වා සරසි ත්වං දබ්බ එවරූපං යථායං භික්ඛුනී ආහ, කත්තා ධාසි එවරූපං, යථායං භික්ඛුනී ආහාති එවං යොජෙත්වාපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යෙ පන ‘‘කත්වා’’ති පඨන්ති තෙසං උජුකමෙව.

යථා මං භන්තෙ භගවා ජානාතීති ථෙරො කිං දස්සෙති. භගවා භන්තෙ සබ්බඤ්ඤූ, අහඤ්ච ඛීණාසවො, නත්ථි මය්හං වත්ථුපටිසෙවනා, තං මං භගවා ජානාති, තත්‍රාහං කිං වක්ඛාමි, යථා මං භගවා ජානාති තථෙවාහං දට්ඨබ්බොති.

න ඛො දබ්බ දබ්බා එවං නිබ්බෙඨෙන්තීති එත්ථ න ඛො දබ්බ පණ්ඩිතා යථා ත්වං පරප්පච්චයෙන නිබ්බෙඨෙසි, එවං නිබ්බෙඨෙන්ති; අපි ච ඛො යදෙව සාමං ඤාතං තෙන නිබ්බෙඨෙන්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. **සචෙ තයා කතං කතන්**ති ඉමිනා කිං දස්සෙති? න හි සක්කා පරිසබලෙන වා පක්ඛුපත්ථම්භෙන වා අකාරකො කාරකො කාතුං, කාරකො වා අකාරකො කාතුං, තස්මා යං සයං කතං වා අකතං වා තදෙව වත්තබ්බන්ති දස්සෙති. කස්මා පන භගවා ජානන්තොපි ‘‘අහං ජානාමි, ඛීණාසවො ත්වං; නත්ථි තුය්හං දොසො, අයං භික්ඛුනී මුසාවාදිනී’’ති නාවොචාති? පරානුද්දයතාය. සචෙ හි භගවා යං යං ජානාති තං තං වදෙය්‍ය, අඤ්ඤෙන පාරාජිකං ආපන්නෙන පුට්ඨෙන ‘‘අහං ජානාමි ත්වං පාරාජිකො’’ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, තතො සො පුග්ගලො ‘‘අයං පුබ්බෙ දබ්බං මල්ලපුත්තං සුද්ධං කත්වා ඉදානි මං අසුද්ධං කරොති; කස්ස දානි කිං වදාමි, යත්‍ර සත්ථාපි සාවකෙසු ඡන්දාගතිං ගච්ඡති; කුතො ඉමස්ස සබ්බඤ්ඤුභාවො’’ති ආඝාතං බන්ධිත්වා අපායූපගො භවෙය්‍ය, තස්මා භගවා ඉමාය පරානුද්දයතාය ජානන්තොපි නාවොච.

කිඤ්ච භියො උපවාදපරිවජ්ජනතොපි නාවොච. යදි හි භගවා එවං වදෙය්‍ය, එවං උපවාදො භවෙය්‍ය ‘‘දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස වුට්ඨානං නාම භාරියං, සම්මාසම්බුද්ධං පන සක්ඛිං ලභිත්වා වුට්ඨිතො’’ති. ඉදඤ්ච වුට්ඨානලක්ඛණං මඤ්ඤමානා ‘‘බුද්ධකාලෙපි සක්ඛිනා සුද්ධි වා අසුද්ධි වා හොති මයං ජානාම, අයං පුග්ගලො අසුද්ධො’’ති එවං පාපභික්ඛූ ලජ්ජිම්පි විනාසෙය්‍යුන්ති. අපිච අනාගතෙපි භික්ඛූ ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං චොදෙත්වා සාරෙත්වා ‘‘සචෙ තයා

කතං, ‘කත’න්ති වදෙහී’’ති ලජ්ජිනං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා කම්මං කරිස්සන්තීති විනයලක්ඛණෙ තන්තිං ඨපෙන්තො ‘‘අහං ජානාමී’’ති අවත්වාව ‘‘සචෙ තයා කතං, ‘කත’න්ති වදෙහී’’ති ආහ.

නාභිජානාමි සුපිනන්තෙනපි මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතාති සුපිනන්තෙනපි මෙථුනං ධම්මං න අභිජානාමි, න පටිසෙවිතා අහන්ති වුත්තං හොති. අථ වා පටිසෙවිතා හුත්වා සුපිනන්තෙනපි මෙථුනං ධම්මං න ජානාමීති වුත්තං හොති. යෙ පන ‘‘පටිසෙවිත්වා’’ති පඨන්ති තෙසං උජුකමෙව. **පගෙව ජාගරොති** ජාගරන්තො පන පඨමංයෙව න ජානාමීති.

තෙන හි භික්ඛවෙ මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථාති යස්මා දබ්බස්ස ච ඉමිස්සා ච වචනං න සමෙති තස්මා මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථාති වුත්තං හොති.

තත්ථ **තිස්සො නාසනා** – ලිඞ්ගනාසනා, සංවාසනාසනා, දණ්ඩකම්මනාසනාති. තාසු ‘‘දූසකො නාසෙතබ්බො’’ති (පාරා. 66) අයං **‘‘ලිඞ්ගනාසනා’’**. ආපත්තියා අදස්සනෙ වා අප්පටිකම්මෙ වා පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ වා උක්ඛෙපනීයකම්මං කරොන්ති, අයං **‘‘සංවාසනාසනා’’**. ‘‘චර පිරෙ විනස්සා’’ති (පාචි. 429) දණ්ඩකම්මං කරොන්ති, අයං **‘‘දණ්ඩකම්මනාසනා’’**. ඉධ පන ලිඞ්ගනාසනං සන්ධායාහ – ‘‘මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා’’ති.

ඉමෙ ච භික්ඛූ අනුයුඤ්ජථාති ඉමිනා ඉමං දීපෙති ‘‘අයං භික්ඛුනී අත්තනො ධම්මතාය අකාරිකා අද්ධා අඤ්ඤෙහි උය්යොජිතා, තස්මා යෙහි උය්යොජිතා ඉමෙ භික්ඛූ අනුයුඤ්ජථ ගවෙසථ ජානාථා’’ති.

කිං පන භගවතා මෙත්තියා භික්ඛුනී පටිඤ්ඤාය නාසිතා අප්පටිඤ්ඤාය නාසිතාති, කිඤ්චෙත්ථ යදි තාව පටිඤ්ඤාය නාසිතා, ථෙරො කාරකො හොති සදොසො? අථ අප්පටිඤ්ඤාය, ථෙරො අකාරකො හොති නිද්දොසො.

භාතියරාජකාලෙපි මහාවිහාරවාසීනඤ්ච අභයගිරිවාසීනඤ්ච ථෙරානං ඉමස්මිංයෙව පදෙ විවාදො අහොසි. අභයගිරිවාසිනොපි අත්තනො සුත්තං වත්වා ‘‘තුම්හාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො හොතී’’ති වදන්ති. මහාවිහාරවාසිනොපි අත්තනො සුත්තං වත්වා ‘‘තුම්හාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො හොතී’’ති වදන්ති. පඤ්හො න ඡිජ්ජති. රාජා සුත්වා ථෙරෙ සන්නිපාතෙත්වා දීඝකාරායනං නාම බ්‍රාහ්මණජාතියං අමච්චං ‘‘ථෙරානං කථං සුණාහී’’ති ආණාපෙසි. අමච්චො කිර පණ්ඩිතො භාසන්තරකුසලො සො ආහ – ‘‘වදන්තු තාව ථෙරා සුත්ත’’න්ති. තතො අභයගිරිථෙරා අත්තනො සුත්තං වදිංසු – ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, මෙත්තියං භික්ඛුනිං සකාය පටිඤ්ඤාය නාසෙථා’’ති. අමච්චො ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො හොති සදොසො’’ති ආහ. මහාවිහාරවාසිනොපි අත්තනො සුත්තං වදිංසු – ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා’’ති. අමච්චො ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං වාදෙ ථෙරො අකාරකො හොති නිද්දොසො’’ති ආහ. කිං පනෙත්ථ යුත්තං? යං පච්ඡා වුත්තං විචාරිතඤ්හෙතං අට්ඨකථාචරියෙහි, භික්ඛු භික්ඛුං අමූලකෙන අන්තිමවත්ථුනා අනුද්ධංසෙති, සඞ්ඝාදිසෙසො; භික්ඛුනිං අනුද්ධංසෙති, දුක්කටං. **කුරුන්දියං** පන ‘‘මුසාවාදෙ පාචිත්තිය’’න්ති වුත්තං.

තත්‍රායං විචාරණා, පුරිමනයෙ තාව අනුද්ධංසනාධිප්පායත්තා දුක්කටමෙව යුජ්ජති. යථා සතිපි මුසාවාදෙ භික්ඛුනො භික්ඛුස්මිං සඞ්ඝාදිසෙසො, සතිපි ච මුසාවාදෙ අසුද්ධං සුද්ධදිට්ඨිනො අක්කොසාධිප්පායෙන වදන්තස්ස ඔමසවාදෙනෙව පාචිත්තියං, න සම්පජානමුසාවාදෙන; එවං ඉධාපි අනුද්ධංසනාධිප්පායත්තා සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියං න යුජ්ජති, දුක්කටමෙව යුත්තං. පච්ඡිමනයෙපි මුසාවාදත්තා පාචිත්තියමෙව යුජ්ජති, වචනප්පමාණතො හි අනුද්ධංසනාධිප්පායෙන භික්ඛුස්ස භික්ඛුස්මිං සඞ්ඝාදිසෙසො. අක්කොසාධිප්පායස්ස ච ඔමසවාදො. භික්ඛුස්ස පන භික්ඛුනියා දුක්කටන්තිවචනං නත්ථි, සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියන්ති වචනමත්ථි, තස්මා පාචිත්තියමෙව යුජ්ජති.

තත්‍ර පන ඉදං උපපරික්ඛිතබ්බං – ‘‘අනුද්ධංසනාධිප්පායෙ අසති පාචිත්තියං, තස්මිං සති කෙන භවිතබ්බ’’න්ති? තත්‍ර යස්මා මුසා භණන්තස්ස පාචිත්තියෙ සිද්ධෙපි අමූලකෙන සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසනෙ විසුං පාචිත්තියං වුත්තං, තස්මා අනුද්ධංසනාධිප්පායෙ සති සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියස්ස ඔකාසො න දිස්සති, න ච සක්කා අනුද්ධංසෙන්තස්ස අනාපත්තියා භවිතුන්ති පුරිමනයොවෙත්ථ පරිසුද්ධතරො ඛායති. තථා භික්ඛුනී භික්ඛුනිං අමූලකෙන අන්තිමවත්ථුනා අනුද්ධංසෙති සඞ්ඝාදිසෙසො, භික්ඛුං අනුද්ධංසෙති දුක්කටං, තත්‍ර සඞ්ඝාදිසෙසො වුට්ඨානගාමී දුක්කටං, දෙසනාගාමී එතෙහි නාසනා නත්ථි. යස්මා පන සා පකතියාව දුස්සීලා පාපභික්ඛුනී ඉදානි ච සයමෙව ‘‘දුස්සීලාම්හී’’ති වදති තස්මා නං භගවා අසුද්ධත්තායෙව නාසෙසීති.

අථ ඛො මෙත්තියභූමජකාති එවං ‘‘මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථ, ඉමෙ ච භික්ඛූ අනුයුඤ්ජථා’’ති වත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං පවිට්ඨෙ භගවති තෙහි භික්ඛූහි ‘‘දෙථ දානි ඉමිස්සා සෙතකානී’’ති නාසියමානං තං භික්ඛුනිං දිස්වා තෙ භික්ඛූ තං මොචෙතුකාමතාය අත්තනො අපරාධං ආවිකරිංසු, එතමත්ථං දස්සෙතුං **‘‘අථ ඛො මෙත්තියභූමජකා’’**තිආදි වුත්තං.

385-6. **දුට්ඨො දොසොති** දූසිතො චෙව දූසකො ච. උප්පන්නෙ හි දොසෙ පුග්ගලො තෙන දොසෙන දූසිතො හොති පකතිභාවං ජහාපිතො, තස්මා ‘‘දුට්ඨො’’ති වුච්චති. පරඤ්ච දූසෙති විනාසෙති, තස්මා ‘‘දොසො’’ති වුච්චති. ඉති

‘‘දුට්ඨො දොසො’’ති එකස්සෙවෙතං පුග්ගලස්ස ආකාරනානත්තෙන නිද්දෙසො, තෙන වුත්තං ‘‘දුට්ඨො දොසොති දූසිතො චෙව දූසකො චා’’ති තත්ථ සද්දලක්ඛණං පරියෙසිතබ්බං. යස්මා පන සො ‘‘දුට්ඨො දොසො’’ති සඞ්ඛ්‍යං ගතො පටිඝසමඞ්ගීපුග්ගලො කුපිතාදිභාවෙ ඨිතොව හොති, තෙනස්ස පදභාජනෙ **‘‘කුපිතො’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **කුපිතොති** කුප්පභාවං පකතිතො චවනභාවං පත්තො. **අනත්තමනොති** න සකමනො අත්තනො වසෙ අට්ඨිතචිත්තො; අපිච පීතිසුඛෙහි න අත්තමනො න අත්තචිත්තොති අනත්තමනො. **අනභිරද්ධොති** න සුඛිතො න වා පසාදිතොති අනභිරද්ධො. පටිඝෙන ආහතං චිත්තමස්සාති **ආහතචිත්තො**. චිත්තථද්ධභාවචිත්තකචවරසඞ්ඛාතං පටිඝඛිලං ජාතමස්සාති **ඛිලජාතො. අප්පතීතොති** නප්පතීතො පීතිසුඛාදීහි වජ්ජිතො, න අභිසටොති අත්ථො. පදභාජනෙ පන යෙසං ධම්මානං වසෙන අප්පතීතො හොති, තෙ දස්සෙතුං **‘‘තෙන ච කොපෙනා’’**තිආදි වුත්තං.

තත්ථ **තෙන ච කොපෙනාති** යෙන දුට්ඨොති ච කුපිතොති ච වුත්තො උභයම්පි හෙතං පකතිභාවං ජහාපනතො එකාකාරං හොති. **තෙන ච දොසෙනාති** යෙන ‘‘දොසො’’ති වුත්තො. ඉමෙහි ද්වීහි සඞ්ඛාරක්ඛන්ධමෙව දස්සෙති.

තාය ච අනත්තමනතායාති යාය ‘‘අනත්තමනො’’ති වුත්තො. **තාය ච අනභිරද්ධියාති** යාය ‘‘අනභිරද්ධො’’ති වුත්තො. ඉමෙහි ද්වීහි වෙදනාක්ඛන්ධං දස්සෙති.

අමූලකෙන පාරාජිකෙනාති එත්ථ නාස්ස මූලන්ති අමූලකං, තං පනස්ස අමූලකත්තං යස්මා චොදකවසෙන අධිප්පෙතං, න චුදිතකවසෙන. තස්මා තමත්ථං දස්සෙතුං පදභාජනෙ ‘‘අමූලකං නාම අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඞ්කිත’’න්ති ආහ. තෙන ඉමං දීපෙති ‘‘යං පාරාජිකං චොදකෙන චුදිතකම්හි පුග්ගලෙ නෙව දිට්ඨං න සුතං න පරිසඞ්කිතං ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඞ්කාසඞ්ඛාතානං මූලානං අභාවතො අමූලකං නාම, තං පන සො ආපන්නො වා හොතු අනාපන්නො වා එතං ඉධ අප්පමාණ’’න්ති.

තත්ථ **අදිට්ඨං** නාම අත්තනො පසාදචක්ඛුනා වා දිබ්බචක්ඛුනා වා අදිට්ඨං. **අසුතං** නාම තථෙව කෙනචි වුච්චමානං න සුතං. **අපරිසඞ්කිතං** නාම චිත්තෙන අපරිසඞ්කිතං.

‘‘දිට්ඨං’’ නාම අත්තනා වා පරෙන වා පසාදචක්ඛුනා වා දිබ්බචක්ඛුනා වා දිට්ඨං. **‘‘සුතං’’** නාම තථෙව සුතං. **‘‘පරිසඞ්කිත’’මිපි** අත්තනා වා පරෙන වා පරිසඞ්කිතං. තත්ථ අත්තනා දිට්ඨං දිට්ඨමෙව, පරෙහි දිට්ඨං අත්තනා සුතං, පරෙහි සුතං, පරෙහි පරිසඞ්කිතන්ති ඉදං පන සබ්බම්පි අත්තනා සුතට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති.

පරිසඞ්කිතං පන තිවිධං – දිට්ඨපරිසඞ්කිතං, සුතපරිසඞ්කිතං, මුතපරිසඞ්කිතන්ති. තත්ථ දිට්ඨපරිසඞ්කිතං නාම එකො භික්ඛු උච්චාරපස්සාවකම්මෙන ගාමසමීපෙ එකං ගුම්බං පවිට්ඨො, අඤ්ඤතරාපි ඉත්ථී කෙනචිදෙව කරණීයෙන තං ගුම්බං පවිසිත්වා නිවත්තා, නාපි භික්ඛු ඉත්ථිං අද්දස; න ඉත්ථී භික්ඛුං, අදිස්වාව උභොපි යථාරුචිං පක්කන්තා, අඤ්ඤතරො භික්ඛු උභින්නං තතො නික්ඛමනං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘අද්ධා ඉමෙසං කතං වා කරිස්සන්ති වා’’ති පරිසඞ්කති, ඉදං දිට්ඨපරිසඞ්කිතං නාම.

සුතපරිසඞ්කිතං නාම ඉධෙකච්චො අන්ධකාරෙ වා පටිච්ඡන්නෙ වා ඔකාසෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං භික්ඛුනො තාදිසං පටිසන්ථාරවචනං සුණාති, සමීපෙ අඤ්ඤං විජ්ජමානම්පි ‘‘අත්ථී නත්ථී’’ති න ජානාති, සො ‘‘අද්ධා ඉමෙසං කතං වා කරිස්සන්ති වා’’ති පරිසඞ්කති, ඉදං සුතපරිසඞ්කිතං නාම.

මුතපරිසඞ්කිතං නාම සම්බහුලා ධුත්තා රත්තිභාගෙ පුප්ඵගන්ධමංසසුරාදීනි ගහෙත්වා ඉත්ථීහි සද්ධිං එකං පච්චන්තවිහාරං ගන්ත්වා මණ්ඩපෙ වා භොජනසාලාදීසු වා යථාසුඛං කීළිත්වා පුප්ඵාදීනි විකිරිත්වා ගතා, පුනදිවසෙ භික්ඛූ තං විප්පකාරං දිස්වා ‘‘කස්සිදං කම්ම’’න්ති විචිනන්ති. තත්‍ර ච කෙනචි භික්ඛුනා පගෙව වුට්ඨහිත්වා වත්තසීසෙන මණ්ඩපං වා භොජනසාලං වා පටිජග්ගන්තෙන පුප්ඵාදීනි ආමට්ඨානි හොන්ති, කෙනචි උපට්ඨාකකුලතො ආභතෙහි පුප්ඵාදීහි පූජා කතා හොති, කෙනචි භෙසජ්ජත්ථං අරිට්ඨං පීතං හොති, අථ තෙ ‘‘කස්සිදං කම්ම’’න්ති විචිනන්තා භික්ඛූ තෙසං හත්ථගන්ධඤ්ච මුඛගන්ධඤ්ච ඝායිත්වා තෙ භික්ඛූ පරිසඞ්කන්ති, ඉදං මුතපරිසඞ්කිතං නාම.

තත්ථ දිට්ඨං අත්ථි සමූලකං, අත්ථි අමූලකං; දිට්ඨමෙව අත්ථි සඤ්ඤාසමූලකං, අත්ථි සඤ්ඤාඅමූලකං. එස නයො සුතෙපි. පරිසඞ්කිතෙ පන දිට්ඨපරිසඞ්කිතං අත්ථි සමූලකං, අත්ථි අමූලකං; දිට්ඨපරිසඞ්කිතමෙව අත්ථි සඤ්ඤාසමූලකං , අත්ථි සඤ්ඤාඅමූලකං. එස නයො සුතමුතපරිසඞ්කිතෙසු. තත්ථ දිට්ඨං සමූලකං නාම පාරාජිකං ආපජ්ජන්තං දිස්වාව ‘‘දිට්ඨො මයා’’ති වදති, අමූලකං නාම පටිච්ඡන්නොකාසතො නික්ඛමන්තං දිස්වා වීතික්කමං අදිස්වා ‘‘දිට්ඨො මයා’’ති වදති. දිට්ඨමෙව සඤ්ඤාසමූලකං නාම දිස්වාව දිට්ඨසඤ්ඤී හුත්වා චොදෙති, සඤ්ඤාඅමූලකං නාම පුබ්බෙ පාරාජිකවීතික්කමං දිස්වා පච්ඡා අදිට්ඨසඤ්ඤී ජාතො, සො සඤ්ඤාය අමූලකං කත්වා ‘‘දිට්ඨො මයා’’ති චොදෙති. එතෙන නයෙන සුතමුතපරිසඞ්කිතානිපි විත්ථාරතො වෙදිතබ්බානි. එත්ථ ච සබ්බප්පකාරෙණාපි සමූලකෙන වා සඤ්ඤාසමූලකෙන වා චොදෙන්තස්ස අනාපත්ති, අමූලකෙන වා පන සඤ්ඤාඅමූලකෙන වා චොදෙන්තස්සෙව ආපත්ති.

අනුද්ධංසෙය්‍යාති ධංසෙය්‍ය පධංසෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය. තං පන අනුද්ධංසනං යස්මා අත්තනා චොදෙන්තොපි පරෙන චොදාපෙන්තොපි කරොතියෙව, තස්මාස්ස පදභාජනෙ ‘‘චොදෙති වා චොදාපෙති වා’’ති වුත්තං.

තත්ථ **චොදෙතීති** ‘‘පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසී’’තිආදීහි වචනෙහි සයං චොදෙති, තස්ස වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසො. **චොදාපෙතීති** අත්තනා සමීපෙ ඨත්වා අඤ්ඤං භික්ඛුං ආණාපෙති, සො තස්ස වචනෙන තං චොදෙති, චොදාපකස්සෙව වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසො. අථ සොපි ‘‘මයා දිට්ඨං සුතං අත්ථී’’ති චොදෙති, ද්වින්නම්පි ජනානං වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසො.

චොදනාප්පභෙදකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ එකවත්ථුඑකචොදකාදිචතුක්කං තාව වෙදිතබ්බං. තත්ථ එකො භික්ඛු එකං භික්ඛුං එකෙන වත්ථුනා චොදෙති, ඉමිස්සා චොදනාය එකං වත්ථු එකො චොදකො. සම්බහුලා එකං එකවත්ථුනා චොදෙන්ති, පඤ්චසතා මෙත්තියභූමජකප්පමුඛා ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ ආයස්මන්තං දබ්බං මල්ලපුත්තමිව, ඉමිස්සා චොදනාය එකං වත්ථු නානාචොදකා. එකො භික්ඛු එකං භික්ඛුං සම්බහුලෙහි වත්ථූහි චොදෙති, ඉමිස්සා චොදනාය නානාවත්ථූනි එකො චොදකො. සම්බහුලා සම්බහුලෙ සම්බහුලෙහි වත්ථූහි චොදෙන්ති, ඉමිස්සා චොදනාය නානාවත්ථූනි නානාචොදකා.

චොදෙතුං පන කො ලභති, කො න ලභතීති? දුබ්බලචොදකවචනං තාව ගහෙත්වා කොචි න ලභති. දුබ්බලචොදකො නාම සම්බහුලෙසු කථාසල්ලාපෙන නිසින්නෙසු එකො එකං ආරබ්භ අනොදිස්සකං කත්වා පාරාජිකවත්ථුං කථෙති, අඤ්ඤො තං සුත්වා ඉතරස්ස ගන්ත්වා ආරොචෙති. සො තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ත්වං කිර මං ඉදඤ්චිදඤ්ච වදසී’’ති වදති. සො ‘‘නාහං එවරූපං ජානාමි, කථාපවත්තියං පන මයා අනොදිස්සකං කත්වා වුත්තමත්ථි, සචෙ අහං තව ඉමං දුක්ඛුප්පත්තිං ජානෙය්‍යං, එත්තකම්පි න කථෙය්‍ය’’න්ති අයං දුබ්බලචොදකො. තස්සෙතං කථාසල්ලාපං ගහෙත්වා තං භික්ඛුං කොචි චොදෙතුං න ලභති. එතං පන අග්ගහෙත්වා සීලසම්පන්නො භික්ඛු භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා සීලසම්පන්නා ච භික්ඛුනී භික්ඛුනීමෙව චොදෙතුං ලභතීති **මහාපදුමත්ථෙරො** ආහ. **මහාසුමත්ථෙරො** පන ‘‘පඤ්චපි සහධම්මිකා ලභන්තී’’ති ආහ. **ගොදත්තත්ථෙරො** පන ‘‘න කොචි න ලභතී’’ති වත්වා ‘‘භික්ඛුස්ස සුත්වා චොදෙති, භික්ඛුනියා සුත්වා චොදෙති…පෙ…. තිත්ථියසාවකානං සුත්වා චොදෙතී’’ති ඉදං සුත්තමාහරි. තිණ්ණම්පි ථෙරානං වාදෙ චුදිතකස්සෙව පටිඤ්ඤාය කාරෙතබ්බො.

අයං පන චොදනා නාම දූතං වා පණ්ණං වා සාසනං වා පෙසෙත්වා චොදෙන්තස්ස සීසං න එති, පුග්ගලස්ස පන සමීපෙ ඨත්වාව හත්ථමුද්දාය වා වචීභෙදෙන වා චොදෙන්තස්සෙව සීසං එති. සික්ඛාපච්චක්ඛානමෙව හි හත්ථමුද්දාය සීසං න එති, ඉදං පන අනුද්ධංසනං අභූතාරොචනඤ්ච එතියෙව. යො පන ද්වින්නං ඨිතට්ඨානෙ එකං නියමෙත්වා චොදෙති, සො චෙ ජානාති, සීසං එති. ඉතරො ජානාති, සීසං න එති. ද්වෙපි නියමෙත්වා චොදෙති, එකො වා ජානාතු ද්වෙ වා, සීසං එතියෙව. එසව නයො සම්බහුලෙසු. තඞ්ඛණෙයෙව ච ජානනං නාම දුක්කරං, සමයෙන ආවජ්ජිත්වා ඤාතෙ පන ඤාතමෙව හොති. පච්ඡා චෙ ජානාති, සීසං න එති. සික්ඛාපච්චක්ඛානං අභූතාරොචනං දුට්ඨුල්ලවාචා-අත්තකාම-දුට්ඨදොසභූතාරොචනසික්ඛාපදානීති සබ්බානෙව හි ඉමානි එකපරිච්ඡෙදානි.

එවං කායවාචාවසෙන චායං දුවිධාපි චොදනා. පුන දිට්ඨචොදනා, සුතචොදනා, පරිසඞ්කිතචොදනාති තිවිධා හොති. අපරාපි චතුබ්බිධා හොති – සීලවිපත්තිචොදනා, ආචාරවිපත්තිචොදනා, දිට්ඨිවිපත්තිචොදනා, ආජීවවිපත්තිචොදනාති. තත්ථ ගරුකානං ද්වින්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං වසෙන සීලවිපත්තිචොදනා වෙදිතබ්බා. අවසෙසානං වසෙන ආචාරවිපත්තිචොදනා, මිච්ඡාදිට්ඨිඅන්තග්ගාහිකදිට්ඨිවසෙන දිට්ඨිවිපත්තිචොදනා, ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානං ඡන්නං සික්ඛාපදානං වසෙන ආජීවවිපත්තිචොදනා වෙදිතබ්බා.

අපරාපි චතුබ්බිධා හොති – වත්ථුසන්දස්සනා, ආපත්තිසන්දස්සනා, සංවාසපටික්ඛෙපො, සාමීචිපටික්ඛෙපොති. තත්ථ **වත්ථුසන්දස්සනා** නාම ‘‘ත්වං මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්ථ, අදින්නං ආදියිත්ථ, මනුස්සං ඝාතයිත්ථ, අභූතං ආරොචයිත්ථා’’ති එවං පවත්තා. **ආපත්තිසන්දස්සනා** නාම ‘‘ත්වං මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තිං ආපන්නො’’ති එවමාදිනයප්පවත්තා. **සංවාසපටික්ඛෙපො** නාම ‘‘නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා පවාරණා වා සඞ්ඝකම්මං වා’’ති එවං පවත්තො; එත්තාවතා පන සීසං න එති, ‘‘අස්සමණොසි අසක්‍යපුත්තියොසී’’තිආදිවචනෙහි සද්ධිං ඝටිතෙයෙව සීසං එති. **සාමීචිපටික්ඛෙපො** නාම අභිවාදන-පච්චුට්ඨාන-අඤ්ජලිකම්ම-බීජනාදිකම්මානං අකරණං. තං පටිපාටියා වන්දනාදීනි කරොතො එකස්ස අකත්වා සෙසානං කරණකාලෙ වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච චොදනා නාම හොති, ආපත්ති පන සීසං න එති. ‘‘කස්මා මම වන්දනාදීනි න කරොසී’’ති පුච්ඡිතෙ පන ‘‘අස්සමණොසි අසක්‍යපුත්තියොසී’’තිආදිවචනෙහි සද්ධිං ඝටිතෙයෙව සීසං එති. යාගුභත්තාදිනා පන යං ඉච්ඡති තං ආපුච්ඡති, න තාවතා චොදනා හොති.

අපරාපි **පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ** ‘‘එකං, භික්ඛවෙ, අධම්මිකං පාතිමොක්ඛට්ඨපනං එකං ධම්මික’’න්ති ආදිං ‘‘කත්වා යාව දස අධම්මිකානි පාතිමොක්ඛට්ඨපනානි දස ධම්මිකානී’’ති (චූළව. 387) එවං අධම්මිකා පඤ්චපඤ්ඤාස ධම්මිකා පඤ්චපඤ්ඤාසාති දසුත්තරසතං චොදනා වුත්තා. තා දිට්ඨෙන චොදෙන්තස්ස දසුත්තරසතං, සුතෙන චොදෙන්තස්ස දසුත්තරසතං, පරිසඞ්කිතෙන චොදෙන්තස්ස දසුත්තරසතන්ති තිංසානි තීණි සතානි හොන්ති. තානි කායෙන චොදෙන්තස්ස, වාචාය චොදෙන්තස්ස, කායවාචාහි චොදෙන්තස්සාති තිගුණානි කතානි නවුතානි නව

සතානි හොන්ති. තානි අත්තනා චොදෙන්තස්සාපි පරෙන චොදාපෙන්තස්සාපි තත්තකානෙවාති වීසතිඌනානි ද්වෙ සහස්සානි හොන්ති, පුන දිට්ඨාදිභෙදෙ සමූලකාමූලකවසෙන අනෙකසහස්සා චොදනා හොන්තීති වෙදිතබ්බා.

ඉමස්මිං පන ඨානෙ ඨත්වා අට්ඨකථාය ''අත්තාදානං ආදාතුකාමෙන උපාලි භික්ඛුනා පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං අත්තාදානං ආදාතබ්බ''න්ති (චූළව. 398) ච ''චොදකෙන උපාලි භික්ඛුනා පරං චොදෙතුකාමෙන පඤ්ච ධම්මෙ අජ්ඣත්තං පච්චවෙක්ඛිත්වා පරො චොදෙතබ්බො''ති (චූළව. 399) ච එවං උපාලිපඤ්චකාදීසු වුත්තානි බහූනි සුත්තානි ආහරිත්වා අත්තාදානලක්ඛණඤ්ච චොදකවත්තඤ්ච චුදිතකවත්තඤ්ච සඞ්ඝෙන කාතබ්බකිච්චඤ්ච අනුවිජ්ජකවත්තඤ්ච සබ්බං විත්ථාරෙන කථිතං, තං මයං යථාආගතට්ඨානෙයෙව වණ්ණයිස්සාම.

වුත්තප්පභෙදාසු පන ඉමාසු චොදනාසු යාය කායචි චොදනාය වසෙන සඞ්ඝමජ්ඣෙ ඔසටෙ වත්ථුස්මිං චුදිතකචොදකා වත්තබ්බා ''තුම්හෙ අම්හාකං විනිච්ඡයෙන තුට්ඨා භවිස්සථා''ති. සචෙ ''භවිස්සාමා''ති වදන්ති, සඞ්ඝෙන තං අධිකරණං සම්පටිච්ඡිතබ්බං. අථ පන ''විනිච්ඡිනථ තාව, භන්තෙ, සචෙ අම්හාකං ඛමිස්සති, ගණ්හිස්සාමා''ති වදන්ති. ''චෙතියං තාව වන්දථා''තිආදීනි වත්වා දීඝසුත්තං කත්වා විස්සජ්ජිතබ්බං. තෙ චෙ චිරරත්තං කිලන්තා පක්කන්තපරිසා උපච්ඡින්නපක්ඛා හුත්වා පුන යාචන්ති, යාවතතියං පටික්ඛිපිත්වා යදා නිම්මදා හොන්ති තදා නෙසං අධිකරණං විනිච්ඡිනිතබ්බං. විනිච්ඡිනන්තෙහි ච සචෙ අලජ්ජුස්සන්නා හොති, පරිසා උබ්බාහිකාය තං අධිකරණං විනිච්ඡිනිතබ්බං. සචෙ බාලුස්සන්නා හොති පරිසා ''තුම්හාකං සභාගෙ විනයධරෙ පරියෙසථා''ති විනයධරෙ පරියෙසාපෙත්වා යෙන ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන තං අධිකරණං වූපසමති, තථා තං අධිකරණං වූපසමෙතබ්බං.

තත්ථ ච **''ධම්මො''**ති භූතං වත්ථු. **''විනයො''**ති චොදනා සාරණා ච. **''සත්ථුසාසන''**න්ති ඤත්තිසම්පදා ච අනුසාවනසම්පදා ච. තස්මා චොදකෙන වත්ථුස්මිං ආරොපිතෙ චුදිතකො පුච්ඡිතබ්බො ''සන්තමෙතං, නො''ති. එවං වත්ථුං උපපරික්ඛිත්වා භූතෙන වත්ථුනා චොදෙත්වා සාරෙත්වා ච ඤත්තිසම්පදාය අනුසාවනසම්පදාය ච තං අධිකරණං වූපසමෙතබ්බං. තත්‍ර චෙ අලජ්ජී ලජ්ජිං චොදෙති, සො ච අලජ්ජී බාලො හොති අබ්‍යත්තො නාස්ස නයො දාතබ්බො. එවං පන වත්තබ්බො – ''කිම්හි නං චොදෙසී''ති? අද්ධා සො වක්ඛති – ''කිමිදං, භන්තෙ, කිම්හි නං නාමා''ති. ත්වං කිම්හි නම්පි න ජානාසි, න යුත්තං තයා එවරූපෙන බාලෙන පරං චොදෙතුන්ති උය්‍යොජෙතබ්බො නාස්ස අනුයොගො දාතබ්බො. සචෙ පන සො අලජ්ජී පණ්ඩිතො හොති බ්‍යත්තො දිට්ඨෙන වා සුතෙන වා අජ්ඣොත්ථරිත්වා සම්පාදෙතුං සක්කොති එතස්ස අනුයොගං දත්වා ලජ්ජිස්සෙව පටිඤ්ඤාය කම්මං කාතබ්බං.

සචෙ ලජ්ජී අලජ්ජිං චොදෙති, සො ච ලජ්ජී බාලො හොති අබ්‍යත්තො, න සක්කොති අනුයොගං දාතුං. තස්ස නයො දාතබ්බො – ''කිම්හි නං චොදෙසි සීලවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තිආදීසු වා එකිස්සා''ති. කස්මා පන ඉමස්සෙව එවං නයො දාතබ්බො, න ඉතරස්ස? නනු න යුත්තං විනයධරානං අගතිගමනන්ති? න යුත්තමෙව. ඉදං පන අගතිගමනං න හොති, ධම්මානුග්ගහො නාම එසො අලජ්ජිනිග්ගහත්ථාය හි ලජ්ජිපග්ගහත්ථාය ච සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං. තත්‍ර අලජ්ජී නයං ලභිත්වා අජ්ඣොත්ථරන්තො එහිති, ලජ්ජී පන නයං ලභිත්වා දිට්ඨෙ දිට්ඨසන්තානෙන, සුතෙ සුතසන්තානෙන පතිට්ඨාය කථෙස්සති, තස්මා තස්ස ධම්මානුග්ගහො වට්ටති. සචෙ පන සො ලජ්ජී පණ්ඩිතො හොති බ්‍යත්තො, පතිට්ඨාය කථෙති, අලජ්ජී ච ''එතම්පි නත්ථි, එතම්පි නත්ථී''ති පටිඤ්ඤං න දෙති, අලජ්ජිස්ස පටිඤ්ඤාය එව කාතබ්බං.

තදත්ථදීපනත්ථඤ්ච ඉදං වත්ථු වෙදිතබ්බං. **තෙපිටකචූළාභයත්ථෙරො** කිර ලොහපාසාදස්ස හෙට්ඨා භික්ඛූනං විනයං කථෙත්වා සායන්හසමයෙ වුට්ඨාති, තස්ස වුට්ඨානසමයෙ ද්වෙ අත්තපච්චත්ථිකා කථං පවත්තෙසුං. එකො ''එතම්පි නත්ථි, එතම්පි නත්ථී''ති පටිඤ්ඤං න දෙති. අථ අප්පාවසෙසෙ පඨමයාමෙ ථෙරස්ස තස්මිං පුග්ගලෙ ''අයං පතිට්ඨාය කථෙති, අයං පන පටිඤ්ඤං න දෙති, බහූනි ච වත්ථූනි ඔසටානි අද්ධා එතං කතං භවිස්සතී''ති අසුද්ධලද්ධි උප්පන්නා. තතො බීජනීදණ්ඩකෙන පාදකථලිකාය සඤ්ඤං දත්වා ''අහං ආවුසො විනිච්ඡිනිතුං අනනුච්ඡවිකො අඤ්ඤෙන විනිච්ඡිනාපෙහී''ති ආහ. කස්මා භන්තෙති? ථෙරො තමත්ථං ආරොචෙසි, චුදිතකපුග්ගලස්ස කායෙ ඩාහො උට්ඨිතො, තතො සො ථෙරං වන්දිත්වා ''භන්තෙ, විනිච්ඡිනිතුං අනුරූපෙන විනයධරෙන නාම තුම්හාදිසෙනෙව භවිතුං වට්ටති. චොදකෙන ච ඊදිසෙනෙව භවිතුං වට්ටතී''ති වත්වා සෙතකානි නිවාසෙත්වා ''චිරං කිලමිතත්ථ මයා''ති ඛමාපෙත්වා පක්කාමි.

එවං ලජ්ජිනා චොදියමානො අලජ්ජී බහූසුපි වත්ථූසු උප්පන්නෙසු පටිඤ්ඤං න දෙති, සො නෙව ''සුද්ධො''ති වත්තබ්බො න ''අසුද්ධො''ති. ජීවමතකො නාම ආමකපූතිකො නාම චෙස.

සචෙ පනස්ස අඤ්ඤම්පි තාදිසං වත්ථුං උප්පජ්ජති න විනිච්ඡිනිතබ්බං . තථා නාසිතකොව භවිස්සති. සචෙ පන අලජ්ජීයෙව අලජ්ජිං චොදෙති, සො වත්තබ්බො ''ආවුසො තව වචනෙනායං කිං සක්කා වත්තු''න්ති ඉතරම්පි තථෙව වත්වා උභොපි ''එකසම්භොගපරිභොගා හුත්වා ජීවථා''ති වත්වා උය්‍යොජෙතබ්බා, සීලත්ථාය තෙසං විනිච්ඡයො න කාතබ්බො. පත්තචීවරපරිවෙණාදිඅත්ථාය පන පතිරූපං සක්ඛිං ලභිත්වා කාතබ්බො.

අථ ලජ්ජී ලජ්ජිං චොදෙති, විවාදො ච නෙසං කිස්මිඤ්චිදෙව අප්පමත්තකො හොති, සඤ්ඤාපෙත්වා ''මා එවං කරොථා''ති අච්චයං දෙසාපෙත්වා උය්‍යොජෙතබ්බා. අථ පනෙත්ථ චුදිතකෙන සහසා විරද්ධං හොති, ආදිතො පට්ඨාය

අලජ්ජී නාම නත්ථි. සො ච පක්ඛානුරක්ඛණත්ථාය පටිඤ්ඤං න දෙති, ''මයං සද්දහාම, මයං සද්දහාමා''ති බහූ උට්ඨහන්ති. සො තෙසං පටිඤ්ඤාය එකවාරං ද්වෙවාරං සුද්ධො හොතු. අථ පන විරද්ධකාලතො පට්ඨාය ඨානෙ න තිට්ඨති, විනිච්ඡයො න දාතබ්බො.

එවං යාය කායචි චොදනාය වසෙන සඞ්ඝමජ්ඣෙ ඔසටෙ වත්ථුස්මිං චුදිතකචොදකෙසු පටිපත්තිං ඤත්වා තස්සායෙව චොදනාය සම්පත්තිවිපත්තිජානනත්ථං ආදිමජ්ඣපරියොසානාදීනං වසෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථිදං චොදනාය කො ආදි, කිං මජ්ඣෙ, කිං පරියොසානං? චොදනාය ''අහං තං වත්තුකාමො, කරොතු මෙ ආයස්මා ඔකාස''න්ති එවං ඔකාසකම්මං ආදි, ඔතිණ්ණෙන වත්ථුනා චොදෙත්වා සාරෙත්වා විනිච්ඡයො මජ්ඣෙ, ආපත්තියං වා අනාපත්තියං වා පතිට්ඨාපනෙන සමථො පරියොසානං.

චොදනාය කති මූලානි, කති වත්ථූනි, කති භූමියො? චොදනාය ද්වෙ මූලානි – සමූලිකා වා අමූලිකා වා; තීණි වත්ථූනි – දිට්ඨං, සුතං, පරිසඞ්කිතං; පඤ්ච භූමියො – කාලෙන වක්ඛාමි නො අකාලෙන, භූතෙන වක්ඛාමි නො අභූතෙන, සණ්හෙන වක්ඛාමි නො ඵරුසෙන, අත්ථසංහිතෙන වක්ඛාමි නො අනත්ථසංහිතෙන, මෙත්තචිත්තො වක්ඛාමි නො දොසන්තරොති. ඉමාය ච පන චොදනාය චොදකෙන පුග්ගලෙන ''පරිසුද්ධකායසමාචාරො නු ඛොම්හී''තිආදිනා (චූළව. 399) නයෙන උපාලිපඤ්චකෙ වුත්තෙසු පන්නරසසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාතබ්බං, චුදිතකෙන ද්වීසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාතබ්බං සච්චෙ ච අකුප්පෙ චාති.

අප්පෙව නාම නං ඉමම්හා බ්‍රහ්මචරියා චාවෙය්‍යන්ති අපි එව නාම නං පුග්ගලං ඉමම්හා සෙට්ඨචරියා චාවෙය්‍යං, ''සාධු වතස්ස සචාහං ඉමං පුග්ගලං ඉමම්හා බ්‍රහ්මචරියා චාවෙය්‍ය''න්ති ඉමිනා අධිප්පායෙන අනුද්ධංසෙය්‍යාති වුත්තංහොති. පදභාජනෙ පන ''බ්‍රහ්මචරියා චාවෙය්‍ය''න්ති ඉමස්සෙව පරියායමත්ථං දස්සෙතුං ''භික්ඛුභාවා චාවෙය්‍ය''න්තිආදි වුත්තං.

ඛණාදීනි සමයවෙවචනානි. **තං ඛණං තං ලයං තං මුහුත්තං වීතිවත්තෙති** තස්මිං ඛණෙ තස්මිං ලයෙ තස්මිං මුහුත්තෙ වීතිවත්තෙ. භුම්මප්පත්තියා හි ඉදං උපයොගවචනං.

සමනුග්ගාහියමානනිද්දෙසෙ **යෙන වත්ථුනා අනුද්ධංසිතො හොතීති** චතූසු පාරාජිකවත්ථූසු යෙන වත්ථුනා චොදකෙන චුදිතකො අනුද්ධංසිතො අභිභූතො අජ්ඣොත්ථටො හොති. **තස්මිං වත්ථුස්මිං සමනුග්ගාහියමානොති** තස්මිං චොදකෙන වුත්තවත්ථුස්මිං සො චොදකො අනුවිජ්ජකෙන ''කිං තෙ දිට්ඨං, කින්ති තෙ දිට්ඨ''න්තිආදිනා නයෙන අනුවිජ්ජියමානො වීමංසියමානො උපපරික්ඛියමානො.

අසමනුග්ගාහියමානනිද්දෙසෙ **න කෙනචි වුච්චමානොති** අනුවිජ්ජකෙන වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි, අථ වා දිට්ඨාදීසු වත්ථූසු කෙනචි අවුච්චමානො. එතෙසඤ්ච ද්වින්නං මාතිකාපදානං පරතො ''භික්ඛු ච දොසං පතිට්ඨාතී''තිඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. ඉදඤ්හි වුත්තං හොති – ''එවං සමනුග්ගාහියමානො වා අසමනුග්ගාහියමානො වා භික්ඛු ච දොසං පතිට්ඨාති පටිච්ච තිට්ඨති පටිජානාති සඞ්ඝාදිසෙසො''ති. ඉදඤ්ච අමූලකභාවස්ස පාකටකාලදස්සනත්ථමෙව වුත්තං. ආපත්තිං පන අනුද්ධංසිතක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජති.

ඉදානි ''අමූලකඤ්චෙව තං අධිකරණං හොතී''ති එත්ථ යස්මා අමූලකලක්ඛණං පුබ්බෙ වුත්තං, තස්මා තං අවත්වා අපුබ්බමෙව දස්සෙතුං **''අධිකරණං නාමා''**තිආදිමාහ. තත්ථ යස්මා අධිකරණං අධිකරණට්ඨෙන එකම්පි වත්ථුවසෙන නානා හොති, තෙනස්ස තං නානත්තං දස්සෙතුං **''චත්තාරි අධිකරණානි විවාදාධිකරණ''**න්තිආදිමාහ. කො පන සො අධිකරණට්ඨො, යෙනෙතං එකං හොතීති? සමථෙහි අධිකරණීයතා. තස්මා යං අධිකිච්ච ආරබ්භ පටිච්ච සන්ධාය සමථා වත්තන්ති, තං ''අධිකරණ''න්ති වෙදිතබ්බං.

අට්ඨකථාසු පන වුත්තං – ''අධිකරණන්ති කෙචි ගාහං වදන්ති, කෙචි චෙතනං, කෙචි අක්ඛන්තිං කෙචි වොහාරං, කෙචි පණ්ණත්ති''න්ති. පුන එවං විචාරිතං ''යදි ගාහො අධිකරණං නාම, එකො අත්තාදානං ගහෙත්වා සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං මන්තයමානො තත්ථ ආදීනවං දිස්වා පුන වජති, තස්ස තං අධිකරණං සමථප්පත්තං භවිස්සති. යදි චෙතනා අධිකරණං, ''ඉදං අත්තාදානං ගණ්හාමී''ති උප්පන්නා චෙතනා නිරුජ්ඣති. යදි අක්ඛන්ති අධිකරණං, අක්ඛන්තියා අත්තාදානං ගහෙත්වාපි අපරභාගෙ විනිච්ඡයං අලභමානො වා ඛමාපිතො වා වජති. යදි වොහාරො අධිකරණං, කථෙන්තො ආහිණ්ඩිත්වා අපරභාගෙ තුණ්හී හොති නිරවො, එවමස්ස තං අධිකරණං සමථප්පත්තං භවිස්සති, තස්මා පණ්ණත්ති අධිකරණන්ති.

තං පනෙතං ''මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්ති මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා තබ්භාගියා…පෙ…. එවං ආපත්තාධිකරණං ආපත්තාධිකරණස්ස තබ්භාගියන්ති ච විවාදාධිකරණං සියා කුසලං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකත''න්ති ච එවමාදීහි විරුජ්ඣති. න හි තෙ පණ්ණත්තියා කුසලාදිභාවං ඉච්ඡන්ති, න ච ''අමූලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙනා''ති එත්ථ ආගතො පාරාජිකධම්මො පණ්ණත්ති නාම හොති. කස්මා? අච්චන්තඅකුසලත්තා. වුත්තම්පි හෙතං – ''ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකත''න්ති (පරි. 303).

යඤ්චෙතං ‘‘අමූලකෙන පාරාජිකෙනා’’ති එත්ථ අමූලකං පාරාජිකං නිද්දිට්ඨං, තස්සෙවායං ‘‘අමූලකඤ්චෙව තං අධිකරණං හොතී’’ති පටිනිද්දෙසො, න පණ්ණත්තියා න හි අඤ්ඤං නිද්දිසිත්වා අඤ්ඤං පටිනිද්දිසති. යස්මා පන යාය පණ්ණත්තියා යෙන අභිලාපෙන චොදකෙන සො පුග්ගලො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොති පඤ්ඤත්තො, පාරාජිකසඞ්ඛාතස්ස අධිකරණස්ස අමූලකත්තා සාපි පඤ්ඤත්ති අමූලිකා හොති, අධිකරණෙ පවත්තත්තා ච අධිකරණං. තස්මා ඉමිනා පරියායෙන පණ්ණත්ති ‘‘අධිකරණ’’න්ති යුජ්ජෙය්‍ය, යස්මා වා යං අමූලකං නාම අධිකරණං තං සභාවතො නත්ථි, පඤ්ඤත්තිමත්තමෙව අත්ථි. තස්මාපි පණ්ණත්ති අධිකරණන්ති යුජ්ජෙය්‍ය. තඤ්ච ඛො ඉධෙව න සබ්බත්ථ. න හි විවාදාදීනං පණ්ණත්ති අධිකරණං. අධිකරණට්ඨො පන තෙසං පුබ්බෙ වුත්තසමථෙහි අධිකරණීයතා. ඉති ඉමිනා අධිකරණට්ඨෙන ඉධෙකච්චො විවාදො විවාදො චෙව අධිකරණඤ්චාති විවාදාධිකරණං. එස නයො සෙසෙසු .

තත්ථ ‘‘ඉධ භික්ඛූ විවදන්ති ධම්මොති වා අධම්මොති වා’’ති එවං අට්ඨාරස භෙදකරවත්ථූනි නිස්සාය උප්පන්නො විවාදො **විවාදාධිකරණං**. ‘‘ඉධ භික්ඛූ භික්ඛුං අනුවදන්ති සීලවිපත්තියා වා’’ති එවං චතස්සො විපත්තියො නිස්සාය උප්පන්නො අනුවාදො **අනුවාදාධිකරණං**. ‘‘පඤ්චපි ආපත්තික්ඛන්ධා ආපත්තාධිකරණං, සත්තපි ආපත්තික්ඛන්ධා ආපත්තාධිකරණ’’න්ති එවං ආපත්තියෙව **ආපත්තාධිකරණං**. ‘‘යා සඞ්ඝස්ස කිච්චයතා කරණීයතා අපලොකනකම්මං ඤත්තිකම්මං ඤත්තිදුතියකම්මං ඤත්තිචතුත්ථකම්ම’’න්ති (චූළව. 215) එවං චතුබ්බිධං සඞ්ඝකිච්චං **කිච්චාධිකරණ**න්ති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්මිං පනත්ථෙ පාරාජිකාපත්තිසඞ්ඛාතං ආපත්තාධිකරණමෙව අධිප්පෙතං. සෙසානි අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තානි, එත්තකා හි අධිකරණසද්දස්ස අත්ථා. තෙසු පාරාජිකමෙව ඉධ අධිප්පෙතං. තං දිට්ඨාදීහි මූලෙහි අමූලකඤ්චෙව අධිකරණං හොති. අයඤ්ච භික්ඛු දොසං පතිට්ඨාති, පටිච්ච තිට්ඨති ‘‘තුච්ඡකං මයා භණිත’’න්තිආදීනි වදන්තො පටිජානාති. තස්ස භික්ඛුනො අනුද්ධංසිතක්ඛණෙයෙව සඞ්ඝාදිසෙසොති අයං තාවස්ස සපදානුක්කමනිද්දෙසස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්ථො.

387. ඉදානි යානි තානි සඞ්ඛෙපතො දිට්ඨාදීනි චොදනාවත්ථූනි වුත්තානි, තෙසං වසෙන විත්ථාරතො ආපත්තිං රොපෙත්වා දස්සෙන්තො **‘‘අදිට්ඨස්ස හොතී’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **අදිට්ඨස්ස හොතීති** අදිට්ඨො අස්ස හොති. එතෙන චොදකෙන අදිට්ඨො හොති, සො පුග්ගලො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තොති අත්ථො. එස නයො අසුතස්ස හොතීතිආදීසුපි.

දිට්ඨො මයාති දිට්ඨොසි මයාති වුත්තං හොති. එස නයො **සුතො මයාති**ආදීසුපි. සෙසං අදිට්ඨමූලකෙ උත්තානත්ථමෙව. දිට්ඨමූලකෙ පන තඤ්චෙ චොදෙති ‘‘සුතො මයා’’ති එවං වුත්තානං සුත්තාදීනං ආභාවෙන අමූලකත්තං වෙදිතබ්බං.

සබ්බස්මිංයෙව ච ඉමස්මිං චොදකවාරෙ යථා ඉධාගතෙසු ‘‘පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසි, අස්සමණොසි, අසක්‍යපුත්තියොසී’’ති ඉමෙසු වචනෙසු එකෙකස්ස වසෙන වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසො හොති, එවං අඤ්ඤත්‍ර ආගතෙසු ‘‘දුස්සීලො, පාපධම්මො, අසුචිසඞ්කස්සරසමාචාරො, පටිච්ඡන්නකම්මන්තො , අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤො, අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො, අන්තොපූති, අවස්සුතො, කසම්බුජාතො’’ති ඉමෙසුපි වචනෙසු එකෙකස්ස වසෙන වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසො හොතියෙව.

‘‘නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා පවාරණා වා සඞ්ඝකම්මං වා’’ති ඉමානි පන සුද්ධානි සීසං න එන්ති, ‘‘දුස්සීලොසි නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා’’ති එවං දුස්සීලාදිපදෙසු පන ‘‘පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසී’’තිආදිපදෙසු වා යෙන කෙනචි සද්ධිං ඝටිතානෙව සීසං එන්ති, සඞ්ඝාදිසෙසකරානි හොන්ති.

මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ – ‘‘න කෙවලං ඉධ පාළියං අනාගතානි ‘දුස්සීලො පාපධම්මො’තිආදිපදානෙව සීසං එන්ති, ‘කොණ්ඨොසි මහාසාමණෙරොසි, මහාඋපාසකොසි, ජෙට්ඨබ්බතිකොසි, නිගණ්ඨොසි, ආජීවකොසි, තාපසොසි, පරිබ්බාජකොසි, පණ්ඩකොසි, ථෙය්‍යසංවාසකොසි, තිත්ථියපක්කන්තකොසි, තිරච්ඡානගතොසි, මාතුඝාතකොසි, පිතුඝාතකොසි, අරහන්තඝාතකොසි, සඞ්ඝභෙදකොසි, ලොහිතුප්පාදකොසි, භික්ඛුනීදූසකොසි, උභතොබ්‍යඤ්ජනකොසී’ති ඉමානිපි සීසං එන්තියෙවා’’ති. **මහාපදුමත්ථෙරො**යෙව ච ‘‘දිට්ඨෙ වෙමතිකොතිආදීසු යදග්ගෙන වෙමතිකො තදග්ගෙන නො කප්පෙති, යදග්ගෙන නො කප්පෙති තදග්ගෙන නස්සරති, යදග්ගෙන නස්සරති තදග්ගෙන පමුට්ඨො හොතී’’ති වදති.

මහාසුමත්ථෙරො පන එකෙකං ද්විධා භින්දිත්වා චතුන්නම්පි පාටෙක්කං නයං දස්සෙති. කථං? දිට්ඨෙ වෙමතිකොති අයං තාව දස්සනෙ වා වෙමතිකො හොති පුග්ගලෙ වා, තත්ථ ‘‘දිට්ඨො නුඛො මයා න දිට්ඨො’’ති එවං දස්සනෙ වෙමතිකො හොති. ‘‘අයං නුඛො මයා දිට්ඨො අඤ්ඤො’’ති එවං පුග්ගලෙ වෙමතිකො හොති. එවං දස්සනං වා නො කප්පෙති පුග්ගලං වා, දස්සනං වා නස්සරති පුග්ගලං වා, දස්සනං වා පමුට්ඨො හොති පුග්ගලං වා. එත්ථ ච **වෙමතිකොති** විමතිජාතො. **නො කප්පෙතීති** න සද්දහති. **නස්සරතීති** අසාරියමානො නස්සරති. යදා පන තං ‘‘අසුකස්මිං නාම භන්තෙ ඨානෙ අසුකස්මිං නාම කාලෙ’’ති සාරෙන්ති තදා සරති. **පමුට්ඨොති** යො තෙහි තෙහි

උපායෙහි සාරියමානොපි නස්සරතියෙවාති . එතෙනෙවූපායෙන චොදාපකවාරොපි වෙදිතබ්බො, කෙවලඤ්හි තත්ථ ‘‘මයා’’ති පරිහීනං, සෙසං චොදකවාරසදිසමෙව.

389. තතො පරං ආපත්තිභෙදං අනාපත්තිභෙදඤ්ච දස්සෙතුං **‘‘අසුද්ධෙ සුද්ධදිට්ඨී’’**තිආදිකං චතුක්කං ඨපෙත්වා එකමෙකං පදං චතූහි චතූහි භෙදෙහි නිද්දිට්ඨං, තං සබ්බං පාළිනයෙනෙව සක්කා ජානිතුං. කෙවලං හෙත්ථාධිප්පායභෙදො වෙදිතබ්බො. අයඤ්හි අධිප්පායො නාම – චාවනාධිප්පායො, අක්කොසාධිප්පායො, කම්මාධිප්පායො, වුට්ඨානාධිප්පායො, උපොසථපවාරණට්ඨපනාධිප්පායො, අනුවිජ්ජනාධිප්පායො, ධම්මකථාධිප්පායොති අනෙකවිධො. තත්ථ පුරිමෙසු චතූසු අධිප්පායෙසු ඔකාසං අකාරාපෙන්තස්ස දුක්කටං. ඔකාසං කාරාපෙත්වාපි ච සම්මුඛා අමූලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසෙන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො. අමූලකෙන සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසෙන්තස්ස පාචිත්තියං. ආචාරවිපත්තියා අනුද්ධංසෙන්තස්ස දුක්කටං. අක්කොසාධිප්පායෙන වදන්තස්ස පාචිත්තියං. අසම්මුඛා පන සත්තහිපි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං. අසම්මුඛා එව සත්තවිධම්පි කම්මං කරොන්තස්ස දුක්කටමෙව.

කුරුන්දියං පන ‘‘වුට්ඨානාධිප්පායෙන ‘ත්වං ඉමං නාම ආපත්තිං ආපන්නො තං පටිකරොහී’ති වදන්තස්ස ඔකාසකිච්චං නත්ථී’’ති වුත්තං. සබ්බත්ථෙව පන ‘‘උපොසථපවාරණං ඨපෙන්තස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථී’’ති වුත්තං. ඨපනක්ඛෙත්තං පන ජානිතබ්බං. ‘‘සුණාතු මෙ භන්තෙ සඞ්ඝො අජ්ජුපොසථො පන්නරසො යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං සඞ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍යා’’ති එතස්මිඤ්හි **රෙ**-කාරෙ අනතික්කන්තෙයෙව ඨපෙතුං ලබ්භති. තතො පරං පන **ය්‍යා**-කාරෙ පත්තෙ න ලබ්භති. එස නයො පවාරණාය. අනුවිජ්ජකස්සාපි ඔසටෙ වත්ථුස්මිං ‘‘අත්ථෙතං තවා’’ති අනුවිජ්ජනාධිප්පායෙන වදන්තස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථි.

ධම්මකථිකස්සාපි ධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා ‘‘යො ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොති, අයං භික්ඛු අස්සමණො’’තිආදිනා නයෙන අනොදිස්ස ධම්මං කථෙන්තස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථි. සචෙ පන ඔදිස්ස නියමෙත්වා ‘‘අසුකො ච අසුකො ච අස්සමණො අනුපාසකො’’ති කථෙති, ධම්මාසනතො ඔරොහිත්වා ආපත්තිං දෙසෙත්වා ගන්තබ්බං. යං පන තත්ථ තත්ථ ‘‘අනොකාසං කාරාපෙත්වා’’ති වුත්තං තස්ස ඔකාසං අකාරාපෙත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො, න හි කොචි අනොකාසො නාම අත්ථි, යමොකාසං කාරාපෙත්වා ආපත්තිං ආපජ්ජති, ඔකාසං පන අකාරාපෙත්වා ආපජ්ජතීති. සෙසං උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

පඨමදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

391. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති** දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදං. තත්ථ **හන්ද මයං ආවුසො ඉමං ඡගලකං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමාති** තෙ කිර පඨමවත්ථුස්මිං අත්තනො මනොරථං සම්පාදෙතුං අසක්කොන්තා ලද්ධනිග්ගහා විඝාතප්පත්තා ‘‘ඉදානි ජානිස්සාමා’’ති තාදිසං වත්ථුං පරියෙසමානා විචරන්ති. අථෙකදිවසං දිස්වා තුට්ඨා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔලොකෙත්වා එවමාහංසු – ‘‘හන්ද මයං, ආවුසො, ඉමං ඡගලකං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමා’’ති, ‘‘දබ්බො මල්ලපුත්තො නාමාය’’න්ති එවමස්ස නාමං කරොමාති වුත්තං හොති. එස නයො **මෙත්තියං නාම භික්ඛුනින්ති** එත්ථාපි.

තෙ භික්ඛූ මෙත්තියභූමජකෙ භික්ඛූ අනුයුඤ්ජිංසූති එවං අනුයුඤ්ජිංසු –‘‘ආවුසො, කුහිං තුම්හෙහි දබ්බො මල්ලපුත්තො මෙත්තියාය භික්ඛුනියා සද්ධිං දිට්ඨො’’ති? ‘‘ගිජ්ඣකූටපබ්බතපාදෙ’’ති. ‘‘කාය වෙලාය’’ති? ‘‘භික්ඛාචාරගමනවෙලායා’’ති. ආවුසො දබ්බ ඉමෙ එවං වදන්ති – ‘‘ත්වං තදා කුහි’’න්ති? ‘‘වෙළුවනෙ භත්තානි උද්දිසාමී’’ති. ‘‘තව තාය වෙලාය වෙළුවනෙ අත්ථිභාවං කො ජානාතී’’ති? ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝො, භන්තෙ’’ති. තෙ සඞ්ඝං පුච්ඡිංසු – ‘‘ජානාථ තුම්හෙ තාය වෙලාය ඉමස්ස වෙළුවනෙ අත්ථිභාව’’න්ති. ‘‘ආම, ආවුසො, ජානාම, ථෙරො සම්මුතිලද්ධදිවසතො පට්ඨාය වෙළුවනෙයෙවා’’ති. තතො මෙත්තියභූමජකෙ ආහංසු – ‘‘ආවුසො, තුම්හාකං කථා න සමෙති, කච්චි නො ලෙසං ඔඩ්ඩෙත්වා වදථා’’ති. එවං තෙ තෙහි භික්ඛූහි අනුයුඤ්ජියමානා ආම ආවුසොති වත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසුං.

කිං පන තුම්හෙ, ආවුසො, ආයස්මන්තං දබ්බං මල්ලපුත්තං අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සාති එත්ථ අඤ්ඤභාගස්ස ඉදං, අඤ්ඤභාගො වා අස්ස අත්ථීති **අඤ්ඤභාගියං. අධිකරණන්ති** ආධාරො වෙදිතබ්බො, වත්ථු අධිට්ඨානන්ති වුත්තං හොති. යො හි සො ‘‘දබ්බො මල්ලපුත්තො නාමා’’ති ඡගලකො වුත්තො, සො ය්වායං ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස භාගො කොට්ඨාසො පක්ඛො මනුස්සජාති චෙව භික්ඛුභාවො ච තතො අඤ්ඤස්ස භාගස්ස කොට්ඨාසස්ස පක්ඛස්ස හොති තිරච්ඡානජාතියා චෙව ඡගලකභාවස්ස ච සො වා අඤ්ඤභාගො අස්ස අත්ථීති තස්මා අඤ්ඤභාගියසඞ්ඛ්‍යං ලභති. යස්මා ච තෙසං ‘‘ඉමං මයං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමා’’ති වදන්තානං තස්සා නාමකරණසඤ්ඤාය ආධාරො වත්ථු අධිට්ඨානං, තස්මා අධිකරණන්ති වෙදිතබ්බො. තඤ්හි සන්ධාය ‘‘තෙ

භික්ඛු අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සා''ති ආහංසු, න විවාදාධිකරණාදීසු අඤ්ඤතරං. කස්මා? අසම්භවතො. න හි තෙ චතුන්නං අධිකරණානං කස්සචි අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස කඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදියිංසු. න ච චතුන්නං අධිකරණානං ලෙසො නාම අත්ථි. ජාතිලෙසාදයො හි පුග්ගලානංයෙව ලෙසා වුත්තා, න විවාදාධිකරණාදීනං. ඉදඤ්ච ''දබ්බො මල්ලපුත්තො''ති නාමං තස්ස අඤ්ඤභාගියාධිකරණභාවෙ ඨිතස්ස ඡගලකස්ස කොචි දෙසො හොති ථෙරං අමූලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසෙතුං ලෙසමත්තො.

එත්ථ ච දිස්සති අපදිස්සති අස්ස අයන්ති වොහරීයතීති **දෙසො.** ජාතිආදීසු අඤ්ඤතරකොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචනං. අඤ්ඤම්පි වත්ථුං ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙව ඊසකං අල්ලීයතීති **ලෙසො.** ජාතිආදීනංයෙව අඤ්ඤතරකොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචනං. තතො පරං උත්තානත්ථමෙව. සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියම්පි අයමෙවත්ථො. පදභාජනෙ පන යස්ස අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස කිඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදාය පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍ය , තං යස්මා අට්ඨුප්පත්තිවසෙනෙව ආවිභූතං, තස්මා න විභත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

393. යානි පන අධිකරණන්ති වචනසාමඤ්ඤතො අත්ථුද්ධාරවසෙන පවත්තානි චත්තාරි අධිකරණානි, තෙසං අඤ්ඤභාගියතා ච තබ්භාගියතා ච යස්මා අපාකටා ජානිතබ්බා ච විනයධරෙහි, තස්මා වචනසාමඤ්ඤතො ලද්ධං අධිකරණං නිස්සාය තං ආවිකරොන්තො **''අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සාති ආපත්තඤ්ඤභාගියං වා හොති අධිකරණඤ්ඤභාගියං වා''**තිආදිමාහ. යා ච සා අවසානෙ ආපත්තඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස වසෙන චොදනා වුත්තා, තම්පි දස්සෙතුං අයං සබ්බාධිකරණානං තබ්භාගියඅඤ්ඤභාගියතා සමාහටාති වෙදිතබ්බා.

තත්ථ ච **ආපත්තඤ්ඤභාගියං වා**ති පඨමං උද්දිට්ඨත්තා ''කථඤ්ච ආපත්ති ආපත්තියා අඤ්ඤභාගියා හොතී''ති නිද්දෙසෙ ආරභිතබ්බෙ යස්මා ආපත්තාධිකරණස්ස තබ්භාගියවිචාරණායංයෙව අයමත්ථො ආගමිස්සති, තස්මා එවං අනාරභිත්වා ''කථඤ්ච අධිකරණං අධිකරණස්ස අඤ්ඤභාගිය''න්ති පච්ඡිමපදංයෙව ගහෙත්වා නිද්දෙසො ආරද්ධොති වෙදිතබ්බො.

තත්ථ අඤ්ඤභාගියවාරො උත්තානත්ථොයෙව. එකමෙකඤ්හි අධිකරණං ඉතරෙසං තිණ්ණං තිණ්ණං අඤ්ඤභාගියං අඤ්ඤපක්ඛියං අඤ්ඤකොට්ඨාසියං හොති, වත්ථුවිසභාගත්තා, තබ්භාගියවාරෙ පන විවාදාධිකරණං විවාදාධිකරණස්ස තබ්භාගියං තප්පක්ඛියං තංකොට්ඨාසියං වත්ථුසභාගත්තා, තථා අනුවාදාධිකරණං අනුවාදාධිකරණස්ස. කථං? බුද්ධකාලතො පට්ඨාය හි අට්ඨාරස භෙදකරවත්ථූනි නිස්සාය උප්පන්නවිවාදො ච ඉදානි උප්පජ්ජනකවිවාදො ච වත්ථුසභාගතාය එකං විවාදාධිකරණමෙව හොති, තථා බුද්ධකාලතො පට්ඨාය චතස්සො විපත්තියො නිස්සාය උප්පන්නඅනුවාදො ච ඉදානි උප්පජ්ජනකඅනුවාදො ච වත්ථුසභාගතාය එකං අනුවාදාධිකරණමෙව හොති. යස්මා පන ආපත්තාධිකරණං ආපත්තාධිකරණස්ස සභාගවිසභාගවත්ථුතො සභාගසරික්ඛාසරික්ඛතො ච එකංසෙන තබ්භාගියං න හොති, තස්මා **ආපත්තාධිකරණං ආපත්තාධිකරණස්ස සියා තබ්භාගියං සියා අඤ්ඤභාගිය**න්ති වුත්තං. තත්ථ ආදිතො පට්ඨාය අඤ්ඤභාගියස්ස පඨමං නිද්දිට්ඨත්තා ඉධාපි අඤ්ඤභාගියමෙව පඨමං නිද්දිට්ඨං, තත්ථ අඤ්ඤභාගියත්තඤ්ච පරතො තබ්භාගියත්තඤ්ච වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

කිච්චාධිකරණං කිච්චාධිකරණස්ස තබ්භාගියන්ති එත්ථ පන බුද්ධකාලතො පට්ඨාය චත්තාරි සඞ්ඝකම්මානි නිස්සාය උප්පන්නං අධිකරණඤ්ච ඉදානි චත්තාරි සඞ්ඝකම්මානි නිස්සාය උප්පජ්ජනකං අධිකරණඤ්ච සභාගතාය සරික්ඛතාය ච එකං කිච්චාධිකරණමෙව හොති. කිං පන සඞ්ඝකම්මානි නිස්සාය උප්පන්නං අධිකරණං කිච්චාධිකරණං, උදාහු සඞ්ඝකම්මානමෙවෙතං අධිවචනන්ති? සඞ්ඝකම්මානමෙවෙතං අධිවචනං. එවං සන්තෙපි සඞ්ඝකම්මං නාම ''ඉදඤ්චිදඤ්ච එවං කත්තබ්බ''න්ති යං කම්මලක්ඛණං මනසිකරොති තං නිස්සාය උප්පජ්ජනතො පුරිමං පුරිමං සඞ්ඝකම්මං නිස්සාය උප්පජ්ජනතො ච සඞ්ඝකම්මානි නිස්සාය උප්පන්නං අධිකරණං කිච්චාධිකරණන්ති වුත්තං.

394. **කිඤ්චි දෙසං ලෙසමත්තං උපාදායා**ති එත්ථ පන යස්මා දෙසොති වා ලෙසමත්තොති වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව බ්‍යඤ්ජනතො නානං අත්ථතො එකං, තස්මා **''ලෙසො නාම දස ලෙසා ජාතිලෙසො නාමලෙසො''**තිආදිමාහ. තත්ථ ජාතියෙව **ජාතිලෙසො.** එස නයො සෙසෙසු.

395. ඉදානි තමෙව ලෙසං විත්ථාරතො දස්සෙතුං යථා තං උපාදාය අනුද්ධංසනා හොති තථා සවත්ථුකං කත්වා දස්සෙන්තො **''ජාතිලෙසො නාම ඛත්තියො දිට්ඨො හොතී''**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඛත්තියො දිට්ඨො හොතීති** අඤ්ඤො කොචි ඛත්තියජාතියො ඉමිනා චොදකෙන දිට්ඨො හොති. **පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තොති** මෙථුනධම්මාදීසු අඤ්ඤතරං ආපජ්ජන්තො. **අඤ්ඤං ඛත්තියං පස්සිත්වා චොදෙතීති** අථ සො අඤ්ඤං අත්තනො වෙරිං ඛත්තියජාතියං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියජාතිලෙසං ගහෙත්වා එවං චොදෙති ''ඛත්තියො මයා දිට්ඨො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, ත්වං ඛත්තියො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසී'' අථ වා ''ත්වං සො ඛත්තියො, න අඤ්ඤො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසි, අස්සමණොසි අසක්‍යපුත්තියොසි නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා පවාරණා වා සඞ්ඝකම්මං වා''ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය සඞ්ඝාදිසෙසස්ස. එත්ථ ච තෙසං ඛත්තියානං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසස්ස තස්ස තස්ස දීඝාදිනො වා දිට්ඨාදිනො වා වසෙන අඤ්ඤභාගියතා ඛත්තියජාතිපඤ්ඤත්තියා ආධාරවසෙන අධිකරණතා ච වෙදිතබ්බා, එතෙනුපායෙන සබ්බපදෙසු යොජනා වෙදිතබ්බා.

400. පත්තලෙසනිද්දෙසෙ ච **සාටකපත්තොති** ලොහපත්තසදිසො සුසණ්ඨානො සුච්ඡවි සිනිද්ධො භමරවණ්ණො මත්තිකාපත්තො වුච්චති. **සුම්භකපත්තොති** පකතිමත්තිකාපත්තො.

406. යස්මා පන ආපත්තිලෙසස්ස එකපදෙනෙව සඞ්ඛෙපතො නිද්දෙසො වුත්තො, තස්මා විත්ථාරතොපි තං දස්සෙතුං ''භික්ඛු සඞ්ඝාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති''තිආදි වුත්තං. කස්මා පනස්ස තත්ථෙව නිද්දෙසං අවත්වා ඉධ විසුං වුත්තොති? සෙසනිද්දෙසෙහි අසභාගත්තා. සෙසනිද්දෙසා හි අඤ්ඤං දිස්වා අඤ්ඤස්ස චොදනාවසෙන වුත්තා. අයං පන එකමෙව අඤ්ඤං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තං දිස්වා අඤ්ඤාය ආපත්තියා චොදනාවසෙන වුත්තො. යදි එවං කථං අඤ්ඤභාගියං අධිකරණං හොතීති? ආපත්තියා. තෙනෙව වුත්තං – ''එවම්පි ආපත්තඤ්ඤභාගියඤ්ච හොති ලෙසො ච උපාදින්නො''ති. යඤ්හි සො සඞ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො තං පාරාජිකස්ස අඤ්ඤභාගියං අධිකරණං. තස්ස පන අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස ලෙසො නාම යො සො සබ්බඛත්තියානං සාධාරණො ඛත්තියභාවො විය සබ්බාපත්තීනං සාධාරණො ආපත්තිභාවො. එතෙනුපායෙන සෙසාපත්තිමූලකනයො චොදාපකවාරො ච වෙදිතබ්බො.

408. **අනාපත්ති තථාසඤ්ඤී චොදෙති වා චොදාපෙති වාති** ''පාරාජිකංයෙව අයං ආපන්නො''ති යො එවං තථාසඤ්ඤී චොදෙති වා චොදාපෙති වා තස්ස අනාපත්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව. සමුට්ඨානාදීනිපි පඨමදුට්ඨදොසසදිසානෙවාති.

දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පඨමසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

409. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති** සඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදං. තත්ථ **අථ ඛො දෙවදත්තොති**ආදීසු යො ච දෙවදත්තො, යථා ච පබ්බජිතො, යෙන ච කාරණෙන කොකාලිකාදයො උපසඞ්කමිත්වා ''එථ මයං ආවුසො සමණස්ස ගොතමස්ස සඞ්ඝභෙදං කරිස්සාම චක්කභෙද''න්ති ආහ. තං සබ්බං **සඞ්ඝභෙදක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 343) ආගතමෙව. පඤ්චවත්ථුයාචනා පන කිඤ්චාපි තත්ථෙව ආගමිස්සති. අථ ඛො ඉධාපි ආගතත්තා යදෙත්ථ වත්තබ්බං, තං වත්වාව ගමිස්සාම.

සාධු භන්තෙති ආයාචනා. **භික්ඛූ යාවජීවං ආරඤ්ඤිකා අස්සූති** ආරඤ්ඤිකධුතඞ්ගං සමාදාය සබ්බෙපි භික්ඛූ යාව ජීවන්ති තාව ආරඤ්ඤිකා හොන්තු , අරඤ්ඤෙයෙව වසන්තු. **යො ගාමන්තං ඔසරෙය්‍ය වජ්ජං නං ඵුසෙය්‍යාති** යො එකභික්ඛුපි අරඤ්ඤං පහාය නිවාසත්ථාය ගාමන්තං ඔසරෙය්‍ය, වජ්ජං තං ඵුසෙය්‍ය නං භික්ඛුං දොසො ඵුසතු, ආපත්තියා නං භගවා කාරෙතූ''ති අධිප්පායෙන වදති. එස නයො සෙසවත්ථූසුපි.

410. **ජනං සඤ්ඤාපෙස්සාමාති** ජනං අම්හාකං අප්පිච්ඡතාදිභාවං ජානාපෙස්සාම, අථ වා පරිතොසෙස්සාම පසාදෙස්සාමාති වුත්තං හොති.

ඉමානි පන පඤ්ච වත්ථූනි යාචතො දෙවදත්තස්ස වචනං සුත්වාව අඤ්ඤාසි භගවා ''සඞ්ඝභෙදත්ථිකො හුත්වා අයං යාචතී''ති. යස්මා පන තානි අනුජානියමානානි බහූනං කුලපුත්තානං මග්ගන්තරායාය සංවත්තන්ති, තස්මා භගවා **''අලං දෙවදත්තා''**ති පටික්ඛිපිත්වා **''යො ඉච්ඡති ආරඤ්ඤිකො හොතූ''**තිආදිමාහ.

එත්ථ පන භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා කුලපුත්තෙන අත්තනො පතිරූපං වෙදිතබ්බං. අයඤ්හෙත්ථ භගවතො අධිප්පායො – ''එකො භික්ඛු මහජ්ඣාසයො හොති මහුස්සාහො, සක්කොති ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො දුක්ඛස්සන්තං කාතුං. එකො දුබ්බලො හොති අප්පථාමො අරඤ්ඤෙ න සක්කොති, ගාමන්තෙයෙව සක්කොති. එකො මහබ්බලො සමප්පවත්තධාතුකො අධිවාසනඛන්තිසම්පන්නො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු සමචිත්තො අරඤ්ඤෙපි ගාමන්තෙපි සක්කොතියෙව. එකො නෙව ගාමන්තෙ න අරඤ්ඤෙ සක්කොති පදපරමො හොති.

තත්‍ර ය්වායං මහජ්ඣාසයො හොති මහුස්සාහො, සක්කොති ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො දුක්ඛස්සන්තං කාතුං, සො අරඤ්ඤෙයෙව වසතු, ඉදමස්ස පතිරූපං. සද්ධිවිහාරිකාදයොපි චස්ස අනුසික්ඛමානා අරඤ්ඤෙ විහාතබ්බමෙව මඤ්ඤිස්සන්ති.

යො පන දුබ්බලො හොති අප්පථාමො ගාමන්තෙයෙව සක්කොති දුක්ඛස්සන්තං කාතුං, න අරඤ්ඤෙ සො ගාමන්තෙයෙව වසතු, ය්වායං මහබ්බලො සමප්පවත්තධාතුකො අධිවාසනඛන්තිසම්පන්නො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු සමචිත්තො අරඤ්ඤෙපි ගාමන්තෙපි සක්කොතියෙව, අයම්පි ගාමන්තසෙනාසනං පහාය අරඤ්ඤෙ විහරතු, ඉදමස්ස පතිරූපං සද්ධිවිහාරිකාපි හිස්ස අනුසික්ඛමානා අරඤ්ඤෙ විහාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති.

යො පනායං නෙව ගාමන්තෙ න අරඤ්ඤෙ සක්කොති පදපරමො හොති. අයම්පි අරඤ්ඤෙයෙව වසතු. අයං හිස්ස ධුතඞ්ගසෙවනා කම්මට්ඨානභාවනා ච ආයතිං මග්ගඵලානං උපනිස්සයො භවිස්සති. සද්ධිවිහාරිකාදයො චස්ස අනුසික්ඛමානා අරඤ්ඤෙ විහාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්තීති.

එවං ය්වායං දුබ්බලො හොති අප්පථාමො ගාමන්තෙයෙව විහරන්තො සක්කොති දුක්ඛස්සන්තං කාතුං න අරඤ්ඤෙ, ඉමං පුග්ගලං සන්ධාය භගවා ''යො ඉච්ඡති ගාමන්තෙ විහරතූ''ති ආහ. ඉමිනා ච පුග්ගලෙන අඤ්ඤෙසම්පි ද්වාරං දින්නං.

යදි පන භගවා දෙවදත්තස්ස වාදං සම්පටිච්ඡෙය්‍ය, ය්වායං පුග්ගලො පකතියා දුබ්බලො හොති අප්පථාමො, යොපි දහරකාලෙ අරඤ්ඤවාසං අභිසම්භුණිත්වා ජිණ්ණකාලෙ වා වාතපිත්තාදීහි සමුප්පන්නධාතුක්ඛොභකාලෙ වා නාභිසම්භුණාති, ගාමන්තෙයෙව පන විහරන්තො සක්කොති දුක්ඛස්සන්තං කාතුං, තෙසං අරියමග්ගුපච්ඡෙදො භවෙය්‍ය, අරහත්තඵලාධිගමො න භවෙය්‍ය, උද්ධම්මං උබ්බිනයං විලොමං අනිය්‍යානිකං සත්ථු සාසනං භවෙය්‍ය, සත්ථා ච තෙසං අසබ්බඤ්ඤූ අස්ස ''සකවාදං ඡඩ්ඩෙත්වා දෙවදත්තවාදෙ පතිට්ඨිතො''ති ගාරය්හො ච භවෙය්‍ය. තස්මා භගවා එවරූපෙ පුග්ගලෙ සඞ්ගණ්හන්තො දෙවදත්තස්ස වාදං පටික්ඛිපි. එතෙනෙවූපායෙන පිණ්ඩපාතිකවත්ථුස්මිම්පි පංසුකූලිකවත්ථුස්මිම්පි අට්ඨ මාසෙ රුක්ඛමූලිකවත්ථුස්මිම්පි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. චත්තාරො පන මාසෙ රුක්ඛමූලසෙනාසනං පටික්ඛිත්තමෙව.

මච්ඡමංසවත්ථුස්මිං **තිකොටිපරිසුද්ධ**න්ති තීහි කොටීහි පරිසුද්ධං, දිට්ඨාදීහි අපරිසුද්ධීහි විරහිතන්ති අත්ථො. තෙනෙවාහ – ''අදිට්ඨං, අසුතං, අපරිසඞ්කිත''න්ති. තත්ථ **''අදිට්ඨං''** නාම භික්ඛූනං අත්ථාය මිගමච්ඡෙ වධිත්වා ගය්හමානං අදිට්ඨං. ''අසුතං'' නාම භික්ඛූනං අත්ථාය මිගමච්ඡෙ වධිත්වා ගහිතන්ති අසුතං. **''අපරිසඞ්කිතං''** පන දිට්ඨපරිසඞ්කිතං සුතපරිසඞ්කිතං තදුභයවිමුත්තපරිසඞ්කිතඤ්ච ඤත්වා තබ්බිපක්ඛතො ජානිතබ්බං. කථං? ඉධ භික්ඛූ පස්සන්ති මනුස්සෙ ජාලවාගුරාදිහත්ථෙ ගාමතො ච නික්ඛමන්තෙ අරඤ්ඤෙ වා විචරන්තෙ, දුතියදිවසෙ ච නෙසං තං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨානං සමච්ඡමංසං පිණ්ඩපාතං අභිහරන්ති. තෙ තෙන දිට්ඨෙන පරිසඞ්කන්ති ''භික්ඛූනං නුඛො අත්ථාය කත''න්ති ඉදං **දිට්ඨපරිසඞ්කිතං,** නාම එතං ගහෙතුං න වට්ටති. යං එවං අපරිසඞ්කිතං තං වට්ටති. සචෙ පන තෙ මනුස්සා ''කස්මා භන්තෙ න ගණ්හථා''ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා ''නයිදං භන්තෙ භික්ඛූනං අත්ථාය කතං, අම්හෙහි අත්තනො අත්ථාය වා රාජයුත්තාදීනං අත්ථාය වා කත''න්ති වදන්ති කප්පති.

නහෙව ඛො භික්ඛූ පස්සන්ති; අපිච සුණන්ති, මනුස්සා කිර ජාලවාගුරාදිහත්ථා ගාමතො වා නික්ඛමන්ති, අරඤ්ඤෙ වා විචරන්තී''ති. දුතියදිවසෙ ච නෙසං තං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨානං ''භික්ඛූනං නුඛො අත්ථාය කත''න්ති ඉදං **''සුතපරිසඞ්කිතං''** නාම. එතං ගහෙතුං න වට්ටති, යං එවං අපරිසඞ්කිතං තං වට්ටති. සචෙ පන තෙ මනුස්සා ''කස්මා, භන්තෙ, න ගණ්හථා''ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා ''නයිදං, භන්තෙ, භික්ඛූනං අත්ථාය කතං, අම්හෙහි අත්තනො අත්ථාය වා රාජයුත්තාදීනං අත්ථාය වා කත''න්ති වදන්ති කප්පති.

නහෙව ඛො පන භික්ඛූ පස්සන්ති, න සුණන්ති; අපිච ඛො තෙසං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨානං පත්තං ගහෙත්වා සමච්ඡමංසං පිණ්ඩපාතං අභිසඞ්ඛරිත්වා අභිහරන්ති, තෙ පරිසඞ්කන්ති ''භික්ඛූනං නුඛො අත්ථාය කත''න්ති ඉදං **''තදුභයවිමුත්තපරිසඞ්කිතං''** නාම. එතං ගහෙතුං න වට්ටති. යං එවං අපරිසඞ්කිතං තං වට්ටති. සචෙ පන තෙ මනුස්සා ''කස්මා, භන්තෙ, න ගණ්හථා''ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා ''නයිදං, භන්තෙ, භික්ඛූනං අත්ථාය කතං අම්හෙහි අත්තනො අත්ථාය වා රාජයුත්තාදීනං අත්ථාය වා කතං පවත්තමංසං වා කප්පියමෙව ලභිත්වා භික්ඛූනං අත්ථාය සම්පාදිත''න්ති වදන්ති කප්පති. මතානං පෙතකිච්චත්ථාය මඞ්ගලාදීනං වා අත්ථාය කතෙපි එසෙව නයො. යං යඤ්හි භික්ඛූනංයෙව අත්ථාය අකතං, යත්ථ ච නිබ්බෙමතිකො හොති, තං සබ්බං කප්පති.

සචෙ පන එකස්මිං විහාරෙ භික්ඛූ උද්දිස්ස කතං හොති, තෙ ච අත්තනො අත්ථාය කතභාවං න ජානන්ති, අඤ්ඤෙ ජානන්ති. යෙ ජානන්ති, තෙසං න වට්ටති , ඉතරෙසං වට්ටති. අඤ්ඤෙ න ජානන්ති, තෙයෙව ජානන්ති, තෙසංයෙව න වට්ටති, අඤ්ඤෙසං වට්ටති. තෙපි අම්හාකං අත්ථාය කතන්ති ජානන්ති, අඤ්ඤෙපි එතෙසං අත්ථාය කතන්ති ජානන්ති, සබ්බෙසම්පි න වට්ටති, සබ්බෙ න ජානන්ති, සබ්බෙසම්පි වට්ටති. පඤ්චසු හි සහධම්මිකෙසු යස්ස වා තස්ස වා අත්ථාය උද්දිස්ස කතං, සබ්බෙසං න කප්පති.

සචෙ පන කොචි එකං භික්ඛුං උද්දිස්ස පාණං වධිත්වා තස්ස පත්තං පූරෙත්වා දෙති, සො ච අත්තනො අත්ථාය කතභාවං ජානංයෙව ගහෙත්වා අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො දෙති, සො තස්ස සද්ධාය පරිභුඤ්ජති, කස්ස ආපත්තීති? ද්වින්නම්පි අනාපත්ති. යඤ්හි උද්දිස්ස කතං තස්ස අභුත්තතාය අනාපත්ති, ඉතරස්ස අජානනතාය. කප්පියමංසස්ස හි පටිග්ගහණෙ ආපත්ති නත්ථි. උද්දිස්ස කතඤ්ච අජානිත්වා භුත්තස්ස පච්ඡා ඤත්වා ආපත්තිදෙසනාකිච්චං නාම නත්ථි, අකප්පියමංසං පන අජානිත්වා භුත්තෙන පච්ඡා ඤත්වාපි ආපත්ති දෙසෙතබ්බා, උද්දිස්ස කතඤ්හි ඤත්වා භුඤ්ජතොව ආපත්ති. අකප්පියමංසං අජානිත්වා භුඤ්ජන්තස්සාපි ආපත්තියෙව. තස්මා ආපත්තිභීරුකෙන රූපං සල්ලක්ඛෙන්තෙනපි පුච්ඡිත්වාව මංසං පටිග්ගහෙතබ්බං. පරිභොගකාලෙ පුච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමීති වා ගහෙත්වා පුච්ඡිත්වාව පරිභුඤ්ජිතබ්බං. කස්මා? දුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා. අච්ඡමංසං හි සූකරමංසසදිසං හොති, දීපිමංසාදීනිපි මිගමංසාදිසදිසානි, තස්මා පුච්ඡිත්වා ගහණමෙව වත්තන්ති වදන්ති.

හට්ඨො උදග්ගොති තුට්ඨො චෙව උන්නතකායචිත්තො ච හුත්වා. සො කිර ‘‘න භගවා ඉමානි පඤ්ච වත්ථූනි අනුජානාති, ඉදානි සක්ඛිස්සාමි සඞ්ඝභෙදං කාතු’’න්ති කොකාලිකස්ස ඉඞ්ගිතාකාරං දස්සෙත්වා යථා විසං වා ඛාදිත්වා රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා සත්ථං වා ආහරිත්වා මරිතුකාමො පුරිසො විසාදීසු අඤ්ඤතරං ලභිත්වා තප්පච්චයා ආසන්නම්පි මරණදුක්ඛං අජානන්තො හට්ඨො උදග්ගො හොති; එවමෙව සඞ්ඝභෙදපච්චයා ආසන්නම්පි අවීචිම්හි නිබ්බත්තිත්වා පටිසංවෙදනීයං දුක්ඛං අජානන්තො ‘‘ලද්ධො දානි මෙ සඞ්ඝභෙදස්ස උපායො’’ති හට්ඨො උදග්ගො සපරිසො උට්ඨායාසනා තෙනෙව හට්ඨභාවෙන භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

තෙ මයං ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථූහි සමාදාය වත්තාමාති එත්ථ පන ‘‘ඉමානි පඤ්ච වත්ථූනී’’ති වත්තබ්බෙපි තෙ මයං ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථූහි ජනං සඤ්ඤාපෙස්සාමාති අභිණ්හං පරිවිතක්කවසෙන විභත්තිවිපල්ලාසං අසල්ලක්ඛෙත්වා අභිණ්හං පරිවිතක්කානුරූපමෙව ‘‘තෙ මයං ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථූහී’’ති ආහ, යථා තං වික්ඛිත්තචිත්තො.

ධුතා සල්ලෙඛවුත්තිනොති යා පටිපදා කිලෙසෙ ධුනාති, තාය සමන්නාගතත්තා **ධුතා**. යා ච කිලෙසෙ සල්ලිඛති, සා එතෙසං වුත්තීති **සල්ලෙඛවුත්තිනො**.

බාහුලිකොති චීවරාදීනං පච්චයානං බහුලභාවො බාහුල්ලං, තං බාහුල්ලමස්ස අත්ථි, තස්මිං වා බාහුල්ලෙ නියුත්තො ඨිතොති බාහුලිකො. **බාහුල්ලාය චෙතෙතීති** බාහුලත්තාය චෙතෙති කප්පෙති පකප්පෙති. කථඤ්හි නාම මයහඤ්ච සාවකානඤ්ච චීවරාදීනං පච්චයානං බහුලභාවො භවෙය්‍යාති එවං උස්සුක්කමාපන්නොති අධිප්පායො. **චක්කභෙදායාති** ආණාභෙදාය.

ධම්මිං කථං කත්වාති ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙන ‘‘අලං, දෙවදත්ත, මා තෙ රුච්චි සඞ්ඝභෙදො. ගරුකො ඛො, දෙවදත්ත, සඞ්ඝභෙදො. යො ඛො, දෙවදත්ත, සමග්ගං සඞ්ඝං භින්දති, කප්පට්ඨිකං කිබ්බිසං පසවති, කප්පං නිරයම්හි පච්චති, යො ච ඛො, දෙවදත්ත, භින්නං සඞ්ඝං සමග්ගං කරොති, බ්‍රහ්මං පුඤ්ඤං පසවති, කප්පං සග්ගම්හි මොදතී’’ති (චූළව. 343) එවමාදිකං අනෙකප්පකාරං දෙවදත්තස්ස ච භික්ඛූනඤ්ච තදනුච්ඡවිකං තදනුලොමිකං ධම්මිං කථං කත්වා.

411. **සමග්ගස්සාති** සහිතස්ස චිත්තෙන ච සරීරෙන ච අවියුත්තස්සාති අත්ථො. පදභාජනෙපි හි අයමෙව අත්ථො දස්සිතො. **සමානසංවාසකොති** හි වදතා චිත්තෙන අවියොගො දස්සිතො හොති. **සමානසීමායං ඨිතොති** වදතා සරීරෙන. කථං? සමානසංවාසකො හි ලද්ධිනානාසංවාසකෙන වා කම්මනානාසංවාසකෙන වා විරහිතො සමචිත්තතාය චිත්තෙන අවියුත්තො හොති. සමානසීමායං ඨිතො කායසාමග්ගිදානතො සරීරෙන අවියුත්තො.

භෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණන්ති භෙදනස්ස සඞ්ඝභෙදස්ස අත්ථාය සංවත්තනිකං කාරණං. ඉමස්මිඤ්හි ඔකාසෙ ‘‘කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණ’’න්තිආදීසු (ම. නි. 1.168) විය කාරණං අධිකරණන්ති අධිප්පෙතං. තඤ්ච යස්මා අට්ඨාරසවිධං හොති, තස්මා පදභාජනෙ ‘‘අට්ඨාරස භෙදකරවත්ථූනී’’ති වුත්තං. තානි පන ‘‘ඉධූපාලි, භික්ඛු අධම්මං ධම්මොති දීපෙතී’’තිආදිනා (චූළව. 352) නයෙන ඛන්ධකෙ ආගතානි, තස්මා තත්‍රෙව නෙසං අත්ථං වණ්ණයිස්සාම. යොපි චායං ඉමානි වත්ථූනි නිස්සාය අපරෙහිපි කම්මෙන, උද්දෙසෙන, වොහාරෙන, අනුසාවනාය, සලාකග්ගාහෙනාති පඤ්චහි කාරණෙහි සඞ්ඝභෙදො හොති, තම්පි ආගතට්ඨානෙයෙව පකාසයිස්සාම. සඞ්ඛෙපතො පන **භෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණං සමාදායාති** එත්ථ සඞ්ඝභෙදස්ස අත්ථාය සංවත්තනිකං සඞ්ඝභෙදනිප්ඵත්තිසමත්ථං කාරණං ගහෙත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. **පග්ගය්හාති** පග්ගහිතං අබ්භුස්සිතං පාකටං කත්වා. **තිට්ඨෙය්‍යාති** යථාසමාදින්නං යථාපග්ගහිතමෙව ච කත්වා අච්ඡෙය්‍ය . යස්මා පන එවං පග්ගණ්හතා තිට්ඨතා ච තං දීපිතඤ්චෙව අප්පටිනිස්සට්ඨඤ්ච හොති, තස්මා පදභාජනෙ ‘‘දීපෙය්‍යා’’ති ච ‘‘නප්පටිනිස්සජ්ජෙය්‍යා’’ති ච වුත්තං.

භික්ඛූහි එවමස්ස වචනීයොති අඤ්ඤෙහි ලජ්ජීහි භික්ඛූහි එවං වත්තබ්බො භවෙය්‍ය. පදභාජනෙ චස්ස **යෙ පස්සන්තීති** යෙ සම්මුඛා පග්ගය්හ තිට්ඨන්තං පස්සන්ති. **යෙ සුණන්තීති** යෙපි ‘‘අසුකස්මිං නාම විහාරෙ භික්ඛු භෙදනසංවත්තනිකං අධිකරණං සමාදාය පග්ගය්හ තිට්ඨන්තී’’ති සුණන්ති.

සමෙතායස්මා සඞ්ඝෙනාති ආයස්මා සඞ්ඝෙන සද්ධිං සමෙතු සමාගච්ඡතු එකලද්ධිකො හොතූති අත්ථො. කිං කාරණා? **සමග්ගො හි සඞ්ඝො සම්මොදමානො අවිවදමානො එකුද්දෙසො ඵාසු විහරතීති**.

තත්ථ **සම්මොදමානොති** අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්පත්තියා සට්ඨු මොදමානො. **අවිවදමානොති** ‘‘අයං ධම්මො, නායං ධම්මො’’ති එවං න විවදමානො. එකො උද්දෙසො අස්සාති **එකුද්දෙසො,** එකතො පවත්තපාතිමොක්ඛුද්දෙසො, න විසුන්ති අත්ථො. **ඵාසු විහරතීති** සුඛං විහරති.

ඉච්චෙතං කුසලන්ති එතං පටිනිස්සජ්ජනං කුසලං ඛෙමං සොත්ථිභාවො තස්ස භික්ඛුනො. **නො චෙ පටිනිස්සජ්ජති ආපත්ති දුක්කටස්සාති** තික්ඛත්තුං වුත්තස්ස අප්පටිනිස්සජ්ජතො දුක්කටං. **සුත්වා න වදන්ති ආපත්ති දුක්කටස්සාති** යෙ සුත්වා න වදන්ති, තෙසම්පි දුක්කටං. කීවදූරෙ සුත්වා අවදන්තානං දුක්කටං? එකවිහාරෙ තාව

වත්තබ්බං නත්ථි. **අට්ඨකථායං** පන වුත්තං ‘‘සමන්තා අද්ධයොජනෙ භික්ඛූනං භාරො. දූතං වා පණ්ණං වා පෙසෙත්වා වදතොපි ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථි. සයමෙව ගන්ත්වා ‘ගරුකො ඛො, ආවුසො, සඞ්ඝභෙදො , මා සඞ්ඝභෙදාය, පරක්කමී’ති නිවාරෙතබ්බො’’ති. පහොන්තෙන පන දූරම්පි ගන්තබ්බං අගිලානානඤ්හි දූරෙපි භාරොයෙව.

ඉදානි ‘‘එවඤ්ච සො භික්ඛු භික්ඛූහි වුච්චමානො’’තිආදීසු අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං **‘‘සො භික්ඛු සඞ්ඝමජ්ඣම්පි ආකඩ්ඪිත්වා වත්තබ්බො’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **සඞ්ඝමජ්ඣම්පි ආකඩ්ඪිත්වා**ති සචෙ පුරිමනයෙන වුච්චමානො න පටිනිස්සජ්ජති හත්ථෙසු ච පාදෙසු ච ගහෙත්වාපි සඞ්ඝමජ්ඣං ආකඩ්ඪිත්වා පුනපි ‘‘මා ආයස්මා’’තිආදිනා නයෙන තික්ඛත්තුං වත්තබ්බො.

යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බොති යාව තතියං සමනුභාසනං තාව සමනුභාසිතබ්බො. තීහි සමනුභාසනකම්මවාචාහි කම්මං කාතබ්බන්ති වුත්තං හොති. පදභාජනෙ පනස්ස අත්ථමෙව ගහෙත්වා සමනුභාසනවිධිං දස්සෙතුං ‘‘සො භික්ඛු සමනුභාසිතබ්බො. එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, සමනුභාසිතබ්බො’’තිආදි වුත්තං.

414. තත්ථ **ඤත්තියා දුක්කටං ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයා පටිප්පස්සම්භන්තී**ති යඤ්ච ඤත්තිපරියොසානෙ දුක්කටං ආපන්නො, යෙ ච ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයෙ, තා තිස්සොපි ආපත්තියො ‘‘යස්ස නක්ඛමති සො භාසෙය්‍යා’’ති එවං **ය්‍ය**-කාරප්පත්තමත්තාය තතියකම්මවාචාය පටිප්පස්සම්භන්ති සඞ්ඝාදිසෙසොයෙව තිට්ඨති. කිං පන ආපන්නාපත්තියො පටිප්පස්සම්භන්ති අනාපන්නාති? **මහාසුමත්ථෙරො** තාව වදති ‘‘යො අවසානෙ පටිනිස්සජ්ජිස්සති, සො තා ආපත්තියො න ආපජ්ජති, තස්මා අනාපන්නා පටිප්පස්සම්භන්තී’’ති. **මහාපදුමත්ථෙරො** පන ලිඞ්ගපරිවත්තෙන අසාධාරණාපත්තියො විය ආපන්නා පටිප්පස්සම්භන්ති, අනාපන්නානං කිං පටිප්පස්සද්ධියා’’ති ආහ.

415. **ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී**ති තඤ්චෙ සමනුභාසනකම්මං ධම්මකම්මං හොති, තස්මිං ධම්මකම්මසඤ්ඤීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථ. ඉධ සඤ්ඤා න රක්ඛති, කම්මස්ස ධම්මිකත්තා එව අප්පටිනිස්සජ්ජන්තො ආපජ්ජති.

416. **අසමනුභාසන්තස්සා**ති අසමනුභාසියමානස්ස අප්පටිනිස්සජ්ජන්තස්සාපි සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති.

පටිනිස්සජ්ජන්තස්සාති ඤත්තිතො පුබ්බෙ වා ඤත්තික්ඛණෙ වා ඤත්තිපරියොසානෙ වා පඨමාය වා අනුසාවනාය දුතියාය වා තතියාය වා යාව **ය්‍ය**-කාරං න සම්පාපුණාති, තාව පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති.

ආදිකම්මිකස්සාති. එත්ථ පන ‘‘දෙවදත්තො සමග්ගස්ස සඞ්ඝස්ස භෙදාය පරක්කමි, තස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති **පරිවාරෙ** (පරි. 17) ආගතත්තා දෙවදත්තො ආදිකම්මිකො. සො ච ඛො සඞ්ඝභෙදාය පරක්කමනස්සෙව, න අප්පටිනිස්සජ්ජනස්ස. න හි තස්ස තං කම්මං කතං. කථමිදං ජානිතබ්බන්ති චෙ? සුත්තතො. යථා හි ‘‘අරිට්ඨො භික්ඛු ගද්ධබාධිපුබ්බො යාවතතියං සමනුභාසනාය න පටිනිස්සජ්ජි, තස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති **පරිවාරෙ** (පරි. 121) ආගතත්තා අරිට්ඨස්ස කම්මං කතන්ති පඤ්ඤායති, න තථා දෙවදත්තස්ස. අථාපිස්ස කතෙන භවිතබ්බන්ති කොචි අත්තනො රුචිමත්තෙන වදෙය්‍ය, තථාපි අප්පටිනිස්සජ්ජනෙ ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්ති නාම නත්ථි. න හි පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං වීතික්කමන්තස්ස අඤ්ඤත්‍ර උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතතො අනාපත්ති නාම දිස්සති. යම්පි අරිට්ඨසික්ඛාපදස්ස අනාපත්තියං **‘‘ආදිකම්මිකස්සා’’**ති පොත්ථකෙසු ලිඛිතං, තං **පමාදලිඛිතං**. පමාදලිඛිතභාවො චස්ස ‘‘පඨමං අරිට්ඨො භික්ඛු චොදෙතබ්බො, චොදෙත්වා සාරෙතබ්බො, සාරෙත්වා ආපත්තිං රොපෙතබ්බො’’ති (චූළව. 65) එවං කම්මක්ඛන්ධකෙ ආපත්තිරොපනවචනතො වෙදිතබ්බො.

ඉති භෙදාය පරක්කමනෙ ආදිකම්මිකස්ස දෙවදත්තස්ස යස්මා තං කම්මං න කතං, තස්මාස්ස ආපත්තියෙව න ජාතා. සික්ඛාපදං පන තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තන්ති කත්වා **‘‘ආදිකම්මිකො’’**ති වුත්තො. ඉති ආපත්තියා අභාවතොයෙවස්ස අනාපත්ති වුත්තා. සා පනෙසා කිඤ්චාපි අසමනුභාසන්තස්සාති ඉමිනාව සිද්ධා, යස්මා පන අසමනුභාසන්තො නාම යස්ස කෙවලං සමනුභාසනං න කරොන්ති, සො වුච්චති, න ආදිකම්මිකො. අයඤ්ච දෙවදත්තො ආදිකම්මිකොයෙව, තස්මා **‘‘ආදිකම්මිකස්සා’’**ති වුත්තං. එතෙනුපායෙන ඨපෙත්වා අරිට්ඨසික්ඛාපදං සබ්බසමනුභාසනාසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු තිවඞ්ගිකං එකසමුට්ඨානං, සමනුභාසනසමුට්ඨානං නාමමෙතං, කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති. පටිනිස්සජ්ජාමීති කායවිකාරං වා වචීභෙදං වා අකරොන්තස්සෙව පන ආපජ්ජනතො අකිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

පඨමසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

417-8. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා**ති දුතියසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදං. තත්ථ **අනුවත්තකා**ති තස්ස දිට්ඨිඛන්තිරුචිග්ගහණෙන අනුපටිපජ්ජනකා. වග්ගං අසාමග්ගිපක්ඛියවචනං වදන්තීති **වග්ගවාදකා**. පදභාජනෙ පන ''තස්ස වණ්ණාය පක්ඛාය ඨිතා හොන්තී''ති වුත්තං, තස්ස සඞ්ඝභෙදාය පරක්කමන්තස්ස වණ්ණත්ථාය ච පක්ඛවුඩ්ඪිඅත්ථාය ච ඨිතාති අත්ථො. යෙ හි වග්ගවාදකා, තෙ නියමෙන ඊදිසා හොන්ති, තස්මා එවං වුත්තං. යස්මා පන තිණ්ණං උද්ධං කම්මාරහා න හොන්ති, න හි සඞ්ඝො සඞ්ඝස්ස කම්මං කරොති, තස්මා එකො වා ද්වෙ වා තයො වාති වුත්තං.

ජානාති නොති අම්හාකං ඡන්දාදීනි ජානාති. **භාසතී**ති ''එවං කරොමා''ති අම්හෙහි සද්ධිං භාසති. **අම්හාකම්පෙතං ඛමතී**ති යං සො කරොති, එතං අම්හාකම්පි රුච්චති.

සමෙතායස්මන්තානං සඞ්ඝෙනාති ආයස්මන්තානං චිත්තං සඞ්ඝෙන සද්ධිං සමෙතු සමාගච්ඡතු, එකීභාවං යාතූති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ පඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච පාකටමෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි පඨමසික්ඛාපදසදිසානෙවාති.

දුතියසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා

424. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා**ති දුබ්බචසික්ඛාපදං. තත්ථ **අනාචාරං ආචරතී**ති අනෙකප්පකාරං කායවචීද්වාරවීතික්කමං කරොති. **කිං නු ඛො නාමා**ති වම්භනවචනමෙතං. **අහං ඛො නාමා**ති උක්කංසවචනං. **තුම්හෙ වදෙය්‍යාන්**ති ''ඉදං කරොථ, ඉදං මා කරොථා''ති අහං තුම්හෙ වත්තුං අරහාමීති දස්සෙති. කස්මාති චෙ? යස්මා අම්හාකං බුද්ධො භගවා කණ්ටකං ආරුය්හ මයා සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතොතිඑවමාදිමත්ථං සන්ධායාහ. ''අම්හාකං ධම්මො''ති වත්වා පන අත්තනො සන්තකභාවෙ යුත්තිං දස්සෙන්තො **''අම්හාකං අය්‍යපුත්තෙන ධම්මො අභිසමිතො''**ති ආහ. යස්මා අම්හාකං අය්‍යපුත්තෙන චතුසච්චධම්මො පටිවිද්ධො, තස්මා ධම්මොපි අම්හාකන්ති වුත්තං හොති. සඞ්ඝං පන අත්තනො වෙරිපක්ඛෙ ඨිතං මඤ්ඤමානො අම්හාකං සඞ්ඝොති න වදති. උපමං පන වත්වා සඞ්ඝං අපසාදෙතුකාමො **''සෙය්‍යථාපි නාමා''**තිආදිමාහ. **තිණකට්ඨපණ්ණසට**න්ති තත්ථ තත්ථ පතිතං තිණකට්ඨපණ්ණං. අථ වා තිණඤ්ච නිස්සාරකං ලහුකං කට්ඨඤ්ච **තිණකට්ඨං. පණ්ණසට**න්ති පුරාණපණ්ණං. **උස්සාරෙය්‍යා**ති රාසිං කරෙය්‍ය.

පබ්බතෙය්‍යාති පබ්බතප්පභවා, සා හි සීඝසොතා හොති, තස්මා තමෙව ගණ්හාති. **සඞ්ඛසෙවාලපණක**න්ති එත්ථ **සඞ්ඛො**ති දීඝමූලකො පණ්ණසෙවාලො වුච්චති. **සෙවාලො**ති නීලසෙවාලො, අවසෙසො උදකපප්පටකතිලබීජකාදි සබ්බොපි **පණකො**ති සඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. **එකතො උස්සාරිතා**ති එකට්ඨානෙ කෙනාපි සම්පිණ්ඩිතා රාසිකතාති දස්සෙති.

425-6. **දුබ්බචජාතිකො**ති දුබ්බචසභාවො වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යොති අත්ථො. පදභාජනෙපිස්ස **දුබ්බචො**ති දුක්ඛෙන කිච්ඡෙන වදිතබ්බො, න සක්කා සුඛෙන වත්තුන්ති අත්ථො. **දොවචස්සකරණෙහී**ති දුබ්බචභාවකරණීයෙහි, යෙ ධම්මා දුබ්බචං පුග්ගලං කරොන්ති, තෙහි සමන්නාගතොති අත්ථො. තෙ පන ''කතමෙ ච, ආවුසො, දොවචස්සකරණා ධම්මා? ඉධාවුසො, භික්ඛු පාපිච්ඡො හොති''තිආදිනා නයෙන පටිපාටියා **අනුමානසුත්තෙ** (ම. නි. 1.181) ආගතා පාපිච්ඡතා, අත්තුක්කංසකපරවම්භකතා, කොධනතා, කොධහෙතු උපනාහිතා, කොධහෙතුඅභිසඞ්ගිතා, කොධහෙතුකොධසාමන්තවාචානිච්ඡාරණතා, චොදකං පටිප්ඵරණතා, චොදකං අපසාදනතා, චොදකස්ස පච්චාරොපනතා, අඤ්ඤෙන අඤ්ඤංපටිචරණතා , අපදානෙන න සම්පායනතා, මක්ඛිපළාසිතා, ඉස්සුකීමච්ඡරිතා, සඨමායාවිතා, ථද්ධාතිමානිතා, සන්දිට්ඨිපරාමාසිආධානග්ගාහිදුප්පටිනිස්සග්ගිතාති එකූනවීසති ධම්මා වෙදිතබ්බා.

ඔවාදං නක්ඛමති න සහතීති **අක්ඛමො**. යථානුසිට්ඨං අප්පටිපජ්ජනතො පදක්ඛිණෙන අනුසාසනිං න ගණ්හාතීති **අප්පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනිං**.

උද්දෙසපරියාපන්නෙසූති උද්දෙසෙ පරියාපන්නෙසු අන්තොගධෙසු. ''යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවිකරෙය්‍යා''ති එවං සඞ්ගහිතත්තා අන්තො පාතිමොක්ඛස්ස වත්තමානෙසූති අත්ථො. **සහධම්මිකං වුච්චමානො**ති සහධම්මිකෙන වුච්චමානො කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සික්ඛිතබ්බත්තා තෙසං වා සන්තකත්තා සහධම්මිකන්ති ලද්ධනාමෙන බුද්ධපඤ්ඤත්තෙන සික්ඛාපදෙන වුච්චමානොති අත්ථො.

විරමථායස්මන්තො මම වචනායාති යෙන වචනෙන මං වදථ, තතො මම වචනතො විරමථ. මා මං තං වචනං වදථාති වුත්තං හොති.

වදතු සහධම්මෙනාති සහධම්මිකෙන සික්ඛාපදෙන සහධම්මෙන වා අඤ්ඤෙනපි පාසාදිකභාවසංවත්තනිකෙන වචනෙන වදතු. **යදිද**න්ති වුඩ්ඪිකාරණනිදස්සනත්ථෙ නිපාතො. තෙන ''යං ඉදං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හිතවචනං

ආපත්තිතො වුට්ඨාපනඤ්ච තෙන අඤ්ඤමඤ්ඤවචනෙන අඤ්ඤමඤ්ඤවුට්ඨාපනෙන ච සංවඩ්ඪා පරිසා''ති එවං පරිසාය වුඩ්ඪිකාරණං දස්සිතං හොති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි පඨමසඞ්ඝභෙදසදිසානෙවාති.

දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. කුලදූසකසික්ඛාපදවණ්ණනා

431. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති** කුලදූසකසික්ඛාපදං. තත්ථ **අස්සජිපුනබ්බසුකා නාමාති** අස්සජි චෙව පුනබ්බසුකො ච. **කීටාගිරිස්මින්ති** එවංනාමකෙ ජනපදෙ. **ආවාසිකා හොන්තීති** එත්ථ ආවාසො එතෙසං අත්ථීති ආවාසිකා. ''ආවාසො''ති විහාරො වුච්චති. සො යෙසං ආයත්තො නවකම්මකරණපුරාණපටිසඞ්ඛරණාදිභාරහාරතාය, තෙ ආවාසිකා. යෙ පන කෙවලං විහාරෙ වසන්ති, තෙ නෙවාසිකාති වුච්චන්ති. ඉමෙ ආවාසිකා අහෙසුං. **අලජ්ජිනො පාපභික්ඛූති** නිල්ලජ්ජා ලාමකභික්ඛූ, තෙ හි ඡබ්බග්ගියානං ජෙට්ඨකඡබ්බග්ගියා.

සාවත්ථියං කිර ඡ ජනා සහායකා ''කසිකම්මාදීනි දුක්කරානි, හන්ද මයං සම්මා පබ්බජාම! පබ්බජන්තෙහි ච උප්පන්නෙ කිච්චෙ නිත්ථරණකට්ඨානෙ පබ්බජිතුං වට්ටතී''ති සම්මන්තයිත්වා ද්වින්නං අග්ගසාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙ පඤ්චවස්සා හුත්වා මාතිකං පගුණං කත්වා මන්තයිංසු ''ජනපදො නාම කදාචි සුභික්ඛො හොති කදාචි දුබ්භික්ඛො, මයං මා එකට්ඨානෙ වසිම්හ, තීසු ඨානෙසු වසාමා''ති. තතො පණ්ඩුකලොහිතකෙ ආහංසු – ''ආවුසො, සාවත්ථී නාම සත්තපඤ්ඤාසාය කුලසතසහස්සෙහි අජ්ඣාවුත්ථා, අසීතිගාමසහස්සපටිමණ්ඩිතානං තියොජනසතිකානං ද්වින්නං කාසිකොසලරට්ඨානං ආයමුඛභූතා, තත්‍ර තුම්හෙ ධුරට්ඨානෙයෙව පරිවෙණානි කාරෙත්වා අම්බපනසනාළිකෙරාදීනි රොපෙත්වා පුප්ඵෙහි ච ඵලෙහි ච කුලානි සඞ්ගණ්හන්තා කුලදාරකෙ පබ්බාජෙත්වා පරිසං වඩ්ඪෙථා''ති.

මෙත්තියභූමජකෙ ආහංසු – ''ආවුසො, රාජගහං නාම අට්ඨාරසහි මනුස්සකොටීහි අජ්ඣාවුත්ථං අසීතිගාමසහස්සපටිමණ්ඩිතානං තියොජනසතිකානං ද්වින්නං අඞ්ගමගධරට්ඨානං ආයමුඛභූතං, තත්‍ර තුම්හෙ ධුරට්ඨානෙයෙව…පෙ…. පරිසං වඩ්ඪෙථා''ති.

අස්සජිපුනබ්බසුකෙ ආහංසු – ''ආවුසො, කීටාගිරි නාම ද්වීහි මෙඝෙහි අනුග්ගහිතො තීණි සස්සානි පසවන්ති, තත්‍ර තුම්හෙ ධුරට්ඨානෙයෙව පරිවෙණානි කාරෙත්වා…පෙ…. පරිසං වඩ්ඪෙථා''ති. තෙ තථා අකංසු. තෙසු එකමෙකස්ස පක්ඛස්ස පඤ්ච පඤ්ච භික්ඛුසතානි පරිවාරා, එවං සමධිකං දියඩ්ඪභික්ඛුසහස්සං හොති. තත්‍ර පණ්ඩුකලොහිතකා සපරිවාරා සීලවන්තොව භගවතා සද්ධිං ජනපදචාරිකම්පි චරන්ති, තෙ අකතවත්ථුං උප්පාදෙන්ති, පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං පන න මද්දන්ති, ඉතරෙ සබ්බෙ අලජ්ජිනො අකතවත්ථුඤ්ච උප්පාදෙන්ති, පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදඤ්ච මද්දන්ති, තෙන වුත්තං – ''අලජ්ජිනො පාපභික්ඛූ''ති.

එවරූපන්ති එවංජාතිකං. **අනාචාරං ආචරන්තීති** අනාචරිතබ්බං ආචරන්ති, අකාතබ්බං කරොන්ති. **මාලාවච්ඡන්ති** තරුණපුප්ඵරුක්ඛං, තරුණකා හි පුප්ඵරුක්ඛාපි පුප්ඵගච්ඡාපි මාලාවච්ඡා ත්වෙව වුච්චන්ති, තෙ ච අනෙකප්පකාරං මාලාවච්ඡං සයම්පි රොපෙන්ති, අඤ්ඤෙනපි රොපාපෙන්ති, තෙන වුත්තං – ''මාලාවච්ඡං රොපෙන්තිපි රොපාපෙන්තිපී''ති. **සිඤ්චන්තීති** සයමෙව උදකෙන සිඤ්චන්ති. **සිඤ්චාපෙන්තීති** අඤ්ඤෙනපි සිඤ්චාපෙන්ති.

එත්ථ පන අකප්පියවොහාරො කප්පියවොහාරො පරියායො ඔභාසො නිමිත්තකම්මන්ති ඉමානි පඤ්ච ජානිතබ්බානි. තත්ථ **අකප්පියවොහාරො** නාම අල්ලහරිතානං කොට්ටනං කොට්ටාපනං, ආවාටස්ස ඛණනං ඛණාපනං, මාලාවච්ඡස්ස රොපනං රොපාපනං, ආළියා බන්ධනං බන්ධාපනං, උදකස්ස සෙචනං සෙචාපනං, මාතිකාය සම්මුඛකරණං කප්පියඋදකසිඤ්චනං හත්ථමුඛපාදධොවනන්හානොදකසිඤ්චනන්ති. **කප්පියවොහාරො** නාම ''ඉමං රුක්ඛං ජාන, ඉමං ආවාටං ජාන, ඉමං මාලාවච්ඡං ජාන, එත්ථ උදකං ජානා''ති වචනං සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණඤ්ච. **පරියායො** නාම ''පණ්ඩිතෙන නාම මාලාවච්ඡාදයො රොපාපෙතබ්බා නචිරස්සෙව උපකාරාය සංවත්තන්තී''තිආදිවචනං. **ඔභාසො** නාම කුදාලඛණිත්තාදීනි ච මාලාවච්ඡෙ ච ගහෙත්වා ඨානං, එවං ඨිතඤ්හි සාමණෙරාදයො දිස්වා ථෙරො කාරාපෙතුකාමොති ගන්ත්වා කරොන්ති. **නිමිත්තකම්මං** නාම කුදාල-ඛණිත්ති-වාසි-ඵරසු-උදකභාජනානි ආහරිත්වා සමීපෙ ඨපනං.

ඉමානි පඤ්චපි **කුලසඞ්ගහත්ථාය** රොපනෙ න වට්ටන්ති, **ඵලපරිභොගත්ථාය** කප්පියාකප්පියවොහාරද්වයමෙව න වට්ටති, ඉතරත්තයං වට්ටති. **මහාපච්චරියං** පන ''කප්පියවොහාරොපි වට්ටති. යඤ්ච අත්තනො පරිභොගත්ථාය වට්ටති, තං අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා සඞ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා අත්ථායපි වට්ටතී''ති වුත්තං.

ආරාමත්ථාය පන **වනත්ථායච ඡායත්ථාය** ච අකප්පියවොහාරමත්තමෙව න ච වට්ටති, සෙසං වට්ටති, න කෙවලඤ්ච සෙසං යංකිඤ්චි මාතිකම්පි උජුං කාතුං කප්පියඋදකං සිඤ්චිතුං න්හානකොට්ඨකං කත්වා න්හායිතුං

හත්ථපාදමුඛධොවනුදකානි ච තත්ථ ඡඩ්ඩෙතුම්පි වට්ටති. **මහාපච්චරියං** පන **කුරුන්දියඤ්ච** ‘‘කප්පියපථවියං සයං රොපෙතුම්පි වට්ටතී’’ති වුත්තං. ආරාමාදිඅත්ථාය පන රොපිතස්ස වා රොපාපිතස්ස වා ඵලං පරිභුඤ්ජිතුම්පි වට්ටති.

ඔචිනනඔචිනාපනෙ පකතියාපි පාචිත්තියං. කුලදූසනත්ථාය පන පාචිත්තියඤ්චෙව දුක්කටඤ්ච. ගන්ථනාදීසු ච උරච්ඡදපරියොසානෙසු කුලදූසනත්ථාය අඤ්ඤත්ථාය වා කරොන්තස්ස දුක්කටමෙව . කස්මා? අනාචාරත්තා, ‘‘පාපසමාචාරො’’ති එත්ථ වුත්තපාපසමාචාරත්තා ච. ආරාමාදිඅත්ථාය රුක්ඛරොපනෙ විය වත්ථුපූජනත්ථාය කස්මා න අනාපත්තීති චෙ? අනාපත්තියෙව. යථා හි තත්ථ කප්පියවොහාරෙන පරියායාදීහි ච අනාපත්ති තථා වත්ථුපූජත්ථායපි අනාපත්තියෙව.

නනු ච තත්ථ ‘‘කප්පියපථවියං සයං රොපෙතුම්පි වට්ටතී’’ති වුත්තන්ති? වුත්තං, න පන **මහාඅට්ඨකථායං**. අථාපි මඤ්ඤෙය්‍යාසි ඉතරාසු වුත්තම්පි පමාණං. මහාඅට්ඨකථායඤ්ච කප්පියඋදකසෙචනං වුත්තං, තං කථන්ති? තම්පි න විරුජ්ඣති. තත්‍ර හි අවිසෙසෙන ‘‘රුක්ඛං රොපෙන්තිපි රොපාපෙන්තිපි, සිඤ්චන්තිපි සිඤ්චාපෙන්තිපී’’ති වත්තබ්බෙ ‘‘මාලාවච්ඡ’’න්ති වදන්තො ඤාපෙති ‘‘කුලසඞ්ගහත්ථාය පුප්ඵඵලූපගමෙව සන්ධායෙතං වුත්තං, අඤ්ඤත්‍ර පන පරියායො අත්ථී’’ති. තස්මා තත්ථ පරියායං, ඉධ ච පරියායාභාවං ඤත්වා යං **අට්ඨකථාසු** වුත්තං, තං සුවුත්තමෙව. වුත්තඤ්චෙතං –

> ‘‘බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ච වුත්තො;
> යො තස්ස පුත්තෙහි තථෙව ඤාතො;
> සො යෙහි තෙසං මතිමච්චජන්තා;
> යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.
>
> ‘‘තස්මා හි යං අට්ඨකථාසු වුත්තං;
> තං වජ්ජයිත්වාන පමාදලෙඛං;
> සබ්බම්පි සික්ඛාසු සගාරවානං;
> යස්මා පමාණං ඉධ පණ්ඩිතාන’’න්ති.

සබ්බං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තත්ථ සියා යදි වත්ථුපූජනත්ථායපි ගන්ථනාදීසු ආපත්ති, හරණාදීසු කස්මා අනාපත්තීති? කුලිත්ථීආදීනං අත්ථාය හරණතො හරණාධිකාරෙ හි විසෙසෙත්වා තෙ කුලිත්ථීනන්තිආදි වුත්තං, තස්මා බුද්ධාදීනං අත්ථාය හරන්තස්ස අනාපත්ති.

තත්ථ **එකතොවණ්ටිකන්ති** පුප්ඵානං වණ්ටෙ එකතො කත්වා කතමාලං. **උභතොවණ්ටිකන්ති** උභොහි පස්සෙහි පුප්ඵවණ්ටෙ කත්වා කතමාලං. **මඤ්ජරිකන්තිආදීසු** පන මඤ්ජරී විය කතා පුප්ඵවිකති මඤ්ජරිකාති වුච්චති. **විධූතිකාති** සූචියා වා සලාකාය වා සින්දුවාරපුප්ඵාදීනි විජ්ඣිත්වා කතා. **වටංසකොති** වතංසකො. **ආවෙළාති** කණ්ණිකා. **උරච්ඡදොති** හාරසදිසං උරෙ ඨපනකපුප්ඵදාමං. අයං තාව එත්ථ පදවණ්ණනා.

අයං පන ආදිතො පට්ඨාය විත්ථාරෙන ආපත්තිවිනිච්ඡයො. කුලදූසනත්ථාය අකප්පියපථවියං මාලාවච්ඡං රොපෙන්තස්ස පාචිත්තියඤ්චෙව දුක්කටඤ්ච, තථා අකප්පියවොහාරෙන රොපාපෙන්තස්ස. කප්පියපථවියං රොපනෙපි රොපාපනෙපි දුක්කටමෙව. උභයත්ථාපි සකිං ආණත්තියා බහුන්නම්පි රොපනෙ එකමෙව සපාචිත්තියදුක්කටං වා සුද්ධදුක්කටං වා හොති. පරිභොගත්ථාය හි කප්පියභූමියං වා අකප්පියභූමියං වා කප්පියවොහාරෙන රොපාපනෙ අනාපත්ති. ආරාමාදිඅත්ථායපි අකප්පියපථවියං රොපෙන්තස්ස වා අකප්පියවචනෙන රොපාපෙන්තස්ස වා පාචිත්තියං. අයං පන නයො **මහාඅට්ඨකථායං** න සුට්ඨු විභත්තො, **මහාපච්චරියං** විභත්තොති.

සිඤ්චනසිඤ්චාපනෙ පන අකප්පියඋදකෙන සබ්බත්ථ පාචිත්තියං, කුලදූසනපරිභොගත්ථාය දුක්කටම්පි. කප්පියෙන තෙසංයෙව ද්වින්නමත්ථාය දුක්කටං. පරිභොගත්ථාය චෙත්ථ කප්පියවොහාරෙන සිඤ්චාපනෙ අනාපත්ති. ආපත්තිට්ඨානෙ පන ධාරාවච්ඡෙදවසෙන පයොගබහුලතාය ආපත්තිබහුලතා වෙදිතබ්බා.

කුලදූසනත්ථාය ඔචිනනෙ පුප්ඵගණනාය දුක්කටපාචිත්තියානි අඤ්ඤත්ථ පාචිත්තියානෙව. බහූනි පන පුප්ඵානි එකපයොගෙන ඔචිනන්තො පයොගවසෙන කාරෙතබ්බො. ඔචිනාපනෙ කුලදූසනත්ථාය සකිං ආණත්තො බහුම්පි ඔචිනති, එකමෙව සපාචිත්තියදුක්කටං, අඤ්ඤත්‍ර පාචිත්තියමෙව.

ගන්ථනාදීසු සබ්බාපි ඡ පුප්ඵවිකතියො වෙදිතබ්බා – ගන්ථිමං, ගොප්ඵිමං, වෙධිමං, වෙඨිමං, පූරිමං, වායිමන්ති. තත්ථ **‘‘ගන්ථිමං’’** නාම සදණ්ඩකෙසු වා උප්පලපදුමාදීසු අඤ්ඤෙසු වා දීඝවණ්ටෙසු පුප්ඵෙසු දට්ඨබ්බං. දණ්ඩකෙන දණ්ඩකං වණ්ටෙන වා වණ්ටං ගන්ථෙත්වා කතමෙව හි ගන්ථිමං. තං භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා කාතුම්පි අකප්පියවචනෙන කාරාපෙතුම්පි න වට්ටති. එවං ජාන, එවං කතෙ සොභෙය්‍යා, යථා එතානි පුප්ඵානි න විකිරියන්ති තථා කරොහීතිආදිනා පන කප්පියවචනෙන කාරෙතුං වට්ටති.

“ගොප්ඵිමං” නාම සුත්තෙන වා වාකාදීහි වා වස්සිකපුප්ඵාදීනං එකතොවණ්ටිකඋභතොවණ්ටිකමාලාවසෙන ගොප්ඵනං, වාකං වා රජ්ජුං වා දිගුණං කත්වා තත්ථ අවණ්ටකානි නීපපුප්ඵාදීනි පවෙසෙත්වා පටිපාටියා බන්ධන්ති, එතම්පි ගොප්ඵිමමෙව. සබ්බං පුරිමනයෙනෙව න වට්ටති.

“වෙධිමං” නාම සවණ්ටකානි වස්සිකපුප්ඵාදීනි වණ්ටෙසු, අවණ්ටකානි වා බකුලපුප්ඵාදීනි අන්තොඡිද්දෙ සූචිතාලහීරාදීහි විනිවිජ්ඣිත්වා ආවුනන්ති, එතං වෙධිමං නාම, තම්පි පුරිමනයෙනෙව න වට්ටති. කෙචි පන කදලික්ඛන්ධම්හි කණ්ටකෙ වා තාලහීරාදීනි වා පවෙසෙත්වා තත්ථ පුප්ඵානි විජ්ඣිත්වා ඨපෙන්ති, කෙචි කණ්ටකසාඛාසු, කෙචි පුප්ඵච්ඡත්තපුප්ඵකූටාගාරකරණත්ථං ඡත්තෙ ච භිත්තියඤ්ච පවෙසෙත්වා ඨපිතකණ්ටකෙසු, කෙචි ධම්මාසනවිතානෙ බද්ධකණ්ටකෙසු, කෙචි කණිකාරපුප්ඵාදීනි සලාකාහි විජ්ඣන්ති, ඡත්තාධිඡත්තං විය ච කරොන්ති, තං අතිඔළාරිකමෙව . පුප්ඵවිජ්ඣනත්ථං පන ධම්මාසනවිතානෙ කණ්ටකම්පි බන්ධිතුං කණ්ටකාදීහි වා එකපුප්ඵම්පි විජ්ඣිතුං පුප්ඵෙයෙව වා පුප්ඵං පවෙසෙතුං න වට්ටති. ජාලවිතානවෙදික-නාගදන්තක පුප්ඵපටිච්ඡකතාලපණ්ණගුළකාදීනං පන ඡිද්දෙසු අසොකපිණ්ඩියා වා අන්තරෙසු පුප්ඵානි පවෙසෙතුං න දොසො. එතං වෙධිමං නාම න හොති. ධම්මරජ්ජුයම්පි එසෙව නයො.

“වෙඨිමං” නාම පුප්ඵදාමපුප්ඵහත්ථකෙසු දට්ඨබ්බං. කෙචි හි මත්ථකදාමං කරොන්තා හෙට්ඨා ඝටකාකාරං දස්සෙතුං පුප්ඵෙහි වෙඨෙන්ති, කෙචි අට්ඨට්ඨ වා දස දස වා උප්පලපුප්ඵාදීනි සුත්තෙන වා වාකෙන වා දණ්ඩකෙසු බන්ධිත්වා උප්පලහත්ථකෙ වා පදුමහත්ථකෙ වා කරොන්ති, තං සබ්බං පුරිමනයෙනෙව න වට්ටති. සාමණෙරෙහි උප්පාටෙත්වා ථලෙ ඨපිතඋප්පලාදීනි කාසාවෙන භණ්ඩිකම්පි බන්ධිතුං න වට්ටති. තෙසංයෙව පන වාකෙන වා දණ්ඩකෙන වා බන්ධිතුං අංසභණ්ඩිකං වා කාතුං වට්ටති. අංසභණ්ඩිකා නාම ඛන්ධෙ ඨපිතකාසාවස්ස උභො අන්තෙ ආහරිත්වා භණ්ඩිකං කත්වා තස්මිං පසිබ්බකෙ විය පුප්ඵානි පක්ඛිපන්ති, අයං වුච්චති අංසභණ්ඩිකා, එතං කාතුං වට්ටති. දණ්ඩකෙහි පදුමිනිපණ්ණං විජ්ඣිත්වා උප්පලාදීනි පණ්ණෙන වෙඨෙත්වා ගණ්හන්ති, තත්‍රාපි පුප්ඵානං උපරි පදුමිනිපණ්ණමෙව බන්ධිතුං වට්ටති. හෙට්ඨා දණ්ඩකං පන බන්ධිතුං න වට්ටති.

“පූරිමං” නාම මාලාගුණෙ ච පුප්ඵපටෙ ච දට්ඨබ්බං. යො හි මාලාගුණෙන චෙතියං වා බොධිං වා වෙදිකං වා පරික්ඛිපන්තො පුන ආනෙත්වා පූරිමඨානං අතික්කාමෙති, එත්තාවතාපි පූරිමං නාම හොති. කො පන වාදො අනෙකක්ඛත්තුං පරික්ඛිපන්තස්ස, නාගදන්ත-කන්තරෙහි පවෙසෙත්වා හරන්තො ඔලම්බකං කත්වා පුන නාගදන්තකං පරික්ඛිපති, එතම්පි පූරිමං නාම. නාගදන්තකෙ පන පුප්ඵවලයං පවෙසෙතුං වට්ටති. මාලාගුණෙහි පුප්ඵපටං කරොන්ති. තත්‍රාපි එකමෙව මාලාගුණං හරිතුං වට්ටති. පුන පච්චාහරතො පූරිමමෙව හොති, තං සබ්බං පුරිමනයෙනෙව න වට්ටති. මාලාගුණෙහි පන බහූහිපි කතං පුප්ඵදාමං ලභිත්වා ආසනමත්ථකාදීසු බන්ධිතුං වට්ටති. අතිදීඝං පන මාලාගුණං එකවාරං හරිත්වා වා පරික්ඛිපිත්වා වා පුන අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො දාතුං වට්ටති. තෙනාපි තථෙව කාතුං වට්ටති.

“වායිමං” නාම පුප්ඵජාලපුප්ඵපටපුප්ඵරූපෙසු දට්ඨබ්බං. චෙතියෙසු පුප්ඵජාලං කරොන්තස්ස එකමෙකම්හි ජාලච්ඡිද්දෙ දුක්කටං. භිත්තිච්ඡත්තබොධිත්ථම්භාදීසුපි එසෙව නයො. පුප්ඵපටං පන පරෙහි පූරිතම්පි වායිතුං න ලබ්භති. ගොප්ඵිමපුප්ඵෙහෙව හත්ථිඅස්සාදිරූපකානි කරොන්ති, තානිපි වායිමට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති. පුරිමනයෙනෙව සබ්බං න වට්ටති. අඤ්ඤෙහි කතපරිච්ඡෙදෙ පන පුප්ඵානි ඨපෙන්තෙන හත්ථිඅස්සාදිරූපකම්පි කාතුං වට්ටති. **මහාපච්චරියං** පන කලම්බකෙන අඩ්ඪචන්දකෙන ච සද්ධිං අට්ඨපුප්ඵවිකතියො වුත්තා. තත්ථ **කලම්බකොති** අඩ්ඪචන්දකන්තරෙ ඝටිකදාමඔලම්බකො වුත්තො. **“අඩ්ඪචන්දකො”**ති අඩ්ඪචන්දාකාරෙන මාලාගුණපරික්ඛෙපො. තදුභයම්පි පූරිමෙයෙව පවිට්ඨං. **කුරුන්දියං** පන ‘‘ද්වෙ තයො මාලාගුණෙ එකතො කත්වා පුප්ඵදාමකරණම්පි වායිමංයෙවා’’ති වුත්තං. තම්පි ඉධ පූරිමට්ඨානෙයෙව පවිට්ඨං, න කෙවලඤ්ච පුප්ඵගුළදාමමෙව පිට්ඨමයදාමම්පි ගෙණ්ඩුකපුප්ඵදාමම්පි කුරුන්දියං වුත්තං, ඛරපත්තදාමම්පි සික්ඛාපදස්ස සාධාරණත්තා භික්ඛූනම්පි භික්ඛුනීනම්පි නෙව කාතුං න කාරාපෙතුං වට්ටති. පූජානිමිත්තං පන කප්පියවචනං සබ්බත්ථ වත්තුං වට්ටති. පරියායඔභාසනිමිත්තකම්මානි වට්ටන්තියෙව.

තුවට්ටෙන්තීති නිපජ්ජන්ති. **ලාසෙන්තීති** පීතියා උප්පිලවමානා විය උට්ඨහිත්වා ලාසියනාටකං නාටෙන්ති, රෙචකං දෙන්ති. **නච්චන්තියාපි නච්චන්තීති** යදා නාටකිත්ථී නච්චති, තදා තෙපි තස්සා පුරතො වා පච්ඡතො වා ගච්ඡන්තා නච්චන්ති. **නච්චන්තියාපි ගායන්තීති** යදා සා නච්චති, තදා නච්චානුරූපං ගායන්ති. එස නයො සබ්බත්ථ. **අට්ඨපදෙපි කීළන්තීති** අට්ඨපදඵලකෙ ජූතං කීළන්ති. තථා **දසපදෙ, ආකාසෙපීති** අට්ඨපදදසපදෙසු විය ආකාසෙයෙව කීළන්ති. **පරිහාරපථෙපීති** භූමියං නානාපථමණ්ඩලං කත්වා තත්ථ පරිහරිතබ්බපථං පරිහරන්තා කීළන්ති. **සන්තිකායපි කීළන්තීති** සන්තිකකීළාය කීළන්ති, එකජ්ඣං ඨපිතා සාරියො වා පාසාණසක්ඛරායො වා අචාලෙන්තා නඛෙනෙව අපනෙන්ති ච උපනෙන්ති ච, සචෙ තත්ථ කාචි චලති, පරාජයො හොති. **ඛලිකායාති** ජූතඵලකෙ පාසකකීළාය කීළන්ති. **ඝටිකායාති** ඝටිකා වුච්චති දණ්ඩකකීළා, තාය කීළන්ති. දීඝදණ්ඩකෙන රස්සදණ්ඩකං පහරන්තා විචරන්ති.

සලාකහත්ථෙනාති ලාඛාය වා මඤ්ජට්ඨියා වා පිට්ඨඋදකෙ වා සලාකහත්ථං තෙමෙත්වා ‘‘කිං හොතූ’’ති භූමියං වා භිත්තියං වා තං පහරිත්වා හත්ථිඅස්සාදිරූපානි දස්සෙන්තා කීළන්ති. **අක්ඛෙනාති** ගුළෙන. **පඞ්ගචීරෙනාති** පඞ්ගචීරං වුච්චති පණ්ණනාළිකා, තං ධමන්තා කීළන්ති. **වඞ්කකෙනාති** ගාමදාරකානං කීළනකෙන ඛුද්දකනඞ්ගලෙන.

මොක්ඛචිකායාති මොක්ඛචිකා වුච්චති සම්පරිවත්තකකීළා, ආකාසෙ වා දණ්ඩං ගහෙත්වා, භූමියං වා සීසං ඨපෙත්වා හෙට්ඨුපරියභාවෙන පරිවත්තන්තා කීළන්තීති අත්ථො. **චිඞ්ගුලකෙනාති** චිඞ්ගුලකං වුච්චති තාලපණ්ණාදීහි කතං වාතප්පහාරෙන පරිබ්භමනචක්කං, තෙන කීළන්ති. **පත්තාළ්හකෙනාති** පත්තාළ්හකං වුච්චති පණ්ණනාළි, තාය වාලිකාදීනි මිනන්තා කීළන්ති. **රථකෙනාති** ඛුද්දකරථෙන. **ධනුකෙනාති** ඛුද්දකධනුනා.

අක්ඛරිකායාති අක්ඛරිකා වුච්චති ආකාසෙ වා පිට්ඨියං වා අක්ඛරජානනකීළා, තාය කීළන්ති. **මනෙසිකායාති** මනෙසිකා වුච්චති මනසා චින්තිතජානනකීළා, තාය කීළන්ති. **යථාවජ්ජෙනාති** යථාවජ්ජං වුච්චති කාණකුණිකඛඤ්ජාදීනං යං යං වජ්ජං තං තං පයොජෙත්වා දස්සනකීළා තාය කීළන්ති, වෙලම්භකා විය. **හත්ථිස්මිම්පි සික්ඛන්තීති** හත්ථිනිමිත්තං යං සිප්පං සික්ඛිතබ්බං, තං සික්ඛන්ති. එසෙව නයො අස්සාදීසු. **ධාවන්තිපීති** පරම්මුඛා ගච්ඡන්තා ධාවන්ති. **ආධාවන්තිපීති** යත්තකං ධාවන්ති, තත්තකමෙව අභිමුඛා පුන ආගච්ඡන්තා ආධාවන්ති. **නිබ්බුජ්ඣන්තීති** මල්ලයුද්ධං කරොන්ති. **නලාටිකම්පි දෙන්තීති** ''සාධු, සාධු, භගිනී''ති අත්තනො නලාටෙ අඞ්ගුලිං ඨපෙත්වා තස්සා නලාටෙ ඨපෙන්ති. **විවිධම්පි අනාචාරං ආචරන්තීති** අඤ්ඤම්පි පාළියං අනාගතං මුඛඩිණ්ඩිමාදිවිවිධං අනාචාරං ආචරන්ති.

432. **පාසාදිකෙනාති** පසාදාවහෙන, සාරුප්පෙන සමණානුච්ඡවිකෙන. **අභික්කන්තෙනාති** ගමනෙන. **පටික්කන්තෙනාති** නිවත්තනෙන. **ආලොකිතෙනාති** පුරතො දස්සනෙන. **විලොකිතෙනාති** ඉතො චිතො ච දස්සනෙන. **සමිඤ්ජිතෙනාති** පබ්බසඞ්කොචනෙන. **පසාරිතෙනාති** තෙසංයෙව පසාරණෙන. සබ්බත්ථ ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ කරණවචනං, සතිසම්පජඤ්ඤෙහි අභිසඞ්ඛතත්තා පාසාදික අභික්කන්ත-පටික්කන්ත-ආලොකිත-විලොකිත-සමිඤ්ජිත-පසාරිතො හුත්වාති වුත්තං හොති. **ඔක්ඛිත්තචක්ඛූති** හෙට්ඨා-ඛිත්තචක්ඛු . **ඉරියාපථසම්පන්නොති** තාය පාසාදිකඅභික්කන්තාදිතාය සම්පන්නඉරියාපථො.

ක්වායන්ති කො අයං. **අබලබලො වියාති** අබලො කිර බොන්දො වුච්චති, අතිසයත්ථෙ ච ඉදං ආමෙඩිතං, තස්මා අතිබොන්දො වියාති වුත්තං හොති. **මන්දමන්දොති** අභික්කන්තාදීනං අනුද්ධතතාය අතිමන්දො. අතිසණ්හොති එවං ගුණමෙව දොසතො දස්සෙන්ති. **භාකුටිකභාකුටිකො වියාති** ඔක්ඛිත්තචක්ඛුතාය භකුටිං කත්වා සඞ්කුටිතමුඛො කුපිතො විය විචරතීති මඤ්ඤමානා වදන්ති. **සණ්හාති** නිපුණා, ''අම්ම තාත භගිනී''ති එවං උපාසකජනං යුත්තට්ඨානෙ උපනෙතුං ඡෙකා, න යථා අයං; එවං අබලබලො වියාති අධිප්පායො. **සඛිලාති** සාඛල්‍යෙන යුත්තා. **සුඛසම්භාසාති** ඉදං පුරිමස්ස කාරණවචනං. යෙසඤ්හි සුඛසම්භාසා සම්මොදනීයකථා නෙලා හොති කණ්ණසුඛා, තෙ සඛිලාති වුච්චන්ති. තෙනාහංසු – ''සඛිලා සුඛසම්භාසා''ති. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො – අම්හාකං අයාා උපාසකෙ දිස්වා මධුරං සම්මොදනීයං කථං කථෙන්ති, තස්මා සඛිලා සුඛසම්භාසා, න යථා අයං; එවං මන්දමන්දා වියාති. **මිහිතපුබ්බඞ්ගමාති** මිහිතං පුබ්බඞ්ගමං එතෙසං වචනස්සාති මිහිතපුබ්බඞ්ගමා, පඨමං සිතං කත්වා පච්ඡා වදන්තීති අත්ථො. **එහිස්වාගතවාදිනොති** උපාසකං දිස්වා ''එහි ස්වාගතං තවා''ති එවංවාදිනො, න යථා අයං; එවං සඞ්කුටිතමුඛතාය භාකුටිකභාකුටිකා විය එවං මිහිතපුබ්බඞ්ගමාදිතාය අභාකුටිකභාවං අත්ථතො දස්සෙත්වා පුන සරූපෙනපි දස්සෙන්තො ආහංසු – **''අභාකුටිකා උත්තානමුඛා පුබ්බභාසිනො''**ති. උප්පටිපාටියා වා තිණ්ණම්පි ආකාරානං අභාවදස්සනමෙතන්ති වෙදිතබ්බං. කථං? එත්ථ හි **''අභාකුටිකා''**ති ඉමිනා භාකුටිකභාකුටිකාකාරස්ස අභාවො දස්සිතො. **''උත්තානමුඛා''**ති ඉමිනා මන්දමන්දාකාරස්ස, යෙ හි චක්ඛූනි උම්මිලෙත්වා ආලොකනෙන උත්තානමුඛා හොන්ති, න තෙ මන්දමන්දා. **පුබ්බභාසිනොති** ඉමිනා අබලබලාකාරස්ස අභාවො දස්සිතො, යෙ හි ආභාසනකුසලතාය ''අම්ම තාතා''ති පඨමතරං ආභාසන්ති, න තෙ අබලබලාති.

එහි, භන්තෙ, සරං ගමිස්සාමාති සො කිර උපාසකො ''න බො, ආවුසො, පිණ්ඩො ලබ්භතී''ති වුත්තෙ ''තුම්හාකං භික්ඛූහියෙව එතං කතං , සකලම්පි ගාමං විචරන්තා න ලච්ඡථා''ති වත්වා පිණ්ඩපාතං දාතුකාමො ''එහි, භන්තෙ, සරං ගමිස්සාමා''ති ආහ. කිං පනායං පයුත්තවාචා හොති, න හොතීති? න හොති. පුච්ඡිතපඤ්හො නාමායං කථෙතුං වට්ටති. තස්මා ඉදානි චෙපි පුබ්බණ්හෙ වා සායන්හෙ වා අන්තරඝරං පවිට්ඨං භික්ඛුං කොචි පුච්ඡෙය්‍යා – ''කස්මා, භන්තෙ, චරථා''ති? යෙනත්ථෙන චරති, තං ආචික්ඛිත්වා ''ලද්ධං න ලද්ධ''න්ති වුත්තෙ සචෙ න ලද්ධං, ''න ලද්ධ''න්ති වත්වා යං සො දෙති, තං ගහෙතුං වට්ටති.

දුට්ඨායොති න පසාදාදීනං විනාසෙන දුට්ඨායො, පුග්ගලවසෙන දුට්ඨායො. **දානපථානීති** දානානියෙව වුච්චන්ති. අථ වා **දානපථානීති** දානනිබද්ධානි දානවත්තානීති වුත්තං හොති. **උපච්ඡින්නානීති** දායකෙහි උපච්ඡින්නානි, න තෙ තානි එතරහි දෙන්ති. **රිඤ්චන්තීති** විසුං හොන්ති නානා හොන්ති, පක්කමන්තීති වුත්තං හොති. **සණ්ඨහෙය්‍යාති** සම්මා තිට්ඨෙය්‍යා, පෙසලානං භික්ඛූනං පතිට්ඨා භවෙය්‍යා.

එවමාවුසොති ඛො සො භික්ඛු සද්ධස්ස පසන්නස්ස උපාසකස්ස සාසනං සම්පටිච්ඡි. එවරූපං කිර සාසනං කප්පියං හරිතුං වට්ටති, තස්මා ''මම වචනෙන භගවතො පාදෙ වන්දථා''ති වා ''චෙතියං පටිමං බොධිං සඞ්ඝත්ථෙරං වන්දථා''ති වා ''චෙතියෙ ගන්ධපූජං කරොථ, පුප්ඵපූජං කරොථා''ති වා ''භික්ඛූ සන්නිපාතෙථ, දානං දස්සාම , ධම්මං සොස්සාමාති වා ඊදිසෙසු සාසනෙසු කුක්කුච්චං න කාතබ්බං. කප්පියසාසනානි එතානි න ගිහීනං ගිහිකම්මපටිසංයුත්තානීති. **කුතො ච ත්වං, භික්ඛු, ආගච්ඡසීති** නිසින්නො සො භික්ඛු න ආගච්ඡති අත්ථතො පන

ආගතො හොති; එවං සන්තෙපි වත්තමානසමීපෙ වත්තමානවචනං ලබ්භති, තස්මා න දොසො. පරියොසානෙ ''තතො අහං භගවා ආගච්ඡාමී''ති එත්ථාපි වචනෙ එසෙව නයො.

433. **පඨමං අස්සජිපුනබ්බසුකා භික්ඛූ චොදෙතබ්බා**ති ''මයං තුම්හෙ වත්තුකාමා''ති ඔකාසං කාරෙත්වා වත්ථුනා ච ආපත්තියා ච චොදෙතබ්බා. චොදෙත්වා යං න සරන්ති, තං සාරෙතබ්බා. සචෙ වත්ථුඤ්ච ආපත්තිඤ්ච පටිජානන්ති, ආපත්තිමෙව වා පටිජානන්ති, න වත්ථුං, ආපත්තිං රොපෙතබ්බා. අථ වත්ථුමෙව පටිජානන්ති, නාපත්තිං; එවම්පි ''ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං අයං නාම ආපත්තී''ති රොපෙතබ්බා එව. යදි නෙව වත්ථුං, නාපත්තිං පටිජානන්ති, ආපත්තිං න රොපෙතබ්බා අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. යථාපටිඤ්ඤාය පන ආපත්තිං රොපෙත්වා; එවං පබ්බාජනීයකම්මං කාතබ්බන්ති දස්සෙන්තො **''බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා''**තිආදිමාහ, තං උත්තානත්ථමෙව.

එවං පබ්බාජනීයකම්මකතෙන භික්ඛුනා යස්මිං විහාරෙ වසන්තෙන යස්මිං ගාමෙ කුලදූසකකම්මං කතං හොති, තස්මිං විහාරෙ වා තස්මිං ගාමෙ වා න වසිතබ්බං. තස්මිං විහාරෙ වසන්තෙන සාමන්තගාමෙපි පිණ්ඩාය න චරිතබ්බං. සාමන්තවිහාරෙපි වසන්තෙන තස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය න චරිතබ්බං. **උපතිස්සත්ථෙරො** පන ''භන්තෙ නගරං නාම මහන්තං ද්වාදසයොජනිකම්පි හොතී''ති අන්තෙවාසිකෙහි වුත්තො ''යස්සා වීථියා කුලදූසකකම්මං කතං තත්ථෙව වාරිත''න්ති ආහ. තතො ''වීථිපි මහතී නගරප්පමාණාව හොතී''ති වුත්තො ''යස්සා ඝරපටිපාටියා''ති ආහ, ''ඝරපටිපාටිපි වීථිප්පමාණාව හොතී''ති වුත්තො ඉතො චිතො ච සත්ත ඝරානි වාරිතානී''ති ආහ. තං පන සබ්බං ථෙරස්ස මනොරථමත්තමෙව. සචෙපි විහාරො තියොජනපරමො හොති ද්වාදසයොජනපරමඤ්ච නගරං, නෙව විහාරෙ වසිතුං ලබ්භති, න නගරෙ චරිතුන්ති.

435. **තෙ සඞ්ඝෙන පබ්බාජනීයකම්මකතා**ති කථං සඞ්ඝො තෙසං කම්මං අකාසි? න ගන්ත්වාව අජ්ඣොත්ථරිත්වා අකාසි, අථ ඛො කුලෙහි නිමන්තෙත්වා සඞ්ඝභත්තෙසු කයිරමානෙසු තස්මිං තස්මිං ඨානෙ ථෙරා සමණපටිපදං කථෙත්වා ''අයං සමණො, අයං අස්සමණො''ති මනුස්සෙ සඤ්ඤාපෙත්වා එකං ද්වෙ භික්ඛූ සීමං පවෙසෙත්වා එතෙනෙවූපායෙන සබ්බෙසං පබ්බාජනීයකම්මං අකංසූති. එවං පබ්බාජනීයකම්මකතස්ස ච අට්ඨාරස වත්තානි පූරෙත්වා යාචන්තස්ස කම්මං පටිප්පස්සම්භෙතබ්බං. පටිප්පස්සද්ධකම්මෙනාපි ච තෙන යෙසු කුලෙසු පුබ්බෙ කුලදූසකකම්මං කතං, තතො පච්චයා න ගහෙතබ්බා, ආසවක්ඛයප්පත්තෙනාපි න ගහෙතබ්බා, අකප්පියාව හොන්ති. ''කස්මා න ගණ්හථා''ති පුච්ඡිතෙන ''පුබ්බෙ එවං කතත්තා''ති වුත්තෙ, සචෙ වදන්ති ''න මයං තෙන කාරණෙන දෙම ඉදානි සීලවන්තතාය දෙමා''ති ගහෙතබ්බා. පකතියා දානට්ඨානෙයෙව කුලදූසකකම්මං කතං හොති. තතො පකතිදානමෙව ගහෙතුං වට්ටති, යං වඩ්ඪෙත්වා දෙන්ති, තං න වට්ටති.

න සම්මා වත්තන්තීති තෙ පන අස්සජිපුනබ්බසුකා අට්ඨාරසසු වත්තෙසු සම්මා න වත්තන්ති. **න ලොමං පාතෙන්තී**ති අනුලොමපටිපදං අප්පටිපජ්ජනතාය න පන්නලොමා හොන්ති. **න නෙත්ථාරං වත්තන්තී**ති අත්තනො නිත්ථරණමග්ගං න පටිපජ්ජන්ති . **න භික්ඛූ ඛමාපෙන්තී**ති ''දුක්කටං, භන්තෙ, අම්හෙහි, න පුන එවං කරිස්සාම, ඛමථ අම්හාක''න්ති එවං භික්ඛූනං ඛමාපනං න කරොන්ති. **අක්කොසන්තී**ති කාරකසඞ්ඝං දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසන්ති. **පරිභාසන්තී**ති භයං නෙසං දස්සෙන්ති. **ඡන්දගාමිතා…පෙ…. භයගාමිතා පාපෙන්තී**ති එතෙ ඡන්දගාමිනො ච…පෙ…. භයගාමිනො චාති එවං ඡන්දගාමිතායපි…පෙ…. භයගාමිතායපි පාපෙන්ති, යොජෙන්තීති අත්ථො. **පක්කමන්තී**ති තෙසං පරිවාරෙසු පඤ්චසු සමණසතෙසු එකච්චෙ දිසා පක්කමන්ති. **විබ්භමන්තී**ති එකච්චෙ ගිහී හොන්ති. **කථඤ්හි නාම අස්සජිපුනබ්බසුකා භික්ඛූ**ති එත්ථ ද්වින්නං පමොක්ඛානං වසෙන සබ්බෙපි ''අස්සජිපුනබ්බසුකා''ති වුත්තා.

436-7. **ගාමං වා**ති එත්ථ නගරම්පි ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතං. තෙනස්ස පදභාජනෙ ''ගාමොපි නිගමොපි නගරම්පි ගාමො චෙව නිගමො චා''ති වුත්තං. තත්ථ අපාකාරපරික්ඛෙපො සආපණො **නිගමො**ති වෙදිතබ්බො.

කුලානි දූසෙතීති **කුලදූසකො**. දූසෙන්තො ච න අසුචිකද්දමාදීහි දූසෙති, අථ ඛො අත්තනො දුප්පටිපත්තියා තෙසං පසාදං විනාසෙති. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ''පුප්ඵෙන වා''තිආදි වුත්තං. තත්ථ යො හරිත්වා වා හරාපෙත්වා වා පක්කොසිත්වා වා පක්කොසාපෙත්වා වා සයං වා උපගතානං යංකිඤ්චි අත්තනො සන්තකං පුප්ඵං කුලසඞ්ගහත්ථාය දෙති, දුක්කටං. පරසන්තකං දෙති, දුක්කටමෙව. ථෙය්‍යචිත්තෙන දෙති, භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. එසෙව නයො සඞ්ඝිකෙපි. අයං පන විසෙසො, සෙනාසනත්ථාය නියාමිතං ඉස්සරවතාය දදතො ථුල්ලච්චයං.

පුප්ඵං නාම කස්ස දාතුං වට්ටති, කස්ස න වට්ටතීති? මාතාපිතූනන්නං තාව හරිත්වාපි හරාපෙත්වාපි පක්කොසිත්වාපි පක්කොසාපෙත්වාපි දාතුං වට්ටති, සෙසඤාතකානං පක්කොසාපෙත්වාව. තඤ්ච ඛො වත්ථුපූජනත්ථාය, මණ්ඩනත්ථාය පන සිවලිඞ්ගාදිපූජනත්ථාය වා කස්සචිපි දාතුං න වට්ටති. මාතාපිතූනඤ්ච හරාපෙන්තෙන ඤාතිසාමණෙරෙහෙව හරාපෙතබ්බං. ඉතරෙ පන යදි සයමෙව ඉච්ඡන්ති, වට්ටති. සම්මතෙන පුප්ඵභාජකෙන භාජනකාලෙ සම්පත්තානං සාමණෙරානං උපඩ්ඪභාගං දාතුං වට්ටති. **කුරුන්දියං** සම්පත්තගිහීනං උපඩ්ඪභාගං. **මහාපච්චරියං** ''චූළකං දාතුං වට්ටතී''ති වුත්තං. අසම්මතෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බං.

ආචරියුපජ්ඣායෙසු සගාරවා සාමණෙරා බහූනි පුප්ඵානි ආහරිත්වා රාසිං කත්වා ඨපෙන්ති, ථෙරා පාතොව සම්පත්තානං සද්ධිවිහාරිකාදීනං උපාසකානං වා “ත්වං ඉදං ගණ්හ, ත්වං ඉදං ගණ්හා”ති දෙන්ති, පුප්ඵදානං නාම න හොති. “චෙතියං පූජෙස්සාමා”ති ගහෙත්වා ගච්ඡන්තාපි පූජං කරොන්තාපි තත්ථ තත්ථ සම්පත්තානං චෙතියපූජනත්ථාය දෙන්ති, එතම්පි පුප්ඵදානං නාම න හොති. උපාසකෙ අක්කපුප්ඵාදීහි පූජෙන්තෙ දිස්වා “විහාරෙ කණිකාරපුප්ඵාදීනි අත්ථි, උපාසකා තානි ගහෙත්වා පූජෙථා”ති වත්තුම්පි වට්ටති. භික්ඛූ පුප්ඵපූජං කත්වා දිවාතරං ගාමං පවිට්ඨෙ “කිං, භන්තෙ, අතිදිවා පවිට්ඨත්ථා”ති පුච්ඡන්ති, “විහාරෙ බහූනි පුප්ඵානි පූජං අකරිම්හා”ති වදන්ති. මනුස්සා “බහූනි කිර විහාරෙ පුප්ඵානී”ති පුනදිවසෙ පහූතං ඛාදනීයං භොජනීයං ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා පුප්ඵපූජඤ්ච කරොන්ති, දානඤ්ච දෙන්ති, වට්ටති. මනුස්සා “මයං, භන්තෙ, අසුකදිවසං නාම පූජෙස්සාමා”ති පුප්ඵවාරං යාචිත්වා අනුඤ්ඤාතදිවසෙ ආගච්ඡන්ති, සාමණෙරෙහි ච පගෙව පුප්ඵානි ඔචිනිත්වා ඨපිතානි හොන්ති, තෙ රුක්ඛෙසු පුප්ඵානි අපස්සන්තා “කුහිං, භන්තෙ, පුප්ඵානී”ති වදන්ති, සාමණෙරෙහි ඔචිනිත්වා ඨපිතානි තුම්හෙ පන පූජෙත්වා ගච්ඡථ, සඞ්ඝො අඤ්ඤං දිවසං පූජෙස්සතීති. තෙ පූජෙත්වා දානං දත්වා ගච්ඡන්ති, වට්ටති. **මහාපච්චරියං** පන **කුරුන්දියඤ්ච** “ථෙරා සාමණෙරෙහි දාපෙතුං න ලභන්ති. සචෙ සයමෙව තානි පුප්ඵානි තෙසං දෙන්ති, වට්ටති. ථෙරෙහි පන ‘සාමණෙරෙහි ඔචිනිත්වා ඨපිතානී’ති එත්තකමෙව වත්තබ්බ”න්ති වුත්තං. සචෙ පන පුප්ඵවාරං යාචිත්වා අනොචිතෙසු පුප්ඵෙසු යාගුභත්තාදීනි ආදාය ආගන්ත්වා සාමණෙරෙ “ඔචිනිත්වා දෙථා”ති වදන්ති. ඤාතකසාමණෙරානංයෙව ඔචිනිත්වා දාතුං වට්ටති. අඤ්ඤාතකෙ උක්ඛිපිත්වා රුක්ඛසාඛාය ඨපෙන්ති, න ඔරොහිත්වා පලායිතබ්බං, ඔචිනිත්වා දාතුං වට්ටති. සචෙ පන කොචි ධම්මකථිකො “බහූනි උපාසකා විහාරෙ පුප්ඵානි යාගුභත්තාදීනි ආදාය ගන්ත්වා පුප්ඵපූජං කරොථා”ති වදති, තස්සෙව න කප්පතීති **මහාපච්චරියඤ්ච කුරුන්දියඤ්ච** වුත්තං. **මහාඅට්ඨකථායං** පන “එතං අකප්පියං න වට්ටතී”ති අවිසෙසෙන වුත්තං.

ඵලම්පි අත්තනො සන්තකං වුත්තනයෙනෙව මාතාපිතූනඤ්ච සෙසඤාතකානඤ්ච දාතුං වට්ටති. කුලසඞ්ගහත්ථාය පන දෙන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව අත්තනො සන්තකෙ පරසන්තකෙ සඞ්ඝිකෙ සෙනාසනත්ථාය නියාමිතෙ ච දුක්කටාදීනි වෙදිතබ්බානි. අත්තනො සන්තකංයෙව ගිලානමනුස්සානං වා සම්පත්තඉස්සරානං වා ඛීණපරිබ්බයානං වා දාතුං වට්ටති, ඵලදානං න හොති. ඵලභාජකෙනාපි සම්මතෙන සඞ්ඝස්ස ඵලභාජනකාලෙ සම්පත්තමනුස්සානං උපඩ්ඪභාගං දාතුං වට්ටති. අසම්මතෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බං. සඞ්ඝාරාමෙපි ඵලපරිච්ඡෙදෙන වා රුක්ඛපරිච්ඡෙදෙන වා කතිකා කාතබ්බා. තතො ගිලානමනුස්සානං වා අඤ්ඤෙසං වා ඵලං යාචන්තානං යථාපරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි පඤ්ච ඵලානි දාතබ්බානි. රුක්ඛා වා දස්සෙතබ්බා “ඉතො ගහෙතුං ලබ්භතී”ති. “ඉස ඵලානි සුන්දරානි, ඉතො ගණ්හථා”ති එවං පන න වත්තබ්බං.

චුණ්ණෙනාති එත්ථ අත්තනො සන්තකං සිරීසචුණ්ණං වා අඤ්ඤං වා කසාවං යංකිඤ්චි කුලසඞ්ගහත්ථාය දෙති, දුක්කටං. පරසන්තකාදීසුපි වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො – ඉධ සඞ්ඝස්ස රක්ඛිතගොපිතාපි රුක්ඛච්ඡල්ලි ගරුභණ්ඩමෙව. මත්තිකදන්තකට්ඨවෙළූසුපි ගරුභණ්ඩූපගං ඤත්වා චුණ්ණෙ වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. පණ්ණදානං පන එත්ථ න ආගතං, තම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. පරතොපි ගරුභණ්ඩවිනිච්ඡයෙ සබ්බං විත්ථාරෙන වණ්ණයිස්සාම.

වෙජ්ජිකාය වාති එත්ථ වෙජ්ජකම්මවිධි තතියපාරාජිකවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

ජඞ්ඝපෙසනිකෙනාති එත්ථ **ජඞ්ඝපෙසනිය**න්ති ගිහීනං දූතෙය්‍යසාසනහරණකම්මං වුච්චති, තං න කාතබ්බං. ගිහීනඤ්හි සාසනං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ දුක්කටං. තං කම්මං නිස්සාය ලද්ධභොජනං භුඤ්ජන්තස්සාපි අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ දුක්කටං. පඨමං සාසනං අග්ගහෙත්වාපි පච්ඡා “අයං දානි සො ගාමො හන්ද තං සාසනං ආරොචෙමී”ති මග්ගා ඔක්කමන්තස්සාපි පදෙ පදෙ දුක්කටං. සාසනං ආරොචෙත්වා ලද්ධභොජනං භුඤ්ජතො පුරිමනයෙනෙව දුක්කටං. සාසනං අග්ගහෙත්වා ආගතෙන පන “භන්තෙ තස්මිං ගාමෙ ඉත්ථන්නාමස්ස කා පවත්තී”ති පුච්ඡියමානෙන කථෙතුං වට්ටති, පුච්ඡිතපඤ්හෙ දොසො නත්ථි. පඤ්චන්නං පන සහධම්මිකානං මාතාපිතූනං පණ්ඩුපලාසස්ස අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ච සාසනං හරිතුං වට්ටති, ගිහීනඤ්ච පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරං කප්පියසාසනං. ඉදඤ්හි ජඞ්ඝපෙසනියකම්මං නාම න හොති. ඉමෙහි පන අට්ඨහි කුලදූසකකම්මෙහි උප්පන්නපච්චයා පඤ්චන්නම්පි සහධම්මිකානං න කප්පන්ති, අභූතාරොචනරූපියසංවොහාරෙහි උප්පන්නපච්චයසදිසාව හොන්ති.

පාපා සමාචාරා අස්සාති **පාපසමාචාරො**. තෙ පන යස්මා මාලාවච්ඡරොපනාදයො ඉධ අධිප්පෙතා, තස්මා “මාලාවච්ඡං රොපෙන්තිපී”තිආදිනා නයෙනස්ස පදභාජනං වුත්තං. **තිරොක්ඛාති** පරම්මුඛා. **කුලානි ච තෙන දුට්ඨානීති** එත්ථ පන යස්මා “කුලානී”ති වොහාරමත්තමෙතං, අත්ථතො හි මනුස්සා තෙන දුට්ඨා හොන්ති, තස්මාස්ස පදභාජනෙ “පුබ්බෙ සද්ධා හුත්වා”තිආදිමාහ. **ඡන්දගාමිනොති** ඡන්දෙන ගච්ඡන්තීති ඡන්දගාමිනො. එස නයො සෙසෙසු. **සමනුභාසිතබ්බො තස්ස පටිනිස්සග්ගායාති** එත්ථ කුලදූසකකම්මෙන දුක්කටමෙව. යං පන සො සඞ්ඝං පරිභවිත්වා “ඡන්දගාමිනො”තිආදිමාහ. තස්ස පටිනිස්සග්ගාය සමනුභාසනකම්මං කාතබ්බන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි පඨමසඞ්ඝභෙදසදිසානෙවාති.

කුලදූසකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

442. **උද්දිට්ඨා ඛො…පෙ…. එවමෙතං ධාරයාමීති** එත්ථ පඨමං ආපත්ති එතෙසන්ති **පඨමාපත්තිකා,** පඨමං වීතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතබ්බාති අත්ථො. ඉතරෙ පන යථා තතියෙ චතුත්ථෙ ච දිවසෙ හොතීති ජරො ''තතියකො චතුත්ථකො''ති ච වුච්චති; එවං යාවතතියෙ සමනුභාසනකම්මෙ හොන්තීති **යාවතතියකා**ති වෙදිතබ්බා.

යාවතීහං ජානං පටිච්ඡාදෙතීති යත්තකානි අහානි ජානන්තො පටිච්ඡාදෙති, ''අහං ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නො''ති සබ්‍රහ්මචාරීනං නාරොචෙති. **තාවතීහ**න්ති තත්තකානි අහානි. **අකාමා පරිවත්ථබ්බ**න්ති න කාමෙන, න වසෙන, අථ ඛො අකාමෙන අවසෙන පරිවාසං සමාදාය වත්ථබ්බං. **උත්තරි ඡාරත්ත**න්ති පරිවාසතො උත්තරි ඡ රත්තියො. **භික්ඛුමානත්තායා**ති භික්ඛූනං මානනභාවාය, ආරාධනත්ථායාති වුත්තං හොති. වීසතිසඞ්ඝො ගණො අස්සාති **වීසතිගණො . තත්‍රා**ති යත්‍ර සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන වීසතිගණො භික්ඛුසඞ්ඝො අත්ථි තත්‍ර. **අබ්භෙතබ්බො**ති අභිඑතබ්බො සම්පටිච්ඡිතබ්බො, අබ්භානකම්මවසෙන ඔසාරෙතබ්බොති වුත්තං හොති , අව්හාතබ්බොති වා අත්ථො. **අනබ්භිතො**ති න අබ්භිතො, අසම්පටිච්ඡිතො, අකතබ්භානකම්මොති වුත්තං හොති, අනව්හාතොති වා අත්ථො. **සාමීචී**ති අනුධම්මතා, ලොකුත්තරධම්මං අනුගතා ඔවාදානුසාසනී, සාමීචි ධම්මතාති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

තෙරසකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අනියතකණ්ඩං

1. පඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

443. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා**ති පඨමඅනියතසික්ඛාපදං. තත්ථ **කාලයුත්තං සමුල්ලපන්තො**ති කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා යදා න අඤ්ඤො කොචි සමීපෙන ගච්ඡති වා ආගච්ඡති වා තදා තදනුරූපං ‘‘කච්චි න උක්කණ්ඨසි, න කිලමසි, න ඡාතාසී’’තිආදිකං ගෙහස්සිතං කථං කථෙන්තො. **කාලයුත්තං ධම්මං භණන්තො**ති කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා යදා අඤ්ඤො කොචි සමීපෙන ගච්ඡති වා ආගච්ඡති වා තදා තදනුරූපං ‘‘උපොසථං කරෙය්‍යාසි, සලාකභත්තං දදෙය්‍යාසී’’තිආදිකං ධම්මකථං කථෙන්තො.

බහූ ධීතරො ච පුත්තා ච අස්සාති **බහුපුත්තා**. තස්සා කිර දස පුත්තා දස ධීතරො අහෙසුං, බහූ නත්තාරො අස්සාති **බහුනත්තා**. යථෙව හි තස්සා එවමස්සා පුත්තධීතානම්පි වීසති වීසති දාරකා අහෙසුං, ඉති සා වීසුත්තරචතුසතපුත්තනත්තපරිවාරා අහොසි. **අභිමඞ්ගලසම්මතා**ති උත්තමමඞ්ගලසම්මතා. **යඤ්ඤෙසූ**ති දානප්පදානෙසු. **ඡණෙසූ**ති ආවාහවිවාහමඞ්ගලාදීසු අන්තරුස්සවෙසු. **උස්සවෙසූ**ති ආසාළ්හීපවාරණනක්ඛත්තාදීසු මහුස්සවෙසු. **පඨමං භොජෙන්තී**ති ‘‘ඉමෙපි දාරකා තයා සමානායුකා නිරොගා හොන්තූ’’ති ආයාචන්තා පඨමංයෙව භොජෙන්ති, යෙපි සද්ධා හොන්ති පසන්නා, තෙපි භික්ඛූ භොජෙත්වා තදනන්තරං සබ්බපඨමං තංයෙව භොජෙන්ති. **නාදියී**ති තස්සා වචනං න ආදියි, න ගණ්හි, න වා ආදරමකාසීති අත්ථො.

444-5. **අලංකම්මනියෙ**ති කම්මක්ඛමං කම්මයොග්ගන්ති කම්මනියං, අලං පරියත්තං කම්මනියභාවායාති අලංකම්මනියං, තස්මිං අලංකම්මනියෙ, යත්ථ අජ්ඣාචාරං කරොන්තා සක්කොන්ති, තං කම්මං කාතුං තාදිසෙති අත්ථො. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ වුත්තං – ‘‘සක්කා හොති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතු’’න්ති, යත්ථ මෙථුනං ධම්මං සක්කා හොති පටිසෙවිතුන්ති වුත්තං හොති. **නිසජ්ජං කප්පෙය්‍යා**ති නිසජ්ජං කරෙය්‍ය, නිසීදෙය්‍යාති අත්ථො. යස්මා පන නිසීදිත්වාව නිපජ්ජති, තෙනස්ස පදභාජනෙ උභයම්පි වුත්තං. තත්ථ **උපනිසින්නො**ති උපගන්ත්වා නිසින්නො. එවං **උපනිපන්නො**පි වෙදිතබ්බො. **භික්ඛු නිසින්නෙ**ති භික්ඛුම්හි නිසින්නෙති අත්ථො. **උභො වා නිසින්නා**ති ද්වෙපි අපච්ඡා අපුරිමං නිසින්නා. එත්ථ ච කිඤ්චාපි පාළියං ‘‘සොතස්ස රහො’’ති ආගතං, චක්ඛුස්ස රහෙනෙව පන පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. සචෙපි හි පිහිතකවාටස්ස ගබ්භස්ස ද්වාරෙ නිසින්නො විඤ්ඤූ පුරිසො හොති, නෙව අනාපත්තිං කරොති. අපිහිතකවාටස්ස පන ද්වාරෙ නිසින්නො අනාපත්තිං කරොති. න කෙවලඤ්ච ද්වාරෙ අන්තොද්වාදසහත්ථෙපි ඔකාසෙ නිසින්නො, සචෙ සචක්ඛුකො වික්ඛිත්තොපි නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොති. සමීපෙ ඨිතොපි අන්ධො න කරොති, චක්ඛුමාපි නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තො න කරොති. ඉත්ථීනං පන සතම්පි අනාපත්තිං න කරොතියෙව.

සද්ධෙය්‍යවචසාති සද්ධාතබ්බවචනා. සා පන යස්මා අරියසාවිකාව හොති, තෙනස්ස පදභාජනෙ ‘‘ආගතඵලා’’තිආදි වුත්තං. තත්ථ ආගතං ඵලං අස්සාති **ආගතඵලා** පටිලද්ධසොතාපත්තිඵලාති අත්ථො. **අභිසමෙතාවිනී**ති පටිවිද්ධචතුසච්චා. විඤ්ඤාතං සික්ඛත්තයසාසනං එතායාති **විඤ්ඤාතසාසනා. නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො**ති කිඤ්චාපි එවරූපා උපාසිකා දිස්වා වදති, අථ ඛො භික්ඛු නිසජ්ජං පටිජානමානොයෙව තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන කාරෙතබ්බො, න අප්පටිජානමානොති අත්ථො.

යෙන වා සා සද්ධෙය්‍යවචසා උපාසිකා වදෙය්‍ය තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බොති නිසජ්ජාදීසු ආකාරෙසු යෙන වා ආකාරෙන සද්ධිං මෙථුනධම්මාදීනි ආරොපෙත්වා සා උපාසිකා වදෙය්‍ය, පටිජානමානොව තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බො. එවරූපායපි උපාසිකාය වචනමත්තෙන න කාරෙතබ්බොති අත්ථො. කස්මා? යස්මා දිට්ඨං නාම තථාපි හොති, අඤ්ඤථාපි හොති.

තදත්ථජොතනත්ථඤ්ච ඉදං වත්ථුං උදාහරන්ති – මල්ලාරාමවිහාරෙ කිර එකො ඛීණාසවත්ථෙරො එකදිවසං උපට්ඨාකකුලං ගන්ත්වා අන්තොගෙහෙ නිසීදි, උපාසිකාපි සයනපල්ලඞ්කං නිස්සාය ඨිතා හොති. අථෙකො පිණ්ඩචාරිකො ද්වාරෙ ඨිතො දිස්වා ‘‘ථෙරො උපාසිකාය සද්ධිං එකාසනෙ නිසින්නො’’ති සඤ්ඤං පටිලභිත්වා පුනප්පුනං ඔලොකෙසි. ථෙරොපි ‘‘අයං මයි අසුද්ධලද්ධිකො ජාතො’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා කතභත්තකිච්චො විහාරං ගන්ත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං පවිසිත්වා අන්තොව නිසීදි. සොපි භික්ඛු ‘‘ථෙරං චොදෙස්සාමී’’ති ආගන්ත්වා උක්කාසිත්වා ද්වාරං විවරි. ථෙරො තස්ස චිත්තං ඤත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා කූටාගාරකණ්ණිකං නිස්සාය පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. සොපි භික්ඛු අන්තො පවිසිත්වා මඤ්චඤ්ච හෙට්ඨාමඤ්චඤ්ච ඔලොකෙත්වා ථෙරං අපස්සන්තො උද්ධං උල්ලොකෙසි, අථ ආකාසෙ නිසින්නං ථෙරං දිස්වා ‘‘භන්තෙ, එවං මහිද්ධිකා නාම තුම්හෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං එකාසනෙ නිසින්නභාවං වදාපෙථ එවා’’ති ආහ. ථෙරො ‘‘අන්තරඝරස්සෙවෙසො ආවුසො දොසො, අහං පන තං සද්ධාපෙතුං අසක්කොන්තො එවමකාසිං, රක්ඛෙය්‍යාසි ම’’න්ති වත්වා ඔතරීති.

446. ඉතො පරං **සා චෙ එවං වදෙය්‍යා**තිආදි සබ්බං පටිඤ්ඤාය කාරණාකාරදස්සනත්ථං වුත්තං, තත්ථ **මාතුගාමස්ස මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො**ති මාතුගාමස්ස මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තොති අත්ථො.

නිසජ්ජාය කාරෙතබ්බොති නිසජ්ජං පටිජානිත්වා මෙථුනධම්මපටිසෙවනං අප්පටිජානන්තො මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා අකාරෙත්වා නිසජ්ජාමත්තෙන යං ආපත්තිං ආපජ්ජති තාය කාරෙතබ්බො, පාචිත්තියාපත්තියා කාරෙතබ්බොති අත්ථො. එතෙන නයෙන සබ්බචතුක්කෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

451. සික්ඛාපදපරියොසානෙ පන ආපත්තානාපත්තිපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තෙසු **ගමනං පටිජානාතීති**ආදීසු **ගමනං පටිජානාතීති** ''රහොනිසජ්ජස්සාදත්ථං ගතොම්හී''ති එවං ගමනං පටිජානාති, **නිසජ්ජන්ති** නිසජ්ජස්සාදෙනෙව නිසජ්ජං පටිජානාති. **ආපත්තින්ති** තීසු අඤ්ඤතරං ආපත්තිං. **ආපත්තියා කාරෙතබ්බොති** තීසු යං පටිජානාති, තාය කාරෙතබ්බො. සෙසමෙත්ථ චතුක්කෙ උත්තානාධිප්පායමෙව. දුතියචතුක්කෙ පන **ගමනං න පටිජානාතීති** රහො නිසජ්ජස්සාදවසෙන න පටිජානාති , ''සලාකභත්තාදීනා අත්තනො කම්මෙන ගතොම්හි, සා පන මය්හං නිසින්නට්ඨානං ආගතා''ති වදති. සෙසමෙත්ථාපි උත්තානාධිප්පායමෙව.

අයං පන සබ්බත්ථ විනිච්ඡයො – **රහො නිසජ්ජස්සාදොති** මෙථුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසො වුච්චති. යො භික්ඛු තෙනස්සාදෙන මාතුගාමස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො අක්ඛිං අඤ්ජෙති, දුක්කටං. නිවාසනං නිවාසෙති, කායබන්ධනං බන්ධති, චීවරං පාරුපති, සබ්බත්ථ පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. ගච්ඡති, පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. ගන්ත්වා නිසීදති, දුක්කටමෙව. මාතුගාමෙ ආගන්ත්වා නිසින්නමත්තෙ පාචිත්තියං. සචෙ සා ඉත්ථී කෙනචි කරණීයෙන උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසීදති, නිසජ්ජාය නිසජ්ජාය පාචිත්තියං. යං සන්ධාය ගතො, සා න දිට්ඨා, අඤ්ඤා ආගන්ත්වා නිසීදති, අස්සාදෙ උප්පන්නෙ පාචිත්තියං. **මහාපච්චරියං** පන ''ගමනකාලතො පට්ඨාය අසුද්ධචිත්තතත්තා ආපත්තියෙවා''ති වුත්තං. සචෙ සම්බහුලා ආගච්ඡන්ති, මාතුගාමගණනාය පාචිත්තියානි. සචෙ උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසීදන්ති, නිසජ්ජාගණනාය පාචිත්තියානි. අනියමෙත්වා දිට්ඨදිට්ඨාය සද්ධිං රහස්සාදං කප්පෙස්සාමීති ගන්ත්වා නිසින්නස්සාපි ආගතාගතානං වසෙන පුනප්පුනං නිසජ්ජාවසෙන ච වුත්තනයෙනෙව ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. සචෙ සුද්ධචිත්තෙන ගන්ත්වා නිසින්නස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා නිසින්නාය ඉත්ථියා රහස්සාදො උප්පජ්ජති අනාපත්ති.

සමුට්ඨානාදීනි පඨමපාරාජිකසදිසානෙවාති.

පඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

452. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති** දුතියඅනියතසික්ඛාපදං. තත්ථ **භගවතා පටික්ඛිත්තන්ති**ආදිම්හි ''යං එකො එකාය රහො පටිච්ඡන්නෙ ආසනෙ අලංකම්මනියෙ නිසජ්ජං කප්පෙය්‍ය, තං නිසජ්ජං කප්පෙතුං පටික්ඛිත්ත''න්ති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. ඉතරථා හි ''එකස්ස එකාය''ති වත්තබ්බං සියා, කස්මා? ''පටික්ඛිත්ත''න්ති වුත්තත්තා. සාමිඅත්ථෙ වා එතං පච්චත්තවචනං වෙදිතබ්බං.

453. **න හෙව ඛො පන පටිච්ඡන්නන්ති** එත්ථ පන යම්පි බහි පරික්ඛිත්තං අන්තො විවටං පරිවෙණඞ්ගණාදි, තම්පි අන්තොගධන්ති වෙදිතබ්බං. එවරූපඤ්හි ඨානං අප්පටිච්ඡන්නෙයෙව ගහිතන්ති **මහාපච්චරියං** වුත්තං. සෙසං පඨමසික්ඛාපදනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. කෙවලඤ්හි ඉධ ඉත්ථීපි පුරිසොපි යො කොචි විඤ්ඤූ අනන්ධො අබධිරො අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ ඨිතො වා නිසින්නො වා වික්ඛිත්තොපි නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොති. බධිරො පන චක්ඛුමාපි අන්ධො වා අබධිරොපි න කරොති. පාරාජිකාපත්තිඤ්ච පරිහාපෙත්වා දුට්ඨුල්ලවාචාපත්ති වුත්තාති අයං විසෙසො. සෙසං පුරිමසදිසමෙව. උභයත්ථාපි උම්මත්තකආදිකම්මිකානං අනාපත්ති.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදංසික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, සුඛමජ්ඣත්තවෙදනාහි ද්විවෙදනං. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

අනියතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. නිස්සග්ගියකණ්ඩං

1. චීවරවග්ගො

1. පඨමකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

තිංස නිස්සග්ගියා ධම්මා, යෙ වුත්තා සමිතාවිනා;
තෙසං දානි කරිස්සාමි, අපුබ්බපදවණ්ණනං.

459. තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති ගොතමකෙ චෙතියෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවතා භික්ඛූනං තිචීවරං අනුඤ්ඤාතං හොතීති එත්ථ **තිචීවරන්ති** අන්තරවාසකො උත්තරාසඞ්ගො සඞ්ඝාටීති ඉදං චීවරත්තයං පරිභුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතං හොති. යත්ථ පනෙතං අනුඤ්ඤාතං, යදා ච අනුඤ්ඤාතං, යෙන ච කාරණෙන අනුඤ්ඤාතං, තං සබ්බං චීවරක්ඛන්ධකෙ ජීවකවත්ථුස්මිං (මහාව. 326 ආදයො) ආගතමෙව. **අඤ්ඤෙනෙව තිචීවරෙන ගාමං පවිසන්තීති** යෙන විහාරෙ අච්ඡන්ති න්හානඤ්ච ඔතරන්ති, තතො අඤ්ඤෙන, එවං දිවසෙ දිවසෙ නව චීවරානි ධාරෙන්ති.

460. **උප්පන්නං හොතීති** අනුපඤ්ඤත්තියා ද්වාරං දදමානං පටිලාභවසෙන උප්පන්නං හොති, නො නිප්ඵත්තිවසෙන.

ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස දාතුකාමො හොතීති ආයස්මා කිර ආනන්දො භගවන්තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤො එවරූපො ගුණවිසිට්ඨො පුග්ගලො නත්ථීති ගුණබහුමානෙන ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං අතිමමායති. සො සදාපි මනාපං චීවරං ලභිත්වා රජිත්වා කප්පබින්දුං දත්වා ථෙරස්සෙව දෙති, පුරෙභත්තෙ පණීතං යාගුඛජ්ජකං වා පිණ්ඩපාතං වා ලභිත්වාපි ථෙරස්සෙව දෙති, පච්ඡාභත්තෙ මධුඵාණිතාදීනි ලභිත්වාපි ථෙරස්සෙව දෙති, උපට්ඨාකකුලෙහි දාරකෙ නික්ඛාමෙත්වා පබ්බාජෙත්වාපි ථෙරස්ස සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගාහාපෙත්වා සයං අනුසාවනකම්මං කරොති. ආයස්මාපි සාරිපුත්තො ''පිතු කත්තබ්බකිච්චං නාම ජෙට්ඨපුත්තස්ස භාරො, තං මයා භගවතො කත්තබ්බං කිච්චං ආනන්දො කරොති, අහං ආනන්දං නිස්සාය අප්පොස්සුක්කො විහරිතුං ලභාමී''ති ආයස්මන්තං ආනන්දං අතිවිය මමායති, සොපි මනාපං චීවරං ලභිත්වා ආනන්දත්ථෙරස්සෙව දෙතීති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව . එවං ගුණබහුමානෙන මමායන්තො තදා උප්පන්නම්පි තං චීවරං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස දාතුකාමො හොතීති වෙදිතබ්බො.

නවමං වා භගවා දිවසං දසමං වාති එත්ථ පන සචෙ භවෙය්‍ය ''කථං ථෙරො ජානාතී''ති? බහූහි කාරණෙහි ජානාති. සාරිපුත්තත්ථෙරො කිර ජනපදචාරිකං පක්කමන්තො ආනන්දත්ථෙරං ආපුච්ඡිත්වාව පක්කමති ''අහං එත්තකෙන නාම කාලෙන ආගච්ඡිස්සාමි, එත්ථන්තරෙ භගවන්තං මා පමජ්ජී''ති. සචෙ සම්මුඛා න ආපුච්ඡති, භික්ඛූ පෙසෙත්වාපි ආපුච්ඡිත්වාව ගච්ඡති. සචෙ අඤ්ඤත්ථ වස්සං වසති, යෙ පඨමතරං භික්ඛූ ආගච්ඡන්ති, තෙ එවං පහිණති ''මම වචනෙන භගවතො ච පාදෙ සිරසා වන්දථ, ආනන්දස්ස ච ආරොග්‍යං වත්වා මං 'අසුකදිවසෙ නාම ආගමිස්සතී'ති වදථා''ති සදා ච යථාපරිච්ඡින්නදිවසෙයෙව එති. අපිචායස්මා ආනන්දො අනුමානෙනපි ජානාති ''එත්තකෙ දිවසෙ භගවතා වියොගං සහන්තො අධිවාසෙන්තො ආයස්මා සාරිපුත්තො වසි, ඉතො දානි පට්ඨාය අසුකං නාම දිවසං න අතික්කමිස්සති අද්ධා ආගමිස්සතී''ති. යෙසං යෙසඤ්හි පඤ්ඤා මහතී තෙසං තෙසං භගවති පෙමඤ්ච ගාරවො ච මහා හොතීති ඉමිනා නයෙනාපි ජානාති. එවං බහූහි කාරණෙහි ජානාති. තෙනාහ – ''නවමං වා භගවා දිවසං දසමං වා''ති. එවං වුත්තෙ යස්මා ඉදං සික්ඛාපදං පණ්ණත්තිවජ්ජං, න ලොකවජ්ජං; තස්මා ආයස්මතා ආනන්දෙන වුත්තසදිසමෙව පරිච්ඡෙදං කරොන්තො **''අථ ඛො භගවා…පෙ…. ධාරෙතු''**න්ති. සචෙ පන ථෙරෙන අද්ධමාසො වා මාසො වා උද්දිට්ඨො අභවිස්ස, සොපි භගවතා අනුඤ්ඤාතො අස්ස.

462-3. **නිට්ඨිතචීවරස්මින්ති** යෙන කෙනචි නිට්ඨානෙන නිට්ඨිතෙ චීවරස්මිං. යස්මා පන තං චීවරං කරණෙනපි නිට්ඨිතං හොති, නස්සනාදීහිපි තස්මාස්ස පදභාජනෙ අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං භික්ඛුනො චීවරං කතං වා හොතීතිආදි වුත්තං. තත්ථ **කතන්ති** සූචිකම්මපරියොසානෙන කතං, සූචිකම්මපරියොසානං නාම යංකිඤ්චි සූචියා කත්තබ්බං පාසපට්ටගණ්ඨිකපට්ටපරියොසානං කත්වා සූචියා පටිසාමනං. **නට්ඨන්ති** චොරාදීහි හටං, එතම්පි හි කරණපලිබොධස්ස නිට්ඨිතත්තා නිට්ඨිතන්ති වුච්චති. **විනට්ඨන්ති** උපචිකාදීහි ඛායිතං. **දඩ්ඪන්ති** අග්ගිනා දඩ්ඪං. **චීවරාසා වා උපච්ඡින්නාති** ''අසුකස්මිං නාම කුලෙ චීවරං ලභිස්සාමී''ති යා චීවරාසා උප්පන්නා හොති, සා වා උපච්ඡින්නා, එතෙසම්පි හි කරණපලිබොධස්සෙව නිට්ඨිතත්තා නිට්ඨිතභාවො වෙදිතබ්බො.

උබ්භතස්මිං කථිනෙති කථිනෙ ච උබ්භතස්මිං. එතෙන දුතියස්ස පලිබොධස්ස අභාවං දස්සෙති. තං පන කථිනං යස්මා අට්ඨසු වා මාතිකාසු එකාය අන්තරුබ්භාරෙන වා උද්ධරීයති, තෙනස්ස නිද්දෙසෙ ''අට්ඨන්නං මාතිකාන''න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ ''අට්ඨිමා, භික්ඛවෙ, මාතිකා කථිනස්ස උබ්භාරාය – පක්කමනන්තිකා, නිට්ඨානන්තිකා, සන්නිට්ඨානන්තිකා, නාසනන්තිකා, සවනන්තිකා, ආසාවච්ඡෙදිකා, සීමාතික්කන්තිකා, සහුබ්භාරා''ති එවං අට්ඨ මාතිකායො **කථිනක්ඛන්ධකෙ** ආගතා. අන්තරුබ්භාරොපි ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො;

යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඞ්ඝො කඨිනං උද්ධරෙය්‍ය, එසා ඤත්ති. සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො; සඞ්ඝො කඨිනං උද්ධරති, යස්සායස්මතො ඛමති, කඨිනස්ස උබ්භාරො, සො තුණ්හස්ස; යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. උබ්භතං සඞ්ඝෙන කඨිනං, ඛමති සඞ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙතං ධාරයාමී''ති (පාචි. 926) එවං භික්ඛුනීවිභඞ්ගෙ ආගතො. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං ආගතට්ඨානෙයෙව වණ්ණයිස්සාම. ඉධ පන වුච්චමානෙ පාළි ආහරිතබ්බා හොති, අත්ථොපි වත්තබ්බො. වුත්තොපි ච න සුවිඤ්ඤෙය්‍යො හොති, අට්ඨානෙ වුත්තත්තාය.

දසාහපරමන්ති දස අහානි පරමො පරිච්ඡෙදො අස්සාති දසාහපරමො, තං දසාහපරමං කාලං ධාරෙතබ්බන්ති අත්ථො. පදභාජනෙ පන අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං ''දසාහපරමතා ධාරෙතබ්බ''න්ති වුත්තං. ඉදඤ්හි වුත්තං හොති ''දසාහපරම''න්ති එත්ථ යා දසාහපරමතා දසාහපරමභාවො, අයං එත්තකො කාලො යාව නාතික්කමති තාව ධාරෙතබ්බන්ති.

අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසු අපරියාපන්නත්තා අතිරෙකං චීවරන්ති **අතිරෙකචීවරං**. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ වුත්තං ''අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිත''න්ති.

ඡන්නං චීවරානං අඤ්ඤතරන්ති ඛොමං, කප්පාසිකං, කොසෙය්‍යං, කම්බලං, සාණං, භඞ්ගන්ති ඉමෙසං ඡන්නං චීවරානං අඤ්ඤතරං. එතෙන චීවරස්ස ජාතිං දස්සෙත්වා ඉදානි පමාණං දස්සෙතුං ''විකප්පනුපගං පච්ඡිම''න්ති ආහ. තස්ස පමාණං දීඝතො ද්වෙ විදත්ථියො, තිරියං විදත්ථි. තත්‍රායං පාළි – ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආයාමෙන අට්ඨඞ්ගුලං සුගතඞ්ගුලෙන චතුරඞ්ගුලවිත්ථතං පච්ඡිමං චීවරං විකප්පෙතු''න්ති (මහාව. 358).

තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියන්ති තං යථාවුත්තජාතිප්පමාණං චීවරං දසාහපරමං කාලං අතික්කාමයතො, එත්ථන්තරෙ යථා අතිරෙකචීවරං න හොති තථා අකුබ්බතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං, තඤ්ච චීවරං නිස්සග්ගියං හොති, පාචිත්තියාපත්ති චස්ස හොතීති අත්ථො. අථ වා නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගියං, පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බස්ස විනයකම්මස්සෙතං නාමං. නිස්සග්ගියමස්ස අත්ථීති නිස්සග්ගියම්ච්චෙව. කින්තං? පාචිත්තියං. තං අතික්කාමයතො සනිස්සග්ගියවිනයකම්මං පාචිත්තියං හොතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. පදභාජනෙ පන පඨමං තාව අත්ථවිකප්පං දස්සෙතුං ''තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං හොතී''ති මාතිකං ඨපෙත්වා ''එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං හොති, නිස්සජ්ජිතබ්බ''න්ති වුත්තං. පුන යස්ස ච නිස්සජ්ජිතබ්බං, යථා ච නිස්සජ්ජිතබ්බං, තං දස්සෙතුං ''සඞ්ඝස්ස වා''තිආදි වුත්තං. තත්ථ **එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ**ති එත්ථ යං දිවසං චීවරං උප්පන්නං තස්ස යො අරුණො, සො උප්පන්නදිවසනිස්සිතො, තස්මා චීවරුප්පාදදිවසෙන සද්ධිං එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං හොතීති වෙදිතබ්බං. සචෙපි බහූනි එකජ්ඣං බන්ධිත්වා වා වෙඨෙත්වා වා ඨපිතානි එකාව ආපත්ති. අබද්ධාවෙඨිතෙසු වත්ථුගණනාය ආපත්තියො.

නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්ති දෙසෙතබ්බාති කථං දෙසෙතබ්බා? යථා **ඛන්ධකෙ** වුත්තං, කථඤ්ච තත්ථ වුත්තං? එවං වුත්තං – ''තෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා සඞ්ඝං උපසඞ්කමිත්වා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා වුඩ්ඪානං භික්ඛූනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනීයො – 'අහං, භන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නො, තං පටිදෙසෙමී'''ති (චූළව. 239). ඉධ පන සචෙ එකං චීවරං හොති ''එකං නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය''න්ති වත්තබ්බං. සචෙ ද්වෙ, ''ද්වෙ''ති වත්තබ්බං. සචෙ බහූනි ''සම්බහුලානී''ති වත්තබ්බං. නිස්සජ්ජනෙපි සචෙ එකං යථාපාළිමෙව ''ඉදං මෙ, භන්තෙ, චීවර''න්ති වත්තබ්බං. සචෙ ද්වෙ වා බහූනි වා, ''ඉමානි මෙ, භන්තෙ, චීවරානි දසාහාතික්කන්තානි නිස්සග්ගියානි, ඉමානාහං සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමී''ති වත්තබ්බං. පාළිං වත්තුං අසක්කොන්තෙන අඤ්ඤථාපි වත්තබ්බං.

බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බාති ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙනෙව පටිග්ගහෙතබ්බා. එවඤ්හි තත්ථ වුත්තං – ''බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඞ්ඝො ඤාපෙතබ්බො –

'සුණාතු මෙ භන්තෙ සඞ්ඝො, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු ආපත්තිං සරති විවරති උත්තානිං කරොති දෙසෙති, යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය'න්ති.

තෙන වත්තබ්බො 'පස්සසී'ති? 'ආම, පස්සාමී'ති. ආයතිං සංවරෙය්‍යාසී''ති (චූළව. 239). ද්වීසු පන සම්බහුලාසු වා පුරිමනයෙනෙව වචනභෙදො ඤාතබ්බො.

චීවරදානෙපි ''සඞ්ඝො ඉමං චීවරං ඉමානි චීවරානී''ති වත්ථුවසෙන වචනභෙදො වෙදිතබ්බො. ගණස්ස ච පුග්ගලස්ස ච නිස්සජ්ජනෙපි එසෙව නයො.

ආපත්තිදෙසනාපටිග්ගහණෙසු පනෙත්ථ අයං පාළි – ''තෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා සම්බහුලෙ භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කත්වා වුඩ්ඪානං භික්ඛූනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්සු වචනීයා – 'අහං, භන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නො තං පටිදෙසෙමී'ති. බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන තෙ භික්ඛූ ඤාපෙතබ්බා –

‘සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තා, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු ආපත්තිං සරති විවරති උත්තානිං කරොති දෙසෙති. යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගණ්හෙය්‍යා’න්ති.

තෙන වත්තබ්බො ‘පස්සසී’ති? ‘ආම, පස්සාමී’ති. ‘ආයතිං සංවරෙය්‍යාසී’ති.

තෙන භික්ඛුනා එකං භික්ඛුං උපසඞ්කමිත්වා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනීයො – ‘අහං, ආවුසො, ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නො තං පටිදෙසෙමී’ති. තෙන වත්තබ්බො ‘පස්සසී’ති, ආම පස්සාමීති ආයතිං සංවරෙය්‍යාසී’’ති (චූළව. 239). තත්ථ පුරිමනයෙනෙව ආපත්තියා නාමග්ගහණං වචනභෙදො ච වෙදිතබ්බො.

යථා ච ගණස්ස නිස්සජ්ජනෙ එවං ද්වින්නං නිස්සජ්ජනෙපි පාළි වෙදිතබ්බා. යදි හි විසෙසො භවෙය්‍ය, යථෙව ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං, එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, කාතබ්බො. බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන තෙ භික්ඛූ ඤාපෙතබ්බා’’තිආදිනා නයෙන ‘‘තිණ්ණන්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතු’’න්ති වත්වා පුන ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වින්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං, එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, කාතබ්බො. ථෙරෙන භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඞ්ග’’න්තිආදිනා (මහාව. 168) නයෙන විසුංයෙව ද්වින්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථො වුත්තො, එවමිධාපි විසුං පාළිං වදෙය්‍ය, යස්මා පන නත්ථි, තස්මා අවත්වා ගතොති, ගණස්ස වුත්තා පාළියෙවෙත්ථ පාළි.

ආපත්තිපටිග්ගහණෙ පන අයං විසෙසො, යථා ගණස්ස නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තියා දෙසියමානාය ආපත්තිපටිග්ගාහකො භික්ඛු ඤත්තිං ඨපෙති, එවං අට්ඨපෙත්වා ද්වීසු අඤ්ඤතරෙන යථා එකපුග්ගලො පටිග්ගණ්හාති, එවං ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බා. ද්වින්නඤ්හි ඤත්තිට්ඨපනා නාම නත්ථි, යදි සියා ද්වින්නං පාරිසුද්ධිඋපොසථං විසුං න වදෙය්‍ය.

නිස්සට්ඨචීවරදානෙපි යථා ‘‘ඉමං චීවරං ආයස්මතො දම්මී’’ති එකො වදති, එවං ‘‘ඉමං මයං චීවරං ආයස්මතො දෙමා’’ති වත්තුං වට්ටති. ඉතො ගරුකතරානි හි ඤත්තිදුතියකම්මානිපි ‘‘අපලොකෙත්වා කාතබ්බානී’’ති වුත්තානි අත්ථි, තෙසං එතං අනුලොමං නිස්සට්ඨචීවරං පන දාතබ්බමෙව අදාතුං න ලබ්භති, විනයකම්මමත්තඤ්හෙතං. න තං තෙන සඞ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දින්නමෙව හොතීති.

468. **දසාහාතික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤීති** දසාහං අතික්කන්තෙ චීවරෙ ‘‘අතික්කන්තං ඉද’’න්ති එවංසඤ්ඤී, දසාහෙ වා අතික්කන්තෙ ‘‘අතික්කන්තො දසාහො’’ති එවංසඤ්ඤී. **නිස්සග්ගියං පාචිත්තියන්ති** න ඉධ සඤ්ඤා රක්ඛති. යොපි එවංසඤ්ඤී, තස්සපි තං චීවරං නිස්සග්ගියං පාචිත්තියාපත්ති ච. සනිස්සග්ගියවිනයකම්මං වා පාචිත්තියන්ති උභොපි අත්ථවිකප්පා යුජ්ජන්ති. එස නයො සබ්බත්ථ.

අවිස්සජ්ජිතෙ විස්සජ්ජිතසඤ්ඤීති කස්සචි අදින්නෙ අපරිච්චත්තෙ ‘‘පරිච්චත්තං මයා’’ති එවංසඤ්ඤී.

අනට්ඨෙ නට්ඨසඤ්ඤීති අත්තනො චීවරෙන සද්ධිං බහූනි අඤ්ඤෙසං චීවරානි එකතො ඨපිතානි චොරා හරන්ති. තත්‍රෙස අත්තනො චීවරෙ අනට්ඨෙ නට්ඨසඤ්ඤී හොති. එස නයො අවිනට්ඨාදීසුපි.

අවිලුත්තෙති එත්ථ පන ගබ්භං භින්දිත්වා පසය්හාවහාරවසෙන අවිලුත්තෙති වෙදිතබ්බං.

අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති ආපත්ති දුක්කටස්සාති සකිං නිවත්ථං වා සකිං පාරුතං වා කායතො අමොචෙත්වා දිවසම්පි විචරති, එකාව ආපත්ති. මොචෙත්වා මොචෙත්වා නිවාසෙති වා පාරුපති වා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. දුන්නිවත්ථං වා දුප්පාරුතං වා සණ්ඨපෙන්තස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤස්ස තං පරිභුඤ්ජතොපි අනාපත්ති, ‘‘අනාපත්ති අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජතී’’ති (පාරා. 570) ආදිවචනඤ්චෙත්ථ සාධකං. අනතික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤිනො වෙමතිකස්ස ච දුක්කටං පරිභොගං සන්ධාය වුත්තං.

469. **‘‘අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙතී’’**ති එත්ථ පන අධිට්ඨානුපගං විකප්පනුපගඤ්ච වෙදිතබ්බං. තත්‍රායං පාළි – අථ ඛො භික්ඛූනං එතදහොසි – ‘‘යානි තානි භගවතා අනුඤ්ඤාතානි ‘තිචීවර’න්ති වා ‘වස්සිකසාටිකා’ති වා ‘නිසීදන’න්ති වා ‘පච්චත්ථරණ’න්ති වා ‘කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදී’ති වා මුඛපුඤ්ඡනචොළකන්ති වා පරික්ඛාරචොළන්ති වා සබ්බානි තානි අධිට්ඨාතබ්බානීති නු ඛො උදාහු විකප්පෙතබ්බානී’’ති, භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං –

> ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං; වස්සිකසාටිකං වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතුං; නිසීදනං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං; පච්චත්ථරණං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං; කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදිං යාවආබාධා අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතුං; මුඛපුඤ්ඡනචොළං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං; පරික්ඛාරචොළං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු’’න්ති (මහාව. 358).

‘‘තත්ථ **තිචීවරං’’** අධිට්ඨහන්තෙන රජිත්වා කප්පබින්දුං දත්වා පමාණයුත්තමෙව අධිට්ඨාතබ්බං. තස්ස පමාණං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන සුගතචීවරතො ඌනකං වට්ටති, ලාමකපරිච්ඡෙදෙන සඞ්ඝාටියා උත්තරාසඞ්ගස්ස ච දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකං තිරියං මුට්ඨිත්තිකං පමාණං වට්ටති. අන්තරවාසකො දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකො තිරියං ද්විහත්ථොපි වට්ටති. පාරුපණෙනපි හි සක්කා නාභිං පටිච්ඡාදෙතුන්ති. වුත්තප්පමාණතො පන අතිරෙකං ඌනකඤ්ච පරික්ඛාරචොළන්ති අධිට්ඨාතබ්බං.

තත්ථ යස්මා ‘‘ද්වෙ චීවරස්ස අධිට්ඨානා – කායෙන වා අධිට්ඨෙති, වාචාය වා අධිට්ඨෙතී’’ති (පරි. 322) වුත්තං, තස්මා පුරාණසඞ්ඝාටිං ‘‘ඉමං සඞ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමී’’ති පච්චුද්ධරිත්වා නවං සඞ්ඝාටිං හත්ථෙන ගහෙත්වා ‘‘ඉමං සඞ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී’’ති චිත්තෙන ආභොගං කත්වා කායවිකාරං කරොන්තෙන කායෙන අධිට්ඨාතබ්බා. ඉදං කායෙන අධිට්ඨානං, තං යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙන අඵුසන්තස්ස න වට්ටති. වාචාය අධිට්ඨානෙ පන වචීභෙදං කත්වා වාචාය අධිට්ඨාතබ්බා. තත්‍ර දුවිධං අධිට්ඨානං – සචෙ හත්ථපාසෙ හොති ‘‘ඉමං සඞ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී’’ති වාචා භින්දිතබ්බා. අථ අන්තොගබ්භෙ වා උපරිපාසාදෙ වා සාමන්තවිහාරෙ වා හොති ඨපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘එතං සඞ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී’’ති වාචා භින්දිතබ්බා. එස නයො උත්තරාසඞ්ගෙ අන්තරවාසකෙ ච. නාමමත්තමෙව හි විසෙසො. තස්මා සබ්බානි සඞ්ඝාටිං උත්තරාසඞ්ගං අන්තරවාසකන්ති එවං අත්තනො නාමෙනෙව අධිට්ඨාතබ්බානි. සචෙ අධිට්ඨහිත්වා ඨපිතවත්ථෙහි සඞ්ඝාටිආදීනි කරොති, නිට්ඨිතෙ රජනෙ ච කප්පෙ ච ඉමං ‘‘පච්චුද්ධරාමී’’ති පච්චුද්ධරිත්වා පුන අධිට්ඨාතබ්බානි. අධිට්ඨිතෙන පන සද්ධිං මහන්තතරමෙව දුතියපට්ටං වා ඛණ්ඩං වා සංසිබ්බන්තෙන පුන අධිට්ඨාතබ්බමෙව. සමෙ වා ඛුද්දකෙ වා අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි.

තිචීවරං පන පරික්ඛාරචොළං අධිට්ඨාතුං වට්ටති න වට්ටතීති? **මහාපදුමත්ථෙරො** කිරාහ – ‘‘තිචීවරං තිචීවරමෙව අධිට්ඨාතබ්බං. සචෙ පරික්ඛාරචොළාධිට්ඨානං ලභෙය්‍ය උදොසිතසික්ඛාපදෙ පරිහාරො නිරත්ථකො භවෙය්‍යා’’ති. එවං වුත්තෙ කිර අවසෙසා භික්ඛූ ආහංසු – ‘‘පරික්ඛාරචොළම්පි භගවතාව අධිට්ඨාතබ්බන්ති වුත්තං, තස්මා වට්ටතී’’ති. **මහාපච්චරියම්පි** වුත්තං ‘‘පරික්ඛාරචොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛමෙතන්ති තිචීවරං පරික්ඛාරචොළන්ති අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. උදොසිතසික්ඛාපදෙ පන තිචීවරං අධිට්ඨහිත්වා පරිහරන්තස්ස පරිහාරො වුත්තො’’ති. උභතොවිභඞ්ගභාණකො පුණ්ණවාලිකවාසී **මහාතිස්සත්ථෙරොපි** කිර ආහ – ‘‘මයං පුබ්බෙ මහාථෙරානං අස්සුම්හ, අරඤ්ඤවාසිනො භික්ඛූ රුක්ඛසුසිරාදීසු චීවරං ඨපෙත්වා පධානං පදහනත්ථාය ගච්ඡන්ති. සාමන්තවිහාරෙ ධම්මසවනත්ථාය ගතානඤ්ච නෙසං සූරියෙ උට්ඨිතෙ සාමණෙරා වා දහරභික්ඛූ වා පත්තචීවරං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, තස්මා සුඛපරිභොගත්ථං තිචීවරං පරික්ඛාරචොළන්ති අධිට්ඨාතුං වට්ටතී’’ති. **මහාපච්චරියම්පි** වුත්තං පුබ්බෙ ආරඤ්ඤිකා භික්ඛූ අබද්ධසීමායං දුප්පරිහාරන්ති තිචීවරං පරික්ඛාරචොළමෙව අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිංසූ’’ති.

‘‘වස්සිකසාටිකා’’ අනතිරිත්තප්පමාණා නාමං ගහෙත්වා වුත්තනයෙනෙව චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ අධිට්ඨාතබ්බා, තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා. වණ්ණභෙදමත්තරත්තාපි චෙසා වට්ටති. ද්වෙ පන න වට්ටන්ති. **‘‘නිසීදනං’’** වුත්තනයෙන අධිට්ඨාතබ්බමෙව, තඤ්ච ඛො පමාණයුත්තං එකමෙව, ද්වෙ න වට්ටන්ති. **‘‘පච්චත්ථරණ’’ම්පි** අධිට්ඨාතබ්බමෙව, තං පන මහන්තම්පි වට්ටති, එකම්පි වට්ටති, බහූනිපි වට්ටන්ති. නීලම්පි පීතකම්පි සදසම්පි පුප්ඵදසම්පීති සබ්බප්පකාරං වට්ටති. සකිං අධිට්ඨිතං අධිට්ඨිතමෙව හොති. **‘‘කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදි’’** යාව ආබාධො අත්ථි, තාව පමාණිකා අධිට්ඨාතබ්බා. ආබාධෙ වූපසන්තෙ පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා, එකාව වට්ටති . **‘‘මුඛපුඤ්ඡනචොළං’’** අධිට්ඨාතබ්බමෙව, යාව එකං ධොවියති, තාව අඤ්ඤං පරිභොගත්ථාය ඉච්ඡිතබ්බන්ති ද්වෙ වට්ටන්ති. අපරෙ පන ථෙරා ‘‘නිධානමුඛමෙතං බහූනිපි වට්ටන්තී’’ති වදන්ති. **පරික්ඛාරචොළෙ** ගණනා නත්ථි, යත්තකං ඉච්ඡති තත්තකං අධිට්ඨාතබ්බමෙව. **ථවිකාපි පරිස්සාවනම්පි** විකප්පනුපගං පච්ඡිමචීවරප්පමාණං ‘‘පරික්ඛාරචොළක’’න්ති අධිට්ඨාතබ්බමෙව. බහූනි එකතො කත්වා ‘‘ඉමානි චීවරානි පරික්ඛාරචොළානි අධිට්ඨාමී’’ති අධිට්ඨාතුම්පි වට්ටතියෙව. භෙසජ්ජනවකම්මමාතාපිතුආදීනං අත්ථාය ඨපෙන්තෙනපි අධිට්ඨාතබ්බමෙව. **මහාපච්චරියං** පන ‘‘අනාපත්තී’’ති වුත්තං. මඤ්චභිසි පීඨකභිසි බිම්බොහනං පාවාරො කොජවොති එතෙසු පන සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණෙ ච අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථියෙව.

අධිට්ඨිතචීවරං පන පරිභුඤ්ජතො කථං අධිට්ඨානං විජහතීති? අඤ්ඤස්ස දානෙන, අච්ඡින්දිත්වා ගහණෙන, විස්සාසග්ගාහෙන, හීනායාවත්තනෙන, සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන , කාලංකිරියාය, ලිඞ්ගපරිවත්තනෙන, පච්චුද්ධරණෙන, ඡිද්දභාවෙනාති ඉමෙහි නවහි කාරණෙහි විජහති. තත්ථ පුරිමෙහි අට්ඨහි සබ්බචීවරානි අධිට්ඨානං විජහන්ති, ඡිද්දභාවෙන පන තිචීවරස්සෙව සබ්බඅට්ඨකථාසු අධිට්ඨානවිජහනං වුත්තං, තඤ්ච නඛපිට්ඨිප්පමාණෙන ඡිද්දෙන. තත්ථ නඛපිට්ඨිප්පමාණං කනිට්ඨඞ්ගුලිනඛවසෙන වෙදිතබ්බං, ඡිද්දඤ්ච විනිබ්බිද්ධඡිද්දමෙව. ඡිද්දස්ස හි අබ්භන්තරෙ එකතන්තු චෙපි අච්ඡින්නො හොති, රක්ඛති. තත්ථ සඞ්ඝාටියා ච උත්තරාසඞ්ගස්ස ච දීඝන්තතො විදත්ථිප්පමාණස්ස තිරියන්තතො අට්ඨඞ්ගුලප්පමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, පරතො න භින්දති. අන්තරවාසකස්ස පන දීඝන්තතො විදත්ථිප්පමාණස්සෙව තිරියන්තතො චතුරඞ්ගුලප්පමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, පරතො න භින්දති. තස්මා ජාතෙ ඡිද්දෙ තං චීවරං අතිරෙකචීවරට්ඨානෙ තිට්ඨති, සූචිකම්මං කත්වා පුන අධිට්ඨාතබ්බං. **මහාසුමත්ථෙරො** පනාහ – ‘‘පමාණචීවරස්ස යත්ථ කත්ථචි ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, මහන්තස්ස පන පමාණතො බහි ඡිද්දං අධිට්ඨානං න භින්දති, අන්තොජාතං භින්දතී’’ති. **කරවීකතිස්සත්ථෙරො** ආහ – ‘‘ඛුද්දකං මහන්තං න පමාණං, ද්වෙ චීවරානි පාරුපන්තස්ස වාමහත්ථෙ සඞ්ඝරිත්වා ඨපිතට්ඨානෙ ඡිද්දං අධිට්ඨානං න භින්දති, ඔරභාගෙ භින්දති. අන්තරවාසකස්සපි ඔවට්ටිකං කරොන්තෙන සඞ්ඝරිතට්ඨානෙ ඡිද්දං න භින්දති, තතො ඔරං භින්දතී’’ති. **අන්ධකට්ඨකථායං** පන තිචීවරෙ **මහාසුමත්ථෙරවාදං** පමාණං කත්වා උත්තරිම්පි ඉදං වුත්තං

‘‘පච්ඡිමප්පමාණං අධිට්ඨානං රක්ඛතී’’ති. පරික්ඛාරචොළෙ දීඝසො අට්ඨඞ්ගුලෙ සුගතඞ්ගුලෙන තිරියං චතුරඞ්ගුලෙ යත්ථ කත්ථචි ඡිද්දං අධිට්ඨානං විජහති. මහන්තෙ චොළෙ තතො පරෙන ඡිද්දං අධිට්ඨානං න විජහති. එස නයො සබ්බෙසු අධිට්ඨාතබ්බකෙසු චීවරෙසූ’’ති.

තත්ථ යස්මා සබ්බෙසම්පි අධිට්ඨාතබ්බකචීවරානං විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණතො අඤ්ඤං පච්ඡිමප්පමාණං නාම නත්ථි, යඤ්හි නිසීදන-කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදි-වස්සිකසාටිකානං පමාණං වුත්තං, තං උක්කට්ඨං, තතො උත්තරි පටිසිද්ධත්තා න පච්ඡිමං තතො හෙට්ඨා අප්පටිසිද්ධත්තා. තිචීවරස්සාපි සුගතචීවරප්පමාණතො ඌනකත්තං උක්කට්ඨප්පමාණමෙව. පච්ඡිමං පන විසුං සුත්තෙ වුත්තං නත්ථි. මුඛපුඤ්ඡනපච්චත්ථරණපරික්ඛාරචොළානං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො නත්ථියෙව. විකප්පනුපගපච්ඡිමෙන පන පච්ඡිමපරිච්ඡෙදො වුත්තො. තස්මා යං තාව **අන්ධකට්ඨකථායං** ‘‘පච්ඡිමප්පමාණං අධිට්ඨානං රක්ඛතී’’ති වත්වා තත්ථ පරික්ඛාරචොළස්සෙව සුගතඞ්ගුලෙන අට්ඨඞ්ගුලචතුරඞ්ගුලපච්ඡිමප්පමාණං දස්සෙත්වා ඉතරෙසං තිචීවරාදීනං මුට්ඨිපඤ්චකාදිපභෙදං පච්ඡිමප්පමාණං සන්ධාය ‘‘එස නයො සබ්බෙසු අධිට්ඨාතබ්බකෙසුචීවරෙසූ’’ති වුත්තං, තං න සමෙති.

කරවීකතිස්සත්ථෙරවාදෙපි දීඝන්තතොයෙව ඡිද්දං දස්සිතං, තිරියන්තතො න දස්සිතං, තස්මා සො අපරිච්ඡින්නො. **මහාසුමත්ථෙර**වාදෙ ‘‘පමාණචීවරස්ස යත්ථ කත්ථචි ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, මහන්තස්ස පන පමාණතො බහි ඡිද්දං අධිට්ඨානං න භින්දතී’’ති වුත්තං. ඉදං පන න වුත්තං – ‘‘ඉදං නාම පමාණචීවරං ඉතො උත්තරි මහන්තං චීවර’’න්ති. අපිචෙත්ථ තිචීවරාදීනං මුට්ඨිපඤ්චකාදිභෙදං පච්ඡිමප්පමාණන්ති අධිප්පෙතං. තත්ථ යදි පච්ඡිමප්පමාණතො බහි ඡිද්දං අධිට්ඨානං න භින්දෙය්‍ය, උක්කට්ඨපත්තස්සාපි මජ්ඣිමපත්තස්ස වා ඔමකප්පමාණතො බහි ඡිද්දං අධිට්ඨානං න භින්දෙය්‍ය, න ච න භින්දති. තස්මා අයම්පි වාදො අපරිච්ඡින්නො.

යො පනායං සබ්බපඨමො **අට්ඨකථාවාදො,** අයමෙවෙත්ථ පමාණං. කස්මා? පරිච්ඡෙදසබ්භාවතො. තිචීවරස්ස හි පච්ඡිමප්පමාණඤ්ච ඡිද්දප්පමාණඤ්ච ඡිද්දුප්පත්තිදෙසප්පමාණඤ්ච **සබ්බඅට්ඨකථාසු**යෙව පරිච්ඡින්දිත්වා වුත්තං, තස්මා ස්වෙව වාදො පමාණං. අද්ධා හි සො භගවතො අධිප්පායං අනුගන්ත්වා වුත්තො. ඉතරෙසු පන නෙව පරිච්ඡෙදො අත්ථි, න පුබ්බාපරං සමෙතීති.

යො පන දුබ්බලට්ඨානෙ පඨමං අග්ගළං දත්වා පච්ඡා දුබ්බලට්ඨානං ඡින්දිත්වා අපනෙති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. මණ්ඩලපරිවත්තනෙපි එසෙව නයො. දුපට්ටස්ස එකස්මිං පටලෙ ඡිද්දෙ වා ජාතෙ ගළිතෙ වා අධිට්ඨානං න භිජ්ජති, ඛුද්දකං චීවරං මහන්තං කරොති, මහන්තං වා ඛුද්දකං කරොති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. උභො කොටියො මජ්ඣෙ කරොන්තො සචෙ පඨමං ඡින්දිත්වා පච්ඡා සඞ්ඝටෙති, අධිට්ඨානං භිජ්ජති. අථ සඞ්ඝටෙත්වා ඡින්දති, න භිජ්ජති, රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතං කාරාපෙන්තස්සාපි අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙවාති . අයං තාව **‘‘අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙතී’’**ති එත්ථ අධිට්ඨානෙ විනිච්ඡයො.

විකප්පනෙ පන ද්වෙ විකප්පනා – සම්මුඛාවිකප්පනා ච පරම්මුඛාවිකප්පනා ච. කථං සම්මුඛාවිකප්පනා හොතීති? චීවරානං එකබහුභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා ‘‘‘ඉමං චීවර’න්ති වා ‘ඉමානි චීවරානී’ති වා ‘එතං චීවර’න්ති වා ‘එතානි චීවරානී’’’ති වා ‘‘තුය්හං විකප්පෙමී’’ති වත්තබ්බං, අයමෙකා සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභුඤ්ජිතුං පන විස්සජ්ජෙතුං වා අධිට්ඨාතුං වා න වට්ටති. ‘‘මය්හං සන්තකං, මය්හං සන්තකානි පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’’ති එවං පන වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

අපරොපි නයො – තථෙව චීවරානං එකබහුභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා තස්සෙව භික්ඛුනො සන්තිකෙ ‘‘‘ඉමං චීවර’න්ති වා ‘ඉමානි චීවරානී’ති වා ‘එතං චීවර’න්ති වා ‘එතානි චීවරානී’’’ති වා වත්වා පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු අඤ්ඤතරස්ස අත්තනා අභිරුචිතස්ස යස්ස කස්සචි නාමං ගහෙත්වා ‘‘‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො විකප්පෙමී’ති වා ‘තිස්සාය භික්ඛුනියා, සික්ඛමානාය, තිස්සස්ස සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා විකප්පෙමී’’’ති වා වත්තබ්බං, අයං අපරාපි සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීසු පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා ‘‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො සන්තකං…පෙ…. තිස්සාය සාමණෙරියා සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’’ති වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

කථං පරම්මුඛාවිකප්පනා හොතීති? චීවරානං තථෙව එකබහුභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා ‘‘‘ඉමං චීවර’න්ති වා ‘ඉමානි චීවරානී’ති වා ‘එතං චීවර’න්ති වා ‘එතානි චීවරානී’’’ති වා වත්වා ‘‘තුය්හං විකප්පනත්ථාය දම්මී’’ති වත්තබ්බං. තෙන වත්තබ්බො – ‘‘කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා’’ති? තතො ඉතරෙන පුරිමනයෙනෙව ‘‘තිස්සො භික්ඛූති වා…පෙ…. තිස්සා සාමණෙරී’’ති වා වත්තබ්බං. පුන තෙන භික්ඛුනා ‘‘අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො දම්මීති වා…පෙ…. තිස්සාය සාමණෙරියා දම්මී’’ති වා වත්තබ්බං, අයං පරම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීසු පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා දුතියසම්මුඛාවිකප්පනායං වුත්තනයෙනෙව ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’’ති වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

ද්වින්නං විකප්පනානං කිං නානාකරණං? සම්මුඛාවිකප්පනායං සයං විකප්පෙත්වා පරෙන පච්චුද්ධරාපෙති . පරම්මුඛාවිකප්පනාය පරෙනෙව විකප්පාපෙත්වා පරෙනෙව පච්චුද්ධරාපෙති, ඉදමෙත්ථ නානාකරණං. සචෙ පන යස්ස විකප්පෙති, සො පඤ්ඤත්තිකොවිදො න හොති, න ජානාති පච්චුද්ධරිතුං, තං චීවරං ගහෙත්වා අඤ්ඤස්ස බ්‍යත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුන විකප්පෙත්වා පච්චුද්ධරාපෙතබ්බං. විකප්පිතවිකප්පනා නාමෙසා වට්ටති. අයං **"විකප්පෙතී"**ති ඉමස්මිං පදෙ විනිච්ඡයො.

''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු''න්තිආදිවචනතො ච ඉදං ''විකප්පෙතී''ති අවිසෙසෙන වුත්තවචනං විරුද්ධං විය දිස්සති, න ච විරුද්ධං තථාගතා භාසන්ති. තස්මා එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො, තිචීවරං තිචීවරසඞ්ඛෙපෙනෙව පරිහරතො අධිට්ඨාතුමෙව අනුජානාමි, න විකප්පෙතුං. වස්සිකසාටිකං පන චාතුමාසතො පරං විකප්පෙතුමෙව න අධිට්ඨාතුං. එවඤ්ච සති යො තිචීවරෙ එකෙන චීවරෙන විප්පවසිතුකාමො හොති, තස්ස තිචීවරාධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විප්පවාසසුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො හොති. දසාහාතික්කමෙ ච අනාපත්තීති එතෙනුපායෙන සබ්බත්ථ විකප්පනාය අප්පටිසිද්ධභාවො වෙදිතබ්බො.

විස්සජ්ජෙතීති අඤ්ඤස්ස දෙති. කථං පන දින්නං හොති, කථං ගහිතං? ''ඉමං තුය්හං දෙමි දදාමි දජ්ජාමි ඔණොජෙමි පරිච්චජාමි නිස්සජ්ජාමි විස්සජ්ජාමීති වා ''ඉත්ථන්නාමස්ස දෙමි…පෙ…. නිස්සජ්ජාමී''ති වා වදති, සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි දින්නංයෙව හොති. ''තුය්හං ගණ්හාහී''ති වුත්තෙ ''මය්හං ගණ්හාමී''ති වදති, සුදින්නං සුග්ගහිතඤ්ච. ''තව සන්තකං කරොහි, තව සන්තකං හොතු, තව සන්තකං කරිස්සසී''ති වුත්තෙ ''මම සන්තකං කරොමි, මම සන්තකං හොතු, මම සන්තකං කරිස්සාමී''ති වදති, දුද්දින්නං දුග්ගහිතඤ්ච. නෙව දාතා දාතුං ජානාති, න ඉතරො ගහෙතුං. සචෙ පන ''තව සන්තකං කරොහී''ති වුත්තෙ ''සාධු, භන්තෙ, මය්හං ගණ්හාමී''ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතං. සචෙ පන ''එකො ගණ්හාහී''ති වදති, ඉතරො ''න ගණ්හාමී''ති පුන සො ''දින්නං මයා තුය්හං, ගණ්හාහී''ති වදති, ඉතරොපි ''න මය්හං ඉමිනා අත්ථො''ති වදති. තතො පුරිමොපි ''මයා දින්න''න්ති දසාහං අතික්කාමෙති, පච්ඡිමොපි ''මයා පටික්ඛිත්ත''න්ති. කස්ස ආපත්තීති? න කස්සචි ආපත්ති. යස්ස පන රුච්චති, තෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

යො පන අධිට්ඨානෙ වෙමතිකො, තෙන කිං කාතබ්බං? වෙමතිකභාවං ආරොචෙත්වා සචෙ අනධිට්ඨිතං භවිස්සති, එවං මෙ කප්පියං හොතීති වත්වා වුත්තනයෙනෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං. න හි එවං ජානාපෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස මුසාවාදො හොති. කෙචි පන ''එකෙන භික්ඛුනා විස්සාසං ගහෙත්වා පුන දින්නං වට්ටතී''ති වදන්ති, තං න යුජ්ජති. න හි තස්සෙතං විනයකම්මං, නාපි තං එත්තකෙන අඤ්ඤං වත්ථුං හොති.

නස්සතීතිආදි උත්තානත්ථමෙව. **යො න දදෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සා**ති එත්ථ ''මය්හං දින්නං ඉමිනා''ති ඉමාය සඤ්ඤාය න දෙන්තස්ස දුක්කටං. තස්ස සන්තකභාවං පන ඤත්වා ලෙසෙන අච්ඡින්දන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බොති.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං කථිනසමුට්ඨානං නාම කායවාචාතො ච කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, අනධිට්ඨානෙන ච අවිකප්පනෙන ච ආපජ්ජනතො අකිරියං, සඤ්ඤාය අභාවෙපි න මුච්චති, අජානන්තොපි ආපජ්ජතීති නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

පඨමකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

471. **තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා**ති උදොසිතසික්ඛාපදං. තත්ථ **සන්තරුත්තරෙනා**ති අන්තරන්ති අන්තරවාසකො වුච්චති, උත්තරන්ති උත්තරාසඞ්ගො, සහ අන්තරෙන උත්තරං සන්තරුත්තරං, තෙන සන්තරුත්තරෙන, සහ අන්තරවාසකෙන උත්තරාසඞ්ගෙනාති අත්ථො. **කණ්ණකිතානී**ති සෙදෙන ඵුට්ඨොකාසෙසු සඤ්ජාතකාළසෙතමණ්ඩලානි. **අද්දස ඛො ආයස්මා ආනන්දො සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තො**ති ථෙරො කිර භගවති දිවා පටිසල්ලානත්ථාය ගන්ධකුටිං පවිට්ඨෙ තං ඔකාසං ලභිත්වා දුන්නික්ඛිත්තානි දාරුභණ්ඩමත්තිකාභණ්ඩානි පටිසාමෙන්තො අසම්මට්ඨට්ඨානං සම්මජ්ජන්තො ගිලානෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො තෙසං භික්ඛූනං සෙනාසනට්ඨානං සම්පත්තො අද්දස. තෙන වුත්තං – ''අද්දස ඛො ආයස්මා ආනන්දො සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තො''ති.

473. **අවිප්පවාසසම්මුතිං දාතුන්ති** අවිප්පවාසෙ සම්මුති අවිප්පවාසසම්මුති, අවිප්පවාසාය වා සම්මුති අවිප්පවාසසම්මුති. කො පනෙත්ථ ආනිසංසො? යෙන චීවරෙන විප්පවසති, තං නිස්සග්ගියං න හොති, ආපත්තිඤ්ච නාපජ්ජති. කිත්තකං කාලං? **මහාසුමත්ථෙරො** තාව ආහ – ''යාව රොගො න වූපසමති, වූපසන්තෙ පන රොගෙ සීඝං චීවරට්ඨානං ආගන්තබ්බ''න්ති . **මහාපදුමත්ථෙරො** ආහ – ''සීඝං ආගච්ඡතො රොගො පටිකුප්පෙය්‍ය, තස්මා සණිකං ආගන්තබ්බං. යතො පට්ඨාය හි සත්ථං වා පරියෙසති, 'ගච්ඡාමී'ති ආභොගං වා කරොති, තතො පට්ඨාය වට්ටති. 'න දානි ගමිස්සාමී'ති එවං පන ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තෙන පච්චුද්ධරිතබ්බං, අතිරෙකචීවරට්ඨානෙ ඨස්සතී''ති. සචෙ පනස්ස රොගො පටිකුප්පති, කිං කාතබ්බන්ති? **ඵුස්සදෙවත්ථෙරො** තාව ආහ – ''සචෙ සොයෙව රොගො පටිකුප්පති,

සා එව සම්මුති, පුන සම්මුතිදානකිච්චං නත්ථි. අථඤ්ඤො කුප්පති, පුන දාතබ්බා සම්මුතී''ති. **උපතිස්සත්ථෙරො** ආහ – ''සො වා රොගො හොතු, අඤ්ඤො වා පුන සම්මුතිදානකිච්චං නත්ථී''ති.

475-6. **නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනාති** ඉධ පන පුරිමසික්ඛාපදෙ විය අත්ථං අග්ගහෙත්වා නිට්ඨිතෙ චීවරස්මිං භික්ඛුනොති එවං සාමිවසෙන කරණවචනස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. කරණවසෙන හි භික්ඛුනා ඉදං නාම කාතබ්බන්ති නත්ථි. සාමිවසෙන පන භික්ඛුනො චීවරස්මිං නිට්ඨිතෙ කථිනෙ ච උබ්භතෙ එවං ඡින්නපලිබොධො එකරත්තම්පි චෙ භික්ඛු තිචීවරෙන විප්පවසෙය්‍යාති එවං අත්ථො යුජ්ජති. තත්ථ **තිචීවරෙනාති** අධිට්ඨිතෙසු තීසු චීවරෙසු යෙන කෙනචි. එකෙන විප්පවුත්ථොපි හි තිචීවරෙන විප්පවුත්ථො හොති, පටිසිද්ධපරියාපන්නෙන විප්පවුත්ථත්තා. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ''සඞ්ඝාටියා වා''තිආදි වුත්තං. **විප්පවසෙය්‍යාති** විප්පයුත්තො වසෙය්‍ය.

477-8. **ගාමො එකූපචාරොති**ආදි අවිප්පවාසලක්ඛණවවත්ථාපනත්ථං වුත්තං. තතො පරං යථාක්කමෙන තානෙව පන්නරස මාතිකාපදානි විත්ථාරෙන්තො **''ගාමො එකූපචාරො නාමා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **එකකුලස්ස ගාමොති** එකස්ස රඤ්ඤො වා භොජකස්ස වා ගාමො. **පරික්ඛිත්තොති** යෙන කෙනචි පාකාරෙන වා වතියා වා පරික්ඛාය වා පරික්ඛිත්තො. එත්තාවතා එකකුලගාමස්ස එකූපචාරතා දස්සිතා. **අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බන්ති** එවරූපෙ ගාමෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා ගාමබ්භන්තරෙ යථාරුචිතෙ ඨානෙ අරුණං උට්ඨාපෙතුං වට්ටති. **අපරික්ඛිත්තොති** ඉමිනා තස්සෙව ගාමස්ස නානූපචාරතා දස්සිතා. එවරූපෙ ගාමෙ යස්මිං ඝරෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තත්ථ වත්ථබ්බං. **හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බන්ති** අථ වා තං ඝරං සමන්තතො හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං, අඩ්ඪතෙය්‍යරතනප්පමාණප්පදෙසා උද්ධං න විජහිතබ්බන්ති වුත්තං හොති. අඩ්ඪතෙය්‍යරතනබ්භන්තරෙ පන වත්ථුං වට්ටති. තං පමාණං අතික්කමිත්වා සචෙපි ඉද්ධිමා භික්ඛු ආකාසෙ අරුණං උට්ඨාපෙති, නිස්සග්ගියමෙව හොති. එත්ථ ච **යස්මිං ඝරෙති** ඝරපරිච්ඡෙදො ''එකකුලස්ස නිවෙසනං හොතී''තිආදිනා (පාරා. 480) ලක්ඛණෙන වෙදිතබ්බො.

479. **නානාකුලස්ස ගාමොති** නානාරාජූනං වා භොජකානං වා ගාමො, වෙසාලිකුසිනාරාදිසදිසො. **පරික්ඛිත්තොති** ඉමිනා නානාකුලගාමස්ස එකූපචාරතා දස්සිතා. **සභායෙ වා ද්වාරමූලෙ වාති** එත්ථ සභායන්ති ලිඞ්ගබ්‍යත්තයෙන සභා වුත්තා. **ද්වාරමූලෙති** නගරද්වාරස්ස සමීපෙ. ඉදං වුත්තං හොති – එවරූපෙ ගාමෙ යස්මිං ඝරෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තත්ථ වා වත්ථබ්බං. තත්ථ සද්දසඞ්ඝට්ටනෙන වා ජනසම්බාධෙන වා වසිතුං අසක්කොන්තෙන සභායෙ වා වත්ථබ්බං නගරද්වාරමූලෙ වා. තත්‍රාපි වසිතුං අසක්කොන්තෙන යත්ථ කත්ථචි ඵාසුකට්ඨානෙ වසිත්වා අන්තොඅරුණෙ ආගම්ම තෙසංයෙව සභායද්වාරමූලානං හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. ඝරස්ස පන චීවරස්ස වා හත්ථපාසෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි.

සභායං ගච්ඡන්තෙන හත්ථපාසෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වාති සචෙ ඝරෙ අට්ඨපෙත්වා සභායෙ ඨපෙස්සාමීති සභායං ගච්ඡති, තෙන සභායං ගච්ඡන්තෙන හත්ථපාසෙති හත්ථං පසාරෙත්වා ''හන්දිමං චීවරං ඨපෙමී''ති එවං නික්ඛෙපසුඛෙ හත්ථපාසගතෙ කිස්මිඤ්චි ආපණෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා පුරිමනයෙනෙව සභායෙ වා වත්ථබ්බං ද්වාරමූලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

තත්‍රායං විනිච්ඡයො – **ඵුස්සදෙවත්ථෙරො** තාව ආහ – ''චීවරහත්ථපාසෙ වසිතබ්බං නත්ථි, යත්ථ කත්ථචි වීථිහත්ථපාසෙපි සභායහත්ථපාසෙපි ද්වාරහත්ථපාසෙපි වසිතුං වට්ටතී''ති. **උපතිස්සත්ථෙරො** පනාහ – ''නගරස්ස බහූනිපි ද්වාරානි හොන්ති බහූනිපි සභායානි, තස්මා සබ්බත්ථ න වට්ටති. යස්සා පන වීථියා චීවරං ඨපිතං යං තස්සා සම්මුඛට්ඨානෙ සභායඤ්ච ද්වාරඤ්ච තස්ස සභායස්ස ච ද්වාරස්ස ච හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං. එවඤ්හි සති සක්කා චීවරස්ස පවත්ති ජානිතු''න්ති. සභායං පන ගච්ඡන්තෙන යස්ස ආපණිකස්ස හත්ථෙ නික්ඛිත්තං, සචෙ සො තං චීවරං අතිහරිත්වා ඝරෙ නික්ඛිපති, වීථිහත්ථපාසො න රක්ඛති, ඝරස්ස හත්ථපාසෙ වත්ථබ්බං. සචෙ මහන්තං ඝරං හොති, ද්වෙ වීථියො ඵරිත්වා ඨිතං පුරතො වා පච්ඡතො වා හත්ථපාසෙයෙව අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං. සභායෙ නික්ඛිපිත්වා පන සභායෙ වා තස්ස සම්මුඛෙ නගරද්වාරමූලෙ වා තෙසංයෙව හත්ථපාසෙ වා අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං.

අපරික්ඛිත්තොතිඉමිනා තස්සෙව ගාමස්ස නානූපචාරතා දස්සිතා. එතෙනෙවුපායෙන සබ්බත්ථ එකූපචාරතා ච නානූපචාරතා ච වෙදිතබ්බා. පාළියං පන ''ගාමො එකූපචාරො නාමා''ති එවං ආදිම්හි ''අජ්ඣොකාසො එකූපචාරො නාමා''ති එවං අන්තෙ ච එකමෙව මාතිකාපදං උද්ධරිත්වා පදභාජනං විත්ථාරිතං. තස්මා තස්සෙව පදස්සානුසාරෙන සබ්බත්ථ පරික්ඛෙපාදිවසෙන එකූපචාරතා ච නානූපචාරතා ච වෙදිතබ්බා.

480-1. **නිවෙසනාදීසු ඔවරකාති** ගබ්භානංයෙවෙතං පරියායවචනං. **හත්ථපාසා වාති** ගබ්භස්ස හත්ථපාසා. **ද්වාරමූලෙ වාති** සබ්බෙසං සාධාරණෙ ඝරද්වාරමූලෙ. **හත්ථපාසා වාති** ගබ්භස්ස වා ඝරද්වාරමූලස්ස වා හත්ථපාසා.

482-7. **උදොසිතොති** යානාදීනං භණ්ඩානං සාලා. ඉතො පට්ඨාය ච නිවෙසනෙ වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. **අට්ටොති** පටිරාජාදිපටිබාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො බහලභිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. **මාළොති** එකකූටසඞ්ගහිතො චතුරස්සපාසාදො. **පාසාදොති** දීඝපාසාදො. **හම්මියන්ති** මුණ්ඩච්ඡදනපාසාදො.

489. **සත්තබ්භන්තරා**තිඑත්ථ එකං අබ්භන්තරං අට්ඨවීසතිහත්ථං හොති. සචෙ සත්ථො ගච්ඡන්තො ගාමං වා නදිං වා පරියාදියිත්වා තිට්ඨති අන්තොපවිට්ඨෙන සද්ධිං එකාබද්ධො හුත්වා ඔරඤ්ච පාරඤ්ච ඵරිත්වා ඨිතො හොති, සත්ථපරිහාරොව ලබ්භති. අථ ගාමෙ වා නදියා වා පරියාපන්නො හොති අන්තොපවිට්ඨො , ගාමපරිහාරො චෙව නදීපරිහාරො ච ලබ්භති. සචෙ විහාරසීමං අතික්කමිත්වා තිට්ඨති, අන්තොසීමාය ච චීවරං හොති, විහාරං ගන්ත්වා වසිතබ්බං. සචෙ බහිසීමාය චීවරං හොති සත්ථසමීපෙයෙව වසිතබ්බං. සචෙ ගච්ඡන්තො සකටෙ වා භග්ගෙ ගොණෙ වා නට්ඨෙ අන්තරා ඡිජ්ජති, යස්මිං කොට්ඨාසෙ චීවරං තත්ථ වසිතබ්බං.

490. එකකුලස්ස ඛෙත්තෙ හත්ථපාසො නාම චීවරහත්ථපාසොයෙව, නානාකුලස්ස ඛෙත්තෙ හත්ථපාසො නාම ඛෙත්තද්වාරස්ස හත්ථපාසො. අපරික්ඛිත්තෙ චීවරස්සෙව හත්ථපාසො.

491-4. **ධඤ්ඤකරණ**න්ති ඛලං වුච්චති. **ආරාමො**ති පුප්ඵාරාමො වා ඵලාරාමො වා. ද්වීසුපි ඛෙත්තෙ වුත්තසදිසොව විනිච්ඡයො. **විහාරො** නිවෙසනසදිසො. රුක්ඛමූලෙ **අන්තොඡායාය**න්ති ඡායාය ඵුට්ඨොකාසස්ස අන්තො එව. විරළසාඛස්ස පන රුක්ඛස්ස ආතපෙන ඵුට්ඨොකාසෙ ඨපිතං නිස්සග්ගියමෙව හොති, තස්මා තාදිසස්ස සාඛාච්ඡායාය වා ඛන්ධච්ඡායාය වා ඨපෙතබ්බං. සචෙ සාඛාය වා විටපෙ වා ඨපෙති, උපරි අඤ්ඤසාඛාච්ඡායාය ඵුට්ඨොකාසෙයෙව ඨපෙතබ්බං. ඛුජ්ජරුක්ඛස්ස ඡායා දූරං ගච්ඡති, ඡායාය ගතට්ඨානෙ ඨපෙතුං වට්ටතියෙව. ඉධාපි හත්ථපාසො චීවරහත්ථපාසොයෙව.

අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති අගාමකං නාම අරඤ්ඤං විඤ්ඣාටවීආදීසු වා සමුද්දමජ්ඣෙ වා මච්ඡබන්ධානං අගමනපථෙ දීපකෙසු ලබ්භති. **සමන්තා සත්තබ්භන්තරා**ති මජ්ඣෙ ඨිතස්ස සමන්තා සබ්බදිසාසු සත්තබ්භන්තරා, විනිබ්බෙධෙන චුද්දස හොන්ති. මජ්ඣෙ නිසින්නො පුරත්ථිමාය වා පච්ඡිමාය වා දිසාය පරියන්තෙ ඨපිතචීවරං රක්ඛති. සචෙ පන අරුණුග්ගමනසමයෙ කෙසග්ගමත්තම්පි පුරත්ථිමං දිසං ගච්ඡති, පච්ඡිමාය දිසාය චීවරං නිස්සග්ගියං හොති. එස නයො ඉතරස්මිං. උපොසථකාලෙ පන පරිසපරියන්තෙ නිසින්නභික්ඛුතො පට්ඨාය සත්තබ්භන්තරසීමා සොධෙතබ්බා. යත්තකං භික්ඛුසඞ්ඝො වඩ්ඪති, සීමාපි තත්තකං වඩ්ඪති.

495. **අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති ආපත්ති දුක්කටස්සා**ති එත්ථ සචෙ පධානිකො භික්ඛු සබ්බරත්තිං පධානමනුයුඤ්ජිත්වා පච්චූසසමයෙ ‘‘න්හායිස්සාමී’’ති තීණිපි චීවරානි තීරෙ ඨපෙත්වා නදිං ඔතරති, න්හායන්තස්සෙව චස්ස අරුණං උට්ඨහති, කිං කාතබ්බං. සො හි යදි උත්තරිත්වා චීවරං නිවාසෙති, නිස්සග්ගියචීවරං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජනපච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති. අථ නග්ගො ගච්ඡති, එවම්පි දුක්කටං ආපජ්ජතීති? න ආපජ්ජති. සො හි යාව අඤ්ඤං භික්ඛුං දිස්වා විනයකම්මං න කරොති, තාව තෙසං චීවරානං අපරිභොගාරහත්තා නට්ඨචීවරට්ඨානෙ ඨිතො හොති. නට්ඨචීවරස්ස ච අකප්පියං නාම නත්ථි. තස්මා එකං නිවාසෙත්වා ද්වෙ හත්ථෙන ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා විනයකම්මං කාතබ්බං. සචෙ දූරෙ විහාරො හොති, අන්තරාමග්ගෙ මනුස්සා සඤ්චරන්ති. එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා එකං අංසකූටෙ ඨපෙත්වා ගන්තබ්බං. සචෙ විහාරෙ සභාගභික්ඛූ න පස්සති, භික්ඛාචාරං ගතා හොන්ති, සඞ්ඝාටිං බහිගාමෙ ඨපෙත්වා සන්තරුත්තරෙන ආසනසාලං ගන්ත්වා විනයකම්මං කාතබ්බං. සචෙ බහිගාමෙ චොරභයං හොති, පාරුපිත්වා ගන්තබ්බං. සචෙ ආසනසාලා සම්බාධා හොති ජනාකිණ්ණා, න සක්කා එකමන්තෙ චීවරං අපනෙත්වා විනයකම්මං කාතුං, එකං භික්ඛුං ආදාය බහිගාමං ගන්ත්වා විනයකම්මං කත්වා චීවරානි පරිභුඤ්ජිතබ්බානි.

සචෙ භික්ඛූ දහරානං හත්ථෙ පත්තචීවරං දත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තා පච්ඡිමෙ යාමෙ සයිතුකාමා හොන්ති, අත්තනො අත්තනො චීවරං හත්ථපාසෙ කත්වාව සයිතබ්බං. සචෙ ගච්ඡන්තානංයෙව අසම්පත්තෙසු දහරෙසු අරුණං උග්ගච්ඡති, චීවරං නිස්සග්ගියං හොති, නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති, දහරානම්පි පුරතො ගච්ඡන්තානං ථෙරෙසු අසම්පත්තෙසු එසෙව නයො. මග්ගං විරජ්ඣිත්වා අරඤ්ඤෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අපස්සන්තෙසුපි එසෙව නයො. සචෙ පන දහරා ‘‘මයං, භන්තෙ, මුහුත්තං සයිත්වා අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ තුම්හෙ සම්පාපුණිස්සාමා’’ති වත්වා යාව අරුණුග්ගමනා සයන්ති, චීවරඤ්ච නිස්සග්ගියං හොති, නිස්සයො ච පටිප්පස්සම්භති, දහරෙ උයොජෙත්වා ථෙරෙසු සයන්තෙසුපි එසෙව නයො. ද්වෙධාපථං දිස්වා ථෙරා ‘‘අයං මග්ගො’’ දහරා ‘‘අයං මග්ගො’’ති වත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා ගතා, සහ අරුණුග්ගමනා චීවරානි ච නිස්සග්ගියානි හොන්ති , නිස්සයො ච පටිප්පස්සම්භති. සචෙ දහරා මග්ගතො ඔක්කම්ම ‘‘අන්තොඅරුණෙයෙව නිවත්තිස්සාමා’’ති භෙසජ්ජත්ථාය ගාමං පවිසිත්වා ආගච්ඡන්ති. අසම්පත්තානංයෙව ච තෙසං අරුණො උග්ගච්ඡති, චීවරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති. සචෙ පන ධෙනුභයෙන වා සුනඛභයෙන වා ‘‘මුහුත්තං ඨත්වා ගමිස්සාමා’’ති ඨත්වා වා නිසීදිත්වා වා ගච්ඡන්ති, අන්තරා අරුණෙ උග්ගතෙ චීවරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො ච පටිප්පස්සම්භති. සචෙ ‘‘අන්තොඅරුණෙයෙව ආගමිස්සාමා’’ති අන්තොසීමායං ගාමං පවිට්ඨානං අන්තරා අරුණො උග්ගච්ඡති, නෙව චීවරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, න නිස්සයො පටිප්පස්සම්භති. සචෙ පන ‘‘විභායතු තාවා’’ති නිසීදන්ති, අරුණෙ උග්ගතෙපි න චීවරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො පන පටිප්පස්සම්භති. යෙපි ‘‘අන්තොඅරුණෙයෙව ආගමිස්සාමා’’ති සාමන්තවිහාරං ධම්මසවනත්ථාය සඋස්සාහා ගච්ඡන්ති, අන්තරාමග්ගෙයෙව ච නෙසං අරුණො උග්ගච්ඡති, චීවරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති. සචෙ ධම්මගාරවෙන ‘‘යාව පරියොසානං සුත්වාව ගමිස්සාමා’’ති නිසීදන්ති, සහ අරුණස්සුග්ගමනා චීවරානිපි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයොපි පටිප්පස්සම්භති. ථෙරෙන දහරං චීවරධොවනත්ථාය ගාමකං පෙසෙන්තෙන අත්තනො චීවරං පච්චුද්ධරිත්වාව දාතබ්බං. දහරස්සාපි චීවරං පච්චුද්ධරාපෙත්වා ඨපෙතබ්බං. සචෙ අස්සතියා ගච්ඡති, අත්තනො චීවරං පච්චුද්ධරිත්වා දහරස්ස චීවරං

විස්සාසෙන ගහෙත්වා ඨපෙතබ්බං. සචෙ ථෙරො නස්සරති, දහරො එව සරති, දහරෙන අත්තනො චීවරං පච්චුද්ධරිත්වා ථෙරස්ස චීවරං විස්සාසෙන ගහෙත්වා ගන්ත්වා වත්තබ්බො ''භන්තෙ, තුම්හාකං චීවරං අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජථා''ති අත්තනොපි චීවරං අධිට්ඨාතබ්බං. එවං එකස්ස සතියාපි ආපත්තිමොක්ඛො හොතීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව .

සමුට්ඨානාදීසු පඨමකථිනසික්ඛාපදෙ අනධිට්ඨානං අවිකප්පනඤ්ච අකිරියං, ඉධ අපච්චුද්ධරණං අයමෙව විසෙසො. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තනයමෙවාති.

උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

497. **තෙන සමයෙනාති** තතියකථිනසික්ඛාපදං. තත්ථ **උස්සාපෙත්වා පුනප්පුනං විමජ්ජතීති** ''වලීසු නට්ඨාසු ඉදං මහන්තං භවිස්සතී''ති මඤ්ඤමානො උදකෙන සිඤ්චිත්වා පාදෙහි අක්කමිත්වා හත්ථෙහි උස්සාපෙත්වා උක්ඛිපිත්වා පිට්ඨියං සංසති, තං ආතපෙ සුක්ඛං පඨමප්පමාණමෙව හොති. සො පුනපි තථා කරොති, තෙන වුත්තං – ''උස්සාපෙත්වා පුනප්පුනං විමජ්ජතී''ති. තං එවං කිලමන්තං භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව දිස්වා නික්ඛමිත්වා සෙනාසනචාරිකං ආහිණ්ඩන්තො විය තත්ථ අගමාසි. තෙන වුත්තං – ''අද්දසා ඛො භගවා''තිආදි.

499-500. **එකාදසමාසෙති** එකං පච්ඡිමකත්තිකමාසං ඨපෙත්වා සෙසෙ එකාදසමාසෙ. **සත්තමාසෙති** කත්තිකමාසං හෙමන්තිකෙ ච චත්තාරොති පඤ්චමාසෙ ඨපෙත්වා සෙසෙ සත්තමාසෙ. **කාලෙපි ආදිස්ස දින්නන්ති** සඞ්ඝස්ස වා ''ඉදං අකාලචීවර''න්ති උද්දිසිත්වා දින්නං, එකපුග්ගලස්ස වා ''ඉදං තුය්හං දම්මී''ති දින්නං.

සඞ්ඝතො වාති අත්තනො පත්තභාගවසෙන සඞ්ඝතො වා උප්පජ්ජෙය්‍ය. **ගණතො වාති** ඉදං සුත්තන්තිකගණස්ස දෙම, ඉදං ආභිධම්මිකගණස්සාති එවං ගණස්ස දෙන්ති. තතො අත්තනො පත්තභාගවසෙන ගණතො වා උප්පජ්ජෙය්‍ය.

නො චස්ස පාරිපූරීති නො චෙ පාරිපූරී භවෙය්‍ය, යත්තකෙන කයිරමානං අධිට්ඨානචීවරං පහොති, තඤ්චෙ චීවරං තත්තකං න භවෙය්‍ය, ඌනකං භවෙය්‍යාති අත්ථො.

පච්චාසා හොති සඞ්ඝතො වාතිආදීසු අසුකදිවසං නාම සඞ්ඝො චීවරානි ලභිස්සති, ගණො ලභිස්සති, තතො මෙ චීවරං උප්පජ්ජිස්සතීති එවං සඞ්ඝතො වා ගණතො වා පච්චාසා හොති. ඤාතකෙහි මෙ චීවරත්ථාය පෙසිතං, මිත්තෙහි පෙසිතං, තෙ ආගතා චීවරෙ දස්සන්තීති එවං ඤාතිතො වා මිත්තතො වා පච්චාසා හොති. **පංසුකූලං වාති** එත්ථ පන පංසුකූලං වා ලච්ඡාමීති එවං පච්චාසා හොතීති යොජෙතබ්බං. **අත්තනො වා ධනෙනාති** අත්තනො කප්පාසසුත්තාදිනා ධනෙන, අසුකදිවසං නාම ලච්ඡාමීති එවං වා පච්චාසා හොතීති අත්ථො.

තතො චෙ උත්තරි නික්ඛිපෙය්‍ය සතියාපි පච්චාසායාති මාසපරමතො චෙ උත්තරි නික්ඛිපෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියන්ති අත්ථො. එවං පන අවත්වා යස්මා අන්තරා උප්පජ්ජමානෙ පච්චාසාචීවරෙ මූලචීවරස්ස උප්පන්නදිවසතො යාව වීසතිමො දිවසො තාව උප්පන්නං පච්චාසාචීවරං මූලචීවරං අත්තනො ගතිකං කරොති, තතො උද්ධං මූලචීවරං පච්චාසාචීවරං අත්තනො ගතිකං කරොති. තස්මා තං විසෙසං දස්සෙතුං ''තදහුප්පන්නෙ මූලචීවරෙ''තිආදිනා නයෙන පදභාජනං වුත්තං, තං උත්තානත්ථමෙව.

විසභාගෙ උප්පන්නෙ මූලචීවරෙති යදි මූලචීවරං සණ්හං, පච්චාසාචීවරං ථූලං, න සක්කා යොජෙතුං. රත්තියො ච සෙසා හොන්ති, න තාව මාසො පූරති , න අකාමා නිග්ගහෙන චීවරං කාරෙතබ්බං. අඤ්ඤං පච්චාසාචීවරං ලභිත්වායෙව කාලබ්භන්තරෙ කාරෙතබ්බං. පච්චාසාචීවරම්පි පරික්ඛාරචොළං අධිට්ඨාතබ්බං. අථ මූලචීවරං ථූලං හොති, පච්චාසාචීවරං සණ්හං, මූලචීවරං පරික්ඛාරචොළං අධිට්ඨහිත්වා පච්චාසාචීවරමෙව මූලචීවරං කත්වා ඨපෙතබ්බං. තං පුන මාසපරිහාරං ලභති, එතෙනුපායෙන යාව ඉච්ඡති තාව අඤ්ඤමඤ්ඤං මූලචීවරං කත්වා ඨපෙතුං වට්ටතීති. සෙසං උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි පඨමකථිනසදිසානෙවාති.

තතියකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

503-5. **තෙන සමයෙනාති** පුරාණචීවරසික්ඛාපදං. තත්ථ **යාව සත්තමා පිතාමහයුගාති** පිතුපිතා පිතාමහො, පිතාමහස්ස යුගං පිතාමහයුගං. යුගන්ති ආයුප්පමාණං වුච්චති. අභිලාප මත්තමෙව චෙතං. අත්ථතො පන පිතාමහොයෙව පිතාමහයුගං. තතො උද්ධං සබ්බෙපි පුබ්බපුරිසා පිතාමහග්ගහණෙනෙව ගහිතා. එවං යාව සත්තමො පුරිසො තාව යා අසම්බද්ධා සා යාව සත්තමා පිතාමහයුගා අසම්බද්ධාති වුච්චති. දෙසනාමුඛමෙව චෙතං. ''මාතිතො වා

පිතිතො වා’’තිවචනතො පන පිතාමහයුගම්පි පිතාමහියුගම්පි මාතාමහයුගම්පි මාතාමහියුගම්පි තෙසං භාතුභගිනීභාගිනෙය්‍යපුත්තපපුත්තාදයොපි සබ්බෙ ඉධ සඞ්ගහිතා එවාති වෙදිතබ්බා.

තත්‍රායං විත්ථාරනයො – පිතා පිතුපිතා තස්ස පිතා තස්සාපි පිතාති එවං යාව සත්තමා යුගා, පිතා පිතුමාතා තස්සා පිතා ච මාතා ච භාතා ච භගිනී ච පුත්තා ච ධීතරො චාති එවම්පි උද්ධඤ්ච අධො ච යාව සත්තමා යුගා, පිතා පිතුභාතා පිතුභගිනී පිතුපුත්තා පිතුධීතරො තෙසම්පි පුත්තධීතුපරම්පරාති එවම්පි යාව සත්තමා යුගා, මාතා මාතුමාතා තස්සා මාතා තස්සාපි මාතාති එවම්පි යාව සත්තමා යුගා, මාතා මාතුපිතා තස්ස මාතා ච පිතා ච භාතා ච භගිනී ච පුත්තා ච ධීතරො චාති, එවම්පි උද්ධඤ්ච අධො ච යාව සත්තමා යුගා, මාතා මාතුභාතා මාතුභගිනී මාතුපුත්තා මාතුධීතරො තෙසම්පි පුත්තධීතුපරම්පරාති එවම්පි යාව සත්තමා යුගා, නෙව මාතුසම්බන්ධෙන න පිතුසම්බන්ධෙන සම්බද්ධා, අයං **අඤ්ඤාතිකා නාම**.

උභතො සඞ්ඝෙති භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ ඤත්තිචතුත්ථෙන භික්ඛුසඞ්ඝෙ ඤත්තිචතුත්ථෙනාති අට්ඨවාචිකවිනයකම්මෙන උපසම්පන්නා.

සකිං නිවත්ථම්පි සකිං පාරුතම්පීති රජිත්වා කප්පං කත්වා එකවාරම්පි නිවත්ථං වා පාරුතං වා. අන්තමසො පරිභොගසීසෙන අංසෙ වා මත්ථකෙ වා කත්වා මග්ගං ගතො හොති, උස්සීසකං වා කත්වා නිපන්නො හොති, එතම්පි පුරාණචීවරමෙව. සචෙ පන පච්චත්ථරණස්ස හෙට්ඨා කත්වා නිපජ්ජති, හත්ථෙහි වා උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ විතානං කත්වා සීසෙන අඵුසන්තො ගච්ඡති, අයං පරිභොගො නාම න හොතීති **කුරුන්දියං** වුත්තං.

ධොතං නිස්සග්ගියන්ති එත්ථ එවං ආණත්තා භික්ඛුනී ධොවනත්ථාය උද්ධනං සජ්ජෙති, දාරූනි සංහරති, අග්ගිං කරොති, උදකං ආහරති යාව නං ධොවිත්වා උක්ඛිපති, තාව භික්ඛුනියා පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං. ධොවිත්වා උක්ඛිත්තමත්තෙ නිස්සග්ගියං හොති. සචෙ දුද්ධොතන්ති මඤ්ඤමානා පුන සිඤ්චති වා ධොවති වා යාව නිට්ඨානං න ගච්ඡති තාව පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. එස නයො රජනාකොටනෙසු. රජනදොණියඤ්හි රජනං ආකිරිත්වා යාව සකිං චීවරං රජති, තතො පුබ්බෙ යංකිඤ්චි රජනත්ථාය කරොති, පච්ඡා වා පටිරජති, සබ්බත්ථ පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං. එවං ආකොටනෙපි පයොගො වෙදිතබ්බො.

506. **අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී පුරාණචීවරං ධොවාපෙතීති** නො වෙපි ‘‘ඉමං ධොවා’’ති වදති, අථ බො ධොවනත්ථාය කායවිකාරං කත්වා හත්ථෙන වා හත්ථෙ දෙති, පාදමූලෙ වා ඨපෙති, උපරි වා ඛිපති, සික්ඛමානාසාමණෙරීසාමණෙරඋපාසකතිත්ථියාදීනං වා හත්ථෙ පෙසෙති, නදීතිත්ථෙ ධොවන්තියා උපචාරෙ වා ඛිපති, අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ ඨත්වා, ධොවාපිතංයෙව හොති. සචෙ පන උපචාරං මුඤ්චිත්වා ඔරතො ඨපෙති සා චෙ ධොවිත්වා ආනෙති, අනාපත්ති. සික්ඛමානාය වා සාමණෙරියා වා උපාසිකාය වා හත්ථෙ ධොවනත්ථාය දෙති, සා චෙ උපසම්පජ්ජිත්වා ධොවති, ආපත්තියෙව. උපාසකස්ස හත්ථෙ දෙති, සො චෙ ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙ භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා ධොවති , ආපත්තියෙව. සාමණෙරස්ස වා භික්ඛුස්ස වා හත්ථෙ දින්නෙපි ලිඞ්ගපරිවත්තනෙ එසෙව නයො.

ධොවාපෙති රජාපෙතීතිආදීසු එකෙන වත්ථුනා නිස්සග්ගියං, දුතියෙන දුක්කටං. තීණිපි කාරාපෙන්තස්ස එකෙන නිස්සග්ගියං, සෙසෙහි ද්වෙ දුක්කටානි. යස්මා පනෙතානි ධොවනාදීනි පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා කාරෙන්තස්ස මොක්ඛො නත්ථි, තස්මා එත්ථ තීණි චතුක්කානි වුත්තානි. සචෙපි හි ‘‘ඉමං චීවරං රජිත්වා ධොවිත්වා ආනෙහී’’ති වුත්තෙ සා භික්ඛුනී පඨමං ධොවිත්වා පච්ඡා රජති, නිස්සග්ගියෙන දුක්කටමෙව. එවං සබ්බෙසු විපරීතවචනෙසු නයො නෙතබ්බො. සචෙ පන ‘‘ධොවිත්වා ආනෙහී’’ති වුත්තා ධොවති චෙව රජති ච, ධොවාපනපච්චයා එව ආපත්ති, රජනෙ අනාපත්ති. එවං සබ්බත්ථ වුත්තාධිකකරණෙ ‘‘අවුත්තා ධොවතී’’ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන අනාපත්ති වෙදිතබ්බා. ‘‘ඉමස්මිං චීවරෙ යං කාතබ්බං, සබ්බං තං තුය්හං භාරො’’ති වදන්තො පන එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජතීති.

අඤ්ඤාතිකාය වෙමතිකො අඤ්ඤාතිකාය ඤාතිකසඤ්ඤීති ඉමානිපි පදානි වුත්තානංයෙව තිණ්ණං චතුක්කානං වසෙන විත්ථාරතො වෙදිතබ්බානි.

එකතො උපසම්පන්නායාති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය ධොවාපෙන්තස්ස දුක්කටං. භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන යථාවත්ථුකමෙව, භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා නාම පඤ්චසතා සාකියානියො.

507. **අවුත්තා ධොවතීති** උද්දෙසාය වා ඔවාදාය වා ආගතා කිලිට්ඨං චීවරං දිස්වා ඨපිතට්ඨානතො ගහෙත්වා වා ‘‘දෙථ, අය්‍යා, ධොවිස්සාමී’’ති ආහරාපෙත්වා වා ධොවති චෙව රජති ච ආකොටෙති ච, අයං අවුත්තා ධොවති නාම. යාපි ‘‘ඉමං චීවරං ධොවා’’ති දහරං වා සාමණෙරං වා ආණාපෙන්තස්ස භික්ඛුනො සුත්වා ‘‘ආහරථය්‍යා අහං ධොවිස්සාමී’’ති ධොවති, තාවකාලිකං වා ගහෙත්වා ධොවිත්වා රජිත්වා දෙති, අයම්පි අවුත්තා ධොවති නාම.

අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකඅංසබද්ධකකායබන්ධනමඤ්චපීඨභිසිතට්ටිකාදිං යංකිඤ්චි ධොවාපෙති, අනාපත්ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු පන ඉදං සික්ඛාපදං ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

508. **තෙන සමයෙනාති** චීවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදං. තත්ථ **පිණ්ඩපාතපටික්කන්තාති** පිණ්ඩපාතතො පටික්කන්තා. **යෙන අන්ධවනං තෙනුපසඞ්කමීති** අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ යෙන අන්ධවනං තෙනුපසඞ්කමි. **කතකම්මාති** කතචොරිකකම්මා, සන්ධිච්ඡෙදනාදීහි පරභණ්ඩං හරිතාති වුත්තං හොති. **චොරගාමණිකොති** චොරජෙට්ඨකො. සො කිර පුබ්බෙ ථෙරිං ජානාති, තස්මා චොරානං පුරතො ගච්ඡන්තො දිස්වා ''ඉතො මා ගච්ඡථ, සබ්බෙ ඉතො එථා''ති තෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන අගමාසි. **සමාධිම්හා වුට්ඨහිත්වාති** ථෙරී කිර පරිච්ඡින්නවෙලායංයෙව සමාධිම්හා වුට්ඨහි. සොපි තස්මිංයෙව ඛණෙ එවං අවච, තස්මා සා අස්සොසි, සුත්වා ච ''නත්ථි දානි අඤ්ඤො එත්ථ සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා අඤ්ඤත්‍ර මයා''ති තං මංසං අග්ගහෙසි. තෙන වුත්තං – ''අථ ඛො උප්පලවණ්ණා භික්ඛුනී''තිආදි.

ඔභියායකොති අවහීයකො අවසෙසො, විහාරවාරං පත්වා එකොව විහාරෙ ඨිතොති අත්ථො. **සචෙ මෙ ත්වං අන්තරවාසකං දදෙය්‍යාසීති** කස්මා ආහ? සණ්හං ඝනමට්ඨං අන්තරවාසකං දිස්වා ලොභෙන, අපිච අප්පකො තස්සා අන්තරවාසකෙ ලොභො, ථෙරියා පන සිඛාප්පත්තා කොට්ඨාසසම්පත්ති තෙනස්සා සරීරපාරිපූරිං පස්සිස්සාමීති විසමලොභං උප්පාදෙත්වා එවමාහ. **අන්තිමන්ති** පඤ්චන්නං චීවරානං සබ්බපරියන්තං හුත්වා අන්තිමං, අන්තිමන්ති පච්ඡිමං. අඤ්ඤං ලෙසෙනාපි විකප්පෙත්වා වා පච්චුද්ධරිත්වා වා ඨපිතං චීවරං නත්ථීති එවං යථාඅනුඤ්ඤාතානං පඤ්චන්නං චීවරානං ධාරණවසෙනෙව ආහ, න ලොභෙන, න හි ඛීණාසවානං ලොභො අත්ථි. **නිප්පීළියමානාති** උපමං දස්සෙත්වා ගාළ්හං පීළයමානා.

අන්තරවාසකං දත්වා උපස්සයං අගමාසීති සඞ්කච්චිකං නිවාසෙත්වා යථා තස්ස මනොරථො න පූරති, එවං හත්ථතලෙයෙව දස්සෙත්වා අගමාසි.

510. කස්මා පාරිවත්තකචීවරං අප්පටිගණ්හන්තෙ උජ්ඣායිංසු? ''සචෙ එත්තකොපි අම්හෙසු අය්‍යානං විස්සාසො නත්ථි, කථං මයං යාපෙස්සාමා''ති විහත්ථතාය සමභිතුන්නත්තා.

අනුජානාමි භික්ඛවෙ ඉමෙසං පඤ්චන්නන්ති ඉමෙසං පඤ්චන්නං සහධම්මිකානං සමසද්ධානං සමසීලානං සමදිට්ඨීනං පාරිවත්තකං ගහෙතුං අනුජානාමීති අත්ථො.

512. **පයොගෙ දුක්කටන්ති** ගහණත්ථාය හත්ථප්පසාරණාදීසු දුක්කටං. **පටිලාභෙනාති** පටිග්ගහණෙන. තත්ථ ච හත්ථෙන වා හත්ථෙ දෙතු, පාදමූලෙ වා ඨපෙතු, උපරි වා ඛිපතු, සො චෙ සාදියති , ගහිතමෙව හොති. සචෙ පන සික්ඛමානාසාමණෙරසාමණෙරීඋපාසකඋපාසිකාදීනං හත්ථෙ පෙසිතං පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්ති. ධම්මකථං කථෙන්තස්ස චතස්සොපි පරිසා චීවරානි ච නානාවිරාගවත්ථානි ච ආනෙත්වා පාදමූලෙ ඨපෙන්ති, උපචාරෙ වා ඨත්වා උපචාරං වා මුඤ්චිත්වා ඛිපන්ති, යං තත්ථ භික්ඛුනීනං සන්තකං, තං අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා ගණ්හන්තස්ස ආපත්තියෙව. අථ පන රත්තිභාගෙ ඛිත්තානි හොන්ති, ''ඉදං භික්ඛුනියා, ඉදං අඤ්ඤෙස''න්ති ඤාතුං න සක්කා, පාරිවත්තකකිච්චං නත්ථීති **මහාපච්චරියං කුරුන්දියඤ්ච** වුත්තං, තං අචිත්තකභාවෙන න සමෙති. සචෙ භික්ඛුනී වස්සාවාසිකං දෙති, පාරිවත්තකමෙව කාතබ්බං. සචෙ පන සඞ්කාරකූටාදීසු ඨපෙති, ''පංසුකූලං ගණ්හිස්සන්තී''ති පංසුකූලං අධිට්ඨහිත්වා ගහෙතුං වට්ටති.

513. **අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤීති** තිකපාචිත්තියං. **එකතො උපසම්පන්නායාති** භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය හත්ථතො ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං, භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන පාචිත්තියමෙව.

514. **පරිත්තෙන වා විපුලන්ති** අප්පග්ඝචීවරෙන වා උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකඅංසබද්ධකකායබන්ධනාදිනා වා මහග්ඝං චෙතාපෙත්වා සචෙපි චීවරං පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්ති. **මහාපච්චරියං** පන ''අන්තමසො හරීතකීඛණ්ඩෙනාපී''ති වුත්තං. **විපුලෙන වා පරිත්තන්ති** ඉදං වුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතබ්බං. **අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති** පත්තත්ථවිකාදිං යං කිඤ්චි විකප්පනුපගපච්ඡිමචීවරප්පමාණං පන පටපරිස්සාවනම්පි න වට්ටති. යං නෙව අධිට්ඨානුපගං න විකප්පනුපගං තං සබ්බං වට්ටති. සචෙපි මඤ්චප්පමාණා භිසිච්ඡවි හොති, වට්ටතියෙව; කො පන වාදො පත්තත්ථවිකාදීසු. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං ඡසමුට්ඨානං, කිරියාකිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං , පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මංවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

චීවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

515. **තෙන සමයෙනාති** අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං. තත්ථ **උපනන්දො සක්‍යපුත්තොති** අසීතිසහස්සමත්තානං සක්‍යකුලා පබ්බජිතානං භික්ඛූනං පතිකිට්ඨො ලොලජාතිකො. **පට්ටොති** ඡෙකො සමත්ථො පටිබලො සරසම්පන්නො කණ්ඨමාධුරියෙන සමන්නාගතො. **කිස්මිං වියාති** කිංසු විය කිලෙසො විය, හිරොත්තප්පවසෙන කම්පනං විය සඞ්කම්පනං විය හොතීති අත්ථො.

අද්ධානමග්ගන්ති අද්ධානසඞ්ඛාතං දීඝමග්ගං, න නගරවීථිමග්ගන්ති අත්ථො. **තෙ භික්ඛූ අච්ඡින්දිංසූති** මුසිංසු, පත්තචීවරානි නෙසං හරිංසූති අත්ථො. **අනුයුඤ්ජාහීති** භික්ඛුභාවජානනත්ථාය පුච්ඡ. **අනුයුඤ්ජියමානාති** පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාපත්තචීවරාධිට්ඨානාදීනි පුච්ඡියමානා. **එතමත්ථං ආරොචෙසුන්ති** භික්ඛුභාවං ජානාපෙත්වා යො ''සාකෙතා සාවත්ථිං අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා''තිආදිනා නයෙන වුත්තො, එතමත්ථං ආරොචෙසුං.

517. **අඤ්ඤාතකං ගහපතිං වාතිආදීසු** යං පරතො ''තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙත්වා''ති වුත්තං, තං ආදිං කත්වා එවං අනුපුබ්බකථා වෙදිතබ්බා. සචෙ චොරෙ පස්සිත්වා දහරා පත්තචීවරානි ගහෙත්වා පලාතා, චොරා ථෙරානං නිවාසනපාරුපනමත්තංයෙව හරිත්වා ගච්ඡන්ති, ථෙරෙහි නෙව තාව චීවරං විඤ්ඤාපෙතබ්බං, න සාඛාපලාසං භඤ්ජිතබ්බං. අථ දහරා සබ්බං භණ්ඩකං ඡඩ්ඩෙත්වා පලාතා, චොරා ථෙරානං නිවාසනපාරුපනං තඤ්ච භණ්ඩකං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, දහරෙහි ආගන්ත්වා අත්තනො නිවාසනපාරුපනානි න තාව ථෙරානං දාතබ්බානි, න හි අනච්ඡින්නචීවරා අත්තනො අත්ථාය සාඛාපලාසං භඤ්ජිතුං ලභන්ති, අච්ඡින්නචීවරානං පන අත්ථාය ලභන්ති, අච්ඡින්නචීවරාව අත්තනොපි පරෙසම්පි අත්ථාය ලභන්ති. තස්මා ථෙරෙහි වා සාඛාපලාසං භඤ්ජිත්වා වාකාදීහි ගන්ථෙත්වා දහරානං දාතබ්බං, දහරෙහි වා ථෙරානං අත්ථාය භඤ්ජිත්වා ගන්ථෙත්වා තෙසං හත්ථෙ දත්වා වා අදත්වා වා අත්තනා නිවාසෙත්වා අත්තනො නිවාසනපාරුපනානි ථෙරානං දාතබ්බානි, නෙව භූතගාමපාතබ්‍යතාය පාචිත්තියං හොති, න තෙසං ධාරණෙ දුක්කටං.

සචෙ අන්තරාමග්ගෙ රජකත්ථරණං වා හොති, අඤ්ඤෙ වා තාදිසෙ මනුස්සෙ පස්සන්ති, චීවරං විඤ්ඤාපෙතබ්බං. යානි ච නෙසං තෙ වා විඤ්ඤත්තමනුස්සා අඤ්ඤෙ වා සාඛාපලාසනිවාසනෙ භික්ඛූ දිස්වා උස්සාහජාතා වත්ථානි දෙන්ති, තානි සදසානි වා හොන්තු අදසානි වා නීලාදිනානාවණ්ණානි වා කප්පියානිපි අකප්පියානිපි සබ්බානි අච්ඡින්නචීවරට්ඨානෙ ඨිතත්තා තෙසං නිවාසෙතුඤ්ච පාරුපිතුඤ්ච වට්ටන්ති. වුත්තම්පිහෙතං **පරිවාරෙ** –

> ''අකප්පකතං නාපි රජනාය රත්තං;
> තෙන නිවත්ථො යෙන කාමං වජෙය්‍ය;
> න චස්ස හොති ආපත්ති;
> සො ච ධම්මො සුගතෙන දෙසිතො;
> පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා''ති. (පරි. 481);

අයඤ්හි පඤ්හො අච්ඡින්නචීවරකං භික්ඛුං සන්ධාය වුත්තො. අථ පන තිත්ථියෙහි සහගච්ඡන්ති, තෙ ච නෙසං කුසචීරවාකචීරඵලකචීරානි දෙන්ති, තානිපි ලද්ධිං අග්ගහෙත්වා නිවාසෙතුං වට්ටන්ති, නිවාසෙත්වාපි ලද්ධි න ගහෙතබ්බා.

ඉදානි ''යං ආවාසං පඨමං උපගච්ඡති, සචෙ තත්ථ හොති සඞ්ඝස්ස විහාරචීවරං වා''තිආදීසු **විහාරචීවරං** නාම මනුස්සා ආවාසං කාරෙත්වා ''චත්තාරොපි පච්චයා අම්හාකංයෙව සන්තකා පරිභොගං ගච්ඡන්තූ''ති තිචීවරං සජ්ජෙත්වා අත්තනා කාරාපිතෙ ආවාසෙ ඨපෙන්ති, එතං විහාරචීවරං නාම. **උත්තරත්ථරණන්ති** මඤ්චකස්ස උපරි අත්ථරණකං වුච්චති. **භුමත්ථරණන්ති** පරිකම්මකතාය භූමියා රක්ඛණත්ථං චිමිලිකාහි කතඅත්ථරණං තස්ස උපරි තට්ටිකං පත්ථරිත්වා චඞ්කමන්ති. **භිසිච්ඡවීති** මඤ්චභිසියා වා පීඨභිසියා වා ඡවි, සචෙ පූරිතා හොති විධුනිත්වාපි ගහෙතුං වට්ටති. එවමෙතෙසු විහාරචීවරාදීසු යං තත්ථ ආවාසෙ හොති, තං අනාපුච්ඡාපි ගහෙත්වා නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා අච්ඡින්නචීවරකානං භික්ඛූනං ලබ්භතීති වෙදිතබ්බං. තඤ්ච ඛො ලභිත්වා ඔදහිස්සාමි පුන ඨපෙස්සාමීති අධිප්පායෙන න මූලච්ඡෙජ්ජාය. ලභිත්වා ච පන ඤාතිතො වා උපට්ඨාකතො වා අඤ්ඤතො වා කුතොචි පාකතිකමෙව කාතබ්බං. විදෙසගතෙන එකස්මිං සඞ්ඝිකෙ ආවාසෙ සඞ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජනත්ථාය ඨපෙතබ්බං. සචස්ස පරිභොගෙනෙව තං ජීරති වා නස්සති වා ගීවා න හොති. සචෙ පන එතෙසං වුත්තප්පකාරානං ගිහිවත්ථාදීනං භිසිච්ඡවිපරියන්තානං කිඤ්චි න ලබ්භති, තෙන තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙත්වා ආගන්තබ්බන්ති.

519. **යෙහි කෙහිචි වා අච්ඡින්නන්ති** එත්ථ යම්පි අච්ඡින්නචීවරා ආචරියුපජ්ඣායා අඤ්ඤෙ ''ආහරථ, ආවුසො, චීවර''න්ති යාචිත්වා වා විස්සාසෙන වා ගණ්හන්ති, තම්පි සඞ්ගහං ගච්ඡතීති වත්තුං යුජ්ජති.

පරිභොගජිණ්ණං වාති එත්ථ ච අච්ඡින්නචීවරානං ආචරියුපජ්ඣායාදීනං අත්තනා තිණපණ්ණෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා දින්නචීවරම්පි සඞ්ගහං ගච්ඡතීති වත්තුං යුජ්ජති. එවඤ්හි තෙ අච්ඡින්නචීවරට්ඨානෙ නට්ඨචීවරට්ඨානෙ ච ඨිතා භවිස්සන්ති, තෙන නෙසං විඤ්ඤත්තියං අකප්පියචීවරපරිභොගෙ ච අනාපත්ති අනුරූපා භවිස්සති.

521. **ඤාතකානං පවාරිතානන්ති** එත්ථ ‘‘එතෙසං සන්තකං දෙථා’’ති විඤ්ඤාපෙන්තස්ස යාවන්තස්ස අනාපත්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. න හි ඤාතකපවාරිතානං ආපත්ති වා අනාපත්ති වා හොති. **අත්තනො ධනෙනාති** එත්ථාපි අත්තනො කප්පියභණ්ඩෙන කප්පියවොහාරෙනෙව චීවරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස චෙතාපෙන්තස්ස පරිවත්තාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. **පවාරිතානන්ති** එත්ථ ච සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙසු පමාණමෙව වට්ටති. පුග්ගලිකපවාරණාය යං යං පවාරෙති, තං තංයෙව විඤ්ඤාපෙතබ්බං. යො චතූහි පච්චයෙහි පවාරෙත්වා සයමෙව සල්ලක්ඛෙත්වා කාලානුකාලං චීවරානි දිවසෙ දිවසෙ යාගුභත්තාදීනීති එවං යෙන යෙනත්ථො තං තං දෙති, තස්ස විඤ්ඤාපනකිච්චං නත්ථි. යො පන පවාරෙත්වා බාලතාය වා සතිසම්මොසෙන වා න දෙති, සො විඤ්ඤාපෙතබ්බො. යො ‘‘මය්හං ගෙහං පවාරෙමී’’ති වදති, තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා යථාසුඛං නිසීදිතබ්බං නිපජ්ජිතබ්බං, න කිඤ්චි ගහෙතබ්බං. යො පන ‘‘යං මය්හං ගෙහෙ අත්ථි, තං පවාරෙමී’’ති වදති. යං තත්ථ කප්පියං, තං විඤ්ඤාපෙතබ්බං, ගෙහෙ පන නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා න ලබ්භතීති **කුරුන්දියං** වුත්තං.

අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථ අත්තනො ඤාතකපවාරිතෙ න කෙවලං අත්තනො අත්ථාය, අථ ඛො අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති අයමෙකො අත්ථො. අයං පන දුතියො අඤ්ඤස්සාති යෙ අඤ්ඤස්ස ඤාතකපවාරිතා, තෙ තස්සෙව ‘‘අඤ්ඤස්සා’’ති ලද්ධවොහාරස්ස බුද්ධරක්ඛිතස්ස වා ධම්මරක්ඛිතස්ස වා අත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදම්පි ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා

522-4. **තෙන සමයෙනාති** තතුත්තරිසික්ඛාපදං. තත්ථ **අභිහට්ඨුන්ති** අභීති උපසග්ගො, හරිතුන්ති අත්ථො, ගණ්හිතුන්ති වුත්තං හොති. **පවාරෙය්‍යාති** ඉච්ඡාපෙය්‍ය, ඉච්ඡං රුචිං උප්පාදෙය්‍ය, වදෙය්‍ය නිමන්තෙය්‍යාති අත්ථො. අභිහට්ඨුං පවාරෙන්තෙන පන යථා වත්තබ්බං, තං ආකාරං දස්සෙතුං ‘‘යාවතකං ඉච්ඡසි තාවතකං ගණ්හාහී’’ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. අථ වා යථා ‘‘නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො’’ති (සු. නි. 426, 1104; චූළනි. ජතුකණ්ණිමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 67) එත්ථ දිස්වාති අත්ථො, එවමිධාපි ‘‘අභිඅට්ඨුං පවාරෙය්‍යා’’ති අභිහරිත්වා පවාරෙය්‍යාති අත්ථො. තත්ථ කායාභිහාරො වාචාභිහාරොති දුවිධො අභිහාරො, කායෙන වා හි වත්ථානි අභිහරිත්වා පාදමූලෙ ඨපෙත්වා ‘‘යත්තකං ඉච්ඡසි තත්තකං ගණ්හාහී’’ති වදන්තො පවාරෙය්‍ය, වාචාය වා ‘‘අම්හාකං දුස්සකොට්ඨාගාරං පරිපුණ්ණං, යත්තකං ඉච්ඡසි තත්තකං ගණ්හාහී’’ති වදන්තො පවාරෙය්‍ය, තදුභයම්පි එකජ්ඣං කත්වා ‘‘අභිහට්ඨුං පවාරෙය්‍යා’’ති වුත්තං.

සන්තරුත්තරපරමන්ති සඅන්තරං උත්තරං පරමං අස්ස චීවරස්සාති සන්තරුත්තරපරමං, නිවාසනෙන සද්ධිං පාරුපනං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො අස්සාති වුත්තං හොති. **තතො චීවරං සාදිතබ්බන්ති** තතො අභිහටචීවරතො එත්තකං චීවරං ගහෙතබ්බං, න ඉතො පරන්ති අත්ථො. යස්මා පන අච්ඡින්නසබ්බචීවරෙන තිචීවරිකෙනෙව භික්ඛුනා එවං පටිපජ්ජිතබ්බං, අඤ්ඤෙන අඤ්ඤථාපි, තස්මා තං විභාගං දස්සෙතුං ‘‘සචෙ තීණි නට්ඨානි හොන්තී’’තිආදිනා නයෙනස්ස පදභාජනං වුත්තං.

තත්‍රායං විනිච්ඡයො – යස්ස තීණි නට්ඨානි, තෙන ද්වෙ සාදිතබ්බානි, එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා අඤ්ඤං සභාගට්ඨානතො පරියෙසිස්සති. යස්ස ද්වෙ නට්ඨානි, තෙන එකං සාදිතබ්බං. සචෙ පකතියාව සන්තරුත්තරෙන චරති, ද්වෙ සාදිතබ්බානි. එවං එකං සාදියන්තෙනෙව සමො භවිස්සති. යස්ස තීසු එකං නට්ඨං, න සාදිතබ්බං. යස්ස පන ද්වීසු එකං නට්ඨං, එකං සාදිතබ්බං. යස්ස එකංයෙව හොති, තඤ්ච නට්ඨං, ද්වෙ සාදිතබ්බානි. භික්ඛුනියා පන පඤ්චසුපි නට්ඨෙසු ද්වෙ සාදිතබ්බානි. චතූසු නට්ඨෙසු එකං සාදිතබ්බං, තීසු නට්ඨෙසු කිඤ්චි න සාදිතබ්බං, කො පන වාදො ද්වීසු වා එකස්මිං වා. යෙන කෙනචි හි සන්තරුත්තරපරමතාය ඨාතබ්බං, තතො උත්තරි න ලබ්භතීති ඉදමෙත්ථ ලක්ඛණං.

526. **සෙසකං ආහරිස්සාමීති** ද්වෙ චීවරානි කත්වා සෙසං පුන ආහරිස්සාමීති අත්ථො. **න අච්ඡින්නකාරණාති** බාහුසච්චාදිගුණවසෙන දෙන්ති. **ඤාතකානන්තිආදීසු** ඤාතකානං දෙන්තානං සාදියන්තස්ස පවාරිතානං දෙන්තානං සාදියන්තස්ස අත්තනො ධනෙන සාදියන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. අට්ඨකථාසු පන ‘‘ඤාතකපවාරිතට්ඨානෙ පකතියා බහුම්පි වට්ටති, අච්ඡින්නකාරණා පමාණමෙව වට්ටතී’’ති වුත්තං. තං පාළියා න සමෙති. යස්මා පනිදං

සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ ‘‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’’ති න වුත්තං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදම්පි ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

527. **තෙන සමයෙනාති** උපක්ඛටසික්ඛාපදං. තත්ථ **අත්ථාවුසො මං සො උපට්ඨාකොති** ආවුසො, යං ත්වං භණසි, අත්ථි එවරූපො සො මම උපට්ඨාකොති අයමෙත්ථ අත්ථො. **අපි මෙයාා එවං හොතීති** අපි මෙ අයාා එවං හොති, අපි මයාා එවන්තිපි පාඨො.

528-9. **භික්ඛුං පනෙව උද්දිස්සාති** එත්ථ උද්දිස්සාති අපදිස්ස ආරබ්භ. යස්මා පන යං උද්දිස්ස උපක්ඛටං හොති, තං තස්සත්ථාය උපක්ඛටං නාම හොති. තස්මාස්ස පදභාජනෙ ‘‘භික්ඛුස්සත්ථායා’’ති වුත්තං.

භික්ඛුං ආරම්මණං කරිත්වාති භික්ඛුං පච්චයං කත්වා, යඤ්හි භික්ඛුං උද්දිස්ස උපක්ඛටං, තං නියමෙනෙව භික්ඛුං පච්චයං කත්වා උපක්ඛටං හොති, තෙන වුත්තං – ‘‘භික්ඛුං ආරම්මණං කරිත්වා’’ති. පච්චයොපි හි ‘‘ලභති මාරො ආරම්මණ’’න්තිආදීසු (සං. නි. 4.243) ආරම්මණන්ති ආගතො. ඉදානි ‘‘උද්දිස්සා’’ති එත්ථ යො කත්තා, තස්ස ආකාරදස්සනත්ථං ‘‘භික්ඛුං අච්ඡාදෙතුකාමො’’ති වුත්තං. භික්ඛුං අච්ඡාදෙතුකාමෙන හි තෙන තං උද්දිස්ස උපක්ඛටං, න අඤ්ඤෙන කාරණෙන. ඉති සො අච්ඡාදෙතුකාමො හොති. තෙන වුත්තං – ‘‘භික්ඛුං අච්ඡාදෙතුකාමො’’ති.

අඤ්ඤාතකස්ස ගහපතිස්ස වාති අඤ්ඤාතකෙන ගහපතිනා වාති අත්ථො. කරණත්ථෙ හි ඉදං සාමිවචනං. පදභාජනෙ පන බ්‍යඤ්ජනං අවිචාරෙත්වා අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං ‘‘අඤ්ඤාතකො නාම…පෙ.… ගහපති නාමා’’තිආදි වුත්තං.

චීවරචෙතාපන්නන්ති චීවරමූලං, තං පන යස්මා හිරඤ්ඤාදීසු අඤ්ඤතරං හොති, තස්මා පදභාජනෙ ‘‘හිරඤ්ඤං වා’’තිආදි වුත්තං. **උපක්ඛටං හොතීති** සජ්ජිතං හොති, සංහරිත්වා ඨපිතං, යස්මා පන ‘‘හිරඤ්ඤං වා’’තිආදිනා වචනෙනස්ස උපක්ඛටභාවො දස්සිතො හොති, තස්මා ‘‘උපක්ඛටං නාමා’’ති පදං උද්ධරිත්වා විසුං පදභාජනං න වුත්තං. **ඉමිනාති** උපක්ඛටං සන්ධායාහ, තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ‘‘පච්චුපට්ඨිතෙනා’’ති වුත්තං. යඤ්හි උපක්ඛටං සංහරිත්වා ඨපිතං, තං පච්චුපට්ඨිතං හොතීති. **අච්ඡාදෙස්සාමීති** වොහාරවචනමෙතං ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දස්සාමී’’ති අයං පනෙත්ථ අත්ථො. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙපි ‘‘දස්සාමී’’ති වුත්තං.

තත්‍ර චෙ සො භික්ඛූති යත්‍ර සො ගහපති වා ගහපතානී වා තත්‍ර සො භික්ඛු පුබ්බෙ අප්පවාරිතො උපසඞ්කමිත්වා චීවරෙ විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය චෙති අයමෙත්ථ පදසම්බන්ධො. තත්ථ උපසඞ්කමිත්වාති ඉමස්ස ගන්ත්වාති ඉමිනාව අත්ථෙ සිද්ධෙ පවුරවොහාරවසෙන ‘‘ඝර’’න්ති වුත්තං. යත්‍ර පන සො දායකො තත්‍ර ගන්ත්වාති අයමෙවෙත්ථ අත්ථො, තස්මා පුනපි වුත්තං ‘‘යත්ථ කත්ථචි උපසඞ්කමිත්වා’’ති. **විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍යාති** විසිට්ඨකප්පං අධිකවිධානං ආපජ්ජෙය්‍ය, පදභාජනෙ පන යෙනාකාරෙන විකප්පං ආපන්නො හොති තමෙව දස්සෙතුං ‘‘ආයතං වා’’තිආදි වුත්තං. **සාධූති** ආයාචනෙ නිපාතො. **වතාති** පරිවිතක්කෙ. **මන්ති** අත්තානං නිද්දිසති. **ආයස්මාති** පරං ආලපති ආමන්තෙති. යස්මා පනිදං සබ්බං බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙව, උත්තානත්ථමෙව, තස්මාස්ස පදභාජනෙ අත්ථො න වුත්තො. **කල්‍යාණකම්‍යතං උපාදායාති** සුන්දරකාමතං විසිට්ඨකාමතං චිත්තෙන ගහෙත්වා, තස්ස ‘‘ආපජ්ජෙය්‍ය චෙ’’ති ඉමිනා සම්බන්ධො. යස්මා පන යො කල්‍යාණකම්‍යතං උපාදාය ආපජ්ජති, සො සාධත්ථිකො මහග්ඝත්ථිකො හොති, තස්මාස්ස පදභාජනෙ බ්‍යඤ්ජනං පහාය අධිප්පෙතත්ථමෙව දස්සෙතුං තදෙව වචනං වුත්තං. යස්මා පන න ඉමස්ස ආපජ්ජනමත්තෙනෙව ආපත්ති සීසං එති, තස්මා ‘‘තස්ස වචනෙනා’’තිආදි වුත්තං.

531. **අනාපත්ති ඤාතකානන්තිආදීසු** ඤාතකානං චීවරෙ විකප්පං ආපජ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. **මහග්ඝං චෙතාපෙතුකාමස්ස අප්පග්ඝං චෙතාපෙතීති** ගහපතිස්ස වීසතිඅග්ඝනකං චීවරං චෙතාපෙතුකාමස්ස ‘‘අලං මය්හං එතෙන, දසග්ඝනකං වා අට්ඨග්ඝනකං වා දෙහී’’ති වදති අනාපත්ති. **අප්පග්ඝන්ති** ඉදඤ්ච අතිරෙකනිවාරණත්ථමෙව වුත්තං, සමකෙපි පන අනාපත්ති , තඤ්ච ඛො අග්ඝවසෙනෙව න පමාණවසෙන, අග්ඝවඩ්ඪනකඤ්හි ඉදං සික්ඛාපදං. තස්මා යො වීසතිඅග්ඝනකං අන්තරවාසකං චෙතාපෙතුකාමො , ‘‘තං එත්තකමෙව මෙ අග්ඝනකං චීවරං දෙහී’’ති වත්තුම්පි වට්ටති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි තතුත්තරිසික්ඛාපදසදිසානෙවාති.

පඨමඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

532. දුතියඋපක්ඛටෙපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. තඤ්හි ඉමස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිසං. කෙවලං පඨමසික්ඛාපදෙ එකස්ස පීළා කතා, දුතියෙ ද්වින්නං, අයමෙවෙත්ථ විසෙසො. සෙසං සබ්බං පඨමසදිසමෙව. යථා ච ද්වින්නං, එවං බහූනං පීළං කත්වා ගණ්හතොපි ආපත්ති වෙදිතබ්බාති.

දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

537. **තෙන සමයෙනාති** රාජසික්ඛාපදං. තත්ථ **උපාසකං සඤ්ඤාපෙත්වාති** ජානාපෙත්වා, ''ඉමිනා මූලෙන චීවරං කිණිත්වා ථෙරස්ස දෙහී''ති එවං වත්වාති අධිප්පායො. **පඤ්ඤාසබන්ධොති** පඤ්ඤාසකහාපණදණ්ඩොති වුත්තං හොති. පඤ්ඤාසං බද්ධොතිපි පාඨො, පඤ්ඤාසං ජිතො පඤ්ඤාසං දාපෙතබ්බොති අධිප්පායො. **අජ්ජණ්හො, භන්තෙ, ආගමෙහීති** භන්තෙ, අජ්ජ එකදිවසං අම්හාකං තිට්ඨ, අධිවාසෙහීති අත්ථො. **පරාමසීති** ගණ්හි. **ජීනොසීති** ජිතොසි.

538-9. **රාජභොග්ගොති** රාජතො භොග්ගං භුඤ්ජිතබ්බං අස්සත්ථීති රාජභොග්ගො, රාජභොගොතිපි පාඨො, රාජතො භොගො අස්ස අත්ථීති අත්ථො.

පහිණෙය්‍යාති පෙසෙය්‍ය, උත්තානත්ථත්තා පනස්ස පදභාජනං න වුත්තං. යථා ච එතස්ස, එවං ''චීවරං ඉත්ථන්නාමං භික්ඛු''න්තිආදීනම්පි පදානං උත්තානත්ථත්තායෙව පදභාජනං න වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං . **ආභතන්ති** ආනීතං. **කාලෙන කප්පියන්ති** යුත්තපත්තකාලෙන, යදා නො අත්ථො හොති, තදා කප්පියං චීවරං ගණ්හාමාති අත්ථො.

වෙය්‍යාවච්චකරොති කිච්චකරො, කප්පියකාරකොති අත්ථො. **සඤ්ඤත්තො සො මයාති** ආණත්තො සො මයා, යථා තුම්හාකං චීවරෙන අත්ථෙ සති චීවරං දස්සති, එවං වුත්තොති අත්ථො. **අත්ථො මෙ ආවුසො චීවරෙනාති** චොදනාලක්ඛණනිදස්සනමෙතං, ඉදඤ්හි වචනං වත්තබ්බං, අස්ස වා අත්ථො යාය කායචි භාසාය; ඉදං චොදනාලක්ඛණං. **''දෙහි මෙ චීවර''**න්තිආදීනි පන නවත්තබ්බාකාරදස්සනත්ථං වුත්තානි, එතානි හි වචනානි එතෙසං වා අත්ථො යාය කායචි භාසාය න වත්තබ්බො.

දුතියම්පි වත්තබ්බො තතියම්පි වත්තබ්බොති ''අත්ථො මෙ ආවුසො චීවරෙනා''ති ඉදමෙව යාවතතියං වත්තබ්බොති. එවං ''ද්වත්තික්ඛත්තුං චොදෙතබ්බො සාරෙතබ්බො''ති එත්ථ උද්දිට්ඨචොදනාපරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි ''ද්වත්තික්ඛත්තුං චොදයමානො සාරයමානො තං චීවරං අභිනිප්ඵාදෙය්‍ය, ඉච්චෙතං කුසල''න්ති ඉමෙසං පදානං සඞ්ඛෙපතො අත්ථං දස්සෙන්තො ''සචෙ අභිනිප්ඵාදෙති, ඉච්චෙතං කුසල''න්ති ආහ. එවං යාවතතියං චොදෙන්තො තං චීවරං යදි නිප්ඵාදෙති, සක්කොති අත්තනො පටිලාභවසෙන නිප්ඵාදෙතුං, ඉච්චෙතං කුසලං සාධු සුට්ඨු සුන්දරං.

චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හීභූතෙන උද්දිස්ස ඨාතබ්බන්ති ඨානලක්ඛණනිදස්සනමෙතං. ඡක්ඛත්තුපරමන්ති ච භාවනපුංසකවචනමෙතං, ඡක්ඛත්තුපරමඤ්හි එතෙන චීවරං උද්දිස්ස තුණ්හීභූතෙන ඨාතබ්බං, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං, ඉදං ඨානලක්ඛණං. තත්ථ යො සබ්බට්ඨානානං සාධාරණො තුණ්හීභාවො, තං තාව දස්සෙතුං පදභාජනෙ ''තත්ථ ගන්ත්වා තුණ්හීභූතෙනා''තිආදි වුත්තං. තත්ථ **න ආසනෙ නිසීදිතබ්බන්ති** ''ඉධ, භන්තෙ, නිසීදථා''ති වුත්තෙනාපි න නිසීදිතබ්බං. **න ආමිසං පටිග්ගහෙතබ්බන්ති** යාගුඛජ්ජකාදිභෙදං කිඤ්චි ආමිසං ''ගණ්හථ, භන්තෙ''ති යාචියමානෙනාපි න ගණ්හිතබ්බං. **න ධම්මො භාසිතබ්බොති** මඞ්ගලං වා අනුමොදනං වා භාසථාති යාචියමානෙනාපි කිඤ්චි න භාසිතබ්බං, කෙවලං ''කිං කාරණා ආගතොසී''ති පුච්ඡියමානෙන ''ජානාසි, ආවුසො''ති වත්තබ්බො. **පුච්ඡියමානොති** ඉදඤ්හි කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං. අථ වා පුච්ඡං කුරුමානො පුච්ඡියමානොති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යො හි පුච්ඡං කරොති, සො එත්තකං වත්තබ්බොති **ඨානං භඤ්ජතීති** ආගතකාරණං භඤ්ජති.

ඉදානි යා තිස්සො චොදනා, ඡ ච ඨානානි වුත්තානි. තත්ථ වුඩ්ඪිඤ්ච හානිඤ්ච දස්සෙන්තො **''චතුක්ඛත්තුං චොදෙත්වා''**තිආදිමාහ. යස්මා ච එත්ථ එකචොදනාවුඩ්ඪියා ද්වින්නං ඨානානං හානි වුත්තා, තස්මා ''එකා චොදනා දිගුණං ඨාන''න්ති ලක්ඛණං දස්සිතං හොති. ඉති ඉමිනා ලක්ඛණෙන තික්ඛත්තුං චොදෙත්වා ඡක්ඛත්තුං ඨාතබ්බං, ද්වික්ඛත්තුං චොදෙත්වා අට්ඨක්ඛත්තුං ඨාතබ්බං, සකිං චොදෙත්වා දසක්ඛත්තුං ඨාතබ්බන්ති. යථා ච ''ඡක්ඛත්තුං චොදෙත්වා න ඨාතබ්බ''න්ති වුත්තං, එවං ''ද්වාදසක්ඛත්තුං ඨත්වා න චොදෙතබ්බ''න්තිපි වුත්තමෙව හොති. තස්මා සචෙ චොදෙතියෙව න තිට්ඨති, ඡ චොදනා ලබ්භන්ති. සචෙ තිට්ඨතියෙව න චොදෙති, ද්වාදස ඨානානි ලබ්භන්ති. සචෙ චොදෙතිපි තිට්ඨතිපි, එකාය චොදනාය ද්වෙ ඨානානි හාපෙතබ්බානි. තත්ථ යො එකදිවසමෙව පුනප්පුනං ගන්ත්වා ඡක්ඛත්තුං චොදෙති, සකිංයෙව වා ගන්ත්වා ''අත්ථො මෙ, ආවුසො, චීවරෙනා''ති ඡක්ඛත්තුං වදති. තථා එකදිවසමෙව පුනප්පුනං ගන්ත්වා ද්වාදසක්ඛත්තුං තිට්ඨති, සකිංයෙව වා ගන්ත්වා තත්‍ර තත්‍ර ඨානෙ තිට්ඨති, සොපි සබ්බචොදනායො සබ්බට්ඨානානි ච භඤ්ජති. කො පන වාදො නානාදිවසෙසු එවං කරොන්තස්සාති එවමෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

යතස්ස චීවරචෙතාපන්නං ආභතන්ති යතො රාජතො වා රාජභොග්ගතො වා අස්ස භික්ඛුනො චීවරචෙතාපන්නං ආනීතං. යත්වස්සාතිපි පාඨො. අයමෙවත්ථො. ''යත්ථස්සා''තිපි පඨන්ති, යස්මිං ඨානෙ අස්ස චීවරචෙතාපන්නං පෙසිතන්ති ච අත්ථං කථෙන්ති, බ්‍යඤ්ජනං පන න සමෙති. **තත්ථාති** තස්ස රඤ්ඤො වා රාජභොග්ගස්ස වා සන්තිකෙ; සමීපත්ථෙ හි ඉදං භුම්මවචනං. **න තං තස්ස භික්ඛුනො කිඤ්චි අත්ථං අනුභොතීති** තං චීවරචෙතාපන්නං තස්ස භික්ඛුනො කිඤ්චි අප්පමත්තකම්පි කම්මං න නිප්ඵාදෙති. **යුඤ්ජන්තායස්මන්තො සකන්ති** ආයස්මන්තො අත්තනො සන්තකං ධනං පාපුණන්තු. **මා වො සකං විනස්සාති** තුම්හාකං සන්තකං මා විනස්සතු. යො පන නෙව සාමං ගච්ඡති, න දූතං පාහෙති, වත්තභෙදෙ දුක්කටං ආපජ්ජති.

කිං පන සබ්බකප්පියකාරකෙසු එවං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? න පටිපජ්ජිතබ්බං. අයඤ්හි කප්පියකාරකො නාම සඞ්ඛෙපතො දුවිධො නිද්දිට්ඨො ච අනිද්දිට්ඨො ච. තත්ථ නිද්දිට්ඨො දුවිධො – භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨො, දූතෙන නිද්දිට්ඨොති. අනිද්දිට්ඨොපි දුවිධො – මුඛවෙවටික කප්පියකාරකො, පරම්මුඛකප්පියකාරකොති. තෙසු භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨො සම්මුඛාසම්මුඛවසෙන චතුබ්බිධො හොති. තථා දූතෙන නිද්දිට්ඨොපි.

කථං? ඉධෙකච්චො භික්ඛුස්ස චීවරත්ථාය දූතෙන අකප්පියවත්ථුං පහිණති, දූතො තං භික්ඛුං උපසඞ්කමිත්වා ''ඉදං, භන්තෙ, ඉත්ථන්නාමෙන තුම්හාකං චීවරත්ථාය පහිතං, ගණ්හථ න''න්ති වදති, භික්ඛු ''නයිදං කප්පතී''ති පටික්ඛිපති, දූතො ''අත්ථි පන තෙ, භන්තෙ, වෙය්‍යාවච්චකරො''ති පුච්ඡති, පුඤ්ඤත්ථිකෙහි ච උපාසකෙහි ''භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චං කරොථා''ති ආණත්තා වා, භික්ඛූනං වා සන්දිට්ඨා සම්භත්තා කෙචි වෙය්‍යාවච්චකරා හොන්ති, තෙසං අඤ්ඤතරො තස්මිං ඛණෙ භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ නිසින්නො හොති, භික්ඛු තං නිද්දිසති ''අයං භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චකරො''ති. දූතො තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ''ථෙරස්ස චීවරං කිණිත්වා දෙහී''ති ගච්ඡති, අයං භික්ඛුනා සම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

නො චෙ භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ නිසින්නො හොති, අපිච ඛො භික්ඛු නිද්දිසති – ''අසුකස්මිං නාම ගාමෙ ඉත්ථන්නාමො භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චකරො''ති, සො ගන්ත්වා තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ''ථෙරස්ස චීවරං කිණිත්වා දදෙය්‍යාසී''ති ආගන්ත්වා භික්ඛුස්ස ආරොචෙත්වා ගච්ඡති, අයමෙකො භික්ඛුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

න හෙව ඛො සො දූතො අත්තනා ආගන්ත්වා ආරොචෙති, අපිච ඛො අඤ්ඤං පහිණති ''දින්නං මයා, භන්තෙ, තස්ස හත්ථෙ චීවරචෙතාපන්නං, චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා''ති, අයං දුතියො භික්ඛුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

න හෙව ඛො අඤ්ඤං පහිණති, අපිච ඛො ගච්ඡන්තොව භික්ඛුං වදති ''අහං තස්ස හත්ථෙ චීවරචෙතාපන්නං දස්සාමි, තුම්හෙ චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා''ති, අයං තතියො භික්ඛුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති එවං එකො සම්මුඛානිද්දිට්ඨො තයො අසම්මුඛානිද්දිට්ඨාති ඉමෙ චත්තාරො භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨවෙය්‍යාවච්චකරා නාම. එතෙසු ඉමස්මිං රාජසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං.

අපරො භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව දූතෙන පුච්ඡිතො නත්ථිතාය වා, අවිචාරෙතුකාමතාය වා ''නත්ථම්හාකං කප්පියකාරකො''ති වදති, තස්මිඤ්ච ඛණෙ කොචි මනුස්සො ආගච්ඡති, දූතො තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ''ඉමස්ස හත්ථතො චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා''ති වත්වා ගච්ඡති, අයං දූතෙන සම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

අපරො දූතො ගාමං පවිසිත්වා අත්තනා අභිරුචිතස්ස කස්සචි හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා පුරිමනයෙනෙව ආගන්ත්වා ආරොචෙති, අඤ්ඤං වා පහිණති, ''අහං අසුකස්ස නාම හත්ථෙ චීවරචෙතාපන්නං දස්සාමි, තුම්හෙ චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා''ති වත්වා වා ගච්ඡති, අයං තතියො දූතෙන අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති එවං එකො සම්මුඛානිද්දිට්ඨො, තයො අසම්මුඛානිද්දිට්ඨාති ඉමෙ චත්තාරො දූතෙන නිද්දිට්ඨවෙය්‍යාවච්චකරා නාම. එතෙසු මෙණ්ඩකසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං. වුත්තඤ්හෙතං – ''සන්ති, භික්ඛවෙ, මනුස්සා සද්ධා පසන්නා, තෙ කප්පියකාරකානං හත්ථෙ හිරඤ්ඤං උපනික්ඛිපන්ති – 'ඉමිනා අය්‍යස්ස යං කප්පියං තං දෙථා'ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං තතො කප්පියං තං සාදිතුං, න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජතං සාදිතබ්බං පරියෙසිතබ්බන්ති වදාමී''ති (මහාව. 299). එත්ථ ච චොදනාය පමාණං නත්ථි, මූලං අසාදියන්තෙන සහස්සක්ඛත්තුම්පි චොදනාය වා ඨානෙන වා කප්පියභණ්ඩං සාදිතුං වට්ටති. නො චෙ දෙති, අඤ්ඤං කප්පියකාරකං ඨපෙත්වාපි ආහරාපෙතබ්බං. සචෙ ඉච්ඡති මූලසාමිකානම්පි කථෙතබ්බං; නො චෙ ඉච්ඡති න කථෙතබ්බං.

අපරො භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව දූතෙන පුච්ඡිතො ''නත්ථම්හාකං කප්පියකාරකො''ති වදති, තදඤ්ඤො සමීපෙ ඨිතො සුත්වා ''ආහර භො අහං අය්‍යස්ස චීවරං චෙතාපෙත්වා දස්සාමී''ති වදති. දූතො ''හන්ද භො දදෙය්‍යාසී''ති තස්ස හත්ථෙ දත්වා භික්ඛුස්ස අනාරොචෙත්වාව ගච්ඡති, අයං මුඛවෙවටිකකප්පියකාරකො. අපරො භික්ඛුනො උපට්ඨාකස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා ''ථෙරස්ස චීවරං දදෙය්‍යාසී''ති එත්තොව පක්කමති, අයං පරම්මුඛකප්පියකාරකොති ඉමෙ ද්වෙ අනිද්දිට්ඨකප්පියකාරකා නාම. එතෙසු අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බං. සචෙ සයමෙව චීවරං ආනෙත්වා දදන්ති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, කිඤ්චි න වත්තබ්බා. දෙසනාමත්තමෙව චෙතං ''දූතෙන චීවරචෙතාපන්නං පහිණෙය්‍යා''ති සයං ආහරිත්වාපි පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථාය දදන්තෙසුපි එසෙව නයො. න කෙවලඤ්ච අත්තනොයෙව අත්ථාය සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති, සචෙපි කොචි ජාතරූපරජතං ආනෙත්වා ''ඉදං සඞ්ඝස්ස දම්මි, ආරාමං වා කරොථ චෙතියං වා භොජනසාලාදීනං වා අඤ්ඤතර''න්ති

වදති, ඉදම්පි සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති. යස්ස කස්සචි හි අඤ්ඤස්සත්ථාය සම්පටිච්ඡන්තස්ස දුක්කටං හොතීති **මහාපච්චරියං** වුත්තං.

සචෙ පන ‘‘නයිදං භික්ඛූනං සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටතී’’ති පටික්ඛිත්තෙ ‘‘වඩ්ඪකීනං වා කම්මකරානං වා හත්ථෙ භවිස්සති, කෙවලං තුම්හෙ සුකතදුක්කටං ජානාථා’’ති වත්වා තෙසං හත්ථෙ දත්වා පක්කමති, වට්ටති. අථාපි ‘‘මම මනුස්සානං හත්ථෙ භවිස්සති මය්හමෙව වා හත්ථෙ භවිස්සති, කෙවලං තුම්හෙ යං යස්ස දාතබ්බං, තදත්ථාය පෙසෙය්‍යාථා’’ති වදති, එවම්පි වට්ටති.

සචෙ පන සඞ්ඝං වා ගණං වා පුග්ගලං වා අනාමසිත්වා ‘‘ඉදං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං චෙතියස්ස දෙම, විහාරස්ස දෙම, නවකම්මස්ස දෙමා’’ති වදන්ති, පටික්ඛිපිතුං න වට්ටති. ‘‘ඉමෙ ඉදං භණන්තී’’ති කප්පියකාරකානං ආචික්ඛිතබ්බං. ‘‘චෙතියාදීනං අත්ථාය තුම්හෙ ගහෙත්වා ඨපෙථා’’ති වුත්තෙන පන ‘‘අම්හාකං ගහෙතුං න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිපිතබ්බං.

සචෙ පන කොචි බහුං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං ආනෙත්වා ‘‘ඉදං සඞ්ඝස්ස දම්මි, චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජථා’’ති වදති, තං චෙ සඞ්ඝො සම්පටිච්ඡති, පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්ති. තත්‍ර චෙ එකො භික්ඛු ‘‘නයිදං කප්පතී’’ති පටික්ඛිපති, උපාසකො ච ‘‘යදි න කප්පති, මය්හමෙව භවිස්සතී’’ති ගච්ඡති. සො භික්ඛු ‘‘තයා සඞ්ඝස්ස ලාභන්තරායො කතො’’ති න කෙනචි කිඤ්චි වත්තබ්බො. යො හි තං චොදෙති, ස්වෙව සාපත්තිකො හොති, තෙන පන එකෙන බහූ අනාපත්තිකා කතා. සචෙ පන භික්ඛූහි ‘‘න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිත්තෙ ‘‘කප්පියකාරකානං වා හත්ථෙ භවිස්සති, මම පුරිසානං වා මය්හං වා හත්ථෙ භවිස්සති, කෙවලං තුම්හෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජථා’’ති වදති, වට්ටති.

චතුපච්චයත්ථාය ච දින්නං යෙන යෙන පච්චයෙන අත්ථො හොති, තදත්ථං උපනෙතබ්බං, චීවරත්ථාය දින්නං චීවරෙයෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ චීවරෙන තාදිසො අත්ථො නත්ථි, පිණ්ඩපාතාදීහි සඞ්ඝො කිලමති, සඞ්ඝසුට්ඨුතාය අපලොකෙත්වා තදත්ථායපි උපනෙතබ්බං. එස නයො පිණ්ඩපාතගිලානපච්චයත්ථාය දින්නෙපි, සෙනාසනත්ථාය දින්නං පන සෙනාසනස්ස ගරුභණ්ඩත්තා සෙනාසනෙයෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ පන භික්ඛූසු සෙනාසනං ඡඩ්ඩෙත්වා ගතෙසු සෙනාසනං විනස්සති, ඊදිසෙ කාලෙ සෙනාසනං විස්සජ්ජෙත්වාපි භික්ඛූනං පරිභොගො අනුඤ්ඤාතො, තස්මා සෙනාසනජග්ගනත්ථං මූලච්ඡෙජ්ජං අකත්වා යාපනමත්තං පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

න කෙවලඤ්ච හිරඤ්ඤසුවණ්ණමෙව, අඤ්ඤම්පි ඛෙත්තවත්ථාදි අකප්පියං න සම්පටිච්ඡිතබ්බං. සචෙ හි කොචි ‘‘මය්හං තිසස්සසම්පාදනකං මහාතළාකං අත්ථි, තං සඞ්ඝස්ස දම්මී’’ති වදති, තං චෙ සඞ්ඝො සම්පටිච්ඡති, පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්තියෙව. යො පන තං පටික්ඛිපති, සො පුරිමනයෙනෙව න කෙනචි කිඤ්චි වත්තබ්බො. යො හි තං චොදෙති, ස්වෙව සාපත්තිකො හොති, තෙන පන එකෙන බහූ අනාපත්තිකා කතා.

යො පන ‘‘තාදිසංයෙව තළාකං දම්මී’’ති වත්වා භික්ඛූහි ‘‘න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිත්තො වදති ‘‘අසුකඤ්ච අසුකඤ්ච සඞ්ඝස්ස තළාකං අත්ථි, තං කථං වට්ටතී’’ති. සො වත්තබ්බො – ‘‘කප්පියං කත්වා දින්නං භවිස්සතී’’ති. කථං දින්නං කප්පියං හොතීති? ‘‘චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජථා’’ති වත්වා දින්නන්ති. සො සචෙ ‘‘සාධු, භන්තෙ, චත්තාරො පච්චයෙ සඞ්ඝො පරිභුඤ්ජතූ’’ති දෙති, වට්ටති. අථාපි ‘‘තළාකං ගණ්හථා’’ති වත්වා ‘‘න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිත්තො ‘‘කප්පියකාරකො අත්ථී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘නත්ථී’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉදං අසුකො නාම විචාරෙස්සති, අසුකස්ස වා හත්ථෙ, මය්හං වා හත්ථෙ භවිස්සති, සඞ්ඝො කප්පියභණ්ඩං පරිභුඤ්ජතූ’’ති වදති, වට්ටති. සචෙපි ‘‘න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිත්තො ‘‘උදකං පරිභුඤ්ජිස්සති, භණ්ඩකං ධොවිස්සති, මිගපක්ඛිනො පිවිස්සන්තී’’ති වදති, එවම්පි වට්ටති. අථාපි ‘‘න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිත්තො වදති ‘‘කප්පියසීසෙන ගණ්හථා’’ති. ‘‘සාධු, උපාසක, සඞ්ඝො පානීයං පිවිස්සති, භණ්ඩකං ධොවිස්සති, මිගපක්ඛිනො පිවිස්සන්තී’’ති වත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

අථාපි ‘‘මම තළාකං වා පොක්ඛරණිං වා සඞ්ඝස්ස දම්මී’’ති ‘‘වුත්තෙ, සාධු, උපාසක, සඞ්ඝො පානීයං පිවිස්සතී’’තිආදීනි වත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතියෙව. යදි පන භික්ඛූහි හත්ථකම්මං යාචිත්වා සහත්ථෙන ච කප්පියපථවිං ඛනිත්වා උදකපරිභොගත්ථාය තළාකං කාරිතං හොති, තං චෙ නිස්සාය සස්සං නිප්ඵාදෙත්වා මනුස්සා විහාරෙ කප්පියභණ්ඩං දෙන්ති, වට්ටති. අථ මනුස්සා එව සඞ්ඝස්ස උපකාරත්ථාය සඞ්ඝිකභූමිං ඛනිත්වා තං නිස්සාය නිප්ඵන්නසස්සතො කප්පියභණ්ඩං දෙන්ති, එවම්පි වට්ටති. ‘‘අම්හාකං එකං කප්පියකාරකං ඨපෙථා’’ති වුත්තෙ ච ඨපෙතුම්පි ලබ්භති. අථ පන තෙ මනුස්සා රාජබලිනා උපද්දුතා පක්කමන්ති, අඤ්ඤෙ පටිපජ්ජන්ති, න ච භික්ඛූනං කිඤ්චි දෙන්ති, උදකං වාරෙතුං ලබ්භති. තඤ්ච ඛො කසිකම්මකාලෙයෙව, න සස්සකාලෙ. සචෙ තෙ වදන්ති ‘‘නනු, භන්තෙ, පුබ්බෙපි මනුස්සා ඉමං නිස්සාය සස්සං අකංසූ’’ති . තතො වත්තබ්බා – ‘‘තෙ සඞ්ඝස්ස ඉමඤ්ච ඉමඤ්ච උපකාරං අකංසු, ඉදඤ්චිදඤ්ච කප්පියභණ්ඩං අදංසූ’’ති. සචෙ වදන්ති – ‘‘මයම්පි දස්සාමා’’ති, එවම්පි වට්ටති.

සචෙ පන කොචි අබ්‍යත්තො අකප්පියවොහාරෙන තළාකං පටිග්ගණ්හාති වා කාරෙති වා, තං භික්ඛූහි න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, තං නිස්සාය ලද්ධං කප්පියභණ්ඩම්පි අකප්පියමෙව. සචෙ භික්ඛූහි පරිච්චත්තභාවං ඤත්වා සාමිකො වා තස්ස පුත්තධීතරො වා අඤ්ඤො වා කොචි වංසෙ උප්පන්නො පුන කප්පියවොහාරෙන දෙති, වට්ටති. පච්ඡින්නෙ කුලවංසෙ යො තස්ස ජනපදස්ස සාමිකො, සො අච්ඡින්දිත්වා පුන දෙති, චිත්තලපබ්බතෙ භික්ඛුනා නීහටඋදකවාහකං **අළනාගරාජමහෙසී විය,** එවම්පි වට්ටති.

කප්පියවොහාරෙපි උදකවසෙන පටිග්ගහිතතළාකෙ සුද්ධචිත්තානං මත්තිකුද්ධරණපාළිබන්ධනාදීනි ච කාතුං වට්ටති. තං නිස්සාය පන සස්සං කරොන්තෙ දිස්වා කප්පියකාරකං ඨපෙතුං න වට්ටති. යදි තෙ සයමෙව කප්පියභණ්ඩං දෙන්ති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ දෙන්ති, න චොදෙතබ්බං, න සාරෙතබ්බං. පච්චයවසෙන පටිග්ගහිතතළාකෙ කප්පියකාරකං ඨපෙතුං වට්ටති. මත්තිකුද්ධරණපාළිබන්ධනාදීනි පන කාතුං න වට්ටති. සචෙ කප්පියකාරකා සයමෙව කරොන්ති, වට්ටති. අබ්‍යත්තෙන පන ලජ්ජිභික්ඛුනා කාරාපිතෙසු කිඤ්චාපි පටිග්ගහණෙ කප්පියං, භික්ඛුස්ස පයොගපච්චයා උප්පන්නෙන මිස්සකත්තා විසගතපිණ්ඩපාතො විය අකප්පියමංසරසමිස්සකභොජනං විය ච දුබ්බිනිබ්භොගං හොති, සබ්බෙසං අකප්පියමෙව.

සචෙ පන ‘‘උදකස්ස ඔකාසො අත්ථි, තළාකස්ස පාළි ථිරා, යථා බහුං උදකං ගණ්හාති, එවං කරොහි, තීරසමීපෙ උදකං කරොහී’’ති එවං උදකමෙව විචාරෙති, වට්ටති. උද්ධනෙ අග්ගිං න පාතෙන්ති, ‘‘උදකකම්මං ලබ්භතු උපාසකා’’ති වත්තුං වට්ටති. ‘‘සස්සං කත්වා ආහරථා’’ති වත්තුං පන න වට්ටති. සචෙ පන තළාකෙ අතිබහුං උදකං දිස්වා පස්සතො වා පිට්ඨිතො වා මාතිකං නීහරාපෙති, වනං ඡින්දාපෙත්වා කෙදාරෙ කාරාපෙති, පොරාණකෙදාරෙසු වා පකතිභාගං අග්ගහෙත්වා අතිරෙකං ගණ්හාති, නවසස්සෙ වා අකාලසස්සෙ වා අපරිච්ඡින්නභාගෙ ‘‘එත්තකෙ කහාපණෙ දෙථා’’ති කහාපණෙ උට්ඨාපෙති, සබ්බෙසං අකප්පියං.

යො පන ‘‘කස්සථ වපථා’’ති අවත්වා ‘‘එත්තකාය භූමියා, එත්තකො නාම භාගො’’ති එවං භූමිං වා පතිට්ඨපෙති, ‘‘එත්තකෙ භූමිභාගෙ අම්හෙහි සස්සං කතං, එත්තකං නාම භාගං ගණ්හථා’’ති වදන්තෙසු කස්සකෙසු භූමිප්පමාණග්ගහණත්ථං රජ්ජුයා වා දණ්ඩෙන වා මිනාති, ඛලෙ වා ඨත්වා රක්ඛති, ඛලතො වා නීහරාපෙති, කොට්ඨාගාරෙ වා පටිසාමෙති, තස්සෙව තං අකප්පියං.

සචෙ කස්සකා කහාපණෙ ආහරිත්වා ‘‘ඉමෙ සඞ්ඝස්ස ආහටා’’ති වදන්ති, අඤ්ඤතරො ච භික්ඛු ‘‘න සඞ්ඝො කහාපණෙ ඛාදතී’’ති සඤ්ඤාය ‘‘එත්තකෙහි කහාපණෙහි සාටකෙ ආහර, එත්තකෙහි යාගුආදීනි සම්පාදෙහී’’ති වදති. යං තෙ ආහරන්ති, සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කහාපණානං විචාරිතත්තා.

සචෙ ධඤ්ඤං ආහරිත්වා ඉදං සඞ්ඝස්ස ආහටන්ති වදන්ති, අඤ්ඤතරො ච භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව ‘‘එත්තකෙහි වීහීහි ඉදඤ්චිදඤ්ච ආහරථා’’ති වදති. යං තෙ ආහරන්ති, තස්සෙව අකප්පියං. කස්මා? ධඤ්ඤස්ස විචාරිතත්තා.

සචෙ තණ්ඩුලං වා අපරණ්ණං වා ආහරිත්වා ‘‘ඉදං සඞ්ඝස්ස ආහට’’න්ති වදන්ති, අඤ්ඤතරො ච භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව ‘‘එත්තකෙහි තණ්ඩුලෙහි ඉදඤ්චිදඤ්ච ආහරථා’’ති වදති. යං තෙ ආහරන්ති, සබ්බෙසං කප්පියං. කස්මා? කප්පියානං තණ්ඩුලාදීනං විචාරිතත්තා. කයවික්කයෙපි අනාපත්ති, කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛිතත්තා.

පුබ්බෙ පන චිත්තලපබ්බතෙ එකො භික්ඛු චතුසාලද්වාරෙ ‘‘අහො වත ස්වෙ සඞ්ඝස්ස එත්තකප්පමාණෙ පූවෙ පචෙය්‍යු’’න්ති ආරාමිකානං සඤ්ඤාජනනත්ථං භූමියං මණ්ඩලං අකාසි, තං දිස්වා ඡෙකො ආරාමිකො තථෙව කත්වා දුතියදිවසෙ භෙරියා ආකොටිතාය සන්නිපතිතෙ සඞ්ඝෙ පූවං ගහෙත්වා සඞ්ඝත්ථෙරං ආහ – ‘‘භන්තෙ, අම්හෙහි ඉතො පුබ්බෙ නෙව පිතූනං න පිතාමහානං එවරූපං සුතපුබ්බං, එකෙන අය්‍යෙන චතුස්සාලද්වාරෙ පූවත්ථාය සඤ්ඤා කතා, ඉතො දානි පභුති අය්‍යා අත්තනො අත්තනො චිත්තානුරූපං වදන්තු, අම්හාකම්පි ඵාසුවිහාරො භවිස්සතී’’ති. මහාථෙරො තතොව නිවත්ති, එකභික්ඛුනාපි පූවො න ගහිතො. එවං පුබ්බෙ තත්‍රුප්පාදම්පි න පරිභුඤ්ජිංසු. තස්මා –

> සල්ලෙඛං අච්චජන්තෙන, අප්පමත්තෙන භික්ඛුනා;
> කප්පියෙපි න කාතබ්බා, ආමිසත්ථාය ලොලතාති.

යො චායං තළාකෙ වුත්තො, පොක්ඛරණී-උදකවාහකමාතිකාදීසුපි එසෙව නයො.

පුබ්බණ්ණාපරණ්ණඋච්ඡුඵලාඵලාදීනං විරුහනට්ඨානං යං කිඤ්චි ඛෙත්තං වා වත්ථුං වා දම්මීති වුත්තෙපි ‘‘න වට්ටතී’’ති පටික්ඛිපිත්වා තළාකෙ වුත්තනයෙනෙව යදා කප්පියවොහාරෙන ‘‘චතුපච්චයපරිභොගත්ථාය දම්මී’’ති වදති, තදා සම්පටිච්ඡිතබ්බං, ‘‘වනං දම්මි, අරඤ්ඤං දම්මී’’ති වුත්තෙ පන වට්ටති. සචෙ මනුස්සා භික්ඛූහි අනාණත්තායෙව තත්ථ රුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා අපරණ්ණාදීනි සම්පාදෙත්වා භික්ඛූනං භාගං දෙන්ති, වට්ටති; අදෙන්තා න චොදෙතබ්බා. සචෙ කෙනචිදෙව අන්තරායෙන තෙසු පක්කන්තෙසු අඤ්ඤෙ කරොන්ති, න ච භික්ඛූනං කිඤ්චි දෙන්ති, තෙ වාරෙතබ්බා. සචෙ වදන්ති – ‘‘නනු, භන්තෙ, පුබ්බෙපි මනුස්සා ඉධ සස්සානි අකංසූ’’ති, තතො තෙ වත්තබ්බා – ‘‘තෙ සඞ්ඝස්ස ඉදඤ්චිදඤ්ච කප්පියභණ්ඩං අදංසූ’’ති. සචෙ වදන්ති – ‘‘මයම්පි දස්සාමා’’ති එවං වට්ටති.

කඤ්චි සස්සුට්ඨානකං භූමිප්පදෙසං සන්ධාය ‘‘සීමං දෙමා’’ති වදන්ති, වට්ටති. සීමා පරිච්ඡෙදනත්ථං පන ථම්භා වා පාසාණා වා සයං න ඨපෙතබ්බා. කස්මා? භූමි නාම අනග්ඝා අප්පකෙනාපි පාරාජිකො භවෙය්‍ය, ආරාමිකානං පන වත්තබ්බං – ‘‘ඉමිනා ඨානෙන අම්හාකං සීමා ගතා’’ති. සචෙපි හි තෙ අධිකං ගණ්හන්ති, පරියායෙන කථිතත්තා අනාපත්ති. යදි පන රාජරාජමහාමත්තාදයො සයමෙව ථම්භෙ ඨපාපෙත්වා ‘‘චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජථා’’ති දෙන්ති, වට්ටතියෙව.

සචෙ කොචි අන්තොසීමාය තළාකං ඛනති, විහාරමජ්ඣෙන වා මාතිකං නෙති, චෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණාදීනි දූසෙන්ති, වාරෙතබ්බො. සචෙ සඞ්ඝො කිඤ්චි ලභිත්වා ආමිසගරුකතාය න වාරෙති, එකො භික්ඛු වාරෙති, සොව භික්ඛු ඉස්සරො. සචෙ එකො භික්ඛු න වාරෙති, ''නෙථ තුම්හෙ''ති තෙසංයෙව පක්ඛො හොති, සඞ්ඝො වාරෙති, සඞ්ඝොව ඉස්සරො. සඞ්ඝිකෙසු හි කම්මෙසු යො ධම්මකම්මං කරොති, සොව ඉස්සරො. සචෙ වාරියමානොපි කරොති, හෙට්ඨා ගහිතං පංසුං හෙට්ඨා පක්ඛිපිත්වා, උපරි ගහිතං පංසුං උපරි පක්ඛිපිත්වා පූරෙතබ්බා.

සචෙ කොචි යථාජාතමෙව උච්ඡුං වා අපරණ්ණං වා අලාබුකුම්භණ්ඩාදිකං වා වල්ලිඵලං දාතුකාමො ''එතං සබ්බං උච්ඡුඛෙත්තං අපරණ්ණවත්ථුං වල්ලිඵලාවාටං දම්මී''ති වදති, සහ වත්ථුනා පරාමට්ඨත්තා ''න වට්ටතී''ති **මහාසුමත්ථෙරො** ආහ. **මහාපදුමත්ථෙරො** පන ''අභිලාපමත්තමෙතං සාමිකානංයෙව හි සො භූමිභාගො තස්මා වට්ටතී''ති ආහ.

''දාසං දම්මී''ති වදති, න වට්ටති. ''ආරාමිකං දම්මි, වෙය්‍යාවච්චකරං දම්මි, කප්පියකාරකං දම්මී''ති වුත්තෙ වට්ටති. සචෙ සො ආරාමිකො පුරෙභත්තම්පි පච්ඡාභත්තම්පි සඞ්ඝස්සෙව කම්මං කරොති, සාමණෙරස්ස විය සබ්බං භෙසජ්ජපටිජග්ගනම්පි තස්ස කාතබ්බං. සචෙ පුරෙභත්තමෙව සඞ්ඝස්ස කම්මං කරොති, පච්ඡාභත්තං අත්තනො කම්මං කරොති, සායං නිවාපො න දාතබ්බො. යෙපි පඤ්චදිවසවාරෙන වා පක්ඛවාරෙන වා සඞ්ඝස්ස කම්මං කත්වා සෙසකාලෙ අත්තනො කම්මං කරොන්ති, තෙසම්පි කරණකාලෙයෙව භත්තඤ්ච නිවාපො ච දාතබ්බො. සචෙ සඞ්ඝස්ස කම්මං නත්ථි, අත්තනොයෙව කම්මං කත්වා ජීවන්ති, තෙ චෙ හත්ථකම්මමූලං ආනෙත්වා දෙන්ති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ දෙන්ති, න කිඤ්චි වත්තබ්බා. යං කිඤ්චි රජකදාසම්පි පෙසකාරදාසම්පි ආරාමිකනාමෙන සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටති.

සචෙ ''ගාවො දෙමා''ති වදන්ති, ''න වට්ටතී''ති පටික්ඛිපිතබ්බා. ඉමා ගාවො කුතොති පණ්ඩිතෙහි පඤ්ච ගොරසපරිභොගත්ථාය දින්නාති, ''මයම්පි පඤ්චගොරසපරිභොගත්ථාය දෙමා''ති වුත්තෙ වට්ටති. අජිකාදීසුපි එසෙව නයො. ''හත්ථිං දෙම, අස්සං මහිසං කුක්කුටං සූකරං දෙමා''ති වදන්ති, සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති. සචෙ කෙචි මනුස්සා ''අප්පොස්සුක්කා, භන්තෙ, තුම්හෙ හොථ, මයං ඉමෙ ගහෙත්වා තුම්හාකං කප්පියභණ්ඩං දස්සාමා''ති ගණ්හන්ති, වට්ටති. ''කුක්කුටසූකරා සුඛං ජීවන්තූ''ති අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙතුං වට්ටති. ''ඉමං තළාකං, ඉමං ඛෙත්තං, ඉමං වත්ථුං, විහාරස්ස දෙමා''ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිතුං න ලබ්භතීති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදම්පි ඡසමුට්ඨානං කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං , තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො චීවරවග්ගො පඨමො.

2. කොසියවග්ගො

1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා

542. **තෙන සමයෙනාති** කොසියසික්ඛාපදං. තත්ථ **සන්ථරිත්වා කතං හොතීති** සමෙ භූමිභාගෙ කොසියංසුනි උපරූපරි සන්ථරිත්වා කඤ්ජිකාදීහි සිඤ්චිත්වා කතං හොති. **එකෙනපි කොසියංසුනා මිස්සිත්වාති** තිට්ඨතු අත්තනො රුචිවසෙන මිස්සිතං, සචෙපි තස්ස කරණට්ඨානෙ වාතො එකං කොසියංසුං ආනෙත්වා පාතෙති, එවම්පි මිස්සෙත්වා කතමෙව හොතීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං,

තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා

547. **තෙන සමයෙනාති** සුද්ධකාළකසික්ඛාපදං. තත්ථ **සුද්ධකාළකානන්ති** සුද්ධානං කාළකානං , අඤ්ඤෙහි අමිස්සිතකාළකානන්ති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. සමුට්ඨානාදීනිපි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙවාති.

සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා

552. **තෙන සමයෙනාති** ද්වෙභාගසික්ඛාපදං. **තත්ථ අන්තෙ ආදියිත්වාති** සන්ථතස්ස අන්තෙ අනුවාතං විය දස්සෙත්වා ඔදාතං අල්ලියාපෙත්වා.

ද්වෙ භාගාති ද්වෙ කොට්ඨාසා. **ආදාතබ්බාති** ගහෙතබ්බා. **ගොචරියානන්ති** කපිලවණ්ණානං. **ද්වෙ තුලා ආදාතබ්බාති** චතූහි තුලාහි කාරෙතුකාමං සන්ධාය වුත්තං. අත්ථතො පන යත්තකෙහි එළකලොමෙහි කාතුකාමො හොති, තෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා කාළකානං එකො ඔදාතානං, එකො ගොචරියානන්ති ඉදමෙව දස්සිතං හොතීති වෙදිතබ්බං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙව. කෙවලං ඉදං ආදාය අනාදාය ච කරණතො කිරියාකිරියං වෙදිතබ්බන්ති.

ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

557. **තෙන සමයෙනාති** ඡබ්බස්සසික්ඛාපදං. තත්ථ **ඌහදන්තිපි උම්මිහන්තිපීති** සන්ථතානං උපරි වච්චම්පි පස්සාවම්පි කරොන්තීති වුත්තං හොති.

දින්නා සඞ්ඝෙන ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො සන්ථතසම්මුතීති එවං ලද්ධසම්මුතිකො භික්ඛු යාව රොගො න වූපසම්මති, තාව යං යං ඨානං ගච්ඡති, තත්ථ තත්ථ සන්ථතං කාතුං ලභති. සචෙ අරොගො හුත්වා පුන මූලබ්‍යාධිනාව ගිලානො හොති, සොයෙව පරිහාරො, නත්ථඤ්ඤං සම්මුතිකිච්චන්ති **ඵුස්සදෙවත්ථෙරො** ආහ. **උපතිස්සත්ථෙරො** පන ''සො වා බ්‍යාධි පටිකුප්පතු, අඤ්ඤො වා, 'සකිං ගිලානො'ති නාමං ලද්ධං ලද්ධමෙව, පුන සම්මුතිකිච්චං නත්ථී''ති ආහ.

ඔරෙන චෙ ඡන්නං වස්සානන්ති ඡන්නං වස්සානං ඔරිමභාගෙ, අන්තොති අත්ථො. පදභාජනෙ පන සඞ්ඛ්‍යාමත්තදස්සනත්ථං ''ඌනකඡබ්බස්සානී''ති වුත්තං.

අනාපත්ති ඡබ්බස්සානි කරොතීති යදා ඡබ්බස්සානි පරිපුණ්ණානි හොන්ති, තදා සන්ථතං කරොති. දුතියපදෙපි ''යදා අතිරෙකඡබ්බස්සානි හොන්ති, තදා කරොතී''ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. න හි සො ඡබ්බස්සානි කරොතීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙවාති.

ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා

565. **තෙන සමයෙනාති** නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදං. තත්ථ **ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙති** භගවා කිර තං තෙමාසං න කිඤ්චි බොධනෙය්‍යසත්තං අද්දස, තස්මා එවමාහ. එවං සන්තෙපි තන්තිවසෙන ධම්මදෙසනා කත්තබ්බා සියා. යස්මා පනස්ස එතදහොසි – ''මයි ඔකාසං කාරෙත්වා පටිසල්ලීනෙ භික්ඛූ අධම්මිකං කතිකවත්තං කරිස්සන්ති, තං උපසෙනො භින්දිස්සති. අහං තස්ස පසීදිත්වා භික්ඛූනං දස්සනං අනුජානිස්සාමි, තතො මං පස්සිතුකාමා බහූ භික්ඛූ ධුතඞ්ගානි සමාදියිස්සන්ති, අහඤ්ච තෙහි උජ්ඣිතසන්ථතපච්චයා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමී''ති, තස්මා එවමාහ. එවං බහූනි හි එත්ථ ආනිසංසානීති.

සපරිසො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති ථෙරො කිර ''න, භික්ඛවෙ, ඌනදසවස්සෙන උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (මහාව. 75) ඉමස්මිං ඛන්ධකසික්ඛාපදෙ ''කථඤ්හි නාම ත්වං මොඝපුරිස අඤ්ඤෙහි ඔවදියො අනුසාසියො අඤ්ඤං ඔවදිතුං අනුසාසිතුං මඤ්ඤිස්සසී''ති එවමාදිනා නයෙන ගරහං ලභිත්වා ''සත්ථා මය්හං පරිසං නිස්සාය ගරහං අදාසි, සො දානාහං භගවන්තං තෙනෙව පුණ්ණචන්දසස්සිරීකෙන සබ්බාකාරපරිපුණ්ණෙන මුඛෙන බ්‍රහ්මඝොසං නිච්ඡාරෙත්වා පරිසංයෙව නිස්සාය සාධුකාරං දාපෙස්සාමී''ති සුහදයො කුලපුත්තො අතිරෙකයොජනසතං පටික්කමිත්වා පරිසං විනිත්වා පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො පුන භගවන්තං උපසඞ්කමන්තො. තෙන වුත්තං – ''සපරිසො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමී''ති. න හි සක්කා බුද්ධානං අඤ්ඤථා ආරාධෙතුං අඤ්ඤත්‍ර වත්තසම්පත්තියා.

භගවතො අවිදූරෙ නිසින්නොති වත්තසම්පත්තියා පරිසුද්ධභාවෙන නිරාසඞ්කො සීහො විය කඤ්චනපබ්බතස්ස භගවතො අවිදූරෙ නිසින්නො. **එතදවොචාති** කථාසමුට්ඨාපනත්ථං එතං අවොච. **මනාපානි තෙ භික්ඛු පංසුකූලානීති** භික්ඛු තව ඉමානි පංසුකූලානි මනාපානි, අත්තනො රුචියා ඛන්තියා ගහිතානීති අත්ථො. **න ඛො මෙ, භන්තෙ, මනාපානීති**, භන්තෙ න මයා අත්තනො රුචියා ගහිතානි, ගලග්ගාහෙන විය මත්ථකතාළනෙන විය ච ගාහිතොම්හීති දස්සෙති.

පඤ්ඤායිස්සතීති පඤ්ඤාතො අභිඤ්ඤාතො භවිස්සති, තත්ථ සන්දිස්සිස්සතීති වුත්තං හොති. **න මයං අපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමාති** මයං සාවකා නාම අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤපෙස්සාම, බුද්ධවිසයො හි එසො යදිදං ‘‘පාචිත්තියං දුක්කට’’න්තිආදිනා නයෙන අපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදපඤ්ඤපනං පඤ්ඤත්තසමුච්ඡින්දනං වා. **සමාදායාති** තං තං සික්ඛාපදං සමාදියිත්වා, ‘‘සාධු සුට්ඨූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා යථාපඤ්ඤත්තෙසු සබ්බසික්ඛාපදෙසු සික්ඛිස්සාමාති දස්සෙති. තස්ස ආරද්ධචිත්තො පුනපි ‘‘සාධු සාධූ’’ති සාධුකාරමදාසි.

566. **අනුඤ්ඤාතාවුසොති** අනුඤ්ඤාතං, ආවුසො. **පිහෙන්තාති** පිහයන්තා. **සන්ථතානි උජ්ඣිත්වාති** සන්ථතෙ චතුත්ථචීවරසඤ්ඤිතාය සබ්බසන්ථතානි උජ්ඣිත්වා. **ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති** භගවා සන්ථතානි විප්පකිණ්ණානි දිස්වා ‘‘සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනෙ කාරණං නත්ථි, පරිභොගුපායං නෙසං දස්සෙස්සාමී’’ති ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි.

567. **සකිං නිවත්ථම්පි සකිං පාරුතම්පීති** සකිං නිසින්නඤ්චෙව නිපන්නඤ්ච. **සාමන්තාති** එකපස්සතො වට්ටං වා චතුරස්සං වා ඡින්දිත්වා ගහිතට්ඨානං යථා විදත්ථිමත්තං හොති, එවං ගහෙතබ්බං, සන්ථරන්තෙන පන පාළියං වුත්තනයෙනෙව එකදෙසෙ වා සන්ථරිතබ්බං, විජටෙත්වා වා මිස්සකං කත්වා සන්ථරිතබ්බං, එවං ථිරතරං හොතීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි කිරියාකිරියත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ද්වෙභාගසික්ඛාපදසදිසානීති.

ඉමෙසු පන පඤ්චසු සන්ථතෙසු පුරිමානි තීණි විනයකම්මං කත්වා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති, පච්ඡිමානි ද්වෙ වට්ටන්තීති වෙදිතබ්බානීති.

නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

571. **තෙන සමයෙනාති** එළකලොමසික්ඛාපදං. තත්ථ **උප්පණ්ඩෙසුන්ති** ‘‘කිත්තකෙන, භන්තෙ, කීතානී’’තිආදීනි වදන්තා අවහසිංසු. **ඛීතකොව ආසුම්භීති** යථා මනුස්සා අරඤ්ඤතො මහන්තං දාරුභාරං ආනෙත්වා කිලන්තා ඛීතකාව පාතෙන්ති, එවං පාතෙසීති අත්ථො.

572. **සහත්ථාති** සහත්ථෙන, අත්තනා හරිතබ්බානීති වුත්තං හොති. **බහිතියොජනං පාතෙතීති** තියොජනතො බහි පාතෙති. අනන්තරායෙන පතනකෙ හත්ථතො මුත්තමත්තෙ ලොමගණනාය නිස්සග්ගියපාචිත්තියානි. සචෙ බහිතියොජනෙ රුක්ඛෙ වා ථම්භෙ වා පටිහඤ්ඤිත්වා පුන අන්තො පතන්ති, අනාපත්ති . භූමියං පතිත්වා ඨත්වා ඨත්වා වට්ටමානා එළකලොමභණ්ඩිකා පුන අන්තො පවිසති, ආපත්තියෙව. අන්තො ඨත්වා හත්ථෙන වා පාදෙන වා යට්ඨියා වා වට්ටෙති ඨත්වා වා අඨත්වා වා වට්ටමානා භණ්ඩිකා ගච්ඡතු, ආපත්තියෙව. ‘‘අඤ්ඤො හරිස්සතී’’ති ඨපෙති, තෙන හරිතෙපි ආපත්තියෙව. සුද්ධචිත්තෙන ඨපිතං වාතො වා අඤ්ඤො වා අත්තනො ධම්මතාය බහි පාතෙති, ආපත්තියෙව. සඋස්සාහත්තා අචිත්තකත්තා ච සික්ඛාපදස්ස. **කුරුන්දියාදීසු** පන ‘‘එත්ථ අනාපත්තී’’ති වුත්තා, සා අනාපත්ති පාළියා න සමෙති. උභතොභණ්ඩිකං එකාබද්ධං කත්වා එකං භණ්ඩිකං අන්තොසීමාය එකං බහිසීමාය කරොන්තො ඨපෙති, රක්ඛති තාව. එකාබද්ධෙ කාජෙපි එසෙව නයො. යදි පන අබන්ධිත්වා කාජකොටියං ඨපිතමත්තමෙව හොති, න රක්ඛති. එකාබද්ධෙපි පරිවත්තෙත්වා ඨපිතෙ ආපත්තියෙව.

අඤ්ඤස්ස යානෙ වාති එත්ථ ගච්ඡන්තෙ යානෙ වා හත්ථිපිට්ඨිආදීසු වා සාමිකස්ස අජානන්තස්සෙව හරිස්සතීති ඨපෙති, තස්මිං තියොජනං අතික්කන්තෙ ආපත්ති. අගච්ඡන්තෙපි එසෙව නයො. සචෙ පන අගච්ඡන්තෙ යානෙ වා හත්ථිපිට්ඨියාදීසු වා ඨපෙත්වා අභිරුහිත්වා සාරෙති, හෙට්ඨා වා ගච්ඡන්තො චොදෙති, පක්කොසන්තො වා අනුබන්ධාපෙති, ‘‘අඤ්ඤං හරාපෙතී’’ති වචනතො අනාපත්ති. **කුරුන්දියාදීසු** පන ‘‘ආපත්තී’’ති වුත්තං, තං ‘‘අඤ්ඤං හරාපෙතී’’ති ඉමිනා න සමෙති. අදින්නාදානෙ පන සුඞ්කඝාතෙ ආපත්ති හොති. යා හි තත්ථ ආපත්ති, සා ඉධ අනාපත්ති. යා ඉධ ආපත්ති, සා තත්ථ අනාපත්ති. තං ඨානං පත්වා අඤ්ඤවිහිතො වා චොරාදීහි වා උපද්දුතො ගච්ඡති, ආපත්තියෙව. සබ්බත්ථ ලොමගණනාය ආපත්තිපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

575. තියොජනං **වාසාධිප්පායො ගන්ත්වා තතො පරං හරතීති** යත්ථ ගතො, තත්ථ උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනං වා පච්චයාදීනං වා අලාභෙන තතො පරං අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, තතොපි අඤ්ඤත්ථාති එවං යොජනසතම්පි හරන්තස්ස

අනාපත්ති. **අච්ඡින්නං පටිලභිත්වාති** චොරා අච්ඡින්දිත්වා නිරත්ථකභාවං ඤත්වා පටිදෙන්ති, තං හරන්තස්ස අනාපත්ති. **නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වාති** විනයකම්මකතං පටිලභිත්වාති අත්ථො.

කතභණ්ඩන්ති කතංභණ්ඩං කම්බලකොජවසන්ථතාදිං යං කිඤ්චි අන්තමසො සුත්තකෙන බද්ධමත්තම්පි. යො පන තනුකපත්තත්ථවිකන්තරෙ වා ආයොගඅංසබද්ධකකායබන්ධනාදීනං අන්තරෙසු වා පිප්ඵලිකාදීනං මලරක්ඛණත්ථං සිපාටිකාය වා අන්තමසො වාතාබාධිකො කණ්ණච්ඡිද්දෙපි ලොමානි පක්ඛිපිත්වා ගච්ඡති, ආපත්තියෙව. සුත්තකෙන පන බන්ධිත්වා පක්ඛිත්තං කතභණ්ඩට්ඨානෙ තිට්ඨති, වෙණිං කත්වා හරති, ඉදං නිධානමුඛං නාම, ආපත්තියෙවාති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං එළකලොමසමුට්ඨානං නාම, කායතො ච කායචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

576. **තෙන සමයෙනාති** එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදං. තත්ථ **රිඤ්චන්තීති** උජ්ඣන්ති විස්සජ්ජෙන්ති, න සක්කොන්ති අනුයුඤ්ජිතුන්ති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ පුරාණචීවරසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව සද්ධිං සමුට්ඨානාදීහීති.

එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. රූපියසික්ඛාපදවණ්ණනා

582. **තෙන සමයෙනාති** රූපියසික්ඛාපදං. තත්ථ **පටිවිසොති** කොට්ඨාසො.

583-4. **ජාතරූපරජතන්ති** එත්ථ ජාතරූපන්ති සුවණ්ණස්ස නාමං. තං පන යස්මා තථාගතස්ස වණ්ණසදිසං හොති, තස්මා ‘‘සත්ථුවණ්ණො වුච්චතී’’ති පදභාජනෙ වුත්තං. තස්සත්ථො – ‘‘යො සත්ථුවණ්ණො ලොහවිසෙසො, ඉදං ජාතරූපං නාමා’’ති රජතං පන ‘‘සඞ්ඛො, සිලා, පවාළ, රජතං, ජාතරූප’’න්තිආදීසු (පාචි. 506) රූපියං වුත්තං. ඉධ පන යං කිඤ්චි වොහාරගමනීයං කහාපණාදි අධිප්පෙතං. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ‘‘කහාපණො ලොහමාසකො’’තිආදි වුත්තං. තත්ථ **කහාපණොති** සොවණ්ණමයො වා රූපියමයො වා පාකතිකො වා. **ලොහමාසකොති** තම්බලොහාදීහි කතමාසකො. **දාරුමාසකොති** සාරදාරුනා වා වෙළුපෙසිකාය වා අන්තමසො තාලපණ්ණෙනාපි රූපං ඡින්දිත්වා කතමාසකො. **ජතුමාසකොති** ලාඛාය වා නියාසෙන වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා කතමාසකො. **‘‘යෙ වොහාරං ගච්ඡන්තී’’**ති ඉමිනා පන පදෙන යො යො යත්ථ යත්ථ ජනපදෙ යදා යදා වොහාරං ගච්ඡති, අන්තමසො අට්ඨිමයොපි චම්මමයොපි රුක්ඛඵලබීජමයොපි සමුට්ඨාපිතරූපොපි අසමුට්ඨාපිතරූපොපි සබ්බො සඞ්ගහිතො.

ඉච්චෙතං සබ්බම්පි රජතං ජාතරූපං ජාතරූපමාසකො, වුත්තප්පභෙදො සබ්බොපි රජතමාසකොති චතුබ්බිධං නිස්සග්ගියවත්ථු හොති. මුත්තා, මණි, වෙළුරියො, සඞ්ඛො, සිලා, පවාළ, ලොහිතඞ්කො, මසාරගල්ලං, සත්ත ධඤ්ඤානි, දාසිදාසඛෙත්තවත්ථුපුප්ඵාරාමඵලාරාමාදයොති ඉදං දුක්කටවත්ථු. සුත්තං ඵාලො පටකො කප්පාසො අනෙකප්පකාරං අපරණ්ණං සප්පිනවනීතතෙලමධුඵාණිතාදිභෙසජ්ජඤ්ච ඉදං කප්පියවත්ථු. තත්ථ නිස්සග්ගියවත්ථුං අත්තනො වා සඞ්ඝගණපුග්ගලචෙතියානං වා අත්ථාය සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති. අත්තනො අත්ථාය සම්පටිච්ඡතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං හොති, සෙසානං අත්ථාය දුක්කටං. දුක්කටවත්ථුං සබ්බෙසම්පි අත්ථාය සම්පටිච්ඡතො දුක්කටමෙව. කප්පියවත්ථුම්හි අනාපත්ති. සබ්බම්පි නික්ඛිපනත්ථාය භණ්ඩාගාරිකසීසෙන සම්පටිච්ඡතො උපරි රතනසික්ඛාපදෙ ආගතවසෙන පාචිත්තියං.

උග්ගණ්හෙය්‍යාති ගණ්හෙය්‍ය. යස්මා පන ගණ්හන්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති, තෙනස්ස පදභාජනෙ ‘‘සයං ගණ්හාති නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය’’න්ති වුත්තං. එස නයො සෙසපදෙසුපි.

තත්ථ ජාතරූපරජතභණ්ඩෙසු කහාපණමාසකෙසු ච එකං ගණ්හතො වා ගණ්හාපයතො වා එකා ආපත්ති. සහස්සං චෙපි එකතො ගණ්හාති, ගණ්හාපෙති, වත්ථුගණනාය ආපත්තියො. **මහාපච්චරියං** පන **කුරුන්දියඤ්ච** සිථිලබද්ධාය ථවිකාය සිථිලපූරිතෙ වා භාජනෙ රූපගණනාය ආපත්ති. ඝනබද්ධෙ පන ඝනපූරිතෙ වා එකාව ආපත්තීති වුත්තං.

උපනික්ඛිත්තසාදියනෙ පන ‘‘ඉදං අය්‍යස්ස හොතූ’’ති වුත්තෙ සචෙපි චිත්තෙන සාදියති, ගණ්හිතුකාමො හොති, කායෙන වා වාචාය වා ‘‘නයිදං කප්පතී’’ති පටික්ඛිපති, අනාපත්ති. කායවාචාහි වා අප්පටික්ඛිපිත්වාපි සුද්ධචිත්තො හුත්වා ‘‘නයිදං අම්හාකං කප්පතී’’ති න සාදියති, අනාපත්තියෙව. තීසු ද්වාරෙසු හි යෙන කෙනචි පටික්ඛිත්තං

පටික්ඛිත්තමෙව හොති. සචෙ පන කායවාචාහි අප්පටික්ඛිපිත්වා චිත්තෙන අධිවාසෙති, කායවාචාහි කත්තබ්බස්ස පටික්ඛෙපස්ස අකරණතො අකිරියසමුට්ඨානං කායද්වාරෙ ච වචීද්වාරෙ ච ආපත්තිං ආපජ්ජති, මනොද්වාරෙ පන ආපත්ති නාම නත්ථි.

එකො සතං වා සහස්සං වා පාදමූලෙ ඨපෙති ‘‘තුය්හිදං හොතූ’’ති, භික්ඛු ‘‘නයිදං කප්පතී’’ති පටික්ඛිපති, උපාසකො පරිච්චත්තං මයා තුම්හාකන්ති ගතො, අඤ්ඤො තත්ථ ආගන්ත්වා පුච්ඡති – ‘‘කිං, භන්තෙ, ඉද’’න්ති? යං තෙන අත්තනා ච වුත්තං, තං ආචික්ඛිතබ්බං. සො චෙ වදති – ‘‘ගොපයිස්සාමි, භන්තෙ, ගුත්තට්ඨානං දස්සෙථා’’ති, සත්තභූමිකම්පි පාසාදං අභිරුහිත්වා ‘‘ඉදං ගුත්තට්ඨාන’’න්ති ආචික්ඛිතබ්බං, ‘‘ඉධ නික්ඛිපාහී’’ති න වත්තබ්බං. එත්තාවතා කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය ඨිතං හොති. ද්වාරං පිදහිත්වා රක්ඛන්තෙන වසිතබ්බං. සචෙ කිඤ්චි වික්කායිකභණ්ඩං පත්තං වා චීවරං වා ආගච්ඡති, ‘‘ඉදං ගහෙස්සථ භන්තෙ’’ති වුත්තෙ ‘‘උපාසක අත්ථි අම්හාකං ඉමිනා අත්ථො, වත්ථු ච එවරූපං නාම සංවිජ්ජති, කප්පියකාරකො නත්ථී’’ති වත්තබ්බං. සචෙ සො වදති, ‘‘අහං කප්පියකාරකො භවිස්සාමි, ද්වාරං විවරිත්වා දෙථා’’ති, ද්වාරං විවරිත්වා ‘‘ඉමස්මිං ඔකාසෙ ඨපිත’’න්ති වත්තබ්බං, ‘‘ඉදං ගණ්හා’’ති න වත්තබ්බං. එවම්පි කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය ඨිතමෙව හොති, සො චෙ තං ගහෙත්වා තස්ස කප්පියභණ්ඩං දෙති, වට්ටති. සචෙ අධිකං ගණ්හාති, ‘‘න මයං තව භණ්ඩං ගණ්හාම, ‘‘නික්ඛමාහී’’ති වත්තබ්බො.

සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බන්ති එත්ථ යස්මා රූපියං නාම අකප්පියං, ‘‘තස්මා නිස්සජ්ජිතබ්බං සඞ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා’’ති න වුත්තං. යස්මා පන තං පටිග්ගහිතමත්තමෙව න තෙන කිඤ්චි කප්පියභණ්ඩං චෙතාපිතං, තස්මා උපායෙන පරිභොගදස්සනත්ථං ‘‘සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බ’’න්ති වුත්තං. **කප්පියං ආචික්ඛිතබ්බං සප්පි වා**ති ‘‘පබ්බජිතානං සප්පි වා තෙලං වා වට්ටති උපාසකා’’ති එවං ආචික්ඛිතබ්බං.

රූපියපටිග්ගාහකං ඨපෙත්වා සබ්බෙහෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති සබ්බෙහි භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. රූපියපටිග්ගාහකෙන භාගො න ගහෙතබ්බො. අඤ්ඤෙසං භික්ඛූනං වා ආරාමිකානං වා පත්තභාගම්පි ලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති, අන්තමසො මක්කටාදීහි තතො හරිත්වා අරඤ්ඤෙ ඨපිතං වා තෙසං හත්ථතො ගළිතං වා තිරච්ඡානගතපරිග්ගහිතම්පි පංසුකූලම්පි න වට්ටතියෙව, තතො ආභතෙන ඵාණිතෙන සෙනාසනධූපනම්පි න වට්ටති. සප්පිනා වා තෙලෙන වා පදීපං කත්වා දීපාලොකෙ නිපජ්ජිතුං කසිණපරිකම්මම්පි කාතුං, පොත්ථකම්පි වාචෙතුං න වට්ටති. තෙලමධුඵාණිතෙහි පන සරීරෙ වණං මක්ඛෙතුං න වට්ටතියෙව. තෙන වත්ථුනා මඤ්චපීඨාදීනි වා ගණ්හන්ති, උපොසථාගාරං වා භොජනසාලං වා කරොන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති. ඡායාපි ගෙහපරිච්ඡෙදෙන ඨිතා න වට්ටති, පරිච්ඡෙදාතික්කන්තා ආගන්තුකත්තා වට්ටති. තං වත්ථුං විස්සජ්ජෙත්වා කතෙන මග්ගෙනපි සෙතුනාපි නාවායපි උළුම්පෙනපි ගන්තුං න වට්ටති, තෙන වත්ථුනා ඛනාපිතාය පොක්ඛරණියා උබ්භිදොදකං පාතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා න වට්ටති. අන්තො උදකෙ පන අසති අඤ්ඤං ආගන්තුකං උදකං වා වස්සොදකං වා පවිට්ඨං වට්ටති. කීතාය යෙන උදකෙන සද්ධිං කීතා තං ආගන්තුකම්පි න වට්ටති, තං වත්ථුං උපනික්ඛෙපං ඨපෙත්වා සඞ්ඝො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජති, තෙපි පච්චයා තස්ස න වට්ටන්ති. ආරාමො ගහිතො හොති, සොපි පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති. යදි භූමිපි බීජම්පි අකප්පියං නෙව භූමිං න ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. සචෙ භූමිංයෙව කිණිත්වා අඤ්ඤානි බීජානි රොපිතානි ඵලං වට්ටති, අථ බීජානි කිණිත්වා කප්පියභූමියං රොපිතානි, ඵලං න වට්ටති, භූමියං නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා වට්ටති.

සචෙ සො ඡඩ්ඩෙතීති යත්ථ කත්ථචි ඛිපති, අථාපි න ඡඩ්ඩෙති, සයං ගහෙත්වා ගච්ඡති, න වාරෙතබ්බො. **නො චෙ ඡඩ්ඩෙතී**ති අථ නෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, න ඡඩ්ඩෙති, කිං මය්හං ඉමිනා බ්‍යාපාරෙනාති යෙන කාමං පක්කමති, තතො යථාවුත්තලක්ඛණො රූපියඡඩ්ඩකො සම්මන්නිතබ්බො.

යො න ඡන්දාගතින්තිආදීසු ලොභවසෙන තං වත්ථුං අත්තනො වා කරොන්තො අත්තානං වා උක්කංසෙන්තො ඡන්දාගතිං නාම ගච්ඡති . දොසවසෙන ‘‘නෙවායං මාතිකං ජානාති, න විනය’’න්ති පරං අපසාදෙන්තො **දොසාගතිං** නාම ගච්ඡති. මොහවසෙන මුට්ඨපමුට්ඨස්සතිභාවං ආපජ්ජන්තො **මොහාගතිං** නාම ගච්ඡති. රූපියපටිග්ගාහකස්ස භයෙන ඡඩ්ඩෙතුං අවිසහන්තො භයාගතිං නාම ගච්ඡති. එවං අකරොන්තො න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බො.

585. **අනිමිත්තං කත්වා**ති නිමිත්තං අකත්වා, අක්ඛීනි නිම්මීලෙත්වා නදියා වා පපාතෙ වා වනගහනෙ වා ගූථං විය අනපෙක්ඛෙන පතිතොකාසං අසමන්නාහරන්තෙන පාතෙතබ්බන්ති අත්ථො. එවං ජිගුච්ඡිතබ්බෙපි රූපියෙ භගවා පරියායෙන භික්ඛූනං පරිභොගං ආචික්ඛි. රූපියපටිග්ගාහකස්ස පන කෙනචි පරියායෙන තතො උප්පන්නපච්චයපරිභොගො න වට්ටති. යථා චායං එතස්ස න වට්ටති, එවං අසන්තසම්භාවනාය වා කුලදූසකකම්මෙන වා කුහනාදීහි වා උප්පන්නපච්චයා නෙව තස්ස න අඤ්ඤස්ස වට්ටන්ති, ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නාපි අප්පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති.

චත්තාරො හි **පරිභොගා** – ථෙය්‍යපරිභොගො, ඉණපරිභොගො, දායජ්ජපරිභොගො, සාමිපරිභොගොති. තත්ථ සඞ්ඝමජ්ඣෙපි නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස දුස්සීලස්ස පරිභොගො **‘‘ථෙය්‍යපරිභොගො’’** නාම. සීලවතො අප්පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො **‘‘ඉණපරිභොගො’’** නාම. තස්මා චීවරං පරිභොගෙ පරිභොගෙ පච්චවෙක්ඛිතබ්බං, පිණ්ඩපාතො ආලොපෙ ආලොපෙ. තථා අසක්කොන්තෙන පුරෙභත්තපච්ඡාභත්තපුරිමයාමපච්ඡිමයාමෙසු. සචස්ස

අප්පච්චවෙක්ඛිතොව අරුණො උග්ගච්ඡති, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨති. සෙනාසනම්පි පරිභොගෙ පරිභොගෙ පච්චවෙක්ඛිතබ්බං, භෙසජ්ජස්ස පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි සතිපච්චයතා වට්ටති, එවං සන්තෙපි පටිග්ගහණෙ සතිං කත්වා පරිභොගෙ අකරොන්තස්සෙව ආපත්ති, පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්වා පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්ති.

චතුබ්බිධා හි **සුද්ධි** – දෙසනාසුද්ධි, සංවරසුද්ධි, පරියෙට්ඨිසුද්ධි, පච්චවෙක්ඛණසුද්ධීති. තත්ථ **දෙසනාසුද්ධි** නාම පාතිමොක්ඛසංවරසීලං , තඤ්හි දෙසනාය සුජ්ඣනතො ‘‘දෙසනාසුද්ධී’’ති වුච්චති. **සංවරසුද්ධි** නාම ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං, තඤ්හි න පුන එවං කරිස්සාමීති චිත්තාධිට්ඨානසංවරෙනෙව සුජ්ඣනතො ‘‘සංවරසුද්ධී’’ති වුච්චති. **පරියෙට්ඨිසුද්ධි** නාම ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං, තඤ්හි අනෙසනං පහාය ධම්මෙන සමෙන පච්චයෙ උප්පාදෙන්තස්ස පරියෙසනාය සුද්ධත්තා ‘‘පරියෙට්ඨිසුද්ධී’’ති වුච්චති. **පච්චවෙක්ඛණසුද්ධි** නාම පච්චයපරිභොගසන්නිස්සිතසීලං, තඤ්හි ‘‘පටිසඞ්ඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවතී’’තිආදිනා (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) නයෙන වුත්තෙන පච්චවෙක්ඛණෙන සුජ්ඣනතො ‘‘පච්චවෙක්ඛණසුද්ධී’’ති වුච්චති. තෙන වුත්තං – ‘‘පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්වා පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්තී’’ති.

සත්තන්නං සෙක්ඛානං පච්චයපරිභොගො **දායජ්ජපරිභොගො** නාම, තෙ හි භගවතො පුත්තා, තස්මා පිතුසන්තකානං පච්චයානං දායාදා හුත්වා තෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති. කිං පන තෙ භගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති, ගිහීනං පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තීති? ගිහීහි දින්නාපි භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා භගවතො සන්තකා හොන්ති, තස්මා තෙ භගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තීති (ම. නි. 1.29) වෙදිතබ්බං, **ධම්මදායාදසුත්තඤ්**චෙත්ථ සාධකං.

ඛීණාසවානං පරිභොගො **සාමිපරිභොගො** නාම, තෙ හි තණ්හාය දාසබ්‍යං අතීතත්තා සාමිනො හුත්වා පරිභුඤ්ජන්තීති. ඉමෙසු පරිභොගෙසු සාමිපරිභොගො ච දායජ්ජපරිභොගො ච සබ්බෙසම්පි වට්ටති. ඉණපරිභොගො න වට්ටති, ථෙය්‍යපරිභොගෙ කථායෙව නත්ථි.

අපරෙපි චත්තාරො **පරිභොගා** – ලජ්ජිපරිභොගො, අලජ්ජිපරිභොගො, ධම්මියපරිභොගො, අධම්මියපරිභොගොති.

තත්ථ අලජ්ජිනො ලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගො වට්ටති, ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො. ලජ්ජිනො අලජ්ජිනා සද්ධිං යාව න ජානාති, තාව වට්ටති. ආදිතො පට්ඨාය හි අලජ්ජී නාම නත්ථි, තස්මා යදාස්ස අලජ්ජිභාවං ජානාති තදා වත්තබ්බො ‘‘තුම්හෙ කායද්වාරෙ ච වචීද්වාරෙ ච වීතික්කමං කරොථ, තං අප්පතිරූපං මා එවමකත්ථා’’ති. සචෙ අනාදියිත්වා කරොතියෙව, යදි තෙන සද්ධිං පරිභොගං කරොති, සොපි අලජ්ජීයෙව හොති. යොපි අත්තනො භාරභූතෙන අලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගං කරොති, සොපි නිවාරෙතබ්බො. සචෙ න ඔරමති, අයම්පි අලජ්ජීයෙව හොති. එවං එකො අලජ්ජී අලජ්ජීසතම්පි කරොති. අලජ්ජිනො පන අලජ්ජිනාව සද්ධිං පරිභොගෙ ආපත්ති නාම නත්ථි. ලජ්ජිනො ලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගො ද්වින්නං ඛත්තියකුමාරානං සුවණ්ණපාතියං භොජනසදිසොති.

ධම්මියාධම්මියපරිභොගො පච්චයවසෙන වෙදිතබ්බො. තත්ථ සචෙ පුග්ගලොපි අලජ්ජී පිණ්ඩපාතොපි අධම්මියො, උභො ජෙගුච්ඡා. පුග්ගලො අලජ්ජී පිණ්ඩපාතො ධම්මියො, පුග්ගලං ජිගුච්ඡිත්වා පිණ්ඩපාතො න ගහෙතබ්බො. **මහාපච්චරියං** පන දුස්සීලො සඞ්ඝතො උද්දෙසභත්තාදීනි ලභිත්වා සඞ්ඝස්සෙව දෙති, එතානි යථාදානමෙව ගතත්තා වට්ටන්තීති වුත්තං. පුග්ගලො ලජ්ජී පිණ්ඩපාතො අධම්මියො, පිණ්ඩපාතො ජෙගුච්ඡො න ගහෙතබ්බො. පුග්ගලො ලජ්ජී, පිණ්ඩපාතොපි ධම්මියො, වට්ටති.

අපරෙ ද්වෙ පග්ගහා; ද්වෙ ච පරිභොගා – ලජ්ජිපග්ගහො, අලජ්ජිපග්ගහො; ධම්මපරිභොගො ආමිසපරිභොගොති.

තත්ථ අලජ්ජිනො ලජ්ජිං පග්ගහෙතුං වට්ටති, න සො ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. සචෙ පන ලජ්ජී අලජ්ජිං පග්ගණ්හාති, අනුමොදනාය අජ්ඣෙසති, ධම්මකථාය අජ්ඣෙසති, කුලෙසු උපත්ථම්භෙති . ඉතරොපි ‘‘අම්හාකං ආචරියො ඊදිසො ච ඊදිසො චා’’ති තස්ස පරිසති වණ්ණං භාසති, අයං සාසනං ඔසක්කාපෙති අන්තරධාපෙතීති වෙදිතබ්බො.

ධම්මපරිභොග-ආමිසපරිභොගෙසු පන යත්ථ ආමිසපරිභොගො වට්ටති, තත්ථ ධම්මපරිභොගොපි වට්ටති. යො පන කොටියං ඨිතො ගන්ථො තස්ස පුග්ගලස්ස අච්චයෙන නස්සිස්සති, තං ධම්මානුග්ගහෙන උග්ගණ්හිතුං වට්ටතීති වුත්තං.

තත්‍රිදං වත්ථු – මහාභයෙ කිර එකස්සෙව භික්ඛුනො මහානිද්දෙසො පගුණො අහොසි. අථ **චතුනිකායිකතිස්සත්ථෙරස්ස** උපජ්ඣායො **මහාතිපිටකත්ථෙරො** නාම **මහාරක්ඛිතත්ථෙරං** ආහ – ‘‘ආවුසො මහාරක්ඛිත, එතස්ස සන්තිකෙ මහානිද්දෙසං ගණ්හාහී’’ති. ‘‘පාපො කිරායං, භන්තෙ, න ගණ්හාමී’’ති. ‘‘ගණ්හාවුසො, අහං තෙ සන්තිකෙ නිසීදිස්සාමී’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ, තුම්හෙසු නිසින්නෙසු ගණ්හිස්සාමී’’ති පට්ඨපෙත්වා රත්තින්දිවං නිරන්තරං පරියාපුණන්තො ඔසානදිවසෙ හෙට්ඨාමඤ්චෙ ඉත්ථිං දිස්වා ‘‘භන්තෙ, සුතංයෙව මෙ පුබ්බෙ, සචාහං එවං ජානෙය්‍යං, න ඊදිසස්ස සන්තිකෙ ධම්මං පරියාපුණෙය්‍යා’’න්ති ආහ. තස්ස පන සන්තිකෙ බහූ මහාථෙරා උග්ගණ්හිත්වා මහානිද්දෙසං පතිට්ඨාපෙසුං.

586. **රූපියෙ රූපියසඤ්ඤීති** එත්ථ සබ්බම්පි ජාතරූපරජතං රූපියසඞ්ගහමෙව ගතන්ති වෙදිතබ්බං.

රූපියෙ වෙමතිකොති ''සුවණ්ණං නු ඛො, ඛරපත්තං නු ඛො''තිආදිනා නයෙන සංසයජාතො.

රූපියෙ අරූපියසඤ්ඤීති සුවණ්ණාදීසු ඛරපත්තාදිසඤ්ඤී. අපිච පුඤ්ඤකාමා රාජොරොධාදයො හත්ථකච්ඡකගන්ධපිණ්ඩාදීසු පක්ඛිපිත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණං දෙන්ති, චොළභික්ඛාය චරන්තානං දස්සන්තෙ බද්ධකහාපණාදීහියෙව සද්ධිං චොළකානි දෙන්ති, භික්ඛූ හත්ථාදිසඤ්ඤාය වා චොළකසඤ්ඤාය වා පටිග්ගණ්හන්ති, එවම්පි රූපියෙ අරූපියසඤ්ඤී රූපියං ගණ්හාතීති වෙදිතබ්බො. පටිග්ගණ්හන්තෙන පන ''ඉමස්මිං ගෙහෙ ඉදං ලද්ධ''න්ති සල්ලක්ඛෙතබ්බං. යෙන හි අස්සතියා දින්නං හොති, සො සතිං පටිලභිත්වා පුන ආගච්ඡති, අථස්ස වත්තබ්බං – ''තව චොළකං පස්සාහී''ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඡසමුට්ඨානං, සියා කිරියං ගහණෙන ආපජ්ජනතො, සියා අකිරියං පටික්ඛෙපස්ස අකරණතො රූපියඅඤ්ඤවාදකඋපස්සුතිසික්ඛාපදානි හි තීණි එකපරිච්ඡෙදානි, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

රූපියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

587. **තෙන සමයෙනාති** රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදං. තත්ථ **නානප්පකාරකන්ති** කතාකතාදිවසෙන අනෙකවිධං. **රූපියසංවොහාරන්ති** ජාතරූපරජතපරිවත්තනං. **සමාපජ්ජන්තීති** පටිග්ගහණස්සෙව පටික්ඛිතත්තා පටිග්ගහිතපරිවත්තනෙ දොසං අපස්සන්තා කරොන්ති.

589. **සීසූපගන්තිආදීසු** සීසං උපගච්ඡතීති සීසූපගං, පොත්ථකෙසු පන ''සීසූපක''න්ති ලිඛිතං, යස්ස කස්සචි සීසාලඞ්කාරස්සෙතං අධිවචනං. එස නයො සබ්බත්ථ. **කතෙන කතන්තිආදීසු** සුද්ධො රූපියසංවොහාරොයෙව.

රූපියෙ රූපියසඤ්ඤීතිආදිම්හි පුරිමසික්ඛාපදෙ වුත්තවත්ථූසු නිස්සග්ගියවත්ථුනා නිස්සග්ගියවත්ථුං චෙතාපෙන්තස්ස මූලග්ගහණෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං, අපරාපරපරිවත්තනෙ ඉමිනා නිස්සග්ගියපාචිත්තියමෙව. නිස්සග්ගියවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුං වා කප්පියවත්ථුං වා චෙතාපෙන්තස්සපි එසෙව නයො. යො හි අයං **අරූපියෙ රූපියසඤ්ඤී රූපියං චෙතාපෙතීතිආදි** දුතියො තිකො වුත්තො, තස්සානුලොමත්තා අවුත්තොපි අයමපරොපි **රූපියෙ රූපියසඤ්ඤී අරූපියං චෙතාපෙතීතිආදි** තිකො වෙදිතබ්බො. අත්තනො වා හි අරූපියෙන පරස්ස රූපියං චෙතාපෙය්‍යා අත්තනො වා රූපියෙන පරස්ස අරූපියං, උභයථාපි රූපියසංවොහාරො කතොයෙව හොති, තස්මා පාළියං එකන්තෙන රූපියපක්ඛෙ එකොයෙව තිකො වුත්තොති.

දුක්කටවත්ථුනා පන නිස්සග්ගියවත්ථුං චෙතාපෙන්තස්ස මූලග්ගහණෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන දුක්කටං, පච්ඡා පරිවත්තනෙ ඉමිනා නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං, ගරුකස්ස චෙතාපිතත්තා. දුක්කටවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුමෙව, කප්පියවත්ථුං වා චෙතාපෙන්තස්ස මූලග්ගහණෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන දුක්කටං, පච්ඡා පරිවත්තනෙපි ඉමිනා දුක්කටමෙව. කස්මා? අකප්පියවත්ථුනා චෙතාපිතත්තා. **අන්ධකට්ඨකථායං** පන ''සචෙ කයවික්කයං සමාපජ්ජෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය''න්ති භාසිතං, තං දුබ්භාසිතං. කස්මා? න හි දානග්ගහණතො අඤ්ඤො කයවික්කයො නාම අත්ථි, කයවික්කයසික්ඛාපදඤ්ච කප්පියවත්ථුනා කප්පියවත්ථුපරිවත්තනමෙව සන්ධාය වුත්තං, තඤ්ච ඛො අඤ්ඤත්‍ර සහධම්මිකෙහි. ඉදං සික්ඛාපදං රූපියෙන ච රූපියාරූපියචෙතාපනං අරූපියෙන ච රූපියචෙතාපනං. දුක්කටවත්ථුනා පන දුක්කටවත්ථුනො චෙතාපනං නෙව ඉධ න තත්ථ පාළියං වුත්තං, න චෙත්ථ අනාපත්ති භවිතුං අරහති. තස්මා යථෙව දුක්කටවත්ථුනො පටිග්ගහණෙ දුක්කටං, තථෙව තස්ස වා තෙන වා චෙතාපනෙපි දුක්කටං යුත්තන්ති භගවතො අධිප්පායඤ්ඤූහි වුත්තං.

කප්පියවත්ථුනා පන නිස්සග්ගියවත්ථුං චෙතාපෙන්තස්ස මූලග්ගහණෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ ඉමිනා නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. වුත්තඤ්හෙතං – ''අරූපියෙ අරූපියසඤ්ඤී රූපියං චෙතාපෙති නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය''න්ති . තෙනෙව කප්පියවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුං චෙතාපෙන්තස්ස මූලපටිග්ගහණෙ තථෙව අනාපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ ඉමිනා දුක්කටං. කස්මා? අකප්පියස්ස චෙතාපිතත්තා. කප්පියවත්ථුනා පන කප්පියවත්ථුං අඤ්ඤත්‍ර සහධම්මිකෙහි චෙතාපෙන්තස්ස මූලග්ගහණෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ උපරි කයවික්කයසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. කයවික්කයං මොචෙත්වා ගණ්හන්තස්ස උපරිසික්ඛාපදෙනපි අනාපත්ති, වඩ්ඪිං පයොජෙන්තස්ස දුක්කටං.

ඉමස්ස ච රූපියසංවොහාරස්ස ගරුකභාවදීපකං ඉදං පත්තචතුක්කං වෙදිතබ්බං. යො හි රූපියං උග්ගණ්හිත්වා තෙන අයබීජං සමුට්ඨාපෙති, තං කොට්ටාපෙත්වා තෙන ලොහෙන පත්තං කාරෙති, අයං පත්තො මහාඅකප්පියො නාම, න සක්කා කෙනචි උපායෙන කප්පියො කාතුං. සචෙ හි තං විනාසෙත්වා ථාලකං කාරෙති, තම්පි අකප්පියං. වාසිං

කාරෙති, තාය ඡින්නං දන්තකට්ඨම්පි අකප්පියං. බළිසං කාරෙති, තෙන මාරිතා මච්ඡාපි අකප්පියා. වාසිඵලං තාපෙත්වා උදකං වා ඛීරං වා උණ්හාපෙති, තම්පි අකප්පියමෙව.

යො පන රූපියං උග්ගණ්හිත්වා තෙන පත්තං කිණාති, අයම්පි පත්තො අකප්පියො. ''පඤ්චන්නම්පි සහධම්මිකානං න කප්පතී''ති **මහාපච්චරියං** වුත්තං. සක්කා පන කප්පියො කාතුං, සො හි මූලෙ මූලසාමිකානං පත්තෙ ච පත්තසාමිකානං දින්නෙ කප්පියො හොති. කප්පියභණ්ඩං දත්වා ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

යොපි රූපියං උග්ගණ්හාපෙත්වා කප්පියකාරකෙන සද්ධිං කම්මාරකුලං ගන්ත්වා පත්තං දිස්වා ''අයං මය්හං රුච්චතී''ති වදති. කප්පියකාරකො ච තං රූපියං දත්වා කම්මාරං සඤ්ඤාපෙති, අයම්පි පත්තො කප්පියවොහාරෙන ගහිතොපි දුතියපත්තසදිසොයෙව, මූලස්ස සම්පටිච්ඡිතත්තා අකප්පියො. කස්මා සෙසානං න කප්පතීති? මූලස්ස අනිස්සට්ඨත්තා.

යො පන රූපියං අසම්පටිච්ඡිත්වා ''ථෙරස්ස පත්තං කිණිත්වා දෙහී''ති පහිතකප්පියකාරකෙන සද්ධිං කම්මාරකුලං ගන්ත්වා පත්තං දිස්වා ''ඉමෙ කහාපණෙ ගහෙත්වා ඉමං දෙහී''ති කහාපණෙ දාපෙත්වා ගහිතො, අයං පත්තො එතස්සෙව භික්ඛුනො න වට්ටති දුබ්බිචාරිතත්තා, අඤ්ඤෙසං පන වට්ටති, මූලස්ස අසම්පටිච්ඡිතත්තා.

මහාසුමත්ථෙරස්ස කිර උපජ්ඣායො **අනුරුද්ධත්ථෙරො** නාම අහොසි. සො අත්තනො එවරූපං පත්තං සප්පිස්ස පූරෙත්වා සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජි. **තිපිටකචූළනාගත්ථෙරස්සපි** සද්ධිවිහාරිකානං එවරූපො පත්තො අහොසි. තං ථෙරොපි සප්පිස්ස පූරාපෙත්වා සඞ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාපෙසීති. ඉදං අකප්පියපත්තචතුක්කං.

සචෙ පන රූපියං අසම්පටිච්ඡිත්වා ''ථෙරස්ස පත්තං කිණිත්වා දෙහී''ති පහිතකප්පියකාරකෙන සද්ධිං කම්මාරකුලං ගන්ත්වා පත්තං දිස්වා ''අයං මය්හං රුච්චතී''ති වා ''ඉමාහං ගහෙස්සාමී''ති වා වදති, කප්පියකාරකො ච තං රූපියං දත්වා කම්මාරං සඤ්ඤාපෙති, අයං පත්තො සබ්බකප්පියො බුද්ධානම්පි පරිභොගාරහොති.

591. **අරූපියෙ රූපියසඤ්ඤීති** ඛරපත්තාදීසු සුවණ්ණාදිසඤ්ඤී. **ආපත්ති දුක්කටස්සාති** සචෙ තෙන අරූපියං චෙතාපෙති දුක්කටාපත්ති හොති. එස නයො වෙමතිකෙ. අරූපියසඤ්ඤිස්ස පන පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධිං ''ඉදං ගහෙත්වා ඉදං දෙථා''ති කයවික්කයං කරොන්තස්සාපි අනාපත්ති. සෙසං උත්තානමෙව.

ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

593. **තෙන සමයෙනාති** කයවික්කයසික්ඛාපදං. තත්ථ **කති හිපි ත්‍යායන්ති** කති තෙ අයං, හිකාරො පනෙත්ථ පදපූරණො, පිකාරො ගරහායං, අයං දුබ්බලසඞ්ඝාටි තව කති දිවසානි භවිස්සතීති අත්ථො. අථ වා **කතිහම්පි ත්‍යායන්තිපි** පාඨො. තත්ථ කතිහන්ති කති අහානි, කති දිවසානීති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙව. **කතිහිපි ම්‍යායන්ති** ඉදම්පි එතෙනෙව නයෙන වෙදිතබ්බං. **ගිහීපි නං ගිහිස්සාති** එත්ථ නන්ති නාමත්ථෙ නිපාතො, ගිහී නාම ගිහිස්සාති වුත්තං හොති.

594. **නානප්පකාරකන්ති** චීවරාදීනං කප්පියභණ්ඩානං වසෙන අනෙකවිධං. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ චීවරං ආදිං කත්වා දසිකසුත්තපරියොසානං කප්පියභණ්ඩමෙව දස්සිතං. අකප්පියභණ්ඩපරිවත්තනඤ්හි කයවික්කයසඞ්ගහං න ගච්ඡති. **කයවික්කයන්ති** කයඤ්චෙව වික්කයඤ්ච. ''ඉමිනා ඉමං දෙහී''තිආදිනා හි නයෙන පරස්ස කප්පියභණ්ඩං ගණ්හන්තො කයං සමාපජ්ජති, අත්තනො කප්පියභණ්ඩං දෙන්තො වික්කයං .

595. **අජ්ඣාචරතීති** අභිභවිත්වා චරති, වීතික්කමවාචං භාසතීති අත්ථො. **යතො කයිතඤ්ච හොති වික්කයිතඤ්චාති** යදා කයිතඤ්ච හොති පරභණ්ඩං අත්තනො හත්ථගතං කරොන්තෙන, වික්කීතඤ්ච අත්තනො භණ්ඩං පරහත්ථගතං කරොන්තෙන. ''ඉමිනා ඉම''න්තිආදිවචනානුරූපතො පන පාඨෙ පඨමං අත්තනො භණ්ඩං දස්සිතං.

නිස්සජ්ජිතබ්බන්ති එවං පරස්ස හත්ථතො කයවසෙන ගහිතකප්පියභණ්ඩං නිස්සජ්ජිතබ්බං. අයඤ්හි කයවික්කයො ඨපෙත්වා පඤ්ච සහධම්මිකෙ අවසෙසෙහි ගිහිපබ්බජිතෙහි අන්තමසො මාතාපිතූහිපි සද්ධිං න වට්ටති.

තත්‍රායං විනිච්ඡයො – වත්ථෙන වා වත්ථං හොතු හත්තෙන වා හත්තං, යං කිඤ්චි කප්පියං ''ඉමිනා ඉමං දෙහී''ති වදති, දුක්කටං. එවං වත්වා මාතුයාපි අත්තනො භණ්ඩං දෙති, දුක්කටං. ''ඉමිනා ඉමං දෙහී''ති වුත්තො වා ''ඉමං දෙහි, ඉමං තෙ දස්සාමී''ති වත්වා වා මාතුයාපි භණ්ඩං අත්තනා ගණ්හාති, දුක්කටං. අත්තනො භණ්ඩෙ පරහත්ථං පරභණ්ඩෙ

ච අත්තනො හත්ථං සම්පත්තෙ නිස්සග්ගියං. මාතරං පන පිතරං වා ''ඉමං දෙහී''ති වදතො විඤ්ඤත්ති න හොති. ''ඉමං ගණ්හාහී''ති වදතො සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං න හොති. අඤ්ඤාතකං ''ඉමං දෙහී''ති වදතො විඤ්ඤත්ති හොති. ''ඉමං ගණ්හාහී''ති වදතො සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං හොති. ''ඉමිනා ඉමං දෙහී''ති කයවික්කයං ආපජ්ජතො නිස්සග්ගියං. තස්මා කප්පියභණ්ඩං පරිවත්තෙන්තෙන මාතාපිතූහිපි සද්ධිං කයවික්කයං අඤ්ඤාතකෙහි සද්ධිං තිස්සො ආපත්තියො මොචෙන්තෙන පරිවත්තෙතබ්බං.

තත්‍රායං පරිවත්තනවිධි – භික්ඛුස්ස පාථෙය්‍යතණ්ඩුලා හොන්ති, සො අන්තරාමග්ගෙ භත්තහත්ථං පුරිසං දිස්වා ''අම්හාකං තණ්ඩුලා අත්ථි, න ච නො ඉමෙහි අත්ථො, භත්තෙන පන අත්ථො''ති වදති. පුරිසො තණ්ඩුලෙ ගහෙත්වා භත්තං දෙති, වට්ටති. තිස්සොපි ආපත්තියො න හොන්ති. අන්තමසො නිමිත්තකම්මමත්තම්පි න හොති. කස්මා? මූලස්ස අත්ථිතාය. පරතො ච වුත්තමෙව ''ඉදං අම්හාකං අත්ථි, අම්හාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච අත්ථොති භණතී''ති. යො පන එවං අකත්වා ''ඉමිනා ඉමං දෙහී''ති පරිවත්තෙති; යථාවත්ථුකමෙව . විසාඛාදං දිස්වා ''ඉමං ඔදනං භුඤ්ජිත්වා, රජනං වා දාරූනි වා ආහරා''ති වදති, රජනඡල්ලිගණනාය දාරුගණනාය ච නිස්සග්ගියානි හොන්ති. ''ඉමං ඔදනං භුඤ්ජිත්වා ඉදං නාම කරොථා''ති දන්තකාරාදීහි සිප්පිකෙහි ධමකරණාදීසු තං තං පරික්ඛාරං කාරෙති, රජකෙහි වා වත්ථං ධොවාපෙති; යථාවත්ථුකමෙව. න්හාපිතෙන කෙසෙ ඡින්දාපෙති, කම්මකාරෙහි නවකම්මං කාරෙති; යථාවත්ථුකමෙව. සචෙ පන ''ඉදං භත්තං භුඤ්ජිත්වා ඉදං කරොථා''ති න වදති ''ඉදං භත්තං භුඤ්ජ භුත්තොසි භුඤ්ජිස්සසි, ඉදං නාම කරොහී''ති වදති, වට්ටති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි වත්ථධොවනෙ වා කෙසච්ඡෙදනෙ වා භූමිසොධනාදිනවකම්මෙ වා පරභණ්ඩං අත්තනො හත්ථගතං නිස්සජ්ජිතබ්බං නාම නත්ථි. **මහාඅට්ඨකථායං** පන දළ්හං කත්වා වුත්තත්තා න සක්කා එතං පටික්ඛිපිතුං, තස්මා යථා නිස්සග්ගියවත්ථුම්හි පරිභුත්තෙ වා නට්ඨෙ වා පාචිත්තියං දෙසෙති, එවමිධාපි දෙසෙතබ්බං.

596. **කයවික්කයෙ කයවික්කයසඤ්ඤී**තිආදිම්හි යො කයවික්කයං සමාපජ්ජති, සො තස්මිං කයවික්කයසඤ්ඤී වා හවතු වෙමතිකො වා, න කයවික්කයසඤ්ඤී වා නිස්සග්ගියපාචිත්තියමෙව. **චූළත්තිකෙ** ද්වීසු පදෙසු දුක්කටමෙවාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

597. **අග්ඝං පුච්ඡතී**ති ''අයං තව පත්තො කිං අග්ඝතී''ති පුච්ඡති. ''ඉදං නාමා''ති වුත්තෙ පන සචෙ තස්ස කප්පියභණ්ඩං මහග්ඝං හොති, එවඤ්ච නං පටිවදති ''උපාසක, මම ඉදං වත්ථු මහග්ඝං, තව පත්තං අඤ්ඤස්ස දෙහී''ති. තං සුත්වා ඉතරො ''අඤ්ඤං ථාලකම්පි දස්සාමී''ති වදති ගණ්හිතුං වට්ටති, ''ඉදං අම්හාකං අත්ථී''ති වුත්තලක්ඛණෙ පතති . සචෙ සො පත්තො මහග්ඝො, භික්ඛුනො වත්ථු අප්පග්ඝං, පත්තසාමිකො චස්ස අප්පග්ඝභාවං න ජානාති, පත්තො න ගහෙතබ්බො, ''මම වත්ථු අප්පග්ඝ''න්ති ආචික්ඛිතබ්බං. මහග්ඝභාවං ඤත්වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හන්තො හි ගහිතභණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බතං ආපජ්ජති. සචෙ පත්තසාමිකො ''හොතු, භන්තෙ, සෙසං මම පුඤ්ඤං භවිස්සතී''ති දෙති, වට්ටති.

කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛතීති යස්ස හත්ථතො භණ්ඩං ගණ්හාති, තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං අන්තමසො තස්ස පුත්තභාතිකම්පි කප්පියකාරකං කත්වා ''ඉමිනා ඉමං නාම ගහෙත්වා දෙහී''ති ආචික්ඛති. සො චෙ ඡෙකො හොති, පුනප්පුනං අපනෙත්වා විවදිත්වා ගණ්හාති, තුණ්හීභූතෙන ඨාතබ්බං. නො චෙ ඡෙකො හොති, න ජානාති ගහෙතුං, වාණිජකො තං වඤ්චෙති, ''මා ගණ්හා''ති වත්තබ්බො.

ඉදං අම්හාකන්තිආදිම්හි ''ඉදං පටිග්ගහිතං තෙලං වා සප්පි වා අම්හාකං අත්ථි, අම්හාකඤ්ච අඤ්ඤෙන අප්පටිග්ගහිතකෙන අත්ථො''ති භණති. සචෙ සො තං ගහෙත්වා අඤ්ඤං දෙති, පඨමං අත්තනො තෙලං න මිනාපෙතබ්බං. කස්මා? නාළියඤ්හි අවසිට්ඨතෙලං හොති, තං පච්ඡා මිනන්තස්ස අප්පටිග්ගහිතකං දූසෙය්‍යාති. සෙසං උත්තානමෙව.

ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො කොසියවග්ගො දුතියො.

3. පත්තවග්ගො

1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

598. **තෙන සමයෙනා**ති පත්තසික්ඛාපදං. තත්ථ **පත්තවාණිජ්ජ**න්ති ගාමනිගමාදීසු විචරන්තා පත්තවාණිජ්ජං වා කරිස්සන්ති. **ආමත්තිකාපණං වා**ති අමත්තානි වුච්චන්ති භාජනානි, තානි යෙසං භණ්ඩං තෙ ආමත්තිකා, තෙසං ආමත්තිකානං ආපණං ආමත්තිකාපණං, කුලාලභණ්ඩවාණිජකාපණන්ති අත්ථො.

602. **තයො පත්තස්ස වණ්ණාති** තීණි පත්තස්ස පමාණානි. **අඩ්ඪාළ්හකොදනං ගණ්හාතීති** මගධනාළියා ද්වින්නං තණ්ඩුලනාළීනං ඔදනං ගණ්හාති. මගධනාළි නාම අඩ්ඪතෙරසපලා හොතීති **අන්ධකට්ඨකථායං** වුත්තං. සීහළදීපෙ පකතිනාළි මහන්තා, දමිළනාළි ඛුද්දකා, මගධනාළි පමාණයුත්තා, තාය මගධනාළියා දියඩ්ඪනාළි එකා සීහළනාළි හොතීති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. **චතුභාගං ඛාදනන්ති** ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණං ඛාදනං, තං හත්ථහාරියස්ස මුග්ගසූපස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. **තදුපියං බ්‍යඤ්ජනන්ති** තස්ස ඔදනස්ස අනුරූපං මච්ඡමංසසාකඵලකළීරාදිබ්‍යඤ්ජනං.

තත්‍රායං විනිච්ඡයො – අනුපහතපුරාණසාලිතණ්ඩුලානං සුකොට්ටිතපරිසුද්ධානං ද්වෙ මගධනාළියො ගහෙත්වා තෙහි තණ්ඩුලෙහි අනුත්තණ්ඩුලං අකිලින්නං අපිණ්ඩිතං සුවිසදං කුන්දමකුළරාසිසදිසං අවස්සාවිතොදනං පචිත්වා නිරවසෙසං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තස්ස ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණො නාතිඝනො නාතිතනුකො හත්ථහාරියො සබ්බසම්භාරසඞ්ඛතො මුග්ගසූපො පක්ඛිපිතබ්බො. තතො ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපං යාවචරිමාලොපප්පහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනං පක්ඛිපිතබ්බං, සප්පිතෙලතක්කරසකඤ්ජිකාදීනි පන ගණනූපගානි න හොන්ති, තානි හි ඔදනගතිකානෙව, නෙව හාපෙතුං න වඩ්ඪෙතුං සක්කොන්ති. එවමෙතං සබ්බම්පි පක්ඛිත්තං සචෙ පත්තස්ස මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා හීරෙන වා ඡින්දන්තස්ස සුත්තස්ස වා හීරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං ඵුසති, අයං උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කම්ම ථූපීකතං තිට්ඨති, අයං උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති, අන්තොගතමෙව හොති, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම පත්තො.

නාළිකොදනන්ති මගධනාළියා එකාය තණ්ඩුලනාළියා ඔදනං. **පත්ථොදනන්ති** මගධනාළියා උපඩ්ඪනාළිකොදනං. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං පන නාමමත්තෙ විසෙසො – සචෙ නාළිකොදනාදි සබ්බම්පි පක්ඛිත්තං වුත්තනයෙනෙව හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං මජ්ඣිමො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කම්ම ථූපීකතං තිට්ඨති, අයං මජ්ඣිමොමකො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති අන්තොගතමෙව හොති, අයං මජ්ඣිමුක්කට්ඨො නාම පත්තො. සචෙ පත්ථොදනාදි සබ්බම්පි පක්ඛිත්තං හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං ඔමකො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කම්ම ථූපීකතං තිට්ඨති, අයං ඔමකොමකො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න පාපුණාති අන්තොගතමෙව හොති, අයං ඔමකුක්කට්ඨො නාම පත්තොති එවමෙතෙ නව පත්තා. තෙසු ද්වෙ අපත්තා උක්කට්ඨුක්කට්ඨො ච ඔමකොමකො ච. ‘‘තතො උක්කට්ඨො අපත්තො ඔමකො අපත්තො’’ති ඉදඤ්හි එතෙ සන්ධාය වුත්තං. උක්කට්ඨුක්කට්ඨො හි එත්ථ උක්කට්ඨතො උක්කට්ඨත්තා ‘‘තතො උක්කට්ඨො අපත්තො’’ති වුත්තො. ඔමකොමකො ච ඔමකතො ඔමකත්තා තතො ඔමකො අපත්තොති වුත්තො. තස්මා එතෙ භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා, න අධිට්ඨානුපගා, න විකප්පනුපගා. ඉතරෙ පන සත්ත අධිට්ඨහිත්වා වා විකප්පෙත්වා වා පරිභුඤ්ජිතබ්බා, එවං අකත්වා තං දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියන්ති තං සත්තවිධම්පි පත්තං දසාහපරමං කාලං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං.

607. **නිස්සග්ගියං පත්තං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජතීති** යාගුං පිවිත්වා ධොතෙ දුක්කටං, ඛජ්ජකං ඛාදිත්වා භත්තං භුඤ්ජිත්වා ධොතෙ දුක්කටන්ති එවං පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං.

608. **අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙතීති** එත්ථ පන පමාණයුත්තස්සපි අධිට්ඨානවිකප්පනුපගත්තං එවං වෙදිතබ්බං – අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි මත්තිකාපත්තො ද්වීහි පාකෙහි පක්කො අධිට්ඨානුපගො, උභොපි යං මූලං දාතබ්බං, තස්මිං දින්නෙයෙව. සචෙ එකොපි පාකො ඌනො හොති, කාකණිකමත්තම්පි වා මූලං අදින්නං, න අධිට්ඨානුපගො. සචෙපි පත්තසාමිකො වදති ‘‘යදා තුම්හාකං මූලං භවිස්සති, තදා දස්සථ, අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජථා’’ති නෙව අධිට්ඨානුපගො හොති, පාකස්ස හි ඌනත්තා පත්තසඞ්ඛං න ගච්ඡති, මූලස්ස සකලස්ස වා එකදෙසස්ස වා අදින්නත්තා සකභාවං න උපෙති, අඤ්ඤස්සෙව සන්තකො හොති, තස්මා පාකෙ ච මූලෙ ච නිට්ඨිතෙයෙව අධිට්ඨානුපගො හොති. යො අධිට්ඨානුපගො, ස්වෙව විකප්පනුපගො, සො හත්ථං ආගතොපි අනාගතොපි අධිට්ඨාතබ්බො විකප්පෙතබ්බො වා. යදි හි පත්තකාරකො මූලං ලභිත්වා සයං වා දාතුකාමො හුත්වා ‘‘අහං, භන්තෙ, තුම්හාකං පත්තං කත්වා අසුකදිවසෙ නාම පචිත්වා ඨපෙස්සාමී’’ති වදති, භික්ඛු ච තෙන පරිච්ඡින්නදිවසතො දසාහං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. සචෙ පන පත්තකාරකො ‘‘අහං තුම්හාකං පත්තං කත්වා පචිත්වා සාසනං පෙසෙස්සාමී’’ති වත්වා තථෙව කරොති, තෙන පෙසිතභික්ඛු පන තස්ස භික්ඛුනො න ආරොචෙති, අඤ්ඤො දිස්වා වා සුත්වා වා ‘‘තුම්හාකං, භන්තෙ, පත්තො නිට්ඨිතො’’ති ආරොචෙති, එතස්ස ආරොචනං නපමාණං. යදා පන තෙන පෙසිතොයෙව ආරොචෙති, තස්ස වචනං සුතදිවසතො පට්ඨාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. සචෙ පත්තකාරකො ‘‘අහං තුම්හාකං පත්තං කත්වා පචිත්වා කස්සචි හත්ථෙ පහිණිස්සාමී’’ති වත්වා තථෙව කරොති, පත්තං ගහෙත්වා ආගතභික්ඛු පන අත්තනො පරිවෙණෙ ඨපෙත්වා තස්ස න ආරොචෙති, අඤ්ඤො කොචි භණති ‘‘අපි, භන්තෙ, අධුනා ආභතො පත්තො සුන්දරො’’ති! ‘‘කුහිං, ආවුසො, පත්තො’’ති? ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස හත්ථෙ පෙසිතො’’ති. එතස්සපි වචනං න පමාණං. යදා පන සො භික්ඛු පත්තං දෙති , ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. තස්මා දසාහං අනතික්කාමෙත්වාව අධිට්ඨාතබ්බො විකප්පෙතබ්බො වා.

තත්ථ ද්වෙ පත්තස්ස **අධිට්ඨානා** – කායෙන වා අධිට්ඨාති, වාචාය වා අධිට්ඨාති. තෙසං වසෙන අධිට්ඨහන්තෙන ච ‘‘ඉමං පත්තං පච්චුද්ධරාමී’’ති වා ‘‘එතං පත්තං පච්චුද්ධරාමී’’ති වා එවං සම්මුඛෙ වා පරම්මුඛෙ වා ඨිතං පුරාණපත්තං පච්චුද්ධරිත්වා අඤ්ඤස්ස වා දත්වා නවං පත්තං යත්ථ කත්ථචි ඨිතං හත්ථෙන පරාමසිත්වා ‘‘ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමී’’ති චිත්තෙන ආභොගං කත්වා කායවිකාරං කරොන්තෙන කායෙන වා අධිට්ඨාතබ්බො, වචීභෙදං කත්වා

වාචාය වා අධිට්ඨාතබ්බො. තත්‍ර දුවිධං අධිට්ඨානං – සචෙ හත්ථපාසෙ හොති ‘‘ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමී’’ති වාචා භින්දිතබ්බා. අථ අන්තොගබ්භෙ වා උපරිපාසාදෙ වා සාමන්තවිහාරෙ වා හොති, ඨපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘එතං පත්තං අධිට්ඨාමී’’ති වාචා භින්දිතබ්බා.

අධිට්ඨහන්තෙන පන එකකෙන අධිට්ඨාතුම්පි වට්ටති, අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ අධිට්ඨාතුම්පි වට්ටති. අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ අයමානිසංසො – සචස්ස ‘‘අධිට්ඨිතො නු ඛො මෙ, නො’’ති විමති උප්පජ්ජති, ඉතරො සාරෙත්වා විමතිං ඡින්දිස්සතීති. සචෙ කොචි දස පත්තෙ ලභිත්වා සබ්බෙව අත්තනාව පරිභුඤ්ජිතුකාමො හොති, න සබ්බෙ අධිට්ඨාතබ්බා. එකං පත්තං අධිට්ඨාය පුනදිවසෙ තං පච්චුද්ධරිත්වා අඤ්ඤො අධිට්ඨාතබ්බො. එතෙනුපායෙන වස්සසතම්පි පරිහරිතුං සක්කා.

එවං අප්පමත්තස්ස භික්ඛුනො සියා අධිට්ඨානවිජහනන්ති? සියා. සචෙ හි අයං පත්තං අඤ්ඤස්ස වා දෙති, විබ්භමති වා සික්ඛං වා පච්චක්ඛාති, කාලං වා කරොති, ලිඞ්ගං වාස්ස පරිවත්තති, පච්චුද්ධරති වා, පත්තෙ වා ඡිද්දං හොති, අධිට්ඨානං විජහති. වුත්තම්පි චෙතං –

> ‘‘දින්නවිබ්භන්තපච්චක්ඛා , කාලංකිරියකතෙන ච;
> ලිඞ්ගපච්චුද්ධරා චෙව, ඡිද්දෙන භවති සත්තමා’’න්ති.

චොරහරණවිස්සාසග්ගාහෙහිපි විජහතියෙව. කිත්තකෙන ඡිද්දෙන අධිට්ඨානං භිජ්ජති? යෙන කඞ්ගුසිත්ථං නික්ඛමති චෙව පවිසති ච. ඉදඤ්හි සත්තන්නං ධඤ්ඤානං ලාමකධඤ්ඤසිත්ථං, තස්මිං අයචුණ්ණෙන වා ආණියා වා පටිපාකතිකෙ කතෙ දසාහබ්භන්තරෙ පුන අධිට්ඨාතබ්බො. අයං තාව **‘‘අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙතී’’**ති එත්ථ අධිට්ඨානෙ විනිච්ඡයො.

විකප්පනෙ පන **ද්වෙ විකප්පනා** – සම්මුඛාවිකප්පනා ච පරම්මුඛාවිකප්පනා ච. කථං සම්මුඛාවිකප්පනා හොති? පත්තානං එකබහුභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා ‘‘ඉමං පත්ත’’න්ති වා ‘‘ඉමෙ පත්තෙ’’ති වා ‘‘එතං පත්ත’’න්ති වා ‘‘එතෙ පත්තෙ’’ති වා වත්වා ‘‘තුය්හං විකප්පෙමී’’ති වත්තබ්බං. අයමෙකා සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභුඤ්ජිතුං වා විස්සජ්ජෙතුං වා අධිට්ඨාතුං වා න වට්ටති. ‘‘මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’’ති එවං පන වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති, තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

අපරො නයො – තථෙව පත්තානං එකබහුභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා තස්සෙව භික්ඛුනො සන්තිකෙ ‘‘ඉමං පත්ත’’න්ති වා ‘‘ඉමෙ පත්තෙ’’ති වා ‘‘එතං පත්ත’’න්ති වා ‘‘එතෙ පත්තෙ’’ති වා වත්වා පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු අඤ්ඤතරස්ස අත්තනා අභිරුචිතස්ස යස්ස කස්සචි නාමං ගහෙත්වා ‘‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො විකප්පෙමී’’ති වා ‘‘තිස්සාය භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස තිස්සාය සාමණෙරියා විකප්පෙමී’’ති වා වත්තබ්බං, අයං අපරාපි සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීසු පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා ‘‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො සන්තකං…පෙ…. තිස්සාය සාමණෙරියා සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’’ති වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

කථං පරම්මුඛාවිකප්පනා හොති? පත්තානං තථෙව එකබහුභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා ‘‘ඉමං පත්ත’’න්ති වා ‘‘ඉමෙ පත්තෙ’’ති වා ‘‘එතං පත්ත’’න්ති වා ‘‘එතෙ පත්තෙ’’ති වා වත්වා ‘‘තුය්හං විකප්පනත්ථාය දම්මී’’ති වත්තබ්බං. තෙන වත්තබ්බො – ‘‘කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා’’ති? තතො ඉතරෙන පුරිමනයෙනෙව ‘‘තිස්සො භික්ඛූති වා…පෙ…. තිස්සා සාමණෙරී’’ති වා වත්තබ්බං. පුන තෙන භික්ඛුනා ‘‘අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො දම්මී’’ති වා…පෙ…. ‘‘තිස්සාය සාමණෙරියා දම්මී’’ති වා වත්තබ්බං, අයං පරම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවත්තා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීසු පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා දුතියසම්මුඛාවිකප්පනායං වුත්තනයෙනෙව ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’’ති වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

ඉමාසං පන ද්වින්නං විකප්පනානං නානාකරණං, අවසෙසො ච වචනක්කමො සබ්බො පඨමකඨිනසික්ඛාපදවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො සද්ධිං සමුට්ඨානාදීහීති.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

609. **තෙන සමයෙනාති** ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදං. තත්ථ **න යාපෙතීති** සො කිර යදි අරියසාවකො නාභවිස්සා, අඤ්ඤථත්තම්පි අගමිස්සා, එවං තෙහි උබ්බාළ්හො, සොතාපන්නත්තා පන කෙවලං සරීරෙනෙව න යාපෙති, තෙන වුත්තං – ‘‘අත්තනාපි න යාපෙති, පුත්තදාරාපිස්ස කිලමන්තී’’ති.

612-3. **ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාති** එත්ථ ඌනානි පඤ්ච බන්ධනානි අස්සාති ඌනපඤ්චබන්ධනො, නාස්ස පඤ්ච බන්ධනානි පූරෙන්තීති අත්ථො, තෙන ඌනපඤ්චබන්ධනෙන. ඉත්ථම්භූතස්ස ලක්ඛණෙ කරණවචනං. තත්ථ යස්මා අබන්ධනස්සාපි පඤ්ච බන්ධනානි න පූරෙන්ති, සබ්බසො නත්ථීතාය, තස්මා පදභාජනෙ ''අබන්ධනො වා''තිආදි වුත්තං . ''ඌනපඤ්චබන්ධනෙනා''ති ච වුත්තත්තා යස්ස පඤ්චබන්ධනො පත්තො හොති, තස්ස සො අපත්තො, තස්මා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං වට්ටති. බන්ධනඤ්ච නාමෙතං යස්මා බන්ධනොකාසෙ සති හොති, අසති න හොති, තස්මා තස්ස ලක්ඛණං දස්සෙතුං ''අබන්ධනොකාසො නාමා''තිආදි වුත්තං.

ද්වඞ්ගුලා රාජි න හොතීති මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා ද්වඞ්ගුලප්පමාණා එකාපි රාජි න හොති. **යස්ස ද්වඞ්ගුලා රාජි හොතීති** යස්ස පන තාදිසා එකා රාජි හොති, සො තස්සා රාජියා හෙට්ඨිමපරියන්තෙ පත්තවෙධකෙන විජ්ඣිත්වා පචිත්වා සුත්තරජ්ජුක-මකචිරජ්ජුකාදීහි වා තිපුසුත්තකෙන වා බන්ධිතබ්බො, තං බන්ධනං ආමිසස්ස අලග්ගනත්ථං තිපුපට්ටකෙන වා කෙනචි බද්ධසිලෙසෙන වා පටිච්ඡාදෙතබ්බං. සො ච පත්තො අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බො, සුඛුමං වා ඡිද්දං කත්වා බන්ධිතබ්බො. සුද්ධෙහි පන මධුසිත්ථකලාඛාසජ්ජුලසාදීහි බන්ධිතුං න වට්ටති. ඵාණිතං ඣාපෙත්වා පාසාණචුණ්ණෙන බන්ධිතුං වට්ටති. මුඛවට්ටිසමීපෙ පන පත්තවෙධකෙන විජ්ඣියමානො කපාලස්ස බහලත්තා භිජ්ජති, තස්මා හෙට්ඨා විජ්ඣිතබ්බො. යස්ස පන ද්වෙ රාජියො එකායෙව වා චතුරඞ්ගුලා, තස්ස ද්වෙ බන්ධනානි දාතබ්බානි. යස්ස තිස්සො එකායෙව වා ඡළඞ්ගුලා, තස්ස තීණි. යස්ස චතස්සො එකායෙව වා අට්ඨඞ්ගුලා, තස්ස චත්තාරි. යස්ස පඤ්ච එකායෙව වා දසඞ්ගුලා, සො බද්ධොපි අබද්ධොපි අපත්තොයෙව, අඤ්ඤො විඤ්ඤාපෙතබ්බො. එස තාව මත්තිකාපත්තෙ විනිච්ඡයො.

අයොපත්තෙ පන සචෙපි පඤ්ච වා අතිරෙකානි වා ඡිද්දානි හොන්ති, තානි චෙ අයචුණ්ණෙන වා ආණියා වා ලොහමණ්ඩලකෙන වා බද්ධානි මට්ඨානි හොන්ති, ස්වෙව පත්තො පරිභුඤ්ජිතබ්බො, න අඤ්ඤො විඤ්ඤාපෙතබ්බො. අථ පන එකම්පි ඡිද්දං මහන්තං හොති, ලොහමණ්ඩලකෙන බද්ධම්පි මට්ඨං න හොති, පත්තෙ ආමිසං ලග්ගති, අකප්පියො හොති, අයං අපත්තො. අඤ්ඤො විඤ්ඤාපෙතබ්බො.

615. **ථෙරො වත්තබ්බොති** පත්තෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා ''අයං, භන්තෙ, පත්තො පමාණයුත්තො සුන්දරො ථෙරානුරූපො, තං ගණ්හථා''ති වත්තබ්බො. **යො න ගණ්හෙය්‍යාති** අනුකම්පාය න ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං. යො පන සන්තුට්ඨියා ''කිං මෙ අඤ්ඤෙන පත්තෙනා''ති න ගණ්හාති, තස්ස අනාපත්ති. **පත්තපරියන්තොති** එවං පරිවත්තෙත්වා පරියන්තෙ ඨිතපත්තො.

න අදෙසෙති මඤ්චපීඨඡත්තනාගදන්තකාදිකෙ අදෙසෙ, න නික්ඛිපිතබ්බො. යත්ථ පුරිමං සුන්දරං පත්තං ඨපෙති, තත්ථෙව ඨපෙතබ්බො. පත්තස්ස හි නික්ඛිපනදෙසො ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආධාරක''න්තිආදිනා නයෙන **ඛන්ධකෙ** වුත්තොයෙව.

න අභොගෙනාති යාගුරන්ධනරජනපචනාදිනා අපරිභොගෙන න පරිභුඤ්ජිතබ්බො. අන්තරාමග්ගෙ පන බ්‍යාධිම්හි උප්පන්නෙ අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ අසති මත්තිකාය ලිම්පෙත්වා යාගුං වා පචිතුං උදකං වා තාපෙතුං වට්ටති.

න විස්සජ්ජෙතබ්බොති අඤ්ඤස්ස න දාතබ්බො. සචෙ පන සද්ධිවිහාරිකො වා අන්තෙවාසිකො වා අඤ්ඤං වරපත්තං ඨපෙත්වා ''අයං මය්හං සාරුප්පො, අයං ථෙරස්සා''ති ගණ්හාති, වට්ටති. අඤ්ඤො වා තං ගහෙත්වා අත්තනො පත්තං දෙති, වට්ටති. ''මය්හමෙව පත්තං ආහරා''ති වත්තබ්බකිච්චං නත්ථි.

617. **පවාරිතානන්ති** එත්ථ සඞ්ඝවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ පඤ්චබන්ධනෙනෙව වට්ටති. පුග්ගලවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාපි වට්ටතීති **කුරුන්දියං** වුත්තං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ඡසමුට්ඨානං , කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

618. **තෙන සමයෙනාති** භෙසජ්ජසික්ඛාපදං. තත්ථ **අත්ථො, භන්තෙති** රාජා භික්ඛූ උය්‍යුත්තප්පයුත්තෙ ථෙරස්ස ලෙණත්ථාය පබ්භාරං සොධෙන්තෙ දිස්වා ආරාමිකං දාතුකාමො පුච්ඡි.

619-21. **පාටියෙක්කොති** විසුං එකො. **මාලාකිතෙති** කතමාලෙ මාලාධරෙ, කුසුමමාලාපටිමණ්ඩිතෙති අත්ථො. **තිණණ්ඩුපකන්ති** තිණචුම්බටකං. **පටිමුඤ්චීති** ඨපෙසි. **සා අහොසි සුවණ්ණමාලාති** දාරිකාය සීසෙ ඨපිතමත්තායෙව ථෙරස්ස අධිට්ඨානවසෙන සුවණ්ණපදුමමාලා අහොසි. තඤ්හි තිණණ්ඩුපකං සීසෙ ඨපිතමත්තමෙව ''සුවණ්ණමාලා හොතූ''ති ථෙරො අධිට්ඨාසි. දුතියම්පි ඛො…පෙ….. තෙනුපසඞ්කමීති දුතියදිවසෙයෙව උපසඞ්කමි.

සුවණ්ණන්ති අධිමුච්චීති “සොවණ්ණමයො හොතූ”ති අධිට්ඨාසි. **පඤ්චන්නං භෙසජ්ජානන්ති** සප්පිආදීනං. **බාහුලිකාති** පච්චයබාහුලිකතාය පටිපන්නා. **කොලම්බෙපි ඝටෙපීති**එත්ථ කොලම්බා නාම මහාමුඛචාටියො වුච්චන්ති. **ඔලීනවිලීනානීති** හෙට්ඨා ච උභතොපස්සෙසු ච ගළිතානි. **ඔකිණ්ණවිකිණ්ණාති** සප්පිආදීනං ගන්ධෙන භූමිං ඛනන්තෙහි ඔකිණ්ණා, භිත්තියො ඛනන්තෙහි උපරි සඤ්චරන්තෙහි ච විකිණ්ණා. **අන්තොකොට්ඨාගාරිකාති** අබ්භන්තරෙ සංවිහිතකොට්ඨාගාරා.

622. **පටිසායනීයානීති** පටිසායිතබ්බානි, පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති අත්ථො. **භෙසජ්ජානීති** භෙසජ්ජකිච්චං කරොන්තු වා මා වා, එවං ලද්ධවොහාරානි. **“ගොසප්පී”**තිආදීහි ලොකෙ පාකටං දස්සෙත්වා **“යෙසං මංසං කප්පතී”**ති ඉමිනා අඤ්ඤෙසම්පි මිගරොහිතසසාදීනං සප්පිං සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙසි. යෙසඤ්හි ඛීරං අත්ථි, සප්පිපි තෙසං අත්ථියෙව, තං පන සුලභං වා හොතු දුල්ලභං වා, අසම්මොහත්ථං වුත්තං. එවං නවනීතම්පි.

සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති සන්නිධිං කත්වා නිදහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බානි. කථං? පාළියා ආගතසප්පිආදීසු සප්පි තාව පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං තදහුපුරෙභත්තං සාමිසම්පි නිරාමිසම්පි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. සත්තාහාතික්කමෙ සචෙ එකභාජනෙ ඨපිතං, එකං නිස්සග්ගියං. සචෙ බහූසු වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියානි, පච්ඡාභත්තං පටිග්ගහිතං සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. පුරෙභත්තං වා පච්ඡාභත්තං වා උග්ගහිතකං කත්වා නික්ඛිත්තං අජ්ඣොහරිතුං න වට්ටති; අබ්භඤ්ජනාදීසු උපනෙතබ්බං. සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති, අනජ්ඣොහරණීයතං ආපන්නත්තා. “පටිසායනීයානී”ති හි වුත්තං. සචෙ අනුපසම්පන්නො පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතනවනීතෙන සප්පිං කත්වා දෙති, පුරෙභත්තං සාමිසං වට්ටති. සචෙ සයං කරොති, සත්තාහම්පි නිරාමිසමෙව වට්ටති. පච්ඡාභත්තං පටිග්ගහිතනවනීතෙන පන යෙන කෙනචි කතසප්පි සත්තාහම්පි නිරාමිසමෙව වට්ටති. උග්ගහිතකෙන කතෙ පුබ්බෙ වුත්තසුද්ධසප්පිනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතඛීරෙන වා දධිනා වා කතසප්පි අනුපසම්පන්නෙන කතං සාමිසම්පි තදහුපුරෙභත්තං වට්ටති. සයංකතං නිරාමිසමෙව වට්ටති . නවනීතං තාපෙන්තස්ස හි සාමංපාකො න හොති, සාමංපක්කෙන පන තෙන සද්ධිං ආමිසං න වට්ටති. පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය ච න වට්ටතියෙව. සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති, සවත්ථුකස්ස පටිග්ගහිතත්තා, “තානි පටිග්ගහෙත්වා”ති හි වුත්තං. පච්ඡාභත්තං පටිග්ගහිතෙහි කතං පන අබ්භඤ්ජනාදීසු උපනෙතබ්බං. පුරෙභත්තම්පි ච උග්ගහිතකෙහි කතං උභයෙසම්පි සත්තාහාතික්කමෙ අනාපත්ති. එසෙව නයො අකප්පියමංසසප්පිම්හි. අයං පන විසෙසො – යත්ථ පාළියං ආගතසප්පිනා නිස්සග්ගියං, තත්ථ ඉමිනා දුක්කටං. **අන්ධකට්ඨකථායං** කාරණපතිරූපකං වත්වා මනුස්සසප්පි ච නවනීතඤ්ච පටික්ඛිත්තං, තං දුප්පටික්ඛිත්තං, සබ්බඅට්ඨකථාසු අනුඤ්ඤාතත්තා. පරතො චස්ස විනිච්ඡයොපි ආගච්ඡිස්සති.

පාළියං ආගතං නවනීතම්පි පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං තදහුපුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය නිරාමිසමෙව. සත්තාහාතික්කමෙ නානාභාජනෙසු ඨපිතෙ භාජනගණනාය එකභාජනෙපි අමිස්සෙත්වා පිණ්ඩපිණ්ඩවසෙන ඨපිතෙ පිණ්ඩගණනාය නිස්සග්ගියානි. පච්ඡාභත්තං පටිග්ගහිතං සප්පිනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. එත්ථ පන දධිගුළිකායොපි තක්කබින්දූනිපි හොන්ති, තස්මා තං ධොතං වට්ටතීති **උපඩ්ඪත්ථෙරා** ආහංසු. **මහාසීවත්ථෙරො** පන “භගවතා අනුඤ්ඤාතකාලතො පට්ඨාය තක්කතො උද්ධටමත්තමෙව ඛාදිංසූ”ති ආහ. තස්මා නවනීතං පරිභුඤ්ජන්තෙන ධොවිත්වා දධිතක්කමක්ඛිකාකිපිල්ලිකාදීනි අපනෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. පචිත්වා සප්පිං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුකාමෙන අධොතම්පි පචිතුං වට්ටති. යං තත්ථ දධිගතං වා තක්කගතං වා තං ඛයං ගමිස්සති, එත්තාවතා හි සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න හොතීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. ආමිසෙන සද්ධිං පක්කත්තා පන තස්මිම්පි කුක්කුච්චායන්ති කුක්කුච්චකා. ඉදානි උග්ගහෙත්වා ඨපිතනවනීතෙ ච පුරෙභත්තං ඛීරදධීනි පටිග්ගහෙත්වා කතනවනීතෙ ච පච්ඡාභත්තං තානි පටිග්ගහෙත්වා කතනවනීතෙ ච උග්ගහිතෙහි කතනවවීතෙ ච අකප්පියමංසනවනීතෙ ච සබ්බො ආපත්තානාපත්තිපරිභොගාපරිභොගනයො සප්පිම්හි වුත්තක්කමෙනෙව ගහෙතබ්බො.

තෙලභික්ඛාය පවිට්ඨානං පන භික්ඛූනං තත්ථෙව සප්පිම්පි නවනීතම්පි පක්කතෙලම්පි අපක්කතෙලම්පි ආකිරන්ති, තත්ථ තක්කදධිබින්දූනිපි භත්තසිත්ථානිපි තණ්ඩුලකණාපි මක්ඛිකාදයොපි හොන්ති. ආදිච්චපාකං කත්වා පරිස්සාවෙත්වා ගහිතං සත්තාහකාලිකං හොති, පටිග්ගහෙත්වා ඨපිතභෙසජ්ජෙහි සද්ධිං පචිත්වා නත්ථුපානම්පි කාතුං වට්ටති. සචෙ වද්දලිසමයෙ ලජ්ජී සාමණෙරො යථා තත්ථ පතිතතණ්ඩුලකණාදයො න පච්චන්ති, එවං සාමිසපාකං මොචෙන්තො අග්ගිම්හි විලීයාපෙත්වා පරිස්සාවෙත්වා පුන පචිත්වා දෙති, පුරිමනයෙනෙව සත්තාහං වට්ටති.

තෙලෙසු තිලතෙලං තාව පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය නිරාමිසමෙව. සත්තාහාතික්කමෙ පනස්ස භාජනගණනාය නිස්සග්ගියභාවො වෙදිතබ්බො. පච්ඡාභත්තං පටිග්ගහිතං සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. උග්ගහිතකං කත්වා නික්ඛිත්තං අජ්ඣොහරිතුං න වට්ටති, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. පුරෙභත්තං තිලෙ පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය අනජ්ඣොහරණීයං හොති, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. පච්ඡාභත්තං තිලෙ පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලං අනජ්ඣොහරණීයමෙව, සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං. පුරෙභත්තං වා පච්ඡාභත්තං වා උග්ගහිතකතිලෙහි කතතෙලෙපි එසෙව නයො.

පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතකතිලෙ භජ්ජිත්වා වා තිලපිට්ඨං වා සෙදෙත්වා උණ්හොදකෙන වා තෙමෙත්වා කතතෙලං සචෙ අනුපසම්පන්නෙන කතං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති. අත්තනා කතතෙලං පන නිබ්බට්ටිතත්තා පුරෙභත්තං නිරාමිසමෙව වට්ටති. සාමංපක්කත්තා සාමිසං න වට්ටති, සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා පන පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය උභයම්පි අනජ්ඣොහරණීයං, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. යදි පන අප්පං උණ්හොදකං හොති අබ්භුක්කිරණමත්තං, අබ්බොහාරිකං හොති, සාමපාකගණනං න ගච්ඡති. සාසපතෙලාදීසුපි අවත්ථුකපටිග්ගහිතෙසු අවත්ථුකතිලතෙලෙ වුත්තසදිසොව විනිච්ඡයො.

සචෙ පන පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතානං සාසපාදීනං චුණ්ණෙහි ආදිච්චපාකෙන සක්කා තෙලං කාතුං, තං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය නිරාමිසමෙව, සත්තාහාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං. යස්මා පන සාසපමධුකචුණ්ණාදීනි සෙදෙත්වා එරණ්ඩකට්ඨීනි ච භජ්ජිත්වා එව තෙලං කරොන්ති, තස්මා තෙසං තෙලං අනුපසම්පන්නෙහි කතං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති. වත්ථූනං යාවජීවිකත්තා පන සවත්ථුකපටිග්ගහණෙ දොසො නත්ථීති. අත්තනා කතං සත්තාහං නිරාමිසපරිභොගෙනෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බං. උග්ගහිතකෙහි කතං අනජ්ඣොහරණීයං බාහිරපරිභොගෙ වට්ටති, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති.

තෙලකරණත්ථාය සාසපමධුකඑරණ්ඩකට්ඨීනි වා පටිග්ගහෙත්වා කතං තෙලං සත්තාහකාලිකං. දුතියදිවසෙ කතං ඡාහං වට්ටති. තතියදිවසෙ කතං පඤ්චාහං වට්ටති. චතුත්ථ-පඤ්චම-ඡට්ඨසත්තාමදිවසෙ කතං තදහෙව වට්ටති. සචෙ යාව අරුණස්ස උග්ගමනා තිට්ඨති, නිස්සග්ගියං. අට්ඨමෙ දිවසෙ කතං අනජ්ඣොහරණීයං. අනිස්සග්ගියත්තා පන බාහිරපරිභොගෙ වට්ටති. සචෙපි න කරොති, තෙලත්ථාය ගහිතසාසපාදීනං සත්තාහාතික්කමනෙ දුක්කටමෙව. පාළියං පන අනාගතානි අඤ්ඤානිපි නාළිකෙරනිම්බකොසම්බකකරමන්දඅතසීආදීනං තෙලානි අත්ථි, තානි පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං අතික්කාමයතො දුක්කටං හොති. අයමෙතෙසු විසෙසො. සෙසං යාවකාලිකවත්ථුං යාවජීවිකවත්ථුඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා සාමංපාකසවත්ථුකපුරෙභත්තපච්ඡාභත්තපටිග්ගහිතඋග්ගහිතකවත්ථුවිධානං සබ්බං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

623. **වසාතෙලන්ති** ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානි, අච්ඡවසං, මච්ඡවසං, සුසුකාවසං, සූකරවසං, ගද්‍රභවස''න්ති (මහාව. 262) එවං අනුඤ්ඤාතවසානං තෙලං. එත්ථ ච ''අච්ඡවස''න්ති වචනෙන ඨපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං අකප්පියමංසාන වසා අනුඤ්ඤාතා. මච්ඡග්ගහණෙන ච සුසුකාපි ගහිතා හොන්ති, වාළමච්ඡත්තා පන විසුං වුත්තං. මච්ඡාදිග්ගහණෙන චෙත්ථ සබ්බෙසම්පි කප්පියමංසානං වසා අනුඤ්ඤාතා. මංසෙසු හි දසමනුස්ස-හත්ථි-අස්ස-සුනඛ-අහි-සීහ-බ්‍යග්ඝ-දීපි-අච්ඡ-තරච්ඡානං මංසානි අකප්පියානි. වසාසු එකා මනුස්සවසාව. ඛීරාදීසු අකප්පියං නාම නත්ථි.

අනුපසම්පන්නෙහි කතනිබ්බට්ටිතවසාතෙලං පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති. පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. යං පන තත්ථ සුඛුමරජසදිසං මංසං වා න්හාරු වා අට්ඨි වා ලොහිතං වා හොති, තං අබ්බොහාරිකං. සචෙ පන වසං පටිග්ගහෙත්වා සයං කරොති, පුරෙභත්තං පටිග්ගහෙත්වා පචිත්වා පරිස්සාවෙත්වා සත්තාහං නිරාමිසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං . නිරාමිසපරිභොගඤ්හි සන්ධාය ඉදං වුත්තං – ''කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු''න්ති (මහාව. 262). තත්‍රාපි අබ්බොහාරිකං අබ්බොහාරිකමෙව. පච්ඡාභත්තං පන පටිග්ගහිතුං වා කාතුං වා න වට්ටතියෙව. වුත්තඤ්හෙතං –

> ''විකාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්කටානං. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්වින්නං දුක්කටානං. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. කාලෙ චෙ, භික්ඛවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං, තං චෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, අනාපත්තී''ති.

උපතිස්සත්ථෙරං පන අන්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු – ''භන්තෙ, සප්පිනවනීතවසානි එකතො පචිත්වා නිබ්බට්ටිතානි වට්ටන්ති, න වට්ටන්තී''ති? ''න වට්ටන්ති, ආවුසො''ති. ථෙරො කිරෙත්ථ පක්කතෙලකසටෙ විය කුක්කුච්චායති. තතො නං උත්තරි පුච්ඡිංසු – ''භන්තෙ, නවනීතෙ දධිගුළිකා වා තක්කබින්දු වා හොති, එතං වට්ටතී''ති? ''එතම්පි, ආවුසො, න වට්ටතී''ති. තතො නං ආහංසු – ''භන්තෙ, එකතො පචිත්වා සංසට්ඨානි තෙජවන්තානි හොන්ති, රොගං නිග්ගණ්හන්තී''ති? ''සාධාවුසො''ති ථෙරො සම්පටිච්ඡි.

මහාසුමත්ථෙරො පනාහ – ''කප්පියමංසවසා සාමිසපරිභොගෙ වට්ටති, ඉතරා නිරාමිසපරිභොගෙ වට්ටතී''ති. **මහාපදුමත්ථෙරො** පන ''ඉදං කි''න්ති පටික්ඛිපිත්වා ''නනු වාතාබාධිකා භික්ඛූ පඤ්චමූලකසාවයාගුයං අච්ඡසූකරතෙලාදීනි පක්ඛිපිත්වා යාගුං පිවන්ති, සා තෙජුස්සදත්තා රොගං නිග්ගණ්හාතී''ති වත්වා ''වට්ටතී''ති ආහ.

මධු නාම මක්ඛිකාමධූති මධුකරීහි නාම මධුමක්ඛිකාහි ඛුද්දකමක්ඛිකාහි භමරමක්ඛිකාහි ච කතං මධු. තං පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙභත්තං සාමිසපරිභොගම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසපරිභොගමෙව වට්ටති. සත්තාහාතික්කමෙ සචෙ සිලෙසසදිසං මහාමධුං ඛණ්ඩං ඛණ්ඩං කත්වා ඨපිතං, ඉතරං වා නානාභාජනෙසු, වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියානි. සචෙ එකමෙව ඛණ්ඩං, එකභාජනෙ වා ඉතරං එකමෙව

නිස්සග්ගියං. උග්ගහිතකං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අරුමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං. මධුපටලං වා මධුසිත්ථකං වා සචෙ මධුනා අමක්ඛිතං පරිසුද්ධං, යාවජීවිකං. මධුමක්ඛිතං පන මධුගතිකමෙව. චීරිකා නාම සපක්ඛා දීඝමක්ඛිකා, තුම්බලනාමිකා ච අට්ඨිපක්ඛා කාළමහාභමරා හොන්ති, තෙසං ආසයෙසු නියාසසදිසං මධු හොති, තං යාවජීවිකං.

ඵාණිතං නාම උච්ඡුම්හා නිබ්බත්තන්ති උච්ඡුරසං උපාදාය අපක්කා වා අවත්ථුකපක්කා වා සබ්බාපි අවත්ථුකා උච්ඡුවිකති ඵාණිතන්ති වෙදිතබ්බා. තං ඵාණිතං පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. සත්තාහාතික්කමෙ වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියං. බහූ පිණ්ඩා චුණ්ණෙත්වා එකභාජනෙ පක්ඛිත්තා හොන්ති ඝනසන්නිවෙසා, එකමෙව නිස්සග්ගියං. උග්ගහිතකං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, සරධූපනාදීසු උපනෙතබ්බං. පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතෙන අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙන කතඵාණිතං සචෙ අනුපසම්පන්නෙන කතං, සාමිසම්පි වට්ටති. සයංකතං නිරාමිසමෙව වට්ටති. පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය පන සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා අනජ්ඣොහරණීයං, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. පච්ඡාභත්තං අපරිස්සාවිතපටිග්ගහිතෙන කතම්පි අනජ්ඣොහරණීයමෙව, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. එස නයො උච්ඡුං පටිග්ගහෙත්වා කතඵාණිතෙපි. පුරෙභත්තං පන පරිස්සාවිතපටිග්ගහිතකෙන කතං සචෙ අනුපසම්පන්නෙන කතං පුරෙභත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව. සයංකතං පුරෙභත්තම්පි නිරාමිසමෙව. පච්ඡාභත්තං පරිස්සාවිතපටිග්ගහිතෙන කතං පන නිරාමිසමෙව සත්තාහං වට්ටති. උග්ගහිතකකතං වුත්තනයමෙව. ‘‘ඣාමඋච්ඡුඵාණිතං වා කොට්ටිතඋච්ඡුඵාණිතං වා පුරෙභත්තමෙව වට්ටතී’’ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං.

මහාපච්චරියං පන ‘‘එතං සවත්ථුකපක්කං වට්ටති, නො වට්ටතී’’ති පුච්ඡං කත්වා ‘‘උච්ඡුඵාණිතං පච්ඡාභත්තං නොවට්ටනකං නාම නත්ථී’’ති වුත්තං, තං යුත්තං. සීතුදකෙන කතං මධුකපුප්ඵඵාණිතං පුරෙභත්තං සාමිසං වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව. සත්තාහාතික්කමෙ වත්ථුගණනාය දුක්කටං. ඛීරං පක්ඛිපිත්වා කතං මධුකඵාණිතං යාවකාලිකං. ඛණ්ඩසක්ඛරං පන ඛීරජල්ලිකං අපනෙත්වා සොධෙන්ති, තස්මා වට්ටති. මධුකපුප්ඵං පන පුරෙභත්තං අල්ලං වට්ටති, භජ්ජිතම්පි වට්ටති. භජ්ජිත්වා තිලාදීහි මිස්සං වා අමිස්සං වා කත්වා කොට්ටිතම්පි වට්ටති. යදි පන තං ගහෙත්වා මෙරයත්ථාය යොජෙන්ති, යොජිතං බීජතො පට්ඨාය න වට්ටති. කදලී-ඛජ්ජූරී-අම්බ-ලබුජ-පනස-චිඤ්චාදීනං සබ්බෙසං යාවකාලිකඵලානං ඵාණිතං යාවකාලිකමෙව. මරිචපක්කෙහි ඵාණිතං කරොන්ති, තං යාවජීවිකං.

තානි පටිග්ගහෙත්වාති සචෙපි සබ්බානිපි පටිග්ගහෙත්වා එක සටෙ අවිනිබ්භොගානි කත්වා නික්ඛිපති , සත්තාහාතික්කමෙ එකමෙව නිස්සග්ගියං. විනිභුත්තෙසු පඤ්ච නිස්සග්ගියානි. සත්තාහං පන අනතික්කාමෙත්වා ගිලානෙනපි අගිලානෙනපි වුත්තනයෙනෙව යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. සත්තවිධඤ්හි **ඔදිස්සං නාම** – බ්‍යාධිඔදිස්සං, පුග්ගලොදිස්සං, කාලොදිස්සං, සමයොදිස්සං, දෙසොදිස්සං, වසොදිස්සං, භෙසජ්ජොදිස්සන්ති.

තත්ථ **බ්‍යාධිඔදිස්සං** නාම – ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අමනුස්සිකාබාධෙ ආමකමංසං ආමකලොහිත’’න්ති (මහාව. 264) එවං බ්‍යාධිං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතං, තං තෙනෙව ආබාධෙන ආබාධිකස්ස වට්ටති, න අඤ්ඤස්ස. තඤ්ච ඛො කාලෙපි විකාලෙපි කප්පියම්පි අකප්පියම්පි වට්ටතියෙව.

පුග්ගලොදිස්සං නාම – ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රොමන්ථකස්ස රොමන්ථනං. න ච, භික්ඛවෙ, බහිමුඛද්වාරං නීහරිත්වා අජ්ඣොහරිතබ්බ’’න්ති (චූළව. 273) එවං පුග්ගලං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතං, තං තස්සෙව වට්ටති, න අඤ්ඤස්ස.

කාලොදිස්සං නාම – ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චත්තාරි මහාවිකටානි දාතුං – ගූථං, මුත්තං, ඡාරිකං, මත්තික’’න්ති (මහාව. 268) එවං අහිනා දට්ඨකාලං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතං, තං තස්මිංයෙව කාලෙ අප්පටිග්ගහිතකම්පි වට්ටති, න අඤ්ඤස්මිං.

සමයොදිස්සං නාම – ‘‘ගණභොජනෙ අඤ්ඤත්‍ර සමයා’’තිආදිනා (පාචි. 217) නයෙන තං තං සමයං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතා අනාපත්තියො, තා තස්මිං තස්මිංයෙව සමයෙ අනාපත්තියො හොන්ති, න අඤ්ඤදා.

දෙසොදිස්සං නාම – ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එවරූපෙසු පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පද’’න්ති (මහාව. 259) එවං පච්චන්තදෙසෙ උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතානි උපසම්පදාදීනි, තානි තත්ථෙව වට්ටන්ති, න මජ්ඣිමදෙසෙ.

වසොදිස්සං නාම – ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානී’’ති (මහාව. 262) එවං වසානාමෙන අනුඤ්ඤාතං , තං ඨපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං කප්පියාකප්පියවසානං තෙලං තංතදත්ථිකානං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

භෙසජ්ජොදිස්සං නාම – ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්ච භෙසජ්ජානී’’ති (මහාව. 260-261) එවං භෙසජ්ජනාමෙන අනුඤ්ඤාතානි ආහාරත්ථං ඵරිතුං සමත්ථානි සප්පිනවනීතතෙලමධුඵාණිතන්ති. තානි පටිග්ගහෙත්වා තදහුපුරෙභත්තං

යථාසුඛං පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සති පච්චයෙ වුත්තනයෙනෙව සත්තාහං පරිභුඤ්ජිතබ්බානි.

624. **සත්තාහාතික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය**න්ති සචෙපි සාසපමත්තං හොති සකිං වා අඞ්ගුලියා ගහෙත්වා ජිව්හාය සායනමත්තං නිස්සජ්ජිතබ්බමෙව, පාචිත්තියඤ්ච දෙසෙතබ්බං.

න කායිකෙන පරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති කායො වා කායෙ අරු වා න මක්ඛෙතබ්බං. තෙහි මක්ඛිතානි කාසාවකත්තරයට්ඨිඋපාහනපාදකඨලිකමඤ්චපීඨාදීනිපි අපරිභොගානි. ‘‘ද්වාරවාතපානකවාටෙසුපි හත්ථෙන ගහණට්ඨානං න මක්ඛෙතබ්බ’’න්ති **මහාපච්චරියං** වුත්තං. ‘‘කසාවෙ පන පක්ඛිපිත්වා ද්වාරවාතපානකවාටානි මක්ඛෙතබ්බානී’’ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං.

අනාපත්ති අන්තොසත්තාහං අධිට්ඨෙතීති සත්තාහබ්භන්තරෙ සප්පිඤ්ච තෙලඤ්ච වසඤ්ච මුද්ධනිතෙලං වා අබ්භඤ්ජනං වා මධුං අරුමක්ඛනං ඵාණිතං සරධූපනං අධිට්ඨෙති, අනාපත්ති. සචෙ අධිට්ඨිතතෙලං අනධිට්ඨිතතෙලභාජනෙ ආකිරිතුකාමො හොති, භාජනෙ චෙ සුඛුමං ඡිද්දං පවිට්ඨං පවිට්ඨං තෙලං පුරාණතෙලෙන අජ්ඣොත්ථරීයති, පුන අධිට්ඨාතබ්බං. අථ මහාමුඛං හොති, සහසාව බහුතෙලං පවිසිත්වා පුරාණතෙලං අජ්ඣොත්ථරති, පුන අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි. අධිට්ඨිතගතිකමෙව හි තං හොති, එතෙන නයෙන අධිට්ඨිතතෙලභාජනෙ අනධිට්ඨිතතෙලාකිරණම්පි වෙදිතබ්බං.

625. **විස්සජ්ජෙතීති** එත්ථ සචෙ ද්වින්නං සන්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං අවිභත්තං හොති, සත්තාහාතික්කමෙ ද්වින්නම්පි අනාපත්ති, පරිභුඤ්ජිතුං පන න වට්ටති. සචෙ යෙන පටිග්ගහිතං, සො ඉතරං භණති – ‘‘ආවුසො, ඉමං තෙලං සත්තාහමත්තං පරිභුඤ්ජ ත්ව’’න්ති. සො ච පරිභොගං න කරොති, කස්ස ආපත්ති? න කස්සචිපි ආපත්ති . කස්මා? යෙන පටිග්ගහිතං තෙන විස්සජ්ජිතත්තා, ඉතරස්ස අප්පටිග්ගහිතත්තා.

විනස්සතීති අපරිභොගං හොති. **චත්තෙනාති**ආදීසු යෙන චිත්තෙන භෙසජ්ජං චත්තඤ්ච වන්තඤ්ච මුත්තඤ්ච හොති, තං චිත්තං චත්තං වන්තං මුත්තන්ති වුච්චති. තෙන චිත්තෙන පුග්ගලො අනපෙක්ඛොති වුච්චත්ති, එවං අනපෙක්ඛො සාමණෙරස්ස දත්වාති අත්ථො. ඉදං කස්මා වුත්තං? ‘‘එවං අන්තොසත්තාහෙ දත්වා පච්ඡා ලභිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිදස්සනත්ථ’’න්ති **මහාසුමත්ථෙරො** ආහ. **මහාපදුමත්ථෙරො** පනාහ – ‘‘නයිදං යාචිතබ්බං, අන්තොසත්තාහෙ දින්නස්ස හි පුන පරිභොගෙ ආපත්තියෙව නත්ථි. සත්තාහාතික්කන්තස්ස පන පරිභොගෙ අනාපත්තිදස්සනත්ථමිදං වුත්ත’’න්ති. තස්මා එවං දින්නං භෙසජ්ජං සචෙ සාමණෙරො අභිසඞ්ඛරිත්වා වා අනභිසඞ්ඛරිත්වා වා තස්ස භික්ඛුනො නත්ථුකම්මත්ථං දදෙය්‍ය, ගහෙත්වා නත්ථුකම්මං කාතබ්බං. සචෙ බාලො හොති, දාතුං න ජානාති, අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා වත්තබ්බො – ‘‘අත්ථි තෙ, සාමණෙර, තෙල’’න්ති ‘‘ආම, භන්තෙ, අත්ථී’’ති. ‘‘ආහර, ථෙරස්ස භෙසජ්ජං කරිස්සාමා’’ති. එවම්පි වට්ටති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

කඨිනසමුට්ඨානං, අකිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං,

තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

626. **තෙන සමයෙනාති** වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදං. තත්ථ **වස්සිකසාටිකා අනුඤ්ඤාතාති** චීවරක්ඛන්ධකෙ විසාඛාවත්ථුස්මිං (මහාව. 349 ආදයො) අනුඤ්ඤාතා. **පටිකච්චෙවාති** පුරෙයෙව.

627. **මාසො සෙසො ගිම්හානන්ති** චතුන්නං ගිම්හමාසානං එකො පච්ඡිමමාසො සෙසො. **කත්වාති** සිබ්බනරජනකප්පපරියොසානෙන නිට්ඨපෙත්වා. කරොන්තෙන ච එකමෙව කත්වා සමයෙ අධිට්ඨාතබ්බං, ද්වෙ අධිට්ඨාතුං න වට්ටන්ති.

අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙති ගිම්හානනාමකෙ අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ.

අතිරෙකද්ධමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙ කත්වා නිවාසෙතීති එත්ථ පන යත්වා වස්සිකසාටිකාය පරියෙසනක්ඛෙත්තං කරණක්ඛෙත්තං නිවාසනක්ඛෙත්තං අධිට්ඨානක්ඛෙත්තන්ති චතුබ්බිධං ඛෙත්තං, කුච්ඡිසමයො පිට්ඨිසමයොති දුවිධො සමයො, පිට්ඨිසමයචතුක්කං කුච්ඡිසමයචතුක්කන්ති ද්වෙ චතුක්කානි ච වෙදිතබ්බානි.

තත්ථ ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව කාළපක්ඛුපොසථා, අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනක්ඛෙත්තඤ්චෙව කරණක්ඛෙත්තඤ්ච. එතස්මිඤ්හි අන්තරෙ වස්සිකසාටිකං අලද්ධං පරියෙසිතුං ලද්ධං කාතුඤ්ච වට්ටති, නිවාසෙතුං අධිට්ඨාතුඤ්ච න වට්ටති. කාළපක්ඛුපොසථස්ස පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව

ආසාළ්හීපුණ්ණමා, අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනකරණනිවාසනානං තිණ්ණම්පි ඛෙත්තං. එතස්මිඤ්හි අන්තරෙ පරියෙසිතුං කාතුං නිවාසෙතුඤ්ච වට්ටති, අධිට්ඨාතුංයෙව න වට්ටති. ආසාළ්හීපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව කත්තිකපුණ්ණමා, ඉමෙ චත්තාරො මාසා පරියෙසනකරණනිවාසනාධිට්ඨානානං චතුන්නං ඛෙත්තං. එතස්මිඤ්හි අන්තරෙ අලද්ධං පරියෙසිතුං ලද්ධං කාතුං නිවාසෙතුං අධිට්ඨාතුඤ්ච වට්ටති. ඉදං තාව චතුබ්බිධං ඛෙත්තං වෙදිතබ්බං.

කත්තිකපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමා, ඉමෙ සත්ත මාසා පිට්ඨිසමයො නාම. එතස්මිඤ්හි අන්තරෙ ''කාලො වස්සිකසාටිකායා''තිආදිනා නයෙන සතුප්පාදං කත්වා අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානතො වස්සිකසාටිකචීවරං නිප්ඵාදෙන්තස්ස ඉමිනා සික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. ''දෙථ මෙ වස්සිකසාටිකචීවර''න්තිආදිනා නයෙන විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්ඵාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. වුත්තනයෙනෙව සතුප්පාදං කත්වා ඤාතකපවාරිතට්ඨානතො නිප්ඵාදෙන්තස්ස ඉමිනාව සික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං . විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්ඵාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති. වුත්තඤ්හෙතං **පරිවාරෙ** –

> ''මාතරං චීවරං යාචෙ, නො ච සඞ්ඝෙ පරිණතං;
> කෙනස්ස හොති ආපත්ති, අනාපත්ති ච ඤාතකෙ;
> පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා''ති. (පරි. 481);

අයඤ්හි පඤ්හො ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තොති. එවං පිට්ඨිසමයචතුක්කං වෙදිතබ්බං.

ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව කත්තිකපුණ්ණමා, ඉමෙ පඤ්ච මාසා කුච්ඡිසමයො නාම. එතස්මිඤ්හි අන්තරෙ වුත්තනයෙන සතුප්පාදං කත්වා අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානතො වස්සිකසාටිකචීවරං නිප්ඵාදෙන්තස්ස වත්තභෙදෙ දුක්කටං. යෙ මනුස්සා පුබ්බෙපි වස්සිකසාටිකචීවරං දෙන්ති, ඉමෙ පන සචෙපි අත්තනො අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතා හොන්ති, වත්තභෙදො නත්ථි, තෙසු සතුප්පාදකරණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා. විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්ඵාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. ඉදං පන පකතියා වස්සිකසාටිකදායකෙසුපි හොතියෙව. වුත්තනයෙනෙව සතුප්පාදං කත්වා ඤාතකපවාරිතට්ඨානතො නිප්ඵාදෙන්තස්ස ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති. විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්ඵාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති. **''න වත්තබ්බා දෙථ මෙ''**ති ඉදඤ්හි පරියෙසනකාලෙ අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙයෙව සන්ධාය වුත්තං. එවං කුච්ඡිසමයචතුක්කං වෙදිතබ්බං.

නග්ගො කායං ඔවස්සාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සාති එත්ථ උදකඵුසිතගණනාය අකත්වා න්හානපරියොසානවසෙන පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටෙන කාරෙතබ්බො. සො ච ඛො විවටඞ්ගණෙ ආකාසතො පතිතඋදකෙනෙව න්හායන්තො. න්හානකොට්ඨකවාපිආදීසු සටෙහි ආසිත්තඋදකෙන වා න්හායන්තස්ස අනාපත්ති.

වස්සං උක්කඩ්ඪීයතීති එත්ථ සචෙ කතපරියෙසිතාය වස්සිකසාටිකාය ගිම්හානං පච්ඡිම මාසං ඛෙපෙත්වා පුන වස්සානස්ස පඨමමාසං උක්කඩ්ඪිත්වා ගිම්හානං පච්ඡිමමාසමෙව කරොන්ති, වස්සිකසාටිකා ධොවිත්වා නික්ඛිපිතබ්බා. අනධිට්ඨිතා අවිකප්පිතා ද්වෙ මාසෙ පරිහාරං ලභති, වස්සූපනායිකදිවසෙ අධිට්ඨාතබ්බා. සචෙ සතිසම්මොසෙන වා අප්පහොනකභාවෙන වා අකතා හොති, තෙ ච ද්වෙ මාසෙ වස්සානස්ස ච චාතුමාසන්ති ඡ මාසෙ පරිහාරං ලභති. සචෙ පන කත්තිකමාසෙ කඨිනං අත්ථරීයති, අපරෙපි චත්තාරො මාසෙ ලභති, එවං දස මාසා හොන්ති. තතො පරම්පි සතියා පච්චාසාය මූලචීවරං කත්වා ඨපෙන්තස්ස එකමාසන්ති එවං එකාදස මාසෙ පරිහාරං ලභති. සචෙ පන එකාහද්වීහාදිවසෙන යාව දසාහානාගතාය වස්සූපනායිකාය අන්තොවස්සෙ වා ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච, කදා අධිට්ඨාතබ්බාති එතං **අට්ඨකථාසු** න විචාරිතං. ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය අන්තොදසාහෙ නිට්ඨිතා පන තස්මිංයෙව අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බා. දසාහාතික්කමෙ නිට්ඨිතා තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බා. දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කමෙතබ්බාති අයං නො අත්තනොමති. කස්මා? ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං; වස්සිකසාටිකං වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු''න්ති (මහාව. 358) හි වුත්තං. තස්මා වස්සූපනායිකතො පුබ්බෙ දසාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. ''දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ''න්ති (පාරා. 462) ච වුත්තං. තස්මා එකාහද්වීහාදිවසෙන යාව දසාහානාගතාය වස්සූපනායිකාය අන්තොවස්සෙ වා ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච වුත්තනයෙනෙව අන්තොදසාහෙ වා තදහු වා අධිට්ඨාතබ්බා, දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කමෙතබ්බා.

තත්ථ සියා ''වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතු''න්ති වචනතො ''චාතුමාසබ්භන්තරෙ යදා වා තදා වා අධිට්ඨාතුං වට්ටතී''ති. යදි එවං, ''කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදිං යාව ආබාධා අධිට්ඨාතු''න්ති වුත්තං සාපි, ච දසාහං අතික්කාමෙතබ්බා සියා. එවඤ්ච සති ''දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ''න්ති ඉදං විරුජ්ඣති. තස්මා යථාවුත්තමෙව ගහෙතබ්බං, අඤ්ඤං වා අචලං කාරණං ලභිත්වා ඡඩ්ඩෙතබ්බං. අපිච **කුරුන්දියම්පි** නිස්සග්ගියාවසානෙ වුත්තං – ''කදා අධිට්ඨාතබ්බා? ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය අන්තොදසාහෙ නිට්ඨිතා පන තස්මිංයෙව අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බා. යදි නප්පහොති යාව කත්තිකපුණ්ණමා පරිහාරං ලභති''ති.

630. **අච්ඡින්නචීවරස්සාති** එතං වස්සිකසාටිකමෙව සන්ධාය වුත්තං. තෙසඤ්හි නග්ගානං කායොවස්සාපනෙ අනාපත්ති. එත්ථ ච මහග්ඝවස්සිකසාටිකං නිවාසෙත්වා න්හායන්තස්ස චොරුපද්දවො **ආපදා** නාම. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

ඡසමුට්ඨානං , කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරඅච්ඡින්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා

631. **තෙන සමයෙනාති** චීවරඅච්ඡින්දනසික්ඛාපදං. තත්ථ **යම්පි ත්යාහන්ති** යම්පි තෙ අහං. සො කිර ''මම පත්තචීවරඋපාහනපච්චත්ථරණානි වහන්තො මයා සද්ධිං චාරිකං පක්කමිස්සතී''ති අදාසි. තෙනෙවමාහ. **අච්ඡින්දීති** බලක්කාරෙන අග්ගහෙසි, සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පනස්ස පාරාජිකං නත්ථි, කිලමෙත්වා ගහිතත්තා ආපත්ති පඤ්ඤත්තා.

633. **සයං අච්ඡින්දති නිස්සග්ගියං පාචිත්තියන්ති** එකං චීවරං එකාබද්ධානි ච බහූනි අච්ඡින්දතො එකා ආපත්ති. එකතො අබද්ධානි විසුං විසුං ඨිතානි ච බහූනි අච්ඡින්දතො ''සඞ්ඝාටිං ආහර, උත්තරාසඞ්ගං ආහරා''ති එවං ආහරාපයතො ච වත්ථුගණනාය ආපත්තියො. ''මයා දින්නානි සබ්බානි ආහරා''ති වදතොපි එකවචනෙනෙව සම්බහුලා ආපත්තියො.

අඤ්ඤං ආණාපෙති ආපත්ති දුක්කටස්සාති ''චීවරං ගණ්හා''ති ආණාපෙති, එකං දුක්කටං. ආණත්තො බහූනි ගණ්හාති, එකං පාචිත්තියං ''සඞ්ඝාටිං ගණ්හ, උත්තරාසඞ්ගං ගණ්හා''ති වදතො වාචාය වාචාය දුක්කටං. ''මයා දින්නානි සබ්බානි ගණ්හා''ති වදතො එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියො.

634. **අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති** විකප්පනුපගපච්ඡිමචීවරං ඨපෙත්වා යං කිඤ්චි අන්තමසො සූචිම්පි. වෙඨෙත්වා ඨපිතසූචීසුපි වත්ථුගණනාය දුක්කටානි. සිථිලවෙඨිතාසු එවං. ගාළ්හං කත්වා බද්ධාසු පන එකමෙව දුක්කටන්ති **මහාපච්චරියං** වුත්තං. සූචිඝරෙ පක්ඛිත්තාසුපි එසෙව නයො. ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා සිථිලබද්ධ ගාළ්හබද්ධෙසු තිකටුකාදීසු භෙසජ්ජෙසුපි එසෙව නයො.

635. **සො වා දෙතීති** ''භන්තෙ, තුම්හාකංයෙව ඉදං සාරුප්ප''න්ති එවං වා දෙති, අථ වා පන ''ආවුසො, මයං තුය්හං 'වත්තපටිපත්තිං කරිස්සති, අම්හාකං සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හිස්සති, ධම්මං පරියාපුණිස්සතී'ති චීවරං අදම්හ, සො දානි ත්වං න වත්තං කරොසි, න උපජ්ඣං ගණ්හාසි, න ධම්මං පරියාපුණාසී''ති එවමාදීනි වුත්තො ''භන්තෙ, චීවරත්ථාය මඤ්ඤෙ භණථ, ඉදං වො චීවර''න්ති දෙති, එවම්පි සො වා දෙති. දිසාපක්කන්තං වා පන දහරං ''නිවත්තෙථ න''න්ති භණති, සො න නිවත්තති. චීවරං ගහෙත්වා රුන්ධථාති, එවං චෙ නිවත්තති, සාධු. සචෙ ''පත්තචීවරත්ථාය මඤ්ඤෙ තුම්හෙ භණථ, ගණ්හථ න''න්ති දෙති. එවම්පි සො වා දෙති, විබ්භන්තං වා දිස්වා ''මයං තුය්හං 'වත්තං කරිස්සතී'ති පත්තචීවරං අදම්හ, සො දානි ත්වං විබ්භමිත්වා චරසී''ති වදති. ඉතරො ''ගණ්හථ තුම්හාකං පත්තචීවර''න්ති දෙති, එවම්පි සො වා දෙති. ''මම සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හන්තස්සෙව දෙමි, අඤ්ඤත්ථ ගණ්හන්තස්ස න දෙමි. වත්තං කරොන්තස්සෙව දෙමි, අකරොන්තස්ස න දෙමි, ධම්මං පරියාපුණන්තස්සෙව දෙමි, අපරියාපුණන්තස්ස න දෙමි, අවිබ්භමන්තස්සෙව දෙමි, විබ්භමන්තස්ස න දෙමී''ති එවං පන දාතුං න වට්ටති, දදතො දුක්කටං. ආහරාපෙතුං පන වට්ටති. වජ්ජිත්වා දින්නං අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

චීවරඅච්ඡින්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

636. **තෙන සමයෙනාති** සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං. තත්ථ **ඛොමන්ති** ඛොමවාකෙහි කතසුත්තං. **කප්පාසිකන්ති** කප්පාසතො නිබ්බත්තං. **කොසෙය්‍යන්ති** කොසියංසූහි කන්තිත්වා කතසුත්තං. **කම්බලන්ති** එළකලොමසුත්තං. **සාණන්ති** සාණවාකසුත්තං. **භඞ්ගන්ති** පාටෙක්කං වාකසුත්තමෙවාති එකෙ. එතෙහි පඤ්චහි මිස්සෙත්වා කතසුත්තං පන ''භඞ්ග''න්ති වෙදිතබ්බං.

වායාපෙති පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටන්ති සචෙ තන්තවායස්ස තුරිවෙමාදීනි නත්ථි, තානි ‘‘අරඤ්ඤතො ආහරිස්සාමී’’ති වාසිං වා ඵරසුං වා නිසෙති, තතො පට්ඨාය යං යං උපකරණත්ථාය වා චීවරවායනත්ථාය වා කරොති, සබ්බත්ථ තන්තවායස්ස පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං. දීඝතො විදත්ථිමත්තෙ තිරියඤ්ච හත්ථමත්තෙ වීතෙ නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. **මහාපච්චරියං** පන ‘‘යාව පරියොසානං වායාපෙන්තස්ස ඵලකෙ ඵලකෙ නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය’’න්ති වුත්තං. තම්පි ඉදමෙව පමාණං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. විකප්පනුපගපච්ඡිමඤ්හි චීවරසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතීති.

අපිචෙත්ථ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො – සුත්තං තාව සාමං විඤ්ඤාපිතං අකප්පියං, සෙසං ඤාතකාදිවසෙන උප්පන්නං කප්පියං. තන්තවායොපි අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතො විඤ්ඤත්තියා ලද්ධො අකප්පියො, සෙසො කප්පියො. තත්ථ අකප්පියසුත්තං අකප්පියතන්තවායෙන වායාපෙන්තස්ස පුබ්බෙ වුත්තනයෙන නිස්සග්ගියං. තෙනෙව පන කප්පියසුත්තං වායාපෙන්තස්ස යථා පුබ්බෙ නිස්සග්ගියං, එවං දුක්කටං. තෙනෙව කප්පියං අකප්පියඤ්ච සුත්තං වායාපෙන්තස්ස යදි පච්ඡිමචීවරප්පමාණෙන එකො පරිච්ඡෙදො සුද්ධකප්පියසුත්තමයො, එකො අකප්පියසුත්තමයොති එවං කෙදාරබද්ධං විය චීවරං හොති, අකප්පියසුත්තමයෙ පරිච්ඡෙදෙ පාචිත්තියං, ඉතරස්මිං තථෙව දුක්කටං. යදි තතො ඌනපරිච්ඡෙදා හොන්ති, අන්තමසො අච්ඡිමණ්ඩලප්පමාණාපි, සබ්බපරිච්ඡෙදෙසු පරිච්ඡෙදගණනාය දුක්කටං. අථ එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන දීඝතො වා කප්පියං තිරියං අකප්පියං කත්වා වීතං හොති, ඵලකෙ ඵලකෙ දුක්කටං. කප්පියතන්තවායෙනපි අකප්පියසුත්තං වායාපෙන්තස්ස යථා පුබ්බෙ නිස්සග්ගියං, එවං දුක්කටං. තෙනෙව කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච සුත්තං වායාපෙන්තස්ස සචෙ පච්ඡිමචීවරප්පමාණා ඌනකා වා අකප්පියසුත්තපරිච්ඡෙදා හොන්ති, තෙසු පරිච්ඡෙදගණනාය දුක්කටං. කප්පියසුත්තපරිච්ඡෙදෙසු අනාපත්ති. අථ එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන දීඝතො වා කප්පියං තිරියං අකප්පියං කත්වා වීතං හොති, ඵලකෙ ඵලකෙ දුක්කටං.

යදි පන ද්වෙ තන්තවායා හොන්ති, එකො කප්පියො එකො අකප්පියො, සුත්තඤ්ච අකප්පියං, තෙ ච වාරෙන විනන්ති, අකප්පියතන්තවායෙන වීතෙ ඵලකෙ ඵලකෙ පාචිත්තියං, ඌනතරෙ දුක්කටං. ඉතරෙන වීතෙ උභයත්ථ දුක්කටං. සචෙ ද්වෙපි වෙමං ගහෙත්වා එකතො විනන්ති, ඵලකෙ ඵලකෙ පාචිත්තියං. අථ සුත්තං කප්පියං, චීවරඤ්ච කෙදාරබද්ධාදීහි සපරිච්ඡෙදං, අකප්පියතන්තවායෙන වීතෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ දුක්කටං, ඉතරෙන වීතෙ අනාපත්ති. සචෙ ද්වෙපි වෙමං ගහෙත්වා එකතො විනන්ති, ඵලකෙ ඵලකෙ දුක්කටං. අථ සුත්තම්පි කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච, තෙ ච වාරෙන විනන්ති, අකප්පියතන්තවායෙන අකප්පියසුත්තමයෙසු පච්ඡිමචීවරප්පමාණෙසු පරිච්ඡෙදෙසු වීතෙසු පරිච්ඡෙදගණනාය පාචිත්තියං. ඌනකතරෙසු කප්පියසුත්තමයෙසු ච දුක්කටං. කප්පියතන්තවායෙන අකප්පියසුත්තමයෙසු පමාණයුත්තෙසු වා ඌනකෙසු වා දුක්කටමෙව. කප්පියසුත්තමයෙසු අනාපත්ති.

අථ එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන දීඝතො වා අකප්පියං තිරියං කප්පියං කත්වා විනන්ති, උභොපි වා තෙ වෙමං ගහෙත්වා එකතො විනන්ති, අපරිච්ඡෙදෙ චීවරෙ ඵලකෙ ඵලකෙ දුක්කටං, සපරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදවසෙන දුක්කටානීති. අයං පන අත්ථො **මහාඅට්ඨකථායං** අපාකටො, **මහාපච්චරියාදීසු** පාකටො. ඉධ සබ්බාකාරෙනෙව පාකටො.

සචෙ සුත්තම්පි කප්පියං, තන්තවායොපි කප්පියො ඤාතකප්පවාරිතො වා මූලෙන වා පයොජිතො, වායාපනපච්චයා අනාපත්ති. දසාහාතික්කමනපච්චයා පන ආපත්තිං රක්ඛන්තෙන විකප්පනුපගප්පමාණමත්තෙ වීතෙ තන්තෙ ඨිතංයෙව අධිට්ඨාතබ්බං. දසාහාතික්කමෙන නිට්ඨාපියමානඤ්හි නිස්සග්ගියං භවෙය්‍යාති. ඤාතකාදීහි තන්තං ආරොපෙත්වා ‘‘තුම්හාකං, භන්තෙ, ඉදං චීවරං ගණ්හෙය්‍යාථා’’ති නියාතිතෙපි එසෙව නයො.

සචෙ තන්තවායො එවං පයොජිතො වා සයං දාතුකාමො වා හුත්වා ‘‘අහං, භන්තෙ, තුම්හාකං චීවරං අසුකදිවසෙ නාම වායිත්වා ඨපෙස්සාමී’’ති වදති, භික්ඛු ච තෙන පරිච්ඡින්නදිවසතො දසාහං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං.

සචෙ පන තන්තවායො ‘‘අහං තුම්හාකං චීවරං වායිත්වා සාසනං පෙසෙස්සාමී’’ති වත්වා තථෙව කරොති, තෙන පෙසිතභික්ඛු පන තස්ස භික්ඛුනො න ආරොචෙති, අඤ්ඤො දිස්වා වා සුත්වා වා ‘‘තුම්හාකං, භන්තෙ, චීවරං නිට්ඨිත’’න්ති ආරොචෙති, එතස්ස ආරොචනං න පමාණං. යදා පන තෙන පෙසිතොයෙව ආරොචෙති, තස්ස වචනං සුතදිවසතො පට්ඨාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං.

සචෙ තන්තවායො ‘‘අහං තුම්හාකං චීවරං වායිත්වා කස්සචි හත්ථෙ පහිණිස්සාමී’’ති වත්වා තථෙව කරොති, චීවරං ගහෙත්වා ගතභික්ඛු පන අත්තනො පරිවෙණෙ ඨපෙත්වා තස්ස න ආරොචෙති, අඤ්ඤො කොචි භණති ‘‘අපි, භන්තෙ, අධුනා ආභතං චීවරං සුන්දර’’න්ති? ‘‘කුහිං, ආවුසො, චීවර’’න්ති? ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස හත්ථෙ පෙසිත’’න්ති. එතස්සපි වචනං න පමාණං. යදා පන සො භික්ඛු චීවරං දෙති, ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. සචෙ පන වායාපනමූලං අදින්නං හොති, යාව කාකණිකමත්තම්පි අවසිට්ඨං, තාව රක්ඛති.

640. **අනාපත්ති චීවරං සිබ්බෙතුන්ති** චීවරසිබ්බනත්ථාය සුත්තං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. **ආයොගෙති**ආදීසුපි නිමිත්තත්ථෙ භුම්මවචනං, ආයොගාදිනිමිත්තං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

641. **තෙන සමයෙනාති** මහාපෙසකාරසික්ඛාපදං. තත්ථ **සුත්තං ධාරයිත්වාති** සුත්තං තුලෙත්වා පලපරිච්ඡෙදං කත්වා. **අප්පිතන්ති** ඝනං. **සුවීතන්ති** සුට්ඨු වීතං, සබ්බට්ඨානෙසු සමං කත්වා වීතං. **සුප්පවායිතන්ති** සුට්ඨු පවායිතං සබ්බට්ඨානෙසු සමං කත්වා තන්තෙ පසාරිතං. **සුවිලෙඛිතන්ති** ලෙඛනියා සුට්ඨු විලිඛිතං. **සුවිතච්ඡිතන්ති** කොච්ඡෙන සුට්ඨු විතච්ඡිතං, සුනිද්ධොතන්ති අත්ථො. **පටිබද්ධන්ති** වෙකල්ලං . **තන්තෙති** තන්තෙ දීඝතො පසාරණෙයෙව උපනෙත්වාති අත්ථො.

642. **තත්‍ර චෙ සො භික්ඛූති** යත්‍ර ගාමෙ වා නිගමෙ වා තෙ තන්තවායා තත්‍ර. **විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍යාති** විසිට්ඨං කප්පං අධිකවිධානං ආපජ්ජෙය්‍ය. පාළියං පන යෙනාකාරෙන විකප්පං ආපන්නො හොති, තං දස්සෙතුං ‘‘ඉදං ඛො, ආවුසො’’තිආදි වුත්තං.

ධම්මම්පි භණතීති ධම්මකථම්පි කථෙති, ‘‘තස්ස වචනෙන ආයතං වා විත්ථතං වා අප්පිතං වා’’ති සුත්තවඩ්ඪනආකාරමෙව දස්සෙති.

පුබ්බෙ අප්පවාරිතොති චීවරසාමිකෙහි පුබ්බෙ අප්පවාරිතො හුත්වා. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං,

තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

646-9. **තෙන සමයෙනාති** අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදං. තත්ථ **දසාහානාගතන්ති** දස අහානි දසාහං, තෙන දසාහෙන අනාගතා දසාහානාගතා, දසාහෙන අසම්පත්තාති අත්ථො, තං දසාහානාගතං, අච්චන්තසංයොගවසෙන භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං, තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ ‘‘දසාහානාගතායා’’ති වුත්තං. **පවාරණායාති** ඉදං පන යා සා දසාහානාගතාති වුත්තා, තං සරූපතො දස්සෙතුං අසම්මොහත්ථං අනුපයොගවචනං.

කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණමන්ති පඨමකත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණමං. ඉධාපි පඨමපදස්ස අනුපයොගත්තා පුරිමනයෙනෙව භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘‘යතො පට්ඨාය පඨමමහාපවාරණා දසාහානාගතා’ති වුච්චති, සචෙපි තානි දිවසානි අච්චන්තමෙව භික්ඛුනො අච්චෙකචීවරං උප්පජ්ජෙය්‍ය, ‘අච්චෙකං ඉද’න්ති ජානමානෙන භික්ඛුනා සබ්බම්පි පටිග්ගහෙතබ්බ’’න්ති. තෙන පවාරණාමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො පට්ඨාය උප්පන්නස්ස චීවරස්ස නිධානකාලො දස්සිතො හොති. කාමඤ්චෙස ‘‘දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ’’න්ති ඉමිනාව සිද්ධො, අත්ථුප්පත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං ඨපිතං.

අච්චෙකචීවරන්ති අච්චායිකචීවරං වුච්චති, තස්ස පන අච්චායිකභාවං දස්සෙතුං **‘‘සෙනාය වා ගන්තුකාමො හොතී’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **සද්ධාති** ඉමිනා සද්ධාමත්තකමෙව දස්සිතං. **පසාදොති** ඉමිනා සුප්පසන්නා බලවසද්ධා. **එතං අච්චෙකචීවරං නාමාති** එතං ඉමෙහි කාරණෙහි දාතුකාමෙන දූතං වා පෙසෙත්වා සයං වා ආගන්ත්වා ‘‘වස්සාවාසිකං දස්සාමී’’ති එවං ආරොචිතං චීවරං අච්චෙකචීවරං නාම හොති. ඡට්ඨිතො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකචීවරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා ඨපිතචීවරම්පි එතං පරිහාරං ලභතියෙව.

සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බන්ති කිඤ්චි නිමිත්තං කත්වා ඨපෙතබ්බං. කස්මා එතං වුත්තං? යදි හි තං පුරෙ පවාරණාය විභජන්ති. යෙන ගහිතං, තෙන ඡින්නවස්සෙන න භවිතබ්බං. සචෙ පන හොති, තං චීවරං සඞ්ඝිකමෙව හොති. තතො සල්ලක්ඛෙත්වා සුඛං දාතුං භවිස්සතීති.

650. **අච්චෙකචීවරෙ අච්චෙකචීවරසඤ්ඤීති** එවමාදි විභජිත්වා ගහිතමෙව සන්ධාය වුත්තං. සචෙ පන අවිභත්තං හොති, සඞ්ඝස්ස වා භණ්ඩාගාරෙ, චීවරසමයාතික්කමෙපි අනාපත්ති. ඉති අතිරෙකචීවරස්ස දසාහං පරිහාරො. අකතස්ස වස්සිකසාටිකචීවරස්ස අනත්ථතෙ කඨිනෙ පඤ්ච මාසා, වස්සෙ උක්කඩ්ඪිතෙ ඡ මාසා, අත්ථතෙ කඨිනෙ අපරෙ චත්තාරො මාසා. හෙමන්තස්ස පච්ඡිමෙ දිවසෙ මූලචීවරාධිට්ඨානවසෙන අපරොපි එකො මාසොති එකාදස මාසා

පරිහාරො. සතියා පච්චාසාය මූලචීවරස්ස එකො මාසො, අච්චෙකචීවරස්ස අනත්ථතෙ කඨිනෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කඨිනෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා, තතො පරං එකදිවසම්පි පරිහාරො නත්ථීති වෙදිතබ්බං.

අනච්චෙකචීවරෙති අච්චෙකචීවරසදිසෙ අඤ්ඤස්මිං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

කඨිනසමුට්ඨානං – අකිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා

652. **තෙන සමයෙනා**ති සාසඞ්කසික්ඛාපදං. තත්ථ **වුත්ථවස්සා ආරඤ්ඤකෙසූ**ති තෙ පුබ්බෙපි අරඤ්ඤෙයෙව විහරිංසු. දුබ්බලචීවරත්තා පන පච්චයවසෙන ගාමන්තසෙනාසනෙ වස්සං වසිත්වා නිට්ඨිතචීවරා හුත්වා ''ඉදානි නිප්පලිබොධා සමණධම්මං කරිස්සාමා''ති ආරඤ්ඤකෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති. **කත්තිකචොරකා**ති කත්තිකමාසෙ චොරා. **පරිපාතෙන්තී**ති උපද්දවන්ති, තත්ථ තත්ථ ආධාවිත්වා උත්තාසෙන්ති පලාපෙන්ති. **අන්තරඝරෙ නික්ඛිපිතු**න්ති අන්තොගාමෙ නික්ඛිපිතුං. භගවා යස්මා පච්චයා නාම ධම්මෙන සමෙන දුල්ලභා, සල්ලෙඛවා හි භික්ඛු මාතරම්පි විඤ්ඤාපෙතුං න සක්කොති. තස්මා චීවරගුත්තත්ථං අන්තරඝරෙ නික්ඛිපිතුං අනුජානාති. භික්ඛූනං පන අනුරූපත්තා අරඤ්ඤවාසං න පටික්ඛිපි.

653. **උපවස්සං ඛො පනා**ති එත්ථ උපවස්සන්ති උපවස්ස; උපවසිත්වාති වුත්තං හොති. උපසම්පජ්ජන්තිආදීසු විය හි එත්ථ අනුනාසිකො දට්ඨබ්බො. වස්සං උපගන්ත්වා වසිත්වා චාති අත්ථො. ඉමස්ස ච පදස්ස ''තථාරූපෙසු භික්ඛු සෙනාසනෙසු විහරන්තො''ති ඉමිනා සම්බන්ධො. කිං වුත්තං හොති? වස්සං උපගන්ත්වා වසිත්වා ච තතො පරං පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමපරියොසානකාලං යානි ඛො පන තානි ආරඤ්ඤකානි සෙනාසනානි සාසඞ්කසම්මතානි සප්පටිභයානි; තථාරූපෙසු භික්ඛු සෙනාසනෙසු විහරන්තො ආකඞ්ඛමානො තිණ්ණං චීවරානං අඤ්ඤතරං චීවරං අන්තරඝරෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති. යස්මා පන යො වස්සං උපගන්ත්වා යාව පඨමකත්තිකපුණ්ණමං වසති, සො වුට්ඨවස්සානං අබ්භන්තරො හොති, තස්මා ඉදං අතිගහනං බ්‍යඤ්ජනවිචාරණං අකත්වා පදභාජනෙ කෙවලං චීවරනික්ඛෙපාරහං පුග්ගලං දස්සෙතුං ''වුට්ඨවස්සාන''න්ති වුත්තං. තස්සාපි **''භික්ඛු සෙනාසනෙසු විහරන්තො''**ති ඉමිනා සම්බන්ධො. අයඤ්හි එත්ථ අත්ථො ''වුට්ඨවස්සානං භික්ඛු සෙනාසනෙසු විහරන්තො''ති එවරූපානං භික්ඛූනං අබ්භන්තරෙ යො කොචි භික්ඛූති වුත්තං හොති.

අරඤ්ඤලක්ඛණං **අදින්නාදානවණ්ණනායං** වුත්තං. අයං පන විසෙසො – සචෙ විහාරො පරික්ඛිත්තො හොති, පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලතො අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො පට්ඨාය යාව විහාරපරික්ඛෙපා මිනිතබ්බං. සචෙ විහාරො අපරික්ඛිත්තො හොති, යං සබ්බපඨමං සෙනාසනං වා භත්තසාලා වා ධුවසන්නිපාතට්ඨානං වා බොධිවා චෙතියං වා දූරෙ චෙපි සෙනාසනතො හොති, තං පරිච්ඡෙදං කත්වා මිනිතබ්බං. සචෙපි ආසන්නෙ ගාමො හොති, විහාරෙ ඨිතෙහි සරමානුසකානං සද්දො සූයති, පබ්බතනදීආදීහි පන අන්තරිතත්තා න සක්කා උජුං ගන්තුං, යො චස්ස පකතිමග්ගො හොති, සචෙපි නාවාය සඤ්චරිතබ්බො, තෙන මග්ගෙන ගාමතො පඤ්චධනුසතිකං ගහෙතබ්බං. යො ආසන්නගාමස්ස අඞ්ගසම්පාදනත්ථං තතො තතො මග්ගං පිදහති, අයං ''ධුතඞ්ගචොරො''ති වෙදිතබ්බො.

සාසඞ්කසම්මතානීති ''සාසඞ්කානී''ති සම්මතානි; එවං සඤ්ඤාතානීති අත්ථො. පදභාජනෙ පන යෙන කාරණෙන තානි සාසඞ්කසම්මතානි, තං දස්සෙතුං ''ආරාමෙ ආරාමූපචාරෙ''තිආදි වුත්තං.

සහ පටිභයෙන **සප්පටිභයානි,** සන්නිහිතබලවභයානීති අත්ථො. පදභාජනෙ පන යෙන කාරණෙන තානි සප්පටිභයානි; තං දස්සෙතුං ''ආරාමෙ ආරාමූපචාරෙ''තිආදි වුත්තං.

සමන්තා ගොචරගාමෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති ආරඤ්ඤකස්ස සෙනාසනස්ස සමන්තා සබ්බදිසාභාගෙසු අත්තනා අභිරුචිතෙ ගොචරගාමෙ සතියා අඞ්ගසම්පත්තියා නික්ඛිපෙය්‍ය.

තත්‍රායං අඞ්ගසම්පත්ති – පුරිමිකාය උපගන්ත්වා මහාපවාරණාය පවාරිතො හොති, ඉදමෙකං අඞ්ගං. සචෙ පච්ඡිමිකාය වා උපගතො හොති ඡින්නවස්සො වා, නික්ඛිපිතුං න ලභති. කත්තිකමාසොයෙව හොති, ඉදං දුතියං අඞ්ගං. කත්තිකමාසතො පරං න ලභති, පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිමමෙව පමාණයුත්තං සෙනාසනං හොති, ඉදං තතියං අඞ්ගං. ඌනප්පමාණෙ වා ගාවුතතො අතිරෙකප්පමාණෙ වා න ලභති, යත්‍ර හි පිණ්ඩාය චරිත්වා පුන විහාරං භත්තවෙලායං සක්කා ආගන්තුං, තදෙව ඉධ අධිප්පෙතං. නිමන්තිතො පන අද්ධයොජනම්පි යොජනම්පි ගන්ත්වා වසිතුං පච්චෙති, ඉදමප්පමාණං. සාසඞ්කසප්පටිභයමෙව හොති, ඉදං චතුත්ථං අඞ්ගං. අනාසඞ්කඅප්පටිභයෙ හි අඞ්ගයුත්තෙපි සෙනාසනෙ වසන්තො නික්ඛිපිතුං න ලභතීති.

අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියාති යා උදොසිතසික්ඛාපදෙ කොසම්බකසම්මුති (පාරා. 475) අනුඤ්ඤාතා තස්සා සම්මුතියා අඤ්ඤත්‍ර; සචෙ සා ලද්ධා හොති, ඡාරත්තාතිරෙකම්පි විප්පවසිතුං වට්ටති.

පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වාති සචෙ ගොචරගාමතො පුරත්ථිමාය දිසාය සෙනාසනං; අයඤ්ච පච්ඡිමදිසං ගතො හොති, සෙනාසනං ආගන්ත්වා සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තෙන ගාමසීමම්පි ඔක්කමිත්වා සභායං වා යත්ථ කත්ථචි වා වසිත්වා චීවරප්පවත්තිං ඤත්වා පක්කමිතුං වට්ටතීති අත්ථො. එවං අසක්කොන්තෙන තත්ථෙව ඨිතෙන පච්චුද්ධරිතබ්බං, අතිරෙකචීවරට්ඨානෙ ඨස්සතීති. සෙසං උත්තානමෙව.

කඨිනසමුට්ඨානං – කායවාචතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, අකිරියා, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, තිචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා

657. **තෙන සමයෙනාති** පරිණතසික්ඛාපදං. තත්ථ **පූගස්සාති** සමූහස්ස; ධම්මගණස්සාති අත්ථො. **පටියත්තන්ති** පටියාදිතං. **බහු සඞ්ඝස්ස භත්තාති** සඞ්ඝස්ස බහූනි භත්තානි අනෙකානි ලාභමුඛානි; න සඞ්ඝස්ස කෙනචි පරිහානීති දීපෙන්ති. **ඔණොජෙථාති** දෙථ. කිං පනෙවං වත්තුං වට්ටතීති කස්මා න වට්ටති? අයඤ්හි අභිහටභික්ඛා අභිහරිත්වා එකස්මිං ඔකාසෙ සඞ්ඝස්සත්ථාය පටියත්තා අභිහටපටියත්තෙ ච උද්දිස්ස ඨපිතභාගෙ ච පයුත්තවාචා නාම නත්ථි.

658. **සඞ්ඝිකන්ති** සඞ්ඝස්ස සන්තකං. සො හි සඞ්ඝස්ස පරිණතත්තා හත්ථං අනාරුළ්හොපි එකෙන පරියායෙන සඞ්ඝස්ස සන්තකො හොති, පදභාජනෙ පන ‘‘සඞ්ඝිකං නාම සඞ්ඝස්ස දින්නං හොති පරිච්චත්ත’’න්ති එවං අත්ථුද්ධාරවසෙන නිප්පරියායතොව සඞ්ඝිකං දස්සිතං. **ලාභන්ති** පටිලභිතබ්බවත්ථුං ආහ. තෙනෙවස්ස නිද්දෙසෙ ‘‘චීවරම්පී’’තිආදි වුත්තං. **පරිණතන්ති** සඞ්ඝස්ස නින්නං සඞ්ඝස්ස පොණං සඞ්ඝස්ස පබ්භාරං හුත්වා ඨිතං. යෙන පන කාරණෙන සො පරිණතො හොති, තං දස්සෙතුං ‘‘දස්සාම කරිස්සාමාති වාචා භින්නා හොතී’’ති පදභාජනං වුත්තං.

659. **පයොගෙ දුක්කටන්ති** පරිණතලාභස්ස අත්තනො පරිණාමනපයොගෙ දුක්කටං, පටිලාභෙන තස්මිං හත්ථං ආරුළ්හෙ නිස්සග්ගියං. සචෙ පන සඞ්ඝස්ස දින්නං හොති, තං ගහෙතුං න වට්ටති, සඞ්ඝස්සෙව දාතබ්බං. යොපි ආරාමිකෙහි සද්ධිං එකතො ඛාදති, භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. පරිණතං පන සහධම්මිකානං වා ගිහීනං වා අන්තමසො මාතුසන්තකම්පි ‘‘ඉදං මය්හං දෙහී’’ති සඞ්ඝස්ස පරිණතභාවං ඤත්වා අත්තනො පරිණාමෙත්වා ගණ්හන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. ‘‘ඉමස්ස භික්ඛුනො දෙහී’’ති එවං අඤ්ඤස්ස පරිණාමෙන්තස්ස සුද්ධිකපාචිත්තියං. එකං පත්තං වා චීවරං වා අත්තනො, එකං අඤ්ඤස්ස පරිණාමෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියඤ්චෙව සුද්ධිකපාචිත්තියඤ්ච. එසෙව නයො බහූසු. වුත්තම්පි චෙතං –

‘‘නිස්සග්ගියෙන ආපත්තිං, සුද්ධිකෙන පාචිත්තියං;
ආපජ්ජෙය්‍ය එකතො;
පඤ්හා මෙසා කුසලෙහි චින්තිතා’’ති. (පරි. 480);

අයඤ්හි පරිණාමනං සන්ධාය වුත්තො. යොපි වස්සිකසාටිකසමයෙ මාතුඝරෙපි සඞ්ඝස්ස පරිණතං වස්සිකසාටිකං ඤත්වා අත්තනො පරිණාමෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. පරස්ස පරිණාමෙති, සුද්ධිකපාචිත්තියං. මනුස්සා ‘‘සඞ්ඝභත්තං කරිස්සාමා’’ති සප්පිතෙලාදීනි ආහරන්ති, ගිලානො චෙපි භික්ඛු සඞ්ඝස්ස පරිණතභාවං ඤත්වා කිඤ්චි යාචති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියමෙව. සචෙ පන සො ‘‘තුම්හාකං සප්පිආදීනි ආභටානි අත්ථී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, අත්ථී’’ති වුත්තෙ ‘‘මය්හම්පි දෙථා’’ති වදති, වට්ටති. අථාපි නං කුක්කුච්චායන්තං උපාසකා වදන්ති – ‘‘සඞ්ඝොපි අම්හෙහි දින්නමෙව ලභති; ගණ්හථ, භන්තෙ’’ති එවම්පි වට්ටති.

660. **සඞ්ඝස්ස පරිණතං අඤ්ඤසඞ්ඝස්සාති** එකස්මිං විහාරෙ සඞ්ඝස්ස පරිණතං අඤ්ඤං විහාරං උද්දිසිත්වා ‘‘අසුකස්මිං නාම මහාවිහාරෙ සඞ්ඝස්ස දෙථා’’ති පරිණාමෙති .

චෙතියස්ස වාති ‘‘කිං සඞ්ඝස්ස දින්නෙන, චෙතියස්සපූජං කරොථා’’ති එවං චෙතියස්ස වා පරිණාමෙති.

චෙතියස්ස පරිණතන්ති එත්ථ නියමෙත්වා අඤ්ඤචෙතියස්සත්ථාය රොපිතමාලාවච්ඡතො අඤ්ඤචෙතියම්හි පුප්ඵම්පි ආරොපෙතුං න වට්ටති. එකස්ස චෙතියස්ස පන ඡත්තං වා පටාකං වා ආරොපෙත්වා ඨිතං දිස්වා සෙසං අඤ්ඤස්ස චෙතියස්ස දාපෙතුං වට්ටති.

පුග්ගලස්ස පරිණතන්ති අන්තමසො සුනඛස්සාපි පරිණතං ‘‘ඉමස්ස සුනඛස්ස මා දෙහි, එතස්ස දෙහී’’ති එවං අඤ්ඤපුග්ගලස්ස පරිණාමෙති, දුක්කටං. සචෙ පන දායකා ‘‘මයං සඞ්ඝස්ස භත්තං දාතුකාමා, චෙතියස්ස පූජං

කාතුකාමා, එකස්ස භික්ඛුනො පරික්ඛාරං දාතුකාමා, තුම්හාකං රුච්යා දස්සාම; භණථ, කත්ථ දෙමා’’ති වදන්ති. එවං වුත්තෙ තෙන භික්ඛුනා ‘‘යත්ථ ඉච්ඡථ, තත්ථ දෙථා’’ති වත්තබ්බා. සචෙ පන කෙවලං ‘‘කත්ථ දෙමා’’ති පුච්ඡන්ති, පාළියං ආගතනයෙනෙව වත්තබ්බං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මවචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො පත්තවග්ගො තතියො.

නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථා නිට්ඨිතා.